BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XX
D
32
NAPOLI

VOCABULARIUM
JURIS UTRIUSQUE

Ex variis ante editis, præſertim ex

ALEXAND. SCOTI,
JO. KAHL, BARN. BRISSONII,
ET
JO. GOTTL. HEINECCII

ACCESSIONIBUS;

OPERA, ET STUDIO

B. PHILIP. VICAT,

Juris utriuſque D. et Profeſſoris

EDITIO SECUNDA

Auctior, atque emendatior

TOMUS TERTIUS

L – P

NEAPOLI MDCCLX.
SUMTIBUS JOANNIS GRAVIER
Cum Privilegio S. R. M.

Digitized by Google

Digitized by Google

VOCABULARIUM
JURIS UTRIUSQUE.

LABARUM. Vid. *laborum.*

LABEFACTARE caſtimoniam viduæ *l. 3. C. Theod. de rapt. vel matron ſanctim.* vitam inſontium *l. 2. C. de maleſ. & mathem.*

LABEO. Vid. *Antiſtius.*

LABES, ut ait Feſtus, macula in veſtimento dicitur, & deinde *μεταφορικως* transfertur in homines, vituperatione dignos. Sic *Labes* maleficiorum *l. ult. C. de maleſ.* opinionis *l. 9. C. de advoc. diverſ. jud.* Photiniana *l. 6. C. Th. de hæret.* pudoris *l. 11. C. ex quib. cauſſ. infam. irrog.* ſæculi *l. 17. C. Th. de pœn.* tyrannici temporis *l. 12. C. Th. de infirm. his, quæ ſub tyr.*

Labes corporis ægri *l. 16. C. Th. de cohort.* Suet. *in Aug. c. 38.* Alias *labes* caſum, vel *χασμα*, ſeu hiatum, qui in terra deſidente contingit, ſignificat. Cicero *de divin. lib. 1. c. 35.* Tantos terræ motus in Liguribus, Gallia, compluribuſque inſulis, totaque in Italia factos eſſe, ut multa oppida corruerint, multis locis labes factæ ſint, terræque deſederint. Id. *eod. lib. c. 259.* Delata etiam terra a tempeſtatibus, vel turbinibus plerumque labe

movebitur. Paullus in *l. ult. D. locat.* Si *rivum labes corrumpit*, quod vel ſoli, vel operis vitio accidiſſe, ibidem oſtenditur. Serv. in *lib. 2. Æn. v. 97.* Labes ruinam ſignificat a lapſu.

Eſt & alia, quæ abſque ſoli ruina fructus lædit, *labes*. Ulpian. in *l. 15. §. 2. D. locat.* Si labes facta ſit, omnemque fructum tulerit. Quo pertinent hæc Quinctiliani *in Declamationibus*. Non enim, ait, illa frumenti labes fuit, nec qualis alias accuſari ab agricolis ſolet, perfidia terrarum. Budæus immemor hujus ſignificationis pro *labes* reſcripſit *tabes*, merito ideo notatus a Cujacio *lib. 15. obſ. c. 27.* quum & in Baſilicis *lib. 20. tit. 1. p. 421. Tom. 2.* ſit: *Εαν απο ολισθου παντες αφθωσιν οι καρποι.* Si labe fructus omnis ablatus ſit. *Hein.*

LABI. Lapſi, & errantes opponuntur perditis *l. 4. C. Th. de apoſtat.* verbis; Lapſis enim & errantibus ſubvenire, perditis vero, hoc eſt, ſanctum baptiſma profanantibus, nullo remedio pœnitentiæ ſuccurri.

Labi facultatibus dicuntur, qui rediguntur ad inopiam, ſive ſuo vitio bona dilapidaverint, ſive alia ratione amiſſis, deminutiſve bonis facti ſunt non ſolvendo *l. 9. §. 1. D. de admin. & peric. l. 1. §. 11. D. de* ma-

magiſtr. conven. l.8. D. de decur. Ineſt utique hoc in verbo repentini caſus ſubitæque mutationis ſignificatio. Itaque *labi facultatibus* belliſſime, cum Papiniano, interpretabimur, *rem familiarem incpinato fortunæ impetu amittere l. 4. D. ut in poſſeſſ. legat.* Sed & abſolute *labi*, pro facultatibus labi. Si idoneus ſubito lapſus ſit *l.14. D. de adm. & per. tut.* Si ſubito hereditas lapſa ſit *l.11. §.5. D. de min.*

L a b o r, ut ait Cicero *lib.2. Tuſcul. c. 15.* eſt functio quædam animi, vel corporis gravioris operis & muneris. Ita Munus perſonale, quod corporibus, *labore*, cum ſollicitudine animi, & vigilantia ſollemniter exſtitit *l.1. §.3. D. de mun. & hon.*

Nullus labor *l.2. §.2. D. de minor.* id eſt, expeditum eſt, nec ullam res habet dubitationem.

Labor in primis de re militari uſurpatur. Honoris augmentum non *ambitione* ſed *labore* ad unumquemque convenit devenire *l. 14. C. de re mil.* Labore non ſuffragio *l.1. C. de offic. magiſtr. offic.*

L a b o r a r e, labores ferre, itemque ſollicitum eſſe, ut in *l.2. §.5. D. de dol. mal. l.15. §. 1. D. ad Leg. jul. de adult.*

Plerumque uſurpatur pro periclitari, vel angi. Ut *laborant* ædificia vento, vel pluvia *l.12. §.17. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Laborante nave jactus factus eſt *l. 4. D. de Leg. Rhod.* Quum hoc facto pudicitia *laboretur*, paſſive, vel deponenter pro *laboret l. 11. §. 12. D. ad Leg. jul. de adult.*

L a b o r u m, vel *labarum* vexilli genus. Hinc præpoſiti in *l. 1. C. de præpoſ. labor.* ſunt ſigniferi in exercitu Romano, qui ex bellicis ſignis præcipuum, & ſummæ dignitatis habitum geſtabant. *Το παρα Ρωμαιοις καλουμενον laborum*, quemadmodum Sozomenus *lib. 1. Hiſt. Eccleſ. c.4.* ſcribit, additque fuiſſe hoc *σημειον πολεμικον, των αλλων τιμιωτερον, καθοτι, αει τε βασιλεως ηγεισθαι και προσκυνεισθαι νενομιστο παρα των στρατιωτων, vexillum bellicum, honoratius reliquis, eo quod Imperatorem ſemper præcedere, & adorari a militibus conſueviſſet.* Ibidemque hoc, *επισημοτατον συμβολον της Ρωμαιων αρχης, nobiliſſimum Romani imperii ſymbolum* adpellat.

Scripſere quidem veteres Græci *λαβωρον*, *laborum*, ſed verum nomen apud Latinos fuit *Labarum*, vel *Labarus*, Ambroſ. *lib.6. epiſt.* 29. Prudent. *contra Symmach. lib.1.* Fulgent. *Homil.60. de Laurent.* eſt vexillum, cum inſigni X P, ad ſimilitudinem illius, quod in cælo vidiſſe Conſtantinum M. ferunt. Sozom. *Hiſt. eccl. lib. 1. c.4.* Ejus figura frequentiſſime ab eo tempore in numis Imperatorum Chriſtianorum conſpicitur, ex quibus illud illuſtrat Burc. Mencken Diſſertatione ſingulari *de monogrammate Chriſti* X P. De origine vocis *Labarum* diſputant *Hadr. Turn. lib. 15. Adverſ. c.16.* Fuller. *Miſcell. Sacr. lib.2. c.1. lib.4. c.12.* Stevech. *ad Veget. lib.3. c.17.* Gretzer *de cruce lib. 1. c.4.* Jac. Gothofr. *ad tit. C. Th. de præpoſ. lab.* & Car. Du-Freſne *Gloſſar. Lat. hac voce*, qui ut rem, id eſt, vexilli formam, ita & vocabulum a Germanis, Danis, Pannonibus, vel Armeniis repetit, cui adſtipulatus Wachter. *Gloſſar. Germ. p.903.* Labarum a Germanico *larp*, *iapr*, hodie *lappe*, quod panniculum ſignificat, dictum eſſe cenſet. His conjecturis aliam elegantem Ulrici Obrecti ſubjicit ad hunc locum Tabor. Is enim *in diſſertatione de vexillo Imperii c.2.* tale vexillum a *lauro* primo *lavarum*, indeque, familiari quarto & inſequentibus ſæculis litterarum permutatione & flexu *labarum* vocatum eſſe, exiſtimat. Sed hæ quidem meræ divinationes ſunt. Id certius, quod & Sozomenus *lib.9. c. 4.* obſervat, duo fuiſſe. *Labara*,

quo-

quorum alterum ad orientis, alterum ad occidentis imperium pertinuerit. Refert enim, Stilichonem θατερον των σκηπτρων, ο λαβωρον Ρωμαιοι καλυσι, *unum ex ſceptris, quod Romani labarum vocant*, ſumſiſſe, & cum eo in orientem profectum. Ubi notandum, vexillum illud etiam σκηπτρυ nomine venire. *Hein.*

LABRUM in *l.*15. *D. de act. emt.* accipe pro phiala, qua aqua ex fiſtulis manans accipitur. Et ita *labrum in balneo* dixerunt Cic. *lib.* 14. *ad famil. epiſt.* 26. & Vitruv. *lib.*5.*c.*7. & labra aquæ ænea Virgil. *lib.*8. *Æn. v.*22.

LACCARIUS in *l.* 1. *C. de excuſ. artif.* Græci interpretes *laccarios* exponunt τυς τα λακκια ποιυντες, qui lacus & foſſas aquarias aperiunt, vel faciunt. Adde paullo poſt art. *lacus.*

LACEDÆMONII magis ea, quæ pro legibus obſervabant, memoriæ mandabant §.10.*Inſt.de jur. nat. gent. & civ.* Atqui auctores ſunt Xenophon, Plutarchus *in Lycurgo p.*47. & alii veteres, Lycurgum leges ſuas omnino ſcripſiſſe. Immo eas, teſte Herodoto *lib.* 6. *c.*57. regibus cuſtodiendas tradidit, quamvis eaſdem more aliorum legiſlatorum in tabulis non promulgarit, ſed memoriæ tantum mandari juſſerit. Quod ut eo fieret facilius, eas verſibus comprehendiſſe dicitur Terpander. Clemens Alex. *lib.*1.*Stromat. p.*308. Μελος τε αυ πρωτος περιεθηκε τοις ποιημασι, και τυς Λακεδαιμονιων νομυς εμελοποιησε Τερπανδρος ὁ Αντισσαιος: *Modos poematibus primus adjecit, & Lacedæmoniorum leges numeroſis verſibus ſcripſit* (vel potius *verſibus comprehenſas populo decantandas modulandaſque exhibuit*) *Terpander Antiſſæus.* Idem & de Tyrtæo tradunt alii. Proprie ergo Jus Lacedæmoniorum non ideo fuit non ſcriptum, quod moribus tantum inſoleviſſet, ſed quod non proſtaret in publico, litteris conſignatum, uti jus Athenienſium. Vid. Evetard.Otton. *Not. ad* §.10. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Hein.

LACERARE. *Lacerantur* commoda publica *l.*36.*C.Th. de decur.* patrimonia, fortunæque *l.*15.*C.Th. de curſ. publ.*

Lacerare rationes civitatum verſutis fraudibus *l.*6.*C.Th.de numer.*

LACERATIONIBUS ſubjacere *l.*4. *C. Th. de numerar. l.*4. *C.Juſt.eod. tit.* ubi *lacerationes* ungularum fodicationes interpretatur Jac. Gothofred.

LACERTA cum muria ſua *l.*3.§.3.*D.de penu leg.* Fuere *lacertæ*, aut *lacerti* inter piſces, qui cum garo vel liquamine ſuo recondebantur. Vide Apicii *de art. coquin. lib.*4.*c.*2. & *lib.*10. *c.*9. Celſ. *lib.*2. *medic. c.*18. Hein.

LACESSERE famam *l.* 38. §.9. *D. ad Leg. jul. de adult.*

LACUNAR *l.*12. §.22. *D. de inſtruct. vel inſtr.* Serv. *in Æn.* 8. *v.*25. ad illa Virgilii *ſummique ferit laquearia tecti*: Mulſi, inquit, *lacunaria* legunt, nam *lacus* dicuntur. Unde & in Horatio: *Nec mea renidet in domo lacunar.* Nec enim a laqueis dicitur, ſed ab eo, quod ſunt lacus. Et ad illa *lib.*1.*Æn. v.* 730: *Dependent lychni laquearibus aureis*: Laquearius, inquit, principaliter lacus dicitur, ut Lucillius, *reſultant ædeſque lacuſque.* Deminutio *lacunar* facit. Horatius: Nec mea renidet in domo *lacunar*. Inde fit alia deminutio *lacunarium*, & per αντιστοιχον *laquearium*. Quæ verba tranſcribens Iſidorus *lib.*19. *orig. c.*10. addit: *Lacunaria* dici, quæ cameram ſubtegunt & ornant, inde dicta, quod lacus quoſdam quadratos, vel rotundos, ligno, gypſo, vel coloribus habeant pictos, cum ſignis intermicantibus. Alii *lacunaria* contignationum cœlum interpretantur.

LACUS, ait Varro *de ling.lat. lib.* 4. lacuna magna, ubi aqua con-

contineri poteſt. Servius in *Æn. lib.*8. *v.*74. *Lacus* eſt quoddam adhuc latentis aquæ receptaculum, & dictus, quaſi lacuna quædam, ex qua erumpens aqua efficit fontem, qui, quum fluere cœpit, alveum facit. *Lacum* vero, *a ſtagno*, in Edicti prætorii interpretatione Ulpianus eo ſeparat, quod lacus perpetuam habet aquam, *ſtagnum* temporalem, ibidem ſtagnantem *l. un. D. ut in flum. publ. l. un. in fin. D. de rip. mun.* Neque ex *lacu*, neque ex *ſtagno* aquæductum concedi poſſe, Paullus ait *l.*18. *D. de ſerv. præd. urb.* quod perpetuam cauſſam non habeant, adeoque lacum intelligit, qui non continet aquam perpetuam. Et talis *lacus* interdum creſcere, interdum exareſcere, & ſuos nihilominus terminos retinere dicitur *l.*12. *D. de adquir. rer. dom. l.*24. §. *ult. D. de aqu. & aqu. pluv. arc.*

Lacus piſcatorii *l.* 4. §. 6. *D. de cenſ.* Hujuſmodi olim erat lacus Lucrinus, qui in vectigalibus publice primus fruendus locabatur, auctore Feſto *lib.*9. Lacus angularius, de quo vid. Cluver. *Ital. antiq. lib.*2. *c.*3. & Guid. Paciroll. *Var. lect. lib.*2. *c.*38. & ſupra *art. angularius.*

Lacus pro cupa, vel vaſe majore, in quo uva calcatur, ut muſtum defluat: Gloſſar. vetus: *Lacus*, *calcatorium*, *torcular*. At *lacus* vino plenus *l.*27. §. *ult. D. ad Leg. Aquil.* non eſt vas, in quo uvæ calcantur, ſed vini receptaculum, qualia domi habebant beatiores, ut inde familia, quantum vellet, hauriret. Talia vaſa nonnumquam ſub terra erant depreſſa, tectorioque opere incruſtata, ceu ex Xenophonte docuit Cujac. *lib.*10. *obſ. c.*9. Aliquando illa in parte aliqua ædium proſtabant, uti oſtendit Pet. Burman. *ad Petron. c.*70. *p.* 346. ubi & talem lacum repræſentari putat in figura veteris vaſis apud Doiſſardum *Tom.*3. *antiq. Rom. c.*145. quia totum racemis vitium ornetur. Sed urnam potius eſſe, argumento eſt epigraphe: *Diis manibus ſacrum Q. Minuccius Felix.* quæ ſane non vaſi, vino pleno, & deſtinato familiæ uſibus, ſed urnæ, vel ſarcophago quadrat. Vid. Marq. Gud. *ad Grut. Inſcr. p.*918. 17. Hein.

LÆDI dicuntur perſonæ, quibus damnum infertur *l.*44. *D. ex quib. cauſſ. major.* allegationes *l.* 2. *C. de error. advoc.* cauſſa *l.* 69. §. 1. *D. de legat.*3. conditio *l.* 9. *C. de jur. dot.* fructus *l.* 25. §. 6. *D. locat.* jus *l.* 3. *D. de tranſact.* majeſtas publica *l.*3. *D. ad Leg. jul. majeſt.* ratio *l.*3. *C. ſi adv. libert.* religio *l.* 1. *C. de ſepulcr. viol.* reſpublica *l.* 21. *D. de capt. & poſtl.* ſocietas *l.*49. *D. pro ſoc.* verecundia *l.* 6. *D. de ſerv. export.* dignitas *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 2. §. 5. exiſtimatio *l.*8. *C. ex quib. cauſ. infam.* pietas *l.* 15. *D. de condit. inſtit.* pudor *l.*15. §.27. *D. de injur.*

LÆLIUS, Juriſconſultus, qui citatur a Paullo *l.* 43. *D. de hered. pet.* Eum temporibus Hadriani vixiſſe, indicat *l.*3. *D. ſi pars hered. pet.* Dubitatur, an idem ſit hic juriſconſultus cum *Lælio Felice*, cujus adnotationes ad Q. Mucium citat Gellius *lib.* 15. *c.* 27. Sed quum & hic juriſconſultus fuerit, & hiſtoria illa de fœcunditate Ægyptiæ mulieris ex illis ipſis adverſariis Mucianis depromta eſſe poſſit, non puto Lælios illos diverſos fuiſſe, ſicut nec putat Guid. Pancirol. *Var. lect. lib.* 1. *c.* 27. ſecus ac Bynkersh. *lib.*3. *obſ. c.*8. Hein.

LÆTI, ſeu *leti* vocabantur barbari, qui ſponte in Romanum ſolum tranſierant, terramque deſertam, quæ inde *Letica* dicebatur, pro ſe liberiſque ſuis a Romanis colendam accipiebant, quorum mentio fit in *l.* 10. & *l.* 12. *C. Theod. de veter.* ubi fuſe

in

in Commentar. Jac. Gothofr. De *Laetis* illis frequentiſſimis per Galliam, & Germaniam colonis, terraque Laetica copioſius egerunt Henr. Valeſ. *ad Ammian. Marc. lib.* 16. *c.* 5. *p.* 111. & *lib.* 20. *c.* 9. *p.* 194. Tillemont in *hiſt. Impp. lib.* 4. *part.* 1. *art.* 8. Du-Freſne *in Gloſſar. Lat. h.v.* Ceterum probabilis eſt conjectura Aub. Miræi, qui *in notis ad Diplom. Belg. p.*548. illam eſſe originem exiſtimat colonorum, in Germania paſſim obviorum, quos nos vocamus *Laſſen*, Saxones *Laten*, Belgæ *Laeten*, quamvis *Laetos*, laſſos, & lidos, notationibus, & re ipſa diſtinguat Wachter. *in Gloſſar. Germ. Tom.* 1. *p.* 908. *ſeq. p.*930. *p.*988.

Laetoria lege, cujus capita quædam expoſuit Briſſon. *lib.* 3. *ſelect. Antiq. c.* 2. ætas legitima 25. annorum finita fuit. Præterquam enim, quod Plautus *Pſeud. Act.* 1. *ſc.* 3. *v.* 68. eam legem inde vocat Quinavicenariam in *l.* 2. *C. Th. de donat.* diſerte legimus: Donec annos Lætoriæ legis egreſſus, legitimam compleverit ætatem. Ejus capita propoſuit & *Hein. in Hiſt. jur. civ. lib.* 1. §. 99.

Lagynus *i* menſuræ genus. Scævola *l.* 37. §. 2. *D. de legat.* 3. Mævio liberto meo, de me nihil merito, dari volo Lagynos vini vetuſti centum quinquaginta. Eſt ipſum Græcum λαγυνος male ſcriptum per *y* Ex λαγυνος vero eſt latinum *lagena*. Utrumque pro menſura certa acceptum, reperimus. Hieronymus certe *in vita S. Hilarionis* meminit vineæ centum Lagenis vini æſtimatæ, id eſt, ex qua tot lagenarum proventus eſſe conſueverit. *Hein.*

Laici, λαικοι, απο τȣ λαȣ, quaſi populares, clericis opponi ſolent. Ea vox ſaltim Salviani temporibus non fuit ignota, qui ea utitur *lib.* 1. & *lib.* 5. *de gubern. Dei.* Ceterum ridicula eſt vocabuli etymologia, quam ex Joanne adfert Cangius ſub hac voce: Laicus, ait, dicitur potius a λαας vel λαος, lapis. Inde laicus, id eſt, lapideus, quia durus, & extraneus a ſcientia litterarum. *Hein.*

Laicus aliquando accipitur pro eccleſiaſtico converſo. Item *Laicus* religioſus nonnumquam pro pio ſæculari ſumitur.

Lamina, vel ut in Florentino ſcribitur, *lamna*, maſſa metalli tenuior, vel bractea *l.* 27. §. *ult. D. de aur. arg. leg.*

Lampadarius *l. ult. C. diverſ. offic.* qui lampadibus, ſeu facibus accendendis deſerviunt. Cujuſmodi officialium etiam fit mentio apud Julianum Anteceſſorem *Novell.*38. & in *Novella Valentiniani unica de Lampadariis.* Hanc Briſſonii interpretationem notavit Cangius *in Gloſſar. hac voce.* Nimirum quum ex textibus laudatis pateat, Lampadarios hos in comitatu præfectorum, aliorumque majorum magiſtratuum fuiſſe, eorumque numerum ſollicite definiri, ut quaternarium non poſſent excedere, recte negat Cangius, Lampadariis accendendarum in palatio lampadum curam incubuiſſe, eoſque potius magiſtratus, in publicum prodeuntes, cum lampadibus comitatos exiſtimat, in honorem imaginis Principis, quæ iiſdem magiſtratibus, teſte Caſſiodoro *lib.* 6. *Var. c.* 20. præferebatur, quamque μετα κηρων καιμεντα κοραψιας, *cum cereis & cereorum lumine* deferri conſueviſſe, ex *Actis Synodi VII. act.* 1. obſervat. Hinc eoſdem cum *Lampadariis* eſſe ſtatuit Δαδȣχȣς, quorum fit mentio in marmore apud Spon. *Tom.* 3. *Itinerar. part.* 2 *p.* 18.

Fuere & Lampadarii in Eccleſia Græca, qui lampadas ac faces præferebant patriarchæ in litaniis:

Codin. *de off. p.*9. Quo etiam jure gaudebant metropolitani *αυτοκεφαλοι:* Balſam. *de privil. patriarch.* Videntur fuiſſe ſymbola dignitatis patriarchicæ; hinc Michael Palæologus eadem, cum Arſenium patriarcham abdicaret, ab eo repetiit, *Pachymer. lib.*2.*c.*15.

Lana anſerina, caprina, leporina *l.* 70. §. 9. *D. de legat.* 3. ovium *l.* 4. §. *ult. D. de uſurp. & uſuc.* Eſt & *lana* de ligno quam *εριοξυλον* adpellant *d. l.*70. §.9. *D. de legat.*3. Plin. *lib.*16. *c.* 24. *Lana* Maroccorum, cujus inter merces vectigales ſit mentio *l.* 16. §. 7. *D. de public. & vectig.* de qua Bynkersh. *lib.*4. *obſ. c.* 5. Sive autem *lana* facta eſt, ſive infecta, & tam, quæ neta eſt, quam quæ neta non eſt., item ſuccida & lota, modo tincta non ſit, lanæ adpellatione continetur. Lanæ certe adpellationem eatenus extendi placet, quoad ad telam perveniſſet *l.* 70. *pr. &* §. 1. *D. de legat.* 3. ubi, ut & apud Paullum *lib.* 3. *Sent. tit.*6. §.82. plura de hujus vocis ſignificatione tractantur, ſimulque mentio ſit *lanæ ſuccidæ*, *lotæ*, *pectinatæ*, & *verſicoloriæ*, purpura vero, aut ſtamen ſubtemenve hoc nomine contineri, negatur contra *d.l.*70. §. 2. *D. de legat.* 3. Vid. Schulting. *Juriſpr. vet. antejuſt. p.*375. Lana legata, veſtem, quæ ex ea facta ſit, deberi non placet *l.*88. *D. de legat.* 3.

Lanatæ pelles *l.* 70. §. 1. *D. de legat.*3. Feſtus in pelle lanata nova nupta conſidere ſolet.

Laneum corpus *l.* 26. *D. de adquir. rer. dom.*

Languor, ut ait Non. Marcell. eſt torpor, & deſidia, item diſſolutio, & defectio. *Languor animi l.* 44. §. 6. *D. de uſurp.* Languore ſuo, ſuorumque adprehenſus *l.* 26. §. 6. *D. mand.*

Lanificium *l.* 12. §. 6. *D. de uſu & habit.*

Lanificæ, quæ familiam ruſticam veſtiunt *l.* 12. §. 5. & 6. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* De hac voce plura Ducker. *de Latin. vet. ictor. p.* 407.

Lanipendia *leg.* 31. *D. de donat. int. vir. & ux.* quæ operas ad laneum veſtimentum conficiendum præſtat, aut, ut alii ſentiunt, quæ lanam carminandam, pectendam, nendam, texendamve lanificis præbet. Ita recte interpretatur Cujac. *lib.* 9. *obſ. c.* 30. Nam in Gloſſario vetere *Lanipendius* vertitur *σταθμουχος εριδιων*, *qui lanas adpendit*, & Lanipendens *σταθμουχος γυνη, η τον σταθμον παρεχουσα ταις αλλαις*, *Mulier, quæ adpendit, & aliis penſum tribuit.* Alibi eſt *ταμιακη των εριδων*, *lanarum cuſtos.* Apud Reineſ. *Claſſ.*11. *inſcr.* 38. & apud Sponium *Miſc.*6. *p.*223. Lanipenda vocatur. Adde Ducker. *de Lat. vet. ictor. p.* 407. Heiri.

Laniſta *l.* 11. *C. Th. de pœn.* gladiatorum magiſter.

Lanio *l.* 18. *D. de inſtr. vel inſtr. leg. l.* 2. §. 24. *D. de orig. jur.*

Lanius victimarius *l. ult. D. de jur. immunit.* Varro *lib.*3. *de re ruſt. c.* 5. Lanii qui ad cultrum bovem emunt, & qui ad altaria hoſtiæ ſanitatem non ſolent ſtipulari. Feſtus: Lacerare, dividere, comminuere eſt, ex quo dictus Lanius, qui diſcidendo lacerat pecora. Donat. *in Ter. Eunuch. Act.*2. *ſc.* 2. Lanii, qui laniant pecora, unde & laniſtæ dicti, qui laniandis præſunt gladiatoribus.

Lanx, paropſis. Si me rogaveris, ut ſervum tibi cum lance commodarem, & ſervus lancem perdiderit *l.* 5. §. 13. *D. commod.* Hujus præterea ſit mentio in *l.* 1. §. 40. *l.* 22. *D. depoſ. l.* 44. §. 2. *D. de legat.* 1. *l.* 102. §. 1. *D. de legat.* 3. *l.*19. *l.* 22. *D. de furt. l.* 1. §.40. *D. depoſ.*

*l.*81.

l. 81. *D. de aur. arg. leg. l.* 6. *D. de rei vind. l.* 7. §. I. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 4. *D. de reſcind. vend.*

Lanx pro trutina. Æqua lance *l.* 20. *D. de re jud.*

Lance & licio furtum concipere quid fuerit, explicat Feſtus, ex quo lucem accipit Gell. *lib.* I. *c. ult.* Adde infra *licium*.

Lapicidina, ait Feſtus, locus, ubi exſcinduntur lapides. Ita *l.* 3. *D. de ſervit. præd. ruſt. l.* 3. §. *ult. D. de reb. eor. qui ſub tut.* vel fundus, in quo lapis cæditur *l.* 8. *D. ſolut. matrim.* Tales lapicidinas primus Cadmus Thebis, aut, ut alii cenſent, in Phoenice inveniſſe fertur, quemadmodum Plin. *lib.* 8. *c.* 56. tradit. Lapicidinarum autem differentias vide apud Vitruv. *lib.* 2. *cap.* 7. *Lapicidinas* aperire *l. ult. D. de fund. dot.*

Lapidarius *l. ult. D. de jur. immun. l.* 2. *C.Th. de excuſ. artif.* Lapidarius faber, cui commodatus ſervus ſub machina periit *l.* 5. §. 7. *D. commod.* Sed, qui lapides cædunt, lapicidas vocari, Varro *lib.* 7. *de ling. lat.* ſcribit.

Lapidatio grandinis *l.* 4. *C. de malef. & mathem. l.* 3. *C. Th. eod. tit.*

Lapideum rivum facere *l.* I. §. 10. *D. de riv.* quamvis *re lapideum* ibi a manu Triboniani eſſe cenſeat cum Briſſonio Dionyſ. Gothofred.

Lapilli jactus. Vel manum opponentis, lapillumve jactantis prohibendi gratia *l.* 20. *D. quod vi aut cl.* Per manum; id eſt, *lapilli* jactum prohibere. Adde *l.* 5. §. 16. *D. de oper. nov. nunc. l.* I. §. 6. *D. quod vi aut clam.* Ex quibus locis ſatis perſpicuis abunde intelligitur, jactum lapilli eſſe ritum quemdam ſymbolicum, quo novum opus nuncians uti ſolebat, ſi privatim ædificantem prohibere vellet. Vid. Ev. Otto. *in jurispr. ſymbol. Exerc.* 2. *c.* 9. *p.* 179. Hein.

Lapilli l. 3. *D. de diviſ. rer.* Notum eſt, quid inter viros doctos de diſcrimine, quod inter *lapillos* & *gemmas* ſtatuit Ulpianus *l.* 19. §. 16. *eod. tit.* Quum enim *gemmas* pro perlucidis, *lapillos* pro contrariæ naturæ materia accipiat, jam pridem obſervarunt viri docti, veteres auctores id diſcrimen non ſervaſſe, qui & gemmas vocarint lapides, & lapidum perlucentium paſſim meminerint. Vide Ducker. *de Latin. vet. ictor. p.* 291. *ſeq.* Sed quum Ulpianus eo loco auctoritate Servii, Sabini, Caſſii utatur, vix dubitare licet, Ulpianum, non quæ ex uſu ſit horum vocabulorum ſignificatio, ſed quomodo ea juriſconſulti intelligant, tradere voluiſſe. Quis enim dixerit, ea, quæ auctores noſtri de notione vocabulorum auri, argenti, veſtimentorum, tritici, vini, olei tradunt, uſui eorum vocabulorum quotidiano convenire? *Hein.*

Lapis. Lapidem cædendi eximendi jus *l.* 8. §. 5. *D. ſi ſerv. vind. l.* 16. §. I. *D. de ſervit. præd. ruſt.* Vicino, cujus lapicidinæ fundo tuo immineant, poſſe te cedere jus ei eſſe, terram rudus, ſaxa jacere, poſita habere, & in tuum *lapides* provolvantur, ibique poſiti habeantur, & inde exportentur *l.* 3. §. 2. *D. eod. tit.* Si in confinio *lapis* naſcatur, & ſint pro indiviſo communia prædia, tunc erit lapis pro indiviſo communis, ſi terra exemtus ſit *l.* 8. *D. de adqu. rer. dom.*

Lapidum vero in jure noſtro hæ differentiæ occurrunt, *Lapis* quadratus, ſtratus, ſtructilis *l.* 6. §. 5. *D. ſi ſervit. vind. l.* 17. §. I. *D. de aqu. & aqu. pluv.*

Lapis teli nomine continetur in *l.* 233. §. 2. *D. de verb. ſign.* §. 5. *Inſt. de judic. publ.* Arma ſunt

ſunt omnia tela, hoc eſt, *fuſtes* & *lapides l.* 3. §. 2. *D. de vi & vi arm.*

Lapides ſpeciatim pro marmoribus *l. ult.* §. *ult. D. qui pot. in pign.*

Lapis pro gemma, vel lapillo. *Lapis* univerſus *l. ult.* §. 7. *D. de public. & veſtig. Lapides* exemtibiles *l.* 25. §. 11. *D. de aur. arg. leg.*

Lapides, id eſt, termini finium cauſſa poſiti *l.* 2. *D. de term. mot.* Tibull. *lib.* 1. *Eleg.* 3. Non fixus in agris, qui regeret finibus arva, *lapis*. Ovid. *lib.* 2. *Faſtor. v.* 641. Termine, ſive lapis, ſive es defoſſus in agro ſtipes.

Porro *lapidibus*, id eſt, lapideis columnis, olim diſtincta fuiſſe viarum ſpacia notum eſt, quorum dinumerationem ab urbis milliario inchoabant, ita ut inde primum, ſecundum, tertium, & deinde reliquos numerarent. *Lapides* autem illi mille paſſuum intervallo disjungebantur, ac proinde *primo ab urbe lapide*, nihil aliud eſt, quam primo milliario, ſeu mille paſſibus ab urbe. Ita Intra, ultra centeſimum lapidem *l.* 1. §. 4. *de offic. praef. urb. l.* 22. §. 2. *D. excuſ.* §. 16. *Inſt. eod. tit.*

Lapsus, *us* in primis de tempore finito praeterito uſurpatur. Sic *lapſu* gemino, & ſecundo *l. un. C. Theod. de ſecund. laps. Lapſu* temporis *l.* 2. *C. Th. de reparat.*

Laquearius *l.* 2. *C. Th. de excuſ. artif.* Eos laquearios Juſtinianus omiſit in *l. C. eod. tit.* Erant vero, qui laquearia, vel lacunaria, de quibus ſupra, affabre conſtruebant.

Laqueus, *Laqueo* animadvertere *l.* 8. §. 1. *D. de poen*, quae eſt ſuſpendii poena apud Romanos, ut ex hac ipſa lege patet, inuſitata.

Metaphorice *laquei* vocantur omnes res, quae intricant, *Laquei* actionum *l.* 1. *C. Theod. de Epiſt. aud.* novae conſtitutionis *l.* 3. *C. Th. de veſt. olover.* diſcuſſionum *Novell. Th. & Valentinian. nec curial. praed. alien.* ignorationis deceptae *l.* 16. *Cod. Th. de petit. & ult. dat.*

Laqueus legis, quo ſe accuſator adſtringit, eſt inſcriptio in crimen in *l.* 2. *C. Th. de abolit.*

Lar, & in numero plurativo *Lares* erant Dii familiares Romanorum. At apud Juriſconſultos in utroque numero ſignificat domicilium. Si *laribus* carendum haberet *l.* 38. *D. de rei vind.* Larem matrimonio collocare, id eſt domicilium *l.* 1. §. 2. *D. de adgnoſc. & alend. lib.* Add. *l.* 4. *C. Th. de exſequutor. l.* 52. *C. Th. de decurion. l.* 1. *C. Th. ſi curial. relict. civit. Larem* ſovere in provinciis *l.* 5. *l.* 9. *C. Th. de ſenator.* inſtruere *l.* 27. *C. de petition.* ponere *l. ult. C. Theod. de teſtam.*

Lardum, vel *Laridum l.* 1. *C. de erog. milit. annon.* Macrob. *lib.* 7. *Saturn. c.* 12. *Salitam carnem, quam laridum vocamus, ut opinor, quaſi large aridum*. Lardum autem militibus erogari conſueviſſe ex *d. l.* 1. adparet. Exſtat apud Trebell. Pollion. in *Claud. c.* 14. Valeriani *Epiſtola ad Zoſimionem*, procuratorem Syriae, qua Claudio, tribuno regionis dari inter cetera *lardi libras duo millia* praecipit. Quin etiam inter annonarias ſpecies *carnis porcinae pondo triginta* legere eſt apud Vopiſcum *in Aureliano c.* 9. Ac plane *lardi* adpellatione porcinam carnem ſalitam, non illud tantum pingue & candidum ſuillum, quod vulgo apud nos *lardi* nomen obtinet, intelligi indicio eſt *rubentis* epitheton *lardo* adjunctum a Martiale *lib.* 5. Epigr. 79. *illo verſu*: Et pallens faba cum rubente lardo.

Lar-

Lᴀʀɢɪᴀɴᴜᴍ SC. de libertorum ſucceſſione ſcriptum, quo cavebatur, ut liberi manumiſſoris non nominatim exheredati in Latinorum libertorum bonis extraneis eorum heredibus præferrentur §. *ult. Inſt. de ſucceſſ. libert. l. un. pr. C. de Latin lib. toll.* Novell. 78. *præf.* Conditum eſt hoc SC. primo Imperii Claudii Cæſaris anno ipſo Claudio, & L. Licinio Cæcina Largo Coſſ. uti oſtendit Hein. *in hiſt. jur. civ. lib.* 1. §. 218.

Lᴀʀɢɪʀɪ, liberaliter quid erogare, vel facere in *l.* 4. *D. de decret. ab ord. fac. l.* 54. §. 1. *D. de furt.*

Largiri, etiam ferre admittere, pati concedere, ut quid fiat, ſignificat. Et ita *largiri* dicuntur avus *l.* 14. §. 2. *D. quod met. cauſſ.* beneficium ætatis *l.* 2. *C. de in integr. reſt.* portio *l.* 7. *D. de fideic. lib.* redditus *l.* 25. §. *ult. D. ad Leg. Falcid. l.* 21. §. 2. *D. de ann. legat.* tempus *l.* 30. *D. de minor.*

Lᴀʀɢɪᴛᴀs animi *l.* 5. *C. de advoc. diverſ. judic.* Auguſta *Novell. Valentiniani & Marciani de præd. piſtor.* fructuaria *Novell. Theod. & Valentiniani* imperialis *l. ult.* §. 13. *C. de jur. delib.* ſpecialis *l. ult. C. de fruct. & lit.* ſponſalis *l.* 2. *C. Th. de repud.*

Lᴀʀɢɪᴛᴇʀ refert *l.* 5. *C. de fideic. libert.* id eſt multum intereſt. *Large* autem & *largiter* hoc differre Julius Modeſtus exiſtimabat, quod *large* ſit qualitatis, *largiter* quantitatis, ut Soſipat. Charis. *lib.* 1. refert.

Lᴀʀɢɪᴛɪᴏ principalis *l.* 24. *C. de don. int. vir. & ux.*

Largitiones pro ærario principis, fiſco, theſauris. Hinc ſeparantur ab *arca* ſublimium poteſtatum *l.* 1. *C. Theod. de indulg. debit.* Unde in *l.* 3. *C. eod. tit.* Omnium titulorum, ſive qui ad illuſtres viros, præfectos prætorio, ſive qui ad *Largitiones* noſtras pertinent. Ita intelligendæ *largitiones* divinæ *l.* 13. *C. de murileg.* ſacræ *l. ult. C. de his, qui ex publ. ratioe.* & paſſim. Ceterum qui palatini ſacrarum *largitionem* dicuntur *in rubric. C. de palat. ſacr. larg.* hi in *l.* 10. *eod. tit.* adpellantur palatini ſacrarum *remunerationum rationem tractantes.* Symmach. *lib.* 1. *epiſt.* 29. Palatini munerationum ſacrarum comites. Sed & munerationum ſacrarum comites in *l.* 2. *C. de commeat.* adpellantur, qui alias Comites *largitionum* vocantur. Vetus Gloſſarium Græcum: Πριβατα τα τῃ βασιλειᾳ ιδιως διαφεροντα. Αλλα δε εςι τα δημοσια τελη, υπο τον Κομητα λαργιτιωνων ταις δημοσιαις υπηρ-γυντα χρειαις. Λαργιτιωνες δε εισι δυο, τα σακρα, και τα πριβατα. Δυο γαρ εισι βασιλικοι θησαυροι, οι ιδιαζοντες της βασιλειας, οιον των Λαργιτιωνων, και ο δημοσιος ο τη φισκη: Privata, quæ ad domum Auguſtam ſeparatim pertinent. Ab his enim diverſi ſunt publici reditus, qui ſub Comite *Largitionum* publicis neceſſitatibus deſerviunt. *Largitiones* vero ſunt duorum generum *ſacræ*, & *privatæ*: ſiquidem & duorum generum ſunt imperatorum theſauri, unus privatus domus auguſtæ, qualis eſt largitionum, alter publicus fiſci. Vid. ſupra art. *Comes.*

Lᴀʀɢɪᴛɪᴏɴᴀʟᴇ aurum *l.* 3. *C. de ſuſcept. præp. & arcar.*

Largitionales civitatum *l.* 10. *C. de ſuſc. præd. & dec. l. un. C. de præf. adp. magiſtr.* comitatenſes, & officiales *l.* 6. *C. Theod. de diverſ. offic.* tituli *l.* 12. *C. de vectig. Rubr. C. de canon. largit.* urbium ſingularum *l.* 3. *C. privil. cor.*

Sunt ergo *largitionales*, vel *palatini largitionales*, qui pecuniam illam, vel ſpecies ad ſacras vel privatas largitiones pertinentes, ut

ut veſtes, purpuram, aurum, ſuſcipiebant, & in ærarium, fiſcumve inferebant. *Tituli largitionales* ipſæ ſpecies, ſacris vel privatis largitionibus inferendæ. Rem omnem accuratiſſime expoſuit Claud. Salmaſ. *ad ſcript. hiſt. Aug. pag.* 175. *ſeq.* Hein.

Larvalis habitus Paull. *lib.* 3. *ſent. tit.* 4. §. 2. Sed ibi dubia lectio. Alii enim codices habent *barbarum* habitum, alii *latronalem*, alii *larvalem*, quod probat etiam Cujac. *obſ. lib.* 21. *c.* 22. Adde Schulting. *juriſpr. vet. antejuſt. p.* 345. *ſeq.* Hein.

Lascivia petulantia quædam hominis, alacritate nimia intemperantis. Et hinc junguntur per laſciviam, & non data opera §. 11. *Inſt. de oblig. quæ quaſi ex delict.* Quum quidem per laſciviam cauſſam mortis præbuiſſet *l.* 4. §. 1. *D. ad Leg. Corn. de ſicar.* Si exercitus præteriens per laſciviam aliquid abſtulit *l.* 15. §. 2. *D. locat.* Laſcivia ergo admiſſum videtur, quod magis ridiculi, quam nocendi, aut lucri cauſſa factum.

Laſciviæ vero nomen non in homines modo, ſed in cetera quoque animantia cadit. Animalium nomine, quæ ratione carent, ſi qua laſcivia pauperiem fecerint *pr. Inſt. ſi quadr. paup. fec.* ubi laſcivia factum videtur, quod magis hilaritate, quam feritate, aut alia cauſſa contingit.

Laser in penu eſt *l.* 5. *D. de penu leg.* & inter ſpecies ad vectigal pertinentes refertur *l. ult.* §. 7. *D. de publican. & vectig.* Ejus uſum ad gulæ delicias & ciborum condimenta prodit Apicius *lib.* 1. *de re culinar. c.* 2. *& lib.* 7. *c.* 1. Inde carnes laſere infectas dixit Apulei. de *aſin. aur. lib.* 10. *p.* 246. Meminit laſeris & Auguſtinus in *lib. de morib. Manichæor.* Eſt etiam laſerpitii, quod Græci σιλφιον vocant, ſuccus. Columella *lib.* 6. *de re ruſt. c.* 17. *Radix, quam Græci σιλφιον vocant, vulgus, noſtra conſuetudine, laſerpitium adpellat.* Cujus unam Cyreniacam provinciam; (ut non omnis fert omnia tellus), feracem olim habitam, Vitruv. *lib.* 8. *c.* 3. docet. Quod ſi terra generibus humorum non eſſet diſſimilis & diſparata, non tantum in Syria & Arabia, in arundinibus & juncis, herbiſque omnibus eſſent odores, neque arbores turiferæ, neque pipperis darent baccas, nec myrrhæ glebulas, nec Cyrenis in glebulis *laſer* naſceretur. Unde *Cyrenas Laſerpitiferas*. Catullus *in carm. ad Leſbiam* 7. dixit: Columella quoque de arboribus *lib.* 1. *cap.* 23. *Laſer* Cyrenaicum adpellat. Plin. *lib.* 19. *c.* 3. Ad proximum dicetur auctoritate clariſſimum *laſerpitium*, quod Græci σιλφιον vocant, in Cyrenaica provincia repertum, cujus ſuccum vocant *laſer*, magnificum in uſu medicamentiſque, & ad pondus argentei denarii penſum. Multis jam annis in ea terra non invenitur, quoniam publicani, qui paſcua conducunt, majus ita lucrum ſentientes, depopulantur pecorum pabula. Unus omnino caulis, noſtra repertus memoria, Neroni principi miſſus eſt. Hæc Plinius. Aliam vero ob cauſſam inde a Strabonis, qui ſub Auguſto vixit, temporibus rareſcere, ac propemodum deficere cœpiſſe ſuccum hunc, ipſemet Strabo *lib.* 17. *p.* 1194. teſtatur. Cyrenaeis, (ait, juxta verſionem latinam,) finitima eſt regio, quæ laſerpitium producit, & Cyrenaicum ſuccum, quem ſylphium expreſſo & coagulato ſucco dat. Id propemodum defecit, quum aliquando barbari, impreſſione facta radices ejus pœne omnes, odio impulſi, eruiſſent. Atque hoc eſt σιλφιον λιβυκον, laſerpitium Libycum, in illis

illis verſibus, quos ex Ariſtophanis Philothebaco citat Athenæus *lib.* 14. *c.* 4. *p.* 613. Interpres Ariſtophanis in Equitibus: Silphium vero (ait, ceu latina verſio eſt,) radix eſt, ſecundum quoſdam jucunde olens, quæ in Libya provenit, condimentis apta, & in medico uſu ſalubris. Optimum eſt Cyrenaicum, quod & ſucco ejus, & radice, & caule uti poſſis. Idem in *Avibus*: Silphium, quod in Libya naſcitur, ad multa ſalubre eſt. Eſt vero magni pretii. Sed & *in Pluto* de laſerpitio agens; Et folium ejus, & fructus, & caulis, & ſuccus, & ſimpliciter omne, quod in eo eſt, magni pretii eſt. Admonendi tamen ſumus, ne in fraudem Vitruvii verbis inducamur, Syriam quoque, & Mediam laſerpitium tuliſſe, quemadmodum Theophraſtus *lib.* 6. *c.* 3. & Dioſcorid. *lib.* 3. *c.* 78. teſtantur. Hujuſmodi autem laſerpitii ſuccus propter præſtantiam ſuam ſibi proprium fecit commune οπυ, id eſt, ſucci nomen. Oπυ namque adpellatione apud medicos Græcos *laſer* κατ' ἐξοχὴν exauditur. Galenus *lib.* 8. *de ſimplic. medic. facult. c.* 12. *p.* 215. *Tom.* 13. *oper.* Quamvis namque radice inciſa, (ait, ſecundum latinam interpretationem,) aut caule, quod ex vulnere craſſum ac lentum effluit, ſuccus eſt. Ceterum ſpecialibus, & velut per excellentiam quamdam Cyrenaicum ita adpellant, & Medicum & Syriacum. Ac plane a Palladio *lib.* 3. *c.* 29. *laſer* οπος κυρηναικος, *ſuccus cyrenaicus* adpellatur. Verum οπος hunc inſcite, ac perperam, qui Galenum ſequuti ſunt, Paullus Aegineta & Oribaſius in *opium* transformarunt, qui error etiam ad Iſidorum manavit, cujus verba *lib.* 17. *c.* 9. ſunt hæc: *Laſer*, herba, naſcitur in monte Oſcobagi, ubi & Ganges fluvius oritur. Cujus fructus dictus primum *lacer*, quoniam manat in modum lactis. Deinde uſu dominante *laſer* nominatum eſt. Hoc eſt a quibuſdam *opium* cyrenaicum adpellatum, quia & apud Cyrenas naſcitur. Tertullianus utique, Græciſmi amantior, λασαρον noſtrum *laſer*, latini ſermonis imitatione vocat. Poſtremo apud Soſipatrum *lib.* I. *Inſt. grammat. p.* 56. hæc Catonis *lib.* 3. *orig.* verba inveniuntur: *laſerpitium pro pulmentario habet.* Quum jam pridem defecerit plantæ iſtius ſpecies, eam proculdubio quis coram intueri cuperet. Voti vero hujus nos damnant veteres numi, in quibus tota hæc planta cum caulibus, & fructibus ſiſtitur apud Laur. Berger. *Theſaur. Brandenb. Vol.* 1. *p.* 520. & Ez. Sphanhem. *de uſu & præſt. num. Diſſ.* 6. *c.* 1. *p.* 290. *Tom.* 1. Hein.

LATEBRA abolitionis *l.* 2. *C. Theod. de abolit.* ignaviæ *l.* 7. *C. Th. de cohortal.* fugæ *l.* 15. *C. Th. de fid. mil. adpar.*

LATER. *Lateribus* circumſtructum aenum *l.* 38. §. 2. *D. de act. emt.* Iſidor. *lib.* 26. *c.* 8. & *lib.* 19. *c.* 10. crudos lateres eſſe, ait, inde nominatos, quod latiligneis formis efficiantur, formanturque circumactis undique quatuor tabulis. De iis plura Vitruv. *lib.* 2. *c.* 3.

LATERALIA viatoria, in quibus chirographa, & pecunias condidiſſe teſtatorem, proponitur *l.* 102. *D. de legat.* 3. Sunt autem *lateralia viatoria*, capſulæ, in quibus ad ephippium utrinque loro ſuſpenſis, ea quæ nobis in itinere neceſſaria ſunt, reconditmus Gothofr. Vid. Ant. Auguſt. *emend. lib.* 4. *c.* 8.

LATERCULENSIS adpellabatur, cui laterculi cura, & cuſtodia mandata erat *l.* 5. *C. qui milit. poſſ. lib.* 12. Quem in ſcrinio ſacræ memoriæ militaſſe docent *l.* 13. *l. ult. C. eod. tit.*

Vid.

Vide Jac. Guther. *de offic. dom. Aug. lib.* 3. *c.* 7. *p.* 568.

Laterculum librum, ſeu codicem ſcrinii memoriæ ſignificat, qui officiorum, dignitatum, adminiſtrationumque tam civilium, quam militarium, nec non codicillorum, & conſuetudinum, chartarum, pronunciationiſque cujuſque notitiam, indiculumque continebat. Codices, in ſacro ſcrinio memoriæ poſitos, vocat Imperator Leo in *l.* 3. *C. de agent. in reb.* Georg. Cedren. *p.* 140. alieno loco voces quaſdam Romanas explicans: Planthon, (ait, ut fert latina verſio,) Græci vocant laterem coctum, apud Romanos *laterculum* vocatur. Erat autem *laterculum* quoddam publicum, in quo ſenatorum, & legionum nomina inſcribebantur. Inſcribebatur vero plinthus in muro in figura quadrata. Idem denique *laterculum* τετραγωνον γραμμην, *quadratam figuram* eſſe concludit. Duplex autem olim *laterculum* fuiſſe, majus & minus ex Mariani notitia colligitur. Illud dignitatum omnium, quæ a principe mandabantur, deferebanturque prologum continebat, ſacroque memoriæ ſcrinio conditum adſervabatur *l. ult. C. de offic. magiſtr.* Ad quod in *l.* 1. §. *ult. C. de offic. præf. præt. Afr.* pertinent hæc verba: *In noſtro laterculo.* Atque magis hoc laterculum primicerius notariorum tractabat, ejuſque figuram Marianus, ubi de *primicerio notariorum* agit, exhibet, oblongam & quadratam, dein ſubjicit: *ſub diſpoſitione viri ſpectabilis, primicerii notariorum omnis dignitatum, & adminiſtrationum notitia, tam militarium quam civilium. Minoris* vero *laterculi* cura ad Quæſtoris ſollicitudinem pertinebat, præfecturaſque, tribunatus, & præpoſituras caſtrorum, & alias ejus generis dignitates, quæ ſub cura ac ſollicitudine Quæſtoris erant, complectebantur *l.* 1, *l.* 2. *C. de offic. quæſt.* De hoc quoque *laterculo* Jac. Guther. *de Offic. Dom. Aug. lib.* 3. *c.* 9.

Latens incrementum §. 20. *Inſt. de rer. diviſ.* vitium *l.* 35. *D. de Aedil. edict.* In *latenti*, & publice opponuntur *l.* 2. §. 35. *D. de orig. jur.*

Latinitas §. *ult. Inſt. de ſucceſſ. libert.* & apud Ulpian. *Regul. tit.* 3. §. 3. eſt Latinorum libertinorum ſtatus, ſeu latina conditio. Eum ſervum, qui tantum in bonis noſtris eſt, nec cum libertate heredem inſtituere poſſumus, quia *latinitatem* conſequitur. Ulplan. *tit.* 22. §. 8. *Latinitate* donari *l.* 1. *C. Theod. de rapt. virg.* id eſt, jure, ſeu beneficio Latinæ libertatis donari. At apud Cic. ad Attic. *lib.* 14. *epiſt.* 12. *Latinitas* jus Latii ſignificat.

Latinus. *Latini* a Latio dicti. Latinorum autem, incolis Latii jure civitatis donatis, duo erant genera, unum eorum, quos *Colonarios* vocat Ulpianus *tit.* 19. §. 4. Alterum eorum, qui quod juſtis legitimiſque modis manumiſſi non eſſent, ad juſtam, plenam, perpetuam, perfectam, & omnibus numeris abſolutam libertatem, ex qua & civitas Romana contingebat, non perducebantur, ſed minorem, inferiorem & imperfectam, hoc eſt, civitatis Romanæ expertem, atque adeo, ut Plautino verbo utar, uſuariam tantum libertatem conſequebantur, quos *Latinos Junianos* adpellat idem Ulp. *tit.* 1. §. 5. *tit.* 19. §. 4. *tit.* 20. §. 7. Nimirum quod eorum origo ex Lege Junia deſcenderet, de qua ſupra ſuo loco. Ac plane a Lege Junia Latinos nominatos ait idem Ulpianus *tit.* 1. §. 1. Theophil. *in* §. 3. *Inſt. de libert.* και απεκληθησαν *Latini juniani* απο νομου *Junii Norbani*, ος ευρετης εγεγονει της αυτης αιρεσεως. Et vocantur *Latini*

tini Juniani, a lege *Junii Norbani*, qui inventor fuit hujus conditionis, de qua vide ſupra art. *Junia Norbana* Lex. Salvianus Maſſil. *lib.* 3. *adverſus avaritiam p.* 240. More ergo illorum, ait, uteris, qui ſervos ſuos, non bene de ſe meritos, quia civitate Romana indignos judicant, jugo Latinæ libertatis addicunt, quos quidem jubent ſub libertorum titulo agere viventes, ſed nolunt quidquam habere morientes. Negato enim his ultimæ voluntatis arbitrio, etiam quæ ſuperſtites habent, morientes habere non poſſunt.

Neque tamen *Latinis* libertis, ſicut dedititiis omnis ad civitatem Romanam aditus præcluſus erat. Ad eam enim illis non una via patebat, poterantque eo certis modis pervenire, quos Cujac. *lib.* 1. *Inſt. tit.* 1. §. 4. perſtringit. Atque ita jus Quiritum conſequi dicebantur. Ulpianus *tit.* 3. §. 1. *Latini*, ait, *jus Quiritium conſequuntur his modis, beneficio principali, liberis, iteratione, militia, nave, ædificio, piſtrino*. Quorum omnium explicationem ex ipſo auctore pete. Unde idem Ulpianus *tit.* 17. §. 1. Si *Latinus*, inquit, *jus Quiritium conſequutus ſit*. Secundum quæ Plinius libertis alienis, ſed patronis conſentientibus, jus Quiritium a Trajano petit *lib.* 10. *epiſt.* 4. & 6. deque eo impetrato gratias eidem Imperatori agit *ejuſd. libri epiſt.* 22.

Cum *Latinis* cives Romani connubium habent ita, ſi conceſſum ſit Ulpian. *tit.* 5. §. 4.

Latinus Junianus, & familiæ emtor, & teſtis, & libripens fieri poteſt, quoniam cum eo teſtamenti factio eſt: Ulpian. *tit.* 20. §. 8. fideicommiſſum capere poteſt: Ulpian. *tit.* 25. §. 7. Si ei legatum ſit, nec intra dies centum jus Quiritium conſequutus ſit, caducum legatum ſit: Ulpian. *tit.* 17. §. 1. Mancipatio locum habet inter cives Romanos, & *Latinos* colonarios, *Latinoſque* Junianos. Si Latinus manſerit, qui heres inſtitutus eſt, lege Junia capere hereditatem prohibetur: Ulpian. *tit.* 22. §. 3. Ex cive Romano & *Latina Latinus* naſcitur Ulpian. *tit.* 5. §. 9. *Latinus* Junianus teſtamentum facere non poteſt. Id enim Lex Junia prohibet: Ulpian. *tit.* 11. §. 16. Lex Junia tutorem fieri jubet Latino vel Latinis impuberibus eum, cujus etiam ante manumiſſionem ex jure Quiritium fuit, Ulp. *ibid.* §. 19. Ex quibus perſpicue liquet, quis fuerit ejus mulieris ſtatus, quam *Latinæ* conditionis habitam, Suetonius *in Veſp. c.* 3. refert.

LATITARE dicitur, qui ſe occultat, qui non comparet, qui ſui copiam, poteſtatemque, ut ſecum agi, vel lis ad exitum perduci poſſit, non facit, qui ne actio aliqua ſecum moveatur, vel ut actio exiſtimatur, ejuſve dies exeat, urbe profugit, ut ſe occultet *l.* 21. §. 2. *l.* 33. §. *ult. D. quib. ex cauſ. major. l.* 50. *D. de pecul. l.* 42. §. *ult. D. de procurat. l.* 19. *D. de in jus voc.* Latitare ergo eſt, non ut Cicero definit, turpis occultatio ſui, poteſt enim quis latitare non turpi de cauſſa *l.* 7. §. 4. *D. quib. ex cauſ. in poſſeſ.* Et hoc modo *latitare*, & *contemnere venire* opponuntur *l.* 28. §. 1. *D. de fideic. libert.* Proinde non ſimpliciter interdixit Prætor: *Qui latitavit*, ſed qui fraudationis cauſſa latitavit *d. l.* 7. §. 1. *D. quib. ex cauſ. in poſſeſſ.* id eſt, hoc animo, ut fraudentur creditores, quemadmodum *ibidem* explicat Ulpianus §. 5. Sive quis eodem loci agat, ſive alio, ſive peregre, ſi tamen occurſum creditorum evitet, *latitare* videtur. Eum quoque qui in foro eodem agat, ſi circa columnas aut ſtationes ſe occultet, videri *latitare* veteres reſponderunt *d. l.* 7. §. 3.

3. *D. eod. tit.* Nam & eum, qui recedit, hoc eſt, ut ſubterfugiat, ne ſecum aliqua actio moveatur, *latitare* placet *l.* 36. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* De eo more latitandi circa columnas, pluribus egit Cujac. *lib.* 1. *obſ. c.* 13. *&* *lib.* 1. *c.* 18. Fraudationis cauſſa *latitare* non videtur minor, qui ſui idoneus defenſor non eſt *l.* 5. *D. eod. tit.* Non videtur fruſtrandæ actionis cauſſa *latitare*, qui præſens judicium ſuſcipere non compellitur *l.* 3. *D. de judic.*

Notanda eſt conſtructio hujus verbi: *Latitans* patronum *l.* 8. *D. de condit. & dem.* Et de ea conſtructione diſputat Ducker. *de Latinit. vet. ICtor. p.* 365. Sed eum *latere* cum caſu quarto poſuerint Virgil. *lib.* 1. *Æn. Nec latuere doli fratrem Junonis:* Ovid. *lib.* 5. *faſt. v.* 361. *Quorum me cauſſa latebat:* Juſtin. *lib.* 31. *c.* 2. *Res Hannibalem non latuit*, immo & Plin. *lib.* 2. *Hiſt. nat. c.* 20. *Latet plerosque*, non video, quidni & Juriſconſulto condonanda ſit loquutio: *Latitans patronum.* Frequentativa enim eodem modo conſtrui, ac themata ſua, experientia docet. *Hein.*

Latitare etiam dicitur, quod in occulto, vel latenti fit. Hinc *ubi latites* incrementum, & *ubi adpareat*, opponuntur *l.* 9. §. 4. *D. de uſufr.*

LATRONES, ut ait Varro *lib.* 6. *de ling. lat.* dicti a latere, quia circum latera erant regi, atque ad latera habebant ferrum, quos poſtea a ſtipatione ſtipatores adpellarunt, & quia conducebantur mercede. Ea enim merces dicitur Græce λατρον και σατρον. Ab eo veteres poetæ nonnumquam milites adpellarunt *latrones*, quod irent, ut alii milites, cum ferro, aut quod lateant ad inſidias faciendas. Serv. *lib.* 12. *Æn. non procul ab initio. Latrones* vocantur conducti milites. Feſtus: *Latrones* eos antiqui dicebant, qui conducti militabant, απο της λατρειας. At nunc viarum obſeſſores dicuntur, quod a latere adoriuntur, vel quod latenter inſidiantur. Unde hauſit Iſidor. quæ de hujus vocis etymo *lib.* 10. tradit. Ergo hoc vocabulum ex eorum numero eſt, quæ ab honeſta origine in invidiam poſtea abierunt. Quo ex genere ſunt *tyrannus*, & *ſophiſta*.

Latrones utique in jure noſtro ſemper adpellantur, qui nullo indicto bello prædantur, & prædas agunt *l.* 9. *D. ex quib. cauſſ. major. l.* 21. *D. ſolut. matr.* Nam hoſtes ſunt, qui nobis, aut quibus nos publice bellum decrevimus, ceteri latrones, aut prædones ſunt *l.* 118 *D. de verb. ſignif. l.* 24. *D. de capt. & poſtl.* Unde & ab *hoſtibus* perpetuo *latrones* ſeparantur *l.* 18. *D. commod. l.* 9. §. 1. *D. quod met. cauſſ. & aliis locis.* Ac plane nulla cum iis juris gentium communio intercedit. Itaque non ut ab hoſtibus captus eorum ſervus fit, ita, qui a latronibus captus eſt, eorum ſervus efficitur *l.* 1. *D. de legat.* 3. Quin immo a latronibus capti liberi permanent *l.* 19. §. 2. *D. de capt. & poſtl. l.* 13. *D. qui teſt. fac. poſſ.* Famoſos latrones in his locis, ubi graſſati ſunt, furca figendos, compluribus placuit *l.* 28. §. 15. *D. de pœn.*

Si *Latrocinantem* peremiſti, qui voluntate inferendæ cædis proceſſerat, jure eum cæſum videri *l.* 4. *C. ad Leg. Cornel. de ſicar.*

LATROCINIUM, in *l.* 1. *C. Theod. de offic. rect. prov.* vocatur rapacitas officialium, litigatores variis modis, artibuſque deprædantium. Eodem ſchemate cauſſidicinam, & famoſas tabularum artes, quibus litigatores pecunia turpiter emungere ſolent, Columella *lib.* 1. *de re ruſt. c.* 1. *comm.* 9. eleganter vocat caninum, ſicut dixere veteres; ſtudium

dium

dium locupletiſſimum quemque adlatrandi, & contra innocentes, ac pro nocentibus, neglectum a majoribus, a nobis etiam conceſſum intra mœnia, & in ipſo foro, latrocinium. *Hein.*

Latrunculator *l.61. §. ult. D. de judic.* qui ad conquirendos, perſequendóſque latrones a principe mittitur, quem Juſtinianus ληςοδιωκτὴν vocat *Novell.* 8. *c.* 13. Eorum etiam mentionem faciunt Euſeb. *Hiſt. eccl. lib.* 4. *c.* 15. & Auguſtin. *epiſt.* 169. *& ſeq.*

Latrungulus & latro idem ſonant, ut adparet ex *l.*24. *D. de capt. & poſtl.* juncta *l.*118. *D. de verb. ſignif.* & ex *l.*1. *D. de legat.*3. *l.*34. *§.ult. D.de donat.*

Latus, ait Iſidor. *lib.* 11. *orig. c.* 1. læva pars corporis, quia jacentibus nobis latet. At a veteribus pro utraque corporis vel animati, vel inanimati parte uſurpatur. *Latus* brevius poteſt adferre difficultatem *l.*12. *§.*1. *D. de Ædil. edict.* Latera formæ perfodere *l.*9. *C. Th. de aquæd.*

Latus pro parte. Hoc *latere* pro hac parte *l.*118, *D. de verb. obl.* Ex utroque *latere* naſcitur obligatio *l.*6. *§.*4. *D. de negot.geſt.*

A *latere*, ſeu *ex latere*, id eſt, ex tranſverſo *pr. Inſt. de grad. cognat. l.* 10. *§.* 8. *D. eod. tit.* Quã ex *latere* eam duxerit, quam vetatur *l. ult. D. de tit. nupt.* Matrimonium quod ex *latere* non bene contrahitur, *ibid.* Ex latere autem cognatos Conſtantinus Harmenopul. *lib.* 4. *tit.* 9. *§.* 5. τοὺς ἐκ πλαγίου vocat, ſequutus Juſtinianum *Novell.*89. *c.*4. *& Nov.* 118. *c.* 3. definit (ſecundum verſionem Latinam) qui neque nos progenuerunt, neque e nobis ſunt progeniti, ſed eamdem ſtirpem ac radicem nobiſcum communicarunt, veluti frater, ſoror, pater, vel avunculus, amita vel matertera, conſobrinus, conſobrina, frater patruelis, ſoror patruelis, & qui ex his deducuntur.

Circa *latus* principis agere, & militare dicuntur, qui circa principem ſunt occupati *l.*30. *D. de excuſat. l. ult. C. eod. tit.* juncta *l.*11. *§.*2. *D. de minor.* Stat. Papin. *lib.* 3. *Silv.* 3. *v.* 64. Semperque gradu prope nomina, ſemper Cæſareum coluiſſe latus.

Latus, a, um Lata culpa fuga Vid. ſupra art. *culpa, fuga.*

Latus clavus, cujus fit mentio apud Ulp. *tit.* 7. *§.* 1. *l.* 43. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 9. *C. de teſtam. mil. l.* 17. *C. Th. de præt. & quæſt.* fuit Senatorii ordinis inſigne; ut dictum eſt ſupra art. *clavus*, & hinc opponitur clavo anguſto, ſeu dignitati equeſtri: apud Sueton. *in Aug. c.*23. & *lati* clavi *anguſtis* apud Varron. *de ling. lat. lib.*8. Hor. *lib.* 1. *Sat.* 6. Quo tibi, Tulli, ſumere depoſitum clavum, fierique Tribunum? Invidia adcrevit, privato quæ minor eſſet. Nam ut quiſque inſanus nigris medium impediit crus Pellibus, & latum demiſit pectore clavum, Audit continuo. Quis homo hic eſt? Tale inſigne ab Imperatoribus peti, darique ſolitum eſſe, docet locus Plinii *lib.* 2. *epiſt.* 9. & exemplum apud Spartian. *in Severo c.* 15.

Lavacrum pro balneo *l.* 18. *C. de oper. publ. & aliis locis.* Sic *Lavacrum* Agrippæ apud Ammian. Marcellin. *lib.* 29. *extr.* Conſtantianum, Silvani, Valentini apud *eumd.* Oſtienſe inter opera Antonini Pii apud Jul.Capitolin. *in vita Anton. c.*8. *Lavacra* populi Romani *l.*3. *C. Th. de collat. donat.* Eadem ratione de Hadriano Spartianus *in vita c.*18. ſcribit, eum *lavacra* pro ſexibus ſeparaſſe.

Lavacrum pro ſacro baptiſmate, quod *celeſte* adpellatur *l.*3. *C. Th. de ſpectac.* & venerabile in *l.* 2. *C.Th. ne ſanct. bapriſm.*

LA-

Lavare, veteribus ſignificat corpus aqua in balneo abluere. Qui in publicum lavare non patiebantur *l.* 13. §. *ult. D. de injur.* Cic. *lib.* 1. *de offic. c.* 35. Majores noſtri neque patrem cum filio, neque ſocrum cum genero lavari voluerunt. Veterem lavandi morem refert Seneca *Epiſt.* 86.

Lavatio, mundo mulieris continetur, quum per eam mundior fiat *l.* 25. §. 10. *D. de aur. arg. leg.* Phædr. *lib.* 4. *fab.* 4. Seponit moechæ veſtem, mundum muliebrem, *Lavationem* argenteam, eunuchos glabros.

Laudabilitas tua: His verbis comitem metallorum adfantur Imperatores *l.* 3. *C. Th. de metall.*

Laudare priſca lingua ſignificat *nominare*, ut Gell. *lib.* 2. *c.* 6. Feſtus *lib.* 10. & Macrob. *lib.* 6. *Saturnal. c.* 7. ſcribunt. Et ita in actionibus civilibus uſurpatur. Inde illa loquutio: Auctorem laudare *l.* 6. §. 5. *D. de act. emt. l.* 63. §. 1. *D. de evict. Laudatus* auctor *l.* 7. *l.* 14. *C. eod. tit. l.* 2. *C. de in lit. jur.* Sic & teſtem laudare, Non. Marcellus ex veterum libris interpretatur. *Laudare* leges: Quinctilian. *Declam.* 308.

Laudemium, vocabulum recentioris uſus, de quo plura Cangius in Gloſſar. *med. & infim. lat. ſub hac voce.* Res ipſa tamen præſidium reperit in *l.* 3. *C. de jur. emphyteut.* Eſt autem præmium illud, nempe quinquageſima, pro renovatione emphyteutica. A verbo laudo deducunt, cum latinius eſſet laudativum, ſicut donativum.

Laureatus Prætor *l.* 19. *l.* 15. *C. Th. de prætor.* Fuit nimirum octo præturæ ordines, ex quibus Laureata una eſt, quas vide *in d. l.*

Laurentum ſocietas conſortiumque *l.* 47. *C. Th. de curſ. publ.*

Lautica, vox nihili, legitur in quibuſdam editionibus *l.* 25. §. 10. *D. de aur. arg. Lautica acus cum margarita.* Sed legendum *calautica*, de quo tegmine muliebri ſupra ſuo loco dictum eſt. *Hein.*

Lautumia, interprete Aſconio *in Verr.* 3. adpellantur lapidibus cæſis exſecta loca, in quæ noxii damnari ſolebant. Hujuſmodi erant lapicidinæ Syracuſis in Cilicia. Cic. *in Verr.* 5. *c.* 27. Carcer ille, qui eſt a crudeliſſimo tyranno, Dionyſio, factus Syracuſis, quæ Lautumiæ vocantur, in iſtius imperio domicilium civium Romanorum fuit. Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Carcer a coercendo, quod exire prohibet. In hoc pars, quæ ſub terra, Tullianum, ideo, quod additum a Tullio rege, quod Syracuſis, ubi ſimili de cauſſa cuſtodiuntur, vocantur *lautumiæ*, & de lautumiis translatum, quod hic quoque lapicidinæ fuerunt. Feſtus: *Lautumias* ex Græco, & maxime a Syracuſanis, qui *lautumias* & adpellant, & habent, ad inſtar carceris, ex quibus locis exciſi ſunt lapides ad exſtruendam urbem. Plato λατομιας vocat. Sic enim ille *Epiſt.* 2. *ad Dionyſium*: υπεχετο δε μοι και φιλιςιον, ει συ αφης αυτον, ηξειν προθυμος Αθηναζε, το εκ των λατομιων ευ εποιησας αφεις. Quibus verbis vult Plato, benefactum a Dionyſio, quod Philiſtionem de lautumiis, id eſt, de cuſtodia illa publica dimiſiſſet, ac liberaſſet. Ælianus vero *lib.* 12. *var. hiſt. c.* 44. λιθοθομιας adpellat, ubi earum longitudinem recenſet, additque iis incluſum Philoxenum, Cyclopem fabulam ſcripſiſſe. Quod & refertur a Tzetze *Chiliad.* 10. *c.* 358. qui λατομιας cum Platone nominat. Sic quoque *latomias lapidarias* dixit Plaut. *in Captiv. Act.* 3. *SC. ult. v.* 65. At *in Pœnul. Act.* 4. *ſc.* 2.

ſc. 2. v. 5. latumias. Ita me Dii ament, vel in latumiis, vel in piſtrino, mavelim Agere ætatem. Ubi videnda, quæ Taubmannus adnotavit. Pandectæ Florentinæ *lautumias* ſcriptum habent, ut in *l. 9. D. quib. ex cauſſ. maj. l. 1. §. ult. D. de aleator.* Cujuſmodi vocis hujus ſcripturam rectam eſſe docet elegans Sabini jocus, qui a M. Seneca *lib. 9. controv. 4.* refertur, Sabinum enim narrat, e carcere in Senatum introductum, poſt flebilem orationem, ad ſales tandem rediiſſe, rogaſſeque, ut in *lautumias transferretur*. Non eſt, inquit, ut quem veſtrum decipiat ipſum nomen *lautumiæ*, animo meo lautæ res eſt. Ambroſ. *lib. 7. Comment. in Luc. c. 13.* Numquid illic quoque carcer aliquis, lautumiæque ſubeundæ ſunt? Sidon. Apollinar. *lib. 1. Epiſt. 7.* Quis enim ſuper ſtatu ejus nimis inflecteretur, quem videret adcuratum delibutumque *lautumiis* aut ergaſtulo inferri? Probant eamdem vocabuli ſcripturam Turneb. *lib. 22. adverſar. c. 17.* Cujac. *lib. 6. obſ. c. 7.* Petr. Faber *lib. 2. ſemeſtr. c. 7.*

Præcipue de vocis hujus uſu, & notione diſputatur ob *l. 1. §. ult. D. de aleat.* ubi quum is, qui alterum ludere vi coegit, in *lautumias* ducendus eſſe dicatur, fuerunt, qui ex eo loco colligerent, prætorem quoque maleficia quotidiana coercere voluiſſe. Huber. *Præl. in Pand. lib. 11. tit. 5. §. 3.* Locus hic, inquit, notabilis eſt, ad probandum, Prætoris officium quoque in maleficiis quotidianis verſari puniendis, quatenus modicæ coercitionis rigor admittat, ejuſque ſpecies fuiſſe deductionem in vincula publica, & in lapicidinas, ad tempus ſcilicet non longum: nam alioqui non leve ſupplicii genus id eſſet, ut ad titulum de pœnis vidimus. Hæc Huberus. Sed recte obſervavit Gerard. Nodt. *in Comment. ad Pand. p. 259. Lautumias* eo loco non eſſe lapicidinas, ſed carcerem, cujus poteſtatem habuiſſe Prætorem, jure mixti imperii, vel ex *l. 2. D. de in jus voc.* patet. Et ſane ita & Livium *lib. 26. c. 27.* loquutum eſſe obſervat, & ſatis notum eſt, prætori, deſtituto mero imperio, non fuiſſe jus damnandi in metalla, vel operas publicas. *Hein.*

Laxamentum ſpacium & temperamentum ſignificat. Pretio laxamenta tribuantur *l. 2. C. Th. tribut. in ipſ. ſpec. inferri*: id eſt, aliquid de pretio detrahatur, vel remittatur. Cum quodam laxamento itineris *l. 4. D. de vocat. & excuſ. mun.* *Laxamentum* temporis *l. 7. §. 11. D. de admin. & peric. tut.* Juſtinianus *Novell. 72. c. d.* Εκεῖνο μεν των δυο μηνων καθ᾽ εκαστον ετος ευδοσιμον, τουτο οπερ οι νομοι laxamentum καλουσι. Tunc habeat quidem duorum menſium per ſingulos annos inducias, hoc quod leges laxamentum vocant.

Laxare aliquid ex juris rigore *l. 33. D. de don. int. vir. & ux.* id eſt, remittere.

Laxior facultas *l. 76. §. 8. D. de legat. 2.* ſumtus *l. 14. C. Theod. de luſtr. coll.* id eſt, major, amplior.

Laxitas, dilatio in *l. 4. C. Th. de exact.*

Lazicus. Eo titulo inter reliquos uſus aliquando eſt Juſtinianus, veluti *Novell. 43. præf.* a gente Lazica, quæ Colchidem eo tempore incolebat, dubia erga Romanos Perſaſque fide; donec eam partim armorum terrore, partim beneficiis ad officium revocaret Juſtinianus, inde *Lazici* cognomen jure adoptans. Acta Juſtiniani cum Lazis operoſe exſequutus eſt Jo. Pet. a Ludewig in

in Juſtiniano *c.*8. §.120. *p.* 526. *ſeq.* Hein.

Lectica *l.*49. *D. de legat.*3. *l.*7. *D. de ſerv. præd. ruſt.* erat ſellæ genus, quo delicatiores patronæ vehebantur, ſuccollantibus ſervis, reſte Tertull. *de pall. c.* 4. Eoque pertinent hæc verba Juvenalis *Sat.* 6. *v.* 351. *Quam quæ longorum vehitur cervice ſervorum.* Viros quoque divites, & beatos eodem luxus genere uſos, oſtendit Seneca *Epiſt:* 29. Non turba ſervorum lecticam tuam per itinera urbana, & peregrina portantium. Idem *epiſt.*100. Cohors culta ſervorum, lectica formoſis impoſita calonibus. Multis autem ſervorum cervicibus hoc onus impoſitum fuiſſe, argumento ſunt *hexaphori*, & *octophori* nomina apud Martial. *lib.* 2. *epigr.* 81. & *lib* 6. *epigram:* 84. Ciceron. *lib.*2. *ad Q. fratrem epiſt.*9. At inſequentibus temporibus tam vulgaris erat lecticæ uſus, ut pauperes viderentur, qui pedites incederent Juvenal. *Sat.* 5: *v.* 350. *Nec melior, pedibus ſilicem quæ conterit atram.* ubi ſcholiaſtes, id eſt, quæ pedibus ſuis ambulat, & per hoc pauper. Prudent. *adverſ. Symmach. lib.*1. *v.* 583, *Quique terit ſilicem variis diſcurſibus atram.* ubi legendus Jo. Veiz. *in notis p.* 746. Plura de lecticis Lipſius *elect. lib.* 1. *c.* 19. & *Centur. miſcell. epiſt.* 11. Jo. Scheffer *de re vehic. lib.* 1. *c.* 46. *p.* 108.

Lecticarius ſervus *l.*8, §. *ult. D. de legat.*1. *l.*49. *D. de legat.* 1. & *aliis locis.* qui cum aliis lecticam geſtabat, eam humeris ſubiens. *Ad lecticam hominem* eleganter vocat Catullus *epigr.*12.

Lecticarii, ſeu decani olim eccleſiaſticum munus obibant, efferendis cadaveribus deſervientes *Novell.* 43. *c.* 1. qui & *κοπιατας* vocantur, *τας των νεκρων κλινας αγοντες.* De his lecticariis, qui & *κλινοφοροι* dicti, videndi Fabrott. *enarrat ad Cujac. paratitl. Cod. de SS. eccleſ. p.*10. &, qui de iis ex inſtituto egit, Kirchmannus *de Funer. Rom.*2.8. Hein.

Lectio tabularum *l.* 2. §. 3. *D. teſtam. quemadm. aper.*

In *l.* 1. *C. Theod. de reſponſ. prud.* Papiniani, Caii, Paulli, Ulpiani, atque Modeſtini ſcripta univerſa firmamus, ita ut Caium, Paullum, Ulpianum, & ceteros comitetur auctoritas *lectionis:* id indicari videtur, teſtimoniis ex horum juriſconſultorum operibus depromtis ſtare teneri judices, vel, ut *in* §.8. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* res exprimitur, *eorum ſententias & opiniones eam auctoritatem tenere in poſterum debere, ut judici recedere a reſponſis eorum non liceat.*

Lectionum, vel *variarum lectionum* libros ſcripſerat Pomponius, ut ex catalogo Pandectis Florentinis præpoſito, & ex ipſis pandectarum capitibus adparet. Sed & Gellius quibuſdam libris ſuis titulum indidiſſe *lectionis ſuæ, aliis antiquarum lectionum lib.*20. *c.*8. obſervavit.

Lector in clericis numeratur *l.* 6. *C. de epiſc. & cler.* Et quidem inter ordines tertio gradu conſtituuntur apud Iſidor. *lib.* 7. *orig. c.* 12. qui *lib.*2. *eccleſ. offic. c.* 11. & de eorum origine agit: Eorum erat, divinas litteras eccleſiæ prælegere. Unde & *lectores* divinorum apicum vocantur *l.* 7. *C. Th. de epiſc. & cler.* Et hoc ſeu munere, ſeu miniſterio functum in eccleſia Julianum Imperatorem, priuſquam a chriſtiana fide deficiens ad paganiſmum transfugeret, hiſtoriarum eccleſiaſticarum monimenta teſtantur. Sic enim de eo Socrates *lib.*3. *Hiſt. eccleſ: c.* 1. *Εν δε τω φανερω τα ιερα των χριςιανων ανεγινωσκε γραμματα*

ματα και δη της εν Νικομηδεια εκκλησιας αναγνωστης καθισταται. Palam enim ſacras Chriſtiannrum ſcripturas prælegebat in Nicomedienſi eccleſia Lector conſtitutus. Theodoretus quoque *lib.* 3. *c.* 2. *τη των αναγνωστων ηξιωθη χορυ, και τας ιερας βιβλυς εν τοις εκκλησιαστικοις συλλογοις υπανεγινωσκε τῳ λαῳ*. Dignus habebatur Lectorum ordine, & libros ſacros in eccleſiaſticis conventibus populo prælegebat. Denique Sozomenus *lib.*5. *c.*2. eum cum Gallo fratre ſacris litteris imbutum, narrans, addit: *ως τῳ κληρῳ εγκαταλεγηναι, και υπαναγινωσκειν τῳ λαῳ τας εκκλησιαστικας βιβλυς*. Ut & in clerum cooptaretur, populoque libros eccleſiaſticos prælegeret.

L e c t u m neutro genere eſt dictum in *l.* 19. §. 8. *D. de aur. & arg. leg. & l.* 52. §. *ult. D. de legat.* 3. quod nonnulli tamquam barbarum notarunt. Arvidetur hoc vocabulum inter ea fuiſſe, quæ in *us* & *um* exeunt, quorum exempla collegit Voſſ. *lib.*1. *Annal. c.*36. quamvis non videatur vetuſtioris laudari auctoritatem, quam Gloſſarii Latini, in quo hoc legitur: *Lectum*, *κλινη*. Vid. Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p.* 339. Hein.

Lectorum legatum continet & fulcra *l.*52. §. *ult. D. de legat.*3. Lectorum autem hæ ſunt notandæ differentiæ, *convivales*, *cœnatorii*, *cubiculares.funebr s*, *geniales*.

L e g a r e in XII. Tab. pro qualibet deficientium ſeu morientium voluntate accipi patet ex *l.* 120. *D. de verb. ſignif.* Nimirum *legare* eſt mandare, jubere, veluti apud Plaut. in *Caſin. Act.*1. *ſc.* 1. *v.* 12. *Quin potius, quod Legatum tibi eſt negotium Id curas*. Ipſi quoque teſtatores, dum teſtabantur, *legare* dicebantur non ſolum in XII. Tabulis, ſed in formula nuncupandi notiſſima apud Ulpianum *tit.* 20. §. 9. *Hæc uti in his tabulis cerisve ſcripta ſunt, ita do, ita lego, ita teſtor, itaque vos, Quirites, teſtimonium præbitote*. Idque ex ea ratione, quod teſtamentum eſſet quaſi lex, quam teſtator dicebat rebus ſuis, in qua omnia verbis directis, & legislatoriis, vel, ut idem Ulpianus *tit.* 24. §. 1. loquitur, *legis modo*, id eſt, imperative, proferebantur. Hinc & Græcis teſtamentum condere eſt *νομοθετειν*, *legem facere* *Novell.* 22. *c.*2. & apud Chryſoſt. *in Act. Apoſt. ſerm.*1. Ipſum teſtamentum *νομος*, *lex*, apud Priſcum *in excerpt. de legat. p.* 62. Vid. Schulting. *Juriſpr. vet. antejuſt. p.* 599. Legare enim vere a *lege* dicitur, ceu obſervavit Voſſ. *in etymol. p.* 329. Hein.

In ſenſu ſtrictore acceptum hoc verbum ſignificat *legatum* relinquere, vel rem ſingularem verbis directis dare. Hinc *legare a filio*, *ab herede*, & ſimilia paſſim in Pandectis occurrunt.

L e g a t a r i a, femina, cui relictum eſt legatum *l.*43. *D. de act. empt. Legatarius* quodammodo quaſi heres eſt *l.* 14. §. *ult. D. de uſurp.* Legatarii non ſunt juris ſucceſſores §.11. *Inſt. de teſtam. ordin. l.* 9 §.1. *D. de edend.*

L e g a t i o, munus, & officium, quo legati funguntur *l.* 14. *D. de legation. Legatio* Alexandrina *l.* 42. *C. Theod. de epiſc. & cler.* Legatio proconſularis provinciæ *l.* 186. *C. Theod. de decurion.* Legationes provinciales *l.* 15. *C. Th. de legat. & decret.* Qui apud exteros legatione funguntur, poſſunt facere teſtamentum *l.* 13. *D. qui teſtam. fac.* Debitor reipublicæ legatione fungi non poteſt *l.* 4. *D. de legation.* Tot autem ſunt legationum genera, quot legatorum, de quibus mox ſub voce *legatus*. Hic interea dicendum de *legatione* quam di-

dicebant *liberam*, ſolutam nempe, nec adſtrictam, ſua ſponte, ſuique, non alieni arbitrii, quo nomine ea adpellabatur legatio, quam quis rei ſuæ ergo, ſeu rerum privatarum cauſſa, ſine mandatis obibat, quemadmodum Cic. *orat. Agr. II.* 17. *& de Legib. lib.* 1. *c.* 3. Unde merito Ulpianus eum, qui libera legatione abeſt, non videri reipublicæ cauſſa abeſſe, pronunciat. Hic enim non publici commodi cauſſa, ſed ſui abeſt *l.* 14. *D. de legation.* Hujuſmodi legationem decerni ſibi ſatagebant ſenatores, qui hereditatum, aut ſyngrapharum perſequendarum gratia in provinciam excurrere neceſſe habebant, ut ſub ea muneris publici, quod eis tituloequs injungebatur, ſpecie negotia ſua, ſalva dignitate, conficerent. Cic. *lib.* 3. *de legib. c.* 8. Omitto, quemadmodum iſti ſe gerant, atque geſſerint, qui Legatione hereditates, aut ſyngraphas ſuas perſequuntur. Idem pro *Flacc. c.* 34. An *legationes* ſumere *liberas*, exigendi cauſſa, ſicut & nuper, & multi viri boni ſæpe fecerunt, rectum eſt? Ex eodem genere & illa erat *legatio*, quæ voti ſolvendi cauſſa ſuſcipiebatur, quam Cicero *lib.* 4. *ad Attic. Epiſt.* 2 *votivam* adpellat. Sed &, qui ſua ſponte urbe excedere, ſeque oculis civium ad tempus ſubtrahere in animum induxerant ſuum, hanc eamdem legationem, ut aliquis profectioni honeſtus color quæreretur, poſtulabant. Brutus apud Ciceronem *lib.* 10. *ad famil. epiſt.* 1. Placitum eſt mihi, ut poſtularem *legationem liberam* mihi, reliquiſque noſtris, ut aliqua cauſſa proficiſcendi honeſta quæreretur. Suet. *in Tiber. c.* 30. Negant, eo deſtinatos magiſtratus abeſſe oportere, ut præſentes honori adquieſcerent, Prætor deſignatus *liberam legationem* impetravit. In ſumma ergo nudum erat hoc legatorum nomen, ſine re, quo honorati viri, ne in tranſitu, aut in provinciis morantes, vileſcerent, inhonoratique agerent, ornabantur. Eaſque legationes, ne plus juſto ſenatores abeſſent, definitum habuiſſe tempus Lege Julia, Cic. *lib.* 15. *ad Attic. epiſt.* 11. teſtatur. Vix ergo juſtam rationem habuit Cujac. *lib.* 9. *obſ. c.* 29. qui tales legationes ideo *liberas* dictas, putat, quod nullo fuerint finitæ tempore, ſed redire, & abire iis, qui impetraverint, quandocumque licuerit. Notavit Cujacium eo nomine Alb. Gentil. *lib.* 1. *de Legat. c.* 8. defendit tamen utcumque Herm. Kirchner. *lib.* 1. *de legat. c.* 2. *num.* 29. Alio ſenſu *libera* dicitur *Legatio*, quæ nulli certæ formulæ, nullis mandatis adſtricta, liberrimam legato permittit facultatem, agendi, quæ e rep. eſſe viderentur *l.* 15. *C. Theod. de legat. & decret.* Quales legati Græcis *αυτοκρατορες* vocabantur. Exempla recentiora ſunt apud Phil. Cominæum *lib.* 1. *Comment. p.* 5. & Herm. Kirchner. *ibid. n.* 2. *ſeq.*

LEGATIVUM, viaticum legatorum adpellatur *l. ult.* §. 12. *D. de mun. & honor. l.* 2. §. *ult. D. de legation.*

LEGATOR pro teſtatore, qui legaverat. Suet. *in Tiber. c.* 31.

LEGATUM definiunt Florentinus in *l.* 116. *D. de legat.* 1. delibationem hereditatis, qua teſtator, ex eo, quod univerſum heredis foret, alicui quid collatum vult: Modeſtinus in *l.* 36. *D. de legat.* 2. donationem teſtamento relictam: Juſtinianus §. 1. *Inſt. de legat.* donationem quamdam, a teſtatore relictam, ab herede præſtandam: Ulpian. *tit.* 24. §. 1. quod legis modo, id eſt, imperative teſtamento relinquitur. Nam ea, quæ precario modo relinquuntur, *fidei-*

com-

commiſſa vocantur. Hæ definitiones ſuo quæque incommodo laborant, nec rem accurate exhibent. Quid enim *delibatio* hereditatis? Hæc in legato omnis generis non deprehenditur: Veluti quum facta legantur, ad quorum præſtationem heredem damnat teſtator *l.* 112. §.3. *D. de legat.* 1. quod quidem repugnat ei, quod Florentinus vocabulo *delibationis* dicere voluit, legatum eſſe particulam hereditatis, ſeu μειωσιν κληρονομιας, ceu Scholiaſtes Theophil. *h. l.* habet. Turbat hic etiam vocabulum donationis, cujus notio, prout ſupra definita eſt, non modo conferentem, ſed & acceptantem, etiam cum mortis cauſſa donatur, ſupponit. Nec quadrat Modeſtini adjectum, *teſtamento relicta*, quia perinde & in codicillis legari poteſt, olim quidem teſtamento confirmatis *l.* 8. §. *ult. l. ult. D. de C.* §. 10. *in fin. Inſt. de fideic. hered.* hodie, poſt exæquata fideicommiſſis legata, indiſtincte.

Jure veteri ſane & quod ad verba diſponendi & quod ad rem ipſam fideicommiſſum a Legato differebat. Atque ex illa differentia Legatum quale olim erat definierim diſpoſitionem ultimæ voluntatis de re ab hereditate diverſa, verbis directis relicta; fideicommiſſi vero ſingularis verba tantum precativa erant. Hinc legatum heredem obligabat, fideicommiſſum non item. Tandem inductum temporibus Auguſti, ut fideicommiſſa quoque valerent, cujus rei hiſtoria relata eſt *pr. Inſt. de fideic. hered.* ac de ſingulis, quoque rebus per fideicommiſſum relictis actio conſtituta *l.* 178. §. 2. *D. de verb. ſignif.* Hoc jure introducto, coepit intelligi fideicommiſſa cum multis in rebus differrent a legatis, effectu tamen vim legati obtinere, atque adeo pro legato eſſe. Inde dictum, & fideicommiſſum legati adpellatione contineri *l.* 87. *D. de legat.* 3. Inde & illud Scævolæ, ut quaſi legati verbum generis nomen eſſet, hujus ſpecies fideicommiſſum, ita hac forma loquendi uteretur, ut diceret Mævium quid legaſſe per fideicommiſſum, dum hoc ſentit, eum quid per fideicommiſſum reliquiſſe *l.* 41. §. 6. *D. de legat.* 3. Nihilominus tamen poſt vim illam fideicommiſſis primo tributam, differentiæ complures inter *legata*, & fideicommiſſa manſerant, cujus generis multæ relatæ ſunt ab Ulpiano *fragm. tit. de legat. & tit. de fideicommiſſ.* item a Caio *lib.* 2. *inſt. ſub iiſdem titulis.* Sed quæ in Pandectis, & Inſtitutionibus nobis relictæ ſunt, hæ fere ſunt. Prima illa, quæ ad genus actionis de his perſequendis pertinet. Nam de legatis non tantum fuit actio in perſonam legatario tamquam de re debita; ſed etiam in rem tamquam de re ſua, ſi quidem res legata fuiſſet teſtatoris *l.* 76. §. 8. *D. de legat.* 2. Caius *lib.* 2. *Inſt.* Theophil. §.1. *Inſt. de legat.* Fideicommiſſi autem perſequutio fuit in perſonam, in rem nulla, cum ut legatum non relinquebatur directo, ſed per interpoſitam perſonam ejus, qui rogabatur, ita nec dominium fideicommiſſi recta tranſiret a teſtatore in fideicommiſſarium, ſed tunc, cum hic a manu rogati relictum accepiſſet §. *ult. Inſt. de ſing. reb. per fideic. rel.* Fuit & illa differentia altera generalis, quæ, & ipſa alias ſpeciales peperit, quod placebat legata anguſtius, & reſtrictius accipi, fideicommiſſa plenius & benignius §. 3. *Inſt. de legat.* Ex quo fonte aliæ differentiæ ſpeciales natæ ſunt numero tres. Prima in eo, quod placuit *legata* teſtamento ſolum relinqui poſſe, codicillis non poſſe §. 10. *Inſt. de fideic. her.* Secunda fuit

in eo, quod placebat legata, quemadmodum ſolo teſtamento relinqui poterant, ita ſolum ab herede, qui teſtamento ſolo recte inſtituitur, relinqui poſſe, cum fideicommiſſum ab herede, & a legatario, & a fideicommiſſario recte relinqueretur *pr. & §. 1. Inſt. de ſing. reb. per fideic.* Differentiæ ratio ex verbis legis XII. Tabularum, quæ cavet de legatis. Sic enim verba ſunt, ut jubeat jus & ratum eſſe, quod quis *legaſſit* ſed nominatim *rei ſuæ*, ſeu de re pecuniave ſua *l.* 120. *D. de verb. ſignif.* Jam vero proprie tum demum quiſque de ſuo legare intelligitur, cum aut recta, quod ſuum eſt, confert in aliquem, aut relinquens ab alio relinquit ab herede ſuo, quia heres eadem perſona cum defuncto eſſe intelligitur. Qui autem a legatario quid legat, is nec legat, quod ſuum ſit, ſed quod legatarii, ac proinde alienum, nec legat ab eo, qui defuncti perſonam ſuſtineat, cum legatarii in jus univerſum non ſuccedant §. 11. *Inſt. de teſtam.* Hæc ſubtilitas in fideicommiſſis negligitur, nec abs re, cum ſi æquitas ſpectetur, non ſolum æquum ſit de re noſtra nobis ſtatuere licere, ſed etiam eum obligare, qui a nobis accipiendo ſe ei obligationi ſubjecit *l.* 1. §. *pen. D. de legat.* 3. Tertia differentia hæc fuit, ut *legatum* poſt mortem heredis, aut legatarii relinqui non poſſet, fideicommiſſum poſſet §. 31. *Inſt. de legat.* Nimirum quia in legato, cujus relinquendi poteſtas a lege fuit, auctoritas juris, & regula ſervari debuit, cui non item locus eſt in fideicommiſſis. Fuit autem hæc regula juris veteris, actiones ab heredibus, aut contra heredes incipere non poſſe *l. un. C. ut act. ab hered. & contr. her.* Ratio diligenter expoſita a Theophilo in *d.* §. 35. His vero omnibus differentiis, & ſi quæ aliæ ſunt, ſublatis, ſciendum eſt iiſdem actionibus fideicommiſſa peti poſſe, quibus olim legata potuerunt *l.* 1. *Commun. de legat.* § 1. *Inſt. de legat.* hæc non aliter ac fideicommiſſa & codicillis relinqui poſſe, & relinqui a legatario, & relinqui poſt mortem heredis, vel legatarii, & ita per omnia exæquata ſunt legata fideicommiſſis, & contra fideicommiſſa legatis, ut quod amplius fuit in uno genere ex jure vetere, id jam etiam in altero licere, & uſurpari poſſe intelligatur *d. l.* 1. *commun. de legat.* Reſtat tamen legati, & fideicommiſſi differentia in hoc genere relicti, libertate nempe teſtamento relicta, quam differentiam etiam poſt illam exæquationem manere ex neceſſitate juris videmus. Ut ecce: Nec alius ullus *directo* ex teſtamento libertatem habere poteſt, quam qui utroque tempore teſtatoris fuerit, & quo faceret teſtamentum, & quo moreretur §. *pen. Inſt de ſing. reb. per fideic. relict.* alias fideicommiſſi cauſſa libertas contingere poteſt ejus, qui teſtatoris non fuit. Quin ex ipſa teſtatoris voluntate naturam fideicommiſſi a legato diverſam, ſervari in caſu relictæ verbis precativis libertatis ei, qui ſuus eſt, adparet ex *d.* §. *pen. circa init.* ea ſcilicet intentione ut heredis potius, quam defuncti libertus intelligatur manumiſſus.

Legatum damnationis, vindicationis, ſinendi modo, praeceptionis, adimere, transferre. Vid. ſuis locis.

Legatorum ſtipulatio *l.* 29. §. 1. *D. de verb. oblig. l.* 5. *D. de dol. mal. except.* adpellatur, quæ legatorum vel in diem, vel ſub conditione relictorum, vel etiam præſentium nomine interponitur *tit. D. ut legat. ſeu fideic. nom.* Ulpianus ſtipulationes de legatis vo-

vocat in *l.* 1. §. 2. *D. de ſtipul. præt.*

Quorum *legatorum* interdictum Vid. infra ſub art. *Qui*, *æ*, *od*.

Legatus a *legando* dictus, quia mandata conſtituentis ad alios ferunt. Voſſ. *etym. p.* 329. Ita autem in libris noſtris adpellantur, qui a municipio, civitate, republica, patria ſua, vel provincia cum mandatis ad principem mittuntur *l.* 2. §. 1. *l.* 8. *l.* 24. *D. de judic.* Et ita legatum ad principem ſalutandum omnibus annis a Byzantinis mitti ſolitum, oſtendit Plin. *lib.* 10. *epiſt.* 52. ubi & ad eum, qui Moeſiæ præfuerit, publice ſalutandum, legatum ab iiſdem miſſum eſſe, teſtatur. Edicto vero Veſpaſiani præceptum omnibus civitatibus fuerat, ne plures, quam ternos legatos mitterent *l.* 4. §. *ult. D. de legation.* Sic *legati* Archivorum *l.* 18. *C. Th. de exact. Legati*, qui ad comitatum noſtrum advenerunt *l.* 6. *C. Th. de legat. & decret. Legatus* creatus a patria ſua *l.* 5. *l.* 12. *D. de legation.* Hieropolitanæ civitatis *l.* 8. *C. Theod. de cenſit. peræqu. inſpect.* municipiorum *l.* 8. *D. ex quib. cauſ. major.* provinciales *l.* 35. §. *ult. D. de jurejur.* reipublicæ *l.* 1. *D. de legation.* qui ad ſacrarium principis mittitur *l. ult.* §. 12. *de mun. & hon.*

Legati etiam ſunt, qui a populo libero vel principe ad alium populum liberum, vel principem mittuntur. Sic *legatus* hoſtium *l. ult. D. de legat. legati* populi Romani, qui ſagmina ferre ſolent, ne quis eos violaret, ſicuti Legati Græcorum ferunt ea, quæ vocantur κηρύκια *l.* 8. §. 1. *D. de rer. diviſ.* Apud omnes Gentes Legatis Regum, & populorum liberorum ſecuritas viæ, vitæque præſtatur, ſcilicet ut admittantur, incolumeſque dimittantur. Admittuntur, ut audiantur, & reſponſum ferant ſuper illis, quæ Regis, quæ populi ſui nomine denunciant, niſi juſta cauſſa ſit aditum denegandi, quod ſæpe contingit. Dimittuntur ut Regi, ut populo ſuo reddant, quod reſponſum acceperunt. Legatis nulla debet injuria inferri: (1) Quia res nomine Dominorum ſuorum gerunt: (2) Quia neceſſarii internuncii tales ſunt, ut eis ſocietas gentium carere non poſſit: (3) Quia jus gentium idem communi aſſenſu ſtabilivit, ne barbaris quidem exceptis. Tacitus *lib.* 1. *Annal.* Liv. *lib.* 4. *hiſt.* Jul. Cæſ. *lib.* 3. *de bell. civili.* Cic. *orat.* 3. *in Verrem.* Mariana *lib.* 12. *hiſt. cap.* 3. (4). Hinc Reges auctoritatis ſuæ obſervantiſſimi propter Legatos ſuos male habitos bella denunciaverunt. 2. Samuel. 10. 2. 3. (5) Reges & populi contumeliæ in Legatos admiſſæ rei damno, atque interitu ſuo dedecus hoc luerunt, Flor. *lib.* 4. *cap.* 5. Cic. *orat. pro Lege Manil.* Curt. *lib.* 4. *hiſt.* Kipping. *lib.* 3. *cap.* 4. *diſt.* 11. Non tantum Legati, verum etiam comites, eorumque miniſtri ſecuritate publica gaudent. Salluſt. *de bello Jugurthino.* Nec tamen privilegio iſto abuti debent, ut facinoroſis receptum dent, magiſtratu repugnante, domi ſuæ. Indignum enim Legato eſt, nec mittitur, ut alterius Principis juriſdictionem turbet. Legatus optimi generis vir eſſe debet, eruditione, & rerum gerendarum dexteritate inſtructus, ingenio præſtans, nationiſque ſuæ Patronus, & protector. Alberious Gantilis, Paſchalius, Marſelaer *de legatorum jure.* Legatus in delicto gravi deprehenſus ad Regem ſuum mittitur, ut is poenam irroget ei. Legato nomen & privilegia cum deliquit, ille ſolus detrahere poteſt, qui pri-

privilegia & nomen ſecundum jus Gentium propria accommodavit perſonæ; Kirchner. *lib.* 2. *de legat. cap.*2. Grot. *de jur. bell. & pac.* Marſelaer *lib.* 2. *de legat. diſſ.* 13. Nuncii a ſeditioſis civibus ad Regem ſuum miſſi privilegia Legatorum habent: Grot. *lib.* 2. *de jur. bell. & pac. cap.* 18. Scribani *lib.* 1. *Polit. Chriſt. cap.* 26. Hotomann. *de legat. cap.* 4. Tacit. *lib.*3. *hiſt.* Liv. *lib.* 2. De prudentia Legatorum magnum diſſidium apud Auctores invenitur, unusquiſque pro natione ſua decertans. Hiſpaniarum Regis eminentiam propugnant Borelius *lib. de præſtantia Regis Catholici.* Vaſques *in præludio ad quæſt. illuſtr.* Valdeſius libro *de dignitate Hiſp.* Chifletius *tom.* 1. *cap.* 2. *vindic. hiſp.* Armacanus in *Marte Gallico lib.* 1. *cap.* 1. Galliæ Regis prærogativam tuentur Gothofredi, Blondellus de *Ampulla Rhemenſi*, Bodinus *lib.* 1. *de republ. cap.* 3. Regis Angliæ jura ſuſtinent Hovvellus, Meteranus *lib.*13. *hiſt. Belg.* Jonſtonus *lib.*8. *rer. Anglic.* Kipping. *lib.*15. *hiſt. cap.*2. *diſt.*3. 4. & 5. Dn. Giron.

Legatus a latere, ſcil. Pontificis miſſus, qui ſolet eſſe Prælatus & ut plurimum Cardinalis. Dicitur *a latere*, quia ſumit inſigne ſuæ juriſdictionis, & facultatis ſtans a latere Pontificis ſub ejus *baldachino*, quem Græci *legatum a facie* adpellant. Delegantur a Romano Pontifice in provincias cum ampliſſima auctoritate, quæ ejuſmodi eſt, ut toto legationis tempore non ſecus ac Pontifex ipſe honorentur, & ſuprema in rebus eccleſiaſticis poteſtate gaudeant, & ad Apoſtolicam ſedem factas adpellationes ipſi indicent. *cap.*1. *extra de offic. legati, gloſſ. in extr. cap. un. de præbend.* Petr. Morin. *Exercit. c.* 20. Plures quidem Legati creantur, alii, qui ad ſponſalitia principum mittuntur, alii, ut baptiſmalem ceremoniam pro regum primogenitis celebrent, alii, ad gubernandas ſtatus eccleſiaſtici provincias, ſive ut præſideant in oecumenicis conciliis. Sed in rigore *Legati a latere* illi tantum dicuntur, qui a latere Pontificis ſollemnibus ceremoniis creantur, & pro aliquo publico Chriſtianitatis negotio ad Reges mittuntur. Generatim porro *a latere* mitti, ac delegari quivis legati dicuntur, qui ex familia mittentis ſunt. Item *Legati nati* ſunt archiepiſcopi, vel epiſcopi, qui jure *legatorum* in ſuis dioeceſibus, ac provincia gaudent, quales fuerunt in Anglia Eboracenſis, ſeu Cantuarienſis, in Gallia Rhemenſis, in Italia Ravennatenſis & Piſanus Archiepiſcopi, & alibi, quorum tamen privilegia non niſi ad facultatem ordinariam Archiepiſcopi, ſeu Primatis extenduntur, nam nequeunt facere crucem extra provinciæ limites *Can. antiqua de privil. & exceſſ. lib.* 5. *decretal.* nec poſſunt clericorum publicos percuſſores abſolvere *cap.* 9 *de offic. legat. lib.*1. *decretal. tit.* 30.

Denique *Legatus* etiam vicarium, & qui aliena vice fungitur, ſignificat Cæſar *lib.* 1. *de bell. civil. c.* 17. Neque ſe ignorare, quod eſſet officium legati, qui fiduciariam operam obtineret. Appian. *lib.* 1. *de bell. civ.* ex verſione latina: Interiit, ait, & Fonteius, qui & Legatus fuerat. Ita vero Romani vocant eos, qui a ſenatu rectoribus provinciarum adjutores dantur. Sic *Legatus* Aquitaniæ *l.* 12. *D. de cuſtod. & exhib. reor.* Cæſaris, id eſt, præſes, vel corrector provinciæ *l.* 20. *D. de offic. præſid.* Hinc ii præſidum nomen ſibi vindicant *l.* 1. *D. eod. tit.* Ac plane qui Cæſarum provincias cum imperio obtinebant,

bant, *Legati* Cæſaris dicebantur *l.* 19. §. *ult. D. locat.* *l.* 7. *D. de manum. vind. l.*4.*D.de offic. adſeſſ.* Vera ac genuina horum præſidum denominatio erat: *Legati Aug. Procos.* vel *Proprætores* Ez. Spanhem. *de uſu & præſt. numiſm. Tom.* 2. *p.* 180. præter eos, qui Aegypto præerant, qui *Præfecti Auguſtales rubr. D. de offic. præf. Aug. Vicarii Auguſtal. l.*2. *C. de his quæ met. cauſſ. Auguſtales l.* 59. *C. de decurion.* & *Præfecti Aegypti* dicebantur *l.* 21. *D. de manum. vind. l.*1. *D. de tut. & cur. dand.* & apud Reineſ *Inſer. pag.* 460. Pontius. *Legatus* Caii Cæſaris: Plin. *lib.* 35. *cap.* 3. *Legatus* Ciliciæ *l.* 2. *D. de jur. immun. l.*3. *D. de teſtib. Legati* conſulares *Suet. Veſpaſ. cap.* 6. *Legatus* Galliæ Plin. *lib.* 9. *c.* 5. *Legatus* Legionis Idem *in Veſp. c.* 4. Lugdunenſis *l.* 15. *D. de excuſ. tut.* Lugdunenſis provinciæ *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 2. §. 2. Lyciæ apud Plin. *lib.* 12. *c.* 1. Numidiæ *l.* 7. *D. de legat. præſt.* præſidis *l.* 9. §. 2. *D. de poen.* proconſulis Ingreſſus enim provinciam Proconſul juriſdictionem Legato ſuo mandabat, nec, antequam ingreſſus eſſet, mandabat, niſi neceſſariam moram in itinere pateretur *l.* 4. §. *ult. l.*5. *D. de offic. proconſ.* adeoque *legatus* procos. vocatur, qui ejus partibus, mandata ab eo juriſdictione fungebatur *l.* 4. §. *ult. l.*5. *D. de offic. proconſ. l.*1. *D. de bon. poſſeſſ. ex teſt. mil. l.* 2. *D. qui & a quib. l.*17. *D. de manumiſſ. vind.* Plin. *præfat. lib.* 19. Vetus Gloſſarium: *Legatus proconſulis eſt, cui proconſul, ingreſſus provinciam, mandat juriſdictionem, aut quum in itinere moram patitur neceſſariam.* Hinc & judicis, & tutoris dandi jus habebat legatus proconſulis *l.*12. *l.* 15. *D. de offic. procoſ.* animadvertendi vero, coercendi, vel atrociter verberandi jus non habebat, ſed, ſi quid eſſet, quod majorem animadverſionem exigeret, rejicere ad proconſulem debebat *l.* 11. *D. eod. tit.* Ad legatos hos pertinent ſequentia: Adpellari a *legatis* proconſul poteſt *l.* 3. *D. quis a quo adpell. Legati* principem non conſulebant, ſed proconſulem ſuum, & is ad conſultationes eorum debebat reſpondere *l.* 6. §. 2. *D. de offic. procoſ. Legatum* ante ſe de provincia dimittere proconſul non debet *l.* 10. §. *ult. D. eod. tit.* Quum propriam juriſdictionem *legatis* tuis dederis *l.*4. *D. de offic. ej. cui mand. juriſd.* Apud *legatum* proconſulis neque manumittere, vel adoptare poteſt, quia non eſt apud eum legis actio *l.* 2. *l.* 3. *D. de offic. procoſ.* Contra ea Paullus *l.* 17. *pr. &* §. 1. *D. de manum. vind.* ubi Juriſconſultus: Apud procoſ. poſtquam urbem egreſſus eſt, vindicta manumittere poſſumus. Sed & apud *Legatum* ejus manumittere poſſumus. De quo loco ſane ſuſpecto diſputant Gujac. *lib.* 1. *obſ. c.* 1. & Petr. de Marca *de concord. ſacerd. & imper. Legatus* provinciæ: Plin. *lib.* 12. *c.* 1. *Legatus* Syriæ Spartian. *in Hadrian. c.* 5.

Legere *libellos* pro tribunali *l.* 72. *D. de furt.* ſcriptos oculis perſpicere.

Legere glandem *l.*1.*D. de gland. leg.* oleam *l.*42. *D. de uſu & uſufr.* uvam *l.*25. *D. de act. emt.*

Legere milites *l* 35. *D. ex quib. cauſ. maj. l.*4. §.1. *D. de re milit. l.*6. §.2. *D. de Leg. jul. repet.*

Legio, ut ait Iſidor. *l.*9.*c.* 3. ſex millium armatorum eſt, quæ ſexaginta habet centurias, manipulos triginta, cohortes duodecim. *Legiones* adminiſtrare *l.* 2. §. 1. *D. de his qui notantur infam.*

Legionaria militia, & equeſtris opponuntur *l.* 2. *in fin. C. Theod. de fil. militar. adpar. Legionarius* miles *l.* 8. §. 6. *D. de excuſat.*

Legitime adoptare *l.*132. *D. de verb. oblig.* in adoptionem dare *l.* 2. §. 9. *D. ad SC. Tertull.* in jure cedi *Ulp. tit.*19. §. 13. ubi tamen aliæ editiones habent, a legitimo herede in jure cedi. *Legitime* concepti, id eſt ex juſtis nuptiis: *Ulp. tit.* 5. §. 10. *Legitime* quæſitus ſpurio opponitur *l.* 3. §. 1. *D. decurion.*

Legitimus *a*, *um*, *Legitimum* ut plurimum eſt; quod ex vetere Lege, nimirum XII. Tabularum deſcendit, & tam quod ex verbis, quam quod ex mente ejus legis introductum, receptumque eſt, *legitimi* nomen obtinet. Verum tamen & quod novis legibus, atque adeo, quod SCis, & conſtitutionibus principum introductum, inſtitutum, confirmatum, comprobatumque eſt, *legitimi* adpellationem ſibi vindicat. Idque epitheton tam perſonis, quam rebus, actionibus, temporibus adplicatur.

Sic *legitima* accuſatio, quæ ex lege Julia de adulteris inſtituitur *l.*11. §.9. *D. ad Leg. jul. de adult.*

Legitimæ actiones in *l.* 19. *D. de op. nov. nunc.* quæ legibus proditæ ſunt, ut loquitur Pomponius *l.* 11. *D. de præſcr. verb.* quæ ex legitimis, & civilibus cauſſis deſcendunt, *ut* §. 3. *Inſt. de action.* Et ita *legitimæ* actiones honorariis opponuntur *l.*32. *D. ad Leg. Falcid.* Injuriarum actio aut *legitima* eſt, aut *honoraria*. *Legitimæ* ex lege XII. Tab. Sic & *legitimæ* actiones, veluti de paſtu pecoris, de pauperie ex lege XII. Tab. proficiſcuntur, item damni, injuriæ ex lege Aquillia *l.* 14. §. *ult. D. de præſcr. verb.* Actio quoque aquæ pluviæ arcendæ *legitima* adpellatur, ut quæ ex lege XII. Tab. deſcendat *l.* 22. §. *ult. D. de aqu. & aqu. pluv. arc.* ubi *legitima* actio, & utilis opponuntur. Ac plane *legitimas* actiones ex legibus XII. Tab. compoſitas fuiſſe, ait Pomponius *l.* 2. §. 6. *D. de orig. jur.* de quibus ſentit Papinianus, quum ait: Ceſſantibus judiciis proditis, & vulgaribus actionibus *l.* 1. *D. de præſcr. verb.* & Celſus, quum vulgaria atque uſitata actionum nomina dicit *l.* 2. *D. eod. tit.*

Actus *legitimi*, velut mancipatio, acceptilatio, hereditatis aditio, ſervi optio, datio tutoris *l.* 77. *D. de reg. jur.*

Legitima ætas viginti quinque annorum ætas adpellatur, quod Lege Lætoria in id uſque tempus adoleſcentes curatorum auctoritate regerentur. Conſtantin. M. in *l.* 2. *C. Theod. de donat.* Donec, ait, annos Lætoriæ legis egreſſus, *legitimam* compleverit ætatem. Et ita *legitima* ætas accipitur in *l.* 32. §. *ult. D. de teſtam. tut. l.*20. §. *ult. D. de liberat. leg. l.* 1. *D. de fidejuſſor. tut. l. ult. in fin. D. de adpellat. l.*27. *D. de negot. geſt. l.*41. *D. de fidejuſſ. l.* 16. *C. eod. tit. & aliis multis locis.* Sic & *legitimum* ſtatum ætatis intellige in *l.* 77. §. 14. *D. de legat.* 2. & *l. pen. C. quand. dies legat.* At apud Livium *lib.* 40. *c.* 43. *Legitima* ætas eſt, legibus annalibus præſcripta, de quibus vide Cic. *Philipp. V. c.* 17. Feſtus Pompeius: Annaria lex dicebatur ab antiquis ea, qua finiuntur anni magiſtratus capiendi. Unde Ovid. *lib.* 5. *Faſtor. v.*65. Finitaque certis Legibus eſt ætas, unde petatur honos. *Legitima* cauſſa §.3. *Inſt. de action.*

Legitima cera apud Cic. *in Divin. c.* 7. eſt tabella judiciaria.

Legi-

Legitima cognatio, ut ait Caius in *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 16. §. 2. ea eſt, quæ per virilis ſexus perſonas conjungitur, qui *Legitima* cognatione conjuncti adgnati adpellantur. *Legitimæ* ergo cognationes ſunt, quæ adgnatorum jus habent, quod ipſum civile, & Legibus XII. Tabularum introductum eſt *l.* 12. *§. ult. D. de rit. nupt.* Etiam Modeſtinus *legitimam* cognationem, quæ & civilis dicitur, per ſe, ſine jure naturali, intelligi ait, eamque eſſe, quæ per adoptionem contingit *l.* 4. §. 2. *D. de grad. & adfin.*

Legitima conventio, quæ lege aliqua confirmatur *l.* 6. *D. de pact.*

Legitimæ dignitates, id eſt, *εμπρακτοι*, quæ honorariis, & imaginariis oppoountur in *l.* 2. *C. Th. ad Leg. Jul. repetund.* Vid. Jac. Gothofred. *Paratitl. lib.* 6. *C. Th. tit.* 22.

Legitima hereditas *l.* 3. *pr. D. de adſign. libert.* quæ jure legitimo obvenit, ut *l.* 3. *D. pro ſoc.* ſeu quæ lege obvenit, ut *l.* 130. *D. de verb. ſignif.* Sicuti quæ proximo adgnato defertur ex lege XII. Tab. Tabularum, item quæ ex novis Legibns, SCis, & conſtitutionibus principum *l.* 1. *l.* 3. *D. de hered. pet. l.* 2. *D. famil. erciſc. l.* 7. *D. de capit. minut.* Sic Ad *Legitimæ* matris hereditatem filii ex SCo Orphitiano admittuntur *l.* 1. *Digeſt. ad SC. Tertull. Legitima* hereditas, quæ patrono defertur *l.* 3. §. 1. *D. de ſuis & legit.*

Legitima latitudo viæ *l.* 13. §. 2. *D. de ſervit. præd. ruſt.* id eſt, lege finita, ut loquitur Celſus in *l.* 6. §. 1. *v. poſſunt D. quemadm. ſerv. amitt.* ſeu lege XII. Tab. comprehenſa *d. l.* 13. *§. ult. D. eod. tit.* Hæc autem latitudo ex Lege XII. Tab. in porrectum octo pedes habet, in anfractum ſedecim *l.* 8. *D. de ſervit. præd. ruſt.*

Legitima obſervatio, quæ divortio faciendo lege XII. Tab. vel lege Julia de adulteriis præfinita eſt *l.* 35. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 43. *D. ad leg. jul. de adult.* Miles quomodocumque teſtamentum fecerit, valet etiam ſine *legitima* obſervatione: Ulpian. *tit.* 23. §. 10. id eſt, etiam non obſervatis juris civilis regulis, ſollemnibuſque ordinariis.

Legitima pars *l.* 19. *D. de bon. libert. l.* 1. *C. ſi in fraud. patron.* id eſt, patrono debita ex Lege Papia, ut §. 3. *Inſt. de ſucceſſ. libert.* Juſtinianus *νομιμον μερος* vocat *Novell.* 89. *c.* 6.

Legitima perſona ſtandi in judicio *rubr. C qui legit. perſ. ſtand. in jud. Legitimæ* perſonæ in *l. ult. C. de Carbon. edict.* intelligendæ eæ, de quibus *l.* 1. §. 10. *D. de inſpic. ventre.*

Legitima poena nulla eſt ſtellionatus, quum nec legitimum crimen ſit *l.* 3. §. 1. *D. ſtellion.* ubi legitimam poenam intellige lege conſtitutam, cujus loco hic irrogatur poena extraordinaria, Sic & apud Suet. *in Claud. c.* 13. legitima poena eſt legibus impoſita: *Legitima* poena in *l.* 9. *C. ad Leg. jul. de adult.* quæ Lege julia de adulteriis irrogatur.

Legitima portio, liberis debita, olim quarta pars bonorum, quæ ab inteſtato ad liberos perveniſſent, ſive lege Glicia, ſive qua alia, vel conſtitotionibus principum, definita §. 3. *Inſt. de inoff. teſtam.* juncta *l.* 8. *C. eod. tit. Quartæ* autem illius conſuetudinem ex legis Falcidiæ ratione manaſſe Paull. *lib. ſent.* 4. *c.* 4. non obſcure demonſtrat. Cum enim inſtituti partem numquam minorem quarta juſſiſſet eſſe, ſi filius minus ex patris teſtamento

to conſequutus erat, quod ei deerat ſupplebatur. Hinc pars illa, quia non ex teſtamento, ſed ex lege manabat, *legitima* dicta eſt, quomodo *legitima* hereditas dicitur, quam lex, non teſtamentum defert. Atque hæc quidem olim, poſteavero Juſtinianus duas conſtitutiones edidit, quarum priore ſtatuit, ut idem in exheredatis juris eſſet, quod in inſtitutis, nimirum ut ſi exheredato filio vel minima res, veluti ſolidus unus legatus eſſet, inofficioſi agere non poſſet, ſed quod *legitimæ* parti, hoc eſt, quartæ deeſſet, suppleretur, idque etiam ſi teſtamento cautum non eſſet *l.* 30. *C. de inoff. teſtam.* ex quo intelligi poteſt, quam falſa ſit eorum opinio qui jus hoc ſuppletionis tam in inſtitutis, quam in exheredatis a Juſtiniano inductum exiſtimant. Poſteriore autem conſtitutione, quæ Novellarum eſt XVIII. modum hunc legitimæ adauxit, ut ſi unus, duo, tres, quatuorve liberi eſſent, triens illis relinqueretur, ſin plures quatuor ſemis.

Legitima nepotum ſic colligenda eſt. Alias enim ſoli ſunt, non cum mortuorum fratrum filius, ſucceduntque in capita. Eodem modo ex numero eorum colligenda eſt triens, hoc eſt, tertia, ſi quatuor vel pauciores fuerint, aut ſemis, id eſt, dimidia pars bonorum avitorum, ſi plures ſint *Novell. de trien. & ſemiſſ. in princ.* cum dicit: Hoc obſervando in omnibus, in quibus ab initio antiquæ quartæ ratio de inofficioſo lege decreta eſt. Alias, cum permixti ſunt mortuorum nepotum filii, & ſic pronepotes, aut deinceps, hi in ſtirpes ſuccedunt, & tantam partem accipiunt pro legitima, quantam pater eorum fuiſſet acceptúrus, quotquot fuerint *Novell. de trient. & ſemiſſ.* §. *neque illo Conſtit.*18. Alias denique nepotibus ſupereſt filius unus, vel plures defuncti. Quo caſu omnes nepotes in ſtirpes ſuccedunt, ideoque perſonam patris ſui repræſentant omnes in percipienda legitima *Novell. de hered. ab inteſt.* §. *ſi tamen.*

Legitima parentum, ſeu aſcendentium, quam liberi debent parentibus ſuis, eodem modo aucta eſt hodie, ſicut de legitima liberorum diximus, ut communiter probant doctores per *l.*15. *D. de inoff. teſtam.* Nam etſi, inquit, Papinianus, parentibus non debeatur filiorum hereditas propter votum parentum, & naturalem erga filios caritatem, turbato tamen ordine mortalitatis, non minus parentibus, quam liberis pie relinqui debet.

Legitima tranſverſalium; hoc eſt, fratrum ab inteſtato ſuccedentium, & olim, & nunc eſt quarta bonorum pars *arg. l.* 8. §. 9. *D. de inoff. teſt.* Et quamquam hujus quartæ non fiat expreſſa mentio in jure civili, non tamen fuerit abſonum per naturalem æquitatem interpretando ſic colligere, quoniam frater debet fratri alimenta per *l.* 13. §. 2. *D. de adminiſt. & peric. tut.* junct. *l.* 16. *C. eod. tit.* Vid. infra ſub arr. *quarta.*

Legitima probatio *l.*40. *D. de teſtam. mil.*

Legitima quantitas in *l.* 25. *C. de don. int. vir. & ux.* quæ legibus, & conſtitutionibus definita, & præſcripta eſt *l.* 34. *C. de donat.*

Legitima ſucceſſio *l. ult. D. de Carbon. edict. l.* 11. *C. de inoff. teſt.* ſucceſſio adgnatorum *rubr. Inſt. de legit. adgn. ſucceſſ.* quæ lege defertur.

Legitima tutela *l.*7. *D. de capit. minut. Legitimæ* tutelæ lege XII. Tabularum adgnati delatæ ſunt,

ſunt, & conſanguineis, item patronis, id eſt, his, qui ad legitimam hereditatem admitti poſſunt *l. 1. D. de legit. tut.* Tutela *legitima*, quæ patronis defertur, a lege XII. Tabularum, non quidem ſpecialiter vel nominatim delata eſt, ſed per conſequens hereditarium, quæ ex ipſa lege patronis datæ ſunt *l. 3. D. eod. tit.* Ex lege XII. Tabularum libertorum & libertarum tutela ad patronos liberoſque eorum pertinet, quæ & ipſa legitima tutela vocatur, non, quia nominatim in ea lege de hac tutela caveatur, ſed quia perinde accepta eſt per interpretationem, ac ſi verbis legis introducta eſſet §. 1. *Inſt. de legit. patron. tut.* Exemplo patronorum & alia recepta eſt tutela, quæ & ipſa *legitima* vocatur. Nam ſi quis filium, aut filiam, nepotem, aut neptem ex filio, & deinceps, impuberes emancipaverit, legitimus eorum tutor erit §. *un. Inſt. de legit. par. tut.* Præterea ſi parens filium, vel filiam, nepotem vel neptem, vel deinceps impuberem manumiſerit, *legitimam* nanciſcitur eorum tutelam §. *un. Inſt. de fiduciar. tut.* Sed & *legitimam* tutelam adpellant imperatores, quam matres ex legis permiſſu ſuſcipiunt *l. 6. C. de SC. Tertull.* Et ita in *l. 6. C. in quib. cauſſ. pign.* Si mater *legitima* liberorum tutela ſuſcepta. Vid. Paullo infra art. *Legitimus* tutor.

Legitima verba in *l. ult. C. de teſtam. tut. l. 14. C. de teſtam. manum.* Latina intelligenda ſunt. Græce enim directo nihil olim teſtamento relinqui poterat, ut oſtendit Ulpian. *tit. 25. reg. §. 9.* Apud Varronem *lib. 5. de ling. lat.* *Legitima* verba accipiuntur pro ſollemnibus, ut & apud Ovid. *lib. 2. faſtor. v. 527.* his verbis: Curio legitimis tunc fornicalia verbis Maximus indicit.

Legitima uſura. Vide infra art. *Uſura*.

Legitima uxor. Vide *Uxor.*

Legitimum auxilium *l. 8. §. ult. D. de bon. libert.*

Legitimum collegium *in Aug. c. 13.* id eſt, legibus regiis inſtitutum, ſeu SCis atque conſtitutionibus principalibus confirmatum, ut Caius *l. 1. D. quod cujuſq. univ. nom.* definit. Alias enim collegium *illicitum* eſt, ut docet *l. 3. D. de colleg. & corp.* Eadem ac *legitima* ſunt collegia antiquitus conſtituta apud Suet. *in Jul. c. 42.*

Legitimum crimen. Hoc nomine veniunt crimina, de quibus lege aliqua quæſtio conſtituta eſt, vel quæ lege aliqua vindicantur, ut ſunt publica *l. 3. §. 2. D. de crim. ſtell.* juncta *l. 13. §. ult. D. de ſtellion.*

Legitimum jus Cic. *lib. 2. de invent. c. 22.* Legitimum jus Quiritium. Idem *pro domo c. 17.* *Legitimum* vero jus & *naturale* ſeparantur §. 14. *Inſt. de hered. quæ ab inteſt.* ſicut *civile* & *naturale* in *l. 4. §. 2. D. de grad.* *Legitimum* jus adgnationis Ulpian. *tit. 28. §. 9.* Bonorum poſſeſſiones quædam ab inteſtato competunt habentibus *jus legitimum*, vel non habentibus propter capitis deminutionem *l. 6. §. 1. D. de bon. poſſeſſ.* Exemplo juris legitimi *l. 14. §. ult. D. de bon. poſſeſſ. contr. tab.* id eſt, *juris civilis*, ut *l. 1. §. 1. D. eod. tit.* Quæ jure *legitimo* obvenit hereditas *l. 3. §. 2. D. pro ſoc.* Pro hereditate, quam tibi reliqui, quæ ad fratrem meum jure legitimo rediret *l. 69. D. de legat. 2.* *Legitimo jure* evincere hereditatem Ulpian. *tit. 28. §. 13.* id eſt *civili*, ut *ibidem* pertineat hereditas *l. 22. D. de jur. patron.* poſſidere hereditatem *l. 1. §. 9. D. ſi quis omiſſ. cauſſ. teſtam.* ſubnixus *l. 4. C. de legit. hered.* Ad

Ad agnatos pupilli jure legitimo ſollicitudo tutelæ pertinet *l.* 2. *C. de legit. tut.* Ex *jure* legitimo onus tutelæ ad te pervenit *l. ult. C. de in lit. dand. tut.* Pro jure *legitimo* haberi debet hominis ſani voluntas *l.* 88. §. *ult. D. de legat.* 2. Jure *legitimo* ſtipulatio interpoſita *l.* 4. §. *ult. D. de fidejuſſ. & mand.*

Legitimum tempus in *l.* 5. *D. de uſufr. l.*3. *D. quemadm. ſerv. amitt. l.*24. *D. de don. int. vir. & ux.* Lege XII. Tabularum uſucapioni præfinitum tempus ſignificat, quod *tempus lege definitum* dicitur in *l.* 3. *D. de uſurp.* & ſtatutum tempus *l.* 1. *D. eod. tit. Legitimum* autem hoc uſucapionis tempus in rebus mobilibus anni fuiſſe, in rebus vero ſoli biennii docent Cic. *in Top. c.*3. & *pro Cæcin. c.* 19. Ulpian. *tit.* 19. §. 8. & Juſtinianus *pr. Inſt. de uſuc. Legitimum* tempus quo ſervitutes pereunt *l.* 13. *D. quemad. ſervit. amitt.* vel *legitimum* ſpacium *l.* 1. *C. de præſcr. trig. vel quadr. ann.* Si reum conveniat intra *legitimum* tempus *l.* 72. *D. de procurat.* Legitima tempora, quibus lis perit *l.* 72. *D. de procur. Legitimum* tempus in *l.* 32. *D. de judic.* ad judicandum lege, credo julia judiciaria, præſtitutum. *Legitimum* tempus jactus *l.* 8. *l.* 10. *l.* 11. *D. de his qui not. inf. l.* 2. §. 1. *C. de ſecund. nupt.* ideirco, forte, quod lege regia decem menſium ſpacium ad lugendos viros mulieribus ſtatutum fuit, ut Ovid. *lib.*3. *Faſt. v.* 134. docet, quod poſtea duobus menſibus auctum eſt. Senec. *Epiſt.*68. *Annum feminis ad lugendum conſtituere majores, non ut tamdiu lugerent, ſed ne diutius.* Viris nullum *legitimum* tempus eſt. Apulei. *lib.*8. *de aſin. aur. p.*205. Boni ergo & optimi conſules, ſi luctui *legitimo* miſerrimæ feminæ neceſſarium conceſſerit tempus, quod reſiduis menſibus ſpacium reliquum compleatur anni. At in *l.* 3. *D. de uſur. & l.*4. §.5. *D. de re judic. & l.* 1. *C. de uſur. rei jud. Legitimum* tempus intelligitur, quod condemnatis ad ſolvendum lege XII. Tabularum datur. Eadem lege ſtatutum ad dotem reſtituendam tempus *legitimum* adpellatur in *l.* 24. §. 3. *D. ſolut. matr. & l.*7. §.8. *D. de pact. Legitimum* tempus in *l.*19. *D. de minor.* Legibus ſtatutum tempus ad petendam in integrum reſtitutionem, ut *l.*1. *C. ſi min. ſe major. Legitimum* tempus in *l.* 8. *C. de non num. pec.* quinquennii eſt, intra quod ex principalibus conſtitutionibus non numeratæ pecuniæ exceptio opponi debuit *l.* 9. *l.* 14. *C. eod. tit.* §. *un. Inſt. de litt. oblig. l.*1. *C. de caut. & non num. pec.* Theophil. *in* §.2. *Inſt. de except.* Quomodo etiam *ſtatutum tempus* interpretari oportet in *l. ult. C. de condict. ex leg.* & *l.*5. *C. ſi certa pet. Legitimum* tempus bonorum petendorum apud Suet. *in Galb. c.* 6. id eſt, ex lege annali. *Legitimum* tempus apud Cic. *lib.* 7. *ad Attic. Epiſt.* 8. quo per Legem Juliam provinciis decedere proconſules jubebantur, eaſque diutius retinere vetabantur. *Legitimum* tempus apud eumdem *in Verr. act.* 1. *c.* 11. accuſatoris ad dicendum præſtitutum.

Legitimi cives *l.*32. *D. de jur. fiſc.*

Legitimi defenſores *l.* 10. *C. ubi pet.*

Legitimi dies, intra quos adpellare licet *l. ult. C. de his qui per met. jud. non appell.* id eſt, intra biduum, vel triduum ex die ſententiæ latæ computandum, ut docet *l.* 1. §. 5. *D. quand. adpell.* ſeu altera die vel tertia, ut *d. l.*2. §.6. *D. eod. tit.*

Legitimi liberi *naturalibus* oppo-

poſiti, eos ſignificant, qui ex legitimis, & juſtis nuptiis quæſiti ſunt *l.*45. *D. de vulg. & pup. ſubſt.*

Legitimi magiſtratus *l.*2. §.19. *D. de orig. jur.*

Legitimi teſtes, qui ex legibus teſtamento adhibendi ſunt *l.* 16. §.1. *D. de vulg. & pup. ſubſtit.*

Legitimus heres *l.* 28. *D. de negot. geſt.* & aliis locis, qui lege heres eſt, ab inteſtato, ut loquitur Pomponius *l.* 29. §. *ult. D. de ſtatul.* ſeu qui ab inteſtato ſuccedit, ut *l.*18. *D. de jur. codicill.* qui & *juſtus heres*, ut eſt ſupra art. *juſtus.* Itaque bonorum poſſeſſio ex capite *Unde Legitimi*, omnem vocat, qui ab inteſtato potuit eſſe heres, ſive lex XII. Tabularum eum legitimum heredem faciat, ſive alia lex ſenatuſve conſultum. Denique mater, quæ ex SCo venit Tertulliano, item qui ex Orphitiano ad legitimam hereditatem admittuntur, hanc bonorum poſſeſſionem petere poſſunt *l.*2. *D. und. legitimi.* Et generaliter quotieſcumque vel lex, vel ſenatus defert hereditatem, non etiam bonorum poſſeſſionem, ex hac parte eam petere poteſt *l.*3. *D. eod. tit. l.*1. §.5. *D. ad SC. Tertull.* Et ita *l.*74. §.1. *D. ad SC. Trebell.* mater inteſtata deceſſiſſe proponitur, utriſque liberis legitimis heredibus relictis, quibus nimirum ex SC. Orphitiano hereditas defertur, ante quod SC. dumtaxat ex capite *unde proximi cognati*, non etiam *unde legitimi* bonorum matris ſuæ poſſeſſionem petere liberi poterant *l.* 1. §. 9. *D. und. cogn.* Jure *legitimi* heredis poſſeſſio defertur adgnatis *l.* 8. *D. und. cogn. Legitimi* heredis jure bonorum poſſeſſio *legitimis* capite deminutis non datur *l.*5. *D. eod. tit.*

Legitimus heres, & *ſcriptus* opponuntur apud Ulpian. *tit.*19. §.13.

Legitimus ſucceſſor. Filius ejus, qui ab hoſtibus captus eſt, ſi deceſſerit, patre captivo vivo, ſiquidem pater ibi deceſſerit, quaſi paterfamilias, *legitimum* habebit ſucceſſorem *l.*4. *D. de caſtr. pecul.*

Legitimus modus in *l.* 3. §. 1. *D. de mort. infer.* quo abeſſe ad ædificio buſta, monimentaque lex XII. Tabularum conſtituit, teſte Cicerone *de Legib. lib.* 2. *c.* 23. Legitimus modus in *l.*36. *D. de mort. cauſ. don. l.* 5. §. 2. & §. 5. *D. de dol. except. l.*1. *D. quib. mod. pign.* Quod & illa Paulli verba comprobant, quæ exſtant *lib.* 5. *ſent. tit.* 11. §.6. *Ei qui aliquem a latrunculis, vel hoſtibus, eripuit, in infinitum dare non prohibemur.* Legem autem, quæ donationibus modum ſtatuit, Cinciam fuiſſe, indicat *l.*4. *C. Th. de donat.* Idem patet ex verbis Ulpiani *tit.* 1. §. 1. *Imperfecta lex eſt, veluti Cincia, quæ ſupra certum modum donari prohibet, exceptis quibuſdam cognatis.* Quantus vero ex Lege Cincia ille modus fuerit, nec Brummerus *de Lege Cinc. c.* 12. nec quiſquam alius adhuc expoſuit. Vid. Schulting. *ad juriſpr. vet. antejuſt. p.* 561. *ſeq. Legitimus* modus honorarii in ſingulis cauſſis uſque ad centum aureos *l.* 1. §. 10. & §. 12. *D. de extraord. cognit. l.* 3. *D. de poſtul.* quem SCo conſtitutum, Tacit. *lib.*11. *Annal. c.*5. oſtendit. *Legitimo modo* alienare *l.* 7. §. 1. *D. de curat. fur.* ſatisfacere creditori *l.* 8. *C. de inoff. teſt.*

Legitimus numerus decurionum *l.*2. *D. de decret. ab ord. fac.* id eſt, lege municipali præfinitus *l.* 7. *D. eod. tit.* qua cautum fuiſſe, ut ordo non aliter haberetur, quam duabus partibus adhibitis, tradit Ulpian. *l.* 3. *D. eod. tit.* Unde in *l.*3. *D. quod cujuſc. univ. nom.* aut lege ceſſante ordo dedit, quum duæ partes adeſſent, aut amplius, quam duæ. Quæ quidem duæ

duæ partes ordinis totius curiæ inſtar exhibent *l.45. C. de decurion.* Similiterque *legitimus numerus* apud Plin. *lib.* 10. *epiſt.* 113. eſt lege Pompeia, qua Bythyni & Pontici utebantur, aut certe lege aliqua municipali præſcriptus. *Legitimus* numerus apud Paull. *lib.* 4. *Sent. tit.* 1. §. 16. eſt lege Fuſia Caninia definitus, & præſtitutus.

Legitimus tutor *l.* 19. *D. ad SC. Vellei. l.* 1. §.5. *D. de ſuſp. tut. l.* 5. *C. de dol. mal.* Ulpian. *tit.* 11. §. 3. *Legitimi* tutores ſunt, qui ex lege aliqua deſcendunt. Per eminentiam tamen *legitimi* dicuntur, qui ex lege XII. Tab. introducuntur, ſeu propalam, quales ſunt adgnati, ſeu per conſequentiam, quales ſunt patroni Juſtinian. *pr. Inſt. de legit. adgn. tut.* Quibus teſtamento tutor datus non eſt, his ex legibus XII. Tabularum adgnati ſunt tutores, qui vocantur *legitimi. Legitimos* tutores nemo dat, ſed lex XII. Tab. fecit tutores *l.* 5. *C. de legit. tut. Legitimi* tutores & *teſtamentarii*, ſive ex inquiſitione dati, opponuntur *l.*14. §. 5. *D. de ſolut.*

Legulus in *l.*13. §. 6. *D. de uſufr.* pro quo alii figulus legunt. Sunt vero *leguli*, qui legunt oleas, ut ex loco Catonis *de re ruſt. c.*145. patet: *Legulos, quos opus erunt præbeto, & factores*, ſeu ſtrictores, ut mavult Turneb. *lib.* 10. *adverſ. c.* 18. Vid. *ejuſd.* Catonis *de re ruſt. c.*65. & 147. item Varro *de ling. lat. lib.*4. *p.* 25. & *lib.*5. *p.*57.

Ledumen *l.* 3. §. 8. *D. de pen. leg. l.* 77. *D. de verb. ſignif. l.* 77. §. *ult. D. de alim. vel cib. leg.*

ΛΕΙΨΑΝΑ, reliquiæ, mortua cadavera. Vid. infra *reliquiæ.*

Lena. Ita dicitur, quæ mulieres quæſtuarias proſtituit, & ea, quæ alterius nomine hoc vitæ genus exercet, &, quæ cauponam exercens, in ea corpora quæſtuaria habet *l.* 43. §.7. *D. de rit. nupt.* Quæ definitio ad Legis Juliæ de maritandis ordinibus interpretationem pertinet, qua lege omnes ingenui prohibentur ducere a lenone, *lenave* manumiſſam, teſte Ulpiano *tit.* 13. §.2.

Lenire poenam *l.* 1. §. 3. *D. ad Leg. Corn. de ſicar.*

Lenitas paterna *l. un. C. Theod. de ſent. paſſ.* Proniores ad *lenitatem* judices eſſe debent *l.* 11. *D. de pæn.*

Lenitudo judicantis *l.* 7. *C. de accuſ.* Lenitudo mendicantium *l. un. C. Th. de mendic. non inval.* deſidiam & inertiam ſignificare videtur Jac. Gothofredo *ad d. l.*7. Nam deſidia judicantis, & quædam lenitatis ambitio junguntur in *l.*18. *C. Th. de accuſ.*

Lenius facere ſtillicidium *l.* 20. §. 5. *D. de ſerv. præd. urb.*

Leno eſt, qui proſtituta habet mancipia, ut Seneca *lib.* 6. *de benef. definit.* Add. *l.*4. §. 2. *D. de his, qui not. infam. l.* 13. *C. de epiſc. aud.*

Lenocinium, turpis ille quæſtus hactenus deſcriptus. Crimen lenocinii contrahunt, qui deprehenſam in adulterio uxorem in matrimonio detinuerunt, non qui ſuſpectam adulteram habuerunt *l.*2. *C. ad Leg. jul. de adult.* Lenocinii crimen lege Julia præſcriptum eſt, quum ſit in eum maritum poena ſtatuta, qui de adulterio uxoris quid ceperit. Item in eum, qui in adulterio deprehenſam retinuit *l.* 2. §. 2. *D. eod. tit.* Non mediocriter deliquit, qui *lenocinium* in uxore exercuit *l.* 29. §.3. *D. eod. tit. Lenocinium* autem exercere, ut ibidem judicatur, intelligitur, qui quæſtum ex adulterio uxoris fecit, & aliquid accepit, ut uxorem patere-

tur

tur adulterari, meretricio quodam genere. *Lenocinium* facere non minus eſt, quam corpore quæſtum exercere *l.* 43. *D. de vit. nupt.* Qui *lenocinium* fecerit infamia notatur *l.* 1. *D. de his qui not. infam.* Lenocinium facit Ulpiano interprete, qui quæſtuaria mancipia habuerit, &, qui in liberis hunc quæſtum exercet, ſive principaliter hoc negotium gerat, ſive alterius negotiationis acceſſione utatur, ut puta ſi caupo fuit, vel ſtabularius, vel balneator *l.* 4. §. 2. *D. de his qui not. infam.* Qui adulterii damnatam ſciens duxerit uxorem, vel reduxerit, lege Julia ex cauſſa *lenocinii* punietur *l.* 9. *C. ad leg. jul. de adult.* De mariti *lenocinio* adde *l.* 2. §. 2. *D. eod. tit. l.* 47. *D. ſolut. matrim.*

LENTULUS & *Lentuli* filia memorantur *pr. Inſt. de codicill.* Fuit hic *Lentulus* cujus occaſione & fideicommiſſariæ hereditates jure perfecto deberi, & codicilli mortuorum heredes obligare cœperunt, non *Coſſus*, ut viſum eſt Steph. Van. Pighio, nec prænomine *Cnaeus*, uti eum vocat Sigon. *in Faſt. p.* 351. ſed *L. Cornelius L. F. Lentulus*, qui anno V. C. 751. cum M. Valerio Meſſalino conſul fuit, ceu docet laterculum Coſſ. apud Dion. Caſſ. *lib.* 55. *p.* 548. & marm. apud Reineſ. IX, *Inſcr. p.* 597. & poſtea Africæ, proconſul præfuit, ibique, ut ex laudato Inſtitutionum loco diſcimus, deceſſit. *Hein.*

LEO beſtiarum non pecudum numero eſt *l.* 2. §. *ult. D. ad Leg. Aquil.* Leo manſuetus *l.* 1. §. 6. *D. de poſtul.* Cujuſmodi fuit ille Androdi leo, quem loro tenui revinctum, urbe tota circum tabernas iiſſe, floribuſque ſparſum, ait Gellius *lib.* 5. *c.* 14. Uſque adeo autem manſuefactos leones Romæ, ut contrectari ſe, jubamque inaurari paterentur, teſtis eſt Seneca *Epiſt.* 41. Aliter, inquiens, leo aurata juba nitet, dum contrectatur, & ad patientiam recipiendi ornamenta cogitur fatigatus. Martial. *lib.* 1. *Epigr.* 61. Intres ampla licet torvi, lepus, ora leonis: Eſſe tamen vacuo ſe leo dente putat. Idem *lib.* 2. *epigr.* 73. de altero Leone ad feritatem reverſo: Verbera ſecuri ſolitus leo ferre magiſtri, Inſertamque pati blandus in ora manum, Dedidicit pacem, ſubita feritate reverſa, Quanta nec in Libycis debuit eſſe jugis. De *leone* & ariete, contubernio, & convictu eodem, mira concordia, utentibus, elegans eſt epigramma 73. *lib.* 9. Primum leonem manſuefactum manu tractare, & oſtendere auſum eſſe Hannonem, clariſſimum Carthaginienſem, tradit Plin. *lib.* 8. *hiſt. nat. c.* 16. & Aelianus *lib.* 5. *de animal. c.* 39. qui & alia exempla leonum manſuetorum & manſuefactorum dedit *lib.* 12. *c.* 23. & priore loco hujus belluæ naturam ita deſcripſit, ſecundum latinam interpretationem: A prima æſtate cicur factus, cum manſuetiſſimus eſſet, tum vero occurſu facilis & jucundus. Pueros enim amat, & quidvis, modo id ſuo altori gratum eſſe ſentiat, lubenter ſuſtinet.

LEONIS Papæ mentio eſt in *Novell. Theodoſii & Valentiniani de manichæis*, ubi *beatiſſimus* adpellatur. Iidem Imperatores *Novella de Epiſcopor. ordinatione:* Sicut *Venerabilis viri Leonis* Papæ fideli relatione comperimus.

LEONINA Lex *l.* 38. *D. de epiſc. & cler.* id eſt Leonis Imperatoris, uti *l.* 10. *C. de pact.*

Leonina ſocietas, ex qua alter lucrum tantum, alter damnum ſentiat *l.* 29. §. *ult. D. pro ſoc.*

LEPORINA lana *l.* 70. §. 9. *D. de legat.* 3.

Letum, vel *Lethum*, ita enim ſcribunt, qui hoc vocabulum cum Varrone *ἀπὸ τῆς λήθης* derivant. Malo letho periturus *l. 9. D. de extraord. crim.*

Levamentarius *l. 1. C. Th. de navicul.* Jac. Gothofr. *in Comment.* levamentarium interpretatur eum, qui in lintre, ſeu ſcapha navi onerariæ majori adjuncta inſervierit. Add. *l. 4. D. de Lege Rhod. l. ult. D. de inſtr. vel inſtr. leg. l. 44. D. de evict.*

Levamentum edicti *l. 3. in fin. D. ſi famil. furt. fec.*

Levare manus adverſus quem *l. 15. §. 1. D. de injur.* navem *l. 1. 4. 8. D. de Leg. Rhod.*

Levari culpa *l. 14. D. de offic. procoſ.* obligationis onere *l. 67. D. de procur.*

Levato velo *l. ult. C. Th.* Quod quid ſit, vid. apud Menoch. *de arbitr. jud. quæſt. lib. 2. caſ.* 297. De eo plura infra ſub art. *velum.*

Levir mariti frater adpellatur *l. 4. §. 6. D. de grad. & adfin.* Feſtus *lib.* 10. quaſi *levis vir*, ut ſcribit Non. Marcell. *de propr. ſerm. c. ult.* Græcis eſt *δαήρ*, ceu ex Homero probat Modeſtinus *d. l. 4. §. 6. verſ. viri frater D. de grad. & adfin.*

Levis *l. 1. §. 9. D. de Ædil. edict.* conſtanti opponitur *l. 18. D. eod. tit.* Add. *l. 22. §. 6. D. ſolut. matr. l. 30. D. de pœn.*

Levis perſona in *l. ult. §. 2. D. de cuſtod. & exhib. reor.* eſt vilis, & humilis.

Leves anuli *l. 6. D. de bon. damnat.* lances *l. 102. §. 1. D. de legat. 3.*

Levis caſtigatio *l. 5. §. ult. D. ad Leg. Aquil.* coercitio *l. 11. §. 7. D. de injur.* febricula *l. 1. §. 8. D. de Ædil. edict.* offenſa *l. 3. D. de adim. legat.* pœna *l. 14. D. de pœn.* territio *l. 15. §. 41. D. de injur.* uſura *l. 3. D. de eo, quod met. cauſ.* id eſt, modica. Quemadmodum & *levis* dolor dicitur in *l. 4. §. ult. D. de Ædil. edict.* & *Levis* ſententia *l. 13. D. de pœn.*

Levis cauſſa *l. 8. §. 7. l. 34. D. de fidejuſſ.* Conditio *l. 51. D. de condit. & dem.* cui opponitur durior & deterior. Hinc *leviſſima* conditio libertatis dicitur eſſe, quæ ad libertatem perducit, quamvis natura gravior, & durior ſit *l. 87. D. de manum. teſt. l. 35. D. de condit. & dem.* eſtque *leviſſima* conditio minime oneroſa, quo ſignificatu etiam accipitur in *l. 87. l. 90. D. de condit. & dem.* Levis ſcriptura, i. e. conditio *l. 5. D. de man. teſt.* *Levis* ſervitus *l. 20. §. 5. D. de ſervit. præd. urb.* Leviora vincula *l. 8. §. 6. D. de pœn.* *Levis* ſuſpicio *l. 3. §. 1. D. de min.*

Leve delictum *l. 4. §. 13. D. de re milit.* *levis* offenſa *l. 3. D. de adim. legat.*

Levis notitia *l. 223. §. ult. D. de verb. ſignif.*

Leviores mores, qui & *minores*, inter virum & uxorem cenſebantur, reliqui omnes præter adulterium: Ulp. *tit. 6. §. 12.* His adverſantur *graviores ibid.*

Leviora non curat prætor *l. 1. §. ult. D. de inſpic. ventr.*

Levis culpa *l. 47. §. 3. D. de legat. 1.* Vid. ſupra art. *culpa.* Levis & ſuis rebus conſueta negligentia *l. 22. §. 3. D. ad SC. Trebell.*

Leviter caſtigare *l. 9. D. de incend. ruin. naufr.* maledictum *l. 15. §. 41. D. de injur.* percutere *l. 7. §. 5. D. ad Leg. Aquil.* punire *l. 1. D. de effract.*

Si quid ex his, quæ *leviter* obſervanda prætor edixit, non ſit factum *l. 1. §. 15. D. de ventr. inſpic.*

Lex a Seneca dicitur *juſti & injuſti regula lib. 4. de benef. c.* 12. Idem *Epiſt.* 94. Leges quid aliud

aliud ſunt , quam minis mixta præcepta? Papinianus in *l.* 1. *D. de Legib.* Legem definit commune præceptum , virorum prudentum conſultum , delictorum , quæ ſponte , vel ignorantia contrahuntur, coercitio , communis reipublicæ ſponſio : Quibus verbis ille e Græco in latinum convertere ſtuduit illam νόμου definitionem , quæ ex Demoſthenis oratione *adverſus Ariſtogit.* a Marciano refertur in *l.* 2. *D. de legib.* quam & Aphthonius fere in extremo libelli Προγυμνασμάτων ſequitur . Ea vero ut oratoria magis eſt, quam philoſophica , abundantia ex parte, & defectu altera laborat , ac fere legem democraticam repræſentat. Eſt utique *Lex* , notione generaliori, voluntatis imperantis , circa facienda vel omittenda a ſubditis declaratio. Et manca illa eſt, quam Cicero *de legib. lib.* 1. *c.* 6. tradit , legis definitio , quod ſit, *quæ ſcripto ſanxit , quod vult , aut jubendo , aut vetandò , a delectu.*

Legis ſane vocabulum varium habere in jure Romano ſignificatum negandum non eſt , & quidem eo veniunt .

Lex quam populus Romanus, ſenatorio magiſtratu interrogante, veluti conſule , conſtituebat §. 4. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* vel generale juſſum populi , ut ait Gell. *lib.* 10. *c.* 20. itemque populi ſcitum apud Tacit. *lib.* 3. *annal. c.* 58. Atque ita *Lex* diſtinguitur non modo a SCis , conſtitutionibus principum , edictis magiſtratuum , prudentumque reſponſis , verum etiam a plebiſcitis , rogante plebeio magiſtratu , veluti tribuno plebis ſuffragiis plebis conſtitutis *d.* §. 4. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Hinc conſulares rogationes proprie ſibi legum nomen vindicant , ac proinde a plebiſcitis, & SCis ſeparantur *l.* 7. *D. de juſt. & jur. l.* 7. §. 7. *D. de pact. l.* 1. *in fin. D. ex quib. cauſ. major. l.* 2. §. 8. *D. de orig. jur. l.* 1. *D. ne quid in loc. publ.*

Verumtamen & tribuniciæ rogationes , licet minus proprie , Leges adpellantur. Ita *Leges Aquilliam* & *Falcidiam* adpellamus, quæ plebiſcita ſunt , quum eas Aquillius & P. Falcidius Tribuni plebis a plebe rogarint *l.* 1. *D. ad Leg. Aquil. l.* 1. *D. ad Leg. Falcid. l.* 1. *D. de offic. ej. cui mand. juriſd. l.* 6. *D. de pact. l.* 7. *D. de capit. minut. l.* 1. *D. de condict. ex lege l.* 1. *D. ut ex legib.* §. 4. *v. noviſſime Inſt. de bonor. poſſeſſ.* Plebiſcita autem leges dici coepere , ex quo iis lege primum *Horatia* , lata anno ab V. C. 304. deinde *Fublilia* condita anno ab V. C. 456. eadem auctoritas data eſt ac legibus , puta ut patres non minus , quam plebem obligarent . Vid. Liv. *lib.* 3. *c.* 55. *lib.* 8. *c.* 12. Gell. *lib.* 15. *c.* 38. *l.* 2. §. 8. *D. de orig. juriſ.* Ne vero ad Leges hujus generis referas *Tribuniciam legem*, cujus meminit Pomponius *l.* 2. §. 3. *D. de orig. jur.* monet Hein. nec enim illam à Tribuno plebis, qualis eo tempore nullus erat , ſed a Junio Bruto , tribuno celerum , latam eſſe . Hunc vero tribunatum proximum a rege , ac ſenatorium magiſtratum fuiſſe ex *Livii lib.* 1. *c.* 1. docet . Sed & aliæ ſpecies juris ſcripti aliquando *legum* nomine veniunt. Plane in *l.* 7. *D. de capit. minut.* hæc verba : Ex novis legibus etiam SCa comprehendunt , & *Lex* dicitur SC. Macedonianum *l.* 9. §. 3. *D. de SC. Maced.* SC. Turpillianum *l.* 10. *D. ad SC. Turpill.* juncta *l.* 2. *D. de cuſtod. & exhib. reor.* oratio Severi *l.* 49. *D. de minor.* juncta *l.* 1. *D. de reb. eor. qui ſub tut.* immo & conſtitutiones *leges* vocantur *l.* 22. *C. de*

admin. & peric. tut. Legis beneficio *l. 12. D. de legit. præſt.* id eſt, conſtitutionis, ſeu reſcripti: Nam edictum prætoris legata dumtaxat, & fideicommiſſa exceptis perſonis conſervabat. Verum reſcriptum, ſeu conſtitutio D. Pii etiam portionem hereditatis, ut adparet ex *l. 5. §. 6. & l. 7. D. eod. tit.* Denique & edictum prætoris *legem* annuam adpellat Cicero *lib. 1. in Verr. c. 42.*

Plerumque *legis* adpellatione κατ᾽ ἐξόχην Lex XII. Tabularum intelligitur *l. 3. D. de uſurp. & uſuc. l. 7. §. 14. D. de pact. l. ult. D. de colleg. l. 18. D. qui teſtam. l. 1. D. de curat. furioſ. l. 5. D. de adquir. vel omitt. her. l. 13. §. ult. D. de ſervit. ruſt. l. 4. §. 5. l. 6. §. 1. l. 7. D. de re jud. & §. un. Inſt. de legit. patron. tut.* Eamdem legem accipe, quam antiquam *legem* audis *l. 2. §. 1. D. de noxal. act.*

Legis nomine abſolute adpellantur quædam leges. Sic nomine legis in *l. 17. §. ult. l. ult. pr. D. qui & a quib. l. 4. D. de teſt. milit. l. 4. D. de ſerv. export.* exaudienda eſt Ælia Sentia in *l. 12. l. 14. §. ult. D. qui & a quib. manum.* Julia de adulteriis in *l. 6. D. de feriis* Julia *judiciorum* in *l. 2. l. 16. D. de jur. patr. l. 6. D. eod. tit. l. 37. §. 4. D. de op. libert. l. 2. D. de minor. l. 64. §. 6. ſeq. D. ſolut. matrim. l. 45. §. 5. l. 48. D. de rit. nupt. l. 38. §. 1. D. ex quib. cauſſ. maj. l. 62. §. ult. l. 64. D. de condit. & dem. Julia* & Papia Poppæa intelligenda eſt. *Lege* publicorum cavetur, id eſt, Lege Julia publicorum judiciorum *l. 2. D. de cuſtod. & exhib. reor.* At in *l. 32. D. de pæn.* Lex Julia publicorum eſt *Julia* de vi publica.

Leges autem ut plurimum ab altero conſule, cujus tum, quum eæ rogarentur, faſces erant, aut qui conſul primus renunciatus erat, nomen ſortiebantur. Interdum ab ambobus conſulibus, quo poſteriore exemplo Legem Papiam & Poppæam, Legem Liciniam & Muciam, Legem Liciniam & Juniam, Legem Tuliam & Titiam, Legem Cæciliam & Didiam dictas legimus. Sed & præter gentilitium legislatoris nomen plerumque legibus cognomina a re ſubjecta imponebantur. Et ita agrarias, annarias, judiciarias, ſumtuarias, tabellarias, teſtamentarias legimus. Interdum ea, quæ legibus coercebantur, crimina ſummatim legi adſcribebantur, veluti in hunc modum de ſicariis, de veneficiis, de parricidiis, de adulteriis, de vi, de plagiariis, de reſiduis. Alias vero crimina, quæ legibus vindicabantur, hoc loquendi genere exprimebantur ambitus, peculatus, repetundarum.

Verum *Legum* omnium, quæ de jure civili latæ ſunt, quarum in libris noſtris habetur mentio, catalogum non alienum erit ſubjicere, quas ſolo nomine edere ſatis erit, ſubjectam cuique materiam, in qua verſaretur, in proprios locos rejiciendo.

LEX.
- *Ælia Sentia.*
- *Aquillia.*
- *Atilia.*
- *Atinia.*
- *Cincia* de donis & muneribus.
- *Claudia.*
- *Cornelia* de captivis.
- *Cornelia* de injuriis.
- *Cornelia* de ſicariis & venef.

LEX.
- *Cornelia* de falſis, quæ & teſtamentaria.
- *Falcidia.*
- *Furia.*
- *Fuſia Caninia.*
- *Glicia.*
- *Hortenſia.*
- *Hoſtilia.*

Julia

Lex.
Julia de adulteriis coercendis.
Julia agraria.
Julia ambitus.
Julia de annona.
Julia de bonorum ceſſione.
Julia de fundo dotali.
Julia judiciorum publicorum, ſeu judiciaria.
Julia Majeſtatis.
Julia de maritandis ordinibus
Julia peculatus, de ſacrilegiis, de reſiduis.
Julia repetundarum.
Julia de vi privata.
Julia de vi publica.

Lex.
Julia & Titia.
Junia Norbana.
Junia Petronia.
Junia Velleia.
Laetoria.
Licinia Caſſia.
Licinnia & *Caſſia*.
Mævia.
Menſia.
Papia Poppea.
Pompeia de parricidiis.
Regia.
Remmia.
Scribonia.
Voconia.

Legi adrogare, obrogare, derogare, ſubrogare, fraus fit. Vid. ſuis locis.

Legis actiones Pomponius interpretatur legitimas actiones *l.* 2. §. 6. *D. de orig. jur.* Ubi ex legibus compoſitas fuiſſe actiones tradit, quibus inter ſe homines diſceptarent, quæ pars juris *legis actionum* nomen obtinuit. Eodemque in capite §. 12. partes, quibus jus conſtat, colligens, in his numerat *legis actiones*, *quæ formam agendi continent*. Quamquam non ad legitimas modo actiones, ſed ad alios quoque legitimos actus, *legis actio* porrigitur. Apud eos enim magiſtratus *legis actio eſſe*, vel *legis actio magiſtratibus data eſſe*, dicitur, apud quos adoptiones manumiſſioneſque explicari poſſunt. Ulpianus in *l.* 1. *D. de offic. jurid. Alex.* Adoptare, inquit, aliquis apud juridicum poteſt, quia data eſt ei *legis actio* Paullus *lib.* 2. *Sent. tit.* 25. §. 4. Apud magiſtratus municipales, ſi habent legis actionem, emancipari, & manumitti poteſt. Modeſtinus in *l.* 4. *D. de adopt.* Magiſtratum apud quem *legis actio* eſt, & emancipare filios ſuos, & in adoptionem dare apud ſe poſſe. Contra Ulpianus de legato proconſulis loquens in *l.* 3. *D. de offic. procoſ.* adoptare eum poſſe negat, quia omnino apud eum non ſit legis actio, id eſt, ut Marcianus in *l.* 2. *D. sod. tit.* ait, quia non habet juriſdictionem talem. Hinc *lege agere l.* 3. *D. de offic. prat.* Apud Terent. in Phormiono *Act.* 5. *ſc.* 7. *v.* 91. Phormioni injurium ſibi fieri, quærenti, exprobrantique, Demipho quaſi per ludibrium reſpondet: *Lege agito ergo*, id eſt, litem eo nomine intende, vel judicio experire, ſi tibi videatur. Ad quem locum Donatus: *Lege agito*, ait, *dicebatur ei*, *cujus intentio contemtibilis adverſario videbatur*. Plautus *in Aulul. Lege agito, i, coenam coque.* Ex quibus adparet, *Lege agere* eſſe legitima aliqua actione experiri. Eoque ſenſu *lege agi* dixit Cic. non ſemel. Veluti pro *Murena c.* 11. *& in divinat. c.* 5.

Lex Municipalis l. 3. §. 4. *D. quod vi aut cl. l.* 1. *C. de ſerv. reip.* Municipales vero leges patriæ municipii cujuſque ſermone conſcriptas fuiſſe ex *l. ult. D. de decret. ab ordin. fac.* colligimus, in quo municipii Legem græce ſcriptam Scævola præfert. Eſt igitur Lex municipalis, quæ cuique municipio propria eſt. Ita

Leges cujuſque civitatis *l.* 1. *D. de mun. & honor.*

Alia videtur eſſe *Lex municipalis* in titulo D. *ad municipalem.* Quamvis enim ibi ſubaudiendam eſſe *legem* neget Cujacius *lib.* 9. *obſ. c.*37. potiuſque ita refingendam putet illam inſcriptionem, ut ſcribamus, *de municipibus & incolis*, quandoquidem & in libris Baſilic. rubrica ſit περι πολιτων, *Legem* tamen *municipalem* ea inſcriptione indicari, poſt Guil. Budæum, Ang. Politianum, & Briſſonium defenderunt Guil. Forner. *Select. lib.*1. *c.*13. Jac. Rævard. *Var. lib.* 3. *c.* 15. & Ev. Otto in *præf. Tom.* 2. *Theſaur. jur. civ. p.* 9. *ſeq.* ubi docet, fuiſſe non modo ſingulis municipiis ſuas leges de decurionibus, duumviris, ædilibus legendis, muneribus obeundis, adminiſtratione rerum civitatis, ſimilibuſve, qualis illa Haleſinorum, de qua Cic. in *Verr.* 2. *c.* 49. aliæque in *l.*6. *D. de decret. ab ord. fac. l.* 3. *D. eod. l.*1. *D. de alb. ſcrib. l.* 11. §. 5. *D. de mun. & hon.* ſed & exſtitiſſe legem aliquam communem, & ad omnia municipia pertinentem, qualem jam Cæſarem mediatum eſſe, idem tradit Cic. *lib.*6. *ad famil. epiſt.* 18. Legum etiam *colonicarum* vel *municipalium*, circa agros adſignatos obſervandarum, & a triumviris, vel decemviris coloniæ deducendæ præſcriptorum colonis meminerunt ſcriptores de Finibus, velut Aggen. Urbic. *de limit. p.* 49. Hygin. *p.* 206. quas tamen leges ad titulum *D. ad municip.* non pertinere, facile intelligitur. *Hein.*

Leges etiam provincialibus datas ab his, qui imperium habebant a populo Romano, auctoritatemque legum dandarum a Senatu. Sic Cicero *in Verr.II.* 13. Siculorum judiciariam Legem Rupiliam laudat, quam Prætor Rupilius ex SCo de decem legatorum ſententia ei provinciæ dederat, cujus capita duo adfert. Siculi, inquit, hoc jure ſunt, ut, quod civis cum cive agat, domi certet ſuis legibus, quod Siculus cum Siculo, non ejuſdem civitatis, de eo prætor judicet ex P. Rupilii decreto, quod is de decem legatorum ſententia ſtatuit, (quam legem Siculi Rupiliam vocant) ſortiatur. Et *alibi c.* 14. Tum enim docet Heraclius, non poſſe eo die ſortiri, quod Lex Rupilia vetaret diebus triginta ſortiri, dicam quibus ſcripta eſſet. *Eod. ipſo libro c.* 60. Inter oratores & decumanos lege frumentaria; quam Hieronitam adpellabant, judicia fieri ſolita, docet. Plin. *lib.* 10. *Epiſt.* 83. Cautum eſt Pompeia lege, quæ Bithynis data eſt, ne quis capiat magiſtratum, neve ſit in ſenatu minor annorum triginta. Eadem lege comprehenſum eſt, ut qui ceperint magiſtratum, ſint in ſenatu. Idem *lib.* 10. *epiſt.* 113. Lex Pompeia, qua Bithyni & Pontici utuntur, eos, qui *in bulen* a Cenſoribus eliguntur, dare pecuniam non jubet. *Eod. lib. epiſt.* 115. Lege Pompeia permiſſum Bithynicis civitatibus, adſcribere ſibi, quos vellent, cives, dum civitatis non ſint alienæ, ſed ſuarum quiſque civitatum, quæ ſunt in Bithynia. Eadem lege ſancitur, quibus de cauſſis e ſenatu a cenſoribus ejiciantur.

Lex Regia *l.* 1. *pr. D. de conſtit. princ. l.*6. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* eſt, quæ de imperio Principis lata eſt, quæque populus ei, & in eum omne ſuum imperium, & poteſtatem contulit. De ea Hein. *in Antiq. Rom. lib.* 1. *tit.* 2. §. 43. *ſeq.* Ev. Otto *in præf. theſaur. jur. civ. Tom.* 5. *p.*4. *ſeq.* ubi ſatis demonſtratum,

per

per eam intelligi formulam imperii, primum Auguſti in honorem factam, variiſque deinde SCis, quoties novus princeps imperium auſpicaretur firmatam, amplificatamque, quæ & *jus regium*. *Lex imperii*, *Auguſtum privilegium*, *Lex*, *qua regimenta reipublicæ ad imperatores perpetuo tranſlata ſunt*, vocatur *l.*3.*C.de teſtam. l.un.* §. 14. *C. de caduc. toll. l.* 1. *D. de offic. præf. præt.* Alio ſenſu *Lex Regia* eſt, ab aliquo Romanorum rege lata, qualis illa in *l.*2. *D. de mort. inferend. Hein.*

Lege obvenire proprie dicitur hereditas, quæ ab inteſtato Lege XII. Tabularum defertur. Cic. in *Verr.* 1. *c.* 45. Lege hereditas ad Gentem Minuciam veniebat. Sed tamen & eam hereditatem, quæ ex teſtamento defertur, non improprie quis *lege* obvenire, dixerit, ait Ulpian. in *l.*130. *D. de verb. ſignif.* quia lege XII. Tabularum teſtamentariæ confirmantur.

Leges & conſtitutiones futuris, certum eſt, dare formam negotiis, non ad facta præterita revocari, niſi nominatim & de præterito tempore, & adhuc pendentibus negotiis cautum ſit *leg.* 7. *C. de legib.* In quam ſententiam plures aliæ exſtant leges, puta *l.* 7. *D. eod. tit. l. ult. de Curat. furioſ. l.* 29. *in fin. C. de teſtam.. l.* 65. *C. de decur. l.* 3. *C. Theod. de conſtit. princ.* Aliquando tamen pendentibus negotiis leges dantur *l.* 21. *C. de SS. eccleſ. l.* 22. §. 1. *C. eod. l* 2. §. 9. *C. de jurejur. propt. calumn. l.* 7. *in fin. C. Th. de legit. hered.* itemque præteritis. Quo pertinent *l. un. in fin. C. de contract. jud. l.*17. *C. de fid. inſtrum. l. ult. C. de pact. pign. l.* 1. *C. Theod. de SC. Claud. l. un. C. Theod. de act. cert. temp. fin. l.* 3. *C. Theod. de inceſt. nupt. l.* 2. *pr. C. Th. de ſepulcr. viol. l.* 4. *C. Th. de bon. vac. l.* 5. *C. Th. de canon. & comment. urb. Rom. l.*17. *C. Th. de hæret. Novel.* 15. *c.* 1.

Leges omnibus hominibus æqualiter ſecuritatem tribuunt *l.* 28. §. 7. *D. de pœnis*.

Lex pro privilegio. Si civitas nullam propriam *legem* habet de adjectionibus admittendis *l.* 21. §. *ult. D. ad munic.*

Lex pro pacto. Aedificiorum *leges* apud Varron. *lib.* 4. *de ling. lat.* Paullus in *l.*33. *D. de ſervit. urban. præd.* Quum in *lege* ædium ſcriptum eſſet: Plin. *lib.* 36. *c.* 23. Antiquarum ædium legibus invenitur. *Leges* etiam agris dicuntur de eorum conditionibus *l.* 1. §. *ult. D. de aqu. quot. & æſtiv.* ab his ſcilicet, qui eos agros conſtituerunt, finieruntque, ut Hyginus *de limit. agr.* ſignificat. Add. *l.*2. *D. de leg. commiſſor. l.*5. *D. de ſepulcr. viol. Lex* venditionis *l.* 6. §. *ult. D. de ſerv. export. Lex* cenſoria, quæ publicanis, ſeu vectigalium redemptoribus in publicorum locatione a cenſoribus dicebatur *l.* 203. *D. de verb. ſignif.* & apud Cic. *in Verr.* 3. *c.* 6. *orat. de provinc. conſul. c.* 5. *de nat. Deor. lib.* 3. *c.* 19. *lib.* 1. *ad Q. fratrem Epiſt.* 1. *c.* 12. Varron. *lib.* 2. *de re ruſt. c.* 1. Feſt. *lib.* 17. Ejuſmodi eſt *lex* vectigalis de pecore in *l.* 2. §. 20. *D. de vi bon. rapt. Lex* colonica apud Varron. *lib.* 1. *de re ruſt. cap.* 2. *Lex* commiſſoria, quæ in venditionibus adjicitur *l.*3. *D. de leg. commiſſor.* Fundus autem *lege* commiſſoria venire dicitur, qui ita venit, ut, niſi intra certum diem pretium ſit exſolutum, inemtus fieret *l.* 4. *l.* 5. *D. de leg. commiſſ.* Add. *l.* 1. *eod. tit* Et talis *legis* conventionalis ſit mentio in *l.* 38. *D. de minor.* aliaque exempla

pla peti poſſunt ex Briſſon. *lib.6. formul.* §.44. *p.*480. In pignoribus utique eam reprobatam eſſe, docet *rubr. C. de leg. commiſſ. in pign. reprob. Lex* locationis *l.* 77. *D. pro ſoc.* operis locandi *l.*61. *D. locat.* conductionis *l.*25. §.3. *l.*55. §. *ult. D. locat. Legem* conſcribit venditor & qui locat *l.* 39. *D. de pact. Legem* conſignare *l.* 13. §. 6. *D. de act. emt. Lex* contractus *l.*8. *D. de præſcr. verb. l.*24. *D. depoſ. Legem* dare operis *l.* 15. §. 10. *D. de damn. infect.* dicere contractui *l.* 13. §. 26. *D. de act. emt.* rei ſuæ dicere *l.* 20. §. 1. *D. de pact. dot.* traditioni dicere *l.* 6. *D. commun. præd.* An *lege* emtionis dictum eſt *l.* 13. §. 14. *D. de act. emt. Lex* donationis *l.* 22. *D. de ſtat. hom.* obligationis *l. ult. D. de ſolut. Leges* prædiorum vendendorum *l.*5. *D. de ſepulcr. viol.* Sic etiam exaudi *legem* municipii apud Cic. *lib.* 1. *de orat. c.*39. & *lib.*3. *de offic. c.* 17. Varron. *lib.*5. *de ling. lat.* & *legem* ſaltui datam *l.* 2. *C. de noxal. Leges* traditionis *l.*17. §.3. *D. de ſervit. urb. præd.* Lex venditionis *l.*22. *D. de contr. emt.* Et ita Manilianas venalium vendundorum leges dixit Cicero *lib.*1. *de orat. c.* 58.

Celeberrimæ ſunt illæ Manilianæ *leges*, quarum & Varro *de re ruſt. lib.*2. *c.* 5. & Plin. *lib.* 18. *c.* 4. meminit, qui monet, earum obſervationem tam ſcrupuloſam fuiſſe, ut ne carnes quidem & ſues, niſi conceptis verbis, a laniis emerentur, neque mulctæ dictio aliter juſta eſſet, niſi in qua ovis maſculino genere efferretur, & niſi iis bubuſque ſimul expreſſis, oves prius, quam boves, nominatæ eſſent. Erant ergo formulæ cautionum ab emtoribus venditoribuſque in vendundis variis rebus adhibendæ, niſi damnum incurrere vellent, a celeberrimo Juriſconſulto, M. Manilio, conſcriptæ, quarum exempla habes apud Varron. *de re ruſt. lib.* 2. *c.* 3. *Hein.* Vid. hujus *hiſt. jur. civ. lib.* 1. §. 139.

Lex pro conditione. Si fundum emiſti ea lege *l.*11. *D. de act. emt.*

Lex etiam pro doctrina fidei, vel religione accipitur. Sic *lex* catholica *l.* 1. *C. Theod. de heret.* chriſtiana *l.*13. *C. Theod. de jud.* ſanctiſſima *l.* 5. *C. Theod. de Epiſc. & cler.* ſuperna *l.* 49. *in fin. C. Theod. de judæis* veneranda *l.* 13. *C. Th. eod. tit.*

LIBELLA. Libellis duabus vel tribus *l.* 9. *C. de epiſc. aud. l.* 7. *C. Theod. de cuſt. reor.* Ita enim ibi legendum, non, ut vulgo ſcribitur, *duobus* vel tribus. Fuit autem *libella* antiquum numi genus minimum. Cicero *in Verr.* 2. *c.* 10. Quis Volcatio ſi ſua ſponte veniſſet, unam libellam dediſſet? Idem *pro Roſcio c.* 4. Hic niſi planum facit, HS. IↃↃↃ. ad libellam ſibi deberi, cauſſam perdit. Et *lib* 7. *ad Attic. Epiſt.* 2. Fecit Palam, te ex libella, me ex teruncio, ſcilicet *heredem.* Plaut. *Caſin. Act.* 2. *ſc.* 5. *v.* 7. & 8. Vobis invitis, atque amborum ingratiis Una libella liber poſſum fieri. Add. *Captiv. Act.*5. *ſc.* 1. *v.* 27. *Pſeudol. Act.* 1. *ſc.* 1. *v.* 96. & ibi Taubman. & Cujac. *ad lib.* 26. *Quæſt. Papin. l.* 54. *D. mandat.*

LIBELLENSES memorantur *l.* 32. *C. de adpell. l.* 14. *C. de proxim. ſacr. ſcrin.* & *Libellenſes* ſacri ſcrinii vocantur *l. ult. C. ubi Senator.* Fuere ſcribæ, vel notarii, a libellis ſcribendis dicti.

LIBELLORUM variæ ſunt ſpecies. Quidam enim erant *Libelli ſupplices*, uti loquitur Martialis *lib.* 8. *epigram.* 31. qui eos & *querulos* adpellat *ejuſd. lib. epigr. ult. v.* 1. Cujuſmodi erant, qui principibus dabantur. Hoc enim

in

in more poſitum fuit, ut principes non viva voce, ſed per libellum adirentur. Hujus vero generis *libelli* nihil aliud erant, quam preces, & deſideria, ut adparet ex *l.* 15. *D. de jus voc.* Unde & *libellus* hujuſmodi αξιωσις vocatur in *l.* 9. *D. ad Leg. Rhod.* Iis porro tunc ſubſcribebant principes, quid fieri vellent. Vid. *l.*32. §.14. *D. de recept. arbitr.* Lamprid. *in Commod. c.*13. *Ipſe Commodus in ſubſcribendo tardus & negligens, ita ut libellis una forma multis ſubſcriberet.* Ad hoſce quoque *libellos* principes reſcribebant. Sic Divi Fratres ad libellum Cornelii Rufi reſcripſerunt *l.* 2. §. 2. *D. de jur. fiſc.* Add. *l.* 41. §.7. *D. de legat.*1. *l.* 17. *D. de jur. patron. l. ult. D. de offic. procur. Cæſ.* Dabantur & præſidibus *Libelli l.*15. *D. de in jus voc.* ſi cauſſa talis eſſet, ut nec cauſſæ cognitione, nec decreto opus videretur. Ubi enim decretum neceſſarium eſt, per libellum id expedire proconſul non poterit. Omnia enim quæcumque cauſſæ cognitionem deſiderant, per libellum non poſſunt expediri *l.*9. §. 1. *D. de offic. procoſ. l.*7. *D. de regul. jur.* Hinc libello fieri, & apud acta, cauſſis probatis, opponuntur *l.*6. *C. de præd. & al. reb. min. non al.*

Qui ab Imperatoribus in his, ſive ſubſcriptionibus, ſive reſcriptis in conſilium adhibebantur, illiſque ea in re operam dabant, *libellos agere* dicebantur. Vid. *l.*12. *D. de diſtr. pign.* Quo munere in comitatu principis ſui functum eſſe Aurelium Arcadium Chariſium, ex eo colligimus, quod Magiſter libellorum adpellatur in inſcriptione *l.* 1. *D. de offic. præf. præt.* Ita enim dicebantur, qui *libellos agebant*. Magiſtris vero his ſurrogati erant Promagiſtri, ut patet ex marmore apud Grut. *p.* 607. *J. Feretrum fieri placet Jubentius Celſus Promagiſter ſubſcripſi III. Non. Novembr. Antio Pollione & Optimo Coſſ.* In alio *p.* 28. 2. laudatus Sextilius Ageſilaus *Magiſter Libellorum, & cognitionum ſacrarum*. Quo eodem munere poſtea functus eſt Petrus, Magiſter epiſtolarum, de quo Sidonius Apollinar. *Carm. V. v.* 364. Quid loquar hic illum, qui ſcrinia ſacra gubernat? Plura de his magiſtris, qui & αντιγραφεις, dedit Ever. Otto in Papiniano *c.* 14. §. 2. *p.* 309. *ſeq.*

In reliquis *libellis* concipiendis juris ſtudioſorum opera utebantur hi, quorum res agebatur. Unde in *l.* 9. §. 1. *D. de poen.* Ulpianus: Solere, ait, vel juris ſtudioſis, vel advocatis, vel tabellionibus interdici, ne libellos concipiant. Hinc *in rubr. C. de error. advoc.* additur, vel *libellos*, ſeu preces concipientium. Sed & ſubnotandis *libellis* juris ſtudioſi vacabant, ut indicat *l.* 1. *D. de offic. adſeſſ.*

Ceterum ad *ſupplices libellos* tum principi, tum magiſtratibus oblatos pertinent loquutiones, quæ ſequuntur. Adire per *libellum* provinciæ rectorem. *Libello* complexus *l.* 20. §. 6. *D. de hered. pet.* Quæ in libello contuliſti, aiunt Impp. ut *l.* 1. *C. de precib. imp. offer. l.* 1. *C. de vectig. nov.* De quo libellos dediſti *l.* 4. *C. de poen.* Delato libello *l.* 6. *C. de præd. minor.* libelli interpellatio *l.* 29. *D. de Leg. Corn. de falſ.* *Libello* minatus *l.* 5. *D. ad SC. Turpill.* profeſſus *l.* 21. *D. rat. rem habit.* *Libellum* tradere *l.* 5. §.7. *D. de edend.* Quum nurum adulterii accuſaturum ſe, *libellis* præſidi datis, teſtatus fuiſſet *l.* 11. §. 3. *D. ad leg. jul. de adult.* Qui locus etiam ad ſupplices libellos, non ad accuſatorios, de quibus mox, pertinere ait Hei-

pec-

neccius. Nondum enim ſocer accuſabat, ſed accuſaturum ſe teſtabatur.

Libelli enim ſtrictius dicuntur accuſatorii, quibus crimina deferuntur, & denunciantur *l.* 17. §. 1. *l.* 29. §. 8. *D. ad Leg. jul. de adulter.* Apulei. *Apol. p.* 274. Quum nihil amplius, quam libellos accuſationis obtuliſti *l.* 17. *C. ad Leg. Jul. de adult.* Tacit. *lib.* 3. *Ann. c.*44. *Quod in tanto rerum motu libellis accuſatorum daret operam.* Sempronia *libellos* compoſuit, quaſi datura centurioni, ut ad officium tranſmitterentur *l.* 72. *D. de furt.* Quo genere loquendi Cic. *lib.* 16. *ad Attic. Epiſt.* 17. utitur: Commotus, inquit, Atticus *libellum* compoſuit, & mihi dedit, ut darem Cæſari. Sed nec his locis intelligendi libelli criminales. Crimen enim per alium accuſare non licet *l.* 10. *l.* 13. *D. de publ. jud.* Magis huc pertinent Juvenalis illa Sat. 6. Si rea non eſt, Componant ipſæ per ſe, formantque libellos. *Libellus* criminum apud B. Auguſtin. *Epiſt* 48. inſcriptionum, iidem ac libelli accuſationis, vel criminis *l.* 3. *D. de accuſ. l.* 2. §. *ult. D. ad leg. jul. de adult.* Sunt & *libelli* adpellatorii *l.* 1. §. *ult. l.* 5. §. *ult. l.* 7. *D. de adpell. l.* 2. *l.* 30. *C. eod. tit. Libellus* conventionis §. 24. *Inſt. de action.*

Sed & quælibet alia ſcripta *libellorum* nomine veniunt Sic *libellum* ad ipſas ædes proponere *l.* 4. §. 6. *D. de damn. infect.* Ut *libelli*, aut tituli eorum nominibus ædibus adfigantur alienis *l.* 1. *C. de iis, qui pot. nom.* Plane *libellis* ad ædes fixis ſuſpenſiſve, abſentium, quorum defenſor non exſtabat, bona permiſſu prætoris proſcribi ſolita, ex Ciceronis *pro Quinctio oratione c.* 6. elicitur. Illic enim Nævius, quum a prætore poſtulaſſet, impetraſſetque, ut ſibi Quinctii, quaſi neque ſui copiam faceret, neque defenderetur, bona ex edicto poſſidere liceret, juſſiſſe Cicero narrat, ea Quinctii bona proſcribi. Alphenum vero, Quinctii procuratorem ſeſe defenſioni offerentem, *libellos*, proſcribendæ videlicet venditionis cauſſa propoſitos, dejeciſſe. Seneca *lib.* 4. *de benef. c.* 12. Spondeo, ait, pro judicato, & ſuſpenſum amici bonis *libellum* dejicio. *Libelli* dimiſſorii qui *apoſtoli* dicuntur *rubr. D. de libell. dimiſſor. Libellus* divortii *l.* 7. *D. de divort.* & repudii *l.* 6. *C. de repud.* βιβλίδιον vocat Juſtinus Martyr *Apol.* 1. *pro chriſtian.* & loco, qui ab Euſebio *lib.* 4. *hiſt. eccl. c.* 17. refertur, ex quo mutilus hac in parte Juſtini codex ſupplendus eſt. Qua etiam voce eadem ſignificatione utitur & idem Juſtinus Martyr *Apol.* 2. *Libellus* familiæ *l.* 99. *D. de legat.* 3. Sic & in *l.* 8. *C. Theod. de cuſtod. reor.* Famoſi *libelli l.* 15. *D. de poen.* de quibus vide ſupra ſub art. *famoſ.* Si quis *libello* dato vel principi, vel alicui famam alienam inſectatus fuerit *l.* 13. §. 29. *D. de injur.* Rerum *libellus* marito datus. Nam mulier res, quas ſolet, in uſu habere in domo mariti, neque in dotem dat, in libellum ſolet conferre, eumque libellum marito offerre, ut is ſubſcribat, quaſi res acceperit *l.* 9. §. *ult. D. de jur. dot.* Solent plerique hoc facere, ut *libellum* proponant, continentem, inveniſſe, & redditum iri ei, qui deſideraverit *l.* 43. §. 4. *D. de furt. Libello* ſua manu ſubſcripto ſignificare *l.* 2. §. 1. *D. de publ.*

LIBER, numero ſingulari, pro filio in *l.* 8. §. *ult. Cod. de ſecund. nupt. l.* 33. *D. de inoff. teſt. pr. Inſt. de ſerv. cogn.* Addunt alii locum Ulpiani *l.* 126. §. 1.

§. 1. *D. de reg. jur.* ubi tamen Florentinæ non *liberum* ſed *libertum* habent, nec non Modeſtini *l.* 34. *D. de pact.* ubi pleræque editiones illud *liberum* omittunt. Quinctilianum tamen *Declam.* 2. Aurelium Victorem *in Cæſ. c.* 26. & *Epiſt.* 25. ita loquutos eſſe, obſervarunt Voſſ. *Annal. lib.* 1. *c.* 42. & Ducker. *de latin. vet. juriſc. p.* 585. Ut adeo de eo, quod ut plurimum obſervatum, intelligendum videatur illud Caii *l.* 148. *D. de verb. ſignif.* enunciationem illam habet, vel non habet liberos, ſemper numero plurali proferri. *Hein.*

Liber. Eo nomine continentur omnia volumina, ſive in charta, ſive in membrana, ſive in tilia, vel philyra, aliave materia ſcripta *l.* 52. *D. de legat.* 3. Antiquis certe temporibus in tilia, vel philyra libros conſcribi ſolitos, non ille tantum juriſconſultorum noſtrorum locus docet, ſed & Plin. *lib.* 13. *c.* 12. & Herodian. *lib.* 1. *hiſt. c.* 17. Marcian. Capell. *de nupt. philolog.* & auctor *Epiſtolæ Dictis Cretenſis Hiſtoriæ præmiſſæ.*

Proprie accipitur *liber* pro codice, vetere modo compacto. Unde *libri* nondum perſcripti, nondum malleati, vel ornati, nondum conglutinati, vel emendati, itemque membranæ nondum conſultæ memorantur in *l.* 52. §. 5. *D. de legat.* 43. Eodem pertinet locus elegans Paulli *lib.* 3. *ſent. tit.* 4. §. 87. Libris legatis, chartæ, volumina, vel membranæ, vel philuræ continentur. Codices quoque debentur. *Librorum* enim adpellatione non volumina chartarum, ſed ſcripturæ modus, qui certo fine concluditur, æſtimatur. Vid. quæ hic notavit Schulting. *juriſpr. antejuſt. p.* 377. Qui quæve hanc operam navabant compingendis, adornandiſque libris, vocabantur *Librarii* & *librariæ*, qualis Martia Junia *libraria* in lapide apud Reineſ. *Claſſ.* 11. *inſcr.* 113. nec non *ſtructores librorum*, ſi recte divinavit idem Reineſ. *ead. Claſſ. Inſcr.* 123. *p.* 156. Hein.

Libri elephantini, in quibus SCa ad principes pertinentia ſcribebantur. Vopiſc. *in Tacit. c.* 8. Qui *libris* principalibus in ſenatu legendis vacant *l.* 1. §. 2. *D. de quæſt.* niſi forte legere hic malis *litteris*, argumento §. *ult. ejuſd. legit.* Sed nihil hac emendatione opus eſt. Nam Quæſtores candidati & litteras, vel epiſtolas principum, & eorumdem orationes, & libellos prælegebant. *Libelli* ſane Hadriani Cæſ. in ſenatu prælecti, cujus in ſententiam poſtea SC. factum eſt, exemplum habemus in *l.* 28. §. 6. *D. de hered. petit.* Hein.

Apotheca *librorum* *l.* 12. §. 34. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

L I B E R, *a*, *um*. *Liber* homo *l.* 13. *l.* 37. *D. ad Leg. Aquil.* cui opponitur ſervus *l.* 3. *D. de ſtat. hom. l.* 4. *D. de juſtit. & jur. Liberorum* hominum quidam ingenui ſunt, quidam libertini *l.* 5. *D. de ſtat. hom.* Sic & *liberæ* civitates Plin. *lib.* 10. *Epiſt.* 63. *Liberum* corpus *l.* 5. *D. ſi quadrup. paup. Liberæ* perſonæ *l.* 3. *D. eod. tit.* Liber populus eſt is, qui nullius alterius populi poteſtati ſubjectus eſt, ſive is foederatus eſt, &c. *l.* 7. *D. de capt. & poſtl.* Aliquando tamen *liberi* dicuntur non modo, qui ſervi non ſunt, ſed & qui nullius poteſtati ſubſunt, id eſt, homines ſui juris. Sic liberum caput *l.* 1. *D. de tutel. pr. Inſt. eod. tit.* Ulpian. *tit.* 11. §. 5. Gell. *lib.* 5. *c.* 9. Quo adludens ſuo more Tertull. *lib.* 2. *adverſ. Marcian. c.* 5. Liberum, inquit, & ſui arbitrii, & ſuæ poteſtatis invenio hominem a Deo inſtitutum.

L I B E R Æ etiam dicuntur

res,

res, ſervituti non obnoxiæ. Sic *liberæ* ædes & *ſervæ* invicem pugnant *l. 6. pr. D. comm. præd.* At apud Liv. *lib.* 30. *c.* 17. *lib.* 35. *c.* 23. *lib.* 42. *c.* 41. *liberas ædes*, legatis a ſenatu decretas, quidam vacuas interpretantur, quidam gratuitas, & abſque penſione. *Libera* nexu pignoris pars *l.* 33. *D. famil. erciſc. Liberum* prædium, cui *ſerviens* opponitur *l.* 8. *D. de act. emt.* Aliquando non modo quod non ſervit, ſed & quod nulli obligatum eſt *l.* 52. §. 1. *D. de act. emt. vend.*

Sed & actiones dicuntur *liberæ*. Sic *libera* adminiſtratio bonorum *l.* 11. *D. de lib. & poſthum.* negotiorum *l.* 9. §. 13. *D. de adquir. rer. dom.* §. 43. *Inſt. de rer. diviſ. l.* 58. *D. de procur.* peculii *l.* 3. *D. de SC. Macedon.*

Libera rerum ſuarum alienatio *l.* 2. *D. ſi a parent. quis* electio *l.* 19. *C. de fideic.* facultas abeundi, vel redeundi *l. ult. D. de lib. exhib.* eorum quæ prohibita non ſunt *l.* 7. *C. de religioſ. Libera* peragatur intentio *l.* 5. *C. fin. regund.* id eſt, ſine ullo metu temporalis præſcriptionis actio, ſeu petitio inſtituatur. *Libera* legatio, de qua vid. ſupra art. *legatio.*

Libera luce, id eſt, publice *l.* 2. *C. Theod. de malef. & mathem.*

Libera eſſe debent matrimonia *l.* 2. *C. de inutil. ſtipul.* id eſt, vinculo poenæ minime obſtricta, ut *l.* 134. *D. de verb. ſignif.* Alio ſenſu Caſſiodor. *lib.* 7. *var. cap.* 40. libertatem matrimoniorum comprobans, eleganter ait: Durum eſt, libertatem liberam non habere, unde liberi procreantur.

Libera poſſeſſio, qua quis utitur arbitrio ſuo *l.* 11. *D. de vi & vi arm. Libera* res & ſoluta, & extra neceſſitatem juriſdictionis poſita *l.* 3. *D. de recept. arb. Libera* teſtamenti factio *l.* 41. *D. de oper. lib.*

Libera voluntate & *ex neceſſitate ſervili* opponuntur *l.* 19. §. 2. *D. de negot. geſt.*

Libera cuſtodia *l.* 11. *C. de exact. trib.* de qua conſule Briſſon. Formul. *lib.* 5. *c.* 179.

LIBERALIS, beneficus, ut in *l.* 18. *D. de adim. leg.*

Liberale etiam dicitur, quod ad libertatem pertinet, vel libero homine dignum eſt. Sic

Liberales artes in *l.* 4. *D. ubi pupill. educ. l.* 10. §. 2. *D. de vacat. & excuſ. l.* 4. *D. de decret. ab ordin. fac.*

Liberalis cauſſa dicitur, in qua libertatis quæſtio vertitur *tot. tit. D. de liberal. cauſſ.* Donat. ad ea Terentii verba Adelph. *Act.* 2. *ſc.* 1. *Nam ego illam liberalē adſero cauſſa manu.* Ordo eſt, inquit, ego adſero illam liberali cauſſa manu, & ſunt juris verba, a quibus etiam adſertores dicuntur vindices alienæ libertatis. Nam & cauſſa ipſa liberalis dicitur, quæ actionem in ſe continet libertatis. Cicero *pro Flacco c.* 17. Quum in cauſſa liberali eum, qui adſerebatur, cognatum ſuum eſſe diceret. Huc pertinent *liberale* judicium *l.* 1. §. 21. *D. de vi & vi arm.* Liberalis lis *l.* 4. *C. de ordin. cognit. Liberale* negotium *l.* 16. *C. Theod. de prætor. & quæſt. l.* 1. *C. de offic. præt.*

Liberalia ſtudia, ut ait Ulpianus, accipimus, quæ Græci ἐλευθέρια adpellant. Rhetores continebuntur, grammatici, & geometræ *l.* 1. *D. de extraord. cognit.*

LIBERALITAS, munificentia *l.* 1 *C. Theod. de ſponſal.* Liberalitas Auguſta *l.* 6. *C. Th. de indulg. crim.* principalis *l.* 1. *Cod. Th. de poſtl.* regia *l. un. C. Th. qui a præbit. tiron.* ſacra *l.* 2. *C. Th. de collat. don.*

LI-

Liberaliter. Si quid liberaliter mulier fecit, veluti ne judicatus pater ejus propter ſolutionem vexetur *l.* 21. §. *ult. D. ad SC. Vellei.*

Liberare, id eſt, dimittere debitorem, ut loquitur Ulpianus in *l.* 4. *D. de decret. ab ord. fac.* Nec tamen creditor dumtaxat debitorem liberare dicitur, verum vice verſa creditorem liberare dicitur debitor, quem dimitiit, ex ſoluta pecunia: Et ita Ulpianus: Creditorem tuum liberet *l.* 6. §. 1. *D. de negot. geſt.* Heredibus creditorum non liberantibus *l.* 26. §. 2. *D. de fideic. libert.* Ad priorem ſignificatum pertinent ſequentia *Liberari* acceptilatione *l.* 3. *l.* 13. §. 7. *D. de accepeil.* accepto liberare Vid. art.: *acceptum. Liberare* actione *l.* 3. *D. de eo per quem fact.* ære alieno *l.* 25. *D. commun. divid.* condictione *l.* 72. §. 3. *D. de ſolut. liberari* crimine *l. ult. D. ad leg. jul. maj.* fideicommiſſo *l.* 3. *C. de fideicomm.* legibus Ulpian. *tit.* 16. §. 3. a neceſſitate præſtandæ dotis *l.* 2. *C. de collat.* obligatione *l.* 3. *D. de condict. ſin. cauſſ.* onere *l.* 77. *ad SC. Trebell.* pacto *l.* 1. *D. quæ in fraud. credit.* poena *l.* 8. §. *ult. D. de poen.* Aquilliana ſtipulatione *l.* 32. *D. de dol. mal.* tempore *l.* 8. *D. de negot. geſt.* tranſactione *l.* 68. §. *ult. D. de fidejuſſ.* vinculis *l.* 2. *D. de cuſtod. & exhib. reor.*

Liberare, eripere, eximere. Ut vos provinciali adminiſtratione liberet *l.* 2. *C. de excuſ. tut.*

Liberari alieno jure *pr. Inſt. quib. mod. jus patr.* ore beſtiæ *l.* 44. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſſ.* periculo *l.* 72. §. 1. *D. de ſolut.* a poteſtate *l.* 18. *D. de bon. poſſeſ. contr. tab.* tutela Ulp. *tit.* 11. §. 18. *Liberari* dicitur tutor, qui a tutela excuſatur *l.* 39. *D. de excuſ.*

Liberare interdum eſt manumittere *l.* 9. *D. in quib. cauſſ. pign.* *l.* 31. *D. de teſtam. mil.* *l.* 32. *D. de bon. libert.* *l.* 9. *D. in quib. cauſ. pign.* Hinc *liberati*, manumiſſi *l.* 1. *C. de vind. manum.* Vindicta *liberare* *l.* 15. *D. de manum. vind.*

Res quoque *liberari* dicuntur a pignoris nexu. Sic *liberare* fundum alii obligatum *l.* 41. *D. de contrah. emt.* liberatum hypotheca *l.* 7. *D. quib. mod. pign. Liberare* pignus eſt luere *l.* 2. *D. quæ in fraud. credit.*

Liberari etiam dicuntur prædia ſervitute *l.* 18. §. 1. *D. de caſtr. pecul.* alioque quocumque onere. Sic *liberare* religione locum *l.* 9. §. 2. *D. de diviſ. rer.*

Singularis eſt loquutio *liberare* fidem ærario obligatam Suet. *in Claud. c.* 9. *liberandæ* fidei cauſſa *l.* 46. §. *ult. D. de negot. geſt.*

Liberatio, ſolutio *l.* 47. *D. de verb. ſignif.* In rubrica tamen *tit. D. de ſolut. & liberat.* hæc duo ſeparantur, quod ſolutio naturalem numerationem, *liberatio* ceteros modos, quibus ab obligationis nexu quis dimittitur, complectatur. *Perfecta* enim *ſecuritas*, teſte Donato *in Terent. Andr. Act.* 2. *ſc.* 2. *liberatio* nominatur. Proinde & acceptilatio *liberatio* eſſe definitur *l.* 2. *D. de accepeil.* Add. *l.* 9. §. 7. *D. quod met. cauſſ.* *l.* 8. *C. arbitr. tut.* *l.* 17. *C. de fideic. Liberatio* contingit *l.* 3. *D. de oper. libert. Liberationem* conſequi *l.* 21. *C. de ſolut.* liberatio pignorum *l.* 22. *D. de jur. fiſc.* poteſtatis *l.* 50. §. *ult. D. de legat.* 3. Concidere *liberationem* *l.* 8. §. 2. *D. ad SC. Vellei.* *l. un. C. de error. calc.* id eſt, condictione conſequi, ut liberetur *l.* 46. *pr. D. de jur. dot.* Vid. ſupra *condicere*.

Liberi. Eorum adpellatione nepotes, & pronepotes, ceterique qui ex his deſcendunt, continentur *l.*

220.

220. *D. de verb. ſignif.* Liberos ejus, qui adſignatus eſt, accipere debemus, non ſolum filios, verum etiam nepotes, & neptes, & deinceps deſcendentes *l.* 3. §. 6. *D. de adſign. libert.* Ulpianus de liberis decurionum agens, *liberos*, ait, non tantum filios accipere debemus, verum omnes liberos *l.* 9. §. 13. *D. de pœn.* Proinde ſtipulatione ita interpoſita, *ut liberorum nomine dos* ad maritum reſideat, nepotum quoque nomine dos retinebitur *l.* 48. *D. ſolut. matrim.* Sed & ſi quis tutores liberis dederit, nepotibus quoque dediſſe intelligitur §. *ult. Inſt. qui teſt. tut.* Inter *liberos* nepotem quoque ex filia contineri, D. Pius reſcripſit *l. ult. D. de pollicit.* Eadem eſt apud Græcos τεκνων ſignificatio. Etenim *η των τεκνων προσηγορια και επι τους εκγονους εκτεινεται. Natorum* adpellatio & ad nepotes extenditur, ait Modeſtinus *l.* 104 *D. de verb. ſignif.* In edicto de legatis præſtandis, quo generaliter liberos prætor excepit, nec gradus liberorum enumeravit, in infinitum, ait Ulpianus, iis præſtabitur, nec refert, utrum ex virili ſexu, an ex feminino deſcendant. Liberos autem etiam eos ad legatorum petitionem admittimus, qui in adoptionem dati ſunt, vel etiam adoptivi, dummodo maneant *liberi l.* 1. §. *ult. D. de legat. præſt.* Ceterum Paullus in *l.* 10. §. 7. *D. de grad. & adfin.* liberos uſque ad trinepotes, ultra hos *poſteriores* vocari, ſcribit. Unde in *l.* 13. *D. de mun. & honor. liberis & poſteris* alicujus data eſt immunitas. Sed obtinuit Caii Caſſii ſententia, qui ut omnes in infinitum, etiam ſupra tritavum, parentes, ita *liberos* ultra trinepotem, in infinitum, dici cenſuit *l.* 4. §. *ult. D. de in jus voc.* Ulpianus in Edicti de in jus vocando interpretatione liberos, ait, ſecundum Caſſium, ut in parentibus, & ultra trinepotem accipimus *l.* 10. §. 5. *D. eod. tit.* Senatorum liberos accipere debemus non tantum ſenatorum filios, verum omnes, qui ex hic geniti, ex ve liberis eorum, dicantur, ſive naturales, ſive adoptivi ſint *liberi* ſenatorum, ex quibus nati dicuntur *l.* 10. *D. de ſenator.* In *contra tabulas* bonorum poſſeſſione *liberos* accipere debemus, ſive naturales, ſive adoptivos, ſi neque inſtituti, neque exheredati ſint *l.* 1. *D. de bon. poſſeſſ. contr. tab.* Similiterque in bonorum poſſeſſione, *unde liberi*, liberos accipere debemus tam naturales, quam adoptivos *l.* 1. §. 6. *D. ſi tab. teſt. null. exſtab.*

Alias tamen *liberorum* nomine naturales tantum & juſti, non etiam adoptivi exaudiuntur. Etenim fideicommiſſum, a filiis relictum, ſi quis ex his ſine liberis diem ſuum obierit, adoptionis commento non excluditur *l.* 76. *D. de condit. & dem.* Is, cui in tempus liberorum tertia pars relicta eſt, utique non poterit adoptando tertiam partem conſequi *l.* 51. §. *ult. D. de legat.* 2.

Liberorum utique nomen poſt emancipationem amittunt adoptivi *l.* 4. *D. ſi tab. teſtam. nul. exſt.* Enim vero liberorum adpellatione continentur non tantum, qui ſunt in poteſtate, ſed omnes, qui ſui juris ſunt, ſive virilis, ſive feminini ſexus ſint, exve feminino ſexu deſcendentes *l.* 56. §. *ult. D. de verb. ſignif.* Quod ait prætor in edicto, *qui ſatisdare cogantur, liberoſve ſuos* accipiemus & ex feminino ſexu deſcendentes liberos *l.* 2. §. 3. *D. qui ſatiſd. cog.* Si quis operas ſit ſtipulatus ſibi, liberiſque ſuis, etiam ad poſtumos pervenit ſtipulatio *l.* 5. *D. de oper. libert.* Quod vero ad

[illegible] SC.

SC. Tertullianum attinet, *liberi* non ſunt, qui contra formam humani generis, converſo more, procreantur *l.* 14. *D. de ſtat. hom.* Paul. *lib.* 4. *Sent. tit.* 9. §. 3. Licet in Lege Papia etiam portentoſi, monſtroſi, & prodigioſi partus matri proſint *l.* 13. *D. de verb. ſignif.* Immo non eſt ſine *liberis*, cui vel unus filius, unave filia eſt. Hæc enim enunciatio, *habet liberos*, vel *non habet liberos*, ſemper plurativo numero profertur, ſicut & *pugillares*, & *codicilli l.* 148. *D. de verb. ſignif.* Gell. *lib.* 2. *cap.* 13. Antiqui oratores, hiſtoriæque, aut carminum ſcriptores etiam unum filium filiamve *liberos* multitudinis numero adpellarunt. Quamquam & ſingulari numero extulerit Juſtinianus in *l.* 33. *C. de inoff. teſt. l.* 8. §. *ult. C. de ſecund. nupt.* & *pr. Inſt. de ſerv. cogn.* Vide ſupra *liber.* Sine *liberis* uno pluribuſve *l. ult.* §. 5. *D. de legat.* 2. Filios autem Iſidorus *lib.* 9. *orig. c.* 5. in legibus hoc liberorum nomine adpellari tradit, ut iſto vocabulo ſecernantur a ſervis, quia ſicut ſervus in poteſtate domini, ſic & filius in poteſtate eſt patris. Inter filios etiam ſit emancipatio, ut filius ſit *liber* a patre, ſicut ſit, ſervo manumiſſo, ut ſit liberatus a domino. Quo adludens Caſſiodorus *lib.* 7. *var. c.* 11. de matrimonio loquens: Durum, ait, libertatem liberam non habere, unde *liberi* procreantur. Ceterum inſignia ſunt paſſim *liberorum* elogia. Cic. *ad Quirit. poſt. redit. c.* 1. Quid dulcius hominum generi a natura datum eſt, quam ſui cuique liberi? Mihi vero & propter indulgentiam meam, & propter excellens eorum ingenium vita mea cariores. Et *in Verr.* 1. *c.* 44. Quid enim, ait, natura uobis jucundius? quid carius eſſe voluit? quid eſt dignius, in quo omnis noſtra diligentia, indulgentiaque conſumatur? Immo & liberos conceptos dumtaxat, & in utero necatos, ſpem parentis, memoriam nominis, ſubſidium generis, heredes familiæ, deſignatos reip. cives, vocat idem *pro Cluent. c.* 11.

Liberorum hæc ſumma diviſio eſt, quod alii ſunt naturales, alii adoptivi *l.* 7. §. 2. *D. de bon. damn.* Naturalium rurſus triplex eſt differentia. Nam vel juſtis nuptiis, vel vulgo quæſiti ſunt, vel etiam in ſervitute ſuſcepti *l.* 87. §. 12. *D. de legat.* 2. Illi *legitimi*, de quibus vid. ſupra hac voce. Sed nec ſemper liberorum nomine naturales, id eſt, non ex juſtis nuptiis procreati comprehenduntur. Etenim ſi quis rogatus ſit, ut, ſi ſine liberis deceſſerit, reſtituat hereditatem, voluntatis quæſtionem eſſe, de qualibus liberis teſtator ſenſerit, de naturalibuſne, an de juſtis, Ulpianus reſpondit, idque ex dignitate, & ex voluntate, & ex conditione ejus, qui fideicommiſit, accipiendum eſſe, exiſtimavit *l.* 17. §. 4. *D. ad SC. Trebell.*

Jus *liberorum* commodum ſignificat, quod, ſuſceptis ex juſto matrimonio liberis, patres matreſve conſequuntur *rubr.* & *l.* 1. *de jur. liber.* & apud Ulpian. *tit.* 17. §. 1. Plaut. *lib.* 4. *Sent. tit.* 9. D. Auguſtin. *lib.* 3. *contra Julian.* Iſidor. *lib.* 5. *orig. c.* 24. *Jus liberorum eſt conjugum, ſine liberis invicem pro loco pignorum hereditatis alterna conſcriptio.* Hujuſmodi autem jus *liberorum* & ad legis Juliæ & Papiæ Poppææ præmia, ſolidumque ex teſtamento capiendum, & ad legitimam, quæ ex SCo Tertulliano matribus deferebatur, hereditatem proficiebat. Itaque circa hoc jus duplex eſt inſpectio. Inprimis autem ſciendum eſt, virum atque uxo-

uxorem inter ſe, nudo matrimonii nomine, decimam dumtaxat capere potuiſſe. At, ſublatis *liberis*, uno pluribuſve, plus capere poterant, quemadmodum Ulpianus *tit.* 15. *regul.* exponit. Sed nec ex cujuſquam teſtamento cœlibes & orbi capere poterant, ut patet ex *l.* 1. *C. de infirm. pœn. cœlib.* Proinde qui vel cælibem vitam agebant, vel parum felix matrimonium erant experti, ac denique qui liberos nullos ſuſtulerant, ut judicio amicorum promereri poſſent, jus liberorum a principe impetrabant, ut eorum bonitas illis indulgeret, quod fortunæ malignitas denegaverat, (ſicut Plinius loquitur *lib.* 10. *Epiſt.* 95.) Ulpian. *tit.* 16. §. 1. Aliquando, ait, vir & uxor inter ſe ſolidum capere poſſunt, velut ſi uterque vel alteruter eorum nondum ejus ætatis ſint, quam lex *liberis* exigit, aut ſi *jus liberorum* a principe impetraverint. Atque hoc jus liberorum Juvenalis *Sat.* 3. *jura parentis* vocat. Martialis eodem loquendi genere uſus *jura paterna lib.* 3. *epigr.* 93. Idem *lib.* 28. *epigr.* 13. quo loco eleganter deridet eum, qui, quum uxorem duxiſſet, a Cæſare importune jus hoc, quo de agimus, flagitaverat, quod ipſemet ſibi abſque principali beneficio quærere, ac parare liberis procreandis operam dando potuiſſet.

Ceterum non modo *jus liberorum*, verum etiam nominatim trium liberorum, quod plenius erat, latiuſque patebat, a principibus peti ſolebat, cujus fit mentio *l.* 5. *C. Th. de legit. hered.* Atque ita *jus trium liberorum* & ſibi Plinium, & Suetonio Tranquillo a Trajano impetraſſe, ex ejus *lib.* 10. *Epiſt.* 2. & 95. liquet. Indultum etiam id ſibi a Domitiano, prædicat Martialis *lib.* 2. *epigr.* 91. & 92. Ad eos autem locos, quos de jure trium *liberorum* accurate congeſſit Franc. Duarenus *Diſp. anniverſ.* c. 40. auctarii loco adjicit illa Statii *lib.* 4. *Silv.* 8. *v.* 21. verſus: Ergo quod Auſoniæ pater Auguſtiſſimus urbis jus tibi tergeminæ dederat lætabile prolis, Omen erat, venit toties Lucina, piumque Intravit repetita larem. Gell. *lib.* 4. *c.* 17. *Memini ego Romæ quaſitum, negotio rei tunc non parvæ poſtulante, an octavo menſe infans ex utero editus, & ſtatim mortuus jus trium liberorum implevíſſet?* Matres autem hoc *trium liberorum* jure ad legitimam filiorum inteſtatorum hereditatem ex SCo Tertulliano admittebantur, quemadmodum Paullus *lib.* 4. *Sent. tit.* 9. §. 1. & Juſtinianus *tit. Inſt. de SC. Tertull.* ſcribunt. Ut vero jus hoc liberorum conſequutæ viderentur, ter peperiſſe eas ſufficiebat, dummodo vivos, & pleni temporis peperiſſent, ut idem Paullus *ibid.* Et hoc ita in ingenuis matribus ſervabatur. Latinam vero libertam, niſi jus Quiritium conſequuta eſſet, quater peperiſſe neceſſe erat, ut jus liberorum conſequi poſſet. Enimvero non ſuperſtites tantum, ſed & amiſſi filii matribus proderant. Quin etiam abſque ullo partu, matres, quæ neque liberos habebant, neque umquam habuerant, jus trium liberorum beneficio principis adipiſcebantur, quorum omnium auctor eſt Paullus *l. c.*

Jus hoc modo erat *liberorum* generatim, ſi vel unum habuiſſe proficeret, modo *communium liberorum*, ſi unus utriuſque parentis filius, vel una filia ſufficeret, ut in *ſolidi* capacitate. Ulp. *fragm. tit.* 16. §. 1. Et id eſt jus *commun. liberorum* apud Grut. *inſcr.* p. 322. 8. ubi non *commune*, ſed *communium* legendum eſſe monuit Hein. *in Comment. ad leg. Jul. &*

Pap. lib. 2. *c.* 15. §. 8. Quum vero ſæpe Italis, & libertis, libertabuſque Latinæ conditionis quatuor, provincialibus quinque liberis ad certa privilegia opus eſſet, non dubitandum, quin & *quatuor & quinque liberorum jus* aliquando datum, impetratumque ſit. Impetrabatur autem initio a Senatu, teſte Dione Caſſ. *lib.* 55. *p.* 549. poſtea a principe, ſaltim ſub Domitiano, Mart. *lib.* 2. *epigr.* 91. & multo magis ſub Trajano & ſequentibus Imperatoribus. Plin. *lib.* 2. *epiſt.* 13. *lib.* 7. *epiſt.* 16. *lib.* 10. *epiſt.* 2. & 95. Non temere tamen dabatur, niſi utriuſque parentis anni computati, & ſimul ducti centum tranſiſſe dicerentur. Auguſtin. *lib.* 3. *adv. Julian.* Multa potius, quam bona, de hoc jure liberorum diſſeruit M. Ver. Maurus. *in opere de jure liberorum*, recuſo in Theſaur. *juris civ.* Tom 3. *p.* 965. Hein.

Jure *liberorum* excuſari *l.* 45. §. 1. *D. de excuſ.* quod poſſunt, qui tres liberos ſuperſtites Romæ, vel in Italia quatuor, vel quinque in provinciis habent *pr. Inſt. de excuſ. tut.* Errabat ergo Italus ille, ſive provincialis, in ſpecie *l.* 37. §. *ult. D. de excuſ.* qui ſe *jure* etiam *liberorum*, quod adlegabat, excuſatum credebat.

Liberta ab aliquo manumiſſa *l.* 46. *D. de rit. nupt.* eaque *liberti* etiam adpellatione continetur *l.* 172. *D. de verb. ſignif.* His verbis *Libertis libertabuſque meis* libertum *libertæ* teſtatoris non contineri *l.* 105. *D. eod. tit.*

Libertas, quatenus ſervituti opponitur, definiente Cicerone *Paradox.* 5. eſt poteſtas vivendi, ut velis, vel ut Florentinus noſter deſcribit, naturalis facultas eius, quod cuique facere libet, niſi ſi quid vi, aut jure prohibeatur *l.* 4. *D. de ſtat. hom.* Quod Perſ. *Sat.* V. *v.* 88. his verſibus expreſſit: Vindicta poſtquam meus a Prætore receſſi: Cur mihi non liceat, juſſit quodcumque voluntas, Excepto ſi quid Maſſuri rubrica notavit? In definitione autem Florentini particula *niſi* vim non habet excludendi notionem libertatis ab eo qui vim patitur etiam injuſtam, vel qui lege civili tenetur, vel etiam pacto, quo quis ſe ad quid in ſpecie præſtandum obligavit. Notanda vero eſt duplicis ſignificatus libertas. Una abſoluta, qua nempe quis a nullo homine dependet, ſeu nullius voluntatem pro juſſu habere a ſe ſervandam. Altera nec abſoluta, qua quis, alias ab imperio civili, vel patria poteſtate dependens nullius dominio eſt ſubjectus, qualis erat libertas civis ſive paterfamilias ſuique juris fuerit, ſive filius familias: Imperium autem civile a dominio diverſum heic ſacio. Illud enim in ea tantum ſe exſerit, quæ a fine civitatis aſſequendo dependeat, dominium vero ſive imperantis ſive privati in hominem eo extenditur, ut hic nihil ſuum habeat, quod quidem imperio civili non continetur, ut enim contineatur finis civitatis minime requirit. Ut autem ſervi alii ſunt privatorum, alii reipublicæ, hinc libertas ſervituti oppoſita definienda fuit, qua quis nullius, ne reipublicæ quidem, dominio eſt ſubjectus, præter patriam poteſtatem, quæ apud Romanos antiquiſſimas pro dominio erat, quamvis filii familias *liberi* dicerentur.

Triplex *libertas* eſt, ait Auſon. *in gripho v.* 65. videlicet *juſta*, per quam civitatem Romanam manumiſſus conſequitur, *Latina*, & *dedititia*. Vid. ſupra art. juſtum ſub fin. *Juſta* & *legitima* & *pleniſſima* libertas vocatur *l.* 1. §. 1. *D. de comm. ſerv. manum.* Quo genere ex jure Quiritium li-

berum quem fieri, ait Seneca *lib. 3. not. quæſt.* Eadem eſt *libertas vera* in *l. un. §. 10. C. de Latin. lib. toll.* ceu ex verbis ipſis & oppoſita libertate intelligitur, Unde hic palmam adverſario ſuo Jano Grutero concedit Dionyſ. Gothofredus *conject. & var. lect. in Senec. p.18.* dum veram libertatem de præſente, & non in diem dilata, interpretatur, eamque conjecturam teſtimonio Senecæ *Epiſt.* 8. fulcire nititur, quum tamen de philoſophica libertate, de qua mox, loquatur Seneca.

Ejuſdem *libertatis* & hæ ſpecies ſunt *directa*, & *fideicommiſſaria*, de quibus ſuis locis.

Libertas aliquando κατ᾽ ἐξοχὴν eſt *ingenuitas*. Et ita accipienda eſt libertas in *l. 2. pr. C. Th. de liberal. cauſ.* ubi Conſtantinus M. negat, *libertatem*, id eſt *ingenuitatem*, filiis eripi poſſe a parentibus. Conſtat enim filios a patribus ter venumdari potuiſſe ex inſtituto Romuli, ceu docet Dionys. Halicarn. Et ingenuos κατ᾽ ἐξοχὴν dictos eſſe *liberos*, ex *l.4. D. de juſt. & jur.* patet.

Libertatis æſtimatio ad infinitum extenditur *l. 8. §. ult. D. rat. rem. habit.* Infinita eſt æſtimatio libertatis *l. 176. §. ult. D. de reg. jur.* *Libertas* inæſtimabilis res eſt *l. 106. D. de reg. jur.* pecunia lui non poteſt, nec reparari *l. 91. §. 2. D. de ſtatul.*

Libertatem imponere *l. 41. in fin. D. de bon. libert. l.4. D. de manum. vind.* Quæ phraſis ducta ab eo, quod captivi ſervi, vindicta manumittendi, lictoris virga imponi ſolebat.

Libertas etiam aliquando eſt ſuitas juris, vel emancipatio. Sic *libertas* levitatis paternæ teſtis *l. un. in fin. C. de ſentent. paſſ.*

Libertas opponitur ſervitutibus, per eamque ædes & prædia, ſervitutibus ſublatis, liberantur *l. 4. §. ult. D. de uſurp. & uſuc.* cujuſmodi libertatem uſucapi poteſt notum eſt ex *l.8. §. ult. D. quemadm. ſervit. amit.*

Libertas etiam avibus, & feris, quæ cuſtodia humana non coercentur, tribuitur. Naturalem enim libertatem recipere aves, feræque intelliguntur, quum in ſuam naturalem laxitatem pervenerunt, vel oculos noſtros effugerunt, vel ita ſunt in conſpectu noſtro, ut difficilis ſit earum perſequutio *l. 44. l. 55. D. de adquir. rer. dom. l. 3. §. 14. D. de adquir. vel amitt. poſſeſ. §. 12. Inſt. de rer. div.* Quo loquendi genere & Arrianus *lib.3. diſſ. epictet. c.26. p. 40. ſeq.* uſus eſt his verbis, de avibus agens: Καν ολως ευρη τι παρεωγμενον εξεπηδησεν. ουτως ορεγεται της φυσικης ελευθεριας. Nihilominus patefacto qualicumque exitu exſiliunt. Adeo prorſus ſunt adpetentes libertatis iſtius naturalis.

Diverſa ab his eſt *libertas* philoſophica, quam Seneca *Epiſt.61.* definit, nulli rei ſervire, nulli neceſſitati, nullis caſibus, fortunam in æquum deducere. Et libro cui titulus eſt *in ſapientem non cadere injuriam c. 19.* libertatem eſſe, eſt, animum opponere injuriis, & eum facere ſe, ex quo ſolo ſibi gaudenda veniant, exteriora deducere a ſe, ne inquieta agenda ſit vita, omnium riſus, omnium linguas timenti. Et hanc libertatem cum illa juris gentium comparans *Epiſt. VIII.* Philoſophiæ, inquit, ſervias, oportet, ut tibi contingat vera libertas. Non differtur in diem, qui ſe illi ſubjecit, & tradidit: Statim circumagitur. Hoc enim ipſum, ſervire philoſophiæ libertas eſt. Idem *Epiſt.* 80. Itaque, inquit, in tabellas vanum conjicitur nomen libertatis, quum nec qui emerunt, habent, nec qui ven-

Google

vendiderunt. Tibi des oportet iſtud bonum, a te petas. Libera te primum metu mortis, illa nobis primum jugum imponit, deinde metu paupertatis. Sed hæc quidem libertas philoſophica, de qua Stoici tam magnifice loquuntur, ad jus civile non pertinet.

Libertinus, *Libertina*, & *ingenua* opponuntur *l.* 2. *D. ad SC. Tertull.*

Libertina pro liberta *l.* 23. *l.* 27. *l.* 31. *l.* 56. *l.* 58. *D. de rit. nupt.* Senec. *epiſt.* 13.

Libertina conditio, cujus etiam efficietur homo liber, qui ſe vendidit, ſi manumittatur *l.* 21. *D. de ſtat. hom.* *Libertinæ* perſonæ *l.* 2. *D. de oper. ſerv.* progenies *l. ult. C. de infant. expoſ.*

Libertinitas, libertinorum ſtatus, & conditio *l.* 14. *D. de probat. & paſſim.* Ea & *ingenuitas* opponuntur *l.* 32. §. 7. *D. de rec. arbitr.* *l.* 40. *C. de liberal. cauſſ.*

Libertinus opponitur *ingenuo l.* 8. §. 7. *D. de man.* Libertini enim ſunt, qui ex juſta ſervitute manumiſſi ſunt *l.* 6. *D. de ſtat. hom.* niſi quis fuerit ex ea ſervitute manumiſſus, in quam vel a patre venumdatus, vel ob æs alienum addictus, vel noxæ a patre deditus, vel ab hoſtibus captus. Hi enim manumiſſi, non *libertini* erant, ſed *ingenui* Paull. 1. *Sent.* 1. Quinctil. *Inſt. orat.* 8. *c.* 3. & *declam.* 311. §. 5. *Inſt. quib. mod. patr. pot. ſolv.* Vid. Cujac. 13. *obſ.* 9.

Libertinus filius, & verus filius ſeparantur in *l.* 9. *C. de ingen. manumiſſ.*

Libertini ergo manumiſſione tantum conſtituuntur *l.* 9. *Cod. de ingen. manum.* Quinctil. *lib.* 5. *Inſt. c.* 10. Qui ſervus eſt, ſi manumittatur, fit libertinus, non etiam addictus. Et *lib.* 9. *c.* 4. ubi plenius & fuſius idem argumentum tractat: Servus, quum manumittitur, fit *libertinus*. Sed & *lib.* 1. *c.* 1. Libertinis detrahenda eſt auctoritas, Licet his teſtimonium reddere induſtriæ, per quam exierunt de ſervitute. Et ita libertinum intellige *l.* 37. *D. de op. libert.* *l.* 16. *l.* 32. *l.* 34. §. *ult.* *l.* 42. *D. de rit. nupt.* Libertini igitur dicebantur ratione ſtatus, *liberti* ratione patronorum. Oiſel. *ad Caii Inſtit. l.* 1. *p.* 7. Vid. infra *libertus*.

At Appii Claudii Cæci temporibus, & deinceps aliquamdiu *libertinos* dictos, non ipſos, qui manumitterentur, ſed ingenuos, ex his procreatos, Suetonius *in Claud. c.* 23. tradit, quos Græci ἐξελευθέρους vocant, teſte Heſychio: Ἐξελεύθεροι, ait, οἱ τῶν ἐλευθερωμένων υἱοί. Ἐξελεύθεροι *vocantur manumiſſorum ſeu libertorum filii.* Qua voce eodem ſenſu utitur Dio Caſſ. *lib.* 54. *p.* 531. ſimiliterque Dionys. Halicarn. *lib.* 4. *p.* 226. *libertinorum tribum* vocat ἐξελευθέρων φυλήν. At Modeſtinus ex libertis ortos & deſcendentes ἀπελευθερικοὺς adpellat *l.* 1. *D. de excuſ.*

Libertus, aliquando idem ac *libertinus*. Sic *liberti* dicuntur hi, qui deſierant eſſe ſervi *l.* 4. *in fin. D. de juſt. & jur.* ἀπελευθέρους Græci vocant *l.* 14. *D. de excuſat.* Theoph. *pr. Inſt. de libertin.* Ἀπελεύθερος, inquit, ἐστὶν ὁ ἐκ δικαίας καὶ ἐννόμου δουλείας ἐλευθερωθείς. *Libertus* eſt, qui ex juſta vel legitima ſervitute eſt manumiſſus.

At proprie *libertus* dicitur, relatione facta ad patronum, *libertinus* ad ſtatum, vel conditionem, uti recte docuit Laur. Valla *Elegant. lib.* 4. *c.* 1. loquutus omnino de recentioribus juriſconſultorum, quorum fragmenta in pandectas migrarunt, temporibus. Nam olim ab Appii Claudii Cœci temporibus omnes, omnino manumiſſos *libertos* dictos eſſe, jam paullo

 ante

ante articulo *libertinus* optavit Briſſon. Jam facile intelliguntur ſequentia: *Libertum* in cauſſa ſucceſſionis inteſtati accipere debemus eum, quem quis ex ſervitute ad civitatem Romanam perduxit, ſive ſponte, ſive neceſſitate, quoniam rogatus fuit eum manumittere *l.* 3. §. 1. *D. de ſuis & legit.* Libertum in lege Julia de adulteriis capite de divortiis accipimus etiam eum, qui a patre, avo, proavo, & ceteris ſurſum verſum manumiſſus eſt *l.* 9. *D. de divort. Libertorum* etiam adpellatione contineri intelliguntur ii, qui eodem teſtamento vel poſteriore loco manumiſſi ſunt *l.* 244. *D. de verb. ſignif.*

Libertorum horum triplex olim erat differentia. Alii enim erant *cives Romani*, alii *Latini*, alii *dedititii*. Cives Romani fiebant, qui vindicta, cenſu, vel teſtamento, aut, quod a Conſtantino conſtitutum fuit, in ſacroſanctis eccleſiis manumittebantur. Vid. Cic. *in Top.* r. 2. Ulp. *tit.* 1. §. 5. *ſeq.* Theophil. *ad* §. 3. *Inſt. de libertin.* Latini fiebant, qui in convivio, vel inter amicos, vel per epiſtolam, vel ab eo, qui in bonis tantum, non etiam ex jure Quiritium, ſervum habebat, manumittebantur. Vid. ſupra art. *Junia Norbana lex.* Dedititii vero, qui vincti tortive aliquando fuerunt, quibuſve notæ inuſtæ, ut ex iiſdem Ulpiani, Caii, & Theophili locis intelligitur, & ex *C. Juſtinian. tit. de Latin. libert. toll. & de dedit. libert. toll* Quid autem libertis manumiſſio conferret, præſtaretque, breviter Tertull. *in libro de reſurr. carn. c.* 57. complexus eſt his verbis: Si famulum tuum libertate mutaveris, & veſtis albæ nitore, & aurei annuli honore, & patroni nomine, ac tribu, menſaque honoratur. Quinctilian. *lib.* 7. *c.* 4. Propria liberi, quæ nemo habet, niſi liber prænomen, nomen, cognomen, tribum. Unde Perſ. *Sat.* 5. *v* 65. de ſervo manumiſſo: Verterit hunc dominus, momento turbinis exit Marcus Dama. Id eſt, qui prius unico ſervili *Damæ* nomine adpellabatur, jam incipit prænomen *Marci* ferre.

Libertus avitus. Vid. ſupra art. *avitus.*

Libertus civitatis *l.* 5. §. 1. *D de diviſ. rer.* Quemadmodum enim & civitatibus, & templis ſuis erant ſervi, quorum illi publici, hi a Diis Deabuſque adpellabantur, ita & libertos non modo civitatum, ſed & templorum fuiſſe, animadvertimus. Prioris generis erant *liberti* Tarviſinorum, apud Gruter. *p.* 83. 13. Celeienſium *ibid. pag.* 115. 5. Taurinorum *pag.* 37. 8. Alſinenſium *p.* 1111. 5. Narbonenſium *p.* 986. 2. Tergeſtinorum apud Reineſ. *Claſſ.* 19. *inſcr.* 35. ubi plura notavit vir iſte doctiſſimus *p.* 890. Poſterioris generis *libertæ Veneris* apud Cic. *in Divinat. c.* 17. *liberti Veneris Erycinæ* apud Gruter. *p.* 1006. 1. Hos vero & manumiſſos in Deorum templis manſiſſe, & adparuiſſe ſacerdotibus, diſcimus ex formula fideicommiſſi Attiæ *l.* 20. §. 1. *D. de ann. legat.* Hein.

Liberti eccleſiæ memorantur in *c. de libertis* §. *ne vero cauſſ.* 12. *qu.* 2. *& c. longinquitate ibid.*

Libertus orcinus, ut habet vetus Gloſſarium, *qui in teſtamento ejus, qui apud orcum*. id eſt, qui eſt mortuus, manumittitur. Vid. infra art. *Orcinus.*

Libido pro venereæ voluptatis ſtimulis, adpetituque uſurpatur *l.* 34. *D. l.* 82. §. 2. *D de furt. l.* 3. §. 4. *D. ad Leg. Cornel. de ſicar. l.* 1. *C. de inceſt. nupt. l.* 25. *C. ad leg. jul. de adult. l.* 1. *C. ad SC. Claud. l.* 1. *D. de extraord. crim.*

Li-

Libido pro qualibet in primis prava voluntate. Sua *libidine*, id eſt, arbitrio voluntatis *l.* 3. *C. per quas perſ. nob* Libido prave conſulentium judicum *l.* 61. *C. Th. de decur.*

Libidinum omnium ſervus *l. un. C. Theod. de ſent. paſſ.* Libido, ut ait Donatus in Hecyr. *Act.*2. *ſc.*2. eſt quælibet voluptas temere ſuſcepta. Idem *in Phorm. Act.*4. *ſc.*5. ad hæc verba: Dum libido eadem hæc manet. Bene, inquit, *libidinem* poſuit pro voluntate hominis incerti, & levis. Herald. *ad Arnob. lib.* 3. *p.* 159. Libidinem ſæpe dicunt Latini, quam Græci *νοσειν*, quum naturali, & cæco impetu ferimur ad aliquid ſine ratione.

Libitinarius, quem Græci *νεκροθάπτην* vocant, qui funera curat *l.* 5. §. 8. *D. de inſtitor.* & apud Senec. *lib.*6. *de benef. c.* 38. a Libitina, cujus in templo Romæ *τα προς τας ταφας*, id eſt, quæ ad funera pertinebant, venibant; ut auctor eſt Plutarch. *Quæſt. Rom.* Vetus Gloſſarium: *Libitinarius ενταφιαστης.*

Libonianum SC. quo Legis Corneliæ de falſis pœna adverſus eos conſtituta eſt, qui in alterius teſtamento, vel codicillis legatum, hereditatemve ſibi ſua manu adſcripſiſſent *rubr. D. de Leg. Cornel. de falſ. & de SC. Libon. l.*29. *D. de teſtam. mil. l.* 1. *D. de his, quæ pro non ſcript. hab.* Ad hoc SC. Paullus, ut Indice Piſano conſtat, librum ſingularem ſcripſerat, eique Claudianum conjunxerat. Ac plane in eamdem ſententiam edictum C.Claudii ſcriptum fuerat, ut oſtendit *l.* 15. *D. de Leg. Corn. de falſ. l.* 3. *C. de his qui ſibi adſcrib.* SCi utique nomine in *l.* 5. §. 3. *D. de teſt. milit. l.* 14. *pr. l.* 15. §. 2. *D. de Leg. Corn. de falſ. l.*3. *l. ult. C. de his, qui ſibi adſcrib.* Libonianum hoc intelligendum eſt.

Conditum eſt hoc SCum anno ab V. C. 769. T. Statilio Tauro, & L. Scribonio Libone Coſſ. non *Statilio & Tauro Coſſ.* uti eſt apud *Pariat. leg. Moſ. & Rom. tit.* 8. §. 7. Unum enim hominem ſignificant *Statilius* & *Taurus.* Hein.

Libra argenti *l.* 35. *D. de contrah. emt. l.* 89. §. 2. *D. de legat.*2. Martial. *lib.*2. *epigr.*76. Libra auri *l.* 41. §. 3. *D. de fideic. libert.* Hanc ſeptuaginta & duorum ſolidorum eſſe definiunt: *Libram* vero argenti quinis ſolidis æſtimant *l.* 5. *C. de ſuſcept. & arcar. l. un. C. de arg. pret.* Unus autem aureus efficit libras æris 24. *l.* 1. *C. de collat. ær. Libram* vero auri, & pondo pro iiſdem uſurpat Pomponius in *l.* 34. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* Sic decem *librarum* auri mulctam ſubire, & ſub viginti *librarum* auri interminatione. Jubeo ſignum Dei ex *libris* centum in illa ſacra æde, & in patria ſtatui ſubſcriptione nominis mei *l.*38. §. *ult. D. de aur. arg. leg.*

Libra pro ſtatera, Teſtis ad *libra penſa* adhiberi non poteſt Ulpian. *tit.* 40. §. 3. Sed manifeſtum eſt, ibi legendum eſſe, *aut libripens*. Id jam obſervavit Cujacius, nec aliter ediderunt Charondas, & Schulting. *p.* 627. *Hein.* Gell. *lib.* 15. *c.* 27. Tertium teſtamentorum genus fuiſſe, ait, per familiæ emancipationem, cui æs & libra adhibebatur. Add. Ulpian. *ibid* §.2. Juſtinian. §.1. *Inſt. de teſtam. ordin.* & ibi Theophil.

Libramentum pro æqualitate *l.*1. §.1. *D. de via & itin. publ. refic.*

Utitur eadem voce, ſed alio ſenſu & Seneca *Natural. Quæſt. lib.* 1. *c.* 12. *& lib.* 3. *c.* 29. *& de benef. lib.* 6. *c.* 22. Eſt enim libramentum ipſum per libram examen, Libramentum examinis *l.* 3. *C. Th. de petit. & ultr. dat.*

Vid. & *l.* 1. *C. Theod. de ponderat. l. un. C. Th. ne ſin. juſſ. princip. l.* 47. *in fin. C. Th. de curſ. publ. l.* 4. §. 3. *C. Juſtin. de recept. arbitr.*

LIBRARE, ponderare. Caeleſtes præſcriptiones, quas non ante præcelſa ſedes tua libravit *l.* 26. *C. Theod. de cohort.* Librata impendia *l.* 2. *C. Theod. de expenſ. lud.*

LIBRARIA, librorum officina; ſeu librariorum taberna, & ſtatio apud Gell. *lib.* 5. *c.* 4.

LIBRARIUS, qui librorum ſcribendorum operas edit *l.* 49. *D. de oper. libert.* Mart. *lib.* 2. *epigr.* 8. *lib.* 4. *epigr. ult.* Sueton. in Domitian. *c.* 10. Librariis qui eam hiſtoriam deſcripſerant crucifixis. Pallad. *de re ruſt. in præf.* Sed quod volumina hæc ruris colendi ſerius quam juſſeras ſcripta ſunt, *Librarii* manus ſegnior fecit, cujus ego tarditatem numquam maligne æſtimo. *Librarium* in tranſcribendis ſtipulationis verbis erraſſe, ſcribitur *l.* 92. *D. de reg. jur.* Plane D. Hieronymus *Epiſt. ad Nicianı* litterarum ſcriptores, a libris & corticibus arborum, quibus veteres ante chartæ & membranæ uſum utebantur, librarios adpellatos ante ait. Et ait *librarios* accipe in *l.* 28. *D. de rei vind. l.* 15. §1. *D. de uſufr. l.* 7. §. 5. *D. de oper. libert.* ex quibus locis, ad hujuſmodi miniſterium ſervorum, etiam impuberum opera uſos eſſe veteres, diſcimus. Sic & *librarios* accipe in *l.* 6. §16. *D. de extraord. cognit.* & λιβραριυς apud Modeſtinum *l.* 15. *D. de excuſat.* Alexander Severus Imp. poſt meridianas horas ſubſcriptioni, & lectioni epiſtolarum ſemper dedit operam, ita & ab epiſtolis, & libellis & a memoria ſemper exiſterent, relegentibus cuncta *librariis* & iis, qui ſcrinium gerebant. Lamprid. *in vit. Alex. Sever. c.* 31.

Videntur tamen & *librarii* dicti, qui conglutinandis, compingendiſque membranis, libriſque operam dabant eam, quæ deſcribitur *l.* 43. §. 5. *D. de legat.* 3. Talis ſane fuit ſtructor librarius, ſi ibi recte legit Reineſ. *Claſſ. XI. Inſcr.* 123. *p.* 650. Idem eadem *Claſſ. XI. Inſcr.* 113. edidit aliud vetus monimentum, ex quo intelligimus et ancillas ei ſive ſcribendorum, ſive compingendorum librorum operæ adhiberi conſueviſſe. Laudatur enim ibi Metia Junia *Libraria*. Hein.

Librarii & in caſtris fuerunt, ut & Veget. *lib.* 2. *de milit. c.* 7. docet, qui rationes ad milites pertinentes in libros & commentarios referebant. Hinc *Librarii caducorum, depoſitorum, & horreorum* inter miniſteria militaria recenſentur in *l. ult. D. de jur. immun.*

Librarii caducorum, qui caduca legionum, quorum *l* 4. §. 17. *D. de fideic libert.* fit mentio, in libros referebant, ut idem Veget. *lib.* 2. *c.* 20. comprobat. Sueton. *in Domit. c.* 7. Geminari legionum caſtra prohibuit, nec pluſ. quam mille numos a quoquam in ſigna deponi, quod L. Antonini apud duarum legionum hiberna res novas moliens, fiduciam cepiſſe etiam ex depoſitorum ſumma videbatur. *Librarii horreorum* itidem cum illis, qui in antiquo lapide adpellantur a *rationibus militaris frumenti*, id eſt, qui ſpecierum fiſcalium, & annonariarum, in horreis conditarum, rationes adminiſtrabant *l.* 6. *C. de ſuſpect. præpoſ. & arc.*

Librarii etiam inter decuriales urbis Romæ ponuntur ab Imperatoribus *l.* 1. *C. Th. de decur. urb. Rom.* aut certe inter ordines decurionum, quando ſcribis adjunguntur *l.* 1. *eod. C. de lucr. officior.*

LI-

Lɪʙʀᴀᴛᴏʀ aquæ *l.* 1. *C. de excuſ. artif.* eſt, qui ut in *l. ult. C. eod. tit.* ſcribitur, aquarum inventos ductus & modos docili libratione oſtendit. Quod vocabulum uſurpant Trajanus, & Plinius *lib.* 10. *epiſt.* 69. 70. & Frontin. *lib.* 2. *de aquaeduct.* Ceterum in *d. l.* 1. *C. de excuſ. artif.* quid manus Triboniani præſtiterit, intelliget, qui eam cum illa, quæ ſub eodem titulo Codicis Theodoſiani legitur, contulerit.

Lɪʙʀɪᴘᴇɴs adpellatur, qui in mancipationibus *ſtateram tenebat*, ut eſt hodie apud Caium ſcriptum *lib.* 1. *Inſt. tit.* 6. §. 3. quem tamen auctorem ſcripſiſſe probabile eſt, *qui libram aeneam tenebat.* Sic enim Boeth. *in Topic. Ciceron. lib.* 3. & Priſcianus *lib.* 6. Caii verba de nexu faciendo referentes ſcriptum habent. Mancipationem utique factam certis verbis, *libripende* & quinque teſtibus præſentibus, Ulpian. *tit.* 20. §. 1. tradit. Plin. *lib.* 33. *c.* 13. Et militum ſtipendiorum, hoc eſt, ſtipis ponderandæ penſatores, *libripendes* dicuntur. Qua conſuetudine in his emtionibus, quæ mancipi ſunt, etiam nunc libra interponitur. Tertull. *adverſ. Marcian. lib.* 2. *c.* 6. *Adſcripta eſt illi quaſi libripens emancipati a Deo boni libertas, & poteſtas.* Sed & in teſtamento, quod per æs & libram, id eſt, per imaginariam mancipationem fiebat, *libripens* adhibebatur, ut idem Ulpianus docet *tit.* 20. §. 1. Juſtinianus §. 1. *Inſt. de teſtam. ordin.* & Quinctilian. *Declam.* 308. In antiquo quodam vocabulario ſcriptum eſt: *Libripens* dicitur libram tenens, quod de ejus manibus pendeat libra, vel libram pendentem ſuſtineat.

Lɪᴄᴇɴs pro *licitum* in *l.* 4. *C. Th. de epiſc.* quod tamquam parum latinum corrige ex *l.* 1. *C. Juſtin. de SS. Eccleſ.* ubi *licitum* legitur.

Lɪᴄᴇɴᴛᴇʀ. Si quis citra noſtræ adnotationis indultum id *licenter* exegerit, ſeveriſſimæ ſubjaceat ultioni *l.* 29. *C. Th. de curſ. publ.* id eſt, temerario auſu.

Lɪᴄᴇɴᴛɪᴀ pro facultate, vel poteſtate aliquid faciendi. Sic *licentia* eſt, ad noxalem cauſſam tranſire *l.* 4. §. 3. *D. de noxal. act.* *Licentiam* dare *l.* 1. *D. de lib. cauſſ.* denegare *l.* 3. *D. quib. ad libert.* habere *l.* 33. *D. de legat.* 1. *Licentia* patet *l.* 8. *C. ne pro dot. mul.* permittitur *l.* 5. *C. de rei vind.* *Licentia* poteſtatis *l.* 2. *C. commun. de ſucceſſ.* teſtandi *l.* 8. *C. qui teſt. fac. poſſ.*

Plerumque tamen in deteriorem partem accipitur pro temerario auſu, ut in *l.* 21. *C. ad leg. jul. de adult.* *l.* 17. *C. de accuſ.* *l.* 5. *C. Theod. eod. tit.* *l.* 9. *C. de vectigal. & commiſſ.*

Lɪᴄᴇʀᴇ, ut Cicero *Philipp.* 13. *c.* 6. exponit, dicimus; quod legibus, quod more majorum, inſtitutiſque conceditur. Neque enim quod quiſque poteſt, id & *licet*: nec ſi non obſtatur, propterea permittitur. Sic in Edicto Prætoris, *ex quibus cauſſis major.* quod ejus per leges, plebiſcita, SCa, edicta, decretaque principum *licebit* *l.* 1. *in fin.* *l.* 28. §. 2. *D. dicto tit.* Add. *l.* 7. §. 14. *D. de pact.* *l.* 7. §. *ult.* *D. quod met. cauſſ.*

Quum vero quædam permittant leges, (hoc eſt impune fieri ſinant) quæ virtuti & honeſtati non uſquequaque conveniunt, aliquando quod *licet* ei opponitur, quo *honeſtum* vel *utile* eſt. Non enim omne, quod licet, honeſtum eſt *l.* 144. *D. de reg. jur.* Semper in conjunctionibus non ſolum quid *liceat*, conſiderandum eſt, ſed & quid *honeſtum* ſit *l.* 42. *D. de rit. nupt.* *l.* 187. *D.*

de reg. jur. Cic. *pro Balbo c.*13. Eſt aliquid quod non oporteat, tametſi *liceat*. Quidquid vero non *licet*, certe non oportet. B. Ambroſ. *lib.* 8. *epiſt.*66. Quam multa ſunt, quæ licet facere, ſed non expediunt. Paull. Apoſt. 1. *ad Cor. VI. v.*12.

Non debet cui plus *licet*, quod minus eſt, non licere *l.* 21. *D. de reg. jur.*

Licet, pro facile, vel in proclivi eſt *l.* 1. §. *ult. D. de juſt. & jur.*

LICERI eſt ad pretium aliquid adjicere *l.* 27. *D. famil. erciſc. l.* 7. §. 8. *D. de minor. Licendo* ſuperare *l.* 7. §. 13. *D. commun. divid.*

LICINIUS vel *Licinnius*, nomen gentile. Sic memorantur *Licinnia* Gracchi uxor *l.* 66. *D. ſolut. matrim. Licinnius* Locuſta, juris ſtudioſus, qui Proculum per litteras conſulit *l.* 48. *D. de leg.* 2. Licinnius Rufinus Juriſconſultus, ſcripſit libros *regularum*, ex quorum decimo tertio ſumta dicitur *l.* 34. *D. de re judic.* quamvis in Florentino indice ſoli duodecim ejus argumenti libri referantur. Hunc eum ipſum eſſe, qui Paullum per litteras conſulit *leg.* 4. *D. quib. ad libert. procl.* eſt veriſimile. *Licinium* hunc Chriſtianum fuiſſe ſcribit Cujac. *lib.* 7. *obſ. c.* 2. ſed nullo addito argumento, ut inquit Menag. *Amoen. jur. civ. cap.* 7. Et ſane, quod idem Cujacius *lib.* 13. *obſ. c.*10. & 16. itemque *lib.* 21. *c.* 18. Rufinum hunc auctorem facit libri, quo Leges Moſaicæ & Romanæ conferuntur, vel ex eo refellitur, quod in collationibus iſtis laudantur conſtitutiones ex Codicibus Gregoriano, Hermogeniano, & Theodoſiano depromtæ, quos Codices Licinnius Rufinus, Julii Paulli æqualis, per ætatem videre, & legere non potuit. Marqu. Freher. *lib.* 1. *parerg. c.* 5.

LICINII etiam tyranni mentio fit in *l.* 1. *C. Theod. de infirm. his, quæ ſub tyran.* & apud Eutrop. *lib.* 10. *c.* 3. *ſeq.* Eum non minus Chriſtianæ religioni, quam Conſtantino bellum indixiſſe, narrant Euſeb. *lib.*10. *hiſt. eccleſ. c.*8. & Socrat. *lib.*1. *hiſt. eccleſ. cap.*2. & auctor *σύγχρονος* Lactantius *de mort. perſequut. c.* 48. *ſeq.*

LICINNIA lege ei, qui judicii communi dividundo evitandi cauſſa alienaverit, interdicitur, ne communi dividundo judicio experiatur *l. ult. D. de alienat. jud. mut. cauſſ.*

LICITARI, ut vetus Gloſſarium ait, dicitur, qui vel emendo, vel conducendo rem aliquam, vel aliquid ad negotiandum plus offerendo contendit impetrare, vel, ut Feſtus, *licitari* in mercando, ſive pugnando contendentes. Ac plane apud veteres *licitari congredi & pugnare* eſſe exemplis Non. Marcellus comprobat. Calor *licitantis l.* 8. *D. de publican. & vectig.* licitando vincere *l.* 9. *D. eod. tit. l.* 6. *D. famil. erciſ.* Hinc

LICITATIO *l.* 7. §. 8. *D. de minor.* Per *licitationem* rem accipere *l. ult. D. de alien. jud. mut.*

LICITE vel *licito l.* 1. *D. ut nem. priv. l. ult. C. Th. de ſuperexact.*

LICIUM. De furto *Licio & lance* concepto ſupra dictum eſt ſub art. *conceptum*. Hic addenda hæc Heineccii verba. De eo, ait, quid huc uſque diſputarint viri docti; & noviſſime Joannes van de Water *lib.* 2. *obſerv. cap.* 1. & Jo. Abr. Wieling. ſingulari, ac polito libello *de furt. per lanc. & lic.* alio loco expoſuimus. Me ne nunc quidem poenitet ſententiæ in *Antiqu. Rom. lib.* 4. *tit.* 1. olim

pro-

propoſitæ. Feſtus, cujus locum & Briſſonius ſub voce *Lanx* tamquam hunc ritum unice illuſtrantem commendat, diſerte ait, eum, qui furtum quæſitum ierit in domo aliena, licio cinctum intraſſe, lancemque ante oculos tenuiſſe propter matrum familias, aut virginum præſentiam. Multa hic moventur in contrarium, ſed quæ ſua ſponte cadunt, ſi ponas, nudis incedendum fuiſſe iis, qui furtum conceptum irent. Quod Athenis eſſe factum docet Scholiaſtes Ariſtophanis. Jam enim patet, cur Licio opus fuerit, puta ut eo verendas corporis partes tegerent, quemadmodum Athenis *χιτωνα* hunc in finem adhibebant. Nec minus intelligis, cur *lancem* ante oculos tenuerint, puta ne a matribus familias, vel virginibus dignoſcerentur. Nec jam difficilis quæſtio, qua ratione rem furtivam inveſtigare potuerit is, cui viſus tam arcte fuerit obſtrictus? Lance enim etiam pertuſa, id eſt, larva pudori conſulere potuerunt, nec ea tum impedimento fuit, rem etiam minutiſſimam quærentibus. Fatemur tamen, abolito hoc concipiendi ritu, ejus tantum umbram aliquam manſiſſe, & ſuperfuiſſe quidem *lancis* & *licii* uſum, ſed plane alium, & a vetere illo diverſiſſimum. Qui enim furtum ibant conceptum, impetratis ſervis publicis, licio cinctis, ut publica auctoritate venire intelligerentur, *lance* præferebant *ὑπερτρον*, uti poſt Pithoeum *lib. 1. adv. c. 2.* jam alii recte oſtenderunt. Nec alium ritum in mente habuit Petronius Arbiter in *Satyr. c. 97.* Quamvis enim non rem furtivam, ſed fugitivum, vel erronem queri, monent Pet. Burmannus, attamen & fugitivum furtum ſui ipſius facere, jura noſtra docent, neque adeo mirum eſt, illum eodem ritu inveſtigatum eſſe, quo ſolitæ ſunt res furtivæ. Ceterum *Licium* fuiſſe cingulum, vel zonam diverſicolorem, (unde *veſtem diſcoloriam* vocavit Petronius,) quo transverſo lictores, & quicumque magiſtratibus adparebant, præcingerentur, idque & *limum* dictum eſſe, ex Gell. *lib. 12. c. 13.* aliiſque veterum teſtimoniis oſtendit Petr. Pithoeus *lib. 1. adverſ. c. 1.* Hinc *adparitores, & limo cincti tribunalis ejus* in marmore apud Reineſ. *Claſſ. 6. inſcr. 44.* Hein.

L i c t o r *l. 8. l. 25. D. de manumiſſ.* Feſtus lictores dictos eſſe ait, quod faſces virgarum ligatos ferunt: Non. Marcellus: *Lictoris* proprietatem a *ligando* dictum, vetuſtas putat, ita enim carnificis officio antiquitus fungebantur. Marcus Tullius *pro Caio Rabirio*: *lictor*, inquit, colliga manus. Add. Gell. *lib. 12. c. 13.*

L i c t o r i a Conſularis *l. 1. C. Th. de lucr. officior.* pro lictorum conſularium officio ponitur.

L i g a r i. Ligatæ tabulæ teſtamenti lino *l. 1. §. 20. D. de bon. poſſeſſ. ſecund. tab.*

L i g n a r i i fabri *l. 235. D. de verb. ſignif.* Paull. *lib. 3. ſent. tit. 6. §. 50.* ubi tamen Cujacius, & alii ediderunt *tignarii.* Vid. Schulting. *Juriſp. vet. antejuſt. p. 367.* Hein.

L i g n e æ tabulæ *l. 1. D. de bon. poſſeſſ. ſec. tab.* Juſtinus *lib. 21. c. 6.* Tabellis ligneis de ſuper vacua certa obducta.

L i g n u m. Ejus adpellatio nomen generale eſt, ſed ſic ſeparatur, ut ſit aliquid *materia* aliquid *lignum*. *Materia* eſt, quæ ad ædificandum, fulciendum neceſſaria eſt, *Lignum* quidquid comburendi cauſſa paratum eſt *l. 55. D. de legat. 3.* Quod eodem loco fuſius exponitur. Itaque ſatius eſt in *l. 12. C. de excuſ. mun.* ſic disjunctim legi *materiam*,

riam, *lignum*, *tabulata*, ut etiamnum in *l.* 15. *C. Th. de extraord. mun.* legitur, quam ut vulgo in Codice Juſtinianeo ſcriptum eſt, *materiam lignorum.* Nam illam lectionem & *l.*18. *C. Th. de extraord. mun.* comprobat. Hinc pali & perticæ in numero materiæ redigendi ſunt, & ideo *lignorum* adpellatione non continentur *l.* 56. *D. de legat.* 3. *l.* 108. *D. de verb. ſignif.* *Ligna* cocta ne fumum faciant.

Lignum pro tabulis apud Juvenal. *Satyr. ult.* & Propert. *lib.* 3. *eleg.* 21. Unde bonorum poſſeſſio contra tabulas, vulgo *contra lignum* dari, dicebatur *l.*19. *D. de bon. poſſeſſ. contr. tab.*

L I G U S T I C U M *l.* 5. *D. de pen. leg.* olus eſſe Iſidorus *lib.*17. *c. ult.* ſcribit, odore aromatico, & guſtu acre, quod a regione ſua nomen accepit. Naſcitur enim plurimum in Liguriæ montibus, ut Plinius *lib.*19. *c.*8. tradit. Columella *lib.*12. *de re ruſt. c. ult.* *Liguſtici* unciam paſſæ uvæ, detractis vinaceis, ſextantem.

L I M A R E. Quæ tuæ cognitionis *limavit* examen *l.* 32. *C. Theod. de navicul.*

L I M E N, ut Siculus Flaccus *de condit. agror. p.* 15. introitus exituſque locis præſtant. Sic *limina* palatii noſtri *l.* 34. *C. Th. de adpellat.*

Sed & tota domus aliquando *liminum* nomine venit. Nullus aruſpex *limen* alterius accedat *l.* 3. *C. Juſtin. l.* 1. *C. Theod. de malef. & mathem.* id eſt, domum alterius, ut *ibid.* Ut adeo non opus ſit exiſtimare cum Alberic. Gentili *ad d. l.*3. *C.* ideo mentionem ſpeciatim fieri *liminis*, quod in liminibus januarum multa hujuſmodi maleficia committantur.

Limina porro ſicut in domibus finem quemdam faciunt, ſic & imperii finem *limen* eſſe veteres voluerunt §. 3. *Inſt. quib. mod. jus patr. pot. ſolv.* Sunt qui hic erroris arguunt Juſtinianum, & *limites*, non *limina* Imperii dici poſſe contendunt, quum utriuſque vocabuli diverſa ſit origo, & *limes* a limo, *limen* a liendo, id eſt, lævigando dicatur, quod introitu & egreſſu teratur, & veluti levigetur. Claud. Salmaſ. *obſ. ad jus Attic. & Rom. c.* 26. *p.* 568. *ſeq.* At non deeſſe exempla hujus notionis apud veteres vel unus probat locus Virgilii *lib.*11. *v.* 267. Conjugis infandæ prima inter limina oppetit. Ubi Servius: *In ipſo limine imperii id eſt, in littore, quia ſecundum Homerum Clytemneſtra Agamemnoni occurrit ad littus.* Hein. Vide *limes*.

Limen pro omni ingreſſu, teſte Nonio Marcello, ponitur, & hinc pro introitu etiam & primordio cujuſque negotii uſurpatur. Sic in ipſo *limine* contractus *l.* 24. *C. de evict.* *Limine* judiciorum expelli *l. ult. C. ſent. reſt. non poſſ.* In *limine* litis *l.* 1. *C. de ſatiſd.*

L I M E N A R C H Æ In municipiis creari ſolebant partuum cuſtodiæ cauſſa. Meminit eorum *l.* 3. *D. de ſerv. fugit. l. ult.* §. 10. *D. de mun. & honor. l.* 38. *C. de liberal. cauſſ.* De his in primis videndus Reineſ. *lib.* 3. *varian. lect. c.* 19. & *ad Claſſ.* 1. *Inſcr.* 204. Alias λιμενοφύλακες dicti ſunt. *Hein.*

L I M E S dictus eſt, quaſi finis quidam, & terminus §. 5. *Inſt. quib. mod. jus patr. pot.* & *limites* a liminibus vocabula acceperunt judice Siculo Flacco *de condit. agror. p.* 15. Quemadmodum enim limina introitus exituſque locis præſtant, ſimiliter introitus & exitus, qui in agris diviſis & adſignatis ſemper pervii eſſe debent tam itineribus, quam menſuris agendis, *limites* adpellan-

lantur. Hyginus vero *de limitib. conſtit. p.* 151. Limites ait adpellatos a *limo*, antiquo verbo, id eſt, tranſverſos. Unde Feſtus *lib.* 10. Limites nunc terminos, nunc vias tranſverſas ſignificare ſcribit. Denique quidquid ad obſervationem bnium in agro, opera manuum, factum eſt, auctore Aggeno Urbico *Comment. in Frontin. p.* 46. *limes* adpellatur. Iſidor. *lib.* 15. *c.* 14. *Limites* adpellati antiquo verbo tranſverſi. Nam tranſverſa omnia antiqui *lima* dicebant, a quo & *limina* oſtiorum, per quas foris, & intus iter, & *limites*, quod per eos foras in agros eatur. Servius *in Virgil. Eclog.* 1. *v.* 54. *Limes*, ait, eſt agri terminus. Virgil. *Georg.* 1. *v.* 136. Nec ſignare quidem, aut partiri limite campum Fas erat. Ovid. *lib.* 1. *Metamorph. v.* 130. Cautus humum longo ſignavit *limite* menſor. Idem *lib.* 2. *faſtor. Limes* erat poſitus, quem ut diſcerneret agris. Juvenal. *Satyr.*8. *v.*38. Aut ſacrum effodit medio de *limite* ſaxum. Duos autem fuiſſe maximos agrorum limites, *cardinem* videlicet, & *decumanum*, Feſtus *lib.* 4. & Iſidorus *lib.* 15. *c.* 4. poſt Sicul. Flaccum *de condit. agror. p.* 19. Hygin. *de limit. p.* 150. & alias *p.* 215. tradunt. Et *cardo* quidem a ſeptentrione in meridiem dirigitur, ita adpellatus, quod a cardine caeli ſit. Nam in ſeptentrionali axe nobis cælum vertitur. Decumanus vero ab oriente in occidentem per tranſverſum dirigitur, qui ex eo, quod denarii numeri faciat, decumanus eſt vocatus. Plin. *lib.* 18. *c.*33. Obſervato ſolis ortu, quocumque libet die, ſtantibus hora diei ſexta, ſic ut ortum eum a ſiniſtra habeant, contra mediam faciem meridiem, a vertice ſeptentrio erit, qui ita limes per agrum currit *cardo* adpellatur. Idem *ejuſd. lib. c.* 34. Diximus, ut in media linea deſignaretur umbilicus; per hunc medium tranſverſa currat alia, hæc erit ab exortu æquinoctiali ad occaſum æquinoctialem & *limes*, qui ita ſecabit agrum, *decumanus* vocabitur.

Limites etiam Romani imperii fines dicuntur *l.* 5. *C. de annon.* Unde Illyricum, Aegyptiacum, Raeticum *limites* legimus *l.* 1. *C. quib. muner. cut præſt. l.* 13. *C. de advoc. diverſ. jud. l.*13. *C. de excuſ. mun.* Hoc amplius & Thracicum, Orientalem, Ponticum, Thebaicum, Lybicum, *Limitem* invenies *in Novell. Th. & Valent. de ambitu & loc. limitan.* Fit & apud Marianum *in Notitia* mentio *limitis* Mauritaniæ Cæſarienſis, Tripolitani, Pannoniæ primæ, Norici Ripenſis, Pannoniæ ſecundæ, Valeriæ Ripenſis, Ratiæ primæ & ſecundæ, Sequanicæ, Germaniæ primæ, Britanniæ, Moguntiacenſis.

LIMITANEI milites, qui in limitibus excubabant, eorumque defenſioni navabant operam *l. ult. C. de offic. milit. jud. l.* 3. *C. de fund. limitroph.* & apud Spartian. in *Peſcenn. Nigr. c.* 7. Extra comitatenſes milites per caſtra limitis *limitanei* conſtituantur qui poſſint & caſtra, & civitates limitis defendere, & terras colere *l.* 2. §. 8. *C. de offic. præf. præt. Afr.* Qui locus, ut hic Briſſon. retulit, ex ſcriptis codicibus reſtituendus eſt. Unde & vetus Gloſſarium: Limitanei ſunt, qui conſtituti ſunt, ut intus caſtra, & civitates, & limites defendant, & terram colant. Lamprid. in Alex. Severo *c.* 58. Sola, quæ de hoſtibus capta ſunt, limitaneis ducibus, & militibus donavit, ita ut eorum ita eſſent, ſi heredes illorum militarent, nec umquam ad privatos pertinerent, dicens, atten-

attentius eos militaturos, ſi ſua rura defenderent. Suidas in λιμιτανεοι *Tom.* 2. *p.* 448. Οι Ρωμαιων βασιλεις εν τοις ανω χρονοις πανταχοσε των της πολιτειας εσχατιων παμπολυ κατεστησαντο στρατιωτων πληθος, επι φυλακη των οριων της των Ρωμαιων αρχης, και κατα την Εωαν μαλιστα μοιραν, ταυτη τας εφοδους των Περσων τε και Σαρρακηνων αναστελλοντες, ουσπερ λιμιτανεους εκαλουν. Romanorum Imperatores olim in extremis ditionis ſuæ partibus ingentem militum multitudinem conſtituere ſolebant, ad tuendos imperii Romani fines, & præcipue in parte orientali, ut ab ea incurſionem Perſarum, & Sarracenorum reprimerent, quos *limitaneos* vocabant. Vid. art. *Limitrophi agri.*

Hujuſmodi *limitaneis* militibus attributi agri *limitanei* vocantur *l.*3. *& rubr. C. de fund. limitr.*

LIMITATUS, *a*, *Limitata* actio *l.* 1. *C. Theod. de judic.* id eſt terminata, finita.

Limitati agri *l.* 1. §. 6. *D. de fluminib. l.* 16. *D. de adquir. rer. domin.* qui in eorum diviſione propriis limitibus circumſcripti ſunt. Feſtus Pompeius: *Limitatus* ager; in centurias diviſus. Frontin. *de limit. agror. p.* 38. *Limitatus* ager decumanis & cardinibus continetur. Vid. ſupra *Limes*: Horat. *lib.* 2. *ſat.* 2. *metatum* adpellat, quum ait: Videas metato in agello Cum pecore & natis fortem mercede colonum. Ubi interpres: *Metato, ait, ad menſuram diviſo, & limitibus diſtincto, cum milite Auguſto.* Agrum autem manu captum *limitatum* fuiſſe, ut ſciretur, quod cuique datum eſſet, quid veniſſet, quid in publico relictum eſſet Florentinus in *d. l.* 16. *D. de adquir. rer. dom.*

LIMITROPHI agri, qui in finibus ſunt, & in limitibus imperii, limitaneiſque militibus adſignati *tit. utriuſq. Codicis de fund. limitroph.* Hi fundi, qui & *limitanei*, & κτηματα στρατιωτικα, ſeu *prædia militaria* adpellantur in Novella Conſtantini Porphyrogennetæ apud Cujac. in *lib.* 5. *feud.* vel ideo notari merentur, quod ad illos feudorum origines referre quibuſdam placuit, veluti Franc. Sonsbeckio *Comment. ad uſus feud. part.* 1. *n.* 32. *ſeq.* Iſaaco Caſaubono *ad Lamprid. Alex. Sev. c.* 58. Jac. Gothofredo in *l.* 1. *C. Th. de terr. limitan.* Hert. *de feud. oblat. Part.* 1. §. 2. *&*, qui ſingulari diſſertatione P. I. *Gundlingianorum* eam ſententiam defendere conatus eſt, Nic. Hier. Gundling. *Hein.*

LINEA apud antiquos funiculum ſignificat, a genere, ut ait Iſidor. *lib.* 19. *c.* 18. quod ex lino fieret. Hinc ſæpe pro perpendiculo accipitur. Vitruv. *lib.*2. *c. ult.* Ab oculo duæ lineæ ſi fuerint extenſæ, & una tetigerit unam operis partem, altera ſummam, ea quæ ſummam tetigerit, longior fiet. In quam ſententiam aliis quoque locis hoc verbo idem ille auctor uſus eſt. Martial. *lib.* 3. *epigr* 75. Eremulove captum Linea trahit piſcem. Gratius *de venat. v.* 27. Illa operam patiens, illa uſus linea longi. Et ſic accipimus illa: Velut *linea* in directam per inſulam tranſducta *l.* 29. *D. de adquir. rer. dom. Linea* margaritarum *l.* 26. *D. ad leg. falcid.* Eaque eſt *linea dives* apud Martial. *lib.* 8. *epigr.* 77.

Sed & perſonarum cognatione junctarum ſeries *linea* dicitur. Stemmata enim earum in duas *lineas* ſeparantur, quarum altera *ſuperior*, altera *inferior*. Ex *ſuperiore* autem & ſecundo gradu *tranſverſæ lineæ* pendeat *l.* 10.

D.

D. de grad. & adfin. Hinc linea aſcendens & deſcendens *l.* 2. *C. de legit. hered.* materna & paterna *l.* 10. *C. de ſecund. nupt.*

Linea etiam fuit locus in circo, ubi ſpectatores ſedebant, de quo varie viri docti. Mentionem ejus facit Ovid. *Amor. lib.* 3. *&* 2. *v.* 19. *ſeq. & de arte amandi* 1. *v.* 141. *ſeq.* & hoc ſenſu *lineam* pro *vinea* in *l.* 20. *D. de in jus voc.* reſcribendum, exiſtimat Bynkersh. 7. *obſ.* 3. *Hein.*

LINEUS, *a*, *um*, *Linea* veſtimenta *l.* 23. §. 1. *D. de aur. arg. leg.*

LINGUA abſciſſa *l.* 8. *D. de Aedil. edict.* Juſtinianus in *l.* 1. *C. de offic. praef. praet. Afr.* barbaram Vandalorum crudelitatem exagitans: Vidimus, inquit, venerabiles viros, qui abſciſſis radicitus linguis poenas ſuas mirabiliter loquebantur. Eſt haec inſignis, & ut Evagrius *lib.* 4. *Hiſt. eccleſ. c.* 14. loquitur, *μνημης ες αει διασωζομενης αξια ſempiterna hominum memoria digniſſima hiſtoria*, quippe quae non ſolum magni principis, qui ſe *αυτοπτην* fatetur, ſed & aliorum, & maxime ipſius Procopii, Chriſtianis alioquin parum aequi, auctoritate nititur. Et Procopii quidem teſtimonium ita exprimit Evagrius, ubi de his elinguatis agit: *Τουτους και τα θεια παραλαβειν ο Προκοπιος εφη, προς την βασιλεως γενομενοις πολιν αυτοσε διαδραντας, εντυχειν τε αυτοις, ισα τοις μηδεν πεπονθοσι φθεγγομενοις, και τας μεν γλωσσας εξ αυτου πυθμενος ανακεκαρθαι· την δε φωνην αυτοις εναρθρον ειναι, και ευσημα διαλεγεσθαι θαυμα καινον τε και παραδοξον.* Hos ab ſe viſos eſſe teſtatur Procopius, quum profugi veniſſent Conſtantinopolin, ſeque illos perinde loquentes audiviſſe, ac ſi nihil paſſi eſſent. Et linguas quidem illis radicitus exciſas fuiſſe, vocem tamen eos articulatam habuiſſe, ac diſtincte loquutos eſſe, novo atque inuſitato miraculo. Addit Evagrius, Confeſſorum iſtorum mentionem fieri *εν Ιουστινου διαταξει in Juſtini Conſtitutione*, ſed memoria lapſus, Juſtinum pro Juſtiniano nominavit. Eſt enim haec ipſa Juſtiniani conſtitutio in *l.* 1. *pr. C. de offic. praef. praet. Afr.* Denique ejuſdem Procopii fide narrat, *duos ex his confeſſoribus, cum mulieribus commixtos vocem penitus amiſiſſe, martyrii gratia penitus ab illis recedente.* Jungimus ſuperioribus, Juſtiniano nimirum & Procopio tertium teſtem, itidem *συγχρονον και αυτοπτην* Marcellinum Comitem in Chronico Indict. VII. Theodorico & Venantio Coſſ. apud Scalig. in *Theſaur. temp. p.* 43. Denique ait ex hoc fidelium contubernio aliquantos ego religioſiſſimos viros, praeciſis linguis, manibus truncatis apud Byzantium integra voce conſpexi loquentes. Sed & Victor Turonenſis *in Chron. Zenone Aug. III. Conſ.* apud eumdem Scalig. *p.* 4. Hunericus Vandalorum rex confeſſoribus linguas abſcidit. Quos confeſſores, quod linguis abſciſſis perfecte finem aduſque loquuti ſunt, urbs regia atteſtatur, ubi eorum corpora jacent. Meminit eorumdem confeſſorum, elingulum quidem, & tamen recte loquentium Victor Vitenſis *de perſequut. Vandalorum*, ut vix videatur ullum prodigium plurium ſcriptorum coaevorum, & oculatorum teſtium auctoritate firmatum, quam hoc ipſum, de quo & legi meretur Jo. Andr. Schmiedtii diſſertatio *de elinguatis myſterium SS. Trinitatis celebrantibus* Hein.

Delatoribus amputata radicitus invidiae lingua vellatur *l.* 2. *C. Theod. de petit. & ult. dat.*

Lingua pro ſermone. Fideicommiſſa quocumque ſermone relinqui

qui poſſunt, non ſolum latina lingua, vel Græca, ſed etiam Punica, vel Gallicana vel alterius cujuſcumque gentis *l.* 11. *D. de legat* 3.

LINIFARIUS *l.* 13. *C. de murileg.* id eſt, linifex, qui & *λινοποιος.*

LINIFICIUM in Mariani notitia ſunt textrinæ lineæ veſtes, uti vocantur in *l.* 16. *C. Theod. de murileg.* In illa utique Notitia *procuratores linificiorum* ſub diſpoſitione *Comitis ſacrorum largitionum* in partibus occidentis recenſentur *procuratores linificii* (ſeu, ut quidam Codices veteres habent, linifii) *Viennenſis Galliarum, & Ravennatium Italiæ.*

LINTEAMEN *l.* 8. *C. Th. de curſ. publ.*

LINTEARIUS *l.* 1. §. 15. *D. de trib. act. l.* 13. *C. de murileg.* Lintneariorum corpus *l.* 16. *C. Theod. de murileg. l.* 7. *C. de excuſ. mun.*

LINTEO *l.* 8. *C. Theod. de murileg. l.* 13. *C. Th. de navicular.* qui & opifex *linteæ*, id eſt, lino contextæ, *veſtis* adpellatur in *l.* 6. *C. Th. de murileg.* Eodemque modo *linteones* interpretari convenit *l.* 7. *C. de excuſ. mun.* & apud Spartian. in *Alex. c.* 24. Jul. Firmic. *lib.* 2. *mathem.* Serv. *in Virgil. Æn. lib.* 7. *v.* 14. ad verba; *Arguto tenues percurrens pectine telas.* Percurrens, inquit, aut manu, aut ictu pectinis, uti videmus, aut, quia apud majores ſtantes texebant, ut hodie linteones videmus.

LINTER & *Lintrarius*, vid. infra in *Lintrarius.*

LINTEUM, linum. Linteo involutæ tabulæ *l.* 22. §. *ult. D. qui teſt. fac.* Vid. *linum* de linteis, quibus vehicula internuntur *l.* 5. *D. de ſuppell. leg.*

LINTEUS, *a*, *um*. Lintei magiſtratuum libri Liv. *lib.* 4. *c.* 20. Plin. *lib.* 13. *c.* 11. Vopiſc. in *Aureliano c.* 1. Linteis mappis ſcripta Lex *l.* 1. *C. Theod. de aliment. quæ inop.* Linteæ veſtis magiſtri *l.* 14. *C. de murileg.* Opifices veſtis linteæ contexendæ *l.* 6. *C. Th. eod. tit.*

LINUM. Eo legato tam factum, quam infectum continetur, quodque netum; quodque in tela eſt, quodque nondum eſt detextum. Tinctum plane non continetur *l.* 70. §. 11. *D. de legat.* 3.

Linum pro funiculo lineo, quo trajici, circumdici, & ligari tabulæ teſtamenti ſolebant, ut Suetonius *in Ner. c.* 17. tradit. Si ter forte, vel quater linum eſſet circumductum *l.* 1. §. *ult. D. de bon. poſſeſſ. ſec. tab.* Add. §. 3. *Inſt. de pupill. ſubſt. l.* 3. §. 23. *D. de SC. Silan. l.* 8. §. 1. *D. de liberat. leg.* De modo ſignandi, lignandique tabulas acris fuit controverſia inter Deſiderium Heraldum, & Claud. Salmaſium, quorum ille ſententiam ſuam in Animadverſionibus ad jus Romanum & Atticum, hic in libello de ſubſcribendis ſignandis teſtamentis, item de antiquorum & hodiernorum ſigillorum differentia contra Deſid. Herald. Lugd. Bat. 1653. *Hein.*

LIPPITUDO *l.* 4. §. *ult. D. de Ædil. edict.* oculorum ex ſtillis adſidue manantibus, lacrymiſque exſudantibus ſordes. Græci *λημαν*, nec non *ὀφθαλμιαν* vocant. Quidam ex Galeni *comment. lib.* 3. *περι αρθρων*, morbum hunc vitiumve oculorum, definiunt eſſe pituitam craſſiorem, & ſemicoctam, circa oculos concreſcentem propter infirmitatem membranarum. Alii definiunt eſſe inflammationem membranæ caryatidis, (id eſt, tunicæ oculi ſecundæ, quam *ἐπιπεφυκοτα* Græci adpellant, proxime ſubjecta eſt.

LIQUAMEN, quod & *garum*, uti-

uti & Græci interpretantur in *l.* 1. *C. quæ res export. non deb.* Vid. ſupra *garum.*

L I Q U E N T I A, cujus mentio eſt in *l.* 2. *C. Theod. ne oper. a conlat. exig.* hodie *Livenza*, fluvius in regione Italiæ, Venetia, fuit. Plin. *lib.* 3. *c.* 18. Sequitur decima regio Italiæ, Adriatico mari appoſita, Venetia, cujus fluvius Silis ex montibus Tauriſanis. Oppidum Altinum, flumen *Liquentia* ex montibus Opiterginis, & portus eodem nomine &c. Licenna corrupte in itinerario Peutingeriano. Virg. 9. *Æn. v.*679. *ſeq.* Qualis aeriæ liquentia flumina circum Sine Padi ripis, &c. & ibi Servius. Plura vide in Jacob. Gothofredi *Commentar. ad d. l.* 2. *C. Theod.*

L I Q U E T, ait Donat. *in Eunuch. Act.*2. *ſc.* 3. *ſignificat liquidum eſt: & eſt verbum juris, quo utebantur judices, quum amplius pronunciabant, ob curita commoti cauſſæ magis, quam negotii ſimplicitate.* Solebant enim judices in re dubia, & ubi partium jura ambigua, aut obſcura erant, ita ſe judicandi neceſſitate expedire, ut pronunciarent, *ſibi non liquere*, hoc eſt, ut Aſcon. Pædian. *in Verr.*1. explicat, obſcuram cauſſam eſſe. Qua de re vid. Briſſon. *lib.* 5. *formul. c.* 214. Si uni ex pluribus judicibus de re non liquet *l.* 36. *D. de re judic.*

L I Q U I D O, evidenter, manifeſto. *Liquido* adparet *l.* 1. §. 5. *D. quar. rer. act.* adprobatur *l.* 75. *D. de judic.* compertum *l.* 14. *D. de offic. judic.* conſtat *l.* 4. *D. ſi quis omiſſ. cauſſ. Liquido* jurare, id eſt, vere, ut loquitur Cic. *lib.* 5. *ad famil. epiſt.* 2. Docere *liquido* ſe juraſſe *l.* 18. *D. de jurejur.* Eodem modo apud Terent. Chæreæ verba hæc in Eunuch. *Act.* 2. *ſc.* 3. *Liquet. mihi dejerare*, ita interpretatur Donatus. Hoc veriſſimum jusjurandum dare poſſum. Seneca *lib.* 7. *de benef. c.* 9. Quibus ſumtis, mulier parum *liquido* nudam ſe non eſſe, jurabit. Auſon. *Epiſt.* ad Paullinum, *liquido* adjurare poſſum, nullum tibi ad poeticam facundiam Romanæ juventutis æquari poſſe. Ovid. *lib.*4. *ex Ponto. Eleg.*6. Te quoque *liquido* poſſum jurare precari. Et *lib.*3. *ex Ponto Eleg.* 3. ſuis tamen, & *liquido* juratus dicere poſſes: Non me legitimos ſollicitare toros. *Liquido* negare dixit Cic. *lib.*11. *ad famil. epiſt.* 27. Liquido probare *l. ult. D. de jurejur.*

L I Q U I D U M pro certo & manifeſto. Ad *liquidum* diem, & Conſulem exquirere *l.* 2. §.7. *D. de aqu. & aqu. pluv.* quod explicat *l.*28. *D. de probat.* Vellei. Paterc. *lib.* 1. *c.* 16. Neque mihi temperare, quin rem ſæpe agitatam animo meo, uſque ad *liquidum* ratione perductum ſignem ſtilo.

Liquidæ probationes *l.* 2. *C. qui teſtam. fac. l.*3. *C. de peric. tut.*

L I S rem in judicium deductam ſignificat. Varro *de ling. lat. Res, quæ in controverſia eſt, lis dicitur. Ideo in actionibus videmus dici: Quam rem, ſive litem:* Atque eo nomine Cicero pro Muræna *c.* 12. ridet Juriſconſultos, *quod ambigerent, rem, an litem dici oporteret*, quæ & ideo disjunguntur in *l.* 9. *C. de ſuis & legit.* Rem magis quam *litem* transferre *l.* 11. *D. de alien. jud. mut. cauſſ.*

Litis nomen & omnem actionem ſignificat, ſive in rem, ſive in perſonam ſit *l.* 36. *D. de verb. ſignif.* Et huic verbo veteres litteram S præpoſuiſſe, Feſtus *lib.* 17. notat. Inde inſcriptionibus antiquis: *Decemviris ſlitibus judicandis.*

Aliquando *lis* & *inſtantia edicti* ſeparantur *l.* 73. §. 2. *D. de judic.*

uti

Digitized by Google

Litem æſtimare dicitur judex, id eſt, eam rem, quæ in judicium deducta eſt, æſtimare *l.* 47. *D. de rei vind. & paſſim.* Gellius *lib.* 4. *c.* 4. *Judex litem pecunia æſtimabat, quantique interfuerat, eam uxorem accipi, aut dare cum, qui ſpoponderat, ei qui ſtipulatus erat condemnabat.* Lis autem interdum tanti æſtimatur, quanti ea res eſt, qua de agitur, id eſt, quanti fuit eo die, quo dari mox debuit *l. ult. D. de condict. triticiar.* Interdum vero tanti æſtimatur, quanti actoris intereſt *l.* 8. *D. de eo quod cert. loc.* Nec in pecuniariis tantum cauſſis, ſed & in capitis judiciis *lis* victis æſtimari dicebatur, ut Cicero *pro Cluent c.* 41. & Livius aliquot locis teſtantur Aſcon. *in Divinat. Lis æſtimata ſit*, ait, *hoc eſt, pecunia, de qua lis fuit, & propter quam condemnatus eſt, in ſummam redacta, quæ de ejus bonis exigetur.* Litis æſtimatione damnari *l.* 30. *D. de poſ.* id eſt, in æſtimationem rei, ut in *l.* 3. *D. de confeſſ.* Litis æſtimationem evitare *l.* 1. *D. de noxal. act.* facere *l.* 11. §. 1. *D. de aqu. & aqu. pluv.* offerre *l.* 3. §. 1. *D. de reb. eor. qui ſub tut.* præſtare *l.* 82. §. 6. *D. de legat.* 1. reſtituere *pr. Inſt. de ſatiſd.* ſolvere *l.* 39. *D. de hered. pet.* ſufferre *l.* 20. *D. de nox. act.*

Litem agere *l.* 3. §. 2. *D. de tutel.* amittere *l.* 8. §. 1. *D. ratam rem hab.*

Litis conſortes *l.* 1. *C. de conſors. lit.* Vid. art. *conſortes.*

Litem conteſtari eſt judicium accipere. Vid. ſupra art. *conteſtari.* Interdum autem active *litem* conteſtari, juriſconſulti dicunt, ut in *l.* 10. §. *ult. D. ſi quis caut.* & paſſim. Interdum vero paſſive *lis conteſtari* dicitur. Cauſſa ejus temporis, quo *lis* conteſtatur *l.* 91. §. *ult. D. de legat.* 1. *l.* 22. §. 1. *D. ſolut. matrim.* Add. *l.* 1. *D. de pen. leg. l.* 28. §. 4. *D. de judic. l.* 16. *C. de fidejuſſ. & al. loc.*

Lis in judicium & in condemnationem deduci dicitur *l.* 31. §. 2. *D. de negot. geſt.* Res in *litem* deducitur *l.* 31. §. 1. *D. de novat.* A *lite* diſcedere *l.* 65. *D. de condict. indeb.* deſiſtere *l.* 22. §. *ult. D. de jur. fiſc.* Litis dominus. Vid. ſupra art. dominus. *Lites* donatas ſe non ſuſcipere D. Pius reſcripſit *l.* 22. §. 2. *D. de jur. fiſc.* Add. *l.* 2. *C. ne fiſc. vel reſpubl.*

In *litem* jurare, vid art. *jurare.*

Litem præparaſſe in inofficioſi querela dicitur, qui uſque ad denunciationem, vel dationem libelli proceſſit *l.* 7. *D. de inoff. teſt.*

Litem ſuam facere dicitur judex, in quem litis damnum transfertur; quod vel dolo malo, vel ſordibus, vel evidenti gratia, vel per imprudentiam male judicaſit *l.* 5. §. 4. *D. de oblig. & act. l. ult. D. de extraord. cognit. pr. Inſt. de oblig. quæ quaſi ex del.* ubi Theophilus vertit *καθ᾽ ἑαυτοῦ δίκην ἐγείρειν, litem contra ſe ipſum excitare.* Judex tunc *litem* ſuam facere intelligitur, quum dolo malo in fraudem legis ſententiam dixerit. Dolo autem malo videtur hoc facere, ſi evidens ejus arguatur vel gratia, vel inimicitia, vel etiam ſordes, ut veram litis æſtimationem præſtare cogatur *l.* 16. *D. de judic.* Litem quoque ſuam judex olim feciſſe, videtur, qui ad conſtitutum tempus, & qua hora judicare debebat, non venerat, quum judex eſſet datus, aut ſumtus, ut colligi poteſt ex C. Cincii apud Macrob. *lib.* 2. *Saturn. c.* 16. his verbis: Inde ad comitium vadunt, ne litem ſuam faciant

Litem etiam facere lex dicitur, qua judicium conſtitutum eſt. Quinctil. *lib.* 7. *c.* 1.

Liti ſubſiſtere *l.* 62. §. 1. *D. de evict.* dicitur, qui litem excipit,

&

& ut vulgo loquimur, qui manet in cauſſa.

Litanias facere *l.* 3. *C. Juſtin.* & *l.*30. *C. Theod. de hæret.* Ita dictæ ſunt initio ſupplicationes, & preces, quæ in publicis cœtibus, ſeu eccleſiis fiebant, deinde pompæ illæ publicæ, quas vulgo proceſſiones vocant *Novell.* 123. *c.* 32. Demum ſollemnes ſtatæque rogationes hoc nomine adpellatæ ſunt. Jac. Gothofr. in *Comment. ad l.*30. *C Theod. de haeret.* Cur. Du-Freſne *in Gloſſ. hac voce.* Precum vero, quæ in illis proceſſionibus cantabantur, formulas veteres Menarchus in *not. ad lib. ſacrament. p.* 156. quæ haud multum differunt ab hodiernis eccleſiæ Latinæ *litaniis. Septiformis litania* hodie dicta eſt, quod totius urbis populus a Gregorio in ſeptem partes Deum deprecaturas diviſus eſt: Paul. Diac. *lib.* 3. *de Geſt. Langob. c.* 25. Major adpellari ſolet illa, quæ fit die S. Marci a Gregorio inſtituta, dum Romæ graſſabatur peſtis. Macer vero exiſtimat, *majorem* eſſe dictam *litaniam*, quia ad majorem S. Mariam progreditur, & *minorem litaniam*, quia ad minorem S. Mariam dirigebatur proceſſio. Triduanæ rogationes ante Dominicam aſcenſionem a Mammerto Epiſcopo Viennenſi circa an. 452 inſtitutæ. Litaniæ triduanæ poſt aſcenſionem in Eccleſia Mediolanenſi obſervantur: Mabill. *lit. gall. p.*153. Accipitur etiam quandoque *litania* pro ſolo Kyrie eleyſon cum in Græcis liturgiis, tum in regula S. Benedicti *c.* 9. & 12.

Litare ſacrificiis Deos placare. Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 23. §. 16. Qui hominem immolaverint, exve ejus ſanguine *litaverint*, beſtiis objiciuntur, vel, ſi honeſtiores ſint, capite puniuntur. Ad quem locum de immani veterum, ipſorumque Romanorum, ἀνθρωποθυσία erudite differunt Interpretes, in primis Schulting. *in juriſpr. vet. antejuſt. p.*511. Hein.

Litigare dicitur, qui judicio certat, & contendit, cuique adhuc ſub judice lis eſt *l.* 31. *D. de liberat. leg. Litigare* de conditione ſua *l.* 1. *D. eod. tit.* de libertate *l.* 13. §. 1. *D. eod. tit.* pro libertate *l.* 4. *D. eod. tit.* de poſſeſſione *l.* 11. *D. de alien. jud. mut. cauſ.* de ſuo ſtatu *l.* 22. *quib. ex cauſ. major.* ex ſtipulatione *l.* 3. §. *ult. D. de legat.* 3. de teſtamento *l.*76. *D. de legat.* 1.

Litigiosa res eſt ea, de qua controverſia mota eſt, judiciumve acceptum *l.* 1. *D. de jur. fiſc.* Litigioſam autem rem Juſtinianus *Novell.* 112. *c.* 1. intelligi vult rem mobilem, & immobilem, ſeſeque moventem, de cujus dominio cauſſa inter petitorem & poſſidentem movetur, aut per judiciariam conventionem, aut per preces Principi oblatas, & inſinuatas judici, ac per eum adverſario interpellatoris cognitas. *Litigioſam* plane rem non facit denunciatio, quæ impediendæ venditionis cauſſa fit *D. de litigioſ.*

Litigioſus ſtrepitus *l.*1. *C. Th. de contrah. emt.*

Litteræ elementa, apiceſque ſignificant, & a *notis* ſeparantur *l.* 1. §. 6. *D. de extraord. cogn. l.*40. *D. de teſtam. mil.* Nam *notæ* litteræ non ſunt *l.*6. §. *ult. D. de bon. poſſeſſ.* Quamquam *litteræ* adpellatione *notas* exaudire debemus apud Manil. *lib.* 4. *Aſtron. v.* 197. Hic & ſcriptor erit velox, cui *littera* verbum eſt. *Litteræ*, licet aureæ ſint, chartis membranisque cedunt *l.* 9. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.* §. 33. *Inſt. de rer. diviſ.* Non figura *litterarum*, ſed oratione, quam exprimunt, obligamur *l.*38. *D. de oblig. & act.*

Litteræ, pro artium liberalium ſtudio. Qui pueros primas litteras docent *l.* 2. *D. de vacat. & excuſ. mun.*

Litteras neſcire in libris noſtris dicuntur, qui nec legare ſciunt, nec ſcribere *l.* 3. §. 2. *l.* 6. *D. de accuſ.* §. 8. *Inſt. de excuſat. tut.* Suet. *in Ner. cap.* 10. Ignarus litterarum *l. ult.* §. 14. *C. de jur. delib.* id eſt, qui ſcribere neſcit. Imperitus litterarum §. 8. *Inſt. de excuſ. tut.* Columell. *lib.* 1. *de re ruſt. c.* 8. Poteſt etiam illiteratus, dummodo tenaciſſimæ ſit memoriæ, rem ſatis commode adminiſtrare. Ejuſmodi villicum Cornelius Celſus ait, ſæpius numos domino, quam librum afferre, quia neſcius litterarum, vel ipſe minus poſſit rationes conſtringere, vel per alium, propter conſcientiam fraudis. Sic litterarum imperitiam accipe etiam in *l.* 30. *C. de teſtam.* & ignorantiam *litterarum l.* 11. §. 1. *D. de inſtit. act.* & ex diverſo ſcientia litterarum *l.* 92. §. 1. *D. de adquir. vel amitt. hered.*

Litteræ pro epiſtola *l. ult.* §. *ult. D. de obl. & act.* & paſſim. *Litteris* conventi accipiuntur, qui litteris ad magiſtratuum, ubi conſiſtunt, factis judicio adeſſe monentur, vel adnotandos ſe eſſe & requirendos, certiorantur *l.* 1. §. 1. *D. de requir. vel abſent.* Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 4. §. 5. Poſt adpellationem interpoſitam litteræ dandæ ſunt ab eo, a quo adpellatum eſt, ad eum, qui de adpellatione cogniturus eſt, quas litteras *dimiſſorias* adpellant.

Adire Præſidem, *litteras* ei daturum *l.* 3. *D. de fugit.* Ex qua lege pulcre locum Petronii *in Satyr. c.* 97. illuſtrat Jo. van de Water *lib.* 2. *obſ. c.* 1. Quum enim ibi Aſcyltos Gytonem fugitivum inveſtigans, *in lance argentea indicium & fidem prætuliſſe* dicatur, etiam Burmannus notaſſet, fidem eſſe diploma, a magiſtratu datum, quo cui poteſtas facta introeundi quaſvis ſuſpectas ædes, nemo non intelligit, de eodem diplomate loqui Petronium, quod hic attigit Ulpianus, dum ait, ex SCo, & principum conſtitutionibus *fugitivos inquirere volentibus litteras eſſe dandas, & , ſi res exigeret adparitorem, ut eis ingredi tum permitteretur.* Hein.

Litteras facere, id eſt, ſcribere, & mittere *l.* 25. *D. de pecun. conſtit. l.* 60. §. 1. *D. mandat. l.* 4. *D. de requir. & abſent.* Si miſeris ad me tabellarium tuum, & ego reſcribendi cauſſa litteras tibi miſero, ſimul atque tabellario tuo tradidero, tuæ fient. Idem accidet in his liitetis, quas tuæ dumtaxat rei cauſſa miſero *l.* 65. *D. de adquir. rer. dom.*

Litteræ, quibus hereditas promittitur, vel animi adfectus exprimitur, vim codicillorum non obtinent *l.* 17. *D. de jur. codic.*

Litteræ pro reſcripto principis, ſeu epiſtola *l.* 1. §. *ult. D. ut legat. ſeu fideic. l.* 5. §. *ult. D. de jur. immun. l.* 7. *D. de vac. & excuſ. mun.* juncta *l.* 4. *D. de manum.*

Litteris contrahi dicebatur obligatio, quæ per ſcripturam menſæ nominibus fiebat *l.* 6. *C. Theod. de denunc. vel edit. reſer.* §. *un. Inſt. de liter. oblig.* Vetus Gloſſarium: *Litteris obligatio*, αγωγη δια γραμματων αρτι συμφωνηθεισα παλαιου χρεους, η μισθου, η αγορασιας, *eſt novatio, litteris noviſſime facta, veteris debiti, ſive ex conductione, ſive ex emtione orti. Litteris*, το παλαιον χρεος εις καινον δανειον μετα χηματιζομενον χρηματι τυπικω. *Litteris vetus debitum, in novum transfuſum, litteris ſollemnibus.* Aliud Gloſſarium *Litteris obligatio*, η εν γραμμασι, quæ ex litteris capit ſubſtantiam.

Et

Google

Et hæc eſt quam dicit Tribonianus ſcriptura obligationem *d. §. un. Inſt. de litter. oblig.* Ne vero putes cum Salmaſio *de uſuris p.* 142. eamdem eſſe hanc litterarum obligationem cum illa veteri *obligatione nominum*, de qua Caius loquitur. Fiebat *nominum* obligatio, quæ definiente Theophilo, *eſt veteris nominis in novum creditum per ſollemnia verba, & ſollemnes litteras transformatio.* Poſt pauca addit, *Sunt autem hæc verba, quæ dicebantur & ſcribebantur : centum illos aureos, quos mihi ex locatione debes, tu mihi ex conventione, & promiſſione litterarum dabis. Deinde adſcribebantur, ut ab eo, qui jam ex locatione obligatus eſſet, hæc verba, ex conventione debeo litterarum mearum. Et prior obligatio exſtinguebatur, novaque litterarum naſcebatur.* Erat hæc teſte Hortenſio *ad Inſt. tit.* uti ſtipulatio, in quam itidem quævis promiſſa, & debita transfundebantur. Gaius in *l. 2. D. de oblig. & act.* ſcripturæ proprietatem hæc verba ſollemnia ſcripta olim adhiberi ſolità adpellat, quamvis dubitari poſſit, utrum in ſormula Theophili ſollemnitas antiqua expreſſa fuerit. Ejus negotii naturam diligenter expoſuit Oiſel. ad Gaium *p.* 161. traditque Schultingius *ibid.* ſtipulationes olim in ſcripta redactas, actumque *ex chirographo ex ſtipulatu l. ult. pr. D. de dol. mal. & met. except.* Et hæc vetus illa obligatio *nominis*, *ſcriptura* facta obligatio, quæ, ut ait Tribonianus *pr. Inſt. de litter. oblig.* nominibus fieri dicebatur. Ab hac vero Jac. Gothofredus aliam ſeparat *litterarum* obligationem, de qua *l. 6. C. Th. de denunc. vel edit. reſcr.* ubi hæc verba leguntur : *Si quid debiti, vel quod ex fœnore, vel mutuo data pecunia ſumpſit exordium, vel ex alio quolibet titulo, in litterarum obligationem facta cautione translatum eſt.* vocabula hæc *facta cautione* interpretatus *facta ſcriptura* ; Cautionis enim voce chirographum, vel ſyngraphum ſignificari notum eſt, & *caveri* proprie pecunia credita in chirographis. *Tranſlati* porro voce non novationem, vel transfuſionem unius contractus in alium, vel etiam delegationem, verum in chirographi ſcripturam redactionem ſignificari ait. Quo eodem ſenſu geſta *translata in publica monumenta dicuntur l. 55. C. Theod. de hæret.* Et alias dicitur in *l. 5. C. Juſt. de non numer. pec. ex præcedente cauſſa debiti in chirographum quantitat redigi.* Item illa, *Ex alio quolibet titulo in &c.* originem cautionis ſeu chirographi ſignificare, non mutationem. Denique verbis allegatis nihil aliud ſignificari quam chirographariam pecuniam ex quocumque tandem contractus, vel tituli genere cautam : Senſumque adeo horum verborum non alium eſſe, quam legis 3. *C. Th. d. tit. de denunc. vel edit. reſcr.* cum generatim & indefinite ait, exigendæ denunciationi locum non eſſe, cum quis ad luendum debitum evidenti chirographo convenitur. Idque etiam interpretatio huic legi ſubdita adgnoſcit: *Pro repetundo*, inquit, *debito unde certa ſcriptura profertur.* Pariter ut interpretatio ſubdita dictæ legi, ita habet, *quando aliquis ad ſolvendum debitum certa cautione convincitur.* Litterarum obligatio, & *cautio* pro eodem. Vid. Salmaſ. *lib. 1. de uſur. c. 6. p.* 137. 138. Ab obligatione nominum, ut & ab illa, de qua agitur in *d. l. 6. C. Theod. de denunciat. vel edit. reſcript.* diverſa eſt illa, qua numeratæ pecuniæ ita aliquis ex ſcriptura tenetur, ut poſt biennium elapſum pecuniæ non numeratæ exceptionem opponere volens non audiatur, ſi etiam nu-

merationem factam non eſſe probare velit.

Litterarius ludus *l.*1. §. 6. *D. de extraord. cogn.*

Litteratorie, id eſt, per epiſtolam. Si quis delegatorum judicum per certum nuncium, vel excuſatorem *litteratorie* deſtinatum non oſtenderit, ſe intereſſe non poſſe *c.* 21. *de offic. & poteſt. jud. deleg.* De hoc infimæ latinitatis vocabulo vid. Du-Freſne *h. v.*

Litteratura, quæ omnium virtutum maxima eſt *l.* 1. *C. Theod. de decur. urb. Rom.* Seneca *Epiſt.*88. *Quemadmodum prima illa, ut antiqui vocabant litteratura, per quam pueris elementa traduntur.* Grammaticos certe olim *litteratos*, & litteratores dictos, Sueton. *de illuſtr. Grammat. c.* 4. docet. Gell. *lib.*16. *c.*6. *Ibi quiſpiam linguæ latinæ litterator Romæ a Brunduſinis arceſſitus, experiundum ſeſe vulgo dabat.* Attamen grammaticos a *litteratoribus* ſeparat Apuleius *in Florid. p.* 363.

Litteratus labor apud Apulei. *in Apolog. p.*276. *Litterata* militia *l.* 8. *C. Th. de prox. ſacr. ſcrin.*

Litteratos pro ſcribendi peritis accipimus *l. ult. C. de teſt. Litteratus* ſervus *l.* 43. *D. de contr. emt.* eſt litteris imbutus, ut exponit Suet. *de ill. gramm. c.* 4. *Litteratus* interdum ſignificat litteris vel ſtigmate inuſtum, quemadmodum & litteratam urnam, pro litteris nota dixit Plaut. *Rudent. Act.* 2. *ſc.* 5. *v.* 22.

Litura, qua litteræ graphio delentur *l.* 1. §. 1. *D. de his, quæ in teſtam. del. Liturarios* pro adverſariis dixit Auſonius *in Epiſt. centoni nuptiali* præfixa, ubi vid. Joſ. Scaliger. *in Lect. Auſon. lib.* 2. *c.* 13.

Liturgia *Novell.*7. *c.*11.

Liturgus. Liturgorum mentio fit in *l. ult. C. Th. de patrocin. vicor.* non ſunt actus ipſi publicarum functionum, ut cenſet Petitus in *Leges Atticas p.*171. non functiones, quæ præſtabantur propter miniſtros publicos ſive adparitores cuſtodiæ urbium adpoſitos, qui λιτυργοι Græcis dicebantur; ut idem *pag.*172. verum perſonæ ipſæ munifices, id eſt, miniſterium aliquod publice præbentes, agentes (ſive *Leiturgos* ſive *liturgos* dicas): In hoc vero ſenſu *liturgorum* per Ægyptum varii fuerunt, ut ex ea ipſa lege patet. Jac. Gothofr. *comment. ad d. l.* Vid. & Du-Freſne *Gloſſar. h. v.* & Pet. Fabri *lib.*1. *Semeſtr. c.*17. *p.* 101. *ſeq.*

Litus ſolebat Aquillius Gallus per translationem definire, qua fluctus eluderet, ut Cic. *Top. c.* 7. auctor eſt. Quinctilian. *lib.* 5. *c. ult. Etiam ipſi juriſconſulti, quorum ſummus circa proprietatem verborum labor, litus eſſe audent dicere, qua fluctus adludit.* Celſus vero litus eſſe ait, quouſque maximus fluctus a mari pervenit, idque M. Tullium aiunt, cum arbiter eſſet, primum conſtituiſſe *l.* 92. *D. de verb. ſignif.* At Javolenus *litus* publicum eſſe ſcribit eatenus, quia maximus fluctus exæſtuat *l.* 112. *D. eod. tit.* Nemo ad litus maris accedere prohibetur piſcandi cauſſa *l.* 4. *D. de diviſ. rer.* In litore jure gentium ædificare licere, niſi uſus publicus impediret *l.*4. *D. ne quid in loc. publ.* Add. *l.* 1. §.18. *D. de nov. op. nunc. l.*14. *l.*49. *D. de adquir. rer. dom.* Naturali jure communia ſunt litora maris *l.*2. *D. de rer. diviſ.* Vid. & *l.* 13. *D. de injur. Litora*, quæ fundo vendito conjuncta ſunt; in modum agri non comparantur, quia nullius ſunt, ſed jure gentium omnibus vacant *l.*21. *D. de contr. emt.* Litora in quæ pop. Romanus im-

imperium habet, populi Rom. eſſe arbitror *l.* 3. *D. ne quid in loc. publ.* Litoris communis eſt uſus *l.* 24. *D. de damn. infect.* Litorum uſus publicus eſt, & juris gentium §. 5. *Inſt. de rer. diviſ.*

Livor ſacrilegus *l.* 2. *C. Th. de Epiſc.*

Lixa. *Lixæ*, alias calones dicuntur, qui vilioris quæſtus gratia exercitum ſequuntur, puta lavandi, aut coquendi cauſſa. Plerique milites ſecum homines conditionis ingenuæ, propinquitate ſimulata, vel conditione lixarum frequenter abducunt *l.* 11. *C. Th. de re milit. Lixas militum ancillas* ex vetere Gloſſario adduxit Barthius *Adverſ. lib.* 23. *c.* 11. Aliquando & miniſtros magiſtratus hac voce adpellari docet locus hic Apuleii *in Aſin. aur. lib.* 1. *p.* 113. *Nam & lixas, & virgas, & habitum prorſus magiſtratui congruentem in te video.*

Locare, pro certa mercede vel penſione rei uſum vel operam alteri concedere. Sic *locari* dicuntur agri civitatum vectigales *l.* 1. *D. ſi ager vectig.* monumentum apud Cic. *Philipp.* 14. *extr.* operæ *l.* 53. *D. de condict. indeb.* Prædium publicum in quinque annos curator rei publicæ locavit *l.* 3. §. 1. *D. de adminiſtr. rer. ad civit. pert. Locare* vectigalia, id eſt, fruenda publicano dare *l.* 2. §. 1. *D. ad municip. l.* 45. §. *ult. D. de jur. fiſc. l.* 3. *C. de privil. fiſc.*

Sed & *locare* opus dicitur is, qui id faciendum dat alteri, cui mercedem promittit *l.* 51. §. 1. *D. locat. l.* 1. §. 1. *D. ad Leg. Rhod.* Sic *locare* ædem faciendam *l.* 30. §. 3. *D. locat.* Domus facienda locata *l.* 60. §. 3. *D. locat. Locare* inſulam faciendam *l.* 22. §. 2. *D. eod. tit.* lacum curandum *l.* 27. §. *ult. D. ad Leg. Aquill.* Add. *l.* 1. §. 1. *D. de Leg. Rhod. l.* 44. *D. de fidejuſſ.* Locare opus averſione *l.* 36. *D. locat.* opus exſtruendum *l.* 2. §. 11. *D. de adminiſtr. rer. ad civ. pert.* merces vehendas *l.* 1. *D. de præſcr. verb. l.* 2. *D. de Leg. Rhod.* quas Navicularius, & auriga conducere (vehendas) dicuntur *l.* 11. §. 3. *l.* 13. §. 1. *l.* 19. §. 7. *D. loc. l. ult.* §. 1. *D. de Leg. Rhod.* Vid. ſupra art. conducere. Hinc

Locati actio una, quæ locatori competit adverſus conductorem ejuſve heredem, ad mercedem juſto tempore non ſolutam poſt moram, cum uſuris ſolvendam, rem locatam, finito contractu reſtituendam, præſtandumque damnum, ſaltim culpa levi datum. Et hæc eſt locati actio pertinens ei, qui operas ſuas, vel rei uſum alteri pro mercede promiſit *pr. Inſt. de locat. cond.* Vetus Gloſſarium: *Locati* actio, *αγωγη αρμοζυσα τω μισθωσαντι, ινα λαβη το μισθωμα*, competens locatori, ad mercedem conſequendam. Ad alteram *locati* actionem, eam ſcilicet, quæ datur locatori operis faciendi, pertinent verba Legis 2. *D. de Leg. Rhod.* Si laborante nave jactus factus eſt, amiſſarum mercium domini, ſi merces vehendas locaverant, ex locato cum magiſtro navis agere debent: is deinde cum reliquis, quorum merces ſalvæ ſunt, ex conducto, ut detrimentum pro portione communicetur, agere poteſt.

Locare in aliquo loco conſtituere. Judices, quos poteſtas in excelſo locat *l.* 19. *C. Th. de op. publ.* In medio jure locatis *l.* 2. *C. Th. de liber. cauſſ.*

Locarium, ut tradit Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* adpellatur, quod datur in ſtabulo, & taberna, ubi conſiſtant.

Locatio & conductio ita contrahi intelligitur, ſi merces conſti-

ſtituta ſit pecunia, nempe numerata, non autem aliud quid, vel factum promittatur, quo caſu eſſet contractus innominatus, & quidem pro rei uſu, vel opera præſtanda, vel opere faciundo *tit. Inſt. de locat. conduct.* Si tibi polienda farciendaque veſtimenta dederim, gratis hanc operam te ſuſcipiente, *mandati* eſt obligatio, ſi vero mercede data, aut conſtituta, locationis conductioniſque negotium geritur *leg.* 22. *D. de praeſcr. verb.* Mandatum niſi gratuitum nullum eſt, interveniente enim pecunia res ad locationem & conductionem potius reſpicit *l.* 1. *§. ult. D. mand.* Adeo familiaritatem aliquam inter ſe habere videntur *venditio & emtio*, item *locatio* & *conductio*, ut in quibuſdam cauſſis quæri ſoleat, utrum emtio & venditio contracta ſit, an locatio & conductio. Ut ecce, ſi cum aurifice Titius convenerit, ut is ex auro ſuo certi ponderis, certæque formæ anulos ei faceret, & acciperet aureos decem, *emtio & venditio* contrahitur: Quod ſi aurum ſuum Titius dederit, mercede pro opera conſtituta, *locatio & conductio* eſt *§.* 31. *&* §. 4. *Inſt. de locat. & conduct.* Convenit mihi tecum, ut certum numerum tegularum mihi dares certo pretio, utrum *emtio* ſit, an *locatio*? Reſpondit, ſi ex meo fundo tegulas tibi factas ut darem, convenit, *emtionem* puto eſſe, non *conductionem*. Toties enim *conductio* alicujus rei eſt, quoties materia, in qua aliquid præſtatur, in eodem ſtatu ejuſdem manet, quoties vero & immutatur, & alienatur, *emtio* magis, quam *locatio* intelligi debet *l.* 65. *D. de contrah. emt.* Si quam rem nobis fieri velimus, veluti ſtatuam, vel vas aliquod, ſeu veſtem, ut nihil aliud quam pecuniam daremus, *emtionem* videri, nec poſſe ullam *locationem* eſſe, ubi corpus ipſum non datur ab eo, cui id fieret, aliter, atque ſi aream darem, ubi inſulam ædificares, quoniam tunc a me ſubſtantia proficiſcitur *l.* 20. *D. eod. tit.* Quum do, ut facias, ſi tale ſit factum, quod *locari* ſolet, puta, ut tabulam pingas, pecunia data *locatio* erit, ſin res, non erit locatio *l.* 5. *§.* 1. *D. de praeſcr. verb.* Si mercedem accipiebam pro ſervo, quem in piſtrinum quis accipiebat, ex *locato* agere poſſe, quod ſi operæ ejus ſervi cum cuſtodia penſabantur, quaſi genus *locati*, & *conducti* intervenit *l.* 1. *§.* 9. *D. depoſ.* Quoties faciendum aliquid datur (in re ſua, & pro mercede) *locatio* eſt *l.* 22. *§.* 1. *D. locat.* Quum inſulam ædificandam *loco*, ut ſua impenſa conductor omnia faciat, proprietatem quidem eorum ad me transfert, & tamen *locatio* eſt. *Locat* enim artifex operam ſuam, id eſt faciendi neceſſitatem *l.* 22. *§.* 2. *D. locat.* conducit vero opus faciendum, dominus autem idem opus locat. Vid. *redemptor*.

LOCATOR *l.* 12. *D. de vi & vi arm. l.* 9. *D. qui pot. in pign.* *Locator* domus *l.* 60. *D. locat.* fundi *l.* 35. *D. eod.* operis *l.* 36. *l.* 37. *l.* 60. *§.* 3. *D. eod. tit.*

LOCULI *l.* 53. *§. ult. D. de legat.* 3. *l.* 23. *§.* 1. *D. de pecul. leg.* arcula obſerata, qua pecuniæ condi, adſervarique ſolebant. His enim *loculis* claves, & clauſtra Ulpianus *in d. l.* 53. adjungit. Horat. *lib.* 2. *epiſt.* 1. *v.* 175. Geſtit enim in *loculos* numum demittere. Vulgares autem hujus generis loculos ligneos fuiſſe, pretioſiores eburneos, ex Martiali diſcimus, qui proinde nummos aureos eburneis, reliquos vilioribus e ligno loculis condi æquum cenſet

ſet *lib.* 14. *epigr.* 13. his verſibus, quos loculorum eburneorum titulo inſcripſit: *Hos niſi de flava loculos implere moneta, Non decet, argentum vilia ligna ferant.* Sed & gemmas & lapillos hujuſmodi loculis adſervari conſueviſſe, Juvenal. *Sat.* 13. *v.* 139. indicat, quum ait: *Gemmaque princeps, Sardonychus, loculis quæ cuſtoditur eburnis*. Et quidem adparet, quantopere fallantur, qui *loculos* eoſdem cum ſacco, ſacculo, crumena, marſupio faciunt, quæ etiam Martialis diverſa fuiſſe docet *lib.* 5. *epigr.* 40. *v.* 7. inquiens: *excuſſi loculoſque, ſacculumque.* Ab arca utique, (quæ ut plurimum ærata erat,) magnitudine *loculi* ſeparabantur. Unde idem Satyricus *Sat.* 1. *verſ.* 89. cæcam & præcipitem luſorum inſaniam carpens: *Neque enim loculis comitantibus itur Ad caſum tabulæ: poſtea ſed luditur arca.* Sane hujuſmodi eburneos *loculos* jam inde ab Ovidii temporibus in uſu fuiſſe, argumento eſt, quod *lib.* 6. *Faſtor. v.* 749. Scripſit: *Loculis depromit eburneis.* Vetus Gloſſarium: *Loculi*, γλοσσοκολλοι. Emendat Briſſon. γλοσσοκομον, quod vocabulum in Evangelio D. Joannis *c.* 12. *v.* 6. *&* *c.* 13. *v.* 29. vetus interpres *loculos* vertit. Sed & Galenus *lib.* 2. *Comment.* εις το περι αγμων *in Hippocratis de fracturis textum* 65. *p.* 218. *Tom. XII. operum* machinam quamdam chirurgicam, fracto femori vel cruri, ubi callus circumdatur, adcommodatam γλοσσοκομον adpellari docens: *Gloſſocomum*, ait, ſecundum verſionem latinam ab Atticis adpellatur arcula illa, qua ſervare ſolent homines eas *res*, quas in pretio habent, & ſcripta, quæ recondi volunt, qua nonnulli ad itinera utuntur. Heſychius cum Suida: γλωσσοκομον, θηκη, σωρος ξυλινη των λειψανων, *Gloſſocomum, theca, item arca lignea, qua reliquiæ mortuorum continentur*. Ac plane etiam *loculum*, numero ſingulari, pro arca, qua mortui corpus conditur, uſurpavit Plinius *lib.* 7. *c.* 2. & Fulgentius *lib. de priſco ſermone, ſtatim initio*, pro *feretro*.

Locuples *a locorum copia dictus*, ut ait Quinctilianus *lib.* 5. *c.* 10. Cic. *lib.* 2. *de republ.* citante Non. Marcello: Olim, inquit, res erat in pecore, & locorum poſſeſſionibus, ex quo pecunioſi & locupletes adpellabantur. Add. Plin. *lib.* 10. *c.* 5. Feſtus *locupletes*, multorum locorum domini. Igitur & locuples in *l.* 5. *l.* 18. §. *ult. D. qui & a quib. manum.* qui ſolvendo eſt, ut in *l.* 29. *D. eod. tit.* Verum tamen *locuples* numquam habetur, qui rem alienam defendit *l.* 166. *D. de reg. jur.* id eſt, ſit licet ſolvendo, numquam tamen ſatiſdatio remittitur. Nemo enim alienæ rei expromiſſor idoneus videtur, niſi ſi cum ſatiſdatione *l.* 110. §. 1. *D. de reg. jur.* Nemo defenſor in aliena re ſine ſatiſdatione idoneus eſſe creditur §. 1. *Inſt. de ſatiſd.* *Locupletior* eſſe, vel fieri dicitur is, ad quem aliquid commodi ex re aliqua pervenit *l.* 28. *D. de dol. mal.* Pupillus autem, cui ſine tutoris auctoritate ſolutum eſt, quomodo locupletior factus intelligatur, vide *l.* 45. *D. de ſolut.* Metus cauſſa actionem prætor in heredem eatenus pollicetur, quatenus locupletior factus eſt, ſeu, quatenus ad eum pervenit *l.* 16. §. *ult. l.* 17. *l.* 19. *D. quod met. cauſſ.* Ceterum ſi ipſa res, quæ ad heredem pervenit, interiit, non eſſe locupletem dicemus, ſin vero in pecuniam, aliamve rem converſa ſit, nihil amplius quærendum eſt, quis exitus ſit, ſed om-

omnino *locuples* factus videtur, licet poſtea deperdat *l.* 18. *D. eod. tit.* In donationibus inter virum & uxorem jure civili impeditis hactenus revocatur dominium ab eo, ab eave, cui donatum eſt, ut ſi res conſumta ſit, condicatur, quatenus *locupletior* quis eorum factus eſt *l.*5. § *ult. D. de don. int. vir. & ux.* Cujus rei quæ ratio habeatur, vide *l.* 7. *pr.* §. 1. & *l.*9. §.1. *D. eod. tit.* Bonæ fidei poſſeſſores, a quibus hereditas petitur, in id dumtaxat tenentur, in quo *locupletiores* facti ſunt. Quod uti accipiendum ſit, vid. *l.*23. *l.* 25. *pr.* & §. *ſeq. D. de hered. pet.* Porro locupletior eſſe non intelligitur, qui populares actiones habet *l.*7. *D. de popul. act.* nec qui libertum adquiſierit *l.* 126. §. 1. *D. de reg. jur. Locupletior* vero factus cenſetur pupillus debito liberatus *l.* 66. *D. de ſolut. Locupletior* quoque ex viri patrimonio facta mulier intelligitur, quæ ære alieno ſuo interventu viri liberata eſt *l.* 99. *D. de donat. int. vir. & ux.* Ceterum, quum quæritur, an quis locupletior factus ſit, litis conteſtatæ tempus inſpicitur *l.* 47. *D. de ſolut. l.* 34. *D. de minor. l.*39. *D. de negot. geſt. l.* 7. *de donat. int. vir. & ux.* excepto eo, quod in bonæ fidei poſſeſſore rei judicatæ tempus ſpectatur *l.* 36. §. 4. *D. de hered. pet.* Edicto cavetur, ut fidejuſſor judicio ſiſtendi cauſſa datus pro rei qualitate *locuples* detur *l.*1. *D. de in jus voc.* Talis vero fidejuſſor *locuples* videtur dari, non tantum ex facultatibus, ſed etiam ex conveniendi facilitate *l.* 2. *l.* 6. §. 1. *D. qui ſatiſd. cog.* præterquam in neceſſariis perſonis, in quibus qualiſcumque fidejuſſor pro locuplete accipitur *l.*1. *l.*3. *D. in jus voc. ut tant.* Plane ſi ab arbitro, ad probandos fidejuſſores conſtituto, ut fieri ſolet per *l.* 9. *D. qui ſatiſd. cog.* probati ſunt fidejuſſores, pro locupletibus habendi ſunt *l.* 10. *D. eod. tit.* Unde Caius in *l.*5. § 1. *D. eod. tit.* Qui pro rei, ait, qualitate evidentiſſime *locupletem*, vel ſi dubitetur, adprobatum fidejuſſorem judicio ſiſtendi cauſſa non acceperit, injuriarum actio adverſus eum eſſe poteſt. *Locuples* reus in *l. ult.* §. *ult. D. de reb. cred.* & paſſim, *id eſt*, idoneus, & qui ſolvendo eſt. *Locuples* (vindex) Caio interprete in XII. Tabul. habetur is, qui ſatis idonee cavet pro magnitudine rei, quam actor petit *l.* 234. §. 1. *D. de verb. ſignif.*

Locus eſt, ait Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* ubi quid locatum eſſe poteſt, item, ubi quidpiam conſiſtit. Et alias *eod. lib. Corpus ubi agitatur locus eſt.* Ex *loco* atrox injuria æſtimatur, veluti ſi cui in theatro, vel in conſpectu prætoris injuria facta ſit §. 9. *Inſt. de injur.* Si *locus* in jubendo judicare non eſt comprehenſus, videtur eo *loco* judicare juſſiſſe, quo ſolet judicari ſine incommodo judicantium *l.* 5. *D. de judic. Locus* facit, ut idem vel furtum, vel ſacrilegium ſit *l.* 16. §. 4. *D. de poen.* Eum *locum* compromiſſo ineſſe, de quo actum ſit, ut promitteretur. Impune igitur ei non parebitur, ſi alio *loci* adeſſe juſſerit *l.* 21. §. 10. *D. de juſtit. & jur. Loco* plus petitur, veluti quum quis id, quod certo loco ſibi ſtipulatus eſt, alio loco petit ſine commemoratione iſtius loci, in quo ſibi dari ſtipulatus fuerit §. 33. *Inſt. de action.* De eo quod certo *loco* dari oportuit. Vid. *ſub art. Condictio de eo quod cert. loc.*

Locus pro parte fundi. *Locus* enim eſt non fundus, ſed portio aliqua fundi *l.* 60. *D. de verb. ſignif.*

ſignif. ubi tamen non magnitudinem, ſed opinionem noſtram, conſtitutionem, & adfectionem *locum* a fundo ſeparare, Ulpianus ait. Quo fit, ut a *fundo* vel *agro locum* plerumque auctores noſtri ſeparent *l.* 54. *in fin. D. de evict. l.*38. *in fin. D. de uſurp. l.* 10. §. 2. *D. quib. mod. uſusfr. vel us. amitt.* § 3. *Inſt. de uſuc.* *Loci* adpellatio non tantum ad ruſtica, verum etiam ad urbana ædificia pertinet *l.* 60. §. *ult. D. de verb. ſignif.* Plane in edicto prætoris, *ne quid in loc. publ. fiat* loci adpellatio & ad areas, & ad agros, & ad villas, itineraque porrigitur *l.* 2. §. 1. *D, ne quid in loc. publ.*

Locus pro miniſterio vel ſparta ponitur in *l.* 41. §. 1. *D. de his, qui not. infam.* Unde & *αξια*, vel gradus militaris *locus* adpellatur *l.*14. *C. Th. de re militar.*

Locus in *l.* 22. *C. Th. de pœn.* pro regione, ſeu tractu aliquo minore quam qui provinciam per ſe conſtitueret. Vid. Jac.Gothofr. *in Comment. ad d. l.*

Loca data pro agris adſignatis *l.*1. *C. Th. de fin. reg.* Cujacius aliter *lib.* 19. *obſ. c.*16.

Locus juriſconſultis erat etiam caput, vel ſegmentum libri. Libros enim in titulos, hos in *locos*, vel capita dividere ſolebant, ut oſtendit Bynkersh. *lib.* 5. *obſ. c.*15. Exempla ſunt in *l.* 8. *pr. D. de inoff. teſtam. l.*30. §.7. *D. ad Leg. Falcid.* nec non ex viri ejuſdem ſententia apud Juvenalem *ſat.* 6. *v.* 245. *Principium atque locos Celſo dictare paratæ*, quamvis ibi non de libro aliquo, ſed de libello accuſatorio loquatur ſatyricus. *Hein.*

Similiter & legum ſegmenta, vel capita *locos* vocabant. Unde formula: *Ad locum* auctoribus Codicis Gregoriani & Theodoſiani, nec non conſultationis veteris Juriſconſulti, & collationibus Legum Moſ. & Rom. admodum familiaris, de qua ſupra ſub art. *ad Hein.*

Locus certus l. 1. *D. de his, qui effud.* opacus, & contra, ſolis plenus *leg.* 17. *D. de ſerv. præd. urb.* profanus *l.* 29. *D. de religioſ.* publicus, vel privatus *l.* 1. *D. de his qui effud.* purus *l.* 1. *D. de mort. infer.* religioſus *l. ult. D. de mort. infer.* ſacer, ſanctus *l.* 17. §. 3. *D. de aqu. & aqu. pluv.* item *loca* ſacra, religioſa *l.* 23. §. 1. *D. de rei vind. locus* ſerviens *l.*20. *D. de ſervit. præd. urb. Loco* rem movere *leg.* 3. §. 18. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſſ. l.*15. *D. ad exhib. l.* 3. *D. de term. mot.* De loco ſacro, & *publico* interdictum vid. infra art. *Sacer*, item *publicus.*

Primo *loco* heredem inſtituere, vel ſcribere *l.* 27. *D. ad Leg. Falcid. l.* 88. §. 4. *D. de leg.* 2. primum *locum* tenere *l.*1. §. 14. *D. de inſp. ventr.* Qui eodem teſtamento, vel poſteriore loco manumitterentur *l.*243. *D. de verb. ſignif.* ſecundo loco datum fideicommiſſum *l.* 55. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* factum teſtamentum id eſt, poſterius *l.* 29. *D. eod. tit.*

In *locum* filii adoptare *l.* 22. §. *ult. D. de adopt. l.* 2. *D. de vulg. & pup. ſubſt.* & alibi. In alterius *locum* ſuccedere dicuntur heredes, ſimileſque perſonæ, quæ in univerſum jus defuncti ſuccedunt *l.* 42. *D. de reg. jur.* In *locum* alterius datus tutor *l.* 28. *D. de excuſ.* tutores dari *l.* 1. *C. in quib. cauſ.* In interdicto *quod Legatorum* in *locum* ſucceſſiſſe accepimus, ſive per univerſitatem, ſive in rem his ſit ſucceſſum *l.* 1. §. 13. *D. quod legator.* Simili modo in *l.* 7. & *l.* 8. *D. de jurejur.* Neque eos, qui

in

in locum ejus, cui jusjurandum delatum eſt, ſuccedunt, etſi in rem ſucceſſerint. In ſuorum *loco* ſuccedere *l.* 1. §. 7. *D. de conjug. cum emancip. l.* 13. *D. de injuſt. rupt. loco* patrum ſuccedentes nepotes *l.* 3. *C. de his, qui num. lib. vel paupert. excuſ. Locum* obtinere adoptivi *l.* 27. *D. de adopt.* parentis *l.* 16. *D. ſolut. matrimon.* liberorumve §. 1. *Inſt. de nupt.* rei *l.* 4. *D. de fidejuſſ.* ſervitutis §. 9. *Inſt. de legat. Loco* eſſe abſentis *l.* 124. §. *ult. D. de reg. jur.* aviæ *l.* 23. *D. de adopt.* Pactionis *loco* accipi *l.* 7. §. 12. *D. de pact.* Prædonis loco intelligendus *leg.* 46. *D. de heret. pet.* Pretii *loco* haberetur *l.* 4. *D. de dol. except.* Qui acceſſionis *loco* promittunt *l.* 34. *D. de fidejuſſ.* id eſt, tamquam alienæ obligationi accedentes.

Loco ſolutionis cedit jusjurandum *l.* 27. *D. de judiciis.*

Locus eſt, vel non eſt, huic vel illi rei, & *locum* habet, vel non habet ea res, idem valent, ita ut ceſſare dicatur id, cui locus non eſt, vel quod locum non habet *l.* 1. §. *ult. l.* 12. *D. de SC. Maced. l.* 9. *D. quod met. cauſſ.* Sic *locus* eſt actioni *l.* 10. §. 5. *D. quæ in fraud. credit. & aliis locis* adpellationi *l.* 1. §. 1. *D. quæ ſent. ſin. adpell.* bonorum poſſeſſioni *l.* 4. *D. de bon. poſſ. contr. tab.* cautioni *l.* 1. §. 16. *D. ad Leg. Falcid.* & ſic porro de aliis multis. Sic *locum* habent, vel non habent acceſſiones *leg.* 13. §. 12. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſſ.* actio *l.* 15. *pr. D. de injur. &c.* Eodem ſenſu veteres utuntur phraſi *Locum facere rei*, id eſt, efficere, ut illi locus ſit. Sic e. g. Perſonæ conditio *locum* facit beneficio *l.* 68. *D. de reg. jur. Locum* facere edicto *l.* 27. *D. ſi quis omiſſ. cauſ. teſt.* exceptioni *l.* 1. §. 3. *D. quar. rer. act.* falcidiæ *l.* 5. §. 5. *D. de legat. præſt.* fiſco, id eſt, bona alicujus præſcribi *l.* 1. *C. Th. de curat. calend.* Sibi *locum* facit poſtumus *l.* 5. *D. de injuſt. rupt.*

Locus pro conditione. Deteriore *loco* libertus eſt *l.* 2. *D. ne quis eum, qui in jus voc.* Homo honeſtioris loci *l.* 3. §. 5. *D. ad Leg. Cornel. de ſicar.* humilis loci *l.* 38. §. 8. *D. ad Leg. Jul. de adult.* Humiliori *loco* poſitus *l.* 1. §. *ult. D. ad Leg. Cornel. de ſicar.*

LOCUSTARUM edaci pernicie vitium ſterilitatis interceſſit *l.* 10. *C. de locat.* qua de re vid. Plin. *lib. c.* 29. ubi frequentem hanc perniciem in Africa eſſe, & coortas inde locuſtas Italiam aliquando infeſtare, teſtatur. In Syria Neronis temporibus exorta vis locuſtarum ambederat, quidquid herebidum, aut frondoſum, teſte Tacito *lib.* 15. *Annal. c.* 5. Similia exempla ſunt apud Gregor. Turon. *lib.* 4. *hiſt. cap.* 20. & Nicol. Burgund. in *vita Ludovici IV. Imp.*

LOCARIUM, rationum libellus. Chartæ ad ratiunculam, vel ad *legarium* paratæ *l.* 3. §. 10. *D. de poen. leg.*

LOGISTA Græcis & curator reipublicæ vel civitatis *l.* 3. *C. de mod. mulct.*

LOGOGRAPHUS *l. ult. D. de muner. & honor. l.* 1. *l. ult. C. de tabul. ſcrib. & logogr. l. un. C. Theod. ne conlat. per logogr. l.* 8. *eod. C. de cohortal. princip. Novell.* 128. *c.* 13. Hi tributorum rationes conſcribebant, & tabulariorum ea in re munere fungebantur. Eos certe abſoluto tormentorum periculo obnoxios fuiſſe, ait *l. un. C. Theod. de conlat. per logogr.* Logographi civitatum *l.* 3. *C. Theod. de tabular.*

lar. chomatum *l. 6. C. Theod. de patroc. vicor.*

Lolium *l.* 27. §. 14. *D. ad Leg. Aquil.* Illud Plin. *lib.*22. *c. ult.* inter frugum peſtes aperte ponit, & a Virgilio *lib.*1. *Georg. v.*153. infelix dictum eſſe ſed notat *lib.* 18. *c.* 17. *Lolium* ut & tribulos, & carduos inter frugum morbos potius, quam inter ipſius terræ peſtes numeranda cenſet. Ceterum locus ex *d. l.* 27. §. 14. *D. de Leg. Aquil.* mirifice illuſtrat parabolam Chriſti, de homine inimico zizaniam ſpargente in agro bene conſito. *Matern. v.* 24. ad quem locum de voce ζιζανια videndus Jo.Contr. Schnarz. *ad Jo.Olear.de ſtilo nov. teſtam. p.*176.

Longævus homo *l.* 56. *D. de uſufr.* uſus *l.* 2. *C. quæ ſit long. conſuet.*

Longe pro valde poni, Serv. *in Aen.* 5. *v.* 406. notat, & ita paſſim in libris noſtris.

Longinqua taciturnitas *l. un. C. Theod. ſi cert. pet. de chirogr.* excurſio *l.*13. §. *ult. D. de alim. vel cib. legat.*

Longinquitas ſoli *l.*14. *D. de damn. infect.* temporis *l. ult. C. de long. temp. præſcr.*

Longinquo abfuturus *l.* 44. *D. de procurat.* abſens *l.* 39. *D. de legat.* 1.

Longus, *a*, *um Longa* conſuetudo, id eſt diuturna *leg.* 1. *D. de mun. & hon. Longi* temporis *l.* 1. *C. de ſervit. Longior* dies *l.* 16. *l.*18. *D. de pact. dotal. l.*15. §. *ult. D. de in diem addict.* Paull. *lib.*5. *ſent. tit.*9. §. 1. id eſt, longius tempus. Sic longiorem diem dare *Plin. lib.*10. *Epiſt* 85. *Longa* differentia *l.*31. *D. de ſolut. Longa* manu tradita pecunia. Vid. ſub *art. manus. Longæ* naves *l.* 2. *D. de capt. & poſtl.* Gell. *lib.* 10. *c.*25. Varro *de ling. lat.* Ceterum navem *longam* definit Iſidorus *lib.* 19. *c.* 1. dromonem dictam eo, quod longior ſit ceteris, cui contrarius muſculus, brevius navigium. *Longa* poſſeſſio. Per *longam* poſſeſſionem capere *l.* 26. *D. de adquir. poſſeſſ.* id eſt, decennium, vel vicennio. *Longum* enim tempus decennii inter præſentes, vicennii inter abſentes ſpacium comprehendit, auctore Paullo *lib.* 5. *ſent. tit.* 2. §. 3. & *tit.* 5. §. 8. Juſtiniano *pr. Inſt. de uſucap.* Gratiano *can. placuit 6. quæſt.* 3. Et ita *longam* poſſeſſionem in pandectis accipere oportet, in quibus hæc verba, uſucapioni a Triboniano attributa legimus. Nam quod Juriſconſulti biennio capere dixerunt, id ipſe poſt uſucapionem a Juſtiniano transformatam *longa* poſſeſſione, vel *longo* tempore capere dixit, ut pandectis cum codice conveniret *l.* 2. §. 6. *l.* 4. *l.* 7. §. *ult. D. pro emtor. l.* 76. *in fin. D. de contr. emt. l.*3. *l.*11. *in fin. D. de div. temp. præſcr. & paſſim.*

Loqui, & *fari* diverſa facit Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* his verbis: *Loqui* ab *loco* dictum, quod, qui primo dicitur *fari*, & vocabula & reliqua verba dicit ante, quam ſuo quidque loco dicere poteſt. Hunc Chryſippus negat *loqui*, ſed *ut loqui*. Quare ut imago hominis non ſit homo, ſic in cornicibus, pueris, primitus incipientibus *fari*, verba non eſſe verba, quod non *loquantur*. Igitur is loquitur, qui ſuo loco quodque verbum ſciens ponit.

Sed & teſtamenta, & leges, & reliqua in ſcriptura redacta *loqui*, vel auctores eorum per illa *loqui* dicuntur, *Loqui* dicitur teſtamento, qui ſermonem dirigit ad heredem, vel legatarium *l.* 47. §. *ult. D. de fideic. libert.*

Loricatio pro tectorio, incruſtatione parietum ex marmorato, arenato, & hujuſmodi *l.* 79. *in fin. D. de verb. ſignif.*

De

De latiore hujus vocabuli uſu apud architectos, (nam & omnem contignationem contabulationem ſignificat,) & Vitruv. *lib.* 7. *c.* 1. ejuſque interprete Philandro, quædam monuit Ducker. *de Latin. vet. juriſc.* p. 414. Hein.

Lorum, ſcutica, qua quis cæditur. *Loris* cæſus *l.* 43. §. 5. *D. de Aedil. edict.* rumpere *l.* 15. *D. de injur.* Cic. *phil.* 13. *c.* 12. Quos Antonius deliciarum cauſſa *loris* in convivio cædi jubebat a ſervis publicis. Alias *lorum* pro quavis corrigia ex corio facta. Unde mulum ad pollicem adligare de loro *l.* 27. §. 34. *D. ad Leg. Aquil.* Inde *lorarii* adpellati, qui magiſtratus in provincias euntes ſequebantur, &, quos erant juſſi, vinciebant, aut verberabant, ſicuti Gellius eos deſcribit *lib.* 10. *c.* 3. *in fin.* Vid. Pet. Fab. *lib.* 2. *ſemeſtr. c.* 24. Eorumdem & inter privata mancipia ſæpe numero meminit Plautus, veluti *in Captivis*, ubi & inter perſonas ſunt *lorarii*. Erant ſervi, qui conſervos vel de fuga ſuſpectos, vel delicti reos dominorum juſſu vel vinciebant, vel cædebant loris.

Lubricæ mentes *l.* 3. *C. Th. de apoſtat.*

Lubricum pro lubrico loco *in l.* 7. § 2. *D. ad Leg. Aquil. ſerv. in* 2. *Aen. v.*474. ad hæc verba *lubrica terra*: *Lubricum*, inquit, dicitur, quod labitur, dum tenditur, ut piſcis, ſerpens, & locus, in quo labimur, ut ſeſe oppoſuit Salio per *lubrica* ſurgens.

Metaphorice *lubricum* tribuitur ei, ob quod facile quis labitur. Sic *lubricum* ætatis *l.* 11. §. 5. *D. de minor. l. ult. C. ſi adv. delict.* pro inconſulta facilitate, juvenili levitate, ac denique infirmitate ætatis, ut loquitur *l.* 18. *D. de minor.* Sic & *lubricum* conſilii *l.* 3. §. 5. *D. de teſt* linguæ *l.*7. §.1. *D. ad Leg. jul. majeſt.* tutelæ *l.*4. §.1. *D. de uſur.*

Lucania, Italiæ regio, quæ per correctores regebatur. Ejus fit mentio in *l.* 6. *C. Th. quib. equor. uſ. l.* 7. *eod. C. de indulg. debit. & Novell. Valent. & Martiani de ſuariis*, Lucaniæ autem correctorem, ad ſimilitudinem correctoris Apuliæ, & Calabriæ officium habuiſſe, Marianus *in Notitia* docet.

Lucentes divini ſacerdotii integritate *l.*2. *C. Th. de epiſcop. judic.*

Lucerna a lychno dicta, & hinc brevis eſt Lucillio, & Horatio, ut Serv. *in Aen.* 11. *v.* 637.

Lucernam accendere monimento *l.* 44. *D. de manum. teſt.*

Lucidius intelligetur *l.* 1. *D. de dol. mal. except.*

Lucius *Titius*, ut & *Caius Seius* exempli loco pro ὁ δεῖνα, ſeu *quidam* poni ſolet a juris-conſultis, ut Dionis & Theonis nomen a philoſophis in exemplis uſurpatur, ceu Plutarch. ἐν αἰτίοις, vel *Quæſt. Rom.* 29. adnotavit. Cujus rei teſtimonia, in pandectis paſſim obvia, nimiæ, ne dicam putidæ eſſet diligentiæ conquirere. Illud unum monuiſſe ſat erit, non prudentes modo, verum etiam prætores ipſos in edictis ſuis hoc nomine perſonas quaslibet deſignaſſe, ut adparet ex *l.* 1. *D. de tab. exhib. l.* 10. *D. quæ in fraud. cred.* Addenda hic, quæ de talibus nominibus, a jureconſultis in arte ſua adhibitis, obſervavit Bynkersh. *obſ. lib.* 1. *c.* 22. Hein.

Lucrari. *Lucrati* duumviratus curas, id eſt, liberati & ſoluti a duumviratu, & officio curatoris civitatis *l.*1. *C. Theod. de bonor. codicill.*

Lu-

Lucrativa cauſſa adpellatur, ex qua accipienti nihil abeſt, veluti donationis, vel legati *l.* 82. §. 2. *D. de legat.* 1. *l.* 13. §. 25. *D. de act. emt.* & aliis locis. Ex promiſſione dotis lucrativa cauſſa non eſt, ſed quodammodo creditor aut emtor intelligitur, qui dotem petit *l.* 19. *D. de oblig. & act. Lucrativa* poſſeſſio, i. e. quam quis ex lucrativa cauſſa nactus eſt. *Lucrativas* res eas tantum volumus adpellari, quæ hereditatis, legati, fideicommiſſi jure, mortis cauſſa donatione, vel cujuslibet poſtremæ voluntatis arbitrio ad quempiam delabuntur. Inter vivos etiam donatio, ſimplici liberalitate confecta *lucrativæ* merebitur & nomen, & ſarcinam. Si vero vel ſocer futurus filii, vel nepotis, vel pronepotis ſponſæ, adfinitatis coeundæ cauſſa donaverit, vel parens etiam filiam, vel neptem, vel proneptem, curiali, ſeu extraneo nubentem, donaverit, licet caſus eventu res ejus, cui data eſt, vertatur ad lucrum, inter lucrativas non numerabitur *leg. un. C. de impon. lucrat. deſcr. Lucrativa* in dicto titulo *C. Juſtin. & C. Theod.* Jac. Gothofr. interpretatur de iis, quæ non curialis de ſubſtantia, curialis ex lucrativa cauſſa percepit *l.* 16. *in fin. C. Theod. de agent.* ſeu de poſſeſſionibus, quas quis ex lucrativa cauſſa detinet, quum antea fuerint curalium *l. un. C. Th. de imp. lucr. deſc. l.* 123. *Cod. Theod. de decurion. l.* 173. *eod. tit.* puta, ſi quis non curialis legitimus vel teſtamentarius heres, fideicommiſſarius, aut legatarius curialis fuerit, vel etiam viventis locupletatus fuerit liberalitate *l.* 107. *C. Theod. de decurion.* Hujusmodi *lucrativis* certa deſcriptio imponebatur, a poſſeſſore præſtanda *l.* 16. *C. Theod. de agent. l.* 107. *C. Theod. de decurion.*

Lucrifacere dotem *l.* 16. *D. ſol. matr. l.* 6. *D. ad leg. Falcid. l.* 29. *D. l.* 29. *D. de religioſ.* hereditatem *l.* 1. §. 4. *D. ſi quis omiſſ. cauſſ. teſt.* ſervum *l.* 14. §. 8. *D. de ſerv. corrupt.* ſuperficiem *l.* 86. §. *ult. D. de legat.* 1. *Lucrifit* aqua *l.* 5. §. 3. *D. de aqu. quot. & æſtiv.*

Lucrosa bona *l.* 8. §. 2. *D. qui teſtam. fac.* hereditas *l.* 17. *D. ſi quis omiſſ. cauſſ. teſt. l.* 3. *D. de bon. poſſeſſ.* §. 1. *Inſt. de auct. tut.* ignorantia *l.* 6. §. 10. *D. quæ in fraud. cred.*

Lucrum facere, & *damno affici* adverſantur *l.* 22. *D. ex quib. cauſſ. major. Lucrum* adventitium *leg.* 4. *D. de manum. Lucro* ejus cedit *l.* 22. *D. ſolut. matrim.* Si quod lucrum ex emtione deſcendit *l.* 7. *D. pro ſoc. Lucrum* extorquere *leg.* 5. §. 1. *D. de calumniat. Lucrum* facere ex alterius poena vel damno *l.* 18. *D. ex quib cauſſ. major. Lucrum* non intelligitur, (in ſocietate) niſi omni damno deducto, neque damnum, niſi omni lucro deducto *l.* 30. *D. pro ſoc. Lucrum* quod (quis) ſenſit *l.* 25. *D. de hered. pet.* ſuo *lucro* non meo commodo ſtudet *l.* 6. §. 2. *D. de neg. geſt.* De *lucro* quoque minoribus ſubvenitur *l.* 7. §. 6. & §. 8. *D. de minor.* Multum intereſt, utrum damnum quis faciat, an lucro, quo adhuc utebatur, uti prohibeatur *l.* 36. *D. de damn. infect.*

Luctamen. Adpellationis injuſtæ diſcrimen competenti ſubire *luctamine l.* 40. *C. Theod. de adpell.* Etiam ſi quod poſſit tribui de proprietate *luctamen l. un. C. Th. quor. bon.*

Luctuosa hereditas *leg. ult. C. de inſtit. & ſubſtit.* portio *l.* 28. *C. de inoff. teſt.* ut & luctuo-

luctuoſum lucrum *l. ult. C. commun. de ſucceſſ.* adpellabatur hereditas liberorum, quæ ad parentes redibat. Similes loquutiones & alibi paſſim occurrunt. Sic eadem hereditas vocatur triſtis ſucceſſio §. 2. *Inſt. ad SC. Tertull.* item non grata hereditas, ſed triſte lucrum *l.* 11. *C. comm. de ſucceſſ.* quia nimirum parentes ad bona liberorum ratio miſerationis admittit, liberos naturæ ſimul & parentum commune votum *l.* 7. §. 1. *D. ſi tab. teſt. null. exſtab.* vel, quia illis non debetur filiorum hereditas, propter votum parentium, & naturalem erga liberos caritatem, ſed quia turbato ordine mortalitatis non minus parentibus, quam liberis pie relinqui debet *l.* 25. *pr. D. de inoff. teſtam.* id eſt, quia lucrum iſtud parentes non niſi cum luctu, & gemitu & contra votum capiunt. *Hein.*

L U C T U S ægritudo eſt in ejus, qui carus fuit, interitu acerbo. Lamentatio vero eſi ægritudo cum ejulatu. Cicero 4. *Tuſcul.* quæ ad bonorum fortunæ amiſſionem aliquando extenditur: Juvenal. *Sat.* 13. De luctu minuendo exſtat lex hæc XII Tabularum :: *Mulieres genas ne radunto, neve leſum funeris ergo habento*, i. e. Mulieres ne genas unguibus dilanianto, ſeu faciem carpunto, neque lugubrem ejulationem, ſeu fletum in funeribus adhibento. Vid. Feſt. in verbo radere. Hic vero luctus domeſticus adpellabatur. Luctus annuus lege firmatur *l.* 1. *D. de his qui not. infam.* Luctus vero feminarum minutus fuit ampliſſimo decreto, quo triſtior habitus, aliaque triſtitiæ inſignia mulieribus remittuntur *l. decreto C. ex quib. cauſſ. infam. irrog.* At, quæ nondum a viro cognita fuit, illum lugere debet *l. denique D. de rit. nupt.* Tempus *luctus* continuum eſt *l. genero D. de his, qui not. inf.* Non ſolent autem lugeri hoſtes, vel perduellionis damnati, neque ſuſpendioſi, neque qui ſibi manus intulerunt, non tædio vitæ, ſed mala conſcientia Cujac. *lib.* 15. *obſerv. c.* 34. Vid. *l. minime D. de religioſ.* Viri uxores lugere non compelluntur *l. uxorem* 1 *D. de his, qui not. inf.* Qui luget a conviviis, ornamentis, purpura, & alba veſte abſtinere debet Paull. *lib.* 1. *Sent. tit.* 23. Luctum publicum matronarum Romæ tradit Livius *lib.* 2. Dionys. *lib.* 5. Cauſſas minutionis luctus Feſtus profert *in verbo minuitur.* At militibus & Ducibus jus hoc ſingulare legibus fuit conceſſum, ut ſi eorum corpus non compareret, lugerentur *l. fin. §. fin. D. de his qui not. infam.* Dn. Giron. Vid. in *lugere.*

Luctum habere memoriæ *l. ult. D. de his, qui not. infam.* *Luctus* tempus legitimum vid. ſupra ſub art. *legitimum.* Luctu liberorum & parentium *l.* 11. *D. eod. tit.* Sponſi nullus *luctus* eſt *l.* 9. *D. eod. tit.* Vid. infra *lugere.*

L U C U L E N T A conſonantia §. 2. *proœm. Inſt.*

L U D E R E aleam *l.* 26. *D. de injur.* Suet. *Aug. c.* 71. de Auguſto epigramma ſcribit vulgatum ejuſmodi: Poſtquam his claſſe victus, naves perdidit, aliquando ut vincat, *ludit* adſidue aleam. *Ludere* pila *l.* 11. *l.* 52. §. *ult. D. ad Leg. Aquil.*

Ludere pro *eludere.* Si poſt has conteſtationum voces longa debitoris abſentia vel redhibitio protelетur, vel novatio juſta *ludatur l. un. C. Th. ſi cert. pet. de chirogr.* Sic in *l.* 5. *eod. C. de denunc. vel edit. reſcr.* Nullis eum temporum moris eſſe *ludendum*, hac lege decernimus.

L U D I B R I O corporis ſui quæſtum facere *l.* 15. *C. Th. de ſcenic.*

Lu-

Ludibrio habere filium vel ſervum *l. 26. D. de injur.*

Ludicras artes agitari *l. 2. C. Theod. de majuma.* De iis vide ſupra art. *ars.*

Ludificante mora in longum protrahere *l. un. C. Th. de petit. & deſiſt.* Ludificatur poſſeſſor *l. 8. §. 8. D. quib. mod. pign.*

Ludificationes admitti non convenit *l. 1. C. Th. quæ adpell. non rec.*

Ludus, pro ſpectaculo. Tales in jure noſtro *l. 10. D. ad Leg. jul. de vi publ.* & alibi memorantur *ludus* beſtiarius apud Senecam *Epiſt. 70.* qui & ſimpliciter *ludus* dicebatur, & pœnæ mediocris genus ſtatuebatur a Paullo *lib. 5. Sent. tit. 17. §. 3.* Ludi Circenſes *lib. 122. D. de legat. 1. l. 2. l. 4. l. ult. C. Th. de prat. & quæſt.* curules, vel curule certamen *l. 1. C. Th. de equ. curul.* de quibus vide ſuis locis, vel equorum circenſium ſpectacula, uti in *l. 1. D. de mun. & honor.* Ludus gladiatorius *l. 1. C. Theod. ad leg. Fab. l. ult. C. de gladiat.* B. Cyprian. *lib. 2. epiſt. 2.* Paratur ludus gladiatorius, ut libidinem crudelium hominum ſanguis oblectet. Iſidor. *lib. 18. etymol.* Ludus gladiatorius inde dictus, quod in eo juvenes uſum armorum condiſcant, & modo inter ſe aut gladiis, aut pugnis certantes, modo contra beſtias incedentes ſubeant ferale certamen. Quinctilian. *Declam. 302.* Non ſumus magnæ legis interpretes, non *ludum*, non arenam, nec armorum ſcientiam complexa eſt. Tertullian. *de patient. c. 7.* Quum denique ludo, & caſtris ſe locant. Lactant. *lib. 6. divin. Inſt. c. 20.* Hos tamen *ludos* vocant, in quibus humanus ſanguis effunditur. *Ludi* Scenici *l. 122. D. de legat. 1. l. 2. l. 4. C. Theod. de præt. & quæſt.* & apud Cic. *lib. 3. de orat. c. 1.* Iidem & *ludi* theatrales *l. 2. C. Theod.* ludus venatorius *l. 8. §. ult. D. de pœn.* vid. infra art. *venatio.* Et ad *ludos* hujuſmodi ferales pertinent loquutiones *Ludo* adjudicari *l. 8. C. Theod. de pœn.* Quam pœnam irrogari Chriſtianis vetant Impp. Valentinianus, & Valens *d. l. 8. C. Theod. de pœn.* Et cauſſa eſt, cur in conſtitutione quadam Conſtantini, in qua ſcriptum fuerat; *Si quis in ludum fuerit, vel in metallum damnatus*, Tribonianus tantum *metalli* mentionem fecerit *l. 17. C. de pœn.* ut patet ex *l. 2. C. Theod. eod. tit.* Servi in ludum venatorium dari ſolent *l. 8. §. ult. D. de pœn.* vel ad *ludum* damnari *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit. 1. §. 7. l. 2. C. Th. de pœn.* Plin. *lib. 10. epiſt. 40.* Quidam vel in opus damnati, vel in *ludum*, & ſimilia his genera pœnarum. Tertull. *de ſpectao. c. 19.* Etiam qui damnantur in *ludum*, quale eſt, ut leviore delicto in homicidas emendatione proficiant. Clemens *Conſtit. Apoſtol. lib. 5. c. 1.* Ει τις χριϛιανος κατακριθη υπο ασεβων εις λυδον, η θηρια, η μεταλλον. *Si quis Chriſtianorum ab impiis in ludum, vel ad beſtias, vel in metalla damnatus ſit.* Et ad hoc pœnæ genus ſpectant verba hæc Senecæ *lib. 1. de clemens. c. 6.* Catenas ſolvi jubebit, & *ludo* eximet.

Ludus & pro ſchola liberalium artium accipitur. *Ludi* litterarii magiſtri *l. 1. §. 6. D. de extraord. cognit.* Seneca *Epiſt. 94.* Si ludum litterarium intraveris, ſcies, iſta, quæ ingenti ſupercilio philoſophi jactant, in puerili eſſe præſcripto. Idem tamen *Epiſt. 71.* Ludum quoque philoſophorum dixit. Ceterum *ludi* litterarii magiſtri, teſte Aſcon. *in Divinat.* proprie ſunt *ludimagiſtri*; omnem enim ſcholam *ludum* dixere Romani.

Te-

Digitized by Google

Terent. *Phorm. Act.* 1. *ſc.* 2. In quo hæc diſcebat ludo. Vetus gloſſarium : Ludimagiſter, γραμματοδιδασκαλος. In officio quoque militari omne negotium, vel pugnam eſſe, vel *ludum*, ait Donat. *in Phorm. Act.* 2. *ſc.* 2.

Lᴜᴇʀᴇ, ſignificat ſolvere, teſte Varrone *lib.* 4. & 5. *de ling. lat.* & Feſto Pompeio non uno loco. Idem Varro in εκατομβη περι θυσιων, citante Nonio, *in verbo lutavi* : In quo ego, ut puto, quoniam eſt *luere ſolvere*, *lutavi*. Vetus Gloſſarium : *luere* διαλυσαι. *luit*, απετισεν. Eo pertinent ſequentia : Capite *luendum*, vel minore ſupplicio *l.* 16. §. 4. *D. de pœn.* Luere debitum *l.* 3. *C. Th. de denunc. vel edit. reſcr.* fundum a teſtatore obligatum *l.* 78. §. 6. *D. ad SC. Treb.* id eſt, liberare nexu pignoris ſoluto debito. *Luere* ornamentum pignori poſitum *l.* 33. §. *ult. D. de legat.* 3. pignus *l.* 7. §. 22. *D. commun. divid.* pœnam *l.* 8. *D. de juriſd.* Serv. *in lib.* 10. *Æn. v.* 32. *luant* peccata ait, id eſt, abſolvant. Dicimus autem & *luo* pœnam, melius & *luo* peccatum. Nam peccatum ſolvitur pœna. Qui enim crimine tenetur obnoxius, eum pœna a priſtina liberat obligatione. Contra *luo* pœnam ſi dixeris, non præcedit, quare pœna ſolvatur. Tamen auctoritas ita licenter confundit, more, quo ſolet poni vel a ſequenti, quod præcedit, vel præcedenti, quod ſequitur. *Luere* prædium a creditore *l.* 52. §. 1. *D. de act. emt.* rem obligatam *l.* 57. *D. de legat.* 1. Luere ſe *l.* 8. *C. de re milit.* quod faciunt, qui alterius pecunia ab hoſtibus redemti ab eo ſe liberant : quia nexu quodam pignoris pro ea pecunia tenentur. Ejuſque nexus ſolutio, quæ fit præſtito redemptionis pretio, *luitio* adpellatur *l.* 1. §. 4. *D. de ſuis & legit. l.* 15. *D. de capt. & poſtl.*

Lᴜɢᴅᴜɴᴜᴍ. Plinius coloniam vocat *lib.* 4. *c.* 18. Olim vero hanc urbem inſulam adpellatam, quod in confluente Rhodani & Araris ſita eſſet, non male colligi videtur ex Polyb. *lib.* 3. *c.* 49. *p.* 280. *edit. Gronov.* ubi hanc ipſam urbem digito demonſtrare videtur, quum ait, ſecundum latinam interpretationem : Hannibal quarto die, poſtquam a Rhodano erat profectus, ad inſulam, quam vocant, pervenit, regionem, & cultoribus frequentem, & frumenti feracem, e re ipſa ita nominatam, ſiquidem hinc Rhodanus, inde Arar latera duo illius præterfluens, qua in unum confluunt, faſtigiatam ejus figuram reddunt. Eſt autem ſimilis regio iſta tum magnitudine, tum figura illi, quod in Ægypto Delta nuncupant. Quem Polybii locum ita verbum fere verbo Livius *lib.* 21. *c.* 31. reddit. Quartis caſtris ad inſulam pervenit. Ibi Arar, Rhodanuſque omnes, diverſis ex Alpibus confluentes, agri aliquantulum amplexi, confluunt in unum, mediis campis Inſulæ nomen inditum. Hæc quidem Livius. Verba autem hæc in Lugdunum cadere palam eſt. Neque enim alibi, ut oculis hodieque cernitur, Rhodano Arar miſcetur, & hodiernus urbis ſitus vetuſto hac in re congruit. Teſtis locuples Strabo *lib.* 4. *p.* 283. Πλησιον υπερκειται της Ουιεννης το Λουγδουνον, αφ' ου συμμισγουσιν αλληλοις ο, τε Αραρ, και ο Ροδανος. Paullo ſupra Viennam eſt Lugdunum, ubi Arar & Rhodanus confluunt. Ptolomæus *lib.* 2. *cap. de Gallia Celtica Narbonenſi*, de Rhodano agens : *Inter flumina* (ait ex verſione latina) *hæc una ruentia Arar & Dubis ſeptentrionalem Lugduni partem influunt, invicem con-*

confluentes, *ac commixti.* Verum in Polybii Græco exemplari Arar (de quo ſenſiſſe cum Livius evincit) perperam Σκωρας vocatur, niſi quis Σκωνας σαυκωνας emendandum eſſe dicat, quo quidem vernaculo nomine a quibuſdam Latinis auctoribus, maximeque ab Ammiano Marcellino adpellatur fluvius ille, quem Cæſar *de bell. Gall. lib.* 1. *c.* 12. tradit *per fines Heduorum & Sequanorum in Rhodanum influere incredibili levitate, ita ut oculis, utram in partem fluat, judicari non poſſit.* Sed quum a Græcis auctoribus Strabone & Ptolemæo Ἀραρ adpelletur, religio eſſet, Gallicam Polybio vocem inſerere. Enim vero ad has noſtras litterarias epulas minorum gentium auctorem Henricum Monachum, qui Caroli Calvi Imperatoris temporibus floruit, invitare non pigebit. Nec enim ἀσυμβολος veniet, ſed imi lecti conviva, non modo in aliorum ſententiam lingua ibit, verum etiam originem Gallicæ Lugduni vocis, vulgo incognitam patefaciet. Ex ejus ergo vita *B. Germani* Antiſſiodorenſis Epiſcopi *lib.* 4. excerptos quatuor verſus lectorem plauſu excipere jubeo. Sic autem habent: *In Lugdunenſes æquis proceſſibus arces Vexit, Arar Rhodano ſeſe ſub mœnibus abdens Lugduno celebrant Gallorum famine nomen Impoſitum quondam, quod ſit mons lucidus idem.*

Lugdunenſis colonia apud Senecam *Epiſt.* 91. ex qua diſcimus, Neronianis temporibus eam urbem totam, quod vix poſt hominum memoriam oppido cuiquam accidebat; incendio ita abſumtam, ut ad aream redigeretur: atque eo caſu eleganter inter *urbem magnam & nullam* unius tantum noctis intervallum intereſſiſſe ait. Eadem Epiſtola de eadem urbe agens Seneca: Civitas, ait, arſit opulenta, ornamentumque provincialium, quibus & inſerta erat, & excepta: uni tamen impoſita, & huic non altiſſimo monti. Deinde aliquot interjectis: Huic coloniæ ab origine centeſimus annus eſt; ætas ne homini quidem extrema. Deducta in hanc frequentiam loci oportunitate convaluit. Euſebius in Chronico interprete D. Hieronymo *Olympiade* 188. Munacius Plancus, Ciceronis diſcipulus, orator inſignis habetur, qui quum Galliam Romanam regeret, Lugdunum condidit.

Lugdunenſes Galli *l. ult. D. de cenſib. Lugdunenſis* legatus *l.* 15. *§. ult. D. de excuſat.* provincia Ulpianus apud *Auctorem Collationis Legum Moſ. & Rom. tit.* 15. §. 2.

LUGERE non eſt ſimpliciter amiſſos maritos, parentes, liberos, propinquos deflere, mortuoſque lacrymis, ploratu, & queſtu proſequi, ſed hoc amplius eo nomine lugubria, ſeu luctus inſignia ſumere, geſtare, aliaque mœroris indicia recepta dare, Paull. *Sent. lib.* 1. *tit.* 21. §. 14. Qui *luget*, abſtinere debet a conviviis, ornamentis, purpura, & alba veſte. Liv. *lib.* 34. *c.* 7. Quid aliud in *luctu* mulieres, quam purpuram atque aurum deponunt? Quid, quum *eluxerunt* ſumunt? Si quis in bello occiderit, etſi corpus non compareat, lugebitur *l. ult. D. de his qui not. infam. Lugeri* more majorum non ſolebant hoſtes, perduellionis damnati, ſuſpendioſi, nec qui manus ſibi attulerant, non tædio vitæ, ſed mala conſcientia *l.* 11. §. 1. *D. de his qui not. infam.* Add. *l.* 35. *D. de relig. & ſumt. fun.* Imprimis per annum, & olim per decem menſes lugendus erat maritus, adeo ut eum, qui abſentem accepit uxorem, deinde rediens a cœna juxta Tiberim periit, ab

ab uxore *lugendum* reſponſum ſit *l.6. D. de rit. nupt.* Plane ſi mulier poſt legitimum tempus virum mortuum reſciiſſet, ipſa die & ſumebat lugubria, & deponebat *l. 8. D. de his, qui not. infam.* Parentes & liberi utriuſque ſexus, nec non & ceteri adgnati, vel cognati, ſecundum pietatis rationem, & animi patientiam, prout quiſque voluerit, *lugendi* ſunt *l. 23. D. de his, qui not. infam.* Parentes & filii majores ſex annis anno *lugeri* poſſunt, minores menſe, mariti decem menſibus, & cognati proximioris gradus octo Paull. *lib. 1. Sent. tit. 21. §. 13.* Sponſæ nulla erat ſponſi mortui lugendi neceſſitas impoſita *l. 9. D. de his, qui not. infam.* Viris quoque nullum legitimum tempus eſt, quia, ut Paullus ait, viri uxores lugere non compellebantur *d. l. 9. eod. tit.*

LUGUBRIS veſtis *l. 15. §. 27. D. de injur.* pro quo uſurpatur neutrum plurale *lugubria* in *l. 8. D. de his, qui not. infam. l. 15. C. ex quib. cauſſ. infam. irrog.* & apud Ovid. *lib. 11. metam. v. 669. lib. 4. triſt. eleg. 2. Propert. lib. 4. eleg. ult. v. 96.* Lucan. *lib. 2. v. 365.* Lugubria autem Tacit. *lib. 2. Annal. cap. 8.* inſignia lugentium vocat. Πένθιμα vocant Appian. *in par. περὶ πρεσβειῶν c. 2.* & Maximus *in Schol. Epiſt. Dionyſ. ad Demophilum.* Sumere *lugubria*, & contra *deponere l. 8. D. de his, qui not. inf.*

LUITIO, ſolutio, liberatio *l. 14. C. Th. de nav.* Luitio pignoris *rubr. C. de luit. pign.* Vid. ſupra *luere.*

LUMEN, quo cœlum & aër adſpicitur, ſoliſque, ac diei claritas, fulgor in ædes, cœnaculave admittitur. *Lumen*, ait Paullus, id eſt, ut cœlum videretur, & intereſt inter *lumen*, & *proſpectum*. Nam *proſpectus* etiam ex inferioribus locis eſt, lumen ex inferiore loco eſſe non poteſt *l. 16. D. de ſerv. urb. præd.* Hinc *lumina* excipere & minuere *l. 4. D. eod. tit.* Lumina immittere *l. 13. §. 7. D. de uſufr.* id eſt, aperto pariete feneſtras immittere. Eos, qui jus *luminis* immittendi non habent, aperto pariete communi, nullo jure feneſtras immiſiſſe *l. 40. D. de ſervit. præd. urb.* Officere luminibus, & obſcurare ædes *l. 10. D. eod. tit.* Jura altius tollendi, & officiendi luminibus vicini *l. 2. D. eod. tit.* Servitus *luminum*, & ne luminibus officiatur *l. 4. l. 15. l. 25. D. eod. tit.* Alia autem eſt *luminum* ſervitus, alia, ne *luminibus* officiatur. Etenim *luminum* in ſervitute conſtituta, id adquiſitum videtur, ut vicinus lumina noſtra excipiat. Quum autem ſervitus imponitur, ne *luminibus* officiatur, hoc maxime adepti videmur, ne jus ſit vicino, invitis nobis altius ædificare, atque ita minuere lumina ædificiorum noſtrorum *l. 4. D. de ſervit. præd. urb.* Præterea inter ſervitutes, ne *luminibus* officiatur, & ne *proſpectus* offendatur, aliud & aliud obſervatur: quod in *proſpectu* plus quis habet, ne quid ei officiatur ad gratiorem proſpectum & liberum: in *luminibus* autem non officere, ne lumina cujuſquam obſcuriora fiant. Quodcumque igitur faciat *luminis* impedimentum, prohiberi poteſt, ſi ſervitus debeatur *l. 15. D. eod. tit.* Si ſervitus impoſita fuerit, *lumina* quæ nunc ſunt, ut ita ſint *l. 23. D. de ſervit. præd. urb.* Lumine unico *l. 6. §. 5. D. de offic. præſ.* id eſt, cœnaculo vel cubiculo unico, quod modico *lumine* lucem e cœlo accipit. Cujuſmodi cœnaculum ſeu fuſcam cellam *tenebras*, propter obſcuritatem, vocat Juvenalis *Sat. 3. v. 225.*

In *lumen* pervenire dicuntur metal-

talia eruta. Forte enim arbitramur, ut etiam complures ſaxorum nitentium venæ in lumen, uſumque perveniant *l. 2. C. Th. de metall.*

Lumen pro lucerna. *Lumina* accendere Diis *l. 12. C. Theod. de pagan.* Lumine adhibito *l. 10. §. 3. D. de Ædil. edict.* Edicto *de inſpiciendo ventre cuſtodiendoque partu*, de conclavi, in quo mulier paritura erit, ita cavetur: *Tria lumina, nec minus, ibi ſint*, ſcilicet, quia tenebræ aptiores ad ſubjiciendum ſunt *l. 1. §. 10. D. de inſpic. ventr.*

Lumen cæleſtis lavacri pro baptiſmo *l. ult. C. Theod. de ſpectac.* Lumen de lumine, Chriſtus filius Dei *l. 6. C. Theod. de heret.*

Lumina pro oculis. Et ita luminibus captus dicitur cæcus *l. 17. D. ad municipal.* utriſque luminibus orbatus *l. 1. §. 1. D. de poſtul.*

LUNATICUM mancipium *l. 43. D. de Ædil. edict.* Lunaticum vero morbum quidam explicant inſaniæ genus, quo ægri per intervalla divexantur. Alii hoc nomine epilepſiam ſignificari cenſent, vel quod lunæ incremento invaleſcat, vel quod interlunio nati ei morbo obnoxii ſint. Cui ſententiæ ſuffragatur D. Matthæus *Evang. c. 4. v. 24.* Lunaticos σεληνιαζομενους vocans. Apud eumdem quoque *c. 17. v. 15.* σεληνιαζεσθαι dicitur, qui morbo comitiali laborat, ut verba ipſa indicant, quæ ita habent: οτι σεληνιαζεται, και κακως πασχει πολλακις, γαρ πιπτει εις το πυρ, και πολλακις εις το υδωρ. *Lunaticus* eſt, & dira patitur. Sæpe enim in ignem, ſæpe in aquam incidit. Aret. *diuturn. morb. lib. 1.* ſcribit, quoſdam exiſtimaſſe caducum morbum a luna immitti flagitioſis hominibus, unde σεληνιακων nomen ipſis tributum. Idemque ſenſit Seren. Sammon. quum de morbo comitiali tractans *c. 25.* ait: *Ipſe Deus memorat dubiæ per tempora lunæ Conceptum, taiis quem ſæpe ruina profudit.* Ubi ruinæ adpellatione caſum, & prolapſum caducorum accipe. Firmicus tamen Maternus *lib. 4. lunaticos* a caducis diſtinguit. Ac plane Ulpianus *furioſo lunaticum*, licet ſub disjunctione adjungens, ſatis aperte ſignificat, in animo habuiſſe ſe de inſaniæ magis ſpecie, quam de comitiali morbo loqui.

LUPANARIUM juriſconſulti dicunt, quod alii *lupanar l. 21. §. 11. D. de recept. arbitr.* ubi inter inhoneſti loci exempla Ulpianns & *lupanarium* ponit. Quæ in *lupanario* perceptæ penſiones *l. 27. §. 1. D. de hered. pet.* Quo loco Ulpianus *inter multorum honeſtorum virorum prædia lupanaria exerceri*, ait. De his iu prædiis quædam etiam obſervavit Merill. *lib. 2. obſ. c. 12.* Habebant venalia hujuſmodi mancipia domini, quorum ex laſcivia quæſtum facerent, eoque etiam pertinet *l. 38. D. de oper. libert.* ubi Juriſconſultus: Nec enim ſi meretrix manumiſſa fuerit, eaſdem operas patróno præſtare debet, quamvis adhuc corpore quæſtum faciat. *Hein.* Porro D. Hieronymus *in Chron.* Accam Laurentiam propter rapacitatem corporis quæſtuoſi a vicinis lupam adpellatam, indeque meretricum cellulas *lupanaria* dici ſcribit. Lactant. *lib. 1. divin. inſtit. c. 20.* de eadem Laurentia: Fuit enim Fauſtuli uxor, & propter vulgati corporis utilitatem *lupa* inter paſtores, id eſt, meretrix nuncupata eſt. Unde etiam *lupanar* dicitur. Vid. & Serv. in *Æn. 1. v. 277.* Iſidorus *lib. 19. c. 42.* Idem & *lupanar* vocatum ab iiſdem meretricibus, quæ propter vulgati corporis utilitatem *lupæ* nuncupantur. Nam lupæ me-

retrices ſunt vocatæ, à rapacitate, quod ad ſe miſeros rapiant, & adprehendant.

Lupinus aliis *lupinum* inter fruges numeratur a Juliano *l.* 77. *D. de verb. ſignif.* Virgil. *Georg.* 1. Triſtiſque *lupini* ſuſtuleris fragiles calamos, ſylvamque ſonantem. Unde probabile eſt dictos *lupinos* απο της λυπης, *a triſtitia*, quia vultum guſtantis amaritudine contriſtant, dicente Iſidoro *lib.* 17. *c.* 4. Lupini autem non in comœdiis tantum, ſed extra eas etiam, nummorum vice erant, ut Marcilius Torrentiuſque docent ad iſtud Horatii 1. *epiſt.* 7. 23. *Nec tamen ignorat, quid diſtent æra lupinis.* Hinc Juriſconſultus in *l.* 2. *C. de aleat.* Sed & ſi quis ſub ſpecie alearum victus ſit lupinis, vel alia materia, ceſſat adverſus eum omnis exactio. Ubi legi merentur, quæ de lupinis adnotavit Turneb. *lib.* 1. *adverſar.*

Luscitio, ubi homo, lumine adhibito, nihil videt *l.* 10. §. 3. *D. de Ædil. edict.* Quibus Nonius conſentiens: *Luſcitioſi*, inquit, qui ad lucernam non vident, & μυωπες a Græcis vocantur. Varro *lib.* 8. *diſciplinar.* Veſperi non videre, quos adpellant *Luſcitioſos.* Idem *in Andabatis*: Ædepol, idem cæcus, non luſcitioſus eſt. Iſidor. *lib.* 9. Luſcus, inquit, quod lucem ex parte ſciat, ſicut *luſcitioſus*, qui veſpere nihil videt. Non abſre autem Ulpianus in *d.* §. 3. de myope ait: *Quidam putant.* Nec enim inter omnes conſtat. Quinimmo ſunt, qui *luſcitioſos* dictos cenſent eos, qui plus veſpertino, quam matutino aut meridiano tempore videant. A quorum partibus ſtant Feſtus Pompeius & Fulgentius. Ille enim *lib.* 20. *Luſcitionem* vitium eſſe oculorum definit, quum quis clarius veſpertino tempore, quam meridie cernit. Hic vero *in libello de priſco ſermone*, *Luſcitioſos*, inquit, dici voluerunt, interdiu parum videntes, quos Græci μυωπας vocant. Plaut. *in milit. glorioſ.* mirum eſt, lolio victitare, tam vili tritico. Quod jam *luſcitioſus.* Dicunt enim, quod lolium comedentibus oculi obſcurentur. Seneca *lib.* 3. *de benef.* Luſcitioſi oculi ſunt, qui lucem reformidant, cæci qui non vident. Dio Caſſius *lib.* 17. vitio hoc laboraſſe Tiberium ita ſcribit: πλειςον γαρ τι σκοτους βλεπων ελαχιςα της ημερας εωρα. Plurimum enim noctu, minimum interdiu videbat. Quod & Suetonius confirmans, eumdem Principem *etiam noctu in tenebris vidiſſe* ſcribit.

Lusitania Hiſpaniæ regio, quam a Luſo Liberi patris comite nomen inveniſſe, Plin. *lib.* 3. *c.* 1. tradit, cujus deſcriptionem vide apud eum *lib.* 4. *c.* 21. In *Luſitania* vel *Lyſitania* Pacenſes, ſed & Emeritenſes juris Italici ſunt *l. ult. D. de cenſib.* A *Luſitanis* capti *l.* 21. *D. de negot. geſt.* Seneca in *verſib. ad Cordubam.* Non *Luſitanus* quateret quum mœnia latro.

Lusor. *l.* 1. §. 1. *D. de aleat.* Seneca *lib.* 2. *de benef. c.* 17. Neceſſe eſt, *luſor* bonus aliter illam colluſori, aliter brevi mittat. Et mox: Ubi malignis *luſoribus* propoſitum eſt, colluſorem traducere.

Lusorie agere dicitur, qui cum adverſario colludit *l.* 50. §. 1. *D. de legat.* 1.

Lusoriæ naves, amnicæ, ad impediendas barbarorum excurſiones in fluminibus ultro citroque diſcurrentes. Quod *ludere* dixit Senec. *Epiſt* 4. his verbis: Momento mare vertitur eadem die ubi luſerunt navigia ſorbentur. Tales *Luſoriæ* Danubii *rubr. C. Theod. de luſor. Danub.* Sane in

Ne-

Novellæ Theod. & Valentin. de ambit. & loc. limitan. ubi vulgo: *Caſtrorum quin etiam ipſis luxuriarumque, pro antiqua diſpoſitione curam refectionemque mandamus,* quidam *Luſoriarum* emendandum exiſtimant, alii *clauſurarum*, quorum utrumque ferri poteſt. Simile vitium inuaſit *l.* 4. *C. de offic. milit. judic. & l.* 4. *C. de offic. magiſtr. offic.* ubi pro *clauſurarum, luxuriarum, luſtrationum* legendum *Luſoriarum*, ceu luculenter probat Salmaſ. *ad ſcript. hiſt. Aug. p.* 475. *Luſorias* porro limiti Myſtaco deputant Imperatores *l. un. C. Theod. de luſor. Danub.* Luſorias marinas quoque naves facere videtur Seneca his verbis: Cui triremes, & ceraſtas non mitterem *luſorias*, & cubiculatas, & alia ludibria regum, in mari laſcivientium. Vid. art. *navis.*

Luſorium, deriſorium, inane & ſine effectu. Sic *Luſoria* erunt hujuſmodi edicta *l.* 75. *D. de judic.* Alioquin inane & *luſorium* prætoris imperium erit *l. ult. D. ne quid. in loc. publ. Luſoriæ* minæ *l.* 4. *pr. D. ſi cui plus quam per Leg. Falcid.*

Luſorium ii, locus ubi ſe Principes privatim conficiendis feris oblectabant. Seneca *Epiſt.* 80. Lactant. *de mort. perſequut. c.* 21. Scholiaſt. Juvenal. *Sat.* 4. *v.* 100. Hein.

L U S T R A L E aurum, quod a negotiatoribus & mercatoribus uno quoque luſtro pendebatur *rubr. C. de luſtral. aur. collat.* cujuſmodi collatio *χρυσαργυρυ συντελεια* vocatur *l.* 1. *l.* 2. *C. eod. tit.* Atque hoc tributum ab Anaſtaſio ſublatum narrat Evagr. *lib.* 3. *hiſt. eccleſ.*

Auri hujus *luſtralis* inventor Conſtantinus Magnus, de quo Zoſim. *lib.* 2. *hiſt.* cujus verba ſic latine reddita: Idem & auri, argentique collationem impoſuit omnibus ubique terrarum negotiationes exercentibus, & dardanariis oppidorum, ad villiſſimos uſque, ne miſeris quidem meretriculis hac collatione exemtis. Idem Zoſimus exactorum hujus auri acerbitatem ac truculentiam multis exagerat verbis, oſtenditque, eo adactos hac exactione eſſe homines, ut patres liberos vendiderint, filiaſque proſtituerint. Attamen jam ante Conſtantinum M. tale ab Imperatoribus exactum eſſe tributum, auctor eſt Lampridius *in Alex. c.* 22. & 32. A meretricibus vero id tributum magis veterum injuria, quam Conſtantini M. juſſu exactum eſſe, patet ex Theodoſii junioris Novella 18. *de lenonibus.* Addatur Jac. Gothofr. *Comment. ad C. Th. Tom.* 5. *p.* 3. *ſeq.* Hein.

Luſtralis cenſus apud Ulpian. *tit.* 1. §. 8. dictus eſt a luſtro, quod cenſum ſemper ſequebatur, de quo Livius *lib.* 1. *c.* 44. Ad luſtrum hoc inprimis reſpiciebant Juriſconſulti, quoties de effectu profeſſionis cenſualis quæſtio incidebat; adeo, ut ſi ſervus per cenſum eſſet manumiſſus, libertatem non prius conſequeretur, quam condito luſtro, ac interim pœnitere liceret domino. Cic. *de Orat. lib.* 1. *c.* 40. *Fragm. vet. Juriſc.* apud Pithoëum §. 17. Vid. Cujac. *lib.* 3. *obſ. c.* 22. & Schulting. *juriſpr. antejuſt. p.* 564. Hein.

Luſtralis poſſeſſio, id eſt quinquennalis *l. un. C. Theod. de quinquenn. præſcr. Novell. Theod. & Valent. de lenonibus.*

L U S T R A M E N T U M in *l.* 3. §. 3. *D. ad Leg. Cornel. de ſicar.* ex quorumdam ſententia, nihil aliud eſt, quam *ασελγεια, αφροδισιασμες* a *luſtris*, id eſt lupanaribus dictum.

L U S T R U M, quemadmodum Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* ſcribit, nominatum tempus quinquennale, a luendo, hoc eſt, ſolvendo,

quod quinto quoque anno vectigalia & tributa per cenſores perſolvebantur. Feſtus Pompeius: *Luſtrum*, quum prima ſyllaba producitur, ſignificat nunc tempus quinquennale, nunc populi luſtrationem Serv. *in Æn.* 1. *v.*287. *Luſtris*, inquit, *quinquenniis*. Luſtrum autem dictum, quod poſt quinquennium unaquæque civitas luſtraretur. Iſidor. *lib.* 5. *cap.*37. Luſtrum eſt πεντετηρὶς, id eſt, quinquennium, quod quinto anno dicitur condi propter Olympiadas a Romanis. Adhuc enim conſules, adhuc Æræ nondum erant. Eſt enim quinquennale tempus. Ideo vero ſic vocatur, quod cenſu per quinquennium in republica peracto, urbs Roma luſtrabatur. Ovid. *lib.* 4. *ex Ponto eleg.* 6. In Scythia nobis quinquennii Olympias acta eſt: Jam tempus luſtri tranſit in alterius. Apuleius *in Apolog.*7. *p.*330. Annos computat, quod ſexaginta mulieri adſignabat, probat quinque & quinquaginta, Luſtro mentitus eſt. In *luſtrum* utique; id eſt, in quinquennium tam privatorum prædia, quam publica, & vectigalia olim locari conſueviſſe, adparet ex *l.* 9. §. 1. *l.* 13. §. 11. *l.* 24. §. 2. *&* §. 4. *D. locat. l.* 3. §. 1. *D. de adminiſtr. rer. ad civit. pert. l.* 25. §. *ult. D. ſolut. matr. l.*18. §. *ult. D. de ſtipul. ſerv. l.*3. §. 6. *D. de jur. fiſc. l.* 48. *D. de act. emt. l.*17. *D. de liberat. leg. l.*4. §. *ult. D. de reb. cred. l.*89. *D. de verb. oblig.* Ovid. *lib.* 4. *ex Ponto eleg.*9. Nunc longi reditus haſtæ ſupponere luſtri. Hygin. *de limitib. p.*206. Solent vero & hi agri accipere per ſingula luſtra mancipes.

Luſtrorum ſacrificia, quæ votis publicis, diebus feſtis, conviviſque ſollemnibus, vel pro frugibus & fœcunditate agrorum, vel pro tutandis finibus, aliiſve ex cauſſis fiebant *l.* 5. *Cod. Th. de Epiſcop.* & ibi Jac. Gothofr. *Luſtralis* ſacrificii etiam meminit Livius *lib.* 1. *cap.* 28. his verbis: Sacrificium *luſtrale* in diem poſterum parat.

Lusus aleæ *l.* 2. *D. de aleat.* Luſus gratiæ *leg.* 3. *D. de ſerv. corrupt.*

Lutulentulum prodigium in *l.* 17. *C. Th. de pœn.* vocatur Eutropius, ſacri cubiculi quondam præpoſitus.

Lux baptiſmalis *l. ult. C. Theod. de ſpectac.* dignitatis *l.*1. §. 1. *D. de offic. præf. præt.* inſtructionis *l.* 26. *C. Th. de petit.* probationum *l. ult. C. ſi min. ſe major.* veritatis *l.* 21. *D. de teſtib.* Lucis munere excedere, id eſt, mori *l. un. C. Theod. de hered. pet.*

Luxuria (vel ut in *l.*11. *D. de incend. ruin. naufr.* ἀρχαικῶς legitur, *luxoria*, vid. Auſon. Pomp. *de uſu antiq. loquut. c.*1.) teſte Nonio Marcello, eſt contra pudorem, & ſupra modum profuſio. Cic. *lib.* 1. *de offic.* Intelligimus, quam ſit turpe diffluere *luxuria*, delicate ac molliter vivere. Idem Non. alibi: *Luxum*, id eſt, vulſum, & loco motum, quod nunc luxari ignari Latine dicimus. Inde *Luxuria*, quia a recta vivendi via ſit excluſa, & ejecta. Ex damni infecti æſtimatione ob tectoria, & picturas moderata æſtimatio facienda, quia honeſtus modus ſervandus eſt, non immoderata cujuſque luxuria ſubſequenda *l.* 40. *pr. D. de damn. infect.* Per *luxuriam* id factum, id eſt, per laſciviam, petulantiam, inſolentiam *l.* 1. §. 10. *D. de Ædil. edict.* Tam lata culpa, ut *luxuria* ſit *l. pen. D. de incend. ruin.* id eſt, deperditi, & nimis ſecuri hominis, ut in *l.* 3. *D. de jur. & fact. ignor.*

Luxuriose vivere *l.* 15. *pr.*

pr. D. de curat. furioſ. §.23. *Inſt. de act.*

Luxuriosus adoleſcens *l.* 8. *D. pro emt.* qui luxu, laſcivia, & mollitia diffluit. *Luxurioſa* uxor dicitur, quæ commune lavacrum cum viris libidinis cauſſa habere audet *l.* 11. §.2. *C. de repud. Novell.* 22. *c.* 16.

Lycia, minoris Aſiæ regio, cujus fit mentio *l.* 66. §. 20. *D. de legat.* 2.

Lynpharii pro linifarii in *l.* 13. *C. de murileg.*

Lyntrarii immo potius Lintrarii *leg.* 1. §. 9. *D. nauc. caup. & ſtab.* qui lintres agunt, ſeu lintrium exercitores, quod navis fluviatilis genus eſſe indicat Jul. Cæſ. *lib.* 1. *de bell. gall. c.* 12. his verbis: Id flumen Helvetii ratibus ac lintribus junctis tranſibant. Nec vero *lintrecin* navium generibus, nominibuſque recenſitis prætermiſit Gellius *lib.* 10. *c.* 25. Græcis dicuntur *καραβοι*, & inter armamenta nonnumquam numerantur. Qui vero illis præeſt *καραβίτης* adpellatur. Dan. Heinſ. *Exercit. ad Nov. Teſt. lib.* 5. *c.* 15.

Lytas olim Græco vocabulo adpellatos quarti anni ſtudioſos Juſtinianus tradit in prooem. Digeſtorum, ſeu *Conſt. Omnem reip.* §. 1. & 2. Ubi Turneb. *lib.* 8. *Adverſar. c.* 19, *Lytas* magno ſine flagitio *ſolutos* quoſdam interpretari ſcribit, quum *ſolutores* potius dici debebant, qui jam tantos in jure progreſſus fecerint, ut de eo reſpondere prope poſſint, & quæſtiones ſolvere. Hos enim eſſe, qui reſponſis prudentum, & quæſtionibus operam dederint. Unde eo trahit verſum Juvenal. *sat.* 8. *Qui juris nodos, legumque ænigmata ſolvit.* De *prolytis* infra ſuo loco.

In Accurſiano exemplari pro *Lytæ* abſurde legitur *Hirei*, & pro *prolytæ*, *liritæ*, pro quo alii æque inepte *coloritæ*, alii *colobitæ* legunt, ubi Conſtant. Landus in *Exercit. p.* 1391. *Tom.* 3. *Theſaur. jur.* cui viro, non indocto, has nugas placere potuiſſe, miror. *Hein.*

M

Macedo fuit quidam filius familias *qui* juxta SCi, cui occaſionem dedit Macedoniani verba, *inter cæteras ſceleris cauſſas, quas illi natura adminiſtravit, etiam æs alienum adhibuerit l.* 1. *D. de SC. Maced.* Theoph. *in paraphr.* §. 7. *Inſt. quod cum eo qui in alien. pot.* Etſi autem reliqua SCi verba, *qui pecuniam incertis nominibus credant*, fœneratori conveniant, non tamen ex iis fœneratorem, ſed filium familias, qui fœnori ſumpſerit pecuniam, *Macedonem* ibi adpellari exiſtimandum eſt.

Macedonia. Hujus provinciæ inter inclytas relatæ fit mentio *in l. ult. C. de diverſ. offic. l.* 8. *C. Theod. de metall. & metall.*

Macedoniani hæretici *l.* 5. *C. de her. l.* 11. *l.* 13. *l.* 59. *C. Theod. eod.* ita vocabantur *πνευματομαχοι*, qui Spiritus S. Divinitatem negabant, nomen ſortiti a Macedonio Conſtantinop. Epiſcopo, hujus hæreſeos auctore. Epiphan. *hæreſ.* 74. Auguſt. *hæreſ.* 52. Hinc macedonia inſtitutio *l.* 12. *C. Theod. de heret.* Negant Deum eſſe ſpiritum ſanctum. *Cauſſ.* 24. *qu.* 3. *c.* 39. §. 43.

Macedonianum SCum, utrum Claudii Imp., an Veſpaſiani temporibus factum ſit, non adeo expeditum eſt ob loca Tacit. *Annal.* 11. *c.* 13. & Suet. *Veſp. c.* 11. Probabilior videtur P. Fabri conjectura *ſemeſtr. l.* 25. Veſpaſianum nimirum Coſ. ſuffe-

ctum ſub Claudio retuliſſe ad Senatum, & hinc SC. modo Claudio, modo Veſpaſiano tribui. Eo autem cautum eſt, ne cui, qui filio famil. mutuam pecuniam dediſſet, etiam poſt mortem ejus, cujus in poteſtate fuiſſet, actio petitiove daretur *l.* 1. *pr. D. de SC. M.* hinc exceptio SC. Macedoniani *l.* 19. *D. eod.* Illud & abſolute SCum vocatur *l.* 10. §. *ult. D. de minor.*

MACELLARIUS, ſeu lanio vendens carnes *in Clem.* 1. *de vit. & hon. cler.* item qui opſonia lautiora vendit, ferinam, aves &c. vid. Varr. R. R. 3. 2. 11. *tit.* 3. 4. 2. Suet. *Caeſ. c.* 26.

MACER. Aemilius Macer. Vid. *Aemilius.*

MACERIA idem eſt Menagio *amoen. jur. civ. c.*32. ac quam dicit *αιμασιαν l. ult. D. fin. de V. S.* & *ſepem* vertit vet. Gloſſ. ut & Burgundio alias Berguntio, *parietem* vero idem Menag. Et eſt quidem Maceria ſaxorum ſicca quædam conſtructio ſine ligamine. Caſſiodor. *in pſalm.* 61. *item* 89. & 143. Terent. *Adelph.* 5. 8. & *ibi* Donat. Confer & Sicul. Flacc. *de cond. agror.* Maceriarum Varro R. R. 1. 14. 4. quatuor genera ponit. Quaſdam enim fieri lapide, quaſdam e lateribus coctilibus, quaſdam e lateribus rudibus, quaſdam & ex terra & lapillis compoſitis. Maceriam ducere *l. pen. D. comm. præd.* Maceria ſepulchrorum *l.* 73. *de contr. emt.* de qua agit Briſſon. *Antiqu. Select.* 2. *c.* 6.

MACHINA *l.* 1. §. 8. *D. de mort. inf. l.* 5. §. 7. *commod.* eſt inſtrumentum oneribus agendis, pellendis in altum tollendis aut demittendis inſerviens. Videntur & machinæ fuiſſe carceres quidam, in quibus ſervi, aut etiam liberi includebantur. Hinc Servum in machina ponere *d. l.* 5. §. 7. vel in quibus quis volens operis quid agebat, veluti picturam, de qua Plinius his verbis: paucis diei horis pingebat, id quoque cum gravitate, quod ſemper rogatus, quamquam in machinis. Carcer ejus artis domus aurea fuit. *Machina* frumentaria *l.* 12. §. 10. *D. de inſtruct. vel inſtrum. leg. Machina* translate pro quavis fraude, dolo malo, & machinatione *l.* 4. *l.* 5. C. *Theod. de famoſ. libel. l. ult.* C. *Theod. fin. regund. l. ult.* C. *eod. tit.*

MACHINAMENTUM callidum *l.* 6. C. *Theod. de curioſ.* Sunt & machinamenta, veluti organa apud Apul. *de doctr. plat.* 1. *p.* 9.

MACHINARI adverſus hoſtem, latronemve *l.* 1. §. 3. *D. de dolo.*

MACHINARIUS *l.* 31. *D. ad leg. Aquil.* qui machinas conficit, aut, juxta Gothofr. *ad d. l. litt. K.* eſt qui in machina operatur, vel eſt qui machinis ſupra dictis agendis, ut *in d. l.*31. item aquis ad libellam exigendis, & per canales diſpenſandis adhiberi ſolet. Idem Tacito *annal.* 15. *c.* 42. *machinator* adpellatur. *Machinarius aſinus l.* 60. *fin. D. de legat.* 3. *l.* 12. §. 10. *de inſtruct. & inſtrum. leg.* An animal machinarum gerulus, ſeu machinis movendis, tranſportandiſve deſerviens, quale Apul. *de aſino aur.* 8. *p.* 194. deſcribit? An machina ipſa quædam græcis *ονος*, animalis nomine dicta, ut aliæ aliorum animalium nominibus deſignantur, qualia ſunt aries, teſtudo, grus? Poſterius adverſus Turneb. *adverſar.* 8. *c.* 9. adſerit Briſſonius *de V. S.* ex Suid. *Tom.* 2. *p.* 757. *edit. Kuſteri*, & ex Athen. 14. *c.* 3. *p.* 634. Machinarius menſor *leg. ult. D. ſi menſ. falſ. menſ.* eſt qui norma artificioſa, nempe a decempedali di-

diſtincta, in metiendo utitur, ut ii qui probant opera a fabris mercenariis facta.

Machinatio, dolus, techna *l.* 2. §. 2. *D. de dol. l.* 36. *de V. O.* Et ita in numero plurali machinationes *l.* 7. C. *de natur. lib. l.*28. C. *de inoff. teſt.*

Machinator qui dolos nectit *l.* 53. C. *Theod. de hæret.* machinator ſcelerum *l. un.* C. *de ſatur.* accuſationis Apul. *in apolog. p.* 274.

Mactare (ſeu afficere) animadverſione *l.* 7. C. *Theod. de malef. & mathem.* ultimo ſupplicio *l.*9. §.1. *D. de Leg. pomp. de parricid.* æternis ſuppliciis vivos mortuoſque. Cic. *in Catil.* 1. *c.* 13.

Macula Sordes qua quid inficitur. Translate, maculam religioni infligere *l.* 19. C. *Theod. de hæret.* macula ſcenicarum mulierum *l.* 13. §. 1. C. *de nupt.* turpitudinis vel levis notæ macula *l.*27. C. *de inoff. teſt.* macula violati pudoris *l.*11. C. *de quæſt.* ſervilis *l.* 9. C. *de liberal. cauſ.* ſervitutis macula *l. ult. D. de natal. reſt.*

Macula pro ſtigmate. Corporales maculas exſequutoribus imponere *l.* 3. C. *de ſport. & ſumt.*

Maculare. Maculati abſolute pro criminis alicujus macula adſperſis *leg.* 41. C. *Theod. de Epiſc.* hominis cæde maculatus *l.* 6. C. *Th. de indul. crim.* Maculari nota *l.* 2. §. 2. *D. de decur.* maculata opinio *l.*3. C. *de injur.*

Maculosæ (ſeu turpes) interverſorum fraudes *l.*10. C. *Th. de jur. fiſci.*

Madefacere. Madefacta humore ædificia *l.* 57. *D. locati.*

Madere. Madente adhuc filiæ cruore *l* 2. §.24. *D. de O. J.*

Mæcenas vid. infr. *Mecaenas.*

Maecianus. vid. inf. *Voluſius.*

Maeniana ſunt e genere projectorum, utpote quæ ita provehantur, ut nuſquam in alieno requieſcant *l.* 241. *D. de V. S.* Plin. *lib.* 35. *c.* 10. & Valer. Max. *lib.*9. 1. Sic autem adpellata fuiſſe ædificia a Maenio Feſtus *lib.*11. ſcribit, quod is primus in foro ultra columnas ligna (ſeu provolantia tabulata) projecit, quo ampliarentur ſuperiora ſpectacula. De eo vide Aſcon. *in Divinat. cap.* 16. Græci ἐξώστας adpellant auctorib. Honor. & *Th. in l. pen.* C. *de ædif. priv.* itemque ξύλων ἐξοχὰ, ἐξόστρια, nec non παραπετάσια. Vide Herodian. *lib.* 8. *extr.* Etiam ſolaria dicta fuiſſe, quod ſoli pateant, ſcribit Iſidor. *lib.* 15. atque ita a Zenone non ſemel vocantur in *Conſt.* περὶ καινοτομιῶν. i. e. de novi operis nuntiat. quæ eſt *l.*12. §. 1. C. *de ædif. priv.*

Magi apud Perſas dicebantur; quos græci philoſophos adpellant: Sicut in Evangelio Magi illi quoque accipiuntur. Alio plane ſenſu Magi dicuntur, qui vulgo malefici, ob facinorum multitudinem nuncupantur. Hi ſunt, qui permiſſu Dei turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, ac ſine ullo veneni hauſtu violentia tantum carminis interimunt. Dæmonibus autem accitis, audent ventilare, ut quoſcumque ſuos perimant malis artibus inimicos, ii & ſanguine utuntur & victimis, & ſæpe contingunt mortuorum corpora. His verbis de magis *in c. nec mirum cauſ.* 26. *quæſt.* 5. quæ ex Auguſtini libro 21. *c.*6. *de civit. Dei* petita ſunt.

Magici adparatus *leg.* 7. C. *Theod. de malef. & mathem.* *magica* ars. *Plin.* 11. *c.* 37. & 30. *c.* 1. & *Paull. rec. ſent.* 5. 23.

23. §. 16. Magicæ artes *l. 6. C. Theod. d. tit.* *Magica* carmina *l. 7. C. de maleſ. & mathem.* cantamina. Apul. *metamorph.* 2. *p.* 111. & 114. incantamenta carminum. Plin. 22. *c.* 11. magici libri improbati *in l.* 4. §. 1. *D. famil. erciſc.* magici ſuſurri §. 5. *Inſt. de publ. jud.*

M**AGIS**. Magidis fit mentio *l.* 36. *D. de cond. indeb.* Eam inter eſcaria Vaſa Varro de *ling. lat.* 4. ponit, & a magnitudine ita adpellatam dicit. Græcum tamen hoc verbum eſſe (*μαγις*) & ſignificare vas, in quo τα αλφιζα *ματτεται farina pinſitur*, quod & *μακτρα* edpellatur, Jul. Pollux *Onomaſt.* 6. *c.* 10. *ſegm.* 64. *item* 7. *c.* 5. *ſegm.* 22. ſcribit. Idem *lib.* 6. *c.* 12. *ſegm.* 83. *μαγιδας* ſuo tempore adpellatas menſas, quæ adponi tollique potuerint, reperirique apud Sophoclem hoc verbum notat, cujus verba emendatius apud eundem auctorem referuntur *libro* 10. *c.* 23. ubi memorat eas tabulas quoque ſacrificiis inſerviiſſe. Ex hoc autem loco ſuperius ille emendari poteſt. Plinius *lib.* 33. *c.* [illegible] refert lances ab antiquis *magidas* adpellatas eſſe.

Magis adverbium, quo frequenter utuntur Icti cum ſignificare volunt duorum ſententiarum alteri eſſe præferendam; ut *magis* accipiendum eſt *l.* 10. §. 1. *D. de uſufr.* dicendum eſt *l.* 24. *de inſtr. vel inſtrum. legat.* Et Sic paſſim *magis* eo ſenſu cum variis ſententiam proponendi, agnoſcendi, vel adprobandi verbis jungitur. Quemadmodum & *magis eſt* particulis *ut* vel *ne* frequenter eo ſenſu conſtruitur, pro *verius eſt*, aut *potius eſt*, ut in *l.* 27. § 8. *D. ad leg. jul. de adult.* *l.* 38. *pr.* *l.* 72. §. 4. *de ſolut.* Sic quoque ſignificat præſtat, ut apud Paull. *rec. ſent.* uxores eorum, qui operantur, magis eſt ut inſtrumento cedant. Sæpe autem in tali comparatione, particula *magis* per ellipſin ſubintelligitur, ut *in l.* 7. *D. depoſ.* Quum poſſet non ſuſcipere talem cauſſam quam decipere, & in *l.* 2. §. 6. *D. de jud.* Alioquin compellitur judicium accipere, quam invenire eos, qui ſatis pro eo dent. Similis occurrit locutio paſſim in Legibus noſtris, & in Cod. Theod. ut *l.* 9. *de ſuſcept.* *l.* 8. *de pagan.* & apud Plaut. *Rudent.* 4. *v.* 70. Tacit. *annal.* 4. 61. Curt. 7. *c.* 7. Nec igitur eſt quod illam tamquam hebraiſmum cum Ant. Auguſtin. *emendat.* 4. 8. *p.* 293. maxime tribuamus Ulpiano utpote ſyrophoenici, ac pene ſemi judæo homini. Eam enim græciſmum quoque eſſe obſervarunt Lam. Bos in *ellips. græc.* *p.* 327. Lipſ. *Epiſt.* 5. *queſt.* 23. Jo. Gottl. Heinecc. *de Ulpiani Icti hebraiſmis*, *in Syllog. diſſ.* *p.* 699. *ſequ.* Hæc de verbo eo comparative ſumpto.

Magis porro ſumitur non ſemel poſitive, ſeu elective, ita ut alterum rejiciat & removeat, ſive ea vox ſubintelligatur, ut *in l.* 2. §. 1. *D. de R. C.* & ibi Gothofr *in not. n.* 23. contra Zaſii opinionem, ſive *magis* exprimatur, ut in *l.* 1. *D. comm. divid.* *l.* 6. §. 11. *D. de inſt. act.* Plaut. *in perſa.* Magis lubet (vendere) quam perdere. Unde *in l.* 22. *D. de heredit. petit.* particula negativa τω magis opponitur, his verbis; an hic magis poſſeſſor audiendus ſit - - - - - non petitor.

M**AGISTER**. Ita adpellari Paullus ſcribit, eum, cui præcipua cura incumbit, & qui magis quam cæteri diligentiam & ſollicitudinem rebus, quibus præeſt, debet: ac proinde & cujuslibet artis ac diſciplinæ præceptores, a monendo, vel monſtrando, *magiſtros*, & ipſos magiſtratus per

deri-

derivationem a magiſtris cognominatos ſcribit *l.* 57. *pr. D. de V. S.* Feſtus vero *lib.* 11. magiſtrare ait regere vel temperare. Magiſtrare eſt moderari. Unde magiſtri non ſolum doctores artium, ſed etiam pagorum, ſocietatum, vicorum, collegiorum, equitum dicuntur, quia omnes hi magis ceteris poſſunt. Quidam derivant a voce Magorum, qui apud Perſas populo præfuerunt doctrina, & ſimul aſtrologi fuerunt, de anni vicibus, & tempeſtatibus homines commonefacientes, ut ſcribit Laërt. Addatur *Menag. amœn. jur. civ. c.* 39.

Latiſſime ergo patet hoc vocabulum, quippe quod pleriſque, qui vel publico officio, vel privato miniſterio fungebantur tribui ſolebat. Erant enim *Magiſtri* admiſſionum *l. un. C. Theod. qui a præbit. tiron.* de quorum officio vide ſupr. voc. *Admiſſio Magiſter* æris *l. un. C. de annon. & capitat. adminiſtr.* idem eſt cum Rationali ſummarum. *Magiſter* agentium in rebus *l.* 4. *C. de agent. in reb.* qui & magiſtri inter agentes. Conſt. Juſtin. *de Juſtin. C. confirm.*

Magiſter armorum. Marcellin. *lib.* 25. *c.* 8. *lib.* 26. *c.* 5. idem cum magiſtro militum.

Magiſter bonorum, ſeu auctionis, qui a creditoribus electus erat, per quem bona debitoris diſtraherentur *l. ult. D. de curat. bon. dand.* Theophilus *ad pr. Inſt. de ſucceſ. ſubl.* Cic. *lib.* 1. *ad Attic. Epiſt.* 1. *lib.* 12. *ad fam. epiſt. ult.* Huc pertinet jocus ejuſdem apud Quinct. 3. 6. De meretrice cujus bona poſt mortem auctione veniere, Eam dum vixiſſet ludum, poſtquam mortua eſſet, magiſtros habuiſſe.

Magiſter cenſus *l.* 23. *C. de teſtam. l.* 30. *de donat.* qui & vir clariſſimus dicitur in *l.* 32. *C. de donat.* Ita dicti apud quos profeſſiones edebantur, teſtamenta ceteraque inſtrumenta publicabantur, non aliter quam hodie apud graphiarios inſinuationum, ut & *Nov.* 44. *c.* 1. §. 4. probat. Quod ipſum in municipiis apud defenſores fiebat, id ipſum teſtante *Nov.* 16. *Magiſter* convivii Apuleio, & aliis dicitur qui græcis συμποσίαρχος, βασιλευς quo ſenſu Cic. dicit magiſterium convivii *in Catone c.* 14.

Magiſtri curiæ. Plaut. *Aulul.* 1. 4. videtur eſſe, qui Græcis τριττυάρχας qui præeſt tertiæ parti tribus. Ut enim curia pars eſt tribus Romanis, Sic τριττυς tribus tertia pars. Pollux. *lib.* 8. & ut pagorum erant magiſtri, ſic curiarum. Magiſtri ſeu Comites diſpoſitionum *l.* 2. *C. Theod. de proxim. comit. diſpoſ.* qui diſpoſitionum ſcriniis præerant, de quib. Gothofr. *ad Tit. C. Theod. de Magiſtr. ſcrin.* Magiſtri epiſtolarum *l.* 14. *C. Th. de extraord. & ſord. mun.* Symmach. *lib.* 7. *ep.* 60. Spartian. in Hadr. & Sidon. Apoll. *lib.* 9. *Ep.* hi erant qui Epiſtolarum ſcrinia curabant, qui civitatum legationibus, poſtulatis, ac precibus audiendis, & ad principem referendis præerant. Eratque alius epiſtolarum latinarum, alius græcarum magiſter, ceu docet Notitia Imp. & Eunap. in *Nymphidiano p.* 177.

Magiſter equitum, ait Varro de *ling. lat.* 4. dicebatur, quod ſumma poteſtas hujus in equites, & accenſos, ut eſt ſumma in populum Dictatoris, a quo is quoque Magiſter populi eſt adpellatus. Porro Pomponius in *l.* 2. §. 19. *D. de O. J.* Dictatoribus magiſtri equitum jungebantur, quomodo regibus tribuni celerum, quod officium fere tale erat, quale hodie Præfectorum Prætorio. Denique Aurel. Arcad. in *l.* 1. *D. de*

eſt.

off. præf. præt. Quum apud veteres Dictatoribus ad tempus ſumma poteſtas crederetur, & Magiſtros equitum ſibi eligerent, qui adſociati principales curæ militiæ gratia ſecundam poſt eos poteſtatem gererent. Sed & inſequentibus temporibus, qui exercitum ducebant, dicebantur magiſtri equitum, & peditum *l.* 38. C. *Theod. de decur. l.* 7. C. *Th. de re milit.* & viri illuſtres dicuntur in *l.* 30. C. *Th. de curſ. publ. & l.* 44. *eod. tit.* Magiſtri equitum ſpeciatim fit mentio *l.* 1. C. *Theod. de bon. mil. l. un. de præf. urb.*

Magiſtri libellorum in inſcriptione *l. un. D. de off. præf. præt. l. un.* C. *Theod. de curſ. publ.* erant, qui ſupplices libellos a privatis oblatos tractabant. Vocantur etiam Carthophylaces & libellarii.

Magiſtri ludi litterarii *l.* 1. §. 6. *D. de extraord. cogn.* Aſcon. Pæd. in Divinat. magiſtri ludi dicuntur, qui primas litteras docent. *Magiſtri* memoriæ in *l.* 11. C. *de excuſ. munerum*, qui memoriæ præerant, quemadmodum alii vel epiſtolis, vel libellis, vel reſponſionibus præfecti erant magiſtri. Sane magiſter memoriæ, ut Marianus *in Notitia* tradit, adnotationes omnes dictabat, emittebat, atque reſpondebat tamen precibus. Eſtque *αντιγραφευς της μνημης* Petro Patricio *in Ecloga legationum. pag.*21. *Tom.* 1. *Script. rer. Byzant. edit. venet.* Nec confundendi ſunt magiſtri memoriæ cum iis, qui memoriales dicebantur, de quibus infra.

Magiſter militiæ utriuſque *l. un.* C. *Th. de off. jud. milit. l.* 24. C. *Theod. de erog. milit. annon.* Iidem ſunt *magiſtri militum*, qui & *στρατηλαται* in Novellis, quorum crebra in noviſſimis conſtitutionibus fit mentio, in quibus eminentiſſimi, & magnifici, excelſi, & illuſtres adpellantur *l.* 8. C. *de defenſ. civit. l.* 2. §. 20. & 24. *de off. præf. præt.* Eodem illo nomine græco deſignantur apud Socrat. *hiſt. Eccleſ.* 2. *c.* 13. & *στρατηλατην* vertit *Magiſtrum militum.* Caſſiodor. *Hiſt. tripart.* 4. *c.*13. Eos in locum legatorum, qui & conſularibus ad exercitus mittebantur, ſubſtitutos, Veget. 2. c. 6. ſcribit. Erant autem magiſtri tam equitum, quam peditum, quorum quatuor erant præſentales, ſeu in re præſenti, duo in occidente, totidem in oriente: His adjuncti erant alii equitum, & peditum per Illyricum, equitum & peditum per Gallias: quæ omnia ex Notitia liquent. Iiſdem etiam Honorius & Theodoſ. Impp. inter militares viros, vel privatum actorem, & reum militarem, atque etiam civilium actionum audiendi facultatem conceſſerunt *l.* 6. C. *de Juriſd.* Hinc ad magiſtros militum militaris perſona referenda *l.* 2. C. *Th. de exhib. & transf. reis.*

Magiſter navis accipitur, cui totius navis cura mandata eſt, qui navi ab exercitore eſt præpoſitus, navemque exercet *l.* 1. §. 2. *D. naut. caup. ſtab. l.* 1. §. 1. *de exercit. act. l.* 2. pr. §. *pen. ad L. Rhod.*

Magiſter officiorum leg. 1. C. *Theod. de quæſt. & magiſtr. offic. l.* 6. *de proxim. com. diſpoſ. l.* 3. *l.* 4. *l.* 5. C. *Theod. de fabric.* Ævo Conſtantini M. Tribunus idem & Magiſter officiorum dictus fuit, ceu ex *l.* 1. C. *Theod. de diſtrah. pign. & l.* 1. *de paganis* oſtendit Gothofr. *ad d. l.* adverſus Guthier. *lib.* 3. *de offic. dom. Aug.* Eodem ſæculo ad Magiſtrum officiorum litteræ a Magiſtratibus cum urbanis tum provincialibus mitti ſolebant de præcipuis quibuſque, quæ ad ſcientiam Principis perferenda eſſent.

Idem deinceps factitatum oſtendunt duæ Symmachi epiſtolæ *lib.* 10. *ep.* 37. *&* 57. Et ſub ejus diſpoſitione erant epiſtolarum memoriæ, libellorum & diſpoſitionum ſcrinia *l.*6. 11. 17. C. *Th. de proxim. Comit. l.* 1. *de commeat. l.*29. *de haret. l.*7. *& ſeq.* C. *eod. tit.* Porro erant ſub Magiſtro officiorum Conſtantinopoli *officia* palatina ſcilicet, (non magiſtratuum officiales, ut putavit Baronius & poſt eum alii) id eſt Scholæ ſcutariorum, Clibanariorum, gentilium armaturarum &c. *l.* 4. C. *Theod. de his qui ſuper relig. contend.* & ibi Gothofr. Ideo Magiſter officiorum apud Græcos *των εν τη αυλη ταξεων ηγεμων*, ſeu *μαγιςρος* dictus, ut ex Zoſimo pluribus locis aliiſque patet. Item *ηγεμων των βασιλειων* apud Theodoret. 5. *c.* 10. Denique ad eum curſus publici poteſtas ſpectabat, ut adparet ex *l.*9. C. *de curſ. publ.* Vocatur etiam ſimpliciter *Magiſter* in *l. ult.* §. *ult.* C. *de delator. l.*4. C. *Th. de primicer. & notar.*

Magiſtri pagorum ita dicti a Siculo Flacco *de condition. agror. pag.* 9. inter ſcriptores rei agrar. *παγαρχοι* apud Iſidor. Peleuſitam *lib.*2. *ep.* 9. in Juſtiniani Novellis & in Edicto 3. *in præf. & c.* 24. Magiſtratus vocantur in *l.* 2. C. *Theod. de Salgamo.* Hi per pagos ſingulos, inter cætera, operas exigere ſolebant ab agrorum poſſeſſoribus ad tuendas vias ad alteras publicas pervenientes. Etiam annonæ militaris exigendæ, ſuſcipiendæ, & viciſſim erogandæ curam præſtabant.

Magiſter populi olim dictus Dictator. Cic. *de finib.* 3. *c.* 22. Senec. *Epiſt.* 108. *Magiſter* rei privatæ erat veluti procurator fiſci; de eo *l.*2. C. *Theod. de jure fiſci l.* 26. *D. de decur. l.* 5. C. *ubi cauſ. ſtat.* quem diſtinguit Gothofr. *ad d. l.* 2. ab eo qui in *l.* 1. C. *de annonis & capit.* a Theodoſio juniore magiſter æris, ſive privatæ rei Rationalis per Ponticam atque Aſianam Diœceſin nominatur, idem cum Rationali ſummarum, a quo ille differt.

Magiſtri Scriniorum omnium, i. e. quorumcumque & ſinguli ſingulorum, de quibus intelligenda *l. un.* C. *de magiſtr. ſcrinior.* ceu oſtendit Gothofr. ad *l. un.* C. *Th. eod. tit.* Alias magiſter ſcriniorum dictus fuit qui catholicus magiſter erat ſcriniorum, vel ſaltem trium, nempe memoriæ, epiſtolarum, & libellorum, cui ſinguli horum magiſtri ſuberant, non tamen quarti ordinis, nempe diſpoſitionum magiſtri. Guther. *de off. dom. aug.* 3. *c.* 3. *&* 2. *c.* 10. Gothofred. *ad Rubr. tit.* C. *Th. de proxim. Comit.*

Magiſter ſcrinii libellorum. Conſt. de Juſtin. C. *confirm.* §. 2. *Nov. Valent. tit.* 3. idem eſt, qui ſupra magiſter libellorum.

Magiſtri ſcripturæ dicebantur, qui ejus vectigalis ſocietati præerant. Cic. *Epiſt. famil.* 63. *lib.* 13. *& ad Attic. lib.* 5. *Ep.* 15. *in Verr.* 2. *c.* 74. *orat.* 2. *c.* 70.

Magiſter ſocietatis, Cic. *ad famil. ep.*19. *lib.*13. *Pro Planc. c.* 13. Unus aliquis e ſociis dicebatur, qui Romæ ſocietati alicui, id eſt, aut ſcripturæ, aut portorii, aut vectigalium ita præerat, ut & decumanos quaſi Senatum cogendi, & ad eos de ſocietatis negotiis referendi poteſtatem haberet, curamque omnem gereret tabularum, & rationum, quæ undique ab iis, qui operas dabant, Romam mitterentur, denique is eſt, cui earum rerum, quæ ad ſocietatem pertinent, præcipua cura incumbit. Hic promagiſtrum in provincia habebat, ſui quaſi muneris vicarium, & ſocietati præfectum, qui etiam Magiſter interdum adpellatur *l* 14. *D. de pact.*

Ma

Magiſter ſtudiorum *l. 7. C. de profeſſ. & med.* ſtudiorum liberalium *l. 37. pr. C. de inoff. teſt.* magiſtri qui civilium munerum vacationem habent *l. ult. §. ult. de mun. & honor.*

Magiſtri veſtium, item privatæ vel litterariæ veſtis *l. 14. C. de murileg.*

Magiſtri vicorum. Suet. *Aug. c. 30. & ult.* quos uno vocabulo Vicomagiſtros Pub. Victor adpellat. Dicti etiam *στενωπάρχοι*, quales ſingulis urbis vicis præerant. Magiſter univerſitatis *l. 9. D. rat. rem. hab. Magiſtri* etiam accipiuntur pro cuſtodibus, ut in Terent. *Phorm. act. 1. ſc. 22. v. 2.* Me filiis relinquunt quaſi magiſtrum.

Magiſter ſacri palatii S. Pontificis conſuevit eſſe ex ordine prædicatorum; & ordinarie quando fit conſiſtorium, legit in palatio publice aliquid in theologia. Ad hunc ſpectat ordinare, qui debeat facere ſermones in capella Apoſtolica, & eorum ſermones prævidere, curareque, ut nihil dicatur puritati fidei, & gravitati illius loci contrarium.

Magisteria dignitas Caſſiod. *Var. 6. c. 6.* poteſtas *l. 6. C. de juriſd. l. 3. ubi ſenat.* quam Suidas *μαγιστεριαν αρχην* magiſterialem magiſtratum vocat.

Magisteriani ſunt agentes in rebus, ſic dicti, quod ex eorum ſchola executores litis magiſtro officiorum attribuerentur, ut Martianus Scotus teſtatur. De his *Nov. 17. & 124.* Itaque Julianus *Nov. 86.* docte agentes in rebus vertit.

Magisterium pro dignitate Magiſtri qualicumque, vel magiſteria poteſtate *l. 2. C. Th. de quæſt. magiſtr. off.* Magiſteria, inquit Feſtus, dicuntur in omnibus rebus, quæ magis ceteris poſſunt.

Magiſterium equitum, peditumque *l. 2. C. Th. de præf. præt. ſive urb.* militare *l. un. C. Th. de præf. ſacr. cubic.* municipale, Suet. *in oct. 3.* palatii, Eumen. *orat. pro ſchol. inſtaur. c. 11.*

Magisterius, *a, um*, adj. conſtruitur cum voce dignitas Caſſiod. *lib. 6. Var. c. 6.* & poteſtas *l. 6. C. de juriſd. omn. jud.* & paſſim.

Magistratus a Magiſtro dictus, Varr. *lib. 4. de ling. lat.* Paull. *l. 57. pr. D. de V. S.* Feſtus ait, a magiſtrando dictum, & ejus vocis duos notat ſignificatus, quorum unus perſonam demonſtrat, ut quum dicimus, magiſtratus juſſit, alter honorem, ut quum dicimus, Titio magiſtratus datus eſt; & eo ſenſu uſurpatur in *l. 57. D. de re judicat.* ubi princeps qui ei magiſtratum dedit, ſimiliter in magiſtratu eſſe *l. 12. judic. ſolv.* magiſtratu abire *l. 32. D. de injur.* item magiſtratum gerere *l. 13. §. ult. ad SC. Trebell.* in magiſtratu poſitus *l. 3. §. ult. de recept. arbitr.*

Magiſtratum ait Feſtus eum fuiſſe, qui judicium auſpiciumque haberet, quemadmodum Cicero in L. L. ſcribit, Magiſtratus omnes judicium auſpiciumque habento. Horum vero auſpicia in diverſas poteſtates diviſa ſunt, maxima ſunt Prætorum, Conſulum, Cenſorum, quorum tamen omnium non inter ſe eadem, aut ejuſdem poteſtatis ſunt. Reliquorum vero Magiſtratuum minora ſunt auſpicia, ideo illi majores, hi minores magiſtratus adpellantur, de quibus vide fuſius dicentem Aul. Gell. *lib. 13. c. 14.* In Jure noſtro autem *l. 2. D. de in jus voc. l. 12. §. 1. D. de judic. l. 26. §. 2. ex quib. cauſ. maj. l. 32. de injur. l. 18. pr. de minor.* Majores dicuntur Magiſtratus, qui imperium, poteſtatemque aliquam habent, quippe coërcere aliquem poſſunt,

&

& jubere in carcerem duci, minores vero, qui ſine imperio & poteſtate ſunt: *Magiſtratus* apud Pompon. *l.2. D. de orig. jur.* ſignificat omnes, quibus judicandi functio commiſſa fuerat, non ut jus conſtitueretur, ſed ut id quod conſtitutum eſſet, dicerent, quaſi viva vox juris civilis. Tales autem Romæ habitos fuiſſe idem tradit Dictatores, Conſules, Cenſores, Prætores, Ædiles, Tribunos plebis, Quæſtores, Decemviros, Præfectum urbi, Tribunos militum, alios autem fuiſſe, qui etſi Magiſtratus non eſſent, extraordinem tamen, utilitatis cauſa conſtituti jus dicebant, ut Præfectum annonæ, & Præfectum vigilum, de quibus accipiendum eſt quod in *l.7. in fin. D. de off. proconſ.* ſcriptum eſt. Ulpianus Magiſtratum generaliter eum interpretatur, qui in poteſtate aliqua ſit: Dicendum tamen eum a propria ſignificatione paululum recedere; quod nec omnes magiſtratus poteſtate ſint præditi, ut dictum eſt ſupra, nec omnes publica poteſtate præditi magiſtratuum nomen obtineant, & ob eam cauſam Magiſtratum poteſtatemque, ut diverſa disjungi videmus in *l. 1. D. quod quiſq. jur. l. 3. in fin. D. de arbitr. l. 8. D. de accuſ.* Sic *l.13. D. de juriſd.* Magiſtratus vel is, qui in poteſtate aliqua ſit, ut puta proconſul, vel prætor vel alii qui provincias regunt.

Magiſtratus populi Romani dicebantur non modo, ut ab aliis diſtinguerentur ii, qui in urbe jus dicebant ſed, poſt diviſionem provinciarum ab Auguſto factam, ii etiam qui in provincias miſſi eſſent proconſules ſecernerentur a Præſidibus ſeu Rectoribus provinciarum. Quorſum ſpectare videtur *l. 4. §.1. D. de inter. in jur.* his verbis: Quod ait Prætor *in jure*, ſic accipiendum eſt, apud *Magiſtratus* populi Romani (qui nempe jus in urbe dicebant, vel in provincia erant a Præſidib. diverſi) vel præſides provinciarum, vel alios judices. Ex quo cernitur quam late pateat, quod dicitur *in jure*. Initio quidem in provincias mittebantur Prætores, ut & jus redderent, & ſi res cogeret, bellum adminiſtrarent. Ex eaque ratione & numerus Prætorum cum ipſo Provinciarum numero crevit, ut recte obſervavit Pomponius *l. 2. §. 32. D. de orig. jur.* Poſtea exortis in una alterave provincia bellis ac tumultibus paulo gravioribus provinciæ quædam ipſis etiam Conſulibus decerni cœperunt. Ex eo ergo tempore aliæ erant provinciæ Conſulares, aliæ prætoriæ. Si vero aliquando viſum eſſet Senatui, prorogare his imperium, ut exacto etiam anno magiſtratus in provinciis manerent (quod poſtremis, liberæ reipublicæ temporibus frequentius, quam reipublicæ expedire, contigiſſe novimus) tunc demum *pro conſule* vel *pro prætore* provinciam regere dicebantur. Eaque nomina & tunc manſerunt, quum exacto conſulatu, vel exeunte præturæ anno, certæ provinciæ ex conſulibus, vel ex prætoribus decerni cœpiſſent. Car. Sigon. *de jure antiqu. provinc. lib. 2. c. 1.* & Hein. *ad Briſſon.*

Alii erant *Magiſtratus* municipales *l. 3. l. 19. §. 1. D. de tut. & cur. dat.* ſeu municipii *l. 38. D. de negot. geſt.* quales magiſtratuum generali nomine deſignantur, & intelligendi ſunt in *rubr. De magiſtrat. conveniend.* & *l. 27. l. 3. D. de negot. geſt. l. 11. l. 13. ad municip.* Municipalium autem nomine Coloniarnm quoque magiſtratus intelligendi; & tales fuerunt in pleriſque Duumviri, de quibus *l. 3. D. qui pet. tut. vel cur. l.1. §. 9. D. de magiſtr.* con-

conven. l. 3. C. *eod. tit.* in aliis quatuor viri ut apud Cic. *lib. famil.* 13. *l. un.* C. *de ſolut. & lib. debitor. civit.* in aliis, ut Arpini, Ædiles erant. Cic. *lib. famil.* 13. *& in l.* 30. §. 1. *D. locat. cond.* In aliis veluti Lanuvii Dictator. Cic. *pro Milon.* Capuæ autem quo primum tempore colonia facta eſt, Prætores vocati ſunt Cic. 2. *in Rull.* De hiſce autem ſummis coloniarum municipiorumque magiſtratibus, illud ſingulare, ac notatu dignum eſt, prætextis eis uti jus fuiſſe, quemadmodum ex Livii locis intelligitur. Ad magiſtratos municipales pertinent hæ phraſes in jure noſtro. Magiſtratus cenſus Antiochenæ per Syriam civitatis *l.* 169. C. *Theod. de decurion.* item magiſtratus civitatis *l.* 3. C. *Theod. de ſuperexact.* magiſtratus & ordines civitatis *l.* 5. C. *Th. de exhib. & tranſmitt.* magiſtratum petere in municipio *l. un.* § 1. *D. de leg. jul de ambit.*

Magnificere pro magnifacere in Florentin. legitur *l.* 2. §. *pen. D. quod vi aut clam.* ita Briſſon. *in parerg.* §. 55. Sed, ne hæc forma librariis potius, quam Ictis debeatur, veretur Heinecc. Eſt autem magnifacere in pretio habere, eoque ſenſu legitur in *l.* 4. §. 5. *de off. proconſ.* magni æſtimare dicit Paull. *in l.* 36. *D. ad L. Aquil.*

Magnificentia eſt rerum magnarum & excelſarum cum animi ampla quadam & ſplendida propoſitione agitatio, atque demonſtratio. Cic. *lib.* 2. *de invent. c.* 54. magnificentia mea *l.* 1. C. *de veteran.* veſtra *l.* 2. C. *de off. ejus qu. vic. alt. jud.*

Magnificus, *a*, *um*. Hoc titulo ornantur Præfecti prætorio, magiſtri militum, magiſtri officiorum, magiſtri inter agentes, quæſtores, Comites domeſticorum *l.* 36. C. *de teſtam. milit. l.* 33. *de adpell. l.* 8. *de defenſ. civit. l.* 8. *de mod. mulct l.* 6. *l. ult. de adv. div. jud.* Hinc magnifici judices *l.* 32. C. *in fin. de adpell. & magnifici viri l.* 34. C. *eod.*

Magnitudo æris alieni *l.* 36. *D. de bon. libert.* facinorum *l.* 5. C. *de maleſ. & math* patrimoniorum *l.* 17. *pr. D. de excuſ.* vel rerum aliarum paſſim in LL.

Magnus, *a*, *um*, conſanguineorum, & adfinium quorumdam gradum removet, ut amita magna, i. e. avi ſoror *l.* 1. §. 6. *& l. ult.* §. 15. *D de grad. & adfin.* magna amita & matertera *l* 17. §. *ult. D. de admin. & peric. tut.* Avunculus magnus, aviæ frater, patruus magnus, avi frater *d. l.* 1. §. 6. *D. de grad. & adfin* Socer magnus, uxoris avus, vel mariti avus, Socrus magna, avia uxoris meæ *l.* 4. §. 6. *eod.* Feſtus, ait: magnum ſocerum adpellat vir uxoris ſuæ avum: magnam ſocrum vir uxoris ſuæ aviam adpellat. Magnus dicitur Imp. Antoninus *in l* 1. *D. de requir. reiſ.* De rebus quoque dicitur, ut de cauſſa *l.* 10. *D. de mun. & honor.* de damno *l.* 21. *D. de judic.* de machinatione *l.* 14. *D. de dolo malo*, & de rebus aliis paſſim in jure noſtro.

Magus, ſortilegus quam male audiat vide in *l.* 4. *l.* 7. C. *de maleſ. & mathem.* ut vivus exuratur juxta Paull. *Sent v.* 23. §. 17. De magis vide ſupra in voce magia.

Majestas dicitur a magnitudine, auctore Feſto; Eam ut Deam honoris, & reverentiæ filiam fabulatur Ovidius *Faſt.* 5. *v.* 23. Tribuitur illa Deo *l.* 32. §. 4. *D. de recept. arb.* Cic. *de divin. l.* 38. *& de nat. Deor.* 2. 30. Sumitur quoque pro ſumma poteſtate, dignitate, ſummove in civitate imperio; eaque tribuitur populo Romano *l.* 7. §. 1. *D. de*

capt.

capt. & poſtlim. rev. Cic. *partit. orat.* 30. *& de orat.* 2. 9. *& de invent.* 2. 17. majeſtas publica *l.* 3. *D. ad Leg. jul. maj.* majeſtas imperii populique Romani Quinctil. *Inſt. or.* 4. 4.

Majeſtas & Imperatoribus vel principibus tribuitur. Sic majeſtas auguſta *l.* 4. *C. de jur. fiſci* imperatoria *l.* 1. *C. de theſaur.* regia *l.* 1. *C. ut nemo priv.*

Sed & *majeſtas* dicitur Magiſtratuum, veluti Conſulis Cic. *philip.* 13. 9. *& in piſon.* 11. prætoris *l.* 9. *D. de juriſd. l.* 33. *D. de injur. l.* 11. *in fine de juſt. & jur.*

Item legum, ſeu *ſanctionis majeſtas* in *l.* 80. *C. Th. de decur.*

Denique, patrum tamquam familiarum principum, uti vocat Ulp. *fragm.* 4. 1. patris majeſtas dicitur variis locis, quos collegit Theod. Marcil. *in interpret. XII. Tab. c.* 24.

Majeſtatis crimen definitur in *l.* 1. *D. ad L. jul. majeſt.* quod adverſus populum (Rom. qui libera Republica pro ſummo imperante erat) vel adverſus ſecuritatem ejus committitur, & Cicero monet, in hoc quoque crimen cadere, quod adverſus principem, in quem populus omne ſuum imperium transtulit, committitur. Olim autem, ut Tacit. *lib.* 1. ſcribit, in judicium majeſtatis hæc tantum crimina veniebant, ſi quis proditione exercitum, aut plebem ſeditionibus, denique male geſta Repub. majeſtatem populi Rom. minuiſſet. Nec apud veteres majeſtatis crimen diverſum fuiſſe videtur a crimine perduellionis, quod hodie ab illo ſubtilius ſecernitur, ut hoc ſit, cum quis animo hoſtili in principem, vel populum fertur, & ſtatum ſeu ſummam Reipublicæ labefactare conatur, ut eſt in *l. ult. D. ad L. jul. maj.* Illud vero, quod crimen majeſtatis tantum adpellant, perduellione eſt levius, ut quo non ſumma Reip. labefactatur, ſed ejus pars quædam dumtaxat. Diverſa itaque crimini utrique ſtatuta eſt pœna. Perduellionis pœnam vide in *l.* 5. *C. ad L. jul. maj.* majeſtatis criminis in ſpecie ſic dicti pœna variat, cum ratione ipſorum delictorum, tum etiam circumſtantiarum, id crimen limitantium, ut cernere eſt ex *l. fin. in fin. D. eod. tit. & l.* 24. *l.* 40. *de pœn.* Ziegl. *de jur. maj. lib.* 1. *c.* 2. *§. fin.*

Sub malis principibus ſemper acerrime vindicatum quidquid principibus diſplicebat. Qui eorum imaginem non habebat, aut ei non divinos habebat honores, qui nummum eorum vultu notatum in latrinam ſecum tulerat, qui non juraverat per genium, & ſalutem principis, majeſtatis fiebat reus. Plura ejus lanienæ exempla prodit Tacitus, plurima rerum Chriſtianarum ſcriptores, nam & Chriſtiani ejus criminis inſimulabantur. Sed hos vel Plin. *in paneg. cap.* 42. abſolvit, dum ait: Locupletabant & fiſcum, & ærarium, non tam Voconiæ, & Juliæ leges, quam majeſtatis ſingulare & unicum crimen eorum, qui crimine vacarent. *Hein.*

MAJOR, *us.* De eo dicitur quod antecellit & eminet: Unde major & æqualis ſeparantur *l.* 14. *D. de juriſd.* ſic & *major* minori oppoſitus intelligitur, qui viginti quinque annos implevit *l.* 3. *§. ult. l.* 24. *pr. D. de min.* major quam viginti annis *l.* 14. *pr. D. de bon. libert.* qui & *majoris* ætatis eſſe dicitur *l.* 23. *de min.*

Major natu filia *l.* 77. *§.* 21. *D. de legat.* 2. Et hoc ſenſu dicitur major filius, & frater *l.* 21. *§. ult. D. de ann. legat.* Promovet quoque gradus, ut *Major* avunculus, proaviæ frater, patris

tris vel matris avunculus magnus, patruus *major* eſt proavi frater, patris vel matris proavus magnus: amita *major*, proavi ſoror, patris vel matris amita magna, matertera *major*, ſoror proaviæ patris vel matris matertera magna *l.* 1. §. 7. *l.* 10. §. 16. *D. de grad. & adfin.* patruus *major l.* 93. *D. de legat.* 3. Feſtus, major patruus eſt aviæ patruus, *major* amita, avi & aviæ amita, major avunculus avi & aviæ avunculus, *major* ſocer, uxoris meæ proavus, *major* ſocrus uxoris meæ proavia.

Major caſus §. 2. *Inſt. quib. mod. re contrah. oblig.* cauſſa *l.* 53. §. 2. *D. de re judic.* cautio *l.* 2. *C. de non num. pec.* quæſtio *l.* 54. *D. de judic.*

Major centenario in Lege Papia dicebatur libertus, qui ſuper ſeſtertium centum millium rem, ſeu patrimonium reliquerat, (quam ſummam tamen Juſtinianus, ceu ſupra ſub articulo *Centenarius* oſtenſum eſt, in centum aureos commutavit) *l.* 16. §. 3. *D. de jur. patron.* junct. §. 1. *Inſt. de ſucceſſ. libert.*

Majores domus *l.* 38. §. 4. *D. de legat.* 3. *l.* 38. §. 1. *D. de damn. infect.* ubi utrobique domus ſunt habitacula: Unde diverſa ſignificatio eſt illa, apud Francos recepta, quibus ſummi rerum adminiſtri, penes quos palatii, & aulæ regiæ, & totius regni cura erat, *Majores domus* dicebantur. De iis Car. Du-Freſne *Gloſſar. Lat.* ſub ea voce, ut Petr. Faber *lib.* 1. *Semeſtr. cap.* 1.

Majus delictum *l.* 5. §. 2. *D. de pœn.* facinus *l.* 3. §. 6. *D. de tabul. exhib.*

Majores honores *l.* 2. *C. quemad. civ.*

Major judex *l.* 1. §. 3. *D. de appell.* *l.* 32. §. 7. *D. de recept. arb.*

Major magiſtratus. Vid. ſupra *magiſtratus.* Feſtus, major magiſtratus Conſul dicitur. Majorem Conſulem L. Cæſar putat dici, vel eum, penes quem faſces ſunt, vel eum, qui prior factus ſit: Prætorem autem majorem urbanum, minores ceteros.

Major pars, ubi de votis agitur, ea eſt, quæ prævalet. Sic major pars arbitrorum *l.* 17. §. 6. *l.* 27. §. 3. *D. de recept. arb.* Si in tres fuerit compromiſſum, ſufficit duorum conſenſus, ſi præſens ſit & tertius. Eo enim modo invenitur *major pars*, cujus arbitrio ſtabitur *l.* 17. §. 6. *D. eod.* Similiter de judicibus in *l.* 18. *eod. & l.* 39. *D. de re judic.* & de decurionibus *l.* 45. *C. de decur.* juncta *l.* 3. *D. de decret. ab ord. fac.* *l.* 3. *quod cujuſq. univ. nom.* Ita quod major pars curiæ effecit, pro eo habetur, ac ſi omnes egerint *l.* 19. *D. ad municipal.* Refertur enim ad univerſos, quod publice fit per majorem partem. In diſceſſionibus quoque Senatus hæc formula uſurpata: hæc pars major eſſe videtur, ceu ex Senec. *de vita beata lib.* 2. oſtendit Briſſon. *de formul.* Quæ pars major erit, ejus ſtabitur conſilio. Liv. 29. c. 22. Major pars creditorum in ſpecie *l.* 7. *D. de pactis* pro modo, & cumulo debiti, non pro numero perſonarum accipitur *l.* 8. *D. eod.* Quod ſi æquales ſint in cumulo debiti, tunc plurium creditorum numerus præferendus eſt, in quo ineundo plures ejuſdem pecuniæ reos ſtipulandi pro uno computamus *l.* 8. *l.* 9. *D. eod.*

Majores etiam dicti Judæorum Antiſtites. Nam majores judæorum & Patriarchæ occurrunt in *l.* 1. *C. Theod. de Jud.* Eorum etiam fit mentio *in Nov.* 146. & *l.* 23. *C. Theod. eod.* ubi Didaſcales junguntur. Quemadmodum ergo Didaſcalus eſt rabbinus, vel magiſter ſynagogæ, ita per *majores* intelligendi laici ſynagogarum re-

rectores & conſules quos *Parnoſim* vocant, quique & ſynagogarum patres adpellantur in Conſtitutione Conſtantini *l. 4. C. Theod. eod.* De quibus vide plura apud Vitringam *de ſynagog. vet. jud. lib. 2. c. 1.*

Majores apud Romanos nominabantur parentes ſupra Tritavum, qui ſpeciale nomen non haberent *l. 4. §. 2. D de in jus voc. l. ult. §. 7. D. de grad. & adf.* Servius *in 8. Æneid. ad verſ. lætique minores.* Minores, ait, non dicimus, niſi quoties deficit graduum nomen, ut filius, nepos, pronepos, abnepos, trinepos: ubi iſti gradus defecerunt, merito jam dicimus minores, hic majores dicimus poſt patris, proavi, abavi, atavi vocabulum. Quamquam majoribus crebrius latiuſ poſteros opponunt. Atque hæc eſt vocis *majores* proprietas, quam tamen non uſque adeo ſtricte rigideque ſervamus. Nam ex aſcendentibus, ſupra patrem, & avum quoslibet, a quibus genus, gentemque ducimus, *majores* vulgo adpellamus, ut in *l. 3. D. de interdict. relegat.* Non enim hæc patrem, ſed majores ei dediſſe. Et *l. un. C. Theod. de his qui ven. ætat.* quæ eſt *l. 2. pr. C. eod. tit.* ubi pro *majorum* vocabulo *avorum* repoſuit Tribonianus.

Majores alias generaliter adpellantur omnes, qui ante nos fuerunt, vel ante aliquot ſecula, licet nullo nobis ſanguinis vinculo ſint devincti. Sic in *l. 20. D. de legib.* Non omnium, quæ a majoribus conſtituta ſunt, ratio reddi poteſt, & alibi paſſim Cic. *Philip. 9. c. 2.* His enim majores noſtri, qui ob rempublicam mortem obierant, pro brevi vita diuturnam memoriam reddiderunt. Idem alibi paſſim. Hiſque opponuntur poſteri, ut Senec. *lib. 1. de benef.* Hoc majores noſtri queſti ſunt, hoc nos querimur, hoc poſteri noſtri querentur, everſos eſſe mores, regnare nequitiam. *More majorum puniri l. 9. pr. D. ad L. pomp. de parricid.* Suet. *in Neron. c. 49.* Se hoſtem a ſenatu judicatum, & quærit, ut puniatur more majorum, interrogavitque, quale id eſſet genus pœnæ? Et cum comperiſſet, nudi hominis cervicem inſeri furcæ, corpus virgis ad necem cædi. *cæt.*

MAJORINA pecunia, de qua *l. 9. C. Theod. de falſ. mon. l. 1. ſi quis pecun. conflav. l. ult. D. eod. tit.* Qualis ea ſit, diſquirunt Jac. Gothofr. in *d. l. 6.* & Jac. Guther. *de off. dom. Aug. lib. 3. c. 19.*

MAJORITAS vox a Pontificibus & interpretibus uſu recepta a majori ducta græco more. *Rubr. de majoritate, & obedientia in Decretal. lib. 1. tit. 33.* In Sexto *tit. 17.* in Extra Jo. XXII. *tit. 2.* & extra *Com. tit. 8. c. 3.* Eam in pluribus conſiſtere ſcribit Andr. *c. ſi pluribus, de præbend.* In quibus ſpectetur, indicat latius Albericus *in alphabeto.*

MAJUMA ludi genus fuiſſe quoddam ſatis patet ex *l. 1. C. de majum. l. 2. C. Theod. eod. tit.* Svidas ſcribit a maio menſe fictum vocabulum, quod cives Rom. certo ejus menſis die Oſtiam, maritimam urbem ſe conferentes ludibundi oppugnarent, ſeſeque in aquas marinas dejicerent. Mirum equidem, nullam ejus ludi in Ovidii faſtis mentionem, & Arcadium Honoriumque Impp. non ſe civibus Rom. ſed provincialibus, ejus ludi licentiam reddere ſcripſiſſe. Jac. Gothofr. *Comm. in C. Th. ad dict. tit.* Libanii & Juliani apoſtatæ teſtimoniis recte demonſtrat, ipſos paganos hanc ſollemnitatem tamquam peſſimam damnaſſe. Intermixtæ enim maribus feminæ promiſcue natabant in aquis, nihilque flagitii prætermit-

tebant. Majumam vero nobilem Gazæorum portum dici apud Nicephorum *lib.* 3. *c.*33. *lib.* 10. *c.* 4. *lib.* 12. *c.* 47. obſervavit Hottom. ſed cum Chriſtianam religionem recepiſſet, Conſtantiam ab Imp. Conſtantino ex filii ipſius nomine adpellatum eſſe. Enimundus Bonæfidius majumam ſyriacum vocabulum eſſe credidit a *Majim*, quod aquam ſignificat; Gazeos enim in Syria collocari, & portum illum Majumam apud *Sozomen, lib.* 2. *c.* 5. adpellari. De ea feſtivitate, quam a Syris ad alios provinciales tranſiiſſe ſuſpicari licet, vide Bart. Barrienti *Silv. adnot. c.*17. Andr. Rivin. *Diatribam de Majumi.*, *maicampis & Roncaliis* a Jo. Ge. Grævio *in Syntagm. Diſſ. varior. p.*537. recuſam.

MALA in *l.* 11. *pr. D. de injur. & Collat. leg. Moſ. & Rom. tit.* 2. §. 6. eſt gena, vel maxilla; ab hac voce dictam, fuga ſyllabæ, quam conſuetudo elegans latini ſermonis ſubmovit, auctor eſt Cicero *in oratore c.* 45. Plin. *lib.* 11. *c.* 37. Infra oculos, ait, malæ, homini tantum, quos priſci genas vocabant.

MALABATHRUM vel *Malobathrum* quod inter ſpecies ad vectigal pertinentes numeratur in *l. ult.* §.7. *D. de public. & vectigal.* quod & folium Indum vocatur. Dioſcorid. *lib.* 1. *c.* 11. folium id eſſe ſui generis ſcribit, quod Indicæ gignunt paludes &c. vide Plin. *lib.* 12. *c.* 26. *lib.* 14. *c.* 26. & *lib.* 23. *c.* 4. Horatius *lib.* 2. *od.* 7. nitentes, ait, malabathro ſyrio capillos. Inde malabathrati qui malabathri oleo delibuti ſunt apud Sidon. Apollin. *lib.* 8. *epiſt.* 3. Guarchias ab Orto *malabathrum* in procera arbore procul ab aquis naſci ſcribit mali medicæ folio ſimile, anguſtius tamen, per extremum colore viridi, tribus per longitudinem excurrentibus coſtis (qua nota facile dignoſcitur) odoratum cariophyllos redolens, quodam modo, non tam vehementis odoris ut nardus, & macis, neque tam ſubtilis aut acuti, ut eſt canella: De malabathro accuratiſſime egit Iſaac. Voſſius *ad Pompn. Mel. lib.* 3. *c.* 7. erudite quoque Claud. Salmaſ. *ad Solin. p.*755.

MALE adverbium denotat quid perperam fieri. Sic minor male conſumſit pecuniam *l.* 32. *D. de minor.* Prodigi qui male diſſipant bona. Ulp. *fragm.* 2. §. 3. Filium quem male pater contra pietatem adficiebat *l. ult. D. ſi quis a pat. manum.* Niſi me Fronto, pater veſter, male accepiſſet *l. ult.* §.1. *de dol. except.* Judex ſi male abſolvit, i.e. inique vel non ex jure *l.*28. *D. de condict. indeb.* Male conceptum inſtrumentum *l.* 8. *D. de ſtatu hom.* male dicetur, i. e. non ex ratione *l.* 1. §. *ult. D. ubi pupil. educ.* Si deguſtando male probavit vinum *l.* 15. *D. de peric. & com. rei vend.* Hoc adverbium jungitur aliquando nomini, ut vileſcat res, aut perſona tanquam nomine ea indigna. Sic *male homines*, *male matrem* veteres dixere, de quorum verborum ſignificatione Caſp. Barth. *ad ſcript. rer. venatic. p.* 163. *Male contractus* heic a Briſſonio notatus non legitur *in l.*52. *D. de re jud.* ſed *ex malo contractu & delicto oritur.*

Male in ſpecie eſt non ex fide vel officio. Ut cum tutores male gerere, vel verſari dicuntur in *l.* 3. §. 1. & §. 7. *D. de ſuſpect. tut. l.* 1. §. 7. *de off. præf. urb.*

Male parum caute, non tuto; quo ſenſu male accipere venit in *l.* 20. *D. ſolut. matrim.* Non male contrahitur, quum contrahitur

tur eum tutoribus *l.4. D. de evict.* male contracta nomina *l. 6. D. de admin. & peric. tut.* male credita pecunia *l. 10. §. 7. D. mandat.*

Male agere, Male petere *l. 1. in fin. D. quando dies uſuſf. leg. eod. l.4. §.2. de pactis.* ubi juxta Cujac. *lib.3. quæſt. papin. in l. 26. D. de compenſ.* & Langebeccium *adnotat. c. 17. Tom. 1. Theſaur. jur.* male agere vel male petere ita eſt accipiendum, ut eo quis incideret in poenam plus petitionis, remque conſumeret, juxta formam veterum judiciorum; a quo differebat *nihil agere*, quod alias extra id periculum erat.

Male pro non bonis conditionibus. Sic ſi male emtæ ædes. Plaut. Muſtell. *act.3. ſc.2.* male conciliate in Ter. Eunuch. *act. 4 ſc.4.* Donatus interpretatur male emite, additque, *male*, magno ſignificat. Sic etiam male vendere eſt vili pretio vendere *l. 3. D. ad L. falcid.*

Maledicere *l.9. D. de his quæ ut indign. l. 15. §. 44. D. de injur.* Aliud eſſe accuſare Cicero *pro M. Coelio c.3.* tradit, additque, accuſatio crimen deſiderat, rem ut definiat, hominem ut notet, argumento probet, teſte confirmet. Maledictio autem nihil habet propoſiti præter contumeliam, quæ ſi petulantius jactatur, convicium, Si facetius, urbanitas nominatur; vide Sylvium *in or. pro Front.* & Franc. Baldum. *in cathech. juriſ. civ. c. 4.*

Maledictum eſt infamandi cauſa dictum, quod tum demum in convicium tranſit, cum in coetu & cum vociferatione dictum eſt; *l. 15. §. 11. D. de injur.* Inſtitutio heredis cum maledicto valet *l. 48. §.1. D. de hered. inſt.* non autem, ſi quis heredem non deſignet, niſi eo quod contumeliæ cauſa ſolet addi *l. 9. §. 8. eod. tit.*

Maleficiatus, quis ſit diſces *ex tit. de frigid. & maleficiat. extra.* & *ex ſumma Hoſtiens. eod. tit.*

Maleficium dicitur, quidquid improbe admiſſum eſt, alias delictum: Ita ex maleficio obligari, & quaſi ex maleficio teneri *l. 5. §. 1. 2. 4. 5. & ult. D. de O. & A. pr. Inſtit. de oblig. quæ quaſi ex delicto.* Si res non ex maleficio veniat, ſed ex contractu *leg. 58. pr. D. de jud.* In maleficio ratihabitio mandato æquiparatur *c. ſicut. tit. de Simon. & cap. ſicut dignum de homicid.*

Maleficium pro magicis aliiſque illicitis artibus. Ita maleficiorum labe pollutus *l. ult. C. de malef. & mathem.* Eodem modo maleficii crimen accipiendum in *l. 4. Cod. Theod. de indulg. crim.* Et ita haruſpicinam nullum cum maleficiorum cauſſis conſortium habere cenſent Imperatores Valentinianus, Valens, & Gratianus in *l.9. C. Th. de malef. & mathem.* de qua conſtitutione vide in verbo *haruſpicina*.

Maleficus in genere qui damnum infert & nocet. Sed maleficorum nomen jam inde a Conſtantini M. temporibus ob facinorum magnitudinem illis vulgo impoſitum, qui magicis artibus exitium hominibus inferrent, ceu adparet ex *l.5. C. de malef. & mathem.* & *l. 7. eod.* item *l. 6. C. Theod. eod. tit.* Lactantius *lib. 2. divin. inſt. c. 17.* de dæmonibus agens: Ut eos, ait, magi, & ii, quos maleficos vulgus adpellat, quum artes ſuas exſecrabiles exercerent. B. Hieronymus *ad Dan. 2.* Maleficos ait eſſe, qui ſanguine utuntur & victimis, & ſæpe corpora mortuorum contingunt. vide Gratia-

num in *can. nec mirum 26. quæſt.* 5. qui verba refert Auguſtini *de Civit. Dei.* Huc pertinent ſequentia: In mortuos veneficus, ſive maleficus *l.* 8. *Cod. Theod. eod. tit.* & verba hæc Impp. Gratiani, Valentiniani, & Theodoſii *in l. 6. Cod. Theod. de indulg. crim.* Qui noxiis quæſita graminibus, & diris immurmurata ſecretis, mentis, & corporis venena compoſuit. Et ita maleficos accipe in Edicto Athalariei Regis apud Caſſiodor. *Var. lib.* 9. *cap.* 18.

Malevolus, *a, um*, ita malevolum præpoſitum *l. 6. D. de ſuſpect. tut.*

Maligne, ſeu mala mente. Non maligne accipiendum *l.* 126. §. 2. *D. de V. O.* Si maligne hoc fecit *leg.* 43. *D. de recept. arb.* maligne circa ſanguinem ſuum inferentes judicium *l.* 4. *D. de inoff. teſt.* Si quid maligne interrogaſſe compererit *l.* 6. §. *ult. D. de cuſtod. & exhib. reor.*

Malignitas *l.* 5. §. *ult. C. de pact. conv.* Sine aliqua malignitatis interpretatione *l.* 8. *C. Th. de bon. proſcr.*

Malignus. maligno animo *l.* 7. §. 8. *D. de adquir. v. omitt. her.* maligna ſuſpicio *l.* 1. *D. ubi pupill. educar. v. mor.*

ΜΑΛΙΣΤΑ i. e. maxime adſentientis eſt *l.* 8. *D. de legat.* 3.

Malitas i. e. malum *l.* 4. *D. quod met. cauſſ.* eodem modo, ut bonitas diſcimus. Excerpta e vetere gloſſario *malitas* κακία. Nihil ergo, ait Heinecc. heic mutandum videtur, nec audiendi qui in dicta lege reſcribendum pro *malitatis* exiſtimant *mali calamitatis*, vel *malignitatis*. Vid. Car. Labbei *Obſerv. & emend. in Synopſ. Baſilic. p* 59.

Malitia. Cic. *de nat. Deor.* 3. *c.* 30. verſuta, ac fallax nocendi ratio eſt, cui ſimplicitas opponitur *l.* 3. *D. de dol. mal.* Inde Cicero *ibid.* formulam de dolo malo a C. Aquillio repertam everriculum omnium *malitiarum* adpellat, Illam græci κακίαν adpellant Cic. 4. *Tuſc. c.* 15. Malitia fidejuſſoris *l.* 11. *D. quod met. cauſa*

Malitiose, i. e. doloſe, callide, inſidioſe, fraudulenter apud Cic. *off.* 3. 30. Malitioſe edere, & dolo malo idem valent *l.* 8. *D. de edend.* Malitioſe in pignore verſatur *l.* 9. *D. de pignor. act.*

Malitiosus, *a, um*, fallax. Calumnioſa eſt, malitioſa interpretatio juris, ait Cic. *off.* 1. 10. Malitioſa litium ſemina comprimere *l.* 1. *C. Th. de Epiſc. judic.*

Malleatus, *a, um*, malleo tuſum. Malleati libri *l.* 52. §. 5. *D. de legat.* 3. Sic & crudum, ſed non malleatum ſpartum dixit Columell. 2. *c.* 19.

Malleus fabri *l.* 2. §. 1. *D. ad L. Rhod. de jact.*

Malo magis volo verbum de iis, quorum electio libera eſt, uſurpari ſolitum *l. ult.* §. *fin. D. de novi oper. nunc. l. pen. de pollicit.* Et ei aliquando intendendi adverbia adduntur, ut magis malle *l.* 52. §. 10. *D. pro ſoc.* Maluit potius *l.* 35. *D. de mort. cauſ. don.*

Malobathrum. v. *Malabathrum.*

Malum ſubſtantive ſumitur pro damno, incommodo, detrimento. Ita de duobus malis minus eligi oportet *Rubr. c.* 7. *non ſolum Cauſ.* 22. *qu.* 4. Malo alicui eſſe, ſeu nocere, apud Nepot. 7. 7. 3. & Cic. *Att.* 14. 22. omne malum naſcens facile opprimitur, inveteratum fit plerumque robuſtius. Cic. *in philip.*

Malus eſt arbor navis fixa, in altum di recto porrecta, cui an-

annectuntur vela, & funes cum rotulis, inde dictus quod ſit inſtar mali (fruſtus) ſummitate, vel quod cingatur quaſi quibuſdam malis, quorum volubilitate levantur vela. De eo fit mentio in *l.* 5. §. *ult. l.* 6. *D. de L. Rhod. de jact.* & in *l.* 242. *D. de V. S.* ubi pro navis parte habetur malus, quia plerumque naves ſine malo inutiles eſſent; cum contra ſine artemone eſſe poſſunt, hic pro navis parte non habetur.

Malus, *a*, *um*, eſt improbus. Sic malo animo *l.* 3. §. 1. *D. ad L. Corn. de ſicar.* Mala conſcientia *l.* 11. § 1. *D. de his qui not. infam.* Mala fides *l.* 1. §. 3. *D. de tut. & rat. diſtr. l.* 1. *C. de fide inſtr.* Mali homines *l.* 3. *leg.* 19. *D. de off. præſid.* Malam litem perſequi *l.* 6. *C. de adpell.* Mali mores *l.* 43. §. 4. *de ædilit. edict.* Mala ratione *l.* 3. *C. de re jud.* In eo malus eſt ſervus, quod de conditione ſua diſſimulat *l.* 4. *D. quib. ad libert. proclam.*

Malus pro damnoſo, ſic *malum* conſilium *l.* 26. *D. de injur. l.* 96. *D. de ſolut. Mala* emtio apud Plin. *lib.* 1. *Epiſt.* 24. i. e. iniquo & immenſo pretio facta. *Malus* emtor Cic. *lib. V. ad Attic. Epiſt.* 8. eſt non idoneus. Malum meritum *l.* 2. *D. de his quæ in teſtam. del.*

Malum pro gravi; Sic malo letho periturus *l.* 9. *D. de extra. crim.* quemadmodum male mori Plin. dixit 3. *Epiſt.* 16. Mala manſio, ad quam ſervi quæſtionis habendæ cauſſa adligari, & extendi ſolebant, de qua Ulpianus *l.* 7. *D. de depoſ.* & *l.* 15. §. 42. *D. de injur.* & Guil. Forner. *ſelect. lib.* 2. *c.* 1. qui *malam* menſionem *lautumias* interpretatur, quod Heineccio non arridet, ob formam loquendi *ad malam manſionem extendi* in *d. l.* 7. uſurpatam.

Malum etiam dicitur magicum, ſive quidquid aptum ad artes magicas. Sic malæ artes in *l.* 6. *C. de maleſ. & mathem.* & *l.* 3. *C. Theod. eod. tit.* Et in XII. Tab. malum carmen eſt incantatio. Latiori tamen ſenſu malæ artes ſumuntur *in l.* 1. §. *ult. de ſ. ſv. corrupt.* & pro mala ſeu præpoſtera ratione apud Ammian. Marcell. *lib.* 28. *in libello rei bellicæ*, qui Mariani Notitiæ ſubjicitur.

Mammillarum ornamentum ex cylindris triginta quatuor, & tympanis margaritis triginta quatuor *l.* 38. §. *ult. D. de aur.*, *& arg. legat.* Id genus ornamenti *mammillare* vocat Martial. 14. *epigr.* 46.

Manare *l.* 11. *D. de aqua & aqu. pluv. arc.* Aqua ſudoribus manando *l.* 1. §. 8. *D. de aqua quotid. & æſt.* Hinc *manalis* fons, i. e. perennis apud Feſt.

Manceps, ait Feſtus, dicitur, qui quid a populo emit, conducitve, quia manu ſublata ſignificat, ſe auctorem emtionis eſſe, qui idem Præs dicitur, quia tam debet præſtare populo, quod promiſit, quam is, qui pro eo Præs factus eſt. At Aſcon. Pæd. *in Divinat.* ait, Mancipes ſunt publicanorum principes, Romani homines, qui quæſtus ſui cauſſa, ſi decumas redimunt, decumani adpellantur, ſi portum, aut paſcua publica, portitores aut paſcuarii, quorum ratio ſcriptura dicitur. Hi omnes exigenda a ſociis ſuo periculo exigunt, & reipublicæ repræſentant, providentes etiam in illa redemptione commodis ſuis. Dicuntur & hi, qui quinto quoque anno a Cenſoribus publica, i. e. populi vectigalia redimebant, hi vero ſi vectigales agros, ut decumani, redimebant, eos poſtea colonis & aratoribus elocabant. Papinianus *l.* 53. *D. locati*, ait: Qui fide-

juſſor extiterit apud Mancipem pro Colono publicorum prædiorum, quæ manceps ei colono locavit, Reipublicæ non tenetur. Ciceroni *Verrin.* 4. publicanorum *principes* ſimiliter dicuntur Mancipes.

Mancipes etiam conductores aliarum rerum eſſe notat Heinecc. ut Mancipes balnearum, in marmore apud Reineſ. *Claſſ.* 1. *Inſcrip.* 120. officinarum ærariarum *Claſſ.* 11. *inſcr.* 30. *Mancipes* porro curſus clabularii *l.* 26. *Cod. Theod. de curſ. publ.* curſus publici *l.* 24. *l.* 34. *l.* 36. *C. Th. eod. tit.* hos per quinquennium eo munere functos oſtendunt *l.* 26. *l.* 42. *C. Theod. eod. Mancipes* mutationum apud Caſſiod. *Var.* 4. *cap.* 47. qui veredorum equorumque ad celeritatem commutari ſolitorum curam gerebant, de quibus Zeno ſentire videtur in *l.* 18. *C. de curſ. publ. Mancipes* etiam conductores ſalinarum interpretantur Imperatores *l.* 11. *C. de vectig.* Mancipes, qui thermarum exhibitionem Romæ curabant, etiam ſalivas conductas habuiſſe, indicat *l. un. C. Th. de mancip. term.* Mancipes ſalinarum pro *municipes* apud Symmach. *lib.* 1. *epiſt.* 85. legendum obſervat Briſſon.

Mancipes viarum Tacit. *annal.* 3. *c.* 32. quos Siculus Flacc. *de cond. agr.* redemptores dicit. Præterea Mancipes (*μαγχιπες*) Romæ adpellatos, qui præerant domibus, in quibus panis civibus diſtribuendus pinſebatur, ait Socrat. *hiſt. eccl.* 5. *c.* 8. adde Henr. Valeſ. *in adnot. ad hunc locum.* Eoque ſenſu verbum hoc accipitur *in l.* 1. *C. de frum. urb. Conſt. l.* 2. *l. ult. C. Theod. eod. tit. l. un. de piſtorib.* in qua tamen mancipiis vulgo vitioſe pro mancipibus legitur.

MANCIPARE, vel ut ait Cicero *in top.* mancipio dare, eſt mancipationis adhibita ſolennitate rei dominium transferre. Ita familiam mancipare Ulp. *regul. tit.* 20. §. 13. Res mobiles non niſi præſentes mancipari poſſunt Ulp. *reg. tit.* 19. §. 6. Si proprium eſt quod quis libra mercatur & ære: Quædam, ſi credis conſultis, mancipat uſus. Hor. 2. *Epiſt.* 2. Etenim jure civili uſu, i. e. poſſeſſione, res capi, i. e. earum dominium adquiri conſtat. Deinde, ſignificatu translato, verbum illud aliis applicatur negotiis, in quibus mancipationis ritus non adhibetur, qui ſenſim exolevit. Sic Clericorum conſortio ſe mancipare *l.* 163. *C. Th. de decur.* Curiæ mancipatus *l.* 35. 39. 124. *eod.* curiarum functionibus *l.* 125. *eod.* honoribus *l.* 46. *eod.* obſequio *l.* 26. *Cod. Theod. de epiſc.* otio *l.* 4. *Cod. Th. de re milit.* Tandem *mancipari* pro adfici, ut mancipari præmio *l. un. C. Th. de his qui ſe defer.* capitali ſupplicio *l.* 8. *C. Th. de defert.*

MANCIPATIO, inquit Ulpianus *reg. tit.* 19. §. 3. 4. propria ſpecies alienationis eſt, & rerum mancipi, eaque fit certis verbis libripende, & quinque teſtibus præſentibus. Mancipatio locum habet inter cives Romanos, & Latinos colonarios, Latinoſque Junianos, eoſque peregrinos, quibus commercium datum eſt. Ter illa intercedebat in emancipationibus liberorum, de quibus vide in verbo *emancipatio*. Erat quoque familiæ *mancipatio* in teſtamento, quod per æs & libram fit. Ulpian. *Reg. tit.* 20. §. 2. ait: Hodie ſolum in uſu eſt teſtamentum, quod per æs & libram fit, i. e. per mancipationem imaginariam, in quo teſtamento libripens adhibetur, & familiæ emtor, & non minus quam

quin-

quinque teſtes, cum quibus teſtamenti factio eſt. Idem memorat Juſtinianus Imp. §. 1. *Inſt. de teſtam.* & Gell. *lib.* 15. *c.* 27. Adhibitus quoque fuit ritus mancipationis in donationibus, quo ſpectat mancipationis ſolemnitas, quam dicit *l.* 4. *& l.* 5. *C. Th. de donat.* ubi confirmat Conſtantinus conſtitutionem Antonini Pii, qua in donationibus inter parentes, & liberos, neque mancipatione, neque traditione opus eſſet. Erat autem hæc mancipatio, quam donationibus rerum mancipi accedere oportebat, ex capite tertio Legis Cinciæ de donis, & muneribus, ceu hic obſervat Heinecc. poſt Frid. Brummer. *Comment. ad leg. Cinc. c.*13. *p.*191. *& ſeq. edit. Paris. & c.* 14. *p.* 207. *ſequ.* ubi hic ritus eleganter illuſtratur ex veteribus inſcript. Vide & Cujac. *lib.* 10. *obſerv. c.* 37. & Ob. Giphan. *ad l. ult. C. de donation.* Plura vide in voce *mancipium*, verbis *Mancipio dare*.

Mancipatus, *us*, ſubſtantive, pro functione & munere, quo mancipes fungebantur *l. un. C. Th. de mancip. l.* 18. *C. Th. de piſtor. & catabol.* Ita mancipatui ſociari *l.* 23. *C. Th. de cohort. princ.*

Mancipi res definit Boeth. *ad Cic. Top. c.* 5. Omnes, inquit ille, res, quæ abalienari poſſunt, i. e. quæ a noſtro ad alterius tranſire dominium poſſunt, mancipi dictæ ſunt. Mancipi res veteres adpellabant, quæ ita abalienabantur, ut ea abalienatio per quamdam nexus fieret ſollemnitatem. Sed addendum fuit vel in jure ceſſione. Cicero enim dicto loco ait; Abalienatio eſt ejus rei, quæ mancipi eſt, aut traditio alteri nexu, aut in jure ceſſio. In univerſum rerum mancipi, & nec mancipi diſcrimen tantis tenebris obvolutum eſt, ut in eo eruendo multum reliſtum videatur eruditorum induſtriæ, quamvis jam pleraque expenderit Corn. van-Bynkersh. opuſculo de reb. mancipi, & nec mancipi. *Mancipi* res enumerat Ulp. *tit.* 19. §. 1. prædia ſc. in Italico ſolo, tam ruſtica, qualis eſt fundus, quam urbana, qualis eſt domus, item jura prædiorum ruſticorum, velut via, iter, actus, & aquæductus. Item ſervi, & quadrupedes, quæ dorſo, & collo domantur, velut boves, muli, equi, aſini, cæteræ *nec mancipi* ſunt. Elephanti, & Cameli, quamvis collo dorſove domentur, nec mancipi ſunt, quia beſtiarum numero ſunt. Ceterum uti prædia in Italico ſolo *mancipi* res erant, ita provincialia ante Juſtinianum nec mancipi habebantur. Nam cum tributaria ea eſſent, vel ſtipendaria, non poterant mancipio a provincialibus dari. Uſus dumtaxat, & fructus ſeu χρῆσις eorum ad provinciales pertinebat, mancipium, & proprietas populi Romani erat.

Mancipium interdum pro abalienatione, dominiique ex jure Quiritario per mancipationis ſollemnitatem facta translatione uſurpatur. Paull. *in collat. leg. Moſaic. & R. tit.* 16. §. 3. Poſt mortem patris, ait, natus, vel ab hoſtibus reverſus, aut ex primo, ſecundove *mancipio* manumiſſus. Cic. *de haruſp. reſponſ. c.* 7. Multæ ſunt, ait, domus jure *mancipii*, & jure nexus. Hinc *mancipii* lex apud Cic. *de orat.* 1. *c.* 39. & Varron. *de ling. lat.* 5. Et *mancipio* dare, & accipere Cic. *Top.* Finge mancipio aliquem dediſſe id, quo mancipio dari non poteſt. Tacit. *annal. lib.* 3. *c.*67. Servos quoque Silani actor publicus *mancipio* acceperat. Plaut. *Curc.* 4. 2. 9. & in *Perſa.* 4. 3. 55.

55. At ſuo periculo is emat, qui eam mercabitur, *Mancipio* neque promittet, neque quiſquam dabit. Nimirum in iis, quæ mancipio emuntur, præſtatur evictio, & quidem ita, ut venditor auctoritatis nomine duplo tenus obligetur. Paull. *ſent.* 2. *c.* 16. quod ſecus, cum res mancipio non dabatur; periculo enim emtoris ea erat, neque evictio a venditore præſtari ſolebat, niſi ſtipulatio duplæ interponeretur, quod fiebat, ſi pretii alicujus res eſſet, vel ſimplæ *l.* 27. *D. de evict.* quæ quidem conſuetudo ex alienatione mancipio facta fluxit, atque, ut ait Ulpianus, aſſidua facta fuit, ut etiam ſi forte ea ſtipulatio omiſſa fuiſſet, nihilominus in actionem ex empto, propter bonæ fidei naturam, tacite veniret. Ea enim quæ ſunt moris, & conſuetudinis in bonæ fidei judiciis debent venire *l.* 31. §. 20. *D. de ædilit. edict. l.* 2. *de evict. l.* 11. §. 14. *de act. empt.*

Mancipium porro eſt ipſa proprietas, quam ab uſu, & fructu ſeparant veteres, ut Græci χρῆσιν, & κτῆσιν Cic. *lib.* 4. *ad famil. Epiſt.* 29. 30. Et Lucret. 3. *v.* 985. Vitaque mancipio nulli datur, omnibus uſu. In mancipio alicujus eſſe, i. e. in ejus dominio & poteſtate, in manu Ulp. *tit.* 9. & 10. *regul.* Adquiritur autem nobis, ait, etiam per eas perſonas, quas in poteſtate, manu, mancipiove habemus. De Uxore etiam Gellius *lib.* 4. *c.* 3. ait: Quæ juncta, conſuetaque eſſet cum eo, in cujus manu mancipioque alia matrimonii cauſſa foret. Nec eſſe ea effectu diverſa, & uxorem, quæ in manum conveniſſet, non minus quam liberos, & ſervos tum in manu, tum in poteſtate & mancipio fuiſſe oſtendit Heineccius ex eo Gellii loco, & ex Catonis Uticenſis viri recti exempli facto, qui uxorem Marciam remancipavit Hortenſio, teſte Plutarcho *in Cat. p.* 770. Neronem vero, Liviam uxorem, etiam prægnantem ceſſiſſe Octavio Auguſto Tacit. *annal.* 5. *c.* 1. & Dio Caſſ. *lib.* 48. *p.* 384. memoriæ prodiderunt. Ex quibus teſtimoniis patet, quod inter manum, & mancipium ſibi deprehendere viſus eſt Briſſonius diſcrimen, puta jus alienandi ſolido fundamento niti.

Mancipium, inquit Iſidorus, eſt quicquid manu capi, ſubdique poteſt, ut homo, equus, ovis, hæc enim animalia ſtatim ut nata ſunt, mancipium eſſe putantur, nam & ea, quæ in beſtiarum numero ſunt, nunc videntur mancipium eſſe, quando domari, ſive capi coeperint.

In ſpecie *mancipia* dicuntur ſervi, quod ab hoſtibus manu capiuntur §. 3. *Inſt. de jur. perſ. l.* 4. *D. de ſtat. hom.* Donat. *in Ter. adelph. act.* 2. *ſcen.* 1. mancipia dicuntur, quod manu capta ſunt, ſervi, quia ſervati ſunt, quum eos occidi oporteret jure belli *l.* 3. *D. de div. temp. præſcr.* Longæ poſſeſſionis præſcriptionem tam in prædiis, quam in mancipiis (ruſticis) locum habere manifeſtum eſt.

Mancus, quaſi manu carens, &, ut Non. interpretatur, debilis. At Juriſconſultis *in l.* 12. §. *pen. de ædilit. edict.* eſt, qui imbecillitate dextræ ſiniſtra utitur. Qua imbecillitate diſtinguitur ab eo, qui læva eſt.

Mandare eſt gerendum quid alicui committere, quos his verbis explicari ſolet, mando, rogo, volo, peto *l.* 12. §. 12. *l.* 59. §. 5. *D. mand.* Id verbum a manus datione natum eſſe, cenſet Iſidorus *orig.* 4. *c.* 24. Qui enim mandabant, id faciebant prehenſa alterius dextra, quippe fidei

dei conſecrata. Terent. *Heautont.* 3. *ſcen.* 1. *v.* 82. Plaut. *Act.* 2. *ſcen.* 3. *v.* 82. Sic mandare adminiſtrationem *l.* 60. §. 2. *D. mand.* & mandata adminiſtratis *l.* 6. §. *ult. D. de procur. l.* 35. §. 1. *ex quib. cauſ. maj.*

Mandare quid, pro fieri jubere. Sic ſi ſervo ſuo fugam mandavit *l.* 24. *D. de noxal. act.* Quod patrem ſuum mandaſſet interficiendum *leg.* 31. §. 2. *D. de adim. legat.* Si parentis voluntas, vel teſtatoris aliquid ſuper alienando eo mandaſſe deprehendatur *l.* 3. *C. quando decret. op. non eſt.*

Mandare pro decernere. Sic mandare magiſtratum *l.* 6. *D. de munerib. & honor.* munus *l.* 17. §. 7. *ad municip.*

Mandare eſt quoque delegare, ad alium transferre, ut loquitur *l.* 1. *D. de off. procons.* Sic mandare actiones, i. e. cedere, & præſtare *l.* 51. *D. de pecul. l.* 23. *pro ſoc. l.* 24. §. 2. *de pignorat. act.* ubi mandare & ſuſcipere opponuntur. Mandare cognitionem *l.* 1. *D. de off. ej. cui mand. juriſd.* juriſdictionem *l.* 5. *l.* 6. *D. de juriſd.* & paſſim in LL. noſtris, ut & mandata juriſdictio *l.* 12. §. 1. *D. de judic.*

MANDATARIUS, qui mandatum ſuſcipit. Ducker. *de latin. vet. juriſc. p.* 446.

MANDATIO. *l.* 37. *D. de aquir. rer. dom.* nec ſtipulatione nec mandatione.

MANDATOR in genere eſt, qui aliquid mandat *l.* 22. §. *ult. l.* 46. *l.* 49. *l.* 58. *D. mand.* Sic mandator cædis *l.* 6. *D. ad SC. Sil.* & Paul. *rec. ſent. tit.* 23. §. 11.

Mandator qui alicui auctor eſt, mandatque, ut pecuniam det mutuo *l.* 41. §. *un. l.* 71. & *rubr. tit. D. de fidejuſ. & mand. l.* 28. *l.* 59. *l.* 60. *mand. l.* 1. §. 19. *ſi quid in fraud. patroni.*

Mandator verbis quibuſcumque & abſens litteriſve mandare poteſt, fidejuſſor nonniſi præſens, verbisque ſolemnibus ſtipulandi. Mandatoris & fidejuſſoris præter illam differentiam Briſſonius hanc ponit, quod hic contractæ jam obligationi accedat, ille contrahendi negotii auctor ſit. Mandatorem ait, tamquam auctorem præcedere, fidejuſſorem vero alienam obligationem in ſe ſuſcipere. Iſta nonnihil obſcuri habent; ſiquidem & mandator is quoque dicitur, qui alicui auctor eſt, mandatque, ut tempus ſolutionis proroget *l.* 12. §. 14. *D. mand.* & adhiberi fidejuſſor tam futuræ, quam præcedenti obligationi poteſt, dummodo ſit aliqua, vel naturalis futura obligatio *l.* 6. §. *un. D. de fidej. & mand.* ſeu, ut ait Juſtinian. §. 3. *Inſt. eod.* fidejuſſor præcedere obligationem & ſequi poteſt. Igitur magis dicendum videtur hanc eſſe differentiam, quod fidejuſſor ita accedit alienæ obligationi, ut alieno nomine obligetur *l.* 1. §. 8. *de oblig. & act.* mandator contra proprio nomine nec per modum acceſſionis. Deinde, mandator prorogandi a creditore tempore ſolutionis, ab eo qui ſe pro alio ſoluturum conſtituit, ita differt, ut ad mandatorem periculum nominis pertineat *d. l.* 12. §. 14. *D. mand.* contra adverſus conſtituentem ceſſet actio, ſi die conſtituto, vel etiam antea per actorem ſteterit, quominus debitum acciperet, etſi per caſum fortuitum ſit impeditus, modo reus in mora non fuerit; remittitur inquam hæc actio re quamlibet extante *l.* 16. §. *ult. l.* 18. *pr. D. pecun. conſtit.* Huber. *præl. ad pandect. h. t.* §. *ult.* quæ a mandati negotio ſunt aliena. Ceterum mandator non eſt, qui faciendi nominis cauſa, qua-

ſi proxeneta intervenit. Hic enim monſtrat magis nomen, quam mandat, tametſi laudet *l. 2. D. de proxenet.*

Mandator quoque cauſſæ, ſeu delationis dicitur, qui mandat alicui, & inſtituit delatorem, ſubornatque ad accuſationem, dando probationes, adlegando accuſationes *l. 1. §. 1. cum ſeq. l. 22. in fin. D. l. 23. l. 24. de jur. fiſc.* Suet. *in Tito c. 8.* Inter adverſa temporum delatores, mandatoreſque erant ex licentia veteri.

Mandatores denique in re militari dicebantur mandata ducum ad milites celeriter perferentes, ex græco vertit Imp. Leo. Sic Suidas mandator, *ειδος αξιωματος*, ſpecies dignitatis militaris.

Mandatorius, *a, um*, mandatorio nomine *l. 15. C. ad SC. Vellej. l. 19. l. 22. Cod. de fidejuſ.*

Mandatum, contractus bonæ fidei conſenſualis, quo alteri negotium gratis gerendum committitur, & ab altero ſuſcipitur, vide *l. 1. D. mand.* Aliud eſt generale, i. e. de univerſis negotiis *leg. 23. §. ult. D. de min.* quo non continetur tranſactio decidendi cauſa interpoſita *leg. 60. D. de procur.* aliud ſpeciale. Quæ autem ſpeciale mandatum deſiderent vide *l. 26. D. de min. l. 63. de procur.* Ex eo contractu naſcuntur utriuſque actionis cognomina. Alia quidem *mandati directa* mandanti competens, quo judicio ob dolum vel culpam latam damnatus mandatarius fit infamis *l. 6. §. 5. D. de his qui not. infam.* juxta id quod ait Cicero *pro Roſc. c. 38.* In privatis rebus ſi quis rem mandatam non modo malitioſius geſſiſſet, ſui quæſtus aut commodi cauſſa, verum etiam negligentius, eum majores ſummum admiſiſſe dedecus exiſtimabant. Itaque *mandati* conſtitutum eſt judicium, non minus turpe quam furti; credo propterea, quod, quibus in rebus ipſi intereſſe non poſſumus, in his operæ noſtræ vicaria fides amicorum ſupponitur, quam qui lædit, oppugnat omnium commune præſidium, &, quantum in ipſo eſt, diſturbat vitæ ſocietatem. *Mandati contraria* actio *l. 54. §. ult. D. mand.* competit mandatario, qui mandatum perfecit ejuſve heredi, contra mandatorem, ejuſve heredem, ad indemnitatem. Eam quoque habet fidejuſſor ſi ſolvit *l. 10. §. 11. D. mandati.* Hinc vetus gloſſarium, *mandati* actio, *αγωγη, οταν εγγυητης αποδῳ το τυ πρωτοτυπυ, κινησας αγωγην κατα τυτυ ηπι αναληψει, ων απεφληςεν υπερ αυτυ.* eſt actio, quam fidejuſſor, qui expunxit debitum principale, inſtituit adverſus eum, cujus ipſe debitum ſuſcepit.

Mandata ſeu præcepta principum, quæ præſidibus in provincias proficiſcentibus dabantur, quibus omnia, quæ eorum muneri & officio incumbebant, continebantur *l. 3. D. de colleg. l. 3. §. 1. D. de don. int. vir. & ux.* Atque interdum horum mandatorum capita quædam a præſidibus in provinciis ſub edicto proponebantur, ut adparet ex *l. 6. §. 1. D. de cuſtod. & exhib. reis.* At erant etiam arcana principum mandata, *κρυπτα αγγελματα*, & non publicanda, quæ incidentibus potiſſimum rebus novis extra ordinem mittebantur. Ea *κατασεσημασμενα γραμματα εν τοις πτυκτοις πιναξι*, litteras obſignatas in duplicibus tabellis, vocat Herodianus *Hiſt. lib. 7. cap. 6.* ceu obſervat Heineccc. *Mandata* principis Lucianus *εντολας* adpellat, in libello pro eo, qui lapſus inter ſalutandum fuerat. Sic & *mandata* Reipublicæ reperimus in

l.36.

l. 36. *D. ad mun.cip. & de incol.* Denique & *Mandata* morientium dicuntur apud Tacit. *in vit. Agricolæ c.* 45. Et talia ſunt mandata de funere apud Suet. *in Aug. c. ult.* & ſuprema mandata apud Senec. *in Medea Act.* 3. *ſc.* 2.

MANDATUS, *us.* Sæpe enim in L L. *mandatu* pro *mandato* legimus *l.* 35. *D. de procur. l.* 3. *D. de off. ejus cui mand. juriſd. l.* 26. *D. de minorib.* Mandatu creditorum *leg.* 32. §. *ult. D. mand.* mandatu meo, tuo *l.* 26. §. 2. & §. 5. *D. eod.*

MANDRAGORA herba ſoporifera & venenata. Plin. *lib.* 25. *c.* 13. Ea Annibal rebellantes Afros vino permixta ſopore obrutos cepit, ut refert Jul. Frontin. *Stratagem. lib.* 2. Itaque eam inter venena adnumerat Marcian. *l.* 3. §. 1. *D. ad L. Corn. de ſicar.*

MANERE eſt conſiſtere in loco vel ſtatu, vel cauſſa. Ut manet ædificium *l.* 6. *D. de rer. diviſ.* manet arbor in ſuo ſtatu *l.* 7. *D. de ſerv. præd. urb.* Manere in civitate *l.* 17. *D. de procur.* in familia *l.* 5. *D. de his qui ſui vel al. jur.* in matrimonio *l.* 41. §. 4. *D. de legat.* 3. Si in eadem cauſſa maneat *l.* 38. *D. de ſolut.*

Manere, pro pernoctare, Hor. 1. *od.* 1. 25. Manet ſub jove frigido venator, teneræ conjugis immemor. Sic manere in caupona viatores dicuntur *leg.* 5. *pr. D. naut. caup. & ſtab.* Unde ipſæ cauponæ, uti paullo poſt adparebit, manſiones dictæ ſunt.

Manere dicuntur res incorporales, veluti actiones, obligationes & jura, aliæque, quæ non tolluntur, non diſſolvuntur, non infirmantur, non mutantur, ita paſſim in LL.

Manere quoque eſt expectare, ut, quos neceſſitas obſequendi manet, non auctoritas imperandi *c. cum laicis ult. de reb. Eccl. alien. vel non.*

MANES, hæreticus, qui Manichæis nomen dedit, ſervilis conditionis homo, antea ſive Scythianus, ut Theodoritus ſcribit, ſive Curbicus. Verum & *Maneſis* nomine ob invidiam ejus offenſi ejus ſectatores, eum Manichæum dixiſſe feruntur. Omnia hæc ſatis noti pervulgataque ſunt ex ſcriptoribus de hæreſibus, Epiphanio, Auguſtino, Philaſtrio, ſimilibuſque. *Hein.*

MANES, *ium.* Animæ corpore exutæ, ab antiquo manis vel manus, quod bonum ſignificabat, auctore Feſto in *manare*, & Non. Marcell. 1. 337. Sunt autem animæ melioris notæ, ut ait Apuleius *de dæmon.* Socrat. *p.* 50. *Manes* defunctorum propinquorum numina vocabant, ut adparet ex Ovid. *Hero.* 3. 105. ubi perque trium fortes animas, mea numina fratrum. Cic. *de L L.* 2. 9. Deorum manium jura ſancta ſancto. Iis nempe ſepulchra erant conſecrata. Unde formula: *Dis manibus ſacrum.*

Manes defunctorum colebat antiquitas ſub *Deorum Manium* nomine, quare eorum jura ſancta eſſe voluerunt, & ab hominum injuria munita. Lex vetus erat: *Deorum Manium jura ſancta ſunto.* Manium ædificia Imperator Julianus *l.* 4. *C. Theod. de ſepulcr. viol.* ſepulcra vocat. Quis ſit eorum favor propter publicam utilitatem *l. ſunt perſonæ D. de religioſ.* Ibi requieſcere mortuos crediderunt, & eorum ſepulchra domum æternam, perpetuam ſecuritatem, & quietem æternam nuncupabant: Gutherus *lib.* 2. *c.* 20. Manes adorari dicebantur, cum quis illos alloqueretur, illiſque bene precaretur: Senec. *epiſt.* 86. Manes aut boni, aut mali ſunt, S. Auguſtin. *lib.* 9. *de civit. Dei cap.* 11. Quos vero neque precabantur neque imprecabantur manes contentos nominabant. Pro-

per-

pertius *eleg.* 8. *lib.* 2. Et tua contemnens tranſibit oſſa viator. Tibullus *lib.* 2. *eleg.* 6. Ne tibi neglecti mittant mala ſomnia manes. Ex Numæ inſtituto placandos manes Pontifex edocebat. Liv. *lib.* 1. Manes cum præfati eſſent, animam quaſi ad vitam revocabant. Propertius *lib.* 1. *eleg.* 10. Sed fruſtra mutos revocabis Cinthia manes, Manium expiatio propitiationem reſpicit, quæ Diis, aut hominibus violatis debebatur Cicero *de Aruſp. reſp.* & etiam homicidæ explabantur, Budæus *ad l. aut facta* §. *eventus D. de pæn.* Manes ſuos unuſquiſque patitur, Virgil. *lib.* 6. Diis Manibus plures inſcriptiones Romani fecerunt. Dn. *Giron.*

MANGO, *nis.* Ita in *l.* 207. *D. de V. S.* appellantur, quos Venalitiarios vocat Suet. *in Domit. c.* 7. qui mancipia venalia habent; tametſi magno non modo ſervorum venditores ſit, ſed aliarum quoque rerum. Senec. *de benef.* 4. *c.* 13. Mercator urbibus prodeſt, medicus ægris, mango venalibus. Idem *Epiſt.* 80. Mangones quidquid eſt, quod diſpliceat, aliquo lenocinio abſcondunt. Et plane id genus hominum ad lucrum potius vel turpiter faciendum pronius eſſe ait Paullus *l.* 44. §. 5. *D. de ædil. edict.* Græcis autem eſt ἀνδραποδοκάπηλος: Harpocration in Lexico. Plin. *lib.* 37. gemmarum politores mangones vocantur. vide Gœdd. *ad l.* 66. *de V. S. n.* 2.

MANICA ferrea pro catena, qua manus reorum vincitur *l.* 1. *C. de cuſtod. reor.* Non. Marcell. manicæ, quibus manus vinciuntur.

MANICHÆUS, hæreticus, a perſa quodam Manete, de quo ſupra, dictus *tit. C. de hæret. & manich.* Hæc ſecta præter alia deliria, duo principia coæterna, bonum alterum, alterum malum ſtatuit. Et matrimonium deteſtabatur *Diſt.* 30. *in pr. verſ. cauſſa fuit.* Philoſophiam perſicam Zoroaſtris miſcuit doctrinæ Chriſtianæ, & id ſomnium, poſtea eo majore plauſu auditum eſt, quod illud & in pleriſque philoſophorum ſectis occurrere, viderent homines. Rem egregie demonſtravit Jo. Chriſtph. Wolff. Diatriba ſingulari de Manichæiſmo ante Manichæos.

MANIFESTARE eſt apertum facere. Sic opinionem ſuam per relationem manifeſtare *l.* 9. *D. de adpell. recip.* Quæ manifeſtabunt tot poſſeſſores *l.* 7. §. 3. *D. de bon. damnat.* Uſucapionem proceſſiſſe manifeſtatur *l.* 28. *D. ex quib. cauſ. major.*

MANIFESTARIUS, *a, um.* pro manifeſto. Sic manifeſtarii pignoris cauſſa *in l.* 9. *D. in quib. cauſſ. pign.* ita enim, non *manifeſtari* legendum eſſe probat Car. Hann. Fabrott. *in enarrat. ad Cujac. paratitl. C. quando fiſc. vel privat. debit.* Pignus autem manifeſtarium interpretatur Cujacius expreſſum & diſerte obligatum; quo differt ab eo, quod propter penſionem tacite obligatur. Gothofredus tamen *in not. ad d. l.* 9. *tit.* 6. ſpeciale potius pignus ea voce indicari exiſtimat. Ceterum dicitur maxime hoc vocabulum, quando de ſceleratis hominibus, in ipſo crimine oppreſſis, vel certe criminis convictis agitur. Ita *manifeſtarius* homicida apud Lactant. *de mortib. perſequ. c.* 30. Quin furem, vel expilatorem ædium abſolute, & ſine addito *manifeſtarium* vocat Plaut. *in Aulul.* 3. *ſc.* 4. *v.* 10. ubi teneo hunc manifeſtarium. Vid. *manifeſtus.*

MANIFESTE, aperte. Sic manifeſte adparere *l.* 32. *D. de recept. arb.* Niſi teſtatorem manifeſte probetur voluiſſe *l.* 19. *D. de ann. leg.*

MA-

Manifesto idem ſonat *l.* 3. §. 1. *D. de capit. minut.*

Manifestus, *a*, *um*, apertum, certum, indubitatum. Sic manifeſtum eſt, teſtatorem voluiſſe *l.* 40. §. 11. *D. de fideic. lib.* manifeſtius eſt *l.* 10. *C. famil. ercisc.* manifeſtiſſimum eſt *l.* 48. *D. de pact.* Manifeſta calumnia *l.* 1. §. 14. *D. de ventr. in poſſ. mitt.* manifeſta cauſſa *c. de manifeſta* 17. *Cauſ.* 2. *quæſt* 1. offenſa manifeſta *cap. cum olim de verb. ſignif. extr.*

Manifeſtum furtum cui opponitur *nec manifeſtum.* Illud autem intelligitur, quandiu fur rem furtivam tenens viſus, vel deprehenſus fuerit, ſive in publico, ſive in privato, vel a domino, vel ab alio, antequam eo pervenerit, quo perferre, ac deponere rem deſtinaverit §. 3. *Inſt. de obl. quæ ex delict.*

Manifeſtus fur eſt, qui eum furto deprehenditur, & ut Græci dicunt *επ' αυτοφωρω* *l.* 3. *l.* 4. *l.* 5. *D. de furt.* vel, qui in faciendo deprehenſus eſt, & qui intra terminos ejus loci, unde quid ſuſtulerat, deprehenſus eſt, vel antequam ad eum locum, quo deſtinaverat, perveniret. *Nec manifeſtus* fur eſt, qui in faciendo quidem deprehenſus non eſt, ſed eum furtum feciſſe, negari non poteſt. Plautus *manifeſtarium* furem adpellat *Aulul. Act.* 3. *ſc.* 4. 10. Moechum manifeſtarium eadem loquendi figura idem in *Bacchid. Act.* 4. *ſc.* 8. *v.* 77. *Trinum. Act.* 4. *ſc.* 2. *v.* 40. vocat. *Manifeſtus* enim, & *manifeſtarius* utrobique dicitur, qui in flagranti delicto deprehenſus ac veluti oppreſſus eſt. Moſchopulus *περι σχεδων φωρω, το κλεπτοντα καταλαμβανω αφ' ου το, επ' αυτοφωρω ηγουν επ' αυτη τη κλεπτοια. Φωρω* idem eſt ac furantem deprehendo. Inde eſt *επ' αυτοφωρω*, quaſi in ipſo furandi actu. Suidas *Επ' αυτοπτω, επ' αυτοφωρα*, Idem: *επ' αυτοφωρω επ' οφθαλμοις, επ' αυτω τω κλεμματι αλους*, *Επ' αυτοφωρω*, idem eſt, ac ſub oculis, in ipſo furandi actu captus.

Manifeſtus eſt, hoc facere, pro manifeſtum eſt, eum id facere. Ulpianus: Nullamque competentem ei curam inferre, manifeſtiſſimus eſt. Item: Sin vero dotem ita diſſipaturus, ita manifeſtus eſt, dotem quoque relegaſſe *leg.* 22. §. 8. *D. ſolut. matrim.* Julianus manifeſtus eſt dotem quoque relegaſſe *l.* 3. *D. de dote præleg.* Paullus: Niſi ipſe teſtator ex ſcriptura manifeſtiſſimus eſt, utrumque eorum accipere voluiſſe *l.* 33. *D. de legat.* 1. Similis hellenismus occurrit in *l.* 11. *D. de rit. nupt.* Poſtquam apertiſſime fuerit pater ignotus, ubi degat, & an ſuperſtes ſit, quod ita exprimunt Baſilici *lib.* 28. *tit.* 4. *l.* 7. *αγνωστος ο πατηρ, οπου τε εστι, και ει περιεστι*, vide & Tacit. *annal.* 2. *c.* 57. & 15. *c.* 54. 60. 66. Bynkersh. *obſ.* 7. *c.* 24. Duecker *de latin. vet. Ictorum p.* 347.

Manilius. vide *Marcus Manilius.*

Manipularius *l.* 3. *C. Th. ad Leg. jul. repetund.* fuit miles, qui in manipuli numeris erat. Apud Senecam 3. *de ira c.* 22. eſt manipularis, ut & apud Varronem *lib.* 5. ubi: Quum jungit plures manus manipulus. Unde *manipularis* miles.

Manipulus Varro *lib.* 4. manipulos adpellabant exercitus minimas manus, quæ unum ſequuntur ſignum. Ita autem dictum Donatus *ad Terent. Eunuch.* 4. *ſc.* 7. ad verba *manipulus furum*, ait, a ſerto & corona ex manipulo herbæ, confecta, quem pro ſigno ſequebantur milites. Veget. *lib.* 2. *c.* 14. inter pedites ma-

manipulum & Centuriam adpellari ait, uti inter equites turmam.

Manipulus etiam fuit ſacrum indumentum ſubdiaconi. Antiquitus erat linteum, ſeu ſudariolum ad extergendum ſudorem vel lacrymas, & ſubdiaconus illum ferebat præcipue ad polienda ſacra vaſa; quare diverſa nomina ſortitus fuerat. Adludit ad funem, quo Chriſtus in paſſione ligatus fuit. Indui debet ita, ut non excurrat brachii cubitum. Græci & Maronitæ duos manipulos pro unoquoque brachio geſtant.

MANSER, is. *c. niſi cum pridem* 10. §. 6. *in fin. X. de renunciat.* Ibi opponuntur Manſeres nothis, ut naturales ſpuriis. Unde ſecundum Abbat.

Manſeribus ſcortum, ſed mœcha
nothis dedit ortum,
Ut ſeges a ſpica, ſic ſpurius eſt
ab amica.
Dant naturales, quæ nobis ſunt
ſpeciales.

Capitular. Caroli M. & Ludov. Pii *lib. 6. c.* 49. Nec ingrediatur eam (Eccleſiam) manſer, hoc eſt, de ſcorto natus. Unde non perpetuum eſt, quod ait Iſidorus, manſeres eos dici, qui naſcuntur ex virgine vel vidua nobili, patre vero ignobili. Manſeris nomen barbarum eſt, nec aliis notum eſſe poteſt, quam quorum ex lingua deſumptum eſt. Suſpicor autem eſſe germanicæ originis vocem compoſitam ex *Mann*, quod homo eſt, & *Zerre*, quo nomine venit meretricula, a verbo *Zerren* trahere, quia juvenes in rete trahit, & ab illis viciſſim attrahitur.) Vide Jo. Georg. Wachteri *gloſſar. germanic.* in verbo *Zerren*.

MANSIO & in plur. manſiones Græcis ἀλλάγαι sunt diverſoria, in quæ ſe recipiebant milites expeditionis tempore; erantque ſtationes ad iter metiendum, tam militum officialiumque, quam animalium, curſui publico deputatorum, diſpoſitæ, quæ annonis & pabulis ex collatione vicinorum inſtruebantur *l. ult.* §. 10. *D. de muner. & honor. l.*8. *C. de annon. & trib. l.* 2. *C. de lucr. advoc. l.* 2. *C. de cond. in publ. horr. l.* 9. *C. de ſuſceptor. l.* 2. *C. Theod. de concuſſ. advoc. l.* 9. *C. Theod. de annon. & trib.* Sueton. *in Tito Veſpaſ. c.*10. Spectaculis abſolutis, Sabinos petiit, deinde ad primam ſtatim manſionem febrim nactus. Lamprid. *in Alex.* Ita ut edictum penderet ante menſes duos, in quo ſcriptum eſſet: Illa die, illa hora ab urbe ſum exiturus, & ſi Dii voluerint. Deinde per ordinem manſiones, per ordinem ſtativæ &c. Manſiones quomodo differant a mutationibus ſeu ſtationibus; vide in *mutationibus*. Sed in *lib. feud.* manſio pro Domo ſeu ædibus ſumitur; ut & apud Gregor. Turon. *hiſt. lib.* 3. his verbis: Ille ingreſſus manſionem Domini ſui, apprehendit ſcutum ejus, & frameam. Helmoldus in *hiſt. Slavor.* 5. Occupavit montem qui antiquitus alberg dicitur, impoſuitque illic manſiunculas, intendens ibidem communire caſtellum.

Mala *manſio* quid ſit, dictum eſt ſupra in articulo *malus*.

MANSUEFACTUS *a, um.* idem ac cicuratus. Manſuefacta animalia emitti, ac reverti ſolita *l.*4. *D. de A. R. D.*

MANSUETUDO. Manſuetudinem ſuam adpellare ſolent Imperatores, ut in *l.* 3. *C. de off. præf. prat. l.*6. *C. Th. de diverſ. reor.* & alias non raro.

MANSUETUS, *a, um.* quaſi ad manum venire ſuetus, Feſt. Cervos ita quidem manſuetos habent, ut in Silvas eant, & redeant, quo-

quorum feram eſſe naturam nemo ambigit. E fero fit manſuetus facile, & e manſueto ferus numquam ait Varro *lib.* 2. *de re ruſt. c.* 6. de onagro.

MANUALIS, *e.* Manualium libros ſcripſit Paullus tres, quibus, ceu ex fragmentis patet, differentias juris exſequutus eſt, eamdemque perpolivit materiam, quam poſtea & Modeſtinus ſcriptis libris *differentiarum* tractavit. Em. Merill. libello ſingulari differentiar. juris, reſtituto ex libello Manual. Julii Paulli. *pag.* 1638. ubi & *cap.* 7. oſtendit, Paullum libros ſuos *Manuales* inſcripſiſſe, non ob brevitatem, quo vola manus, tamquam enchiridium, ſeu pugio, comprehendi poſſet, ſed quod iſti libri ſemper præ manibus haberi debeant. De his enim Sex. Pompejus: Manticularia dicuntur ea, quæ frequenter in uſu habentur, & quaſi manu tractantur. *Hein.*

MANUBIÆ adpellatæ ſunt pecuniæ a quæſtore ex *præda*, id eſt ex corporum ipſorum captarum rerum venditione redactæ Gell. *lib.* 13. *Noct. Att. c.* 23. Tamen tropica quadam figura *prædam* pro *manubiis* ſumi a quibuſdam non ignobilibus ipſe fatetur. Quin non prædam, ſed ipſam deprædationem, ſeu expoliationem *manubias* vocant Arcad. & Honor. Impp. *in l. ult.* §. 5. *C. de modo mulct.*

MANUMISSIO eſt de manu datio. Nam quam diu quis in ſervitute eſt, manui & poteſtati ſuppoſitus eſt. Manumiſſus liberatur poteſtate *pr. Inſt. de libertin.*

Manumiſſio per Cenſum fiebat: Si ſervus nomen ſuum in Cenſum juſſu Domini conferebat. Ulp. *fragm. tit.* 1. §. 8. qui deinde intererat luſtro. Cic. *de or. lib.* 1. *c.* 40. qui modus jam Juſtiniani tempore pridem ab uſu receſſerat.

Manumiſſio per Teſtamentum directe fit, vel indirecte. Directe, cum Dominus jubet ſervum liberum eſſe, vel diſerte, aut ſaltem tacite, veluti eum heredem vel tutorem inſtituendo §. 1. *Inſt. qui & ex quib. cauſ. manum. l. pen. C. de neceſſ. ſerv. hered. inſt.* §. 1. *Inſt qui teſtam. fac. poſſ. l.* 32. §. 2. *D. de teſtam. tut.* Indirecte, i. e. per modum fideicommiſſi cum teſtator vel heredi vel legatario injungit, ut ſervum manumittat §. 2. *Inſt. de reb. ſing. per fideic. relict.* Circa manumiſſionem Teſtamentariam, notanda veniunt ea, quæ in fraudem legis Fuſiæ Caniniæ, numerum manumittendorum teſtamento limitantis, fiebant, ſervorum nomina in circulo, ſeu in orbe tereti ita adſcribendo, ut qui prior, qui poſterior non poſſet agnoſci. De qua fraude meminit Caius *lib.* 1. *Inſt. tit.* 4. §. 2 quem deſcribendi modum egregie exponit Merill. *obſ.* 7. 40.

Manumiſſio per vindictam, qua manumitti dicebatur, qui vindicta impoſita, apud Magiſtratum populi Romani poteſtatemve, apud quem legis actio eſſet, pro tribunali, vel in tranſitu manumittebatur *l.* 15. §. 2. *l.* 17. *D. de manum. vind. l.* 15. §. *ult. D. qui & a quib. manum.* Ulp. *tit.* 1. §. 7. Imperator utique quum manumittebat, vindictam non imponebat, ſed quum vellet, liber fiebat is, qui manumittebatur, ex lege Auguſti *l.* 14. *D. de manumiſſ.* Quin etiam apud Conſulem in villa, recte manumiſſum ſervum, etiam ſi lictoris præſentia non eſſet, Ulpianus teſtatur *l.* 8. *D. de manumiſſ. vind.* Hermogenianus vero ſuis temporibus manumiſſionem per lictores, domino tacente, expediri conſueviſſe, verbaque ſolemnia, quæ a Feſto perſtringuntur, licet non dicerentur,

tur, pro dictis accepta tradit in *l.* 23. *D. eod.* vide amplius in voce *vindicta*.

Manumiſſio novis minuſque ſolemnibus modis fiebat per epiſtolam, vel inter amicos, vel per convivium, vel per nominationem filii. Per epiſtolam & abſens manumittebatur *l.* 38. *pr. D. de adquir. vel amitt. poſſ* ſed Juſtiniani conſtitutione nonniſi ſubſcribentibus quinque teſtibus *l. un.* §.1. *C. de lat. lib. toll.* Inter amicos, quando Dominus ſervum, quippe convocatis teſtibus, liberum eſſe jubebat *l. un.* § 2. *C. eod.* Per *convivium*, ſi Dominus ſervum adhiberet menſæ Caius *lib.* 1. *Inſt. tit.* 1. §.11. Vid. ſupra art. convivium. Per *nominationem filii*, quæ ex conſtitutione Juſtiniani actis intervenientibus fieri debuit; nec tamen amplius ad adoptionem, ſed ad libertatem ſufficiebat §. 12. *Inſt. de adopt.* Alios modos minus ſolemnes omittimus fere innumerabiles *d. l. un. C. cit.*

Manumiſſio in SS. Eccleſiis, quam, loco manumiſſionis per cenſum, Conſtantinus M. introduxit *l.* 1. & 2. *de his qui in Eccl. manum.* Conf. Sozom. *Hiſt. eccl. l.* 9. In Eccleſiis nempe, recitatis juſſu domini tabulis a clero ſignatis, ſervus libertatem conſequebatur Auguſtin. *Serm.* 5. a Sirmond. edit. Papinian. *in reſponſ.* 13. *p.*829. Videtur quidem Conſtantinus exemplum gentilium ſequutus, qui & ipſi ſubinde vel in templis ad aras Deorum, vel in publicis populi cœtibus manumittebant, ceu obſervat Jac. Gothofred. *ad l. un. C. Th. de manum. in SS. eccleſ.*

Ante Juſtinianum, ex Lege Junia Norbana, qui modis minus ſolemnibus erant manumiſſi, non fiebant Cives Romani, ut mos fuerat antiquiſſimis temporibus, ſed Latinorum tantum jura conſequebantur Ulp. *fragm.* 1. 10. Cai. *Inſt. lib.* 1. *tit.* 2. Ex Lege porro Ælia Sentia non quivis ſervus vindicta, aut teſtamento manumitti poterat. Quin ex capite legis ejuſdem, erant qui manumiſſione non aliam obtinebant conditionem ac dedititiorum. Hanc legem totam, una cum probationibus egregie exhibitam vide apud Heinecc. *in antiquit. Rom. ad Iuſt lib.* 1. *tit.* 6.

Manumissor *l.*22. *l.*28. *D. de bon. libert. l.*3. *D. de obſequ. parent. & patron.*

Manumittere eſt de manu, i. e. de poteſtate dimittere, ſeu poteſtate liberare & dimittere, ut loquitur Caius *in l.* 28. *D. de adopt.* Manumiſſus vero liberatur poteſtate juxta *l.*4. *D. de juſt. & jure.* Eo tenore manumiſſi, & obligati ordini clericali, quod manumittendi Eccleſiæ, dum vixerint, deberent impendere famulatum in obſequiis divinorum *c. eo libentius 6. de ſervis non ordin.*

Manumiſſi dicuntur non ſolum ſervi, ſed & liberi *l.* 2. *D. de off. proconſ. l.*28. *D. de adopt. l.* 107. *D. de verb. oblig. l.*1. §.1. *ſi a parente quis manum* Ulp. *frag. tit.* 10. §. 1. Filius quidem ter mancipatus, ter manumiſſus, ſui juris fit. Id autem propterea quod dicis cauſa ter a patre liberi venduntur, & in imaginariam quandam ſervitutis conditionem rediguntur priuſquam exempta ſit patria poteſtas *l.*3. §.*ult. D. de capit. minut.* Crebrius tamen manumiſſio de ſervis, emancipatio de liberis uſurpatur *l.*1. §.4. *D. quand. act. de pecul. ann.*

Manupretium quod pro artificis opera datur *l.* 30. §. 3. *D. locat.* his verbis: Qui ædem faciendam locaverat, in lege dixerat. Quod in opus lapidis opus erit, pro lapide & manupretio domi-

minus redemptori in pedes ſingulos ſeptem dabit Ulp. *l.* 13. §. 1. *D. de V. S.* Quoniam plerumque plus eſt in manus pretio quam in re ibi Gœid. n. 5. Aſcon. Pædian. *in Verr.* 3. Manupretium dicitur, ubi non tam materiæ ratio, quam manus atque artis ducitur Tertullian. *de idolatr. c.* 3. ſed de mercedibus & manupretiis intereſt.

Manus. Hujus vocis uſus multiplex admodum eſt, cujus præcipuæ partes ex LL. noſtris hic notandæ. *Manus* abſtinere a patrimoniis *l* 5. C. *Theod. ad L. jul. repet. Manu* adſcribere *l.* 2. *l.* 4. *C. de his qui ſibi adſcr. Manus* collatione adſtruitur ſcriptura *l. un. C. Th. ſi cert. pet. de chirogr.* Ad *manus*, & præ manu quid habere *l.* 19. §. 5. *D. ad SC. Vell. l.* 27. *de act. pign.*

Manu captus ager *l.* 16. *D. de aquir. rer. dom.* eſt ager quem quis ſublata manu a publico emit, de quo vide in verbo *manceps.*

Manus pro eo quod manu ſcriptum eſt. Sic manum ſuam fateri, manum defuncti probare *l. un. C. Th. ſi cert. pet. de chirogr.*

Manum injicere in rem dicitur quando quis eam nulla judicis auctoritate expectata pro ſua vindicat *l.* 20. *D. de manumiſſ. l.* 9. *D. de ſerv. export.* Ovid. *amor.* 1. *eleg.* 4. *v.* 40. Et dicam, mea ſunt, injiciamque manus. Id. *lib.* 4. *faſtor. v.* 90. Quem Venus injecta vindicat alma manu. Liv. *lib.* 3. *c.* 43. Virgini venienti in forum, miniſter decemviri libidinis manum injicit, ſerva ſua natam eſſe. Auguſtinus *lib.* 1. *contra academ.* Jam tibi profecto injeciſſet manum, ſuique juris te eſſe proclamans, & in bonorum poſſeſſionem traducens. Imperatores in *l.* 15. *C. Th. de bon. proſcript.* Uxor proprias res, velut manu injecta mox vindicet *l.* 3. *C. Theod.* Ad priſtinam ſortem, velut manu injecta mox revocentur, & paſſim in dicto Codice. In LL. XII. Tab. Manum Iendo jacito. Hinc in iiſdem LL. Poſt deinde manus injectio eſto. Hæc eſt rei ut juris noſtri adprehendendæ abducendæque facultas *l.* 9. *D. de ſerv. export.* Manus injectionem excepiſſe dicebatur, qui jus ſibi prehendendi abducendique mancipii retinuerat *l.* 1. §. 4. *C. de lat. libert. toll.* Vid. ſupra art. *injectio manus.*

Manu factum opus opponitur naturali *l.* 2. §. 5. 6. *D. de aqua & aqu. pluv. l.* 1. *C. de alluv. l.* 20. §. 1. *D. de ſerv. præd. ruſt.* Ita *manu* nocens aqua pluvia apud Cic. *in Top. c.* 9. quæ, Boethio interprete, eſt aqua, quæ ita aliquo loco excipitur, ut inde profluens vicino noceat, ſi locus is non ſit naturaliter talis, ſed manu hominis excipiendæ aquæ fuerit adparatus.

Manu ſata dicuntur, quæ ſingulis annis ſeri ſolent, ut fructus eorum tollantur; & opponuntur eis quæ in perpetuum ſata ſunt, quæve ex ſtipulis naſcuntur *l* 80. *pr. D. de contrah. empt. Cæſ. de bello civil. lib.* 2. *cap.* 44. Multaque erant intra eum locum manu ſata, quibus interdum jumenta paſcerentur.

Manu pungere. Vide in verbo *pungere.*

Manum mittere pro capere, ut: Ad eas quoque (res legatas) manum mittere oportet *l.* 14. §. 1. *D. de relig. & ſumpt. fun.*

Manum porrigere ad aliquem, pro actum conveniendi, aut excutiendi ad eum extendere *l.* 14. *l.* 7. *l.* 13. §. 4. *D. de hered. pet.* §. 2. *C. quod quiſque ordine conven. l. ult. C. de peric. nominat.*

Manus pro vi. Ita: Si filius patri aut matri impias manus infert *l.* 1. *D. de obſequ. par.* Re fit

fit injuria, quoties manus inferuntur *l.* 1. §. 1. *D. de injur.* Manus ſibi inferre, i. e. mortem ſibi conſciſcere *l. ult. D. l.* 1. *C. de bon. ecr. l.* 38. §. *ult. D. de pœn.* Quum per ebrietatem ad manus aut ad ferrum venitur *l.* 11. §. 2. *D. de pœn.* Objicere manus his, qui ad rapienda bona alicujus venient *l.* 5. *C. de jure fiſci*. Si audaces exſequutoribus objecerint manus *l. ult. C. de his qui latron. Manum* opponere *l.* 20. *D. quod vi aut cl.* Manu eripere *l.* 31. *C. de operib. publ.* Manu prohibere *l.* 50. *D. de aquir. rer dom.* Manu committere, pro delinquere violenter *l.* 3. *D. de off. præſid.*

Manu brevi, *manu* longa. Priori modo quid fieri dicitur, quoties celeritate actionum conjungendarum unus actus occultatur, & interceſſiſſe jure civili fingitur *l.* 43. §. 1. *D. de jur. dot. l.* 3. §. 12. *D. de don. inter vir. & ux.* ut accidit in ſpecie *l.* 15. *D. de reb. cred.* Nam ſi tibi debitorem meum juſſero dare pecuniam, obligaris mihi, quamvis meos nummos non acceperis. Quod igitur in duabus perſonis recipitur, hoc & in eadem perſona recipiendum eſt, ut cum ex cauſa mandati pecuniam mihi debeas, & convenerit, ut crediti nomine eam retineas, videatur mihi data pecunia, & a me ad te profecta *Manu* longa, i. e. flexuoſe & adhibito circuitu. Javolenus in *l.* 79. *D. de ſolut.* Pecuniam, inquit, quam mihi debes, aut aliam rem ſi in conſpectu meo ponere te jubeam, efficitur, ut & tu ſtatim libereris, & mea eſſe incipiat, nam tum quod a nullo corporaliter ejus poſſeſſio detineretur, adquiſita mihi, & quodammodo manu longa tradita exiſtimanda eſt.

Manus præterea pro turba, & collectis hominibus accipitur *l.* 9. *pr. D. quod met. cauſ.* Manu facta, i. e. multitudine collecta *l.* 6. *D. ad L. jul. peculat. Tertull. ad Scapul. c.* 4. Omnes illius civitatis Chriſtiani ante tribunalia ejus ſe manu facta obtulerunt. *Manu* militari officio judicis poſſeſſio transfertur *l.* 68. *D. de rei vind.* id eſt cohorte civili, ſeu miniſtrorum judicis, ſeu adparitorum & exſequutorum litium: Nam poſt *manum militarem*, interpretationis loco additur, *officio judicis*, i. e. officialibus judicis, ejuſmodi puta manu militari. Etenim officia pro officialibus dici certum eſt ex *l.* 6. §. 5. *D. de off. præſid. rubr. C. de lucr. advocat. & concuſſ. officiorum ſeu adparitor.* Bynkershoek. *obſ. jur. Rom. lib.* 3. *c.* 14. Græcis eodem ſenſu χειρ uſurpatur. Appian. *de bello civili lib.* 2. χειρα τε πολλον αφανως ητοιμαζετο. Et manum magnam occulte paratam habuit Socrat. *Hiſt. Eccl.* 2. *c.* 13. Ως δε επεχειτο Ερμογενης δια ϛρατιωτικης χειρος απελασει τον παυλον. Quumque inſtaret Hermogenes, ut Paullum militari manu expelleret.

Manus pro poteſtate *l.* 4. *D. de juſt. & jur.* Ulp. *reg. tit.* 19. §. 18. Adquiritur nobis etiam per eas perſonas quas in poteſtate, manu, mancipiove habemus. Vide ſupra in voce *manumittere*. In manu quoque mariti uxores dicebantur eſſe eo ſenſu Gell. *lib.* 4. *c.* 3. Quæ juncta conſuetaque eſſet cum eo, in cujus manu mancipioque alia matrimonii cauſſa eſſet. Idem *lib.* 18. *c.* 6. Matrem familias adpellatam eſſe, ait, eam ſolam, quæ in mariti manu mancipioque eſſet. Item uxor dicitur in manum convenire. Cic. *Top. c.* 3. Si ita Fabiæ pecunia legata eſſet a viro, ſi ei viro materfamilias eſſet, ſi ea in manum non convenerat, nihil debetur. Ibid. Genus eſt, inquit, uxor ejus duæ formæ, una matrum familias,

has

hæ ſunt, quæ in manum convenerunt. Donat. in Andr. Ter. *Act.* 1. *ſc.* 5. *v.* 61. ad hæc verba, *hanc mihi in manum dat*: Confirmatæ, inquit, ſunt legitimæ nuptiæ per *in manum conventionem.* Manus de regia quoque poteſtate dicitur. Ita Pomponius in *l.* 2. *pr. D. de orig. jur.* Omnia manu a Regibus gubernabantur.

Manus impoſitio eſt poſitio manus ſuper caput alterius. Ordinaria eſt, qua diaconi presbyteri Epiſcopi ordinantur *Act.* 6. 1. *Tim.* 4. 2. *Tim.* 1. Alia Reconciliatoria fit per quam poenitentes, hæretici, ſive excommunicati eccleſiæ reconciliantur. Triplex hæc fuit in poenitentia publica Sirmond. *hiſt. pœnit. publ. c.* 7. prima per quam publicorum criminum rei ad poenitentiam agendam admittebantur ab Epiſcopo, altera, quæ non una, ſed multiplex fuit in ipſo poenitentiæ decurſu, tertia, in qua poenitentes omnibus rite peractis eccleſiæ reconciliabantur, & hæc dicitur manus impoſitio reconciliatoria. Fuit etiam manus impoſitio in confirmatione catechumenorum & recens baptizatorum *Concil. Eliber. c.* 38. *ſeq.* in baptiſmo *Concil. Carth. IV. c.* 3. 85. ſuper infirmos *Matth.* 28. & energumenos. Per manus impoſitionem ab hæreticis baptizatos in nomine Patris, & filii, & ſpiritus S. purgari debere, obſervat Zacharias P. *in P. Epiſt. ad Bonifac. Mog.*

Manzer Vi. *Manſer.*

Mappa *in Novell. Juſtiniani* 105. *de Conſulibus. cap.* 1. Spectaculum certantium equorum, quam mappam vocant. Fuit igitur ludus Circenſis. Juvenal. *Satyr.* 11. Interea Megaleſiacæ ſpectacula mappæ. Quia mappa dicebatur panniculus candidatus, quem prætor ſive ludorum editor mittebat ſive attollebat, daturus ſignum committendis ludis: inde & Quinctil. 1. 5. uſurpatum Circo nomen ait. Imaginem prætoris ſeu editoris mittentis mappam ex marmore antiquo Phil. Rubenius exhibuit *Elector.* 1. 30. Sueton. *in Neron. c.* 22. Univerſorum ſe oculis in circo maximo præbuit, aliquo liberto mittente mappam unde magiſtratus ſolent. Et inde mappam mittere pro ſignum quodlibet dare, proverbialiter dixerunt Tertullian. *adv. Valentinian. c.* 16. Quanto meliores, qui totum hoc tædium de medio amoliti, nullum æonem voluerunt alium ex alio per gradus revera geminos ſtructum, ſed mappa, quod aiunt, miſſa, ſemel octojugem iſtam ex patre & Ennæe ejus excluſum.

Mappæ etiam dicti libri lintei veterum. Sic in *l.* 1. *C. Theod. de alim. quæ imper.* Mappis linteis ſcripta lex Vide ibi Gothofr. *in Commentariis.*

Mappa, mappula, baldachinum, umbraculum, quod defertur ſuper epiſcopi caput, dum procedit ad altare ſacra facturus, ſeu ſtationes facit diverſis imaginibus adornatum, quatuorque baculis innixum, quod a quatuor miniſtris tenetur, qui inde *mappularii* dicuntur. Significat etiam *mappula* inſtratum equi candidum, clericis proprium, quod Paullus II. cardinalibus mutavit in rubrum. Apud ſcriptores eccleſiaſticos præterea mappula eſt ſudarium, quod in ſiniſtro brachio ſacerdos defert, quod interdum *manipulus* dicitur, de quo ſupra.

Marcellus Ulpius juris conſultus. Fuit vir toga ſagoque celeberrimus, quem in conſilio Antonini Pii fuiſſe teſtatur Jul. Capitolin. *in Antonino Pio c.* 12. Floruit ſub Marco, ut patet ex *l.* 19. *D. de teſtam.* *tut.*

tut. ſub quo non præfectus quidem prætorio, quod Jo. Bertrando *Juriſperit.* 1. *c.* 17. viſum eſt, ſed legatus pro Prætore Panoniæ inferioris fuit. Ita enim intelligendus vetus titulus apud Gruter: *Inſcr. p. C.* 4. Sub Commodo in Italiam miſſus cum imperio, non modo incredibilia continentiæ, frugalitatis, & vigilantiæ ſpecimina edidit, ſed & rempublicam ibi præclare geſſit, ut parum abeſſet, quin a ſæviſſimo principe, cui omnis eminentior virtus ſuſpecta erat, occideretur. Quas ejus res geſtas accurate refert Dio Caſſius *lib.* 22. *p.* 820. & *in Excerpt. Peireſc. p.* 724. Mireris homini negotioſo, & ſæpius in caſtris, quam in muſæo, morato, tantum ocii ſuperfuiſſe, ut vel commentariolum de jure ſcriberet. Et tamen præter notas ad Julianum & Pomponium, reliquit Digeſtorum libros 31. Ad Leges, puta Juliam & Papiam libros 6. De officio præſidis librum ſingularem. De officio conſulis libros ſaltim 5. Publicorum libros 2. & librum ſingularem reſponſorum. Addit. Jac. Curtius *lib.* 1. *εικαςων c.* 36. Notas ad Papinianum, quarum mentionem fieri ait *l.* 7. *D. ad L. jul. de adult.* Marcellum ſaltim laudaſſe ait Papinianum *l.* 1. *D. ad SC. Turpillian.* Quum vero multo antiquiorem Papiniano Scevolam ad Marcellum notaſſe conſtet *leg.* 11. §. 6. *D. de donat. inter vir. & ux.* laudatus Curtius duos floruiſſe Marcellos juriſconſultos exiſtimat: *Ulpium* alterum, de quo hic agitur, alterum C. *Quinctilium.* Sed potuiſſet Curtius non errare. Qui enim ad Papinianum ſcripſit, eumque laudavit, non eſt Marcellus, ſed Ael. Marcianus Ulpiano æqualis. Adeoque ad illorum temporum juriſconſultos non pertinet ille *Caius Quinctilius* Hein. *Hiſt. jur. civ. lib.* 1. *c.* 4. § 319.

MARCIANISTÆ *l.* 65. *C. Theod. de hæret.* a Marcione ſtoico philoſopho adpellati, qui Cerdonis dogma ſecutus, alterum bonum, alterum juſtum Deum affinxit tanquam duo principia creationis, & bonitatis *cauſ.* 24. *quæſt.* 3. *c.* 39. §. 20.

MARCUS aliquando nomen, quod exempli cauſſa uſurpatur, quemadmodum Caius & Lucius. Sic apud Perſium *ſat.* 5. *v.* 78. Verterit hunc Dominus, momento turbinis exit Marcus Dama.

MARCOS Aurelius Antoninus Imperator *l.* 56. *D. de manumiſſ. teſtam. l.* 67. §. *ult. D. de legat.* 2. in qua a Papiniano princeps providentiſſimus, & juris religioſiſſimus adpellatur, ut & a Juſtiniano prudentiſſimus princeps & philoſophiæ plenus in *l.* 11. *C. ad SC. Silanian.* Hic paſſim & *Divus Marcus* dicitur, & *Divus Auguſtus Marcus* ab Ulp. *regul. tit.* 20. §. 10. Eum interdum cum fratre Lucio Vero, quem initio imperii conſortem habuit, interdum cum filio ſuo Commodo, quorum itidem imperium ſenex communicavit, interdum per ſe, i. e. ſolum, non adhibito, nec adjuncto fratris filiive nomine reſcripſiſſe, conſtituiſſeve patet ex §. 6. *Inſt. de excuſat.* Enimvero, poſt exceſſum D. Pii Marcus hic Antoninus, ut *in ejus vita* Capitolinus *c.* 7. a ſenatu coactus regimen publicum capere, fratrem ſibi participem in imperio deſignavit, quem Lucium Aurelium Verum Commodum adpellavit, Cæſarem atque Auguſtum dixit. Atque ex eo pariter cœperunt rempublicam regere, tuncque primum Romanum Imperium duos Auguſtos habere coepit. Antonini mox nomen recepit, & quaſi pater Locii Commodi eſſet, & Ve-rum

rum eum adpellavit, addito Antonini nomine, filiamque ſuam Lucillam fratri deſpondit. Idem Capitolin. *in Vita veri c.* 3. Defuncto Pio, Marcus in eum omnia contulit, principatu etiam imperatoriæ poteſtatis indulto, ſibique conſortem fecit, quum illi ſoli Senatus detuliſſet imperium. Dato igitur imperio, & indulta tribunitia poteſtate, proconſulatus etiam honore delato: Verum vocari præcepit, ſuum in eum transferens nomen, quum ante Commodus vocaretur. Marco itaque frater Lucius Ceionius Commodus Verus Antoninus a Scævola a Papirio Juſto additur. hunc in modum, Imperatores Antoninus & Verus Auguſti *leg.* 29. *D. de prob. l.*71. *de contrab. emt.* Divus Marcus & Lucius Imperatores reſcripſerunt *leg.*57. §. 1. *D. de rit. nupt.* Divi Marcus & Verus *l.* 24. *D. de tut. & cur. dat.* Divus Marcus & Lucius Verus reſcripſerunt *leg.* 11. §. 23. *D. de legat.*3. Idem ſunt, qui Divi fratres toties in libris noſtris, interdum & fratres Imperatores vocantur. At poſt Lucii obitum ſolus ipſe Marcus reſcripſiſſe memoratur, ut Divus Marcus conſtituit *l.* 2. *D. de colluſ. deteg. l.*2. *C. de impub. & al. ſubſtit. l.* 4. *C. de re milit.* & paſſim. Item ejuſdem Semeſtria memorantur, de quibus infra. Nec vero poſt Lucii fratris mortem ſolus Marcus imperavit, verum etiam in ſocietatem imperii Commodum filium adhibuit. Sic enim de eo Capitolinus *in ejus vita c.* 16. ſcribit. In filium Commodum, & quidem ſceleſtum atque impurum, cito nomen Cæſaris, & mox ſacerdotium, ſtatimque nomen Imperatoris, ac triumphi participationem, & conſultatum contulit. Inde hæc: Oratio Imperatorum Antonini & Commodi *l.* 16. *D. de ſponſal.* Illic enim Divi Antonini divum Marcum intelligi, adparet ex *l.* 67. §. 3. *de rit. nupt.* Divi Marcus & Commodus Imperatores reſcripſerunt *l.* 64. *D. de legat.* 2. *l.* 7. *ad leg. Cornel. de falſ.* Divus Marcus cum filio ſuo reſcripſit *l.* 3. *D. qui ſine manumiſſ.*

Marcus *Brutus*, vir Prætorius eorum numero, qui jus civile fundaverunt, ponitur a Pomponio in *l.* 2. §. 39. *D. de orig. jur.* eumque ſeptem de jure civili libros reliquiſſe, ibidem ſcriptum eſt. At Ciceronis temporibus tres tantum genuini habiti videntur, ceu patet ex libro 2. *de oratore c.*55. niſi apud Pomponium legere malis: Brutus tres, Manilius ſeptem, cum Corn. van Bynkershoek. *in prætermiſſ. p.* 67. Videtur porro ad Brutum vel notaſſe, vel ei aliquid nuncupaſſe Sulpitius, ut colligere licet ex *l.*2. §. 44. *D. de orig. jur.* Vide Cicer. *in Brut. c.* 35. & 47. *Lib.* 1. *de finib. c.*7. & *lib.* 7. *ad famil. Epiſt.* 22. & Gell. *Noct. att.*7. *c.*15. *l.* 17. §. 22. *D. ad Leg. Aquil.* ubi Bruti libri citantur.

Marcus *Cato* Vid. ſupra voce *Cato*.

Marcus *Manilius*, vel potius *Manius Manilius*, ceu Heineccius legendum eſſe oſtendit ex Faſtis Conſularibus; explodens quoque Forſteri nomenclaturam, qui illum *lib.* 2. *Hiſt. jur. c.* 21. Marcum Manlium adpellat, quod quidem nec ſtare poteſt cum eo quod conſtat, Marci prænomen in gente Manlia ob Marci Manlii ſupplicium communi familiæ lege quaſi proſcriptum eſſe Liv. 6. *c.* 20. *Manilius* autem noſter inter eos numeratur, qui fundaverunt jus civile, eumque tres vel potius ſeptem libros ſcripſiſſe refert Pomponius *l.* 2. §. 39. *D. de*

de orig. jur. ſi juxta Bynkershoekii conjecturam paulo ante ſub articulo *Marcus Brutus* propoſitam, verba Pomponii legere volumus. Extare ſcripta Manilii monimenta, conſulatum quoque geſſiſſe eum, ibidem indicat Pomponius. Ac plane Cenſorino & Manilio C ſſ. primum L. Piſonem de pecuniis repetundis legem tuliſſe Cicero *in Verr.* 4. *c.* 56 narrat. Valde quoque prudentem Manilium & acute dixiſſe idem Cic. *in Bruto c.* 15. ſcribit. De jure unus omnium maxime conſultus eſt, immo non modo de jure, ſed & de filiabus elocandis, fundis emendis, colendis agris, deque omni officio, & negotio Cic. *de orat.* 3. *c.* 33. Ac proinde raræ continentiæ argumentum eſt honeſta hujus viri negotioſiſſimi paupertas, de qua idem Cic. *paradox.* 6. *cap.* 3. Citatur & cum Bruto a Paullo idem Manilius, qui & leges, quæ in rerum venditionibus dicerentur, compoſuerat, ut ex Varrone *lib.* 2. *de re ruſt. c.* 7. colligitur, apud quem tamen *Mamilii* vitioſe pro *Manilii* legitur. Hinc apud eundem Varronem *lib.* 2 *de re ruſt. c.* 5. dicuntur Manilii actiones, quas Cicero Manilianas venalium vendendorum leges dixit *lib.* 1. *de orat. c.* 58.

Marcus *Tullius Cicero* ſive eloquentiæ, ſive variæ diffuſiſſimæque doctrinæ habeas rationem, inter ſæculi ſui portenta numerandus, aliquoties laudatur in libris noſtris. Papianus: Conjurationem, inquit, Catilinæ mulier detexit, & M. Tullium conſulem indicium ejus inſtruxit *l.* 8. *D. ad L. jul. majeſt* M. Tullium aiunt, quum arbiter eſſet, primum conſtituiſſe, littus eſſe, quouſque maximus fluctus e mari pervenit *l.* 96. *p. D. de verb. ſignif.* Poſt M. Tullium in cauſſis orandis primum locum Servius obtinebat *l.* 2. §. 43. *D. de Orig. jur.* Cicero in oratione pro Cluentio Avito ſcripſit *l.* 39. *D. de poen.*

Mare in eorum numero eſt, quæ naturali jure omnium ſunt communia *l.* 2. *D de rer. diviſ* commune omnium eſt, & littora, ſicut aer *l.* 13. §. 7. *D. de injur. l.* 3 §. *ult. D. ne quid in loc. publ.* Notatu dignum eſt, caſum etiam ſextum hujus nominis ſæpe formari in E. De mare pro de mari *l.* 6. *D. de incend. ruin. naufr.* Ex mare extracta *l.* 58. *D. de adquir. rer. dom.* In mare enata inſula *l.* 17. *D. de ligat.* 3. in mare piſcantibus *l.* 3. §. *ult. D. de diviſ. rer.* Ex mare deducere *l.* 5. *D. de damn. infect.*

Rubrum Mare l. 19. §. 17. *D. de aur. arg. leg.* vel rubens fretum, ut vocat Seneca in Troad. *act.* 1. *Scen.* 1. quod & perſicum mare vocari Herodot. *lib.* 4. tradit, libro vero 2. idem eſſe cum mari auſtrali ſtatuit. Dionyſius autem *Perieg v.* 853. Indico oceano adſignat. Plane hoc mare geminum terras irrumpens, quod in duos dividatur ſinus, quorum is; qui ab oriente eſt, Perſicus, alter Arabicus nominatur, a Græcis ἐρυθρὰ θάλασσα vocatur. Quod autem a Curtio *lib.* 8. *c.* 9. *lib.* 10. *c.* 1. a Strabone *lib.* 16. Philoſtrato *lib.* 3. *de vita Apollon. Tyan. c.* 35. & 50. Suida *Tom.* 1. *p.* 864. ſtatuitur, non a colore undarum, ſed ab Erythra Rege adpellari ἐρυθρὰ θάλασσα; Quod porro ab ea ſententia diverſum adfertur ex Plinio *lib.* 6. *c.* 23. & Pompon. Mela *lib.* 3. *c.* 8. ex Stephano *de urbibus. p.* 272. ita mare illud dictum eſſe, quod ſolis repercuſſu rubeus color in unda referatur, alias quoque diverſas ita adpel-

pellandi rationes e natura ductas, quæ omnia magno adparatu exponit Briſſonius, miſſa merito facit Heineccius poſt Bochartum alioſque. qui hanc unam ejus adpellationis cauſſam admittunt, quod mare illud dictum ſit Idumæum, ab *Edom* vel Eſauo, ejuſque poſteris Idumæis. Quum enim *Edom* hebraico ſit *ruber*, Græci mare *Idumæum* vocarunt *rubrum*, & ex Edom vel Eſauo finxerunt Ερυθραν, qui olim iis locis regnaverit. Vide Bocharti *phaleg. lib*. 4. *c*. 24.

MARGARITA fæminino genere in *l*. 32. §. *ult. D de aur. arg. legat*. Inaures in quibus duæ *margaritæ* elenchi *l*. 27. §. 30. *D. ad L. aquil*. Quum maritus uxori *margaritas* extricatas (i. e. purgatas) dediſſet in uſu *l* 1. *D. de acquir. rer. dom*. margaritæ in littoribus inventæ. Ammian. Marcellin. *lib*. 23. *c*. 32. Apud Indos & Perſas *margaritæ* reperiuntur in teſtis marinis, robuſtis & candidis, permixtione roris anni tempore præſtituto *conceptæ*. Græcis vero dicitur μαργαριτης, ut apud Athenæum *lib*. 3. *deipnos c*. 13. & Clem. Alex. 3. *lib*. 2. *pædag. c* 12. *p*. 206. ubi quoque μαργαριτις λιθος legitur. At μαργαρις λιθος apud Philoſtrat. *lib*. 3. *de vita Apollon. Tyan. c*. 13. *Margaritum* etiam dicitur, ut in *l*. 26. *D. ad Leg Falcid*. Linea margaritorum triginta quinque *l*. 108. §. 13. *D. de legat*. 1. qui margarita Titio pignori dederat *l*. 44. *D. pro ſocio* ſi margarita tibi vendenda dedero *l*. 37. §. 1. *D. de evict*. ſi margarita forte venierint. Tertullian. *ad martyr. c*. 4. Si tam vitrum quanti margaritum. Idem *de cultu fœmin. c*. 5. Sed ſi quid, ait de mari Britannico, aut Indico ambitio piſcatur, conchæ genus eſt, non dico conchylio, aut oſtres, ſed nec peloride gratius de ſapore, ad hoc enim conchas noverim, maris poma. Quid ſi concha illa aliquid intrinſecus puſtulat, vitium ejus magis debet eſſe, quam gloria. Et licet *margaritum* vocetur, non aliud tamen intelligendum, quam conchæ illius aliqua dura & rotunda verruca Soſipat. *lib*. 1. Non enim ipſa caro, qua concha prægnans eſt, *margaritum* eſt, ſed dicitur illi ineſſe calculus hic, quem nos *margaritum* vocamus B. Ambroſ. *lib*. 7. *Hexam. c*. 11. Unde etiam oſtreis pretioſiſſimum *margaritum* natura infixerit, quomodo eam maris aqua in tam molli carne ſolidaverit. *Margaritæ* a gemmis & lapillis ſeparantur *l*. 25. §. *ult. D. de aur. arg. legat. l*. 2. §. 2. D. *ad L. Rhod. de jact. l. ult*. §. 7. *de publican*. Illas ſane nec lapillis nec gemmis contineri, ſatis conſtitiſſe, Sabinus ait, quia concha apud rubrum mare & creſcit, & coaleſcit *l*. 19. §. 18. *D. de aur. arg. legat*. At Servius in *Aen*. 1. *v*. 659. gemmas a margaritis eo ſeparari, ait, quod iliæ diverſi coloris, hæ albæ, vel quod illæ integræ, hæ pertuſæ ſint. Eædem *uniones* dicebantur, ut apud Tertull. *dicto c*. 4. *ad martyr*. Conchas, ait, etiam captas, multo obrutas ſale in vaſis fictilibus, eroſa carne omni, nucleos quoſdam corporum, hoc eſt, *uniones* decidere in ima. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, lævore, pondere, haud promptis rebus, in tantum, ut nulli duo reperiantur indiſcreti. Unde nomen *unionem* Romanæ ſcilicet impoſuere deliciæ. Nam id apud Græcos non eſt, ne apud barbaros quidem, inventores ejus, aliud quam margaritæ. Solinus *in polyhiſtor. c*. 54. de *Margaritio* loquens: Numquam duo ſimul reperiuntur, unde & *unionibus* nomen Iſidor. *lib*. 16. *c*. 10.

*c.*10. Ex quibus margaritis quædam uniones vocantur, aptum nomen habentes, quod tantum unus, numquam duo, vel plures ſimul reperiantur Plin. *lib.* 9. *c.* 38. Procerioribus ſua gratia eſt. Elenchos adpellant faſtigiata longitudine, alabaſtrorum figura, in pleniorem orbem deſinentes. De hoc plura dicere eorum eſt officium, qui naturam deſcribunt, quorum hodierni utiliorem operam præſtitere quam veteres, quod erudite ſuo more Briſſonius recenſet. Hi enim, rei geneſin perſcribere volentes, a vulgo ſparſa magis quam comperta tradidiſſe videntur.

Maria B. Virgo, ex qua natus eſt Jeſus hominum ſalvator, filius Dei unigenitus. De ea ut ſenſerit Juſtinianus Imp. vide in *l.* 6. §. 1. *l. ult.* §. 2. *C. de ſumma trinit.* & in formula juramenti ſubjecta Novellæ octavæ. Pro illius conceptu immaculato edixit Sixtus IV. *in c. grave* 2. *de reliqu. & vener. ſanct.* extra.

Marinus, *a*, *um*. marinæ beſtiæ, quibus terreſtres opponuntur *l.* 44. *D. de adquir. rer. dom.* Marinæ naves, ſeparandæ a fluviatilibus *l.* 3. *D. de vacat. & excuſ. mun.* marina tempeſtas *l.* 3. *C. de naut. fœn.*

Maritalis *e.* maritalis adfectio *l.* 3. *D. de donat.* dolor *l.* 15. *Cod. ad leg. jul. de adult.* honor *l.* 3. *D. de donat.* obitus *l.* 3. *C. Th. de dot.* ſermo *l. ult. D. ſi quis aliqu. teſt. prob.*

Maritimus, *a*, *um*, aliquando idem ac *marinus*. Sic maritimæ naves *l.* 5. §. 5. *D. de jur. immun.* tempeſtas maritima *l.* 2. §. 6. *D. ſi quis caut.*

Maritus, *a*, *um*, Ita vir maritus, & uxor marita Hor. *epod.* 8. Ovid *lib.* 2. *de art. am. v.* 381. Arbores maritæ Columell. *lib.* 11. *cap.* 2. *comm.* 32. domus maritæ Liv. 32. *c.* 31. fœdus maritum Ovid. *lib.* 3. *de Ponto eleg.* 1. Lex marita, i. e. Julia & Papia, ſeu de maritandis ordininibus Hor. *carm. ſecul.* Pecuniæ maritæ, pro dote uxoris Plaut. *in Epidic. act.* 2. *ſc.* 1. *v.* 11. *Maritus* alias ſubſtantive ſumitur, ut Secundus maritus in *l.* 47. §. 7. *D. de legat.* 3.

Mariti pro conjuges *l.* 52. §. *ult. D. de donat. int. vir. & ux.* quemadmodum dicuntur Soceri, pro ſocero & ſocru, Virgil. 2. *Æneid. v.*447. filii, pro filio & filia, Calpurn. *declam.* 12. fratres pro fatre & uxore *declam.* 43. pueri, pro puero & puella, Valer. Max. 2. *c.* 4. & 5. ceu obſervat Heinecc. *Maritus* alias eſt vir, & quidem talis dicitur qui uxorem jam domum duxerit, in capite Legis juliæ de adulteriis quod eſt in *l.* 11. §. 7. *D. ad Leg. jul. de adult.* quæ dum jure mariti adulterii accuſandi poteſtatem *marito* dedit, idem ſponſo conceſſiſſe non intelligitur; atque idem maritus a ſponſo ſeparatur: Verum in alio capite ejuſdem legis, quod eſt in *l.* 3. *D. de fundo dotali & l.* 2. *C. de bon. matern.* mariti adpellatione, ſponſus quoque continetur. Sic Servius Sulpicius Ictus, adprobante Pomponio in *l.* 8. *D. de gradib. & adfin.* dicebant, Soceri, & ſocrus, & generi, & nurus, adpellationem ex ſponſalibus adquiri. Hebræis quoque aliiſque Gentibus, maritus & uxor, ſæpe ſunt ſponſus & ſponſa, ceu exemplis docuit Grot. *adnot. ad matth. l.*26. *ad verbum τον ανδρα.*

Marmor, *oris*, aliquando pro elaboruta materia ejus generis ſumitur, ut, ſi quis Domum, deductis marmoribus legaverit *l.* 42. §. 4. *D. de legat.* 1. quandoque pro rudi materia, ut Marmo-

more legato, nihil præter rudem materiam demonſtratam videri poteſt *l.*78. §. 4. *D. de legat.* 3.

Marmorarius,qui marmorum in cruſtas ſecandorum artem exercet *leg.* 1. *C. de excuſ. artif.* Marmorarium fabrum dixit Seneca *Epiſt.* 90.

Marmoreus, *a, um*.Marmoreæ lapicidinæ *l.* 7. §. 13. *D. ſolut. matrim. l. ult. de fund. dotali.* Marmoreum metallum, idem quod lapicidina marmorea *l.*13. *C. Th. de metall.*

Maroci. *Marocorum* lana inter ſpecies vectigales recenſetur, & ſucco & capillis Indicis jungitur *l.* 16. §. 7. *D. de public. & vectigal.* De ea omnia incerta & ambigua eſſe docuit Bynkersh. *obſerv. jur. lib.*4. *c.*5. ubi poſtremo veroſimillimum putat; Marocorum vero intelligi populum vel regionem, cujus memoria exciderit. Inter Indiæ populos Plinius *lib.* 6. *c.* 20. numerat, & Marohas vel Maroas, eoſque liberos, & rerum expertes, montium tractus juxta oceanum occolere, ſcribit. Potuerunt ibi vel oves molliore lana præditæ vel arbores lanigeneræ, quarum India teſte Strabone *lib.*15. fuit feraciſſima, naſci, unde deſumpta lanugo lanæ *Marobarum*, *Marocharum* vel *Marocarum* obtinuere. *Hein.*

Mars in Gallia, inter Deos, quos ſenatusconſulto, conſtitutionibuſque principum heredes inſtituere permiſſum erat, ponit *Ulp. regul. tit.* 23. §. 6. Martem etiam, quem bella gerere credebant Druidas coluiſſe Cæſar *lib.* 6. *de bell. gall. c.*17. ſcribit.

Mars pro eventu litis forenſis. Hinc marte ſuo lis currere dicitur *l.* 1. *C. ne lic. pot. l.* 13. §.9. *C. de judic. l.*12. *C. de reb. cred.* Et fora marte ſuo litigioſe vacent, ait Ovid. *lib.* 4. *faſtor. v.* 188. quæ metaphora apud alios occurrit. At marte ſuo apud Cicer. *lib.* 3. *de off. c.*7. & *philip.* 1. *c.* 37. eſt ſuopte ingenio, & propriis viribus vivere.

Martius, *a*, *um*. Martius campus §. 4. *Inſt. de legat.* Martis campum vocat Tacit. *annal.*1. *c.* 15. Martio ære in hoſtem incaleſcere *l. un. Cod. Th. qui a præbit. tiron.*

Martius menſis Martiæ kalendæ. Feſtus: Martias kalendas matronæ celebrabant, quod ea dies Junonis Lucinæ ædes coli cæpta ſit Sueton. *in Veſpaſ. cap.*19. Sicut Saturnalibus dabat viris apophoreta, ita & kalendis *martiis* feminis. kalendas haſce credit Briſſon. *matronalia* adpellari apud Tertullianum *de idolatr. cap.* 14. cum ait: Saturnalia & Jannariæ, & Brumæ, & Matronalia frequentantur, munera commeant, ſtrenæ conſonant, luſus, convivia, conſtrepunt. Alii vero ad *Matralia* referunt, id eſt, Matris maturæ feſtos dies, ut Feſtus explicat: Quibus in teſta calida cibos coxiſſe matronas, Varro *lib.* 4. *de ling.lat.* ſcribit.Vid. *kalendæ.*

Martyr *l.* 3. *C. de ſacroſ. eccleſ.* qui mortem pro Chriſto & pro fide Chriſtiana oppetiit Iſidor. *lib.* 7. *cap.* 11. Ita eccleſia hoc nomen uſurpat. Olim vero tempore Cypriani martyres etiam vocabantur, qui uſque ad effuſionem ſanguinis pro Chriſto paſſi erant, licet ſuperſtites, nec conſummato martyrio, cum *confeſſores* dicerentur, qui ſola voce conſtanter Chriſtum confeſſi eſſent. Vid. Cypr. *epiſt.*22. 25. 30. Interdum tamen utrumque nomen confunditur ab antiquis, & *confeſſores* adpellantur, quamvis tormenta paſſi. Etiam illi dicti martyres, qui ob nomen Chriſti in carcera moriuntur, vel in fuga aut ſolitudine a latronibus, aut

a

a beſtiis interimuntur, vel præneceſſariarum rerum inopia exſtinguuntur, vel quacumque correpti ægritudine intereunt Idem Cypr. *ep.* 37.

MARTYRIUM *l.* 16. *C. de ſacroſ. eccleſ.* quod & martyrum ſedes adpellatur *l.* 2. *C. eod. tit.* ædes ſacra, locus martyrum, eo quod in memoriam martyris ſit conſtructum, vel quod ſepulcra ſanctorum ibi ſint martyrum, Iſidor. *lib.* 15. *c.* 9. Martyria proprie etiam ipſa martyrum ſepulcra, memoriæ, confeſſiones, quibus ſuperædificantur altaria, Auguſtin. *de civit. Dei lib.*22. *c.* 10.

MAS & femina ſeparantur in *l.* 1. §. 10. *D. ad SC. Turpill. l.* 38. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adulter.* & alibi paſſim. Maſculino tamen ſermone ſexus fæmininus non modo extenſivæ ſignificationis beneficio, ſed maxime ſermonis proprietate comprehenditur per *l.* 95. *D. de verb. ſignif. l.* 16. *D. de jure fiſci l.*20. *D. de adopt. l.* 1. §. 3. *de pecul. l.* 1. *pr. de conſtit. pr. l.* 3. §. 1. *D. de negot. geſt.* quod etiam in delictis, & pœnis obtinet *l.* 7. *D. de juriſd. l.* 8. *junct. l.* 10. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult.*

Maſculinus, a, um. Maſculinus ſexus *l.* 8. *C. ad SC. Velleian. l.* 1. *D. de teſtam. tut.*

MASCULUS, mas *l.* 10. §. 13. *D. de gradib. & adfin.* Maſculorum munus *l. ult. D. de tutel.*

MASSA rudis auri, argenti, æris, vel cujuslibet metalli materia *l.* 7. §. 7. *D. de adquir. rer. dom.* Maſſa argentea *l.* 19. 52. § 4. *D. de furt.* argentum in maſſa *l.* 27. §. *ult. D. de aur. arg. legat.* Si pocula quis legavit, & maſſa facta eſt, maſſa legata ſcyphi ex ea facti exigi poſſunt *l.* 32. *D. de legat.* 3.

Maſſa pro complexione, vel univerſitate plurium rerum. In maſſam compleri omnium debitum *l.* 12. *C. Th. de ſuſcept.*

MASSURIUS *Sabinus*, qui Sabini nomine deſignatur in legibus noſtris *l.* 59. *D. locat. l.* 80. *D. de legat.* 1. ita *Maſſurii* apud Pl. *lib.* 28. *c.* 9. *lib.* 16. *c.* 18. & *Maſſuri* apud Perſ. *Sat.* 5. *v.* 90. Huic juriſconſultorum ſuæ ætatis facile principi, qui Atejo Capitoni ſucceſſit, beneficium publice reſpondendi conceſſit Tiberius Cæſar *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* Scripſit autem libros *reſponſorum* duos, *ad edictum prætoris* libros quinque, ad *Vitellium* libros aliquot; item libros *juris civilis* tres, qui illi ipſi, ut putat Heineccius, videntur, quos Arrianus *lib.* 4. *Diſſert. Epictet. c.* 3. Μασυρίου νόμους, *leges Maſſurii*, Perſius *Sat.* 5. *v.* 90. *rubricam Maſſurii* vocat. Singuli enim libri varios titulos, quorum ſpecies a Jac. Gothofredo in quatuor juris civilis fontibus oſtenſa eſt, complexi ſunt. Hi cum more veterum minio fuerint diſtincti, rubricæ nomine veniebant. Cornutus in Perſium: Maſſurius Sabinus legis conſultus fuit, cujus rubricam vocat minium, quo tituli legum adnotabantur. Ad libros hos notas tam Pomponius, quam Ulpianus, & Paulus ſcripſerunt, ceu teſtatur inſcriptio *l.* 1. *D. de legation.* cum Juſtiniano in *l. ult. C. de hered. inſt. & princ. Inſt. eod. tit.* & præter eos Ariſto, ceu ex *l.* 6. *D. de uſu & habit.* oſtendit Heineccius, qui horum juris civilis librorum partem fuiſſe putat de *furtis* tractatum, quem citat Gellius *lib.* 11 *c.* 18. nec omittit ipſe Heinecc. librum adſeſſorium, cujus ſit mentio *l.* 5. §. 8. *D. de injur.* Maſſurii ejuſdem eſſe idem putat, quos Maſſurii Faſtorum libros ſemel atque iterum laudat Macrobius *lib.* 1. *Saturn. cap.* 12. Sane ex Indice Piſano conſtat eum ſcripſiſſe *Memoralium* vel *Memorabilium* libros,

qui

qui hiſtorici videntur fuiſſe argumenti Gell. *noct. lib.* 4 *c.* 20. *lib.* 5. *c.* 6. *lib.* 6. *c.* 7. Macrob. Saturn. *lib.* 3. *c.* 6. *l.*144 *D. de verb. ſign.* An qui Sabiniani adpellantur *l.* 11. §. 3. *D. de donat. int. vir. & ux. l.*11. *D. de adquir. rer. dom. l.* 3. *C. de lib. & poſt.* §.25. *Inſt. de rer. diviſ.* intelligendi ſint hujus Maſſurii, an vero Cælii Sabini auditores, diſquirit Heinecc. ſupra in voce *Cælius*.

Mastigophorus. Maſtigophori qui agonothetas in certaminibus comitantur, ait Arcadius Chariſius *l. ult.* §. 17. *D. de muner. & hon.* ut virgis inſolentiam certatorum, ſpectatorumque coercerent. Iidem apud Xiphilin. in Heliogabalo *μαστιγοφοροι*, & *ραβδουχοι*. Suidas ſcribit fuiſſe *επι θυμελης ραβδοφορυς τινας προς ευταξιαν των θεατων*, ſuper orcheſtra *flagelliferos* quoſdam ad continendos ſpectatores in ordine deſignatores adpellat Plaut. *in Pœnul. prol. v.* 8. Horat. *lib.* 1. *epiſt.* 7. *v.* 5. Vid. Lipſ. *Saturnal. lib.* 2. *cap.* 5.

Mater, genitrix. Ea ſemper certa licet vulgo conceperit *l.* 5. *D. de in jus voc.* Ejus loco ſunt ſocrus & noverca §.7. *Inſt. de nupt.* Mater ex alio matrimonio facta *l.*62. §. *ult. D. de rit. nupt.* Mater adoptiva *l.* 29. §.3. *D. de inoff. teſt.*

Materfamilias pro femina ſui juris, quemadmodum paterfamilias is dicitur, qui ſui juris eſt *l.* 1. *l.* 4. *l.* 139. *D. de verb. ſignif.* & opponitur filiæ familias *l.* 1. §. 1. *D. ad SC. Tertull.* & ſic materfamilias adpellatur, ſive ſit pubes, ſive impubes *l.* 4. *D. de his qui ſui vel alien. jur.* Tertullian. *de virgin. veland. c.* 11. Mater familiæ, inquit, vocatur licet virgo, & paterfamiliæ, licet inveſtis.

Materfamilias pro femina honeſta in *l.*46. *D. de verb. ſignif. l.*15. §.15. *D. de injur.* etſi ea ſit liberta *per dictam legem & l.*41. *D. de ritu nupt.* quamquam alias materfamilias ponatur pro ingenua honeſtæ conditionis ſeparatim a liberta in *l.*1. *l.*3. *D. de concub.* Et in interdicto de liberis exhibendis, quo, donec res judicetur, feminam prætextatum, eumque qui proxime ad prætextati ætatem accedit, interim apud matremfamilias deponi prætor jubet, quum audis matremfamilias, accipe notæ auctoritatis feminam *l.* 3. §. *ult. D. de liber. exhib.*

Materfamilias pro femina maritata, etiam vidua *l.* 10. *D. ad Leg. Jul. de adulter.* Alio reſpiciens Feſtus *lib.*10. ait: Materfamilias non ante dicebatur, quam vir ejus paterfamiliæ dictus eſſet: Nec poſſunt hoc nomine plures in una familia præter unam adpellari. Sed nec vidua hoc nomine, nec quæ ſine filiis eſt, appellari poteſt. Cicero porro Top. reſpiciens ad diverſitatem uxorii nexus; Genus, inquit, eſt *uxor*; ejus duæ formæ, una *matrum familias*, hæ ſunt, quæ in manum convenerant, altera earum, quæ tantummodo *uxores* habentur. Eodem reſpexiſſe videtur Gell. *lib.* 18. *c.* 6. aiens: Matremfamilias adpellatam eſſe eam ſolam, quæ eſſet in mariti manu, mancipioque, aut in ejus, cujus maritus manu mancipioque eſſet, quoniam non in matrimonium tantum, ſed in familiam quoque & in ſui heredis locum veniſſet. Quod turbare videtur Nonius Marcellus, ubi ait: *Matremfamilias, quæ in familia mancipioque ſit patris, eiſi in mariti matrimonio eſſet;* niſi intelligas familiam mancipiumque patris ipſius mariti; verum ea quoque materfamilias audit, quæ in ipſius mariti mancipio eſt juxta Gel-

Gellium jam citatum. Præterea negat Feſtus ſupra allegatus, matremfamilias prius dici, quam vir ejus pater familiæ dictus eſſet, & poſſe hoc nomine plures in una familia præter unam adpellari. Aliena *materfamilias l.* 8. *D. ad L. jul. de adult.*

MATERIA pro qualitate, genere, uſu alicujus rei. Sic, urbanum prædium non locus facit, ſed materia *l.* 198. *D. de verb. ſignif. junct. l.* 166. *D. eod. & l.*16. *C. de præd. minor.*

Materia pro ſubjecto & cauſa: Sic materia communionis *l.* 77. §. 20. *D. de legat.*2. litis inſtaurandæ *l.* 20. *D. de tutel. & rat. diſtr.* materiam ſeditionis præbere *l.*3. *D. de oper. publ:*

Materia pro re corporali qualibet, ex qua quidvis conficitur. Si gemma inſculpenda, aut includenda data, vitio materiæ fracta ſit *l.* 13. §. 5. *D. de locat. Materia* ad ſcribendum *l.* 52. §. 4. *D. de legat.* 3. Si æs pro auro, vel plumbum pro argento veneat, in corpus quidem conſenſum eſt, ſed in materia erratur *leg.* 9. §. *ult. D. de contrah. emt.* id eſt, in ſubſtantia, ut *ibidem.* Et ita, in materia errari, & minus peritum diſcernendarum materiarum eſſe accipe *l.*11. *D. eod. tit.*

Materia dicitur relate ad ſpeciem. Ita: Quum ex aliena materia ſpecies aliqua facta ſit ab aliquo: ut ecce, ſi quis ex alienis uvis, aut olivis, aut ſpicis, vinum, aut oleum, aut frumentum fecerit, aut ex alieno auro, vel argento, vel ære, vas aliquod fecerit §. 25. *Inſt. de rer. diviſ. l* 7. §.7. *D. de adquir. rer. dom.* Si materia manente, ſpecies mutata ſit *l.* 24. *D. eod.* Si aurum ſit conflatum materia tamen manet *l.* 49. §. *ult. D. de legat.*3. Materia, *infecta*, *facta*, *ſignata l.*6. *D. de rei vend.* item rudis *l.*78. §.4. *D. de legat.*3.

Materia porro Ictis dicitur ſpeciatim, quæ ædificationi eſt neceſſaria, ſive lignea ſive alia. Sic: Qui ex incendio aliquid rapuerit præter materiam *l.*3. §. *ult. D. ad Leg. jul. de vi publ.* Si domus particulatim ita exſtructa ſit, ut nihil ex priſtina materia ſuperſit *l.* 65. §. *ult. D. de legat.* 1. Si quis in alieno ſolo ſua materia ædificaverit *l.* 7. §. 12. *D. de adqu. rer. dom.* Plin. *lib.*10. *Ep.* 50. *de lacu Nicomedens.* Per hunc marmora, fructus, materiæ, vehiculis ad mare devehentur. Eſt quoque plurali numero in *l.* 47. *D. de act. emt.* Accepta pecunia ad materias vendendas.

Materia qua ædificatur ſpecialius lignea materiæ nomine venit, & ſeparatur *a ligno*, eo ſcilicet, quo non ad ædificandum, ſed ad comburendum utimur *l.*55. *D. de legat.* 3. Alias *lignum*, quatenus ad ædificandum prodeſt, materiæ accenſetur. Sic *in l.* 15. *C. Th. de extraord. & ſord. mun.* materia, lignum & tabulata junguntur, pro quo Juſtinianus *l.* 12. *C. de excuſ. mun.* reſcripſit materiam lignorum atque tabulata. Sed & materia ligno accenſetur, ſi comburitur. Sic materiam pro ligno uſurum eſſe *l.*12. D. *de uſufr.*

Materia tandem magis adhuc ſpeciatim de trabibus ſeu de arboribus fabricæ aptis dicitur in *l.*14. §. *ult. D. de peric. & commod. rei vend.* Pallad. *lib.* 2. *de re ruſt. c.* 33. Hoc etiam menſe cædenda materia eſt ad fabricam Cornel. Fronto *de differ. voc. Materies* animi eſt, *materias* arboris. *Materies* qualitas ingenii, materia fabris apta. Quæ tamen confundit auctoritas. Cato *de re ruſt. c.* 17. Cætera *materies*, quæ ſemen habet, quum ſemen materies habet, non tempeſtiva eſt. Vitruv. *lib.* 2. *archit. c.*9. materies

cæ-

cædenda eſt a primo autumno. Veget. *de re milit.* 4. *c.* 35. His enim tantum octo diebus cæſa *materies* immunis ſervatur a carie.

Maternus, quod matris eſt, ut, maternus affectus *l.* 5. §.4. *D. de agnoſc. & al. lib.* materna civitas *l.* 3. *C. de muner.* Item quod a matre proficiſcitur, ut: materna bona *l.* 144. §. 12. *D. de legat.* Dicuntur & ſine ſubſtantivo materna, apud Plin. *lib* 7. *Epiſt.* 2.

Matertera eſt matris ſoror, ait Paull. *l.* 10. §. 14. *D. de gradib. & adf.* quaſi *mater altera* ut Feſt. *lib.* 11. ſcribit.

Martertera magna, aviæ ſoror eſt *l.* 10. §. 15. *D. de gradib. & adfin.* Feſtus: Matertera patris & matris mihi *magna marterea* eſt; ita enim legendum, pro *mater eſt*, recte monet Briſſonius.

Matertere major proaviæ ſoror eſt, patris vel matris matertera magna *d. l.* 10. §. 16. *D. eod. tit.* quam Caius promaterteram vocat *l.* 1. §. 7. *eod.* Juſtin. §. 5. *Inſt. de grad. cogn.*

Matertera maxima, abaviæ ſoror, patris vel matris matertera major *l.* 10. §. 17. *D. de grad. & adf.* quam Caius vocat abmaterteram *l.* 3. D. *eod.* & *Juſt.* §. 6. *Inſt. de grad. cogn.*

Mathematicus. Honeſtum hoc nomen primum fuiſſe diſcimus ex Gellio *lib.* 1. *c.* 9. Hi, inquit, dicebantur eo tempore *μαθηματικοι*, id eſt diſciplinis vacantes, ſcilicet ab iis artibus, quas jam diſcere & meditari inceptaverunt, quoniam geometriam, gnomonicam, muſicam, ceteraſque item diſciplinas altiores *μαθηματα* veteres Græci adpellabant: Vulgus autem, quos gentilitio vocabulo Chaldæos dicere oportet, Mathematicos dixit. Igitur nomen hoc male audire cœpit, ſcilicet infamatum fallaciis mendaciiſque eorum, qui ſe ex motu poſituque ſiderum, aut aliis illicitis improbatiſque artibus, eventus & futura prænoſcere ac prædicere, hominumque fata ex eorum geneſi prænunciare poſſe profitebantnr. Hi ſunt de quibus Valer. Max. *lib.* 1. *c.* 3. quos *αστρολογυς και γοητας* Dio *lib.* 49. adpellat, & Mathematicorum nomine accipiendi ſunt in jure noſtro *tit C. de malef. & mathem.* Tacit. *lib.* 1. *hiſt. c.* 22. D. Auguſtin. *lib.* 4. *confeſſ. c.* 43. Tertull. *apolog. c.* 43. Juvenal. *Sat.* 14. *v.* 248. Nota mathematicis geneſis tua. Similiter in jure Canonico, ubi legimus: Hi ſunt, qui vulgo mathematici vocantur, cujus ſuperſtitionis genus Conſtellationes Latini vocant, id eſt, notationes ſyderum, quomodo ſe habeant, cum quiſque naſcitur *Cauſ* 26. *quæſt.* 3. *c.* 1. §. 6. Eoſdem Roma ſæpius pulſos legimus apud Tacit. *annal.* 2. *c.* 32. & *lib.* 12. *c.* 52. Sueton. *in Vitell. c.* 14. Tertullian. *lib.* 1. *de Idol. c.* 9. & quidem omnibus Romani Imperii civitatibus *l. ult. C. Th. de mathem.* Diocletianus & Maximianus Aug. *l* 2. *C. de malef. & mathem.* Artem geometriæ diſcere atque exercere publice intereſt. Ars autem *mathematica* damnabilis eſt, & interdicta omnibus.

Matricarius, *in Novella* 13. *c.* 5. Hoc verbum in quibuſdam vetuſtis ad Juliani patricii Epitomen ſic expoſitum eſt: Matricarii dicuntur illi, quos videmus ad incendia currentes, & portantes ſpongias cum ferramentis, & alia, per quæ poſſunt de pariete in parietem tranſire, & ita incendium exſtinguere. Sic dicti quod in matriculam Prætoris plebi relati erant Add. Cujac. *ad d. Novell.* 13.

Matricula, catalogus, deſcriptio, index *l.* 3. *C. de agent. in reb. l. pen. & fin. C. de com-*

Digitized by Google

commeat. Sic matricula fori *l.* 12. *l.* 15. *C. de advoc. div jud.* Matriculæ militares pro numeris *l.* 16. *C. de teſt. mil.* Veget. *lib.* 2. *c.* 6. Nam puncturis in cute punctis, milites ſcripti, & matriculis inſerti, jurare ſolent. Pro matricula uſurpatur *ματριξ in c* 120. Carthaginenſis concilii, his verbis, *μη προκριματισθη τη ματρικι*, quæ Zonaras ita interpretatur, *ου βλαβησεται εκ τω καταγραφηναι εν τη απογραφη των διαφροντων τη εκκλησια.*

Matricularius. Hoc nomine deſignantur œconomi Eccleſiarum, quos Marguilliers Galli adpellant. Aimonus Monachus, *lib.* 4. *de geſt. Francor. c.* 33. Prædia vero tam innumera fratribus in eodem loco Deo famulantibus, ſive matriculariis eccleſiæ contulit. Et in libro veteri formularum: Nos in Dei nomine matricularii S. Martini. Apud Gregor. Turon. *lib.* 1. *de mirac. c.* 37. Matricularii erant pauperes in matriculam relati, qui eccleſiaſticis ſtipendiis alebantur. Ex his quidam ſeligebantur ad viliora eccleſiarum adjacentium munia, v. g qui campanas pulſarent, eccleſiarum cuſtodiæ invigilarent, eas mundarent, ita ut deinceps in alimoniæ mercedem eccleſiarum, obſequiis totos ſe darent *Geſta Dagoberti Regis c.* 30. Atque inde matriculariorum in eccleſiis parochialibus origo, quorum ſedes ideo ad eccleſiæ fores adſignabantur, quo eas obſervarent, vel, ut alii putant, quod matricularum, quæ ad oſtia eccleſiæ erant, cuſtodes eſſent, pauperumque alimoniis invigilarent, quod quidem munus, ſeu onus ipſis parochianis poſtea attributum. *Matricularii* in eccleſiis cathedralibus, & collegialibus ex ordine clericorum & laicorum erant *Hiſt. Epiſc. Antiſiodor. c.* 59. *Matriculariæ*, diaconiſſæ, preſbyteræ, viduæ, quæ in matriculam eccleſiæ relatæ, beneficiis & redditibus eccleſiaſticis alebantur. Iſidor. Mercat. *in Concil. Laodic. c.* 11. In Gloſſ. Iſidori etiam *matricularius* eſt pauper, inops.

Matrimonium adpellamus maris & feminæ conjunctionem, ait Ulpian. *l.* 1. §. 3. *D. de juſt. & jur.* ſeu, Divini & humani juris communicatio inter virum, & feminam, individuam vitæ conſuetudinem continens §. 1. *Inſt. de patr. pot.* Hujus definitionis poſteriorem partem cum Ulpiani definitione conjunctam legimus apud Gregor. Papam *cap. illud* 11. *de præſumpt.* Per divinum jus accipiuntur ſacra, quæ cujuſlibet familiæ olim propria fuerant. Sed in orbe Chriſtiano veram pietatem & jus naturæ per ſacra intelligere poſſumus. Quin ſub ratione ſacramenti matrimonium explicatur in Eccleſia Romana, ubi qui negat eſſe ſacramentum, hæreticus audit *cap.* 9. 10. *de hæret.* Quapropter vitæ conſuetudinem individuam ita intelligunt, ut matrimonii diſſolutio quoad thorum & menſam tantum admittatur, non autem quoad vinculum ipſum *can. de voto in* 6 *c.* 7. 10. *de divort* niſi in caſu, ſi conjux infidelis fidelem deſerat *c.* 7. & 8. 10. *eod. tit.* Jure vero civili intelligimus, non aptam quidem dividi conſuetudinem, quantum ad adfectionem attinet, licet quandoque actu dividatur, jure permittente, puta per divortium *l.* 1. *D. de divort. & repud.* Matrimonii autem definitioni ſupra datæ haud incommode addideris finem ſobolis non modo procreandæ, & per eam propagandi generis humani, ut eſt in 31. *quæſt.* 1. *c. Deut.* 22. *qu.* 2. *in princ.* ſed & educandæ.

Matrimonium dictum eſſe a *matris* nomine ſeu adepto ſeu adipiſcen-

cen-

cendo Gellius docet *lib.* 18. *c.* 6. Div. quoque Auguſtinus *lib* 1. *contra Fauſt.* ex eo dictum ſcribit, quod non ob aliud debeat femina nubere, quam ut mater fiat. Gregorius *de converſ. infidel. cap.*2. §. *ad quod illa.* datum hoc laboribus, quos in partu mulieres ſuſferunt, tradit, ut ab ipſis potiuſquam a viris eorum conjunctio nomen accipiat. Ceterum quod Abbas Panormitan. quaſi *matris munium*, i.e. officium dici putavit, non magis apte ponitur, ac ſi quis patrimonium quaſi patris *munium* dici velit.

Matrimonium, conjugium, connubium, & nuptiæ ſæpe promiſcue uſurpantur, ut apud Ulpian. *tit.* 5. §. 2. Juſtum, ait, matrimonium eſt, ſi inter eos, qui nuptias contrahunt, connubium ſit, & tam maſculus pubes, quam femina viri potens ſit, & utrique conſentiant, ſi ſui juris ſint, aut parentes eorum, ſi in poteſtate ſint Julianus in *l.*11. *D. de ritu nupt.* Puto recte matrimonium, vel nuptias contrahi. Idem Ulp. in *l.*32. § 13. *D. de donat. int. vir. & ux.* Puto, donationes non valere, quaſi duraverint nuptiæ, non enim coitus matrimonium facit, ſed maritalis affectio. Propria tamen differentia reperitur inter matrimonium, & nuptias, ut in *l.pen. D. eod. tit.* Ubi Scævola matrimonium eſſe oſtendit, conventionem inter virum, & uxorem, eamque conventionem ſolo conſenſu contrahi, hoc eſt, neque rei interventum, neque certa, & concepta verba, neque literas *l.* 8. *C. de inceſt. nupt.* Nuptias autem ibidem Scævola eſſe oſtendit, ritum illum, qui pro cujuſque gentis inſtitutis palam, & publice adhiberi ſolet; veluti apud Romanos deductionem in mariti domum, item aquæ & ignis interventum. Aliam differentiam vide infra in verbo *Nuptiæ*.

Matrimonium impar juſtum. Vid. his locis.

Matrimonium quandoque pro ipſa uxore, non aliter, ac clientela ſæpe pro clientibus, ſervitia pro ſervis ponuntur. Ita Sueton. in *Calig. c.* 24. edixiſſe Caligulam, matrimonium ſibi repertum exemplo Romuli, & Auguſti. Et Juſtinus *lib.* 3. *c.* 3. de Lycurgo: Ut ſeverius matrimonia ſua viri coercerent. Livius *lib.* 23. matrimoniis convocatis.

Matrimonium pro re a matre relicta, falſo apud Sueton. *in Aug. c.* 40. Valer. Max. & Senec. legi a Cujacio aliiſque, Caſaubonus *ad Suet.* monuit. Adde Chriſtoph. Coler. *parerg. c.* 6. Vid. infra ſub *art. patrimonium.*

MATRIMUS. Vide in voce *patrimus.*

MATRIX fiſtula aquarum quaſi promordialis, vel originalis, ex quibus aliæ quodammodo prodeunt in *l.*3. *C. de aquæduct. quæ eſt l* 3. *C. Th. eod. tit.* Matrices pecudes Varro. & Columella eas adpellant, ex quarum fœtu reliquæ propagantur; & matricem arborem Suet. *in Aug. c.* 94. ex qua ſoboles enata. Tertullianus *de virgin. veland. c.*5. Evam *matricem* generis humani vocat. Similiter libro *adverſus Judæos c.*2. Primordialis lex eſt data Adæ, & Evæ in Paradiſo, quaſi *matrix* omnium præceptorum Dei. Et *de præſcript. adv. hæret. c.*21. Eccleſias apoſtolicas *matrices*, & originales fidei dicit. Ita Cyprianus *Epiſt.* 45. Romanam Eccleſiam catholicam *matricem* eſſe ait. Verum cum Eccleſia ſubjecta Epiſcopo unitur alteri, vel gubernanda committitur ſalvo jure *Matricis Eccleſiæ*, per matricem Eccleſiam intelligitur cathedralis, & non Romana, ait Innocent. III *cap.*22. *de verbor. ſignif.* Cum cathedralem, vel matricem, ſeu pa-

rochialem loci Eccleſiam illa viderint, aut ſciverint obſervare non obſtantibus quibuſcumque adpellationibus *cap. 1. Clementin. de ſentent. excomm.* & ibi gloſſa: matrix eccleſia ponitur pro majori baptiſmali, quæ generat baptiſmum, ſicuti mater.

MATRONA. Ita fere adpellatas ait Feſtus *lib.* 11. quibus ſtolas habendi jus eſſet. Marcellus in *l.* 41. *D. de ritu nupt.* Matronæ nomen ponit pro matrisfamilias honeſtate, additque eam non retineri ab ea, quæ ſe in concubitum alterius, quam patroni tradit. Sic etiam matronarum nomen accipe apud Plin. *lib.* 7. *Epiſt.* 18. At Gellius *lib.* 48. *c.* 6. cui & Nonius Marcellus accedit, *matronam* dictam eſſe proprie, tradit, quæ in matrimonium cum viro conveniſſet, quoad in eo matrimonio maneret, etiam ſi liberi nondum nati forent, dictamque eſſe ita a matris nomine, non adepto jam, ſed cum ſpe & omine mox adipiſcendi.

MATRONALIS, quod matronæ eſt; ut matronalis habitus *l.* 15 §. 14. *D. de injur.* ornatus *Novell. Theodoſ. & Valent. de fructib.*

MATRUELIS *l.* 1. *D. ad Leg pomp. d. parricid.* Matrueles ait Cujac. *ad d. l. & Inſt. de gradib.* ſunt, qui ex eadem matre nati, ſeu uterini, quemadmodum patrueles, qui ex eodem patre Ita Hotom 5. *obſerv.* 31. qui tamen *in comment verbor.* matruelem interpretatur eum, qui ex matris meę fratre natus ſit. Briſſonius patrueles, ait, qui ex fratribus, matrueles qui ex fratre, & ſorore nati ſunt. Sed hæc ſatis turbata videntur. Vero ſimile quidem eſt, patruelis verbum deſignare eum, qui mihi e latere patris mei cognatus eſt, matrueles vero mihi cognatos eſſe, qui mihi a latere matris meæ juncti ſunt, ſive proximo, ſive ulteriori gradu. Et dicendum videtur, quod, ſicuti qui ex matris meæ fratre nati ſunt, mihi ſunt *matrueles*, ego ipſis ſum patruelis. Plane qui ex ſororibus duabus nati ſunt, *conſobrini*, qui ex fratribus duobus *patrueles* inter ſe dicuntur viciſſim.

MATULA vaſis genus eſt latius accipiendo accommodatum; & in mundo muliebri continetur, ut ſcripſit Ulp. *in l* 25. §. 10. *D. de aur. arg. legat.* Cujac. 10. *obſ.* 17.

MATURE, cito. Sic maturius pro citius in *l.* 3. §. 14. *l.* 51. *D. ad Leg Aquil.* Maturiſſime i. e. citiſſime *l.* 5. *D. de offic. proconſ.*

MATURITAS fructuum i. e. perfectio *l.* 42. *D. de uſu & uſufr. leg.* Accipitur etiam de rebus aliis, in quibus nihil deſideratur. Sic *in l.* 3. *C. Theod. de relation.* Tunc demum relationibus plena maturitas eſt.

MATURUS, *a*, *um*. Sic maturi fructus & immaturi, ac ſpeciatim matura olea in *l.* 42. *D. de uſufr. leg.* matura ſilva *l.* 11. *D. quod vi aut clam.* Tranſlate autem matura ætas *l.* 50. §. *ult. D. de legat.* 3. maturus finis *l. un. C. Th. de Epiſc. jud.* Maturior partus, i e. citius editus, Paull. 5. *Sent. tit.* 9. §. 5. maturior ſolutio *l.* 4. §. 6. *D. de in diem addict.*

MATUTINO tempore, & veſpertino opponuntur *l.* 10. §. 24. *D. de ædilit. edict.*

Matutinum, officii ſeptem horarum canonicarum prima pars, a voce *matuta*, quæ auroram ſignificat. Dicitur etiam nocturnum, vigiliæ nocturnæ. Ordinem *matutini* dabit Gavantus *T.* 1. *p.* 132. *ſeq.*

MAURICIANUS Ictus. Vid. ſupra art. *Junius.*

MAURITANIA, quam *l.* 1. §. 2. *C. de off. præf. urb.* Juſtinia-

nianus ſeparat a Tingitana, Carthagine, Tripoli, ac Numidia, cum qua quodammodo conjungitur ab Arcadio, & Honorio Impp. in *l.* 28. *C. Theod. de ſuſcept. præpoſ.* Et videtur eſſe Mauritania Cæſarienſis, cujus provinciæ major pars erat Numidia Maſſæſylorum, excepto non longo tractu, qui inter Malucham eſt, & Malvam fluvios, quorum illum terminum fuiſſe conſtat Maſſæſylorum Numidarum & Jugurthæ regni, quod erat Mauritania propria.

Maurus. Mauri Sitifenſes memorantur in *Novella Theod. & Valentin. de tribut. fiſcal.* Sitipha colonia in Mauritania Cæſarienſi; medio ævo fuit illuſtrior, & provinciæ, quam denominat, Mauritaniæ Sitifenſis, metropolis facta fuit.

Maxilla, mala in *l.* 12. *D. de ædilit. edict.*

Maxime, id eſt, præcipue, præſertim, principaliter in *l.* 90. *l.* 96. *D. de reg. jur.* & aliis fere innumeris locis. Sed hæc vox interdum pro *ita demum* eſt accipienda. Veluti cum in *l.* 9. *D. de uſurpat. & uſucap.* uſucapi res *maxime* corporales legitur; non admittitur ea rerum quoque incorporalium uſucapio, ſed ſola corporalium. Sic in *l.* 3. *D. de concub.* ingenuam in concubinatu eſſe poſſe, traditur, *maxime* eam, quæ obſcuro loco nata eſt, id eſt eam demum, ut ſequentia verba declarant. Similiter in *l.* 2. *C. an ſerv. ex ſuo fact. Maxime*, quum tibi peculium non eſſe legatum proponas. Aliud enim eſſet dicendum per *l.* 1. §. 10. *D. de dot. præl.* ſi peculium legatum proponeretur. Eademque vocis hujus interpretatio facienda eſt in *l.* 12. §. 12. *D. de inſtr. vel inſtrum. leg.* uti apparet ex conjunctione *l.* 22. *D. eod. tit.* Tandem in *l.* 12. §. 1. *D. de per.* Maxime ſi quid ad eum pervenit, interpretor *in quantum quid.* Vide quoque *l.* 3. *D quando ex fact.* *l.* 2. *D. de arbor. furt. cæſ*

Maxime pro valde, ut maxime neceſſarium *l.* 4. *D de admin. & per. tut.*

Nota porro elegantes phraſes. Etiam ſi *maxime* creditor non fuerit *l.* 2. §. 7. *D. de hered vel act. vend.* Sed ſi *maxime* repromitterent *l.* 43. §. *ult. D. de damn. inf.* Etſi maxime velit *l.* 2. §. 3. *D. de capt. & poſtl.* Vel maxime autem *l.* 2. §. 6. *D. de collat* Ut maxime quis exiſtimet *l.* 63. *D. de furt.* Ut maxime uſus ſit *l.* 7. *D. de ſuppell. leg*

Maximus tyrannus, qui ſe in Gallia pro Imperatore geſſit Hujus fit mentio in *l.* 10. *C. Th. de infirm. his quæ ſub Tyrann.*

Maximus comes, & exquæſtor Palatii, principatu Theodoſii & Valentiniani, qui Vir *Illuſtris* vocatur in *Novell. de Cod. Theod. auct.* item *laudabilis* in Novella eorumdem Impp. *de tribut fiſcal.*

Maximus, a, um. De rebus variis dicitur paſſim in legibus. Sed hoc epitheton principibus dari heic notandum eſt, quod ab Hadriani temporibus invaluit. Ita Maximus Princeps Hadrianus in *l.* 20 §. 6. *D. de hered. pet.* Severus quoque maximus princeps dicitur in *l.* 17. *D. de quæſt.* *l.* 8. *pr. D. de vacat. & excuſ. mun.* in cujus §. *ult.* Maximi principes Imperatores in genere audiunt, qua in re Romanos Perſis æmulatos eſſe ſuſpicatur Heineccius; horum enim Reges *μεγάλοι βασιλεῖς* apud Ariſtoph. *in Pluto v.* 170. & Julian. *orat.* 6. dictos eſſe obſervat.

Maximus avunculus, frater abaviæ *l.* 10. §. 15. 19. 17. *D. de gradib.*

Maxima matertera. Vide in voce matertera.

Maximus patruus. Vide *patruus.*

Meatus aquarum *l. 6. l. 7. l. 8. C. Th. de aqued. & l. 4. C. Juſt. eod.* formarum, vide ſub voce *forma*.

Mecænas. C. Cilnius, Cæſaris Auguſti amicus, cujus, ejuſque uxoris, antéa Ciceroni nuptæ, mentio fit in *l. 64. D. de donat. int. vir. & ux.*

Mechanici, machinarum ſtructores, & inventores, aut quorum opera machinarum uſus exhibetur *l. ult. C. de excuſ. artif.* Suet. *in Veſpaſ. c.* 18.

Medela juris, ſeu remedium in *l. 17. C. de evictione.*

Mederi alicui, i.e. ſuccurrere in *l. 6. pr. C. de Inſt. & ſubſt. l. 57. D. de hered. pet.* Mederi deſiderio *l. ult. D. de mort. infer. l. 5. C. de adpell.* rei *l. 26. C. de minor.*

Mediacus, *i. Mediacos* pro *medices* legendum obſervat Jacob. Gothofr. *in l. 2. C. Theod. de excuſ. artif.* Mediaci enim ſunt, qui circa mediale verſantur fabri lignarii. Nam mediale in re lignaria proprie loquentibus eſt pars intima arboris, quæ ad inteſtina opera, & minutiaria facienda ſumuntur, de quo Salmaſ. in Solin. *p.* 166. Et ſic *mediani* tignariis, & inteſtinariis proximi recenſentur *in dicta lege.*

Medianus, *a, um.* Medianum Cœnaculi in *l. 5. §. 2, D. de his qui effud.* Medianæ Columnæ, mediana acroateria opponuntur angularibus apud Vitruv. *lib. 3. c. 1. & ult.*

Mediastinus ſervus dicitur, qui in magna familia, ſive in Caupona, ſive in balneo, domove privata, præſto eſt ad facienda quæcumque imperantur; nec certo officio, artificio, miniſterioque addictus, adſcriptusve eſt, Non. Marcell. 2. 253. Priſcianus in libro *de 12. Carmin.* Ulpianus in *l. 1. §. 5. D. naut. caup. & ſtab.* Unde opponitur ſervo ordinario in *l. 15. §. 44. D. de injur.* & artifici in *l. ult. D. de oper. ſerv.* & habetur inter viliores, vide Torrent. *ad Hor. lib. 1. epiſt. 14. v. 24.* Tu mediaſtinus tacita prece rura petebas. Vetus Gloſſarium: Mediaſtinus ſervus eſt, qui medium actum gerit, nec inter ordinarios, nec vicarios ſervos, ſed medios inter hos, & illos connumeratur.

Medicamen, quod ad ſalutem hominis, velut remedium datum erat Paul. *lib. 5. Sent. tit. 23. §. 19.*

Medicamentarius *l. 1. C. Theod. de repud.* eſt maleficus, ut interpres hic explicat, i. e. veneficus, ut eſt in *l. 8. C. Juſtin. eod. tit.* Eodem ſenſu & medicamentaria *in dicta l. 1.* occurrit.

Medicamentum Hujus verbi duplicem ſignificatum notat Nonius Marcell. inquiens, eſſe, quo homines, vel animalia cetera curantur, citatque Tullii verba *off. lib. 2.* Si quis medicamentum cuipiam dederit ad aquam intercutem. Ita in *l. 7. §. 6. D. ad L. Aquil.* Qui venenum pro medicamento dedit. Item in *l 5. D. de pen. legat.* Theriaca, & cetera medicamenta, quæ ſeceſſus cauſſa dominus ibi habuit. Senec. *Epiſt. 64.* Puta, relicta nobis medicamenta, quibus ſanarentur oculi.

Medicamentum rurſus eſt venenum græce φάρμακος, apud eumdem Non. qui ridiculam hujus vocis notationem affert, quaſi a *Medis*, apud quos Venefici fuerint plurimi, *medicamentum* prima verbi ſyllaba producta dicatur. Idem adfert ex Varrone verba hæc: Quærit ab Annibale, cur biberit medicamentum; quia Romanis, inquit, me Pruſiades tradere volebat. Sic in *l. 15. D. de injur.* medicamento mentem alienare.

Item

Item mala medicamenta *l.* 3. *D. ad leg. Corn. de Sicar.* & §. 5. *Inſt. de publ. jud.* quæ venenis junguntur *l.* 4. §. 1. *D. famil. erciſc.*

Medicamentum tandem pro tinctura purpuræ, aut ſucco, quem bibit purpura, Seneca dixit *lib.* 1. *natur. quæſt. c.* 3.

M E D I C I N A, ars medica. Sic medicinam exercere *l.* 27. *D. de oper. libert.* facere *l.* 26. *D. eod. tit.*

Medicina pro remedio, ut medicina competens adhibenda *l.* 18. *C. Theod. de agent.* medicinæ cauſſa parata *l.* 70. §. 1. *D. de legat.* 3.

Medicina translate, ut medicina correctionis *l. un.* C. *Theod. de emendand. propinq.*

M E D I C U S, qui ſalutis hominum curam agit *l.* 1. §. 1. *D. de extraord. cogn.* Medicorum autem nomine veniebant apud ICtos, quicunque humano corpori medebantur, quoquo ſanandi genere id fieret, & in quibuſvis morbis. Etenim medicos videmus quoque adpellari, qui alias *chirurgi*, ut apud Paull. *lib.* 3. *ſent. tit.* 6. §. 62. his verbis: Inſtrumento *medici* legato, collyria, & emplaſtra, & apparatus omnis conficiendorum medicamentorum, itemque ferramenta legato cedunt. Item Ulpianus *in l.* 4. *in fin. D. ad Leg. Cornel. de ſicar.* Medico, inquit, qui virilia exciderit, & in *l.* 7. §. *ult. D. ad Leg. aquil.*. Si medicus ſervum imperite ſecuerit. Seneca *lib.* 1. *de ira c.* 5. de medico agens: ſi fruſtra molliora ceſſerunt, ferit venam, membriſque ſi adhærentia nocent, & morbum diffundunt, manus adfert.

Medici varii generis paſſim memorantur, veluti circulatores, vel *περιοδευται l.* 6. § 1. *D. de excuſ. tut.* Medici *Clinici* apud Gruter. *p.* 581. 1. *p.* 335. 1. Medici *ocularii*, vel *ophthalmici* apud Reineſ. *Claſſ.* 11. 8. qui & medici ab oculis, Grut. *p.* 635. 3. Si medicus, cui curandos ſuos oculos, quibus laborabat, commiſerit *l.* 3. *D. de extraord. cogn.* Idem de Ægyptiis memoriæ prodidiſſe obſervat Hein.

Eos quoque qui medicinam factitarent, ſervos, vel libertos fuiſſe adparet ex *l.* 10. §. *ult. D. de ann. legat. l.* 14. § 7. *D. de bon. libert. l.* 40. §. 6. *de bon. libert. l.* 25. §. 1. *de oper. libert.*

Quin erant & *medicæ* mulieres, ſ[illegible], ut eſt in Baſilicis *ad l. pen. C. de poſthum. hered.* *ιατρειαι*, aſſæ, vel obſtetrices. Unde & medicamentum dare dicitur obſtetrix *l.* 9. *pr. D. ad Leg. aquil.* & medicinam exhibere *leg.* 1. §. 1. *D. de extraord. cognit.* Immo & ſæculo, quo Codex Alaricianus compilatus eſt, obſtetrices omnes videntur adpellatæ; ſane enim interpres Paulli *ad lib.* 2. *ſent. tit.* 24. §. 8. ita ſcribit: Quoties de mulieris prægnatione dubitatur, quinque obſtetrices, id eſt *medicæ*, ventrem jubentur inſpicere.

De *Medicorum* numero in qualibet Civitate definito vide *l.* 1. *D. de decret. ab ord. fac.* & §. 15. *Inſt. de excuſ. tut.*

Erant & *medici* militum *l.* 33. §. *ult. D. ex quib. cauſ. maj.* uti, *medicus* ſecundæ Legionis *l.* 1. C. *de profeſſ. & medic.* Huc etiam pertinet *l. ult. D. de jur. immun.*

Sed & in ludis gladiatoriis artem feciſſe *medicos*, qui luxata, vulnerataque gladiatorum membra curabant, obſervat Heinecc. poſt Laurent. *var. antiq. erud. lib.* 2. *Diſſ.* 21. *p.* 128. Gruter. *inſcript. p.* 335. 2. 3. & Reineſ. *ad Inſcript. p.* 181.

M E D I E, pro mediocriter, vel modice, Ulpianus *l.* 25. *D.*

de pign. act. Ita Lactant. *Inſt.6. c.15.* Ut vitia, quoniam tolli non poſſunt, medie temperanda ſunt.

MEDIETAS dimidium. Medietas debiti *l. 1. C. Theod. de uſur. rei jud.* Item eſt media via. Medietatem quamdam ſecuti *l. 3. D. ſi pars hered. pet.* Cicero *de univerſ. c. 7.* ſcripſit, ſe vix audere dicere medietates; ipſe vero citato loco habet, in ſingulis eſſe bina media &c. Uſi tamen hac voce ſunt Palladius, Apuleius, & his inferiores Ammianus, Eutropius, ut monſtravit Cellarius *cur. ſecund. p.222.*

MEDIOCRITAS pro eo quod modicum eſt; ſic mediocritate non genere differt ſcapha a nave *l. ult. D. de inſtr. vel inſtrum. leg.* Eſt quoque paupertas *l. 6. §. ult. D. de excuſ. l.27. C. Theod. de annon.*

MEDITATIO longa ac diuturna *l. 41. C. Theod. de hæret.* ſæva & pugnatrix *l. 11. C. Theod. de poen.*

MEDIUS, *a*, *um*, pro mediocris. *Medii actus* homo ab Imperatore adpellatus ſervus, neque magnæ alicui curationi præpoſitus, qualis eſt diſpenſator, vel atrienſis, neque viliſſimo muneri deſtinatus, qualis eſt mediaſtinus, aut ſcoparius, ſed mediæ inter illas functiones curationi alicui præfectus *in §. 6. Inſt. de injur.* Mediæ dignitatis judex *l. 5. pr. Cod. Theod. de iis qui adminiſtr.*

Medium pro moderato: Sic media ratio *l.6. D. de poen.* media ſententia *l. 7. §. 7. D. de adquir. rer. dom.* via *§ ult. Inſt. de rer. diviſ.* Quinctilian. *lib. 4. c. 2.* Medium decretum Liv.3. *c.* 13. & 31 *c.* 21.

Medius qui inter poſtremum & primum, ut medius aliquis ex auctoribus *l.15. §.1. D. de diverſ. temp. præſcr.* Medius dominus *l.* 17. *D. de aqua & aqu. pluv.*

Medium quod inter extrema: Mediæ ædes *l. 24. D. de ſerv. præd. urb.* In *medio* alveo *l. 1. §. 7. D. de flumin.*

Medium tempus, i. e. interfluens: Sic medio tempore *l.11. §. 4. D. de except. rei jud.* quæ phraſis in legibus paſſim variis adplicatur negotiis, quæ colligit Briſſonius ſub hac voce.

Medius, i. e. medii ævi. Ita *Media* Juriſprudentia §. 3. *Inſt. de legit. agn. ſucc.* Sunt qui illam ab Hadriano ad Conſtantinum magnum porrigunt, uti Perizon. *ad leg. Vocon. p.* 198. Alii a Cicerone ad Auguſtum, ut Jan. Vinc. Gravina *lib* 1. §.46. Alii a Trajano ad Juſtinianum uſque, veluti Zaſ. *Tom. 2. op p.* 126. Sed Heineccius poſt Calvanum *de uſufr. c. 6. §. 7. p.* 50. ſimplicius eſſe judicat intelligere per mediam juriſprudentiam illud jus, quod ſine ſcripto interpretationibus, diſputationibuſque prudentum inductum eſt, alias *κατ' ἐξοχὴν* jus civile dictum, de quo *l. 2. § 5. D. orig. jur.* Unde Theophilus vertit: *οι μετα των δυοδεκαδελτων σοφοι, νεωτεροι μεν οντες της εκεινυ νομοθεσιας, πρεσβυτεροι δε των διαταξεων* i.e. juriſconſulti lege XII. Tabularum juniores, ſed anteriores Principum conſtitutionibus.

Medius, præſens, ut Nobis mediis, i. e. præſentibus *l. 19. C. de teſtam.* In medium vel in medio pro in re præſenti *l. ult. C. quib. ad lib. procl.* De medio vel e medio diſcedere *l. 8. C. de condit. & demonſtr.* ducere *l. 9.* D. *de legat.* 2. præcipere *l.* 88. §. 1. *D. de legat* 2. recipere *l.* 18. *§. ult. D de ann. legat.* ſumere *l.* 41 §. 3. *l.* 91. *§. ult. D. de legat.* 3. tollere *l.* 37. *D. de injur.*

Medium, indifferens, nec bonum

num per ſe nec malum, quales eſſe honores, divitias, formam ex principiis Stoicorum Seneca ait *Epiſt.* 82. Medius Princeps, qui neque bonus, neque prorſus malus apud Ammian. Marcell. *lib.* 14. *p.* 24. Medium virum Vopiſcus *in Caro c.* 14. Medium Ducem Spartianus *in Ælio Vero c.* 3. Medie moratos Apulei. *de habit. doctr. platon. lib.* 2.

Medium nomen *l.* 3. §. 1. *D. ad Leg. Corn. de ſicar.* i. e. *τῶν μέσων*, ut loquitur *l.* 1. §.3. *D. de ſerv. corrupt.* Μέσα autem adpellantur vocabula, quæ in bonam & malam partem accipiuntur, qualia ſunt dolus, valetudo, venenum, quæ *boni* vel *mali* adjectione diſtingui, & diſcerni ſolent. De veneno bono vel malo vide *l.* 236. *D. de verb. ſignif.* Sic Serv. *in* 1. *Æneid. ad v.* 661. notat dici artes bonas, vel malas. Eoque ſenſu & *mediam* vocem dixit Gell. 12. *c.* 9.

Medium pro dimidio. Sic in bonorum media portione fiſcalibus compendiis addicta cedant *l.* 1 *C. Theod. de off. præf. præt.* media pars domus *l.* 5. *C. Th. de metat.* vide Capitolin. *in Pio. c.* 4.

Medogrammatei in *l.* 4. *C. de tabul. ſcrib. & logograph.* corrupte legitur pro *Demogrammatei.* Hinc vanum eſt quod de *Medographo*, medicinæ ſcriptore, in dicta lege intelligendum eſſe vult Calvinus *in Lexico ſub voce Medographia*, cujus uſus nullus eſt.

Mel, notæ ſignificationis in jure. Mella eſculenta penui ſemper cedunt *l.* 3. §. 3. *D. de pen. leg.* Ex melle autem mulſum, hydromeli, & œnomeli, de quibus ſuis locis.

Mela. Vid. ſupra *Flavius Mela.*

Melancholicus, atra bile laborans, & ad triſtitiam, & auſteritatem proclivis *l.* 2. *ſequ. D. de ædilit. edict.*

Melantia, locus in Thracia ſollemnis fuit XVIII. lapide a Conſtantinopoli Melantiæ pro Valentiæ reponit Jac. Gothofr. in ſubſcriptione Legis 22. *Cod. Th. de convect. annon.* & *l.* 113. *ejuſd. Cod. de decurion.* quæ eadem die datæ ſunt a Theodoſio M.

Melchisedechiani vocati pro eo, quod Melchiſedech ſacerdotem Dei non hominem fuiſſe, ſed virtutem Dei eſſe arbitrantur *cauſ.* 24. *quæſt.* 3. *c.* 39. §. 16.

Melinum, genus coloris, quem alii gilvum, alii album alii luteum exponunt. De eo Plin. *hiſt. nat. lib.* 35. *c.* 6. Suidæ *μήλινον χρῶμα*; Iſgino & cocco jungitur *l.* 78. §.5. *D. de legat.* 3. Ita dictum a Melo inſula, ubi optimum reperitur.

Melior pro utilior & potior. Ita melior cauſſa paſſim in legibus; ac ſpeciatim *melior* cauſſa poſſidentis *l.* 26. §. *ult. l.* 126. §. *ult. D. de reg. jur.* Item *melior* conditio *l.* 133. *D. eod. tit. l.* 17. *D. de fund. dot. pr. Inſt. de auct. tut.* & innumeris fere locis. Seneca *de Benef.* 3. *c.* 7. Melior, ait, videtur conditio cauſſæ bonæ, ſi ad judicium, quam ſi ad arbitrum mittatur.

Melior pro locupletior. Ita *melior* factus adoleſcens *l.* 32. §. 4. *D. de admin. & peric. tut.* Si ad meliorem fortunam pervenerit *l.* 1. §. 7. *C. de rei ux. act.*

Melior qui magis eſt frugi. Sic me eloquentia, & diligentia tua meliorem reddidiſti *l.* 2. *D. de donat.*

Meliores pro fortioribus & potentioribus, Tacit. *annal.* 13. *c.* 56. Patienda, ait Avitus, meliorum imperia.

Melius eſt, i. e. utilius, commodius *l.* 57. *D. de hered. pet. l.* 17. *quod met. cauſ.*

Melius pro tutius, & potius, ut melius eſt agere, vel agi *l.* 18. *D. de præſcript. verb.* Melius

eſt ut dicamus *l.* 1. §. 5. *D. de poſtul.*

Melius pro æquius. Sic Melius eſt in re dubia favere repetitioni, quam adventitio lucro *l.* 41. *D. de regul. jur.* Melius eſt legatarium non lucrari, quam venditorum damno affici *l.* 14. §. 1. *D de relig. & ſumpt. fun. Melius æquius* quandoque conjunguntur, ut in *l.* 66. §. *ult. D. ſolut. matrim. l.* 82. *D. de ſolut. æquius melius* apud Ciceronem *de offic.* 3. *c.* 15.

M e l i o r a r e eſt melius quid reddere, ut in *l.* 13. §. 5. *D. de uſufr.* Uſufructuario permittitur meliorare proprietatem, i. e. eam meliorem, & fructuoſiorem facere.

M e l i o r a t i o n e s Græcis *εμποιηματα* dicuntur *l. ult. C. de jur. emphyt.* Pro faciendis meliorationibus *l. ult. C. de negot. geſt.*

M e l l o P r o x i m a t u s in Conſtitut. Juſtiniani *de adjutorib.*

M e l l o p r o x i m u s autem eſt, qui inſequente anno Proximatus honorem *μελλει* adipiſci, ſeu adepturus eſt *l.* 5. *l.* 7. *l.* 14. C. *de proxim. ſacr. ſcrin. l.* 17. C. *Theod. de proxim. comit. diſpoſ.* De ſimilibus vocabulis e Græco, & Latino compoſitis, quæ apud veteres occurrunt, videndus eſt Radulph. Forner. *lib.* 5. *rer. quotid. c.* 2. Sic Mellephebum pubertati proximum Cenſorinus vocat; quemadmodum *μελλοπαις* puer, qui ætatis progreſſu annum decimum attigit, & *μελλογαμος*, futurus ſponſus. Pollux & Heſych.

M e l u s. *i. μηλος* in *Nov.* 105. *c* 2. §. 5. genus nummorum minutorum ſic dictus a forma rotunda; *μηλον* autem græcis eſt malum. Vide Cujac. ad dict. Nov.

M e m b r a n a tenuior animalium pellis ita parata, ut ſit ad ſcribendum apta. A chartis membranæ ſeparantur in *l.* 52 *l.* 102. *D. de legat.* 3. *l.* 1. *D. de bon. poſſ. ſec. tab.* §. 33. *Inſt. de rer. diviſ.* Plin. *Hiſt. nat. lib.* 13. *c.* 11. Varro membranas Pergami tradidit repertas, poſtea promiſcue patuit uſus rei, qua conſtat immortalitas hominum.

Membranarum libros ſeptem Priſcus Neratius ſcripſerat, de quibus quædam notavit Hannib. Fabrot. *in Cujacii paratitl. C. in proœm.*

M e m b r a n e o r u m codicum fit mentio in *l.* 52. *D. de leg.* 3.

Quæ *membranulis* manu mea ſcriptis continentur, ait *l.* 102. *D. de legat.* 3.

M e m b r u m (*in LL. XII. Tabul.*) ſi rupit, ni pacit, talio eſto. Vide §. 7. *Inſt de injur.* Dominus membrorum ſuorum nemo videtur *l.* 13. *D. ad L. Aquil.*

Membrum pro parte ædium, & cubiculo *l.* 52. §. 6. *D. de legat.* 3. *l.* 13. *D. de manumiſſ. teſtam.* Columella membra villæ in tres partes, urbanam, ruſticam, & fructuariam dividit. Vide quoque *Plin. lib.* 2. *Epiſt.* 17. & *lib.* 5. *Epiſt.* 6. Apulei. *de aſin. aur. lib.* 3. & 7. Vitruv. *Architect. lib.* 3. *c. ult.* Gell. *lib.* 17. *c.* 9.

M e m i n i s s e, ait Seneca *Epiſt.* 33. eſt rem commiſſam memoriæ cuſtodire. Et ita accipitur in *l.* 1. *v. ult. D. de aqua quotid. Memineris* eſt formula in reſcriptis uſitata, veluti apud Plin. *lib.* 10. *Epiſt.* 42. & 43.

M e m o r eſſe idem eſt *l.* 31. *D. de adim. leg. l.* 20. *D. de fideic. libert.*

M e m o r a t u s, *a*, *um*; de quo mentio facta eſt *l.* 5. *D. de lib. cauſ.*

M e m o r i a pro recordatione *l.* 27. *D. de condit. inſtit. l.* 2. *D.* §. 8. *de aqua, & aqua pluv. l.* 32. *D. de furt.*

Me-

Memoria pro honore nominis, exiſtimationeque , & pia recordatione defunctorum uſurpatur . Sic memoriæ conſervandæ defuncti gratia *l.16. D. de uſu & uſufr.* Hinc deceſſores ſuos , vita functos , auguſtæ & divæ memoriæ poſterioris ſæculi Imperatores adpellant *l.11. C. de proxim. ſacr. ſcrin. l. 7. l. 12. C. Th. de agent. in reb.*

Memoria vero *damnari* dicitur eorum, qui majeſtatis, & perduellionis criminibus poſt mortem rei agebantur *l. 32. §.7. D. de don. inter vir. & ux. §. 3. Inſt. de publ. jud.* Nam quamvis cetera crimina morte reorum extinguantur, hoc tamen etiam adverſus mortuos exercetur., ceu docet Theophil. *ad §.5. Inſt. de hered. quæ ab inteſt.*

Memoria quoque malorum Principum damnata dicitur, ut apud Lamprid. in *Commod. c. 20.* ubi Severus, pontifex , hæc pro ſententia de Commodi memoria damnanda dicit : Cenſeo abolendas ſtatuas , quæ undique ſunt abolendæ, nomenque ex omnibus privatis , publiciſque monumentis eradendum. Apud *eumd. Lamprid. in Domit. c. ult.* Parricidæ gladiatoris *memoria* aboleatur . De ea memoriæ damnatione diſſerunt Lipſ. *excurſ. ad Tacit. annal. lib. 6. &* Rad. Forner. *rer. quotid. lib. 2. c. 17. & 18.*

Memoria contra reſtitui dicitur, quorum illicite damnata erat , quorumque innocentia poſt mortem purgabatur. Sic Capitolinus *de Pertinace c. 6.* ait, Revocavit etiam eos, qui deportati fuerant crimine majeſtatis, eorum memoria reſtituta, qui occiſi fuerant.

Memoria pro Commentariis , in quos referebant ea , quæ ad perennem memoriam pertinebant , aut quæ memoriæ ergo litteris mandata obſervari principes curabant proprio, ac ſpeciali ſcrinio , quod ejus rei ergo comparatum erat ; *memoriæque* ſeu *ſacræ memoriæ* dicebatur , quod inter quatuor ſacra ſeu palatina ſcrinia primum locum obtinebat . Atque hoc *memoriæ* ſcrinium Magiſtrum habebat, de quo ſupra ſub voce *Magiſter.*

MEMORIALIS. *Memoriales* , non hi modo, qui in ſcrinio memoriæ, ſed & qui in tribus aliis ſcriniis militabant, adpellabantur *l. 7. l. 10. l. 11. C. de proxim. ſacr. ſcrin. Memoriales* qui in ſcriniis, memoriæ, epiſtolarum , libellorum , ſacrarumque diſpoſitionum referuntur *l.1. C. de privil. eor. qui in ſacr. pal. mil.* Vide & *l. 2. C. de petit. bon. ſubl. l. ult. C. de diverſ. reſcript.* Hi Leges , reſcripta, conſtitutiones excipiebant , perſcribebant, implebant, exſequebantur . Sacris ſcriniis peragendiſque reſponſis Principum obſecundabant, ut loquitur *l. 11. C. de excuſ. mun.* Adjutores quoque fuiſſe Quæſtoris, quorum obſequiò res agebatur quæſtoria , docet *l. ult. pr. C. de proxim. ſacr. ſcrin.*

Memorialia ſcripta dixit Arnobius *lib. 6. adv. gent.* antiquas lectionum memorias. Jul. Firm. Matern. *lib. 6. Matheſ. c. 26.*

MENANDRINI a Menandro Mago diſcipulo Simonis nuncupati, qui mundum non a Deo, ſed ab Angelis factum effinxit, *Cauſ. 24. quæſt. 3. c. 39. §. 2.*

MENDACIUM , ait, D.Auguſtin. *de conſcient. c.12.*, eſt falſa ſignificatio vocis cum intentione fallendi. Quæ verba ex eo referuntur a Gratiano *in can. 22. Cauſſ. 5. quæſt. 2.* Ea vox occurrit in *l. 18. §. 3. D. de quæſt. l. 11. §. 3. D. de interrog. in jur. fac. & l. 2. C. ſi contra jus:* ubi Sive in juris narratione mendacium reperiatur , ſive in facti, ſive in tacendi fraude .

MENDAX predator , i. e. frau-

fraudulentus careat impetratis *l.* 5. *C. ſi contra jus.* Serv. *in Æn.* 2. *v.* 80. Vanus eſt, ait, qui etiam ſine utilitate mentitur, mendax, qui etiam ad decipiendum.

Mendicans. *Rubr. Tit. C. de Mendicantibus validis. Mendicantium* ordinum religioſorum fit mentio *in c. un de relig. domib. in 6. cap. un. de exceſſ. prælat. in 6. Clement.* 1. *de regular. Clement. cupientes* 3. *de pœn. extrav. comm. unica de offic. cuſtod. eod. cum vices* 2. *de tregua, & pace. extrav. cum* 1. *de regul.*

Mendicitas *incerta* in *l. un. C. Juſt. de mendic. valid.* Nec perperam *incepta* legitur in *C. Theod eod. tit.* dicique inceptam mendicitatem eam putat Jac. Gothofr. quam cujuſdam profeſſionis genere quidam accipiunt, adfectant, & ſequuntur.

Meniana vide ſupra *Mæniana.*

Mens pro intellectu, & animi judicio. Quo pertinent loquutiones ſequentes. *Mente* agitare ſeu volvere *l.* 7. *D. de ſupell. leg. Mentem* alienare *l.* 17. *D. de injur.* mentis alienatio *l.* 14. *D. de off. præſid. Mente* captus, cui ſana & integra mens non eſt; quod etiam morbi vi quandoque accidit, ceu docet *l. ult. D. de injuſt. rupt. irrit.* his verbis: Quum in valetudinem adverſam incidiſſet, *Mente* captus tabulas incidit. Feſto mente captus dicitur, quum mens ex hominis poteſtate abiit. Et idem *demens*, qui de mente ſua deceſſerit, & *amens*, qui a mente abierit. Mente capti a furioſis ſeparantur in §. 3. & 4. *Inſt. de Curator.* Eo autem differre videntur, quod *mente capti* non agant cum impetu ſicut *furioſi*; hi enim rabie animi agitantur, ſæpe cum intervallis: *mente capti* autem cæcitate quieta, ſed continua laborant. Vide *furioſus*. Contra *mentis* compos dicitur in genere, qui non eſt mente captus, ceu in *l.* 16. *D. qui teſtam. facere poſſ.* & qui furore deſiit, ut in *l.* 2. §. 11. *D. ad SC. Trebell.* Si furioſus, priuſquam *mentis* compos factus fuerit, deceſſerit. Eamdem habent ſignificationem loquutiones ſequentes. Integra *mente l. ult. D. de injuſt. rupt. irrit.* Sanus mente *l* 27. *C. de tranſact. l* 43. *D. de vulg. & pupill. ſubſt. l.* 7. § 1. *D. ad L. jul. maj. l.* 5. *D. de inoff. teſt* Item ſuæ *mentis* Cic. *in Piſon. cap.* 21. ſuæ *mentis* effectus *l.* 39. *D. de jud.*

Mens alias pro voluntate, intentione, animo, adfectu, cogitatione ponitur, ut Mens dicentis prior, atque potentior eſt *l.* 7. *D. de ſuppell. leg. Ex mente* legis, i. e. ex ſententia *l.* 12. §. 8. *D. de capt. & poſtlim. l.* 90 *D. de verb. ſignif.*

Mensa. Menſarum non unius materiæ luxuria in ſuppellectilem Romanam invexit, ut colligitur ex libris noſtris, in quibus menſæ argenteæ memorantur, item citreæ, eboreæ. Delphicæ menſæ in *l.* 12. §. 28. §. 43. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* & menſæ trapezophoræ in *l.* 3. *D. de ſuppell. leg.* occurrunt. Quem ſui ſæculi luxum carpere in animo habuit Juvenal. *ſat.* 1. *v.* 138. quum ait: Una comedunt patrimonia *menſa*; quæ verba vetus interpres recte ſic explicat: *Menſa*, i. e. menſis citreis, quas antiquitus magno in prætio habebant, aut de ebore.

Menſa pro convivio, ut cum Theophilus *ad* §. *ult. Inſt.* per *menſam* manumiſſum eſſe ſervum ait, quod apud Caium *Inſt.* 1. *tit.* 1. §. 2. convivii adhibitionem ſignificat. Sic menſæ honore a patronis manumiſſos adfectos eſſe Tertullianus *de carn. reſurr. cap.* 57. tradit.

Men-

Digitized by Google

Menſa pro tabula, qua argentarii utuntur *l.* 4. *D. de edend. l.*77. §.16. *D. de legat.*2.

Menſa canonica, ad quam una convivabantur eccleſiarum clerici Gregor. M. *lib.*3. *Epiſt.*37. Gregor. Turon. *lib.* 10. *hiſt. c.*31. A menſa ſeparari excommunicationis eſt ſpecies apud clericos & Monachos, qua, qui damnabatur, ἀπευλογιος dicebatur, quod Abbatis benedictione privaretur *Reg. S. Benedicti c.* 3. *S.Cæſarii c.* 11.

Menſa olearia. De *menſis* oleariis eſt *Tit. C. Theod. lib.* 14. *tit.* 24. quarum LXXIV. alias XXIV. millia fuiſſe ait Publ. Victor *libro de regionib. urb. Romæ.* Quod ita forte non eſt accipiendum, ac ſi totidem menſæ, ſeu tabulæ poſitæ fuerint ad diribendum oleum, quod populo gratis diſtribuebatur. Sed potius totidem fuiſſe dimenſa, quæ quidem ad menſas publice poſitas populo erogabantur. Certe enim *menſa* dicta videtur pro dimenſa, quomodo miſſa pro miſſione. Ut ut ſit, non eſt hoc accipiendum de menſis oleariorum ἐλαιοπωλων, qui in velabro menſas ſuas habebant, de quib. Plaut. *in Captivis Act.* 3. *Sc.*1. *v.*29. omnes compacto rem agunt, quaſi in velabro olearii. Jac. Gothofr. *in Comm. ad dict. tit. C. Theod.*

Mensarius, nummularius, collectarius, in Palæmonis Gloſſis, qui nummos nummis vendunt: Nummos autem vendere, cum de collybiſtis agitur, eſt pro nummis, quos quis dat aliis permutanti, lucelli aliquid accipere, quod dicitur collybum accipere Jul. Capitolin. *in M. Anton. c.* 6. *Leges de menſariis & auctionibus tulit.* Vide Jac. Gothofr. *ad Cod. Theod. l.* 1. *Tit. ſi quis ſolid. circul.* Livius *lib.* 7. *c.* 21. Solutionem, ait, æris alieni in publicam curam converterunt, quinque viris creatis, quos *Menſarios*, a diſpenſatione publicæ pecuniæ, adpellarunt. Idem *lib.*23. *c.* 21. Triumviri *menſarii*, rogatione Minucii Tribuni pleb. facti. Cicero *pro Flacco:* Cum civitate mihi res & acerrima & conficientiſſima litterarum, in qua nummus moveri nullus poteſt ſine quinque Prætoribus, tribus Quæſtoribus, quatuor *Menſariis*, qui apud illos a populo creantur.

Mensia lex, quam *Meſſiam* adpellandam ideo exiſtimavit Ant. Auguſtinus, quod familia Menſia inter veteres non celebratur, eum contra non ignoti ſint *Meſſii*. Lex naturæ hæc eſt, ut qui naſcitur ſine legitimo matrimonio, matrem ſequatur, niſi lex ſpecialis aliud inducit, ait Ulp. *l.* 24. *D. de ſtatu hom.* quod quidem fecit Lex illa *Menſia*, quatenus ex alterutro parente peregrino natum deterioris conditionem ſequi juſſit, ut eſt apud Ulp. *reg. tit.*5. §.8. Huic tamen legi ſeu SCo, eatenus fuit deinceps derogatum Lege Pap. Popp. ut ſi civis Romana Latino nupſerit, liberi, qui ex ea naſcantur, matris ſequantur conditionem, & jura Quiritium conſequerentur. De origine legis Menſiæ tanta obſcuritas eſt, ut ne familia quidem *Menſia* apud veteres celebretur. Non ignoti ſunt *Mettii*, *Meſtrii*, quos & *Menſtrios* dictos eſſe Reineſ. *Claſſ.* 15. *Inſcript.* 24. obſervat, ac denique *Meſſii*. Sed Menſiæ familiæ vix vola umquam occurrit, idque permovit forte Ant.Auguſtinum, ut in libello *de LL. & SC. p.* 1230. *Tom.* 2. *Theſaur. Græv.* hanc legem non *Menſiam*, ſed *Meſſiam* adpellandam exiſtimarit. Rem tamen utpote incertam aliorum indagini remittimus. *Hein.*

Mensis. *Menſium* duo ſunt genera, nam alii naturales ſunt, alii civiles, naturalium ſpecies

duæ, quod partim ſolis, partim lunæ eſſe dicuntur. Secundum ſolem fit menſis, dum ſol unum quodque in Zodiaco orbe ſignum percurrit. Lunaris autem, eſt temporis quoddam ſpatium a nova luna. *Civiles menſes* ſunt numeri quidam dierum, quos unaquæque civitas ſuo inſtituto obſervat, ut nunc Roma a Kalendis in Kalendas. *Naturales* & antiquiores, & omnium gentium ſunt *Civiles*, & poſterius inſtituti, & ad unamquamque civitatem. Hæc Cenſorinus *libro de die nat. c.*10. Menſem in *l.* 12. *D. de ſtatu hom.* accipe 30 dies, ceu patet ex *l.*3. §. *ult. D. de ſuis & legit. her.* de partu edito ſub ſeptimi menſis initium, centeſimo nempe octogeſimo ſecundo die. Item in ſpatio trium menſium ad deliberandum conceſſo *in l. fin.* §. 1. *C. de jur. delib.* pro ſingulis menſibus dies triginta computantur in §.2. *dictæ legis.* Sicuti tamen lex duorum *menſium* facit mentionem, etiam qui ſexageſimo & primo die venerit, audiendus eſt *l.* 12. *D. de reg. jur.* Duorum *menſum* i.e. *menſium* etiam *l.* 7. §.11. *D. de admin. & peric. tut.* Ovid. *metamorph. v.* 550. Et quos ſuſtinuit his *menſum* quinque labores. Et *lib.* 1. *faſtor. v.* 187. Cetera pars *menſum* quartis eſt edita nonis. Et *v.* 424. Nec tu dux *menſum*, Jane biformis, eras. Senec. *tragœd. in phœniſſ. v.*535. Per decem *menſum* uteri labores. *Menſes* ante anni a Jul. Cæſare porrectionem fuere tantummodo 29 dierum. Vide Macrob. *lib.* 1. *c.* 4.

MENSOR agri, qui terminos per menſuram declarat, de quo *tit. D. ſi menſ. falſ. mod. l.*4. §. 1. *l.* 8. *in pr. &* §. *ult. D. fin. regund.* Vid. art. *agrimenſores.* Tales, præter agrimenſores, erant *menſores* operum, ſeu ædificiorum. Plin. *lib.* 10. *Epiſt. ad Trajan.* Gruter. *inſcript. p.* 623. *n.* 8. Erant & *menſores* frumentarii, qui vel frumenta modis metiebantur, vel juſtis æſtimationibus colligebant, quanta haberentur in condito *l.* 1. *C. de condit. in publ. horr.* Cujuſmodi menſorum olim certum fuiſſe corpus, adparet ex *l.*10. §.1. *D. de vacat. & excuſ. mun.* & inſcriptionibus antiquis, veluti apud Gruter. *p.* 464. 2.

Menſores, *portuenſes*, de quibus *l.* 9. *C. Theod. de ſuar. pecuar. & ſuſcept.* erant menſores, qui in portu Romæ XVIII. millib. a Roma diſtante conſtituti, qui ſcilicet & advectum illuc frumentum admetirentur in horreis condendum, & rurſum, cum inde promeretur Romam per caudicarios ſubvehendum. Jac. Gothofr. *Comm. ad dictam legem.*

Menſor machinarius quis ſit, vide ſub voce *Machinarius.*

Menſores quoque ſunt militares, qui caſtris ad podiſmum dimetiuntur loca. Veget. *lib.* 2. *c.* 7.

Menſores denique alii erant, qui in Palatio Principis militabant. Horum munus erat, hoſpitia principi præparata, Palatinis Principem comitantibus ſingulis deputatas domus enotare, & poſtibus hoſpitaturi nomen adſcribere *l.* 1. *C. de menſor. l. ult. C. de div. off.* quo nomine utrobique *metatores.* Eos ſub diſpoſitione Magiſtri officiorum fuiſſe docet inſcriptio *l.* 1 *Cod. Theod. de menſorib.* *Foderarios* vocamus & *hoſpitiorum Mareſcallos.*

MENSTRUUS, *a*, *um*, quod ſingulis menſibus fit, vel præſtatur. Sic menſtrua merces *l.*20. §. *ult. D. de man.* menſtrui nummi *l.* 40. §. 2. *D. de ſtatu lib.* menſtrua onera *l.*8. *D. de alim. & cib. leg.* & ſic de rebus aliis paſſim.

Menſtruum ponitur aliquando ſimpliciter pro eo, quod per ſingu-

gu-

gulos menſes præſtatur, ut loquitur *l.8. §6. D. de tranſact.* ſeu *quot menſibus, ut ead. l. §. 24. & l.12.§.6.D. quand. dies leg.ced.* vide & *l. 6. D. de ceſſ. bon.* Libertis alimentorum nomine menſtrua decem legaverat *l. 18. pr. D. de alim. vel cib. leg. Menſtruos* decem dari voluit *ibid.* §.1. Liv. 44.2. Conſul menſtruum juſſo milite ſecum ferre, profectus eſt, i. e. annonam menſis unius.

Menſtrua etiam *ſacra* ſunt. Sic menſtrua ſolvere apud *Salluſt. hiſt.* 4. i. e. ſacra ſolvere, quæ quot menſibus pro exercitus incolumitate, & maxime ſalute ſuorum, perſolvi, forte & Romani, barbari certe moris antiquitus fuiſſe videtur.

Mensularius *l. 47. §. 1. D. de pact. l.24. §. 2. D. de reb. auct. jud. poſſ.* eſt nummularius, ut colligitur ex conjunctione *l. 24.* §.2. cum *l.7. §. 2. D. depoſ.* Nam qui illic *menſularii*, hic *nummularii* adpellantur. Utroque autem nomine ſignificantur, qui menſam numulariam exercent, ut loquitur *l. ult. D. de inſtit. act.*

Mensura modus rei quatenus exigitur ad quantitatem extenſivam. Ut menſura agri *l.ult. §. 25. D. de muner. & hon. l.2. D. ſi menſ. falſ. mod.* Si res menſura valent *l.1. §.7. D. ad Leg. Falcid.* Cujus generis ſunt frumentum, vinum, oleum. Menſuram autem olei, *metretis*, vini *amphoris*, frumenti *modiis* factam, Caius docet in *l.34. §. 5. D. de contr. empt.*

Menſurarum, & ponderum publice in ſtationibus, i. e. ubi tributa ſolvebantur, collocatorum mentio eſt in *l. 19. C. Th. de ſuſcept. præpoſ.* Sed etiam Romæ in Capitolio ſervabantur, ad quorum modum privatorum menſuræ, ſi quando controverſia eſſet, exigerentur. Hinc inſcriptio illa veteris menſuræ, ſeu congii ænei apud Gruter: 223. 3. *Cæſ. Veſp. VI. Coſ. T. Cæſ. Aug. p.* IIII. *menſuræ exactæ in Capitolio.* Item amphora Capitolina apud Capitolinum *Maximin. c. 4. init.* Vide Gothofr. *Comm. ad d. l. C. Th.*

Menſura translate apud Plin. *lib.2. cap* 1. Quaſi vero menſura ullius rei poſſit agere, qui ſui neſciat.

Mentio. Mentionem facere, vel habére, pro commemorare *l. 25. D. de liber. leg. l. 7. D. de inoff. teſt.* Si ab altera dumtaxat parte heredis mentio comprehenſa fuerit *l. 49. §. ult. D. de recept. arb.*

Mentiri. Inter mendacium dicere, & mentiri diſtat. Qui mentitur, ipſe non fallitur, ſed alterum fallere conatur, qui mendacium dicit, ipſe fallitur. Item qui mentitur, fallit, quantum in ſe eſt; at qui mendacium dicit ipſe non fallit, quantum in ſe eſt. Ita Gell. *lib. 11. c. 21.* Add. Cujac. *in Papinian. ad l ult.D.de publ. jud.* Mentiri ſe liberum *l. 17. §.16. D. de ædil. edict.* Ut quivis mentiri, quam pati tormenta malit *l.1. §.23. D. de quæſt.*

Mentiri paſſive uſurpavit Modeſtinus *l. 28. D. ad leg. Corn. de falſ.* Si a debitore, prælato die, pignoris obligatio mentiatur, falſo crimini locus eſt, quam dicendi formam alias exemplo carere videre obſervat Hein. & ab ipſo citatus Ducker. *de latin. vet. juriſc.*

Mercalis, e. Mercalem te habuiſſe uxorem proponis *l. 5. C. de condict. ob turp. cauſ.* Mercalis autem uxor eſt, quæ ſcortatur. Author *Synopſ. Baſil.* ita legem dictam reddit: Qui ſcit, uxorem ſuam ſcortari, & tacet, lenocinium facit. Columel. 7. 6. Cetera mercalibus traduntur, ut legit Calepinus; ſed exemplaria impreſſa *mercantibus.*

Mer-

Mercari pro emere, ut mercari honores per ſuffragia *l.* 2. *C. Th. de honor. codicill.* Cic. *in Verr. c.* 2. 49. Pretio magiſtratum mercari Idem *off.* 1. 42. Qui mercantur a mercatoribus, quæ ſtatim vendant.

Mercatio, ſeu mercatus *tit. C. de nund. & mercationibus.* Gell. *lib.* 3. *cap.* 3. pecuniæ in mercationibus perditæ. Avien. Aſtron. v.250. Hæc conceſſa etenim curvis mercatio velis.

Mercator dicitur, qui mercibus negotiatur, ut adparet ex *l.*207. *D. de verb. ſignif.* Mercatores, qui de fundis fiſcalibus mercari conſueverunt *l.*9. §. *ult D. de publican.* Mercatores olearii *l.* 5. *D. de mun & hon.* Mercatores a negotiatoribus ita differre, tradit Hottomannus *in Verrin.* 4. ut illi ſint, qui cum Romæ domicilium, familiamque ſuam habeant, interdum ad aliquot menſes in provincias excurrunt, mercium exportandarum, aut importandarum gratia. Negotiatores contra, ait, dici cives Romanos, qui in provinciis ſedem ac domicilium fortunarum ſuarum habent, neque Romam ferre, niſi cenſus tempore, hoc eſt quinto quoque anno veniunt. At ſicuti & hodie difficile eſt genuinam horum vocabulorum differentiam oſtendere, ita & auctores noſtros ea fere promiſcue uſurpare obſervat Hein. ſub voce *negotiator*.

Mercatores metaphorice vocantur judices, qui venales habent ſententias, ſeu qui, ut *l.* 3. *C. ad leg. jul. repetund.* loquitur, alienum jurgium ſuam prædam habent. Sic ea in lege; privatarum quoque litium cognitor, idemque *mercator* ſtatutam legibus cogetur ſubire pœnam. Eodem fere ſenſu apud Lamprid. *in Alex. c.*49. *poteſtatum*, apud Cic. *poſt redit. ad Quirit. c.* 9. *provintiarum* mercatores, de quibus lectu digniſſima adnotavit Jac. Goth. in *Comm. ad l.*5. *C. Th. eod. tit.*

Mercatus in *l. un. C. de nund. & merc.* Qui exereendorum mercatuum, aut nundinarum licentiam meruerunt, Cujac. *ad dict. tit. C.* ait, mercatus eſſe parvas nundinas. Mercatus unius civitatis aut vici. Nundinas unius provinciæ, vel imperii. Vide ſub voce *Nundinæ*. Mercatum diebus dominicis fieri jam olim prohibitum fuerat Cap. Car. M. *lib.*1. *c.*145. *in cap* 1. *an.* 809. *c.* 18. hinc ut plurimum ſabbato fiebat.

Mercedula deminutivum a merces *l.*6. *C. de navicul. l.*32. *C. Th. eod. tit.* Cic. *de orat* 1. 45. Infimi homines mercedula adducti præbent ſe miniſtros.

Mercenarius, *a*, *um*, quod pro mercede præſtatur. Sic *mercenaria* opera *l.* 1. §.4. *D. de extraord. cognit.*

Mercenarius, qui operas ſuas mercede locat *l.* 1. §. 18. *D. de vi & vi arm. l.*20. *D. quemadm. ſervit. amit.* & ita opponitur gratuito *l.*11 § 1. *D. de pœn.* ubi Marcellus tradit, domeſtica furta vocari, quæ ſervi dominis, vel liberti patronis, vel *mercenariis* his, apud quos degunt, ſurripiunt. His autem mercenaria intelligi poſſunt ſive liberi homines, quemadmodum Varro *lib.* 1. *D. de re ruſt. c.* 7. mercenarios vocat liberos homines, quorum conductitiis operis res ruſticas adminiſtrabant. Vel intelligi poſſunt ſervi alieni, quorum Dominus alteri locaverat operas, quales memorat Valer. Max. *lib.* 3. *c* 4. & Seneca *lib.* 6. *de benef. c.* 5 his verbis: Nec conductum meum, quamquam ſis dominus, intrabis, nec ſervum tuum mercenarium meum, abduces, Cic. *pro Cæcina c.* 20. Si tuus ſervus nullus fuerit, ſed omnes alieni, ac mercenarii.

MER-

Merces, *edis*, prætium operæ & quod artifici pro opera præſtatur, veluti fulloni, ſarcinatori, cauponæ *l.* 5. *D. naut. caup. ſtab.* fabro *l.* 7. §. 2. *D. de adquir. rer. dom.* menſori *l.* 3. §. 1. *D. fin regund.* nautæ *l.* 5. *D. naut. caup. & ſtab.* ſtabulariis, ut patiantur jumenta apud ſe ſtabulari *d. l.* 5. Contrarium eſt officio merces *l.* 1. §. *ult. D. mand.* officium enim gratuitum eſſe debet. Hinc mercede conſtituta, vel data, & *gratis* opponuntur *l.* 5. §. 1. *D. naut. caup. ſtab.* Nec obſtat *l.* 19. §. 1. *D. de donat.* ubi Labeo ſcripſiſſe dicitur, extra cauſam donationum eſſe talium *officiorum mercedes*, ut puta ſi tibi adfuero, ſi ſatis pro te dedero; ſi qualibet in re opera, vel gratia mea uſus fueris. Ibi enim officii verbum latius uſurpatur pro eo, quod in alterius gratiam fit. Cujus alia proponuntur exempla in *l.* 15. *D. de præſcr. verb. l.* 34. §. *ult. D. de donat.* ubi ejuſmodi quoque officiorum *merces* memoratur, quemadmodum & cuſtodiæ rei *l.* 3. §. *ult. D. de off. præf. vigil.* Quin & liberalium artium profeſſoribus, & magiſtris *merces* ſolvi, præſtarique dicitur. Sic penſio *mercedis diſciplinarum l.* 12. §. 1. *D. quand. dies leg. ced.* Si mercedes pro privignis aliquas expendiſti *l.* 15. *C. de neg. geſt.* Mercedes quoque medicis *l. ult. D. de his qui effud. vel dejec.* Cic. *lib.* 16. *epiſt.* 14. Archiatris, grammaticis, & profeſſoribus diſciplinarum, & doctoribus mercedes & ſalaria reddi dicuntur *l.* 6. *Cod. de prof. & medic.* de fiſco in urbe præſtita fuiſſe patet ex Suet. *in Veſpaſ. c.* 18. & *l.* 4. *D. de decret. ab ord. fac.* Ipſam autem primi novi diſcipuli ſtipem Minervæ & Honori & nomine conſecraſſe gentiles, Tertullian. *de idol. c.* 10. tradit. Unde & Minervalis ei nomen impoſitum. Idem *ibid.* Tam minervalia Minervæ, quam Saturnalia ſaturni.

Merces pro prætio conductionis rei *l.* 28. §. *ult. D. locat. l.* 32. *D. de adquir. vel omitt. poſſ.* veluti agri *l.* 7. §. 8. *D. ſolut. matrim.* balnei *l.* 9. *qui potior. in pign.* doliorum *l.* 1. §. 3. *D. de peric. & com. rei vend.* fundi §. 3. *Inſt. de interd.* habitationis *l.* 1. *D. de migrand.* Græci *ενοίκιον* vocant. Item horreorum *l.* 6. *D. qui pot. in pign* hortorum *l.* 30. §. 1. *D. de legat.* 3. inſularum *l.* 53. *D. de act. emt. vend.* Penſiones urbanorum prædiorum vel mercedes Paul. *lib.* 5. *Sent. tit.* 6. §. 1.

Merces quandoque ſumitur pro gratuita indulgentia Cap. Car. M. *an.* 813. Car. Calv. *tit.* 16. *c.* 1. *tit.* 30. Alio ſenſu *in mercede, vel ad mercedem ſuam ſe facere* dicebant, crebra in chartis & tabulis formula, quod ſpe fiebat divinæ remunerationis, & ad conſequendam divinam miſericordiam.

Mercimonium pro merce. Plaut. *prolog. amph. pr.* emere, vendere mercimonia. Uſus eſt & in *Moſt.* 3. 3. 12. Et Tacit. *ann.* 15. 18. 2. Ubi per tabernas, quibus id mercimonium inerat, quo flamma alitur ſimul cœptus ignis &c. *l.* 3. *l.* 10. *l.* 19. *Cod. Th. de luſtral. conlat.* Mercimoniis ſtudere *l.* 7. *C. Th. eod. tit.* Operam in mercimoniis habere *l.* 14. *C. Th. eod. tit.* Exiguis mercimoniis tenuem ſibi victum veſtitumque conquirere *l.* 15. *C. Th. de Epiſc.* ubi mercimonium pro mercium negotiatione etiam accipi videri poſſit.

Mereri & *merere* pro dignum eſſe ſive præmio, aut mercede, ſive pœna. Ad prius pertinent loquutiones: Bene merentibus amicis *l.* 9. *D. ſi quid in*

fraud.

fraud. patron. ſervus necem domini detexit, & meruit libertatem *l.23. D. de jur. patron. l.90. D. de hered. inſt.* Donatus in Adelph. *act.3. ſc.2.* Mereri, & promereri, ait, eſt præſtare beneficium. Et ita ut quiſque de te meruerit *l.77. §. 25. D. de legat. 2.* Si te meruerit *l. 11. §. 8. D. l.46. §.3. D. de fideic. libert.* quemadmodum ſi te promeruerunt in *l.20. D. de man. teſt.*

Contrario utique ſenſu verbum *mereri* uſurpatur in his exemplis: Amplius quam fures, minus quam ſacrilegi merentur *l.9. D. de pœn.* Si crimen meruit capitis pœnam *l.15. D. de bon. libert.*

Merere vel *mereri* aliquando ſimpliciter eſt adipiſci. Sic ambitione merere (i. e. conſequi) immunitates *l. un. C. Th. ſi per obrept.* Amittere id quod teſtamento meruit *l. 5. §. 2. D. de his quæ ut indign.* Libertini, qui a Dominis aliquid teſtamento, vel donatione meruerunt *l.10. C.Th. de piſtor.* Dracontius *Hæxemetr. v. 125.* Exſilit inde volans, gens plumea, læta per auras, Aera concutiens pennis, crepitante volatu: Ac varias fundit blando modulamine voces: Ac, puto, collaudant Dominum meruiſſe creari: Plura ejus generis exempla, maxime ex cadentis latinitatis ſcriptoribus collegerunt Jo. Frid. Gronov. *obſerv. eccl. c. 7. 76.* Joan. Vorſtius *ad Sulpit. Sever. hiſt.ſacr. lib.1. c 24.* Jo. Columb. ad Lactant. *de mort. perſecut. c.1. p.80.* Ger. Titius *diſſ. de phraſib. & loquutionib. veteris Eccleſiæ doctor. Hein.* Qui *meruerit* preces offerre, i. e. cui contigerit preces offerre in *l.8. C. Th.* quæ eſt *l. 1. C. Juſtin. quand. libell. princ. dat.* vide infra ſub voce *Merere.*

Merere, non autem *mereri*, uſurpatur pro militare ſtipendiis publicis, vel in ſagata militia, ut Miles ibi domicilium habere videtur, ubi meret *l. 23. §. ult. D. ad municipal.* Miles, qui ſub armata militia ſtipendia meruit *l.6. l.18. D. de re jud.* Vel etiam in militia palatina, i. e. in officiis palatinis, aliiſque: Sic qui in provincia meret, i. e. qui in provincia officium adminiſtrat *l. 38. l. 65. D. de ritu nupt. l. 2. D. de his qui ut indign.*

MERETRICIUS, *a*, *um.* Meretricio quodam genere adulterari *l. 29. §. 4. D. ad Leg. jul. de adult.* Si meretricia veſte femina, non matrum familiarum veſtitæ fuiſſent *l. 15. §. 15. D. de injur.*

MERETRIX proſtituta, quæ palam quæſtum corpore facit *l. 43. D. de rit. nupt.* Quæ multorum libidini paret *c. Vidua 16. diſt.34.* ex Hieronymo *Epiſt. 128. ad Fabiolam, de veſte ſacerdotali.* Cujus publice venalis eſt turpitudo *cap. meretrices 11. Cauſ. 32. quæſt. 5.* ex D. Auguſtino *quæſt. in Deuteron. 37. ad cap. 23.* Iſidor. *lib.19. orig.* Meretrix, ait, dicta eo, quod pretium libidinis mereatur. Non. Marcellus quoque a merendo dictam eſſe ait; & quomodo differat a *proſtibulo*, vide apud eumdem. Inter turpes perſonas numeratur *l.43. D. ſi a par. quis man.*

MERGERE. Mergitur navis *l. 6. D. de incend. ruin. naufr.* *Mergi* metaphorice eſt opprimi, ut in *l. 3. D. de contrar. tutel. & util. act.* Neque in hoc adminiſtrantur tutelæ, ut mergantur pupilli.

MERIDIANUS, *a*, *um.* Nec *Meridianis* horis a litigatoribus judices videantur ait *l. 1. C. Th. de off. jud. civ.* hoc eſt, poſtmeridiano tempore, ut loquitur *l.6. C. Th. de off. rector. provinc.* cujus legis rationem ex Libanio affert Goth. *in Comm. ad dict. leg.*

Me-

MERITO, juſta ex cauſſa *l.* 1. §. *ult.* D. *ſi pars hered. pet.* Jure meritoque *l.* 14. §. 4. *D. quod met. cauſ.* & paſſim.

MERITORIUS, *a*, *um*, Meritoria abſolute dicuntur ædificia, quæ pro mercede publice præbentur, ut diverſoria, ſtabula, fullonica, balnea *l.* 13. §. 8. *D de uſufr. & quemadm.* Si domus uſusfructus legatus ſit, meritoria illic facere fructuarius non debet, atqui locare poteſt, ſed oportebit, quaſi domum, locare, nec balneum ibi faciendum eſt. Quod autem dicit, meritoria non facturum, ita accipe, quæ vulgo diverſoria, vel fullonica adpellant. Ego quidem, & ſi balneum ſit in domo uſibus dominicis ſolitum vacare in intima parte domus, vel inter diætas amœnas, non recte, nec ex boni viri arbitratu facturum, ſi id locare cœperit, ut publice lavet, non magis quàm ſi domum ad ſtationem jumentorum locaverit, aut ſi ſtabulum, quod erat domus jumentis, & carruchis vacans, piſtrino locaverit. Juvenal. Nam quæ meritoria ſomnos admittunt. Vetus Gloſſarium Meritorium ξενοδοχεῖον.

Sumitur & *Meritorium* pro lupanari. Ambroſ. *in Pſalm.* 118. An putas, tunc primum te intrare meritorium, quum fornicem meretricis ingredieris? Firmicus 6. 31. Mulier de meritorio detracta. Idem in publicis meritoriis proſtituta. Vopiſc. *in Tac. c.* 10. Meritoria intra urbem ſtare vetuit.

Adjective etiam eo vocabulo utuntur veteres. Sic *meritoria* balnea Plin. *lib.* 2. *epiſt.* 17. cœnacula Suet. *in Vitell. c.* 7. vehicula Suet. *in Calig. c.* 39. Meritoria rheda idem *in Jul. c.* 57. Meritorium ſtabulum diverſoriumve, Paul. *Sent. lib* 2. *tit.* 32. Meritorius puer Cic. *Philip.* 2.

MERITUM dicitur id boni, malive, quod congruum, & conveniens eſſe cenſetur alicui perſonæ. Priori ſenſu, ut ſanguinis ratio meritum hereditatis accipiendæ præbuerat *l.* 16. §. *ult D. de caſtr. pecul.* Nihil ex officio patris, ſed totum de filii meritis agitur *l.* 22. *D. de inoff. teſt.* Quinctilian. *Declam.* 329. Quo merito tuo te ſcripſit heredem? Poſteriori ſenſu ſubjicit idem Quinctil. Quoties audivimus filium: Quo meo merito pater me exheredavit: Ita Si ex *meritis* filiæ turpiter, & cum flagitioſa fœditate viventis ad id odium incitatus eſt *l.* 19. *C. de inoff. teſt.* Si putaverit totum teſtamentum delendum ob unius malum meritum *l.* 3. *D. de his quæ in teſt. del.*

Merita militiæ ſunt commoda præmiorum quæ emeritis, & impletis ſtipendiis veteranis dantur *l.* 18. §. 5. *D. de jur. fiſci l.* 11. *de vacat. & excuſ. mun.*

Merita pro faſtigiis honorum, & dignitatum; ſic id ab omnibus diſcretim meritis, atque perſonis jubemus impleri. Neque ſane deeſt, ubi vel meritorum privilegia, vel dignitatum a communione vindicemus *l.* 18 *C. Theod. de aqued.* Vet. Gloſſ. ἀξία, meritum, dignitas.

Meritum pro pretio. Meriti majoris ædificia *l.* 30. *Cod. Th. de oper. publ.* pro quo *majoris pretii* uti maluit Juſtinian. *l.* 9. *C. eod. tit.* Palladius de inſititione, de piſtaceis: Quin & Amygdaleos ſubeunt piſtacea ramos. Et meritum majus de brevitate petunt.

Meritum pro jure. In ſynagogas Judaicæ legis veluti hoſpitii merito irruentes milites jubeas emigrare *l.* 4. *C. de judæis & cœl.*

Meritum pro momento cauſſæ. Merita adpellationis Paul. *lib.* 5. *Sent. tit.* 55. §. 8. *l.* 27. *D. de adpell.* Sic & cauſſæ merita *l.* 13. *C. Th. de jur. fiſc. l.* 2. *C. Th. de*

de exhib. reis l. un. C. Th. de off. jud. civ.

Merus, *a*, *um*. Merum, ait Feſtus, antiqui dicebant *ſolum*. Varro de *lingua lat. lib.*4. Merula, quod mera, id eſt, ſola volitat. Conſentit idem Feſt. quod tamen mordet Quinctil. *lib.*1. *c.* 1. Merum utique in jure noſtro ponitur pro puro & ſolo, ac proinde mixto opponitur *l.* 82. *D. de cond. & demonſtr.* Mart. *lib.* 3. *epigr.* 57. *v.*2. Cum peterem, mixtum vendidit ille merum. Sic *mera* actio negotiorum geſtorum *l.* 14. §. 13. *D. de religioſ.* In meram æſtimationem prædii condemnandi ſunt *l.6a. D. de jur. dot.* Nos neque conditionem *meram* putamus eſſe, quæ in datione exſiſtit, neque meram conditionem, quæ in facto ſit, ſed eam conditionem, quæ ex mixtura quadam conſiſtit *l.* 82. *D. de cond. & demonſtr.* hoc eſt propoſitam *in dicta lege* conditionem non talem eſſe, quæ unice in datione *reliquorum*, vel unice in facto *reddendarum rationum* conſiſtit. *Mera* donatio *l.* 28. *D. de pact. l.* 27. *de donat. Merum* factum, quod donationem mixtam non habet *l.* 98. §.6. *D. de ſolut. Mera* fide, & integra veritate *l.* 11. *C. Theod. de Cenſitor.* Mera fide accepta pecunia apud Apulei. *in apolog.* eſt, quam quis ſola fide ſine chirographo, & tabulis accepit. *Merum* imperium, cui opponitur mixtum. Vide ſub voce *Imperium. Mera* interpretatio *l. ult.* §. 1. *C. de legib.*

Merum jus gentium apud Tryphonium, purum ſolum, & ſimplex, ſeparatumque a civilibus præceptis, accipimns *l.* 31. D. *dep.*

Mero jure, i. e. ſtricto ſubtilique *l.* 4. §.27. *D. de uſurp. & uſucap.*

Merum judicis officium *l.*5. *D. de verb. obl. &* §. 1. *&* 2. *Inſt. de diviſ. ſtipul. Mera* voluntate *l.* 18. *D. de adim. leg.* id eſt, nuda voluntate, non propter neceſſitatem rei familiaris, ut ibidem Modeſtinus loquitur.

Merum abſolute pro vino *l.*12. *C. Th. de pagan.* ubi Imp. Larem igne, mero genium, Penates nidore veneratur. Mero enim genios ſuos colere, & illud in ſacrificiis ſuis adhibere conſueviſſe, vel ex illo Perſii *Satyr.*2. *v.* 9 patet: Funde merum genio. Quo ritu veteres mentis integritatem, ab omni dolo, mendacioque alienam ſignificaſſe, ſuſpicatur Cælius Rhodigin. *lib.* 12. *lect. antiqu. c.*1.

Merx, *cis*, eſt res mobilis, quæ venum proſtat *l.* 66. *D. de verb. ſignif.* Eo autem vocabulo homines non continentur; & ob eam rem *mangones* non *mercatores*, ſed venalitiarii adpellantur *l.*207. *D. eod. tit.* Verumtamen, in cauſa tributoria *mercis* nomine homines quoque quos venales habet ſervus venalitiarius, contineri docet Ulpianus in *l.* 1. §. 1. *D. de tribut. act.* his verbis: Licet *mercis* adpellatio anguſtior ſit, ut neque ad ſervos fullones, vel ſarcinatores, vel textores, vel *venalitiarios* pertineat, tamen ad omnes negotiationes porrigendum eſt edictum. Porro ſervos, quos quis ideo comparavit, ut ilico diſtraheret, *mercis* magis loco quam *ſuorum* habuiſſe teſtator credendus eſt, ut tradit Ulpianus *l.*73. § *ult. D. de legat.*3. Quemadmodum legato rerum certo loco exiſtentium non continentur venales per *l.* 33. §. 2. *D. de uſu & uſufr. leg.* Nec penu legata continentur res, quas paterfamilias, vel non ſeparavit ſibi in penum, vel de penu vendere ſolitus erat *l.* 4. §. 2. *D. de penu leg. l.*60. §.2. *de legat.*3.

Multo minus pecunia, qua *merx* æſti-

Digitized by Google

æſtimatur, mercis nomine venit. Non enim ut æſtimatio rerum, quæ mercis numero habentur, in pecunia numerata fieri poteſt, ita pecunia quoque merce æſtimanda eſt *l.* 42. *D. de fidejuſſ.* Olim quidem non aliud *merx*, aliud pretium vocabatur, at nunc non merx utrumque, ſed alterum *pretium* vocatur. Nam, ut aliud eſt vendere, aliud emere, alius emtor, alius venditor, ſic aliud eſt pretium aliud *merx l.* 1. *pr. & §. ult. D. de contrah. empt.*

Mesonauta. De eo mentio eſt in *l.* 1. §. 2. *D. naut. caup. & ſtab.* his verbis: Nec enim debet per remigem, aut *Meſonautam* obligari, ſed per ſe, vel per navis magiſtrum &c. Eſt autem juxta Alciatum, & alios Meſonauta, qui partim nautæ miniſterio fungitur, partim vectoris locum obtinens operas pro vectura præſtat. Ulpianus tamen *l. ult.* §. 2. *D. eod. tit.* hoc vulgo *ναυτεπιβάτας* dici ait, qui remum pro naulo, & vecturæ prætio ſolvunt. Aliis Meſonauta eſt in navi ſervus, qualis Mediaſtinus domi. Turneb. *lib.* 48. *c.* 31. *adverſar.*

Messalæ Conſulis, qui collegam habuit in conſulatu Cottam, fit mentio in *l.* 4. §. 1. *D. de off. proconſ.* M. Valerii Meſſalæ & M. Aurelii Cottæ Coſſ. fit mentio *l.* 12. §. 3. *D. de acc uſ.* nec non apud Pariatorem LL. *Moſ. & Rom. tit.* 8. Dion. Caſſ. *lib.* 58. ex quo patet, conſulatum illorum incidere in ann. 771. *Hein.*

Messalianorum hæreticorum mentio eſt in *l.* 65. *C. Theod. de hæret.* v. Epiphanium *hæreſ.* 80. vid. apud Photium *Cod.* 52. ſynodum Sideranam, aliaque contra Meſſalianos.

Messis a metendo pro metendi opera, & tempore, ut *in l.* 1. *D. de fer.* Alias pro ſegete ipſa jam matura. Ita ſi meſſes ejus anni, quo divortium factum eſt, colonum ſequantur *l.* 7. §. 3. *D. ſolut. matrim.* Meſſem inſpiciente colono ſuſtuliſti *l.* 60. §. 5. *D. loc.*

Messius. Juriſconſultus, cujus mentionem facit Tryphoninus *l. ult. D. de jur. fiſc.*

Messorius, *a*, *um*, quod ad meſſem, tempusve metendi pertinet. Ut meſſoriæ falces in *l.* 8. *pr. D. de inſtr. vel inſtrum. leg.* Apulei. *lib.* 6. *metamorph.* Erant & falces & operæ meſſoriæ mundus omnis.

Meta eſt terminus, quo agrimenſores utuntur, a metiendo dicta. Sed translate de tempore dicitur. Ut metæ præſtituti temporis *l.* 23. *C. Juſtin. & l.* 22. *C. Th. de pœn.* Anni metas habet litigator *l.* 31. *C. Juſt. & l.* 67. *C. Th. de adpell.*

Meta alias dicitur pars molæ inferior, & catillus ſuperior *l.* 18. §. 5. *de inſtr. vel inſtr. leg.*

Metallarius. Metallarius vel metallicus canon *leg.* 4. *l.* 6. *l.* 9. *Cod. Th. de metall.* pro auri canone, eſt penſitatio, quæ a quibuſcumque aurilegulis fiſco infertur, de quo vid. Gothofr. *Comm. ad l.* 3. & 4. *Cod. Theod. dicto tit.*

Metallarii rubr. C. juſt. & C. Th. de metallar. qui & *metallici* dicuntur *l. ult. C. Th. eod. tit.* Et quidem hic in ſpecie, qui auri metallum ſectabantur *l.* 7. *C. Th. eod. tit.* proprie Aurileguli dicebantur *l.* 9. *C. Theod. eod. tit.* Hi originis ratione ei conditioni, ſoloque genitali adſtricti erant *l.* 7. *l. ult. C. Theod. eod. tit.* ut & eorum loca ſimul, & proles *d. l. ult.* Erant alii, qui pro criminum qualitate *l.* 2. *C. Th. de pœn.* metallis publicis addicebantur *l.* 2. *C. Th. de lenonib.* in metallum damnati, datique erant *l.* 8. §. 8. *l.* 10. §. 1. *l.* 36. *D. de pœn. l.* 6. *C. eod. tit.*

Metallicum opus *l.* 18. §. 6. *D. de pœn.* vide Goth. *Comm. ad C. Th. tit. de metallar.*

Metallum, Græca vox eſt, cujus originem Plinius *lib.* 38. *c.* 6. tradit. Ubicumque, ait, una invenitur (vena) invenitur alia. Hoc quidem & in omni fere materia, unde metalla Græci dixiſſe videntur; quod videtur protuliſſe, quia μετ' αλλων, vel μετα τα αλλα inveniantur, ideo ſic eſſe nuncupata. Cui in vocis etymo, ſed nou plane in etymi ratione conſentit Euſtathius in *Iliad.* I. τα υπο γην ανορυττομενα, μεταλλα λεγονται κληθεντα φασιν ουτω δια το μετα τα αλλα παντα επινοηθηναι. i. e. Quæ ex terra effodiuntur, *metalla* vocantur. Dicta vero ita eſſe, aiunt, quod poſt alia omnia cognita ſunt. Moſcopulus περι σχεδων, μεταλλα τα απο της γης γινομενα, οιν χρυσος, αργυρος, θειον, και οσα τοιαυτα. απο τουτων μεταλλαν, ποιητικως το ζητειν. Metalla, quæ ſub terra naſcuntur, veluti aurum, argentum, ſulphur, & quæ ſunt ejus generis alia. Ab his μεταλλαν poetice pro quærere.

Sæpe *Metalla* accipere debemus non ipſam materiam, ſed materiæ venas, ſeu ut loquitur Ulpianus *l.* 13. §. 5. *D. de uſufr.* æris, argenti, auri, ferri, ſulphuris. & ceterorum id genus fodinas. Herod. μεταλλα των αργυριων, argenti fodinæ. Quin apud Polyb. pro cuniculis hæc vox uſurpatur: ηρξατο πολιορκων δια των μεταλλων, actis cuniculis cœpit obſidere, quod Diodor. dixit δια μεταλλειας. Si lapicidinas, vel quæ alia metalla pupillus habuit, ſtypteriæ, vel cujus alterius materiæ. Vet. Gloſsar. In metallum εστι τω καταδικασθηναι τινα ασβεστον ποιειν, και θειον ορυττειν. In metallum eſt condemnari ad calcem faciendam, vel ſulphur effodiendum.

In *metallum* damnatio paululum diſcrepat a damnatione in opus *metalli*, quæ differentia in vinculis tantum eſt, quod, qui in metallum damnantur, gravioribus vinculis premuntur, qui in opus metalli levioribus; quodque refugæ ex opere metalli, in metallum dantur, ex metallo gravius coercentur *l.* 8. §. 6. *D. de pœn.* *l.* 5 *D. de extraord. cogn.*

Metalli pœnæ *d. l.* 5. Metallo plecti *l.* 10. *eod. tit.* puniri *l.* 6. §. *ult. D. ad leg. jul. de pecul.* Metalli ſupplicium *l.* 11. *C. de pœn.*

Metangismonitæ, hæretici, qui ideo tale nomen acceperunt, quia αγγος græce vas dicitur. Aſſerunt enim ſic eſſe Filium in Patre filium, tamquam vas minus intra vas majus *Cauſ.* 24. *quæſt.* 3. *c.* 36. §. 46.

Metari eſt futurum hoſpitium, nota poſtibus, januiſque adſcripta, deſignare.

Metator in *l.* 3. *l.* 5. *C. de adv. div. jud. l.* 9. *C. de prox. ſacr. ſcrin.* Iidem ſunt, qui ſupra *menſores* deſcribuntur. Iſidor. *lib.* 10. *Originum.* Metatores, ait, adpellantur, qui caſtra deſignant, a metiendo ſcilicet. Cyprian. *lib.* 4. *epiſt.* 1. Primum hoſpitium vobis in carcere præparavit, & metator quodammodo veſter nunc quoque vos antecedit, vide *l.* 1. *l.* 9. *C. de metat.*

Metatum. Metata ſunt hoſpitia, quæ militibus præbentur a provincialibus *l.* 26. §. 8. *C. de Epiſc. aud. d. l.* 9. *C. de metat. & epidem.* Manſiones & paratas vocabant ſcriptores Francici. Vid. Cangium ſub his vocibus.

Metaxa eſt ſericum rude & αυτοφυες nondum neque tinctum, neque in fila deductum, ideo ſeparatur a nemate ſerico *l. ult.* §. 7. *D. de publ. & vect.* & *l.* 10. *C. de murileg.* Hujus verbi meminit Moſcophulus libro

περι

περι σχεδων, ubi ait: *Σηρ ο σχωληξ, ο την μεταξαν εργαζομενος, αφ' ου σηρικα ιματια τα μεταξωτα.* Σηρ eſt vermis, qui ſericum conficit, a quo veſtimenta metaxica ſerica adpellantur. Iſidorus *lib.*20. *Etymolog. c.*29. metaxam dici vult a circuitu filiorum, aut quod transferatur *απο του μεταγεσθαι.* Juſtiniani temporibus primum ex India invecta eſt metaxa, ut Nicephorus ſcribit, & Zonar. *in Juſtinian.* Verbum autem ipſum ſub Imperatoribus tandem irrepſiſſe in Latium, Lucillii auctoritate refellitur, ex quo Feſtus in voce Rhodus hæc verba citat. *Linique metaxam.* Hinc

Metaxarius, qui metaxam negotiatur *l. ult.* C. *de pignor.* Medii ævi ſcriptores detorta in alium ſenſum notione hujus vocabuli æſtimatores, qui rebus venalibus in foro certum pretium ſtatuunt, metaxarios vocarunt, ceu oſtendit Car. Du-Freſne, ſeu Cang. *in gloſſ.* ſub hac voce.

Meticulosus, qui metu levi de cauſſa capitur *l.*7. *D. quod met. cauſ.*

Metiri, menſuram agere, & admetiri de fundo, opere, & rebus aliis, quæ menſura conſtant, veluti frumento, dicitur *leg.* 40. *D. de contrah. emt. l.* 6. *D. ſi menſ. fals. menſ. l.*1. *C. de cond. in publ. hor.* Dicitur quoque metaphorice: Filii ſui contumeliam ad ſuam utilitatem metiri *l.* 17. §. 13. *D. de injur.*

ΜΕΤΟΙΚΟΣ. Metœci ſunt, qui ex una civitate in aliam migrant *l.* 4. *C. de jur. fiſc.* quod non fit, niſi ex reſcripto principis *l.* 12. §.1. *D. de excuſ. tut.* Eumen. *Panegyric. Flavienſium ad Conſtantin. Imp. c.* 4. Divus pater tuus Flaviam civitatem Heduorum voluit erigere, metœcis undique transferendis. Iidem reſpectu civitatis, in quam migrarunt, ibi ſedem habituri, & cujus cives originarii non ſunt, dicuntur *παροικοι* in *l.* 239. §. 2. *D. de verb. ſignif.* Quo reſpiciens Apol. Tyaneus in Epiſt. ait *απαντες αστυκοι, και οι μετοικοι.* Alii enim ſunt in eadem civitate originarii, alii *μετοικοι*, qui & incolæ dicuntur. Poſterior ætas eos advenas adpellaſſe videtur. Sed non ita latini, quibus advena is eſt, qui in aliena civitate moratur ad tempus *l.* 19. §. 2. *D. de judiciis.*

Metreta, ΜΕΤΡΗΤΗΣ. Si oleum ita venierit, ut in ſingulos *metretas* certum pretium dicitur *l.* 35. §. 5. *D. de contr. empt.* Si ex doliario pars vini venierit, veluti metretæ centum. Columell. *lib.* 12. *c.* 2. picis liquidæ nemeturicæ metretam adde in labrum. Iſidor. *lib.* 16. *orig. c.* 25. Metreta eſt menſura liquidorum. Hæc a menſura accipit nomen. *Μετρον* enim menſuram dicunt Græci; Licet & urna, & amphora, & reliqua hujuſmodi nomina menſurarum ſint, tamen iſta hoc nomen a denarii numeri perfectione accipit. Eo videtur Iſidorus reſpexiſſe, quod decem congiis conſtans Metreta *κατ' εξοχην* dicitur, quem cadum alias adpellant. Interpres Nicandri *εις αλεξιφαρμακα* ait; *Μετρητης εχει ξεστας εβδομηκοντα δυο.* Metreta conſtat xeſtis 72. Ariſtotel. 2. *œconom.* *Απηγορευσε των υγρων μετρον ελαττον ειναι η μετρητην.* Vetuit, ne liquidorum menſura ulla minor eſſet, quam metretæ. Gaza *amphoram* vertit *libro* 8. *animal. c.*9. Phillyl. *Σοι μεν ουν τον δ' αμφορεα διδωμι τιμην πρωτα μεν το τ' αυτο εχον ονομα μετρητην, μετριοτητος ουνεκα*, ubi amphoram metretam vocat.

Metrocomia, quaſi mater vicorum *l.* 1. C. *non licere habitator. metrocom. l. ult.* C. *de exact.*

exact. tribut. l. ult. C. *Th. de patroc. vicor.* ubi Jac. Gothofr. *in Commentariis*: Metrocomia erat mater pagorum, ſeu caput inter omnes vicos, qui uni civitati ſubjecti erant, haud aliter quam Metropolis mater civitatum ejuſdem provinciæ. Ita fere Alciatus, qui Metrocomias intelligit pagos majores villis nobiliores, qui paulum infra urbis dignitatem ſunt, eosdemque, quos D. Marcus *in Evang.* comopoles, Accurſius Metrocomias dictas *απο τυ μετρυ και κωμη*, a menſura & villa, quod qui ruri, & extra civitates agerent, niſi in Metrocomiis, non eximerentur capitationibus. Prius tamen etymon probabilius eſſe colliges ex articulo ſequenti.

METROPOLIS *leg.* 4. §. 5. *D. de off. proconſ. l.* 6. §. 2. *D. de excuſ. tut. l.* 11. C. *Th. de medic. & profeſſor.* quaſi mater provinciæ, ut loquuntur Imperatores *l. un.* C. *de metrop.* non igitur ita dicta a menſura, ut viſum eſt Iſidoro *lib.* 7. *orig. c.* 12. quem ſequutus eſt Gratianus *in can. cleros* 1. *diſtinct.* 21. Metropolis autem caput provinciæ adpellatur *l.* 7. *pr. D. de off. proconſ.* Aliquando tamen plures unius provinciæ erant *Metropoles*, quia jus metropolitanum nonnunquam & alteri civitati, non imminuto prioris metropoleos jure, datum, quemadmodum Berytus ſalvo jure Tyri Phœniciæ facta eſt Metropolis *l. un. C. de metrop. Beryt.* Hinc ratio redditur, cur *l.* 4. §. 4. *D de off. proconſ.* Proconſuli neceſſitas ſit impoſita *την μητροπολεων ετερον* primam attingere. Nam & Smyrnam in Aſia jus metropolitanum habuiſſe ex numis conſtat, ceu oſtendit Bynkersh *Hein.*

Primario vero ſignificatu *Metropolis* dicitur ea Civitas, unde colonia deducta eſt. Thucydid. *lib.* 1. *Αποικια εν μεν πασχυσα τιμα την μητροπολιν*: Omnis colonia beneficiis adfecta honore proſequitur ſuam Metropolin. Ac plane coloniæ eas civitates, ex quibus deductæ erant, matrum loco colebant, obſervabantque, ut Dionys. Halicarn. *lib.* 4. tradit.

METROPOLITANUS is eſt, inquit Gothofr. *ad l.* 29. §. 5. C. *de epiſcop. aud.* qui poteſtatem habet in minorum civitatum Epiſcopos, cui definitioni convenit *c. cleros* §. 4. *diſtinct.* 21. his verbis: Metropolitani a menſura civitatum vocantur; Singulis enim provinciis præeminent, quorum auctoritati, & doctrinæ ceteri ſacerdotes ſubjecti ſunt, ſine quibus nihil reliquos agere licet Epiſcopos: ſollicitudo enim totius provinciæ eſt commiſſa. Gerebant igitur Metropolitani Epiſcopatum in Metropolibus. Ut autem Metropolis caput erat provinciæ. Ita in una provincia duo Metropolitani eſſe non debent, ſicut in Chalcedonenſi Concilio *c.* 12. ſtatutum eſt *can. un. diſtinct.* 101. vide ſub voce *provincia*.

METUERE. Inprimis obſervanda eſt lectio Florentina *leg.* 26. §. 1. *D. de pignor.* Nec *metui* ex hoc ſolo, ubi pro metuiri metui ponit Ant. Auguſt. *lib.* 2. *emendat.* Alii volunt recte dici pro *metutum iri*, quemadmodum datuiri, pro datum iri, reſtituiri, pro reſtitutum iri Et ſane vetus, & bonum eſt illud *metutum*, quo & Lucretius uſus eſt *lib.* 5. *v.* 1139. Nam cupide conculcatur nimis ante metutum.

METUS eſt inſtantis, vel futuri periculi cauſſa mentis trepidatio *l.* 1. §. 1. *D. quod met. cauſ.* Cic. *lib.* 4. *Tuſculan. c.* 3. metum definit opinionem impendentis mali, quod intolerabile eſſe videatur Ariſtoteles *lib.* 3. & *hic*

bis κακου προσδοκιαν definit, i.e. mali expectationem; & paulo poſt *φρικτην ꞩ μελλοντος κακꞩ προσδοκιαν*, horrorem ex mali futuri expectatione. *Metum* autem in edicto Prætoris *quod metus cauſſa*, accipere debemus, non quemvis timorem, ſed majoris malitatis, nec vani hominis, ſed quem merito in homine conſtantiſſimo cadat *l.*5. *l.*6. *D. quod met. cauſſ.* veluti, qui ſalutis periculum, vel corporis cruciatum continet *l.* 83. C. *de tranſact.* Metum etiam præſentem accipimus, non ſuſpicionem inferendi *l.* 9. *D. quod met. cauſ.* Sic metus cauſſa abeſſe videtur, qui juſto timore mortis vel cruciatus corporis conterritus abeſt *l.*3. *D. eod. tit.* Proinde illis Edicti verbis non adjuvantur, qui ſupervacuo timore deterriti fuerunt *l.* 2. *D. eod. tit.* Nota jam loquutiones. Metum adhibere, admittere, metu compellere *l.* 16. *l.*8. § 1. *D. quod met. cauſſ.* Metum facere, inferre *l.* 14. §. 5. *l.* 8. *l.* 9. *D. eod. tit.* Metum habere, pati *l.* 43. *D. de mort. cauſ. donat. l.* 14. §.5. *D. quod met. cauſ.* Metu conterritus, perterritus *l.* 2. *de mort. cauſ. donat. l. ult.* §. 1. *D. quod metus cauſ.* Metus eſt ne *l.*49. *D. ad SC. Trebell. l.*1. §. *ult. D. de carbon. edict.*

Exceptio *de metu l.* 4. §. 33. *&* §. *ult. D. de dol. mal. & met. except.* competit metus ad promittendum adactis, eorumve heredibus, & quorumcumque intereſt, contra omnes ex eo promiſſo agentes *l.* 14. §. 6. *D. quod met. cauſ. l.*7. §.1. *D. de except.* Actio *quod metus cauſſa* eſt Prætoria in rem ſcripta, data ei, cujus per vim compulſivam patrimonium deminutum eſt, adverſus poſſidentem amiſſam rem, aut vim inferentem, ad reſtitutionem rei, & ſi intra annum moveatur in quadruplum. *tit. D. quod met. cauſ. Metus* juſtus. Vid. *juſtus.*

M e u s, *a*, *um*, Meorum, ſuorum adpellatione (generaliter poſita) actiones etiam contineri, dicendum eſt, inquit Marcianus *in l.*30. §.1. *D. ad SC. Trebell.*

Sed ſi adjective *Meum*, *ſuum* ponitur, cum mentio eſt de certo rerum genere, veluti de pecunia, quamquam pecunia dicatur mea quam alicui credidi *l.* 32. *D. de reb. cred.* tamen argento omni legato (ut ait Ulpianus) quod *ſuum* eſſet, ſine dubio non debetur, id quod in credito eſſet: hoc ideo, quia non videtur ſuum eſſe, quod vindicari non poteſt *l.* 27. §. 2. *l.* 34. *D. de aur. arg. legat.* Similiter quamquam inter mea referri poſſit jus hypothecæ, non tamen ipſum corpus meum eſt. Non igitur inter *ſuos* legaſſe videbitur creditor ſervos, quos quis ipſi pignori vel hypothecæ dedit *l.* 73. §. 2. *D. de legat.* 3.

Sed nec *meorum*, *ſuorum* adpellatione adjective poſita in legato continebuntur res, quas non numero *ſuarum*, ſed potius venales habuit teſtator, veluti ſervos; nec ſervi, qui non ſunt pleno jure teſtatoris, veluti fructuarii *l.*71. *l.*72. *l.* 73. *D. de legat.* 3. Continetur contra cujus proprietas ad eum pertinet, etiam quod commune eſt *l.* 74. *D. de legat.*3. *l.*239. §. *ult. D. de verb. ſignif. l.*46. *D. de ritu nupt.* Attamen cum ita legatur, ſervus *qui meus erit* cum moriar, ſi communis ſit, partem deberi, verius eſt *l.* 5. *D. de legat.* 1. Continentur quoque ſervorum *ſuorum* adpellatione ii, in quos alter habet jus hypothecæ *d. l.* 73. §. 2. *D. de legat.*3. & in quibus uſusfructus alienus fuit *l* 5. §. 1. *D. de legat.*1. *l.*74. *D de legat.* 3. *l.* 25. *D. de V. S.* Et hoc

ita quoque procedit, ſi heres ſit inſtitutus ſervus his verbis, *ſi meus erit*, aut *qui meus erit* cum moriar. Et ſi quidem, ait Ulpianus, teſtator alienaverit in eo uſumfructum, nihilo minus *ipſius* eſt; Si vero partem in eo alienavit, an deficiat conditio inſtitutionis, quæritur? Et verius eſt, non defeciſſe conditionem, niſi evidentiſſimis probationibus teſtatorem voluiſſe apparuerit, pro hac conditione hæc verba inſeruiſſe, ſi totus ſervus in dominio ejus remanſerit, tunc enim parte alienata conditio deficit *l.* 2 *D. de cond. inſtitut.*

Meum, quandoque demonſtrandi, quandoque taxandi, quandoque conditionem adjiciendi vim habet, vide *l.* 6. *D. de legat.* 1. *l.*85 *D. de legat.*3.

Meum eſt etiam id, quod ex re mea ſupereſt, cujus vindicandi jus habeo *l.* 49. *D. de rei vind.*

Quod *meum* jam, uſucapere me, intelligi non poteſt *l.* 12. §.7. *D. de captiv.*

MIGRARE dicitur inquilinus, ſeu conductor, qui e prædio urbano, vel ruſtico, quod conduxerat, diſcedit, & alio ſe confert *l.*1. §.1. §.4. *D. de migrand.* *l.*13. §.7. *l* 30. *D. locati.*

Sed & filius a matre migrare dicitur *l.* 30. §. 5. *D. de legat.* 3. & conjux migrare ad alias nuptias *l.* 6. *D de divort.*

De *migrando* interdictum datur adverſus locatorem, ejuſve heredes inquilino, ut ipſe libere cum rebus ſuis poſſit de habitatione migrare, ſi tamen locatori ſatisfaciat de penſione, ut *l.* 1. §. 4. *D. de migrand.* & de damno, ſi quod in domo conducta dederit. Sed etiam gratuito inquilino datur, colono autem non datur, ut *d. l.*1. §.1. Sed alias ei officio judicis ſubvenitur, ſi velit non dico migrare, ſed colonariam poſt tempus exactum derelinquere. Dicitur enim in textu: Hoc interdictum proponitur inquilino, qui ſoluta penſione vult migrare. Nam colono non competit, cui extra ordinem ſubveniri poteſt officio judicis, ut tanto celerius expediatur cauſſa migraturi *d. l.*1. § 1.

MILES, ait Ulpianus, adpellatur, vel a militia, i. e. duritia, quam pro nobis ſubſtinent, aut a multitudine, aut a malo, quod arcere milites ſolent, aut a numero mille hominum, ductum a græco verbo, tractum a tagmate; nam græci mille hominum multitudinem *ταγμα* adpellant, quaſi milleſimum quemque dictum *l.* 1. §. *un. D. de teſt. milit.* Iſidorus *lib.* 9. *orig. c.* 3. Miles dictus, quia mille erant ante in numero uno, vel quia unus eſt ex mille electus. Romulus autem primus mille ex populo milites ſumſit, & adpellavit milites. Varro *de lingua lat.* Milites, quod trium millium primo legio fiebat, ac ſingulæ tribus Tatienſium, Rhamnenſium, & Lucerum millia ſingula militum mittebant, adpellatos eſſe ait, cui conſentit Maggius *lib. miſcell* 4. *c.* 1. vide & Menag. *Amoen. jur. civ. c.* 39. *p.* 304. Feſtus, Militem Ælius a mollitie per antiphraſin dictum putat, eo quod nihil molle, ſed potius aſperum quid gerat.

Hæc de etymo; jam quoad rem ipſam, *Milites* dicuntur, qui ut in bello miniſtrent ſacramento rogati, adactique, & in numeros relati ſunt, ceu docet Briſſon. *in antiqu. ſelect. lib* 3. *c.* 5. Qui autem nondum in numeris ſunt, licet etiam lecti tirones ſint, & publicis expenſis iter faciant, nondum milites ſunt, debent enim in numero referri *l.* 42. *D: de teſtam. milit.* Et qui numero

ro

ro exemtus, in alium nondum pervenit, in quem transfertur, interea miles eſt, ceu idem Briſſonius intelligit *l.1. in fin. D. de bon. poſſ. & teſtam. milit.* ubi ſcribitur, militem eſſe, quamvis in numeris non ſit.

Porro *milites* Juſtinianus definit tum eos, qui ſub magiſtris militum militiam tolerant, quam qui in undecim ſcholis taxati ſunt, nec non eos, qui ſub diverſis optionibus fœderatorum nomine decorantur *l. ult. C. de locat. conduct.* Hinc non modo Navarchi, & Trietarchi Claſſium, ſed & omnes remiges, & nautæ in Claſſibus milites ſunt *d. l. 1. D. de bon. poſſ. ex teſt. mil.* Contra *Militis* loco haberi definit tribunus militum, poſtquam ſucceſſor ejus in caſtra venit *l. 20. D. de teſt. mil.*

Milites opponuntur paganis *l. 14. l. 17. §. 2. D. de teſt. mil.* privatis & barbaris *l. 5. C. ad leg. jul. maj.* ubi vide Jacob. Gothofr. *in diſcurſu ad d. l. c.* 10. denique & tironibus *l. ult. C. Th. de milit. veſt.*

Milites caligati, qui fuerint, vide ſub voce *caligati.* De *Gregariis* vid. ſub hac voce.

Milites ratione receptionis duplicis erant generis, lecti nimirum, aut mercenarii. Ad iſtos pertinebat delectus. Conſtat autem, omnes cives Romanos bello ſtudere oportuiſſe. Vide Cicer. *pro Murena c.* 14. Quod ſi nunc eorum auxilio indigeret Reſpublica, aliquis e Magiſtratibus majoribus edicto propoſito jubebat omnes militaris ætatis viros adeſſe in campo Martio, vel Capitolio. Vid. Polyb. *Hiſt. lib. 6. c.* 17. Liv. 26. *c.*31. Poſtquam convenerant, Magiſtratus conſcendebat tribunal, ſingulorumque nomina per præconem recitari jubebat, ad quod quilibet tenebatur reſpondere: Adſum, præſto ſum. Liv. *lib.* 2. *c.*18. & 30. ita *Lib* 42. *c.* 32. Delectu ita facto eorum nomina catalogo inſerebantur, unde phraſis, ſcribere exercitum, vid. Cicer. *lib.*12. *epiſt. ad famil.*15. jurejurandoque demum obſtringebantur, id quod primum A. V. C. 349. factum refert Livius *lib.* 22. *c.*36. Wurffel. *Juriſpr. civil. definitiv.* §. 761.

Miles, & pro opinatore, & compulſore, ſeu exactore annonæ militaris, & tributorum accipitur *l. 44. C. Th. de annon. & tribut.* & *l.*16. *ejuſd. C. de exact.*

Miles pro officiali judicis apud Paul. V. *Sent. tit.* 31. §. 1. his verbis: Si pecunia accepta miles cuſtodiam dimiſerit. Ita intelligi vult Accurſius, quemadmodum & Tertulliani *apologet. c.*2. verba: in reos majeſtatis, & publicos hoſtes omnis homo miles eſt, intelligit nempe, quod officialis jure, & miniſterio fungitur. Diſſentit Schulting. ad dicta Ulpiani verba. Equidem militaris cuſtodia ſeparatur *in l. 1. D. de cuſtod. reor.* Tamen Gothofredus *in Comm. ad l. 1. C. Th. de cuſtod. reor. ſub finem.* Milites quibus Proconſul pro ſtratoribus (vel rectius forte *ſtatoribus*) uti debuit, officiales publice conſtitutos intelligit. Nam quibuſdam interjectis, *quis, ait, milites (armatæ ſcilicet militiæ) Proconjulibus apparuiſſe putabit.*

MILIARENSES nummorum genus eſt, qui erogabantur militibus Nov. 105. *c.* 2. §. 3. Epiphanius *περι μετρων Tom.* 2. *p.*184. Το *δε αργυρον τυτο εστιν, ο Ρωμαιοι μιλιαρισιον καλυσιν, ο ερμηνευεται στρατιωτικον δομα*, vel *δωρον*, ceu ex veteri gloſſario legit Briſſon. Suidas ſub ea voce, *μιλιαρισιον, το τυ νομισματος δεκατον*, vel, ut Scaliger corrigit *δωδεκατον*, ſolidi duodecima pars.

Sed

Sed quum admodum obſcura ſit & ſolidi & nummi miliarenſis æſtimatio pro diverſitate temporum, rem multis involutam tenebris, ſingulari exceſſu ad Epiphannium, vel *de folle miliarenſi, ac numorum minutiis diatriba*, excuſſit Dionys. Petav. *p.* 431. *ſequ.* quocum jungendus Jo. Frid. Gronov. *de pecun. vet. lib.*4. *c.*16. *Hein.*

Miliarium. vide *Milliarium.*

Militare vulgo eſt ſub armata militia ſtipendia merere *l.* 4. *pr. &* §. 6. *D. de re milit. l.* 11. 15. 16. §. *ult. D. de caſtr. pecul.* & ita opponuntur non militantibus *leg.* 24. *D. de teſtam. milit.* itemque paganis *l.* 26. *D. de liber. & poſth.*

Militare etiam dicuntur, qui circa latus principis agentes, munus aliquod, officiumve in palatio, aut Comitatu Principis gerunt, & aliqua dignitate, vel adminiſtratione funguntur *l. un. C. in quib. cauſ. mil. fori præſcr.* Sic in ſcriniis palatii *l.* 2. *l.* 3. *l.* 7. *l.* 9. *l.* 12. C. *de proxim. ſacr. ſcrin.* vel in alio quocumque officio *militare l.*1. C. *de tabular.*

Militaris, *e.* quidquid ad militiam pertinet. Sic

Militare delictum, quod quis ut miles admittit, quale eſt quod diſciplina militari prohibetur, vel ſeverius vindicatur *l.* 6. §. 6. *D. de injuſt. irr. rupt. l.* 22. §. *ult. D. de legat.* 3. *l.* 11. *D. de teſtam. milit. l.* 2. *l.* 6. *D. de re milit. l.*7. C. *eod. tit.* Unde militare delictum communi opponitur *l.* 2. *D. de veteran. & milit. ſucceſſ.*

Militaris judex *l.* 1. C. *ſi non a compet. jud.* & *rubr. tit.* C. *de offic. milit. jud.* opponitur civili judici, quemadmodum militare judicium ordinario in *l.* 9. *Cod. Th. de juriſd. & ubi quis conv.* qua lege prohibetur, ne civilis cauſa ad militare judicium ſine reſcripto trahatur. Similis prohibitio, ne curiales, vel privatæ conditionis perſonæ ad militare exhibeantur judicium *l.*2. C. *de offic. milit. judic.*

Militare jus (i. e. facultas) quod in teſtamenti factione juri communi opponitur *l.* 3. *l.* 4. *l.* 7. *l.* 10. *l.* 11. *de teſtam. milit.* vide *Teſtamentum.*

Militari manu, vide ſub voce *Manus.*

Militare ſtipendium, vide ſtipendium. *Militaris* veſtis. vide *Veſtis.*

Militaris via, quæ græcis λεωφόρος, i. e. via publica *l. ult. D. de loc. publ.*

Militares l. 20. *l.* 21. C. *Th. de erog. milit. annon.* pro militibus, qui *militares* viri appellantur *in l.*6. §. 3. *D. de off præſ.*

Militariter pro militari more *l.* 4. §. 5. *D de re milit.* Et militariter ornatum dixit Tacit. *lib.* 16. *annal.*

Militia. Ejus non unum genus eſt. Quædam enim *armata* adpellatur, quædam *togata*, quædam *palatina*, quædam *litterata.* Armatæ fit mentio *l.*6. *l.*18. *D. de re judic. l.* 1. C. *de juris & fact. ignor. l.*4. C. *qui dare tut.* de qua, ait Ulpianus *tit.* 3. *reg.* §.5. *Militia* jus Quiritium accipit Latinus, ſi inter vigiles Romæ ſex annis militaverit. Ibi tamen pro *militia jus*, *militiam* vulgo habent codices.

Ad *militiam* togatam pertinet *urbana* illa quam vocat, reſpondendi, cavendi, ſcribendi *militiam* Cicero *pro Muren. c.*9. quo ſenſu & militare cauſarum patronos, aiunt Impp. Leo, & Anthem. *in l.* 13. C. *de advoc. div. jud.* Ad Togatam quoque *militiam* partim refertur, quæ *palatina* dicitur Symmacho *lib.*5. *Epiſt.*74. & Sidon. Apollinar. *lib.* 1. *Epiſt.*6. & *Militia* palatii apud Caſſiod. *lib.* 1.

1. *var.* *c.* 19. quo pertinent officia in palatio, veluti adjutorium Quæſtoris *Novel.* 35. Silentiariorum *l.* 30. §. *ult.* C. *de inoff. teſt.* Militia litterata eorum, qui in ſacris ſcriniis militant *l.* 8. C. *de proxim. ſacr. ſcrin.* domeſticorum, ſimiliumque. Hujus autem generis *militiæ*, ſive officia cum commodis, & ſalariis, quæ horum cauſſa a principe tribuebantur, ad heredes tranſmittebantur ſub certa pecuniæ definitione *l. ult.* C. *de pignor.* *l.* 5. C. *qui milit. poſſ.* immo quædam & vendi, & pignore obligari poterant *Nov.* 53. *c.* 5. *l.* 52. §. 2. *D. de act. emt.* *l. ult.* C. *de pign.* *l.* 3. §. 7. *D. de muner.* Si quis ergo ab officio deſiſtens, voluntaria abdicatione in ſuum locum induceret alium, *militiam* alienare, relinquere alii, & vendere ſucceſſori, hic autem ſibi comparare ſcriptum prætorium, quæſtorium, tribunicium dicebatur. Præterea hæc militia tranſmittebatur in liberos, quamvis non eſſent heredes *Nov.* 35. quin & in heredes extraneos, modo inferrent pro introitu ſolidos centum. Si vel liberi vel heredes minus idonei eſſent ad militiam hanc, vel ob quamcumque cauſſam alii ſubrogarentur, hi pretium liberis, heredibuſque defuncti præſtabant *l.* 7. *l.* 11. *Cod. de proxim. ſacr. ſcrin.* quod fiebat de commilitonum ſententia, vel (ut uſitatis verbis utamur) ex communi eorum, qui in eadem ſchola, i. e. ordine ſtatuti erant, placito. Et præſtatio illa dicebatur ſcholæ placitum *l. ult* C. *de pign.* vel *Caſus militiæ Nov.* 53. *c.* 5. ubi ejuſmodi beneficium *militia ex caſu* adpellatur.

Militiæ nomen videtur etiam pro annonis, ſalariiſque ſumi, quæ armatan., vel inermem militiam exercentibus publice præſtabantur *l.* 22. *D. de legat.* 2. Lucius Titius in teſtamento ſuo publico Mævio militiam ſuam reliquit, ſive pecuniam ejus quæcumque redigi ex venditione potuerit. Sic *l.* 49. §. 1. *D. eod.* *l.* 11. §. 16. *l.* 102. §. *ult. D. de legat.* 3. *l.* 18. §. 2. *D. de alim. vel cib. leg.* *l.* 3. §. 7. *D. de minor.* *l.* 30. C. *de inoff. teſt.* *l.* 27. C. *de pignor.* *l.* 6. § 3. C. *de advoc. div. jud.* *l.* 20. C. *de collat.*

Uti vero *militiæ* nomen commoda, & officium, ita & onus conferendi milites denotat, quemadmodum in *l.* 3. *l.* 10. *l.* 16. C. *Theod. de medic. & prof.* ubi immunes ab hoc onere medici, & profeſſores litterarum una cum uxoribus ſuis, & filiis pronunciantur.

M I L I U M, genus frugis, cujus meminit Ulpianus *l.* 27. §. 19. *D. ad Leg. Aquil.* Nomen a maxima numerorum ſumma, quæ eſt mille, cepiſſe quidam putant, teſte Feſto. Rectius a Græco μελίνη, quo vocabulo milium non minus, quam panicum legumen derivari ait *Hein.*

M I L L E paſſus non a milliario urbis, ſed a continentibus ædificiis numerandi ſunt, ait Macer in *l.* 154. *D. de verb. ſignif.*

M I L L I A R E & *Milliarium* *l.* 42. *D. de excuſ. tut.* *l.* 1. §. 4. *D. de off. præf. urb.* *l.* 4. §. 1. *D. de hered. inſt.* eſt mille paſſuum ſpatium, ſeu iter. Iſid. *lib.* 5. *orig. c. ult.* Menſuras, ait, viarum nos *Milliaria* dicimus: Et mox: *Milliarium* mille paſſibus terminatur, habens pedum quinque millia. Quia porro Milliaria lapidibus diſtingui ſolebant, hinc lapidum iſtorum quilibet *Milliarium* dictus, & ſæpe dicimus ad vigeſimum lapidem, h. e. ad vigeſimum milliare *l.* 154. *D. de verb. ſignif.* Et ultra centeſimum lapidem, & centeſimum milliarium idem

idem valent *l.* 21. §.2.3. *D. de excuſ. tut. l.* 42. *D.* & §.18. *Inſt. eod. tit.* De *Milliario* urbis, columna aurea in capite Romani fori ſtatuta, ſcribit Plinius *lib.* 3. *c.* 5. his verbis: Roma dividitur in regiones quatuordecim, compitalarium 265. paſſ. ejuſdem ſpatii menſura currente a milliario in capite Romani fori ſtatuto ad ſingulas portas, quæ ſunt hodie numero triginta & ſeptem. Tacit. *hiſt. lib.* 1. *c.* 27. Otho innixus liberto per Tiberianam domum in velabrum, inde ad milliarium aureum ſub ædem ſaturni pergit. Vide Pitiſc. *in Suet. Oth VI.* 3. 9. *p.* 372. Bergier *de publ. viis lib.* 3. *c.* 11. & 12. Ever. Otto *de tutel. viar. lib.* 2. *c.* 4. & *c.* 6. *p.* 389. De Milliario Conſtantinopolitano vide Suid. in verbo *μιλιον.* Codin. *de orig. Conſtantin. p.* 20. & Ever. Ott. *dicto lib.* 2. *c.* 8. *de tutel. viar. p.* 394. & *ſequ.* Fit & ſeptimiliarii, vel ſeptimi milliarii mentio in ſubſcriptione *l.* 4. *C. de recept. arb. l. ult. C. de legit. tut. l.* 30. *C. de jure dot. l. ult. C. de bon. libert. l.* 3. *C. de agricol. & cenſit.* Locus fuit ſeptem millibus paſſuum ab urbe Conſtantinopolitana diſtans, Imperatorum Palatio nobilitatus, qui aliquoties *ſeptimus*, græcis *ἑβδομος*, vel *hepta* dicitur. Marcellin. Comes *in Chronico*: *Celere & Venantio Coſſ. Indict.* 7. Procop. *lib.* 1. *de ædific. Juſtiniani.* Liberat. *in breviario de cauſſa Neſtoriana c* 9.

MILLIARIUM in *l* 19. §. 12. *D. de aur. arg. leg.* Inſtrumento balneatorio legato. Milliaria legato cedere, ait Paullus *Sent. lib.* 3. *tit.* 6. §. 65. Erat igitur vas ad coquendum idoneum, quod non in coquinatorio tantum, ſed & in balneatorio ponitur a Palladio, ut & a Seneca *lib.* 3. & 4. *nat. quæſt.* Athenæus *lib.* 3. *deipnoſoph. c.* 20. Uſurpat hoc verbum & Cato *de re ruſt. c.* 20. 22. & 135. Formam accurate deſcripſit Iſ. Voſſius *ad Catull. p.* 318. & *ſequ.* ubi obſervat, *Milliarium* dictum eſſe, vel a pondere mille librarum, vel quod mille caperet menſuras, & perperam quoſdam exiſtimare, iſtud a coquendo milio ita dictum eſſe. Quare & rectius per duplex, quam per unicum L. ſcribitur. Quod autem & miliarium vas, & miliarium lapidem hoc modo ſcriptum reperias in codicibus, non movet: Nam litteram reliquis majorem in verbo vim habere geminandi, nemo neſcit. Propter magnitudinem ſummis culinarum tabulatis ſuſpendi ſolita milliaria vaſa probat idem Voſſ. *ex Senec. epiſt.* 57. ubi de Crypta Neapolitana ad Pauſilypum: Quid enim intereſt, ait Sen. utrum ſupra aliquem Milliarium ruat, an mons? Nihil invenies. Iſta de forma. *Milliarii* ex Voſſio attulit prolixe ſatis. *Hein.*

MIMUS, vox græca a *μιμεομαι* imitor. De mimis ſervis mentio eſt *l.* 37. §. *ult. D. de ædilit. edict.*

MINÆ capitales *l.* 7. *C. de his, qui vi metuſve cauſ.* Quibus opponuntur luſoriæ *l.* 4. *D. ſi cui plus quam per leg. Falc.*

MINARI, ſeu comminari *l.* 4. *D. ad leg. jul. de adult. l.* 1. §.26. *D. ad SC. Silan.* At *minare* verbum frequens apud D. Hieron. & in legibus antiquis Longobard. Burgund. Alemann. & in lege Salica, eſt agere, vel ante ſe pellere. Hinc Anianus. Actus qua pecora minare conſuevimus. Apulei. *lib.* 3. Nos duos aſinos minantes, baculis exigunt. Sic Auſonius de Myronis bucula: Ageret juvencas cum domum paſtor ſuas. Suam relinquere me minabat ut ſuam. Dicitur & preminare apud Apul. *lib.* 5.

Mi-

Minax favor *l. un. C. Th. ſi quacumq. præd. poteſt.* male fervor *in C. Juſt. eod. tit.*

Minicius, Vid. Minucius.

Minicularius. Ex Codice Theod. & quidem ex *l.* 3. *de indulg. debit.* hoc verbum eitant Lexicographi, quaſi idem ſit ac Miniator, ſeu Miniculator, qui minio inficit, & illinit: Sed perperam, cum ibi legendum ſit minuſcularius, de quo vide infra.

Miniculator. In *l.* 7. *D. de oper. libert.* legit Accurſius: Si forte librarius, vel miniculator, vel calculator. Sed ibi Nomenclator rectius aut nomenculator legitur, ut in *l. ult. §. ult. D. de liberal. cauſ.*

Minime in notis Juriſconſultorum ad aliorum opera idem eſt, ac immo, vero *l.*53. §.1. *l.* 54. *D. de act. emt. & vend.*

Minimus, *a*, *um.* Qui lancem maximam, mediam, minimam relinquebat *l.* 31. *D. de aur. arg. legat.* Minimum pro re minima in *l.* 153. *C. Th. de decur. l.*9. *D. de regul. jur.*

Minister pro ſervo *l.* 22. §. 8. *D. ſolut. matr.* & alius quivis juſſa alterius faciens, ut miniſter Ducis *l.* 3. *C. Th. ad leg. jul. repetund. Miniſtri* ſtratorum *l.* 1. *C. Th. & Juſt. de cuſtod. reor.* i. e. cuſtodes carceris, & Clavicularii, qui & *forales miniſtri* adpellantur *l.*6. *C. Theod.* Eſt quoque mandatarius, ut Miniſter cædis *l.* 14. *C. de SC. Silan.* Miniſter litis, i. e. procurator, vel cognitor *l. ult. C. Th. de cognit.*

Ministri pro Clericis, & Eccleſiæ Paſtoribus *l.*10. *l.*31. *l.* 41. *l. ult. C. Th. de Epiſc. l.* 14. *ejuſd. C. de pagan.*

Ministeriales *l.* 5. *C. Th. de diverſ. off.* qui miniſteriales Dominici vocantur in Notit. Imp. erant ſub diſpoſitione viri ſpectabilis Caſtrenſis, & ſic Caſtrenſianorum numero, de quibus vide ſub voce Caſtrenſiani. In gloſſ. Iſidori: Anculus Miniſterialis Domus Regiæ: Gothofr.

Ministeriani, de quibus *rubr. tit.* C. *Juſt.* Apud Suidam, ut repoſuit Cujacius *μινιςεριανος καςρενσιανος* Miniſterianorum notitia olim legi quartæ *dict. tit.* ſubjecta fuit, quæ ſi hodie exſtaret, facillima hujus rei notitia eſſet. Dubium eſt, an iidem fuerint miniſteriani, ac Caſtrenſiani, an vero dicamus, poſt generalem Caſtrenſianorum adpellationem, ſpecialem Miniſterianorum ſubjici, quippe hi numero illorum fuerunt, ut modo dictum eſt. Nihil tamen intereſt, dicamus in dicta rubrica parallelismum eſſe, ut iidem videlicet ſint Caſtrenſiani, & miniſteriani, qualis parallelismus occurrit. Titulo Digeſtorum de officio procuratoris Cæſaris, vel Rationalis: Iidem enim erant *procuratores Cæſaris, & Rationales*, vide Gothofr. *Comm. ad C. Theod. tit. de Caſtrenſian. ad* .1. *& tit. de diverſ. off. ad l.* 15. *&* 6.

Ministerium pro opera, quæ interventu perſonæ præſtatur, ut in *l.*50. §.1. *D. de furt.* Qui miniſterium, atque adjutorium ad ſurripiendas res præbet.

Miniſterium publicum *l.* 1. *D. ad leg. jul. repetund.* Si quis in honore, miniſteriove publico ſit *l.* 38. *§. ult. D. ad leg. jul. de adult.*

Miniſterii aulici meminit Lamprid. in Alex. Sev. *c.* 41. Aulicum, inquit, miniſterium, ut eſſent tot homines in ſingulis officiis, quot neceſſitas poſtularet; ita ut annonas non dignitatem acciperent, fullones & veſtitores & piſtores, & pincernæ omnes Caſtrenſes miniſtri. Eo igitur ſpectat miniſterium Caſtrenſe, de quo vide ſub voce *Caſtrenſiani.*

Miniſterium ſacrum principis eo quoque refertur, de quo *l.* 4. *pr.* C. *de caſtrens.*

Miniſterium judicis pro officio judicis in *l.* 1 C. *Th. unde vi*, ubi judices qui auctoritatis ſuæ formidabile miniſterium objiciant.

Miniſterium pro ſacerdotio, vel officio ſacro: Sic miniſterium Diaconi *l.* 111. *Cod. Th. de decur.* miniſterium Eccleſiæ *l.*39. C.*Th. de epiſc. & cler.*

Miniſterium utique & domini ſervis exhibere dicuntur. Senec. *lib.*3. *de benef. c.* 21. Quamdiu, ait, præſtatur quod a ſervis exigi ſolet, miniſterium eſt. In miniſterio ergo eſſe dicuntur ſervi, ſive proprii, ſive alieni, aut etiam liberi (homines) nobis bona fide ſervientes *l.*2. §.14. *D. de vi bonor. rapt.*

Miniſteria pro miniſtris *l.* 2. C. *Juſt.* *l.*14. C. *Th. de Epiſc.* Sic tutelam corruptis miniſteriis Prætoris redimere *l.* 3. §. 15. *D. de ſuſp. tut.* Magiſtratibus municipalibus traditi, vel publicis miniſteriis *l.* 1. §. 10. *D. de fugitiv.* Apulei. *de aſin. aur. lib.*3. Tum me per proſcenium medium veluti quamdam victimam publica miniſteria perducunt. Ita etiam pro ſervis dicuntur miniſteria. Sic miniſteria, quibus pater familias inſtructus erat in fundo *l.* 12. §. 31. *D. de inſtr. vel inſtr.* vide & *l.*21. *D. de donat. int. vir. & ux.* Paull. *lib.* 3. *Sent. tit.* 6. §. 72.

Miniſterium non modo perſonarum, ſed & rerum, v. g. vocis, uti dicimus *l.* 7. §. *ult. D. de ſuppell. legat.* & balneorum, ut in *l.* 10. *C. Th. ne comitib. & tribun. lavacr. præſtetur.*

Miniſteria etiam ſunt vaſa, quibus cibus, & potus in conviviis miniſtratur, ut apud Paull. *lib.*3. *Sent. tit.* 4. §. 86. & Ulp. *l.* 19. §. 12. *D. de aur. arg. leg.* Lamprid. *in Alex c.*34. Ducentarum librarum argenti pondus ejus miniſterium numquam tranſiit, & *cap.* 41. Quum argentum in miniſterio plus ducentis libris non haberet. Græcum διακονία eadem notione occurrit. *I. Macchab.*10. *v.*58. de his vide plura apud Claud. Salmaſ. *ad ſcript. hiſt. Aug. p.*30. & *in obſerv. ad jus Attic. c.* 23. ad quem remittit. *Hein.*

MINISTRARE eſt miniſterium exhibere *l.* 25. *D. de pecul.* *l.*1. §.4. *D. de publican. & vectig.*

MINISTRATOR, miniſter. Sic miniſtratores ſervi *l.*203. *D. de verb. ſignif.*

MINOR aliquando ſumitur pro eo quod medium eſt, ut *minor* capitis deminutio, i. e. media §. 2. *Inſt. de capit. demin.* minor libertas, quæ eſt inter juſtam, & dedititiam. Mart. *lib.*4. Cum plebs & minor ordo, maximuſque.

Minor ratione ætatis. Ita minor ætate *l.*16. *C. de liberal. cauſ.* *l.*7. *C. de muner. patrimon.* minor ætas *l. ult. C. ſi min. fact.* Minor viginti annis Ulp. *tit.* 1. *Reſp.* §. 13. & §.5. *Inſt. qui & ex quib. cauſ. man.* Minor quam 20. annis *l.*102. *D. de legat* 1. minor quam 20. annis natu *l.* 7. *D. ſi quid in fraud. patr.* Conſtruitur & cum genitivo, ut minores annorum *l.* 13. §. *ult. D. de tut. & cur.* Minor 25. annorum *l.* 6. §.1. *D. de decur.* *l.*57. *D. de re judic.*

Minor 20. annorum, cui, præterquam cauſa cognita, manumittere eſt prohibitum, non intelligitur, qui diem ſupremum agit anni viceſimi *l.*1. *D. de manum.* Sed in lege Julia de adulteriis, quæ *minorem* annis 25. accuſare prohibet *l.* 15. §. 6. *D. ad leg. Jul. de adult.* talem accipimus, qui viceſimum quintum annum ætatis

tatis agit *d. l.* In edicto quoque Prætorio de minoribus, *minorem* 25 annis natum etiam die natalis ſui adhuc dicimus ante horam, qua natus eſt, ut, ſi captus ſit, reſtituatur, & a momento in momentum ſpectetur *l.* 3. §. 3. *D. de minor.* Verum, in honoribus adipiſcendis, annus viceſimus quintus cœptus pro pleno habetur *l.* 8. *D. de mun. & hon.*

Minor majori oppoſitus, ut in *l.* 21. *D. de adquir. vel omitt. hered.* vel abſolute poſitus, ut in *l.* 1. *D. de minor.* minorem 25 annis ſignificat. Quumque & impuberes nondum juſtæ illius ætatis ſint, hi aliquando minores vocantur *l.* 34. §. 1. *D. de minor. l.* 2. *l.* 3. *l. ult. C. ſi tut. vel cur. interv. rubr. C. ſi ex plur. tut. vel cur. omn. vel un.*

Minor ratione facultatum, ut minor centenario *l.* 16. *D. de jur. patron.*

Minores Magiſtratus qui ſint, vide ſub voce *Magiſtratus.*

Minoris, genitivus cum pluribus verbis in jure noſtro jungitur, aliquando & omiſſo per ellipſin verbo nomini adjicitur. Sie quanti minoris actio *l.* 47. *D. de ædilit. edict.* Minoris condemnare quam juratum eſt *l.* 4. §. 3. *D. de in lit. jur.*

Minores pro poſteris uſurpari, quando graduum adpellationes deficiunt, Servius ad illa Virg. *lib.* 8. *Æneid v.*268. *lætique minores ſervavere diem*, monuit.

MINTURNÆ oppidum in Campania, cujus ſit mentio *l.*13. §. 1. *D. locat.* Colonia Liv. *lib.* 10. *c.* 21. Plin. *lib.* 3. *c.* 3. De hujus incolis *Minturnenſibus* vide *leg.* 8. §. 5. *D. ſi ſervit. vind.* Marius apud eos delituit. Cic. *pro Planco c.*10. Minturnenſe flumen memoratur in *d. l.* 13. §. 5. *D. locat.* Ita adpellatur Liris qui Minturnas præterlabebatur. Liv. *lib.* 80. *c.* 21. Plin. *lib.* 3. *c.*. 5. & Cic. *de legib. lib.* 2. *c.* 3. Oppidum illud nunc Trajetum caſtellum eſſe dicunt.

MINUCIUS vel Minicius, quem ut Sabino & Caſſio poſteriorem, ita Juliano & Pomponio antiquiorem fuiſſe conſtat ex *l.*6. §.4. *D. de act. emt. vend. & l.* 32. *D. locat.* Idem ac Minicius Natalis, ad quem reſcripſiſſe Trajanum Ulpianus ait in *l.*11.§.15. *D. de act. emt. vend.* In marmoribus Coſ. *Augur. procoſ. Libyæ*, item *Leg. Aug. pro prætore* provinciæ Mœſiæ inferioris vocatur. Grut. *inſcript. p.*59.8. *& p.*49. 6.

MINUERE & augere opponuntur *l.* 19. *D. de tritic. vin. ol.* & alibi paſſim. *Minuere* pro officere detrahere. Sie, minuendæ opinionis cauſſa *l.* 14. *D. de injur.* Minuere magiſtratum Liv. *lib.* 4. *c.* 24. (de Mamerco, dictatore, qui cenſuram quinquennalem prius, annuam fecerat) a cenſoribus, ait, tribu motus & ærarius factus eſt, quod magiſtratum populi Romani minuiſſet. Minuere majeſtatem populi Romani Cic. *in Verr.*5. *c.*20. dixit.

Minuere pro alienare *l.*31. *D. de reb. auct. jud. poſſid.. l. ult.* §.2. *D. de dol. mal. & met. excepe.*

Minuere pro mutare. Ita capite minui, ſive deportatione *l.*6. §. 7. D. *de injuſt. rupt. irrit.* ſive adrogatione *l.* 3. *D. de capit. minut.* vel aliis modis, de quibus ſub voce *caput*, non eſt caput amittere, ſed mutare; quoniam capitis deminutio eſt ſtatus prioris mutatio *pr. Inſt. & l.* 1. *D. de capit. minut. & l.*17. *in fine D. de oper. libert.* Ita exiſtimat Guil. Forner. in *ſelect. jur. lib.*1. *c* 26. huc etiam referens locum Terent. *Hecyr. act.* 4. *ſcen.* 3. *v.* 9. Non minuam meum conſilium, i. e. non mutabo ut & alium ejuſdem *in Andr. Act.*2. *ſcen.*3. *v.*17.

Sed

Sed conſtructionem cum ablativo facere, ut deminui, vel minui hic potius in vulgari notione, pro privari, vel jacturam facere, ſit accipiendum recte ſentit Heinecc. Quamquam enim, qui capite minuitur, ſtatum mutet, non ideo caput mutare, quam eo privari dici proprie poteſt.

MINUS adverb. aliquando pro ſimplici negatione ponitur. Aliquando tamen & comparative, ut minus commode frui *l.* 3. §. *ult. D. de itin. actuq. priv.* & hoc ſenſu non raro adjicitur *quam*, ut in *l.* 8. §. 1. *D. de bon. libert.* jungitur etiam cum comparativo in caſu primo poſito, ut minus utilior *l.* 5. §. 10. *D. de reb. eor. qui ſub tut.*

Non *minus quam*, pro æque, ac frequentiſſime accipitur, ſed ita ut membra comparata inter ſe non raro tranſponant, e. g. ex verbis non minus quam mente, quum dicendum fuiſſet, non minus ex mente quam verbis, vid. *l.* 7. §. 8. *D. de pact.* §. 3. *Inſt. de Leg. Aquil.*

MINUSCULARIUS. Minuſcularii in *l.* 3. *C. Theod. de indulg. debit.* ſunt ſpeciales, & minimi tributorum exactores, a minuſculo. In veteri *gloſſar.* Vectigal minuſculum. Auguſt. de civitate Dei *lib.* 7. *c.* 4. Minuſcularios vectigalium conductores diſerte vocat.

Minuſcularius aquæductus *l.* 10. *C. de aqued.* i. e. tenuior, & deminutus, ut Cujacius interpretatur. Ita & minuſcula præmia, Imperatores & Tyranni minuſculi apud Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptores. Item minuſculariæ, & tenuiores res *l.* 1. *C. de defenſ. civit.*

MINUTATIM, ſenſim, ut flumen minutatim receſſit *l.* 39. *D. de adquir. rer. dom.* item particulatim, ut minutatim ſingulos convenire *l.* 8. §. 5. *D. de tranſact.*

MINUTIO capitis *l.* 5. §. *ult. D. de extraord. cogn.* ſeu deminutio *l.* 2. *l.* 5. §. *ult. D. de capitis minut.* Quid ſit, ſupra dictum eſt in art. *caput.*

MINUTUS, *a*, *um* parvum. Minutæ ſummæ *l.* 90. §. *ult. D. de pact.* Minutula ſumma *l.* 192. *D. de verb. ſign.*

MIRABILEM partum Imp. adpellat, qui a majore 50 annis editur *l.* 12. *C. de legit. hered.*

MIRACULUM *Nov.* 105. *c.* 1. In iis quæ raro fiunt, miraculum eſt, i. e. ejuſmodi res miramur.

MIRARI *l.* 108. §. 13. *D. de legat.* 1. *l.* 13. *pr. D. de in diem addict.*

MIRUS, *a*, *um l.* 63. *D. de ædilit. edict. l.* 55. *D. de legat.* 3.

MISCELLUS, *a um*, quod ex variis conſtat. *Miſcella* Lex adpellatur Julia, & Papia Poppæa in *l. ult. C. de ind. viduit.* & quidem non tota, ſed caput dumtaxat de legatis, & libertate ſub conditione datis, quod id caput ex lege Julia, & Pappia, SCo, cujus meminit Juſtinianus *l.* 3. *C. de indict. viduit.* & cautione Muciana conflatum eſt. Ita cum Jac. Gothofr. *ad Leg. jul. & Pap. Pop.* ſentit Heineccius. Non igitur ita dicta a *Julio Miſcello* quodam, quod nomen univerſa ignorat antiquitas; etſi contrariam ſententiam tueantur Jo. Robertus, & Jan. Vinc. Gravina *de legib. & SC.* § 16. freti auctoritate Juſtiniani *Novell.* 22. c. 43. adverſus quos etiam Cujac. Briſſ. & Ant. Auguſtinus. Adde Menag. *Amæn. jur. civ. c* 39. *p.* 305. *ſequ.*

MISCERE pro conjungere, ut miſcere extraneum heredem liberi *l.* 3. §. *ult. D. de reb. dub.*

Miſcere pro ſe immiſcere, idque proprie facere dicuntur ſui, & neceſſarii heredes, ſicuti extranei pro herede gerere. Ita ne vel miſ-

miſcuiſſe neceſſarii, vel ceteri pro herede geſſiſſe videantur *l.* 14. §. 8. *D. de religioſ.* Neceſſarii heredes, ſi ſe miſceant hereditati *l.* 5. *D. ad SC. Silan.* Miſcere ſe negotiis *l.* 39. §. 11. *D. de adminiſtr tut.* tutelæ *l.* 2. §. 42. *ad SC. Tertull.*

Miſcere pro implicari, ut, ſi cum Fiſco aliquem contractum damnoſum miſcuiſſent *l.* 9. *D. de confirm. tut. vel cur.* miſcere ſe illicitis contractibus *l.* 3. *C. Th. de contr. empt.*

Miſcere pro conferre: ita miſcere dotem paternæ ſubſtantiæ *l. un. C. Theod. unde liberi.* Quo ſenſu etiam collationes commiſcere cum bonis defunctæ perſonæ, dixit Imp. *l.* 19. C. *in fin. de coll.*

Miſcere denique eſt turbare *l.* 17. *C. Th. de pœn.* Phædr. *lib.* 1. *fab.* 2. procax libertas civitatem miſcuit.

MISER, *a*, *um* tribuitur reis criminum, qui in carceribus cuſtodiuntur *l.* 5. C. *Theod. de iis quæ adminiſtr.* & parentibus *ατεκνοις l.* 1. *C. Th. de jur. liberor.*

MISERABILIS, *e*. Miſerabilis egeſtas *l. ult.* C. *Th. de alim. quæ inop.* Miſerabilis injuria *l.* 50. C. *Th. de curſ. publ.* Miſerabiles perſonæ *l.* 1. *C. quand. Imp. inter pup. vel vid.* preces *l.* 26. C. *de judæis*.

MISERANDA fortuna *l. un. C. Th. de patr. qui fil. diſtrax.*

MISERATIO idem quod miſericordia. Miſeratio precum *l.* 26. C. *Theod. de cohort.* Miſeratio etiam vocatur in *l.* 1. C. *Th.* & *l.* 2. *C. Juſtin. de abolit.* tergiverſatio, quando quis ab accuſatione deſiſtit, & abolitionem poſtulat.

MISERICORDIA. Eam Cicero *lib.* 4. *Tuſcul.* *c.* 8. definit, ægritudinem ex miſeria alterius injuria laborantis. Seneca vero, ex mente Stoicorum, miſericordiam virtutem eſſe negantium; vitium puſilli animi ad ſpeciem alienorum malorum ſuccidentis. *Miſericordia* ſanguinis, i. e. ſanguini debita *l.* 3. C. *Th. de matern. bon.* Qui miſericordiæ cauſſa, quam ipſe non habet, infantem exponit *l.* 4. *D. de agnoſc. & al. liber.*

MISERICORS qui funeravit in hoc, ut mortuum ſepeliret *l.* 14. §. 7. *D. de religioſ.*

MISSA in *c. Jacobus* 47. *de conſecr. diſt.* eſt ſacrum piaculare, quod a Sacerdote offertur. De hujus vocis origine variant Scriptores. Quidam hebræum nomen eſſe putarunt ex *Deut.* 16. *v.* 10. ubi vox *miſſah*, quæ oblationem ſignificat, reperitur. Alii illud deducunt ex Græca voce *μυησις*, a verbo *μυεω*, quod eſt doceo, inſtituo, & ſpiritualiter inſtituo, quaſi in terminatione dumtaxat mutatio ſit facta. Alii *miſſæ* vocabulum a mittendo dictum volunt. *Miſſa* enim idem eſt ac miſſio, ſicut *remiſſam* pro remiſſione apud Tertullianum, & Cyprianum legimus. Miſſam igitur dictam volunt, vel propter bona ad populum miſſa, vel propter tranſmiſſionem precum ad Deum per miniſterium Sacerdotis, vel propter dimiſſionem, vel catechumenorum dumtaxat, vel totius populi, ſolemni formula factam, *ite. miſſa* (hoc eſt, dimiſſio) *eſt.* Uti autem communiter vox hæc pro miſſione ſumitur, ſic præterea etiam accipitur (1) pro oblationibus, & precibus, quæ ab initio liturgiæ uſque ad dimiſſionem catechumenorum expleatur *Conc. Carthag.* 4. *c.* 84. *Conc. Valent. c.* 1. (2) pro parte liturgiæ, quæ eſt ab offertorio uſque ad finem, & dicitur *miſſa* fidelium Cæſar. *Arelat. hom.* 12. (3) pro collectis, ſeu orationibus, quæ in miſſa ſtricte dicta legi ſolent Concil. *Milevit.* 2. *c.* 12.

c.12. (4) pro nuda lectione cum intermiſſione pſalmorum, (5) pro divino officio, id eſt, vel matutino, vel veſpertino Conc. *Agathenſ. c.*30. (6) pro ipſa feſtivitate a potiori denominata, ut ſcriptores mediæ ætatis facere ſolent Ivo Carnot. *in decreto p.* 15. *c.* 190. (7) pro toto officio, quatenus Catechumenorum & fidelium miſſam comprehendit.

M I S S A L E, *lis*, liber eccleſiaſticus, in quo continetur miſſarum officium, a Zacharia P. primum compoſitus, deinde a Gregor. M. in meliorem formam redactus, cui *ſacramentarii*, ſeu libri ſacramentorum titulum impoſuit. Juſſu Concilii Tridentini liber ille fuit correctus cum aliis. *Miſſale plenarium*, liber eccleſiaſticus, in quo Evangelia, & epiſtolæ pleniter continentur.

Μ Ι Σ Θ Ω Τ Η Σ, qui aliquid conductum habet. Modeſt. *in l.* 49. *pr. D. locati.* *οι επιτροποι γενομενοι μισθιεται καισαρες γενεσθαι κωλυονται*, i e. curatores creati prohibentur aliquid a Cæſare conductum habere. Et paulo poſt, *εισιν κεκολυμενοι μισθωσασθαι και παρα τυ ταμιυ χ..ρια.* Sunt prohibiti fiſci poſſeſſiones conducere.

M I S S I B I L I S, *e.* Miſſibilia tela, quæ manu mittuntur, & procul jaciuntur. Juſtinianus in *Nov* 85. *c.* 4. *τυς τε καλυμενυς ζιβυννυς ητοι μισσιλια*, quique vocantur Zibunni, vel miſſibilia. Sidon. *Apollinar. lib.* 4 *Epiſt.* 20. *ad Domitian* lanceis uncatis, ſecuribuſque miſſibilibus dextræ refertæ. Sic apud Veget. legendum variis locis.

M I S S I L I A, quæ in vulgus a Magiſtratibus, Principibuſve, ludos edentibus, aut alias in publicum prodeuntibus, jactantur. Ita Prætores, & Conſules, qui miſſilia jactant in vulgus, ignorant, quid eorum quiſque accepturus ſit §. 49. *Inſt. de rer. diviſ.* vide & ibi Theophilum. De iis quoque *in l.* 9. §.7. *D. de acquir. rer. dom. l.* 8. *D. de contrah. empt.* *Nov.* 105. *c.* 1. 2. & ibi Cujac. Huc pertinent hi Martialis verſus *Epigr. lib.*8. Omnis habet ſua dona dies, nec linea dives. Ceſſat & in populum multa rapina cadit. Miſſilia ſpargere olim tam proprium erat Conſulum, ut hanc liberalitatem inde *υπατειαν* adpellaverint Græci, ceu Cujacius obſervavit *ad dict. Nov.*

M I S S I O pro immiſſione, ut miſſio in bona *l.* 5. §. 11. *&* §. 12. *D. ut in poſſeſſ. leg.* & miſſio legatorum *l.* 1. §. *ult. D. ne vis fiat ei*, quæ eſt *miſſio* in poſſeſſionem legatorum cauſſa, & una eſt ex ſequentibus. Nempe eſt *miſſio* in poſſeſſionem ex tribus cauſſis, rei ſervandæ cauſſa, item legatorum ſervandorum gratia, & ventris nomine *l.*1. *D. ex quib. cauſſ. in poſſeſſ.* & quidem ex his cauſſis olim in poſſeſſionem univerſam miſſio fiebat, cum *damni infecti* nomine, ſi non caveretur, nonniſi rei, de qua damnum timebatur, fieret miſſio, ut docet *d. l.* At novo jure Novellarum non amplius datur miſſio in poſſeſſionem omnium bonorum, ſed pro modo tantum debitæ quantitatis. *Nov.* 53. *c.* 4. *fin.*

Miſſio in poſſeſſionem *ex primo decreto, & ex ſecundo decreto* a prudentibus noſtris dicitur *arg l,*15. §. 16. *D. damn. infect.* quorum illud ſolam cuſtodiam, hoc & vendendi poteſtatem tribuit. In bonorum poſſeſſionem ex primo decreto mittimur, ſi quis judicii mutandi cauſſa fidejuſſorem dedit, & tamen neque poteſtatem ſui. facit, neque defenditur *l.*1. *pr. D. quib. ex cauſ. in poſſeſſ. eat.* ſive ſine fraude latitet *l.* 2. §. 1. *D. eod.* ſive apud hoſtes captivus ſit *l.* 6. §. 2. *D. eod.* ſive nullus ejus heres

heres exiſtat *l.* 8. *D. eod.* vel ſi debitor impubes eſſet, ſed nonniſi ad pubertatem *l.* 3. §. 1. *l.* 5. §. 2. *D. eod.* Ex *ſecundo decreto* in bona ejus iri jubet Prætor, qui fraudationis, i.e. fraudandorum creditorum cauſſa latitat, nec boni viri arbitratu defenditur *l.* 7. §. 1. *D. eod.* & tunc in poſſeſſionem miſſis, elapſo tempore conſtituto, jus eſt, bona, in quibus jam pignus conſequuti ſunt, vendendi *l.* 7. §. 1. 2. *ſequ. D. l.* 9. C. *eod. tit.*

Miſſio pro dimiſſione *l.* 17. *l.* 40. *l.* 90. *D. ad Leg. Falc.* quæ militibus datur, qua & ſacramento ſolvuntur, & ab exercitu dimittuntur. Multiplex autem ea eſt, vel *honeſta*, quæ conceditur ob impletum juſtum militiæ tempus *l.* 5. C. *de teſt. milit. l.* 7. C. *de fid. inſtrum.* quam Quinct. *Declam.* 13. & Livius paſſim juſtam adpellant. Eſtve *cauſſaria*, quæ ante tempus juſta aliqua de cauſſa datur, veluti ob valetudinem, qua, qui ſe excuſare vellet, jurejurando id faceret, neceſſe erat. Liv. *lib.* 6. *c.* 6. & *c.* 23. Apulei. *lib.* 4. *de aſin. aur.* Rebar enim, ait, me jam debilem prorſus, & exanimatum mereri cauſſariam miſſionem. Unde cauſſarios milites, quibus morbus cauſſa erat, ne militarent, Livius vocat. Tertia eſt *ignominioſa*, quæ ob delictum cum privatione exiſtimationis contingebat *l.* 2. *pr. D. de his qui not. infam.* Ignominioſa autem miſſio toties eſt, quoties is, qui mittit, addit nominatim, ignominiæ cauſſa ſe mittere. Semper enim debet addere, cur miles mittatur *l.* 2. §. 2. *D. de his qui not. infam.* Itaque *ignominiæ* mentio non abſciſſe neceſſaria eſt, ſed ſufficit narrari factum militis ignominioſa miſſione dignum. Et plerumque quidemantum adjici a Principe ſolere, ignominiæ cauſſa ſe mittere, ait Ulp. *l.* 2. *pr. D. de his qui not. infam.* at Macer Ictus diſerte, etſi ſine ignominiæ mentione miſſi ſunt, nihilominus ignominiæ cauſſa miſſos, intelligi, ſcribit *l.* 13 §. 3. *D. de re milit.* Miſſionis exemplum, in qua & delictorum, & ignominiæ fit diſerte mentio, exſtat apud Hirt. *de bello African. c.* 54. ubi inter alia Cæſar e ſuggeſtu ad concionem loquitur: C. Aviene! (erat Tribunus militum) quod in Italia milites pop. Romani contra Rempublicam inſtigaſti, rapinaſque per municipia feciſti, quodque mihi, reipublicæque inutilis fuiſti, & pro militibus tuam familiam, jumentaque in naves impoſuiſti, tuaque opera militibus tempore neceſſario reſpublica caret, ob eas res *ignominiæ cauſſa* ab exercitu te removeo, hodieque ex Africa abeſſe, & quantum potes, proficiſci jubeo.

Eſt & quartum genus *miſſionis* militum, ſi quis evitandorum munerum cauſſa militiam ſubiiſſet *l.* 2 §. 2. *D de his qui not. infam.* quæ miſſio exiſtimationem non lædebat. Quid autem differat a miſſione exauctoratio, de qua *d. l.* §. 2. vide ſub voce *exauctoratio*.

Miſſiones honorarias, vel quaslibet alias dicuntur quoque obtinere Decuriones *l.* 153. *C. Theod. de decur.*

Sed & gladiatoribus *miſſio* dari dicebatur. Senec. *lib.* 9. *controv.* 6. Abſciſſa miſſione gladiator, quem armatus fugerat, nudus inſequitur.

MITIGARE. Mitigatur ita *l.* 5. C. *famil. ercisc.*

MITIS, e, mitior lex ſequenda *l.* 15. *D. de bon. libert.* mitius conſtituendum *l.* 4. §. 1. *D. de incend. ruin. naufr.*

MITRA in ornamentis muliebribus numeratnr *l.* 25. §. *ult. D. de aur. arg. legat.* Si, ut ait

Gothofred. vetuſtatis cauſa comparata eſt, tamen mitras magis capitis tegendi, quam ornandi cauſſa comparatas, ait *l.* 23. §. 2. *verſ. muliebria D. eod. tit.* Etymologic. *μιτρα λεγεται ο γυναικειος της κεφαλης αναδεσμος.* Mitra vocatur muliebris faſcia capitis Suid. cum Heſychio: *μιτρα διαδημα η ζωνη.* Mitra faſcia vel Zona. Serv. *in lib 9. Æneid. v.* 616. Pilea virorum ſunt, mitræ feminarum, quas calanticas dicunt. Vide & Petr. Fabri. *lib.* 1. *ſemeſtr. c.* 15. *p.* 89.

Mitra proprium hodie dicitur ſummorum Pontificum ornamentum, ac tegumentum, & dein Cardinalium, Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum; cujus nominis mentionem judice Du-Freſne *in Gloſſario* apud veteres Scriptores de officiis Divinis non obſervamus. Epiſcopalis autem *mitra* triplicem ſpeciem ſtatuit ceremoniale Epiſcoporum *lib.* 1. *cap.* 17. unam, quæ pretioſa dicitur, quia gemmis vel laminis aureis, vel argenteis contexta eſſe ſolet, alteram, auriphrygiatam ſine gemmis, & laminis, vel ex ſerico albo, auro intermiſto, vel ex tela aurea ſimplici, tertiam, quæ ſimplex vocatur, ſine auro, & ſimplici ſerico damaſceno, vel alio, aut etiam linea, ex tela alba contecta, rubeis laciniis, & vittis pendentibus. Mitræ privilegium indultum a ſummis Pontificibus interdum aliis quam epiſcopis, v. g. Abbatibus, & Canonicis eccleſiarum cathedralium.

MITTENDARII *l.* 3. *l.* 7. *l.* 8. *C. de palatin. ſacr. largit.* inter Palatinos fuerunt tam in officio Comitis rerum privatarum, ut docet *l.* 2. *C. Th. eod. tit.* quam in officio Comitis ſacrarum largitionum, ut oſtendit *l.* 7. 8. 9. 23. *C. Theod. eod. tit.* Erant autem in ſcrinio, quod Canonum vocabatur, ut ex *d. l.* 7. diſcere licet, in quo ſcrinio canonum, tributorum, & functionum publicarum ratiocinia tractabantur: Poſtea ſeparatum ſcrinium conſtituere *l.* 7. *Cod. Juſt. eod. tit.* Ex hoc autem ſcrinio canonum ad canonis exactionem hi *mittendarii* mittebantur in provincias a Comitibus ſacrar. largitionum, & rerum privatarum, vide Jac. Gothofred. *Comm. ad d. l.* 2. *C. Th. de palatin. ſacr. larg.*

MITTERE in bona, in poſſeſſionem, quid ſit, dictum eſt ſupra ſub voce *miſſio.* Heic vero nota: *Mittere* in conſilium, i. e. poſt cauſſam peroratam Judicibus in conſilium eundi poteſtatem facere. Cic. *in Verr.* 2. 99. Accuſabo, reſpondebis. Teſtibus editis, ita mittam in conſilium. Idem pro *Cluent. c.* 32. Quum in conſilium mitterent Scalenum judicem, cui pecuniam dederant, non requirebant? Simili ſenſu Seneca *lib* 2. *de ira c.* 27. In conſilium de vita noſtra mittimur. Si verum ipſi dicere nobis voluerimus, pluris litem noſtram æſtimabimus. Si volumus æqui omnium rerum judices eſſe, hoc primum nobis ſuadeamus, neminem noſtrum eſſe ſine culpa. Vide ad hunc locum Lipſ.

Mitti in munus dicitur *l.* 1. *C. Th. de princ. agent. in reb.* vel, quod idem eſt, ad neceſſitates publicas, & privatas *l.* 3. *C. Th. & l.* 1. *C. Juſt. eod. tit.*

Mittere pro remittere, ut mitti ad judicem *l.* 8. *l.* 9. *D. de liberal. cauſ. l. ult. D. de quib. reb. ad jud. eat. l.* 22. *D. de jud.* ad arbitrum *l.* 1. §. 6. *D. ſi cui plus quam per Leg. Falc.* ſed & mitti ad actionem dixit Gaius *l* 26. *D. de ædilit. edict.* Seneca *lib.* 3. *de benef. c.* 7. Melior eſt conditio cauſſæ bonæ, ſi ad judicem, quam ſi ad arbitrum mittatur.

Mittere pro dimittere. Sic ſi mi-

ſmiſeratione cuſtodiam quis miſerit *l.* 14 *D. de cuſtod. & exhibit. reor.* Mittere militem *l.* 2. *pr. &* §. 2. *D. de his qui not. infam.* ignominiæ cauſſa ab Imperatore miſſus *l.* 2. §. 10. *D. eod. tit.* & contra miles miſſus honeſte *l.* 5. C. *eod. tit.* vide ſupra *miſſio.*

Mixtura in *l.* 82. *D. de cond. & dem. l* 29. *D. de uſurp. & uſuc.* tritæ eſt ſignificationis.

Mixtus, *a*, *um.* Mixtæ actiones, in quibus uterque actor eſt, ut puta finium regundorum, familiæ erciſcundæ, communi dividundo, interdictum uti poſſidetis; utrubi *l.* 37. *D. de oblig. & act. Mixtæ* actiones dicuntur ex cauſſa, quod tam in rem, quam in perſonam dantur, quales ſunt tres illæ priores actiones modo memoratæ §. 20. *Inſt. de act.* Unde Paulus: Finium, ait, regundorum actio in perſonam eſt, licet pro rei vindicatione ſit *l.* 1. *D. fin. regund.* Hereditatis etiam petitionem mixtam perſonalem actionem habere ait *l.* 7. C. *de hered. pet.*

Mixtæ quoque adpellantur actiones ab objecto, quæ tam rei, quam pœnæ perſequendæ cauſa comparatæ ſunt §. 17. §. 18. §. 19. *Inſt. de act.*

Mixtum Imperium, vide *Imperium.*

Mixta interdicta, quæ & prohibitoria ſunt, & exhibitoria *l.* 1. § 1. *D. de interd.*

Mixto jure, nempe lege, & more apud Ulp. *lib.* 5. *reſp. tit.* 4. §. 6. & 8.

Mixta munera tam perſonalia, quam patrimoniorum ſunt, corporalique miniſterio, & ſumtibus patrimonii, & damnis adminiſtrantis expediuntur *l. ult. pr. &* §. 26. *D. de muner. & honor.*

Mobilis, *e.* Mobiles res e rebus ſoli ſeparantur *l.* 1. §. 1. *D. uſufr. quemmadm. cav. l.* 3. §. 1. *D. de vi & vi arm.*

Mobilia, licet paſſivam ſignificationem reſpiciant, ſicut moventia activam, tamen pro eodem accipiuntur, niſi aliter de mente conſtet *l.* 92. *D. de verb. ſignif.* Adeoque Mobilium appellatione etiam animalia veniunt *l.* 1. §. 1. *D. de rei vend. l.* 3. §. 13. *D. de adquirenda poſſeſſ.* & ſervi, ſeu mancipia *l.* 30. §. 4. *D. eod. tit. l.* 4. *C. Th. de bon. vacant. l.* 6. *pr.* C. *Th. de decur.*

Aliquando tamen *mobiles* res a *ſemoventibus* ſeparantur, ut *l.* 1. *D. de ædil. edict. l.* 30. C. *de jure dot. l. un.* §. 7. C. *de rei uxor. act. l.* 2. *l.* 3. C. *de quadr. praeſcr. l.* 37. *l.* 49. §. 2. C. *de epiſc. & cler. l.* 13. C. *de ſervit. l.* 7. C. *de bon. quæ liber.* ſicuti *κινητον πραγμα, και αυτοκινητον* ſeparat Juſtin. *in Nov.* 112. *c.* 1.

Mobilium quæ ibi mea erunt legato, nummos ibi repoſitos, ut mutui darentur, comprehendi; at eos, quos præſidii cauſſa repoſitos habet, (ut quidam bellis civilibus factitaſſent) eos legato contineri docet Proculus *l.* 79. *D. de legat.* 3.

Moderamen, temperamentum. Ita moderamen invenire *leg.* 64. *pr. Cod. Theod. de adpellation. Moderamen* inculpatæ tutelæ *leg.* 1. *Cod. unde vi* tunc fieri intelligitur, quando aliter ſe quis defendere, aut periculum rerum ſuarum effugere non poteſt. Quæ defenſio uſque adeo permiſſa eſt, ut is, qui vim inferre non veretur, etiam impune occidi poſſit, ſi nulla alia ratione fugæ ſit locus.

Moderare active in *l.* 30. C. *Theod. de adpell.* Plaut. *Mil.* 2. 2. *extr.* Ego voci moderabo meæ. Gloſſ. vet. modero *διοικω.* Exempla alia ex Pacuvio, & Accio vide apud Nonium.

Moderari ſolet active poni eodem ſignificatu, ut *in l.* 6. §. *ult. leg.* 3. *D. ubi pupil. educ.* &

apud bonos ſcriptores paſſim. Sed & active uſurpari oſtenderunt Voſſ. *lib.* 3. *de analog. c.* 6. 7. Scip. Gent. *lib.* 1. *parerg. c.*18. & Ducker. *de latin. veter. juriſc. p.*388.

Moderate *l.* 1. §.12. *D. de ſucceſſ. edict. l.* 3. *D. ubi pupil. educ.*

Moderatio inculpatæ tutelæ, de qua modo in verbo moderamen. Cum aliqua moderatione definiri *l. ult. D. de bon. damn.*

Moderator i.e. rector. Ita Moderatores provinciarum *l.* 11. *C. de offic. rect prov.* quos Græci *αρμοςας* vocant. Tribuit autem ſpecialiter hoc nomen Juſtinianus Præſidibus provinciarum Heleſponti, & Arabiæ. *Nov.*28. *&* 102.

Moderatus, *a*, *um. l.* 40. *D. de damn. infect. l.*1. §.3. *D. de poſtul. l.*8.*D. qui ſatiſd.cog.*

Modeste. *Modeſtius. adv. l.*28. *D. de pecun. conſtit.*

Modestia *l.* 26. *Cod. de Epiſcop. & Cler.* virtus docens omnibus in rebus temperamentum, modumque ſervare.

Modestinus. Vid. *Herennius.*

Modestus Conſul, de quo *l.* 1. §. 2. *D. de fugitiv.* is forte, qui ſub Alexandri Severi principatu cum Probo conſulatum geſſit. Fuit ex Almelovenii ſententia, Vettius Modeſtus, cujus mentio fit in lapide apud Gruter. *p.* 169. 7.

Modiatio *leg.* 16. *C. de uſur. l.* 7. *C. de rer. permut. l. ult.* C. *de annon. civil. l.*32. *C. Theod. de navicul.* & apud Caſſiodor. *lib* 4. *variar. c.*7. eſt menſura frumenti, & tritici per modios inita Ant. Auguſt. *lib.* 2. *emend.* frumenti penſitationem interpretatur, quod Jac. Cujac. in *l. ult. C. de naufrag.* reprehendit, ubi modiationem modium frumenti eſſe ait, quam interpretationem probat Simon Schard. *in adnot. ad LL. navales.*

Modice, i. e. cum modo æquo, & pari Gell. *lib.*12. *c.* 13. Alias ſignificat leviter, ut modice intereſſe *l.* 2. §.24. *D. de vi bon. rapt.* modice vindicare *l.* 28. §. 12. *D. de pœn.*

Modicus, *a*, *um*, eſt mediocre, leve, ut mediocre æs alienum *l.*5. §.10. *D. de reb. cor.* Modica caſtigatio ſeu coercitio *l.* 12. *de juriſd. l.* 13. §. 4. *D. locat. l.*7. §.2. *l.* 12. §. 7. *D. de injur. l. ult. D. de off. ejus, cui mand. eſt juriſd.* Modicum delictum *l.* 9. *D. de minor.* Eſt quoque, quod certum modum non excedit, ut modicum tempus *l.* 7. *pr. D. de hered. pet.*

Modiolus in *leg.* 36. *D. de aur. arg. legat.* Modioli inter pocula ſeu ea, quæ potui ſunt parata cum truellis, ſcyphis, & phialis numerantur. Sunt autem modioli vaſculi ad hauriendam aquam ex puteo, aut lacu, aut flumine. Horum alius eſt erogatorius, alius acceptatorius, ut ſcribit Frontinus *de aquæduct lib.* & meminit Vitruv. in *lib.* 10. *c.* 9 de Organis hauſtoriis loquens: Cum autem altius, inquit, extollendum erit, eadem ratio commutabitur ſic: Rota fiet circum axem eadem magnitudine, ut ad latitudinem, quam opus fuerit, convenire poſſit. Circum extremum latus rotæ figentur *modioli* quadrati pice, & cera ſolidati, cum rota a calcantibus verſabitur, modioli pleni ad ſummum elati, rurſus ad imum revertentes infundent in caſtellum ipſi per ſe quod extulerint. Vide infra Modulus.

Modius, menſura, qua veteres frumentum admetiri ſolebant. Modii ænei, vel lapidei memorantur *in l.* 9. C. *de ſuſcept.* quæ eſt *l.* 12. C. *Theod. eod. tit.* Si frumentum ita venierit, ut in ſingulos modios pretium diceretur *l.*35. §.5. *D. de contrah. emt.*

Modo. adv. Modo hanc, mode

do illam ſententiam probandam *l.* 15. §. 32. *D. de damn. infect.* Modo ſi, i. e. dummodo *l.* 19. §. *ult* D. *locat.* Eodem ſenſu ſi modo *l.* 14. *D. de ſponſal.* Modo ut *l.* 1. §. 5. *D. de ſuſp. tut.* i. e. dummodo, ut *in* §. 1. *Inſt. eod. tit.*

Modulus *leg.* 8. §. 5. *D. de nov. oper. nunc.* Moduli ſunt menſuræ operis admetiendi cauſſa paratæ, quibus uti ſolent Architecti. vide Vitruv. *lib.* 1. *cap.* 2. *lib.* 3. *c.* 2. *lib.* 4. *c.* 3. ſunt & aquarum moduli, qui, ut ait Frontin. *lib* 1. *de aqued.* aut ad digitorum, aut ad unciarum menſuram inſtituti ſunt. De his forte *l.* 3. § 1. *D. de damno infect.* meminit, his verbis, qui modulorum aut rivi faciendi cauſſa opus faceret. Alii tamen hic legunt *modiolorum*, de qnibus modo dictum eſt ſub voce *modiolus*.

Modus pro menſura cujuſcunque rei, ut modus agri *tit. D. ſi menſor fals. mod. dix.* Eſt quoque, quod ita definitum eſt, ut excedere non liceat, ut Modus certus uſurarum *l.* 31. *D. de uſur.* Modus lege Falcidia conſtitutus legatis *l.* 1. & 81. *D. ad leg. falcid.* Atque ita accipiendum, quod eſt a Tacito *lib.* 1. *Hiſt.* ſcriptum, Legata non ultra civilem modum reliquit. Ad modum exilii, i.e. ad exilium uſque *l.* 39. §. 1. *D. de liberal. cauſ.*

Modus ſimiliter legem præſcriptam uſui, & qualitatem ſignificat in *l* 4. §. 1. *D. de ſervitut.* ubi modus adjici dicitur ſervitutibus, cum definitur, quo genere vehiculi, per quam partem fundi eatur, agatur, qua hora, quibus temporibus, qua parte aqua ducatur. Et ita Juſtin. *in* §. *finitus Inſt. de uſufr.* non utendo per modum intellige non utendo ſecundum modum, legemque dictam in conſtitutione uſusfructus.

Modus legitimus. Vid. art. *legitimus.*

Modus porro pro fine, vel cauſſa finali maxime in materia de ultimis voluntatibus accipitur. Si cui in hoc legatum ſit, ut ex eo aliquid faceret, veluti monimentum teſtatori, vel opus, aut epulum municipibus faceret, vel ex eo ſortem alii reſtitueret ſub modo legatum videtur *l.* 17. §. *ult. D. de condit. & demonſtr.* Hinc modus a conditione ſeparatur *rubr. tit. D. de cond. & dem.* item *rubr.* C. *de donat. quæ ſub modo, vel conditione vel cert. temp. confic.* Tamen In legatis & fideicommiſſis etiam modus adſcriptus pro conditione obſervatur *l.* 1. C. *de his quæ ſub mod. leg.* vocaturque modus ſæpe conditio, ut in *l.* 8. §. *pen. D. de condit. inſt. l.* 21. §. 3. *D. de ann. leg. l.* 71. §. 2. *l.* 10. *D. de condit. & demonſtr. l.* 2. §. *ult. D. de donat. l.* 44. *de manum teſt.*

Modus pro ratione aliquid agendi, ut alio modo ſuccurritur *l.* 25. *D. de dol. mal.* ſtipulatio hoc modo concepta *l.* 6. *D. de verb. obl.* Nullo modo *l.* 38. §. 3. *D. de ſolut.* Modis omnibus, i. e. omnino, abſciſſe *l. ult.* C. *de offic. rect. prov.*

Moenia, *ium. l.* 11. *C. Th. de annon. civ. l.* 1. *l.* 32. C. *Th. de operib. publ.* opera publica ad muniendas urbes, & Caſtella. Unde publica *Mœnia* opponuntur privatis in *l.* 39. C. *Th. de operib. publ.*

Moenia ab incurſibus hoſtium civitatem defendunt. Lex illa Romuli nota eſt. Mœnia ſancta exiſtimantur. Maximumque fuit ejus dominationis arcanum adverſus Remum fratrem ſuum Ovid. 4. *Faſtorum* Neve quis aut muros, aut ſaxum vomere foſſum Tranſeat, audentem talia dede neci. Quod hoſtile erat & abominan-

 dum

dum. Pompon. in *l.un.D.de rer.diviſ.* Jus muniendi competebat,niſi cui illud Princeps indulſerat Ulp. *l* 2.*D.eod.tit.* ædificia mœnibus ita ſociata, ut exinde inſidiæ metui poſſint.proſterni debent *l.ædific* C. *de operib. publ.* Imperator Claudius ſuſpicionem ex novis Jeroſolymæ mœnibus a *Marſo* Syriæ Præſide inchoatis novum opus nunciavit Joſeph. *lib.* 12. *Antiq.* & rebelles murorum demolitione ſæpius puniuntur, Sueton. in Galba. Neque alias exſtruere licebat. Gunther. *lib.* 4. Ne claudere properet urbem Juſſus ab incepto populus deſiſtere muro. Romani ſæpe numero totam ſalutem in his poſuerunt Liv. *lib.* 31. Inter res ſanctas moenia civitatis numerantur *lib.*2. *Inſt. tit.*1. §. 10. *l.* 1. *l.* 8. *l.* 9. §. 2. *D. de rer. diviſ.* Macrob 3. *Saturnal.* 3. Mœnia civitatis violare capitale eſt *l.* 8. §. 1. *eod.* Vid. Feſtum in voce *ſagmina*, & Aggen. Urbic.*in Comment. in Frontin.* Dom. Giron.

MOENIANA. Vide ſupra *Mœniana.*

MOERERE in *l.* 8. *C. Th. de diverſ. reſcript.* quæ eſt *l.* 1. C. *Juſt. quando libell. princ. dat.* ubi pro meruerit, corrigit Gothofred. moeruerit, atque ita moerere ait, idem eſſe ac precibus conqueri. Niſi, ait ipſe, *qui meruerit*, preces ſcilicet offerre, ſuppleamus, id eſt, cui contigerit preces offerre; de quo verbi *merere* ſenſu ſupra dictum fuit.

MOEROR, *oris.* Mœror ſolitudinis de cœlibatu *l.* 2. *C. Th. de repud.*

MOLA, ait Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* a molendo. Javolenus *l.* 26. § *un. D. de inſtr. vel inſtrum. leg.* Molas, inquit, manuarias, ſuppellectiles, jumentaria autem inſtrumenta eſſe Offilius ait. Illas Gellius truſatiles quoque vocat. *lib* 3. *c.* 3. Molæ aquariæ, hoc eſt, aqua verſatiles memorantur a Juſtiniano in *l.* 10. *C. de aquæduct.* & Impp. Arcadio, & Honor. in *l.*4. *C. Th. de can. frumentar. urb. Romæ*, ubi *aquæ molarum* legimus. Vide & Vitruv. *lib.* 10. *c.*9. *De organorum ad aqu. haur. generibus*, ubi de molarum circinatione per aquam agitur.

Mola aſinaria, de qua Luc. *c.* 17. an ea quam ab aſinis, aut aliis jumentis verſari oporteat, ut non ſit levior truſatilis? An pars molæ ſuperior quæ ονος græcis eſt? Certe, Heſychius ait: ονος ανωτερος λιθος τυ μυλυ: *Aſina ſuperior in mola lapis.* Et Euſtathius ονον vocari, ait, το κινυμενον τυ μυλου. id quod in mola movetur. *Molæ* olivariæ *l.* 21. *D. de inſtr. & inſtrum.* & apud Paull. *l.*3. *ſent. tit* 6. quas & trapeta a latinis dici Serv. *in lib.* 2. *Geor.* ſcribit, cujus verbi ſit mentio in *l.*19. §. 2. *D. locati.* Vid. art. *Catillus.*

MOLENDARIUS, *a*, *um*, quod ad molendum pertinet. Sic Aſina molendaria *l* 18. §. 2. *D. de inſtr. vel inſtr.* Molendaria meta *l.* 18. §. 5. *eod.*

MOLERE *d. l.*18. §.5. *eod.*

MOLES, opus mari, vel flumini immiſſum. Molem in mare projecit *l.*2. §. 8. *D. ne quid in loc. publ.* Cæſ. *lib.* 1. *de bell. civil.c* 25. Molem, atque aggerem ab utraque parte littoris jaciebat. Moles in mare, vel flumen projectæ *l.*1. *D. de impenſ. in rem dot.* *l.*53. §. 3. *D. de act. empt. vend.* Suet. *in Caligul. c.*37. Et jactæ itaque moles profundo, atque infeſto mari.

Moles, ut ait Feſt. pro magnitudine fere poni ſolet. Sic moles criminum *l. un. C. Th. ne ſine juſſ. princ.* Mole debiti prægravatus §. 8. *Inſtit. de ſociet.* Longa ſtipendiorum moles *l.* 16. *C. Th. de agent. in reb.*

MOLESTARE *l.* 20. *D. de libe-*

liberat. leg. moleſtari *l.* 20. *D. de libert. leg.*

Moleſtia. Moleſtiæ corporales pro tormentis, & quæſtionibus diris *l.* 126. *C. Th. de decur.* *Moleſtia* curialis pro onere Curialium *l.* 177. *C. Theod. eod. tit.*

Moleſtus, *a*, *um*, qui alicui gravior eſt, ut moleſtus adverſarius *l.* 4. §. 1. *de al. jud. mut. cauſ. fact.*

Molimen pro molitione, & attentatione *l.* 24. *C. Th. de judæis.*

Moliri, ait Non. exſtruere, dictum a molibus. Unde *demoliri* eſt deſtruere. Ita *Moliri* in alieno *l.*3. §. 13. *D. de itin. actuq. priv.* novum opus *l.* 1. §. *ult. D. de mort. inferend.* quid in publico *l.* 1. §. 17. *D. de nov. op. nunc.*

Moliri etiam eſt attentare, admittere. Sic *moliri* contra hominum ſalutem dicuntur magi *l.* 4. *C. de malef. & mathem.*

Molitio pro ædificio, & opere publico *l.* 2. *C. de præd. & omnib. reb. navicul. l.* 2. C. *Th. eod. l.* 31. C. *Th. de oper. publ.*

Molitio pro dolo *l. ult. C. Th. de decur. l.* 9. *pr. C. Th. de heret.*

Molitor. Molitores ſervi *l.* 12. §.5. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* i. e. qui molam agunt.

Mollire, mollius reddere. Molliendæ pœnæ, i.e. levandæ *l.* 42. *D. de pæn.*

Mollis, *e.* mollis via *l.*2. §.31. *D. ne quid in loc. publ.*

Momentarius, *a*, *um*, quod pro momento ſubſiſtit. *Momentaria* cura *l.*8. *D. de alim. vel cibar. leg.* poſſeſſio *l.*1. *C. ſi per vim vel al. mod.* quæ dejecto ſtatim reddenda eſt. Hinc momentariæ poſſeſſionis interdictum pro interdicto *unde vi l. ult. C. qui legit. perſ. ſtand. in jud.*

Momentum pro aliquo brevi temporis ſpatio *l.*8. *D. de condit. & dem.* Qui inhabitant, non momenti cauſſa, i.e. perpetuæ moræ cauſſa *l.*5. §.5. *D. de injur.* Qui momento poſſedit *l.* 12. §. *ult. D. de cond. inſt.*

Momentum pro temporis puncto, Ut illo momento temporis *l.* 2. *D. de cuſt. & exhib. reor.* Minimo momento noviſſimi diei *l.*15. *C. de div. temp. præſcr.*

Momentum pro eo, quo aliquid valet. Hinc nullius momenti eſſe & *valere* opponuntur *l.*32. §.14. *D. de donat. int. vir. & uxor.* Omnia, quæ contra bonos mores, vel in pactum, vel in ſtipulationem deducuntur, nullius momenti ſunt *l.* 4. *C. de inutil. ſtipul.* Eodem ſenſu dicitur, aliquod momentum habere *l.* 68. *D. de hered. inſt.* aliquod momentum laturus *l.*137. §.1. *D. de verb. obl.*

Momentum pro eo quo res ſit attentione digna. Ut Quædam injuriæ leves nonnullius momenti videntur *l.*17 §.13 *D. de injur.*

Momentum etiam Aniano, & Iſidoro *lib.*5. *origin.* interpretibus, celerem poſſeſſionis reformationem ſignificat, ut loquitur *l.* 14. *C. de agric. & cenſit.* qua vi dejectus in poſſeſſionem reſtituitur *l. un. C. de momentar. poſſeſſ.* & apud Caſſiod. *lib.* 4. *variar. c.* 44. & *lib.* 8. *c.* 28. Hinc *momenti* quæſtio, & *proprietatis* opponuntur apud S. Gregor. *lib.* 7. *Epiſt.* 44. Sic & momenti actio *l. ult. C. Th. unde vi* eadem eſt cum illa, quæ momentaneæ poſſeſſionis actio dicitur in *l. ult. C. juſt. qui legit. perſ. ſtand. in jud. hab.* De momento poſſeſſionis cauſſa dicitur *l. un. C. ſi de momentar. poſſeſ. fuer. adpell. l.* 2. *C. Th. ad leg. Corn. de falſ.*

Momentum denique pro pondere in ſtatera *l. un. C. Th. de ponder.* æquis & paribus ſuſpenſo ſtatere momentis.

Mo-

MONACHIUM pro cœtu, & ſodalitate monachorum *l.* 13. *C. de ſacroſ. eccleſ.*

MONACHUS latine ſingularis, vel ſolitarius dici poteſt *c. placuit.* 16. *qu.* 4. Monachorum, inquit, conſervatio, & vita ſecundum etymologiam nominis ab omnibus diſcrepat: *Μοναχος* enim græce latine ſingularis dicitur, unde monachum per omnia ſingulariter agere oportet. Hieron. ad Paullinum, ſi cupis eſſe. quod diceris monachus, i. e. ſolus, quid facies in urbibus, quæ utique non ſunt ſolorum habitacula, ſed multorum. De eo genere hominum integer exſtat titulus *in Cod. Theod.* qui eſt tertius libri 16. nec non alter de bonis clericorum, & monachorum *lib.* 5. *tit.* 3. In Codice vero Juſtinianeo junctim, de iis agitur in titulo *de Epiſcop. & Cler.* Vide porro *Novell.* 5. & 133. item *C. ſi clericus* 16. *quæſt.* 1. & *c. monachum* 20. *qu.* 4. *ext. de ſtat. monach.* Hoſtiens *in ſumma*, & Hieronym. *in vita Pauli Eremitæ.*

Monachorum quadruplex genus eſt. Primum eorum, qui in unum conveniunt, & vitam communem colunt ſub Abbatibus, & Præpoſitis, ſub certa regula, nihil habentes proprium, qui *coenobitæ* adpellantur. Secundum genus eſt eorum, qui contemplationis vitam ſingularem in Eremo degunt, & *anachoretæ* vocantur. Tertium genus eorum eſt, qui nulla regula adprobata, fugientes obedientiam, Abbates, & regulam bini, terni, & quaterni habitant, & illi Sarabaitæ vocabantur Caſſianus *Col.* 18. *c.* 17. Quartum genus eſt eorum, qui vocantur Girovagi, cellas ſeparatas habentes, ut a nemine moleſtentur S. Auguſt. *lib. de oper. monach. cap.* 28. Vid. Florentis *de ſtatu regular. part.* 2. *p.* 34.

MONASTERIUM eſt coenobium monachorum, vel moniaſium *c.* 23. *Cauſ.* 18. *qu.* 2. Sumitur & pro diſciplina eorum *in c.* 17. *cauſ.* 18. *qu* 2. Vox monaſterium ſæpe communis vox fuit habitaculis monachorum, & Canonicorum regularium Concil. Arelat. 6. *c.* 8. Hinc etiam ſæpe monaſterium ſumitur pro eccleſia Cathedrali, Germanis *munſter.* A Paulo, Antonio, ejuſque diſcipulis Hilarione, Macario, Pachomio, & Orſieſio fundamenta monaſteriorum jacta, & a tribus poſtremis regula tradita, & conſcripta, S. Hieronym. init. vit. S. Pauli. De eorum inſtitutionibus agunt Socrates *lib.* 4. *hiſt. eccleſ. cap.* 18. *uſque ad* 21. Sozomenus *lib.* 3. *cap.* 13. & *lib.* 6. *c.* 28. Dn. Giron.

ΜΟΝΑΖΟΝΤΕΣ. *l.* 26. *C. juſtin.* & 63. *C. Theod. de decurion* qui vitam ducunt ſolitariam.

MONERE, Moneri actione civili, i. e. conveniri *l.* 6. §. 2. *C. de his qui ad eccleſ.* Eodem fere ſenſu uſus eſt Cicero in Topic. non procul a principio.

MONETA, ut Conſtantin. Harmenop. *lib.* 6. *tit.* 14. §. 4. *καλειται το αρχετυπον σφραγιστηριον η βυλλοτηριον μετ' ων ω των νομισματων* (ſic enim vetus gloſſarium habet) *τυπος διαχαραττεται.* dicitur primogenitum ſignaculum, vel character, quo numorum forma exprimitur. Hinc ipſe numus monetæ nomen tulit. Sic monetam percutere *l.* 19. *D. ad l. cornel. de fals.* moneta ſacra *l.* 38. *D. de poen.* quæ vultu principum figuratur Paul. *lib.* 5. *ſent. tit.* 25. §. 1.

Moneta ſæpe adpellatur locus vel officina, ubi numi publico nomine percutiuntur. Ita eorum, qui in moneta publica operantur, mentio fit in *l.* 6. §. 1. *D. ad Leg. jul. peculat.* vide & *l.* 3. *l.* 7. *l.* 8. *C. Theod. l.* 2. *C. Juſtin. de fals monet.* Sic & opulens moneta eſt apud Auſon. *urb. epigr.* 4. eademque notione Sidon. Apollinar. *Carm.* 23. *v.* 51. de Narbone potens ſalubritate

De-

Delubris, Capitoliis, Monetis.

Suidas *Junonem Monetam* a Romanis cultam, ſcribit, quaſi *συμβυλον* ſeu monitricem, quod in bello adverſus Pyrrhum, & Tarentinos, de pecunia laborantes, benigno reſponſo, ope, conſilioque juviſſet, in cujus templo numum cudi, inſtitutum fuit.

MONETALIS, *e.* monetalis cuſſio *l.* 18. *C. Theod. de extraord. ſive ſord. mun.* Triumviri monetales æris, argenti, auri flatores *l.* 2. § 30. *D. de orig. jur.*

MONETARIUS, *a*, *um*, qui *l.* 2. *C. quib. ex cauſſ. ſerv. pro præm.* qui monetam cudit. Eutrop. *lib.* 9. *c.* 9. eſt is, qui in moneta publica operatur, ut loquitur *l.* 6. §. 1. *D. ad Leg. jul. peculae.* Græci *χαρακτας* vocant, & falſos monetarios *παραχαρακτας*.

MONHEMERIUM, de quo Nov. 105. *c.* 1. & Leo philoſophus *lib.* 1. *Anthol. græc. c.* 1. *epigr.* 4. *εις το μονημεριον*, fuit ludus venatorius populo voluptatis cauſſa uno per annum die exhiberi ſolitus.

MONIALIS *c.* 3. *X. de purgat. canon.* quæ alias Sanctimonialis appellatur in *c.* 25. *cauſ.* 18. *qu.* 2. *&c.* 8. *X. de vita & honeſt. cler.* eſt femina, quæ diſciplinæ monaſticæ nomen dedit.

MONILE *l.* 2. *C. Theod. de theſaur. l.* 27. *pr. C. Theod. de Epiſc. l.* 32. §. 7. *D. de aur. arg. leg.* Eſt, ait Feſt. ornatus muliebris qualem habuiſſe Eriphylen, fabulæ ferunt. Ex eo etiam equis præpendens collo, ornamentum monile adpellatur.

MONIMENTUM. Vide infra *monumentum*.

MONITOR adpellatur, qui opera ruſtica urget, & operi inſtat, ceſſatoreſque increpat *l.* 8. *D. de inſtr. vel. inſtr. leg.* & apud Paull. *lib.* 3. *ſent. tit.* 6. §. 35. nec non Columell. aliquoties.

Monitores etiam, auctore Feſto, dicebantur in ſcena, qui actoribus ſuggerebant, quæ dicturi eſſent, ſi eis memoria deficeret. Eodemque nomine adpellantur, qui dicentibus oratoribus, ejuſdem ſubſidii cauſſa, præſto aderant Quinctilian. *lib.* 6. *Inſt. c.* 5. Plinius quoque in *panegyr. c.* 23. pro nomenclatore hoc vocabulum uſurpaſſe videtur.

MONITORIUM Edictum. Vid. *Edictum*.

MONOMACHIUM, pugna ſolius cum ſolo, ſeu duellum: Ea fieri conſuevit ad eruendam rei alicujus probationem, aut purgationem inducendam, ita videlicet, ut qui ſe ſic probaturum, purgaturumve aliquid obtulerit, & vicerit, probaſſe credatur, quod genus ſanguinolentum omnimodo canonica ſanctio vetat *c. monomachiam* 22. *cauſ.* 2. *qu.* 4. & *cap.* 2. *extra de purgat.* Domini, qui duellum permittunt, duellantes, patrini, & ſpectatores, ſententiam excommunicationis inquirunt. Concil. Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 19. *de reform.* & *c.* 1. *extra de Forneam*; Gregorius XIII. motu proprio *ad tollendam*, & Clem. VIII. in Bulla, quæ incipit, illius vices Concilii Trident. pœnas ad privata duella extendit, & ſedi apoſtolicæ reſervavit. Duellum jure canonico, & civili prohibitum eſt, Bald. *Conſil.* 165. *lib.* 2. *cap.* 2. *de cler. pugn. in duello.* Diabolica arte inventum fuit, & pater filium poteſt exheredare, ſi contra ejus juſſum duellaverit Grot. *Conſil.* 115. *n.* 6. *lib.* 2. Nec valet duelli conſuetudo, quia numquam licet duellum acceptare, & acceptans non evitat infamiam, & recuſans non deminuit honorem ſuum Card. Fuſcus *verb. duellum.* Quinque conditiones ad duellum neceſſariæ ſunt Baldus *in l. cum filius fin. D. de leg.* 2. & hodie a praxi exulant poſt tot SS. PP. decreta, quibus *monomachia* merito ut reipublicæ peſtis damnata fuit, Dn. Giron.

Mo-

MONOMEPHΣ, EΣ unilaterale. Ita in *l.* 13. §. 2. *D. de jurejur.* μονομερης condictio dicitur dari, cum ex duabus condictionis furtivæ partibus, quarum una adverſus furem, altera adverſus furis heredem juxta Jul. Paul. *l.* 5. *D. de condict. furt.* competit, poſterior tantum, priore ſublata, datur, valetque adverſus eum, qui juravit ſe furtum non feciſſe, ſi alias contendat, qui condicit, quaſi cum herede ſe furem agere.

Apud Rhetores, ut Fortunat. *lib.* 1. Monomeres dicitur, quum ex prima tantum parte controverſia, nec quidquam ex ſecunda adferri poteſt, ut ſunt loci communes, v.g. Leno, qua parte venturos ad ſe adoleſcentes ſciebat, nocte foveam fecit occultam, eam juvenes perierant, accuſatur, quod cauſſam mortis præſtiterit, hic enim lenoni nulla defenſio eſt.

MONOMEPΩΣ agere dicitur is, cujus adverſarius in judicio non adfuit, i. e. abſente altera parte, ex quo eremodicium contingit. Nam, ut ait Heſychius, *ερημη μονομερης δικη.* Vide *l. ult. D. ad SC. Trebell.* & ibi Dionyſ. Gothofr. Item Jac. Gothofr. *ad l. ult.* C. *Theod. de relat.*

MONOPOLIUM eſt mercium negotiatio, quam quis ita exercet, ut alii ab eadem arceantur, cum ſcilicet alicujus generis merces, vel univerſas comparat, vel ſolus fabricat, ut ſolus ipſe poſtea vendat. Id autem, vel de facto contingit, quod quidem in civitate tolerandum non eſt, ſi ex eo aliquid incommodi in eam redundet, vel de jure, & hoc nemini, niſi voluntate Summi in civitate Imperantis, competere poteſt, nec a bono Principe concedi ſolet, niſi quatenus utile, aut ſaltem innocuum eſt civitati. *Vide tit.* C. *de monop.* Plin. *lib.* 18. *c.* 37. Magna fraus, & ſibi lucrum monopolio invenit.

MONS *Sacer*, de quo *l.* 2. §. 2. *D. de orig. jur.* in via Tiburtina ultra Anienem 3. mill. conſpicitur, dictus ſacer, quod Jovi conſecratus eſſet.

MONSTRARE eſt oſtendere in *l.* 3. C. *de reb. cred.* *l.* 2. *D. de proximis.*

Monſtrare pro probare, aut demonſtrare *l.* 8. C. *Th. de diverſ. reſcr.* *l.* 1. C. *Theod. de numerar.*

MONSTROSUS, *a*, *um.* Vetus gloſſarium, *το εχον ανθρωπυ, και ετερου ζωυ μορφην*, quod & hominis, & alterius animalis formam habet. De eo vide *l.* 135. *D. de verb. ſignif.* Paul. *lib.* 4. *Sent. tit.* 9. §. 3. Mulier, ſi monſtruoſum quid, aut prodigioſum enata ſit. Ibi particula *aut* copulativum habet ſignificatum, ut docet *l.* 38. *D. de verb. ſignif.* Adde Priſcian. *lib.* 18. *p.* 1170. de huiuſmodi ſignificatu.

MONSTRUM ait Feſtus, ut Ælius Stilo interpretatur, a monendo dictum eſt, velut Moneſtrum. Item Sinnius Capito, quod monſtret futurum, & moneat voluntatem Deorum. Et ibidem: Monſtra dicuntur naturæ modum egredientia, ut ſerpens cum pedibus, avis cum quatuor alis, homo cum duobus capitibus, jecur, cum diſtabuit in coquendo. Donatus *in Eunuch. Ter. Act.* 4. *ſc.* 3. Monſtrum, inquit, eſt omne contra naturam. Non. Marcellus: Monſtra, & portenta ſimiliter intelliguntur, quod imminentia monſtrant, & oſtendunt. Cic. *lib.* 2. *de nat. Deor. c.* 3. Quia enim oſtendunt, portendunt, monſtrant, prædicant, oſtenta, portenta, monſtra, prodigia dicuntur. Inſignis ad deformitatem puer, i.e. monſtruoſus, & ex legibus XII. Tab. cito necandus erat teſte Cicerone *de Legib. lib.* 3. *c.* 8. quod poſtea ſemper obſervatum fuiſſe patet ex Nonio in voce

auſcul-

auſcultare ex Tibull. *lib.* 2. *eleg.* 2. Dion. Halic. *lib.* 2. *p.* 88. Senec. *lib.* 1. *de ira c.* 13. & Macrob. *lib.* 2. *Saturn. c. ult.* ubi portenta, prodigiaque mala comburi dicit. Vide Jac. Gothofr. *not. ad XII. Tab. p.* 210. Enim vero hæc verbi ſignificatum logicum ſcilicet, quatenus jure conſultis inſervire debent, non ſatis definiunt. Quis enim inter monſtra, vel partus monſtroſos, quibus juxta *l.* 14. *D. de ſtatu hom.* jus hominum commune denegatur, ſedigitos, alioſque membrorum vitio laborantes referre velit, quum hi iiſdem, quibus alii homines, juribus fruantur *l.* 10. §. 2. *D. de ædilit. edict.* Igitur ſeparamus monſtrum ab oſtento ita, ut hoc ſit, quod in aliqua parte integrante excedit, vel deficit, illud, quod a ſpecie ſolita ſui generis deflectens natum ſit, quod quidem indicare voluit Paulus in *d. l.* 14. his verbis: Qui contra formam humani generis converſo more procreantur. Et huc facit *l.*135. *de V. S.* Qui nempe vitulino, aut equino capite in lucem editur homo, formamque in eo humanam deſerit, monſtrum erit. Confer Wurffel. *Juriſprud. definit.* §. 52.

Monſtrum etiam dicitur, quidquid abſonum, vel abſurdum eſt. Ita pro monſtro eſt, ut major ſit filius, quam pater §. 4. *Inſt. de adopt.*

Monstruosus. Monſtruoſa nomina *l.* 6. *C. Theod. de heret.* monſtruoſum mendacium. Apulej. *l.* 5. *metam. p.* 165.

Montanistæ hæretici, de quibus *l.* 34. *l.* 48. *l.* 57. *l.* 65. *C. Theod. de heret. l.* 5. *C. Juſt. eod.* a Montano dicti, qui Montanum ſtatuerunt paracletum, mulieres ad eccleſiæ miniſterium admiſerunt.

Montensis. Eo nomine Romæ veniebant Donatiſtæ, eo quod in monte primum eccleſiam ſuam ibidem habuerant. Mentio eorum fit in *l.* 43. *C. Theod. de heret.* iidem forte, ac qui *montani* dicuntur in *cauſ.* 24. *quæſt.* 3. *c.* 39. §. 34.

Monumentum, vel monimentum generaliter res eſt, memoriæ cauſſa in poſterum prodita. In qua ſi corpus, vel reliquiæ inferuntur, fiet ſepulchrum: Si vero nihil inferatur, erit monumentum, memoriæ cauſſa factum, quod cenotaphium adpellatur *l.* 42. *D. de relig.* Poteſt ergo monimentum & purum eſſe, quod etiam probatur *l.* 5. §. 10. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 6. §. *ult. D. de relig.* Feſtus: Monimentum eſt, quod mortui cauſſa ædificatum eſt, & quidquid ob memoriam alicujus factum eſt, ut fana, porticus, ſcripta, & carmina. Sed monimentum, quamvis mortui cauſſa ſit factum, non tamen ſignificat ibi ſepultum. Unde monimentum a ſepulchro ſeparat etiam Cicero *pro Sextio c.* 67. dum ait: Unus in hac civitate, quem quidem poſſem ego dicere, præclare vir de rep. meritus, L. Opimius, indigniſſime concidit, cujus *monimentum* celeberrimum in foro, *ſepulchrum* deſertiſſimum in littore Dyrrachino relictum eſt.

Sæpe tamen *Monimentum*, & ſepulchrum promiſcue accipiuntur, ut ſi eo monimento, quod imperfectum eſſe dicitur, reliquiæ hominis conditæ ſunt *l. ult. D. de mort. infer.* Si projectum, aut ſtillicidium in ſepulchrum immiſerit, etiam ſi ipſum monimentum non tangeret, recte cum eo agi *l. ult.* §. 4. *D. quod vi aut clam.*

Monimentum ſepulchri id eſſe, D. Hadrianus reſcripſit, quod monimenti, id eſt, cauſſa muniendi ejus loci factum ſit, in quo corpus impoſitum ſit *l.* 37. §. *ult. D. de religioſ.*

Mo-

Monumentum pro quovis, quod rei memoriam ad poſteritatem propagat. Sic monimenta actorum *l.* 31. C. *de donat.* Vetera monimenta chartarum pro antiquis libris cenſualibus *l.* 2. C. *Theod. de indulg. debit.* Monimenta publica *l.*37. *D. de injur.*

MORA pro dilatione, quæ fit etiam juſte. Sic hereditatis aditio moram legati quidem petitioni facit, ceſſioni diei non facit *l.* 7. *pr. D. quand. dies leg.*

Mora pro dilatione alicui conceſſa ad quid præſtandum. Sic mora temporis, quod datur judicatis *l.*51. *D. de pecul.* neque enim magnum damnum eſt in mora modici temporis *l.*22.*D.de jud.*

Mora pro ceſſatione, procraſtinatione, qua, qui in mora eſt, jure ſuo cadit, vel incommodum, aut periculum in ſe ſuſcepiſſe videtur. Ita ſi quid damni per moram adpellationis reipublicæ acciderit *l.*1. *D. ſi tut. vel curat.* Si per emtorem, & venditorem mora fuiſſet, quominus vinum præberetur *l.* 51. *D. de act. empt. vend.* Si mulier in mora fuit, quominus dotem reciperet, dolum malum dumtaxat in ea re, non etiam culpam maritus præſtare debet *l.*9. *D. dos quemadm. repet.* Id in quo creditor accipiendo moram fecit *l.* 72. *D. de ſolut.* Mora videtur eſſe, ſi nulla difficultas impediat, quominus traderet.

Mora pro debiti exſequendi injuſta retardatione cum aliquo creditoris incommodo, ut patet ex *l.*3. *in fin. l.*17. *l.*21. *D. de uſur.* Injuſtam dico, ad quam debitori nullum jus competit. Quod ſi huic deſunt vires, aut facultas ſolvendi, ex eo tamen nullum differendæ obligationis oritur jus, niſi hujuſmodi ſit obligatio faciendi, quæ viribus ſit æquabilis. Qui vero juſte differt ſolutionem, in mora non eſt, v. g. qui teſtes, qui numerationi adfuere, adeſſe etiam vult ſolutioni *dicta l.* 21. *D. de uſur.* qui exceptiones habet *l.*40. *in fin. D. de reb. cred. cap. non eſt.* 60. *de reg. jur. in* 6. Nec intelligi moram ibi fieri, ubi nulla petitio ſit, ait Scævola in *l.*88. *D. de reg. jur.* Quod ſic accipiendum eſt, quod, ubi nulla ipſo jure actio competit, vel exceptione aliqua elidi poteſt, mora fieri non cenſeatur *juxta d. l.* 40. *de reb. cred.* Tametſi alii Scævolæ verba aliter intelligunt, nempe de petitione quæ non intervenit, jure tamen fieri potuit; & hic quidem intellectus pertinere dumtaxat poteſt ad ſpeciem moræ, quæ ex perſona dicitur.

Mora nimirum alia, quæ fit *re ipſa*, alia quæ *ex perſona.* Illa ex ſola ipſa dilatione, ſoloque temporis curſu abſque ulla denunciatione, interpellationeve committitur, & vulgo dicitur *ipſo jure intellecta in l.* 46. §.4. C. *de epiſc. & cler.* Cujuſmodi *mora ex re* fieri dicitur in *l.* 32. *D. de uſur.* vel *in re l.* 38. §.2. *D. eod. tit.* In minorum perſona *re ipſa*, & ex ſolo tempore tardæ ſolutionis, recepto jure *moram* fieri creditum eſt, in his videlicet, quæ moram deſiderant, id eſt, in bonæ fidei contractibus, & fideicommiſſis, & legatis, *l.* 3. C. *in quib. cauſ. in integr. reſt.* Igitur in hiſce, ſi minor debitorem ſuum non interpellaverit, ut eum in mora conſtitueret, & ratione moræ uſuras conſequeretur, nihilominus eas conſequetur, quaſi mora fiat re ipſa abſque interpellatione. Porro Fideicommiſſaria hereditate puero data, aut, ſi ante reſtitutam deceſſerit, matri ejus relicta; Si puer poſt legati cedentem diem deceſſit, ad pupilli heredes fideicommiſſum tranſmittitur, utpote *re ipſa mora* ſubſecuta, ait *l.* 3. §.2. *D. de adim. & transf. leg.*

Sub-

Subventum quoque eſt fideicommiſſariis libertatibus, ut *in re* mora facta eſſe videatur *l.26. §. 1. D. de fideic. libert.* Aliquando etiam *in re* moram eſſe, decerni ſolet, ſi forte non exſtat, qui conveniatur *l. 23. D. de uſur.*

Alias *Mora* fieri intelligitur, non *ex re*, ſed *ex perſona*, id eſt, ſi interpellatus opportuno loco non ſolverit, ait Marcianus *l.32. D. de uſur.* Unde Paull. *lib.3. Sent. tit.* 8. §. 4. Moram fieri videri definit, quum poſtulanti non datur. Et huic convenienter Pomponius in *l. 23. D. de verb. obl.* ait: Si ex legati cauſſa, aut ex ſtipulatu hominem certum mihi debeas, non aliter poſt mortem ejus teneris mihi, quam ſi per te ſteterit, quominus vivo eo eum mihi dares, quod ita fit, ſi aut interpellatus non dediſti, aut occidiſti eum.

Nota denique modos loquendi. Mora per venditorem emptori facta *l. 51. D. de act. empt.* Moram facere libertati *l. 10. §. 21. D. de alim. vel cib. leg.* ſolutioni *l. 44. D. de uſur.* vel alii cuicumque debito paſſim in LL. noſtris. Mora cautionis *l. 8. D. de collat. bon.* In mora eſſe *l. 31. §. 1. D. de ſtatulib.* Mora interceſſit *l. 44. §. ult. D. ad SC. Trebell.* intervenit *l.87. §.1. D. de legat. 2.* Moram interponere, i. e. in mora eſſe *l. 2. C. de peric. & commod. rei vend.* Moras habere idem eſt in *l. 15. D. ut legat. ſeu fideic.* Moras nectere artibus *l. un. pr. C. de ſuffrag.* Moram pati *l. 2. §. 18. D. ad SC. Tertul.* Moram præſtare *l. 4. C. ſi mancip. ita fuer. alien. ut manum.* purgare *l. 73. §. ult. D. de verb. obl.*

MORARI interdum eſt degere, & verſari in aliquo loco, vel cum aliqua perſona, vel in aliqua conditione. Ut *morari* in cœnaculo *l. 3. §. 7. D uti poſſid.* in civitate *l. 20. §. 4. D. de inſtr. vel inſtrum. leg.* in damno *l.11. § ult. D. ad SC. Trebel.* in hereditate *l. 31. D. de reb. auct jud. poſſid.* in libertate *l. 12. l. 24. D. de liberal. cauſ.* in lucro *l. 10. §. 24. D. quæ in fraud. cred.* apud matrem *l.1. §. 1. D. de liber. exhib.*

Morari dicitur aliquando id, quod præſens adhuc non eſt *in l. 5. §. 1. D. ut legator.* ubi Si petitionis dies moraretur.

Morari denique eſt differre, retardare. Sic morari cognitionem *l. 7. C. de his qui accuſ. non poſ.* Quos moratur religio *l. 36. D. de fidic. libert.* Et apud Paull. in *l.85. §. ult. D. de reg. jur.* Quoties æquitate deſiderii naturalis ratio, aut dubitatio juris moratur.

Morari aliquando paſſive uſurpatur; ut Si petitionis dies *moraretur*, id eſt, retardaretur *l.5. §. 1. D. ut legat. nom. cav.*

MORATORIUS, *a, um.* Moratoria cautio, de qua Paull. *l.5. §.ult. D. de cenſib.* eſt, quæ datur, ut quis differat, & exſpectet.

Moratoria præſcriptio, de qua in *l. 2. C. de precib. Imp. offer.* interprete Aniano in *l. 1. C. Th. de diverſ. reſcr.* eſt, quæ cauſſam prolongat, hoc eſt quando induciæ a litigatore petuntur judici.

MORBOSUS, *a, um.* Morboſus, & ſanus opponuntur *l. 6. §. ult. D. de ædilit. edicto.* Attamen ut morbus a vitio, ita morboſus a vitioſo ſeparatur *l. 6. §. ult. D. eod. tit.* Mancipium morboſum, vel vitioſum *l. 5. D. eod. tit.* Morboſi vero, qui cenſeantur vel non, vide *l. 6. §. 1. & §. ult. l. 7. l. 9. l. 11. l. 12. l. 13. l. 14. pr. & § 8. D. eod. tit.* Quidam jumenta pavida, & calcitroſa, morboſis non adnumeranda, dixerunt, animi enim, non cor-

corporis hoc vitium eſſe *l.* 14. §. 3. *D. eod. tit.*

Morbus, eſt habitus cujuſque corporis contra naturam, qui uſum ejus ad id facit deteriorem, cujus cauſſa nobis ejus corporis ſanitatem dedit *l.* 1. §. 7. *D. de ædilit. edict.* Verum eſt, morbum eſſe temporalem corporis imbecillitatem, *vitium* vero perpetuum corporis impedimentum, ait Modeſtinus in *l.* 101. §. 2. *D. de verb. ſignif.* Intellige hic non ex accidenti, ſed ſua natura perpetuum: Nam perpetuum quoque morbum legimus in *l.* 65. §. 1. *D. de ædilit. edict. l.* 54. *D. de procurat. l.* 5. *D. de poſtul.* qui nempe ex accidenti non ſua natura perpetuus eſt, atque ita differt a vitio Gell. *lib.* 4. *cap.* 2. ait, id quoque in libris veterum juriſperitorum ſcriptum eſſe, morbum & vitium diſtare, quod vitium perpetuum, morbus cum acceſſu diſceſſuque ſit: Sed hoc ſi ita eſt, neque cæcum, neque eunuchum morboſum eſſe, contra Labeonis, quam ſupra dixit ſententiam. Ex Labeone enim paulo ante poſuerat, partis (corporis) morbum eſſe cæcitatem. Ad alia porro verba Labeonis dicentis: Balbum & antiphum vitioſos magis quam morboſos eſſe, ſubjecerat idem Gell. *ſed cui morbus eſt, is etiam vitioſus eſt. Neque tamen contra fit. Poteſt nempe, quia vitioſus eſt, non morboſus eſſe.* Sed ſalva res eſt. Vitium generaliori ſenſu morbum ſub ſe comprehendit, qui eſt cum acceſſu, vel diſceſſu, & vitium, in ſpecie ſic dictum, quod eſt perpetuum. Nonius Marcellus, morbum a vitio prudentia veterum ſic voluit ſeparari, ut ſit morbus cum acceſſu, aut temporis utique, aut contagii, vitium perpetua & inſanabilis, atque irrevocabilis cauſſa. Et ita morbus, vitiumve & in ſervis, & in jumentis ſeparatur *l.* 35. *l* 48. §. 1. *de ædil. edict.* Quamquam Ædiles morbum, & vitium bis κατὰ τὸ αὐτὸ, tollendæ dubitationis gratia dixiſſe, Ulpianus exiſtimat *l.* 1. §. 7. *in fin D. de ædil. edict.* Morbi adpellatio in edicto Ædilium non videtur pertinere, niſi ad corpora *l.* 4. §. 3. *D. eod. tit.* Morbum eſſe, ſine voce eſſe, adparet ex *l.* 9. *D. eod.* Furor quoque morbus dicitur *l.* 14. *D. de offic. præſ.*

Morbus Comitialis, v. *Comitialis.*

Morbus ſonticus, vide ibid. & voce *Sonticus.*

Mordere *l.* 11. §. 5. *D. ad leg. Aquil.*

Mori proprie eſt vita decedere in *l.* 121. §. 2. *D. de verb. oblig.* & *l.* 77. §. 4. *de legat.* 2. *l.* 48. §. *ult. D. de jure fiſci*, ubi mori de morte tantum naturali, non civili intelligitur.

Alias deportatus patronus *mortui* loco habetur *l.* 4. §. 2. *D. de bon. libert.* ac plane interire homines maxima, & media capitis deminutione æque, atque morte dicuntur *l.* 63. §. *ult. D. pro ſoc.* quod de deportatis ſpeciatim ait Ulp. *l.* 1. §. *ult. D. de bon. poſſeſſ. contra tab.* Sed & exheredati pro mortuis habentur *l.* 1, §. 6. *D. de conjung. cum emancip. lib.* eo quidem effectu, ut juſte exheredati in computatione legitimæ non connumerentur inter heredes. Item pro mortuo habetur is, cujus bona univerſa publicantur, quum in ejus locum alius ſuccedat *l.* 65. §. 12. *D. pro ſocio*, adeoque per id diſtrahitur ſocietas tamquam morte ſocii.

Ceterum ad interpretationem *l. ult. D. quand. dies leg. ced.* & *l.* 1. §. 19. *D. de collation.* pertinet, quod Gellius *lib* 6. *cap.* 13. quæſitum narrat, quando moriens moreretur? an quum jam in morte eſſet? an tum etiam cum in vita

vita foret ? additque, quodnam moriendi verbum, atque momentum, manente adhuc vita, dici ac fieri potuiſſe, alios nihil in eo tempore vitæ reliquiſſe, totumque illud, quod mori dicitur, morti vindicaſſe, ſed Plato inquit noſter, neque vitæ id tempus, neque morti dedit, ſed peperit, expreſſitque quoddam novum in confinio tempus, quod verbis propriis, atque integris την εξαιφνης φυσιν, id eſt, repentinam naturam adpellavit.

Mori autem non tantum animales dicuntur, ſed & quæ anima carent, eæque tum corporales, tum incorporales. Sic mori dicitur lis *l.* 1. §. 1. *l.*3. §. *ult. D. quæ in fraud. credit.* vitis *l.* 4. *D. de cenſib.*

MORIO *onis* idem ac fatuus in *l.* 4. §. 3. *D. de ædil. edict.* & apud Div. Auguſt. *lib.* 1. *contra pelag.* qui ait, hujus generis homines in deliciis, & in mancipiorum æſtimatione pretioſiores fuiſſe.

MOROSE, i. e. cum faſtidio, & difficultate *l.* 6. §. 3. *D. de offic. præſid.*

MORS proprie eſt σωματος και ψυχης διαλυσις, ut Gell. *lib.* 2. *c.*8. tradit, id eſt, ut Cic. 1. *Tuſc.* exponit, diſceſſus animæ a corpore. Eaque vera, & naturalis mors eſt, quam ultimam rerum, i. e. vitæ, lineam eſſe dicit Horatius 9. *ep.* 16. 79. Huc pertinent mortis cogitatio *l.* 35. *D. de mort. cauſ. donat.* Mortem ſibi conſciſcere *rubr. D. de bon. eor. qui ante ſent. vel mort. ſibi conſc.* ſi mors contigiſſet *l.* 29. *D. de mort. cauſſ. don.* mortem obire *l.*14. *D. de jure codicill.* Morte præventus *l.*13. §. 4. *D. de jur. fiſc.* Mortis pœna *l.* 1. *D. de bon. eor. qui ſib. mort.* quæ videlicet damnato vitam adimit, ut loquitur *l.* 6. §. *ult. D. de pœn.*

ſolemnia mortis peragere *l.* 44. *D. de man. teſt.* Sua morte decedere *l.* 28. *D. de bon. libert.*

Mortis cauſa capitur, quum propter mortem alicujus capiendi occaſio obvenit, exceptis his capiendi figuris, quæ proprio nomine adpellantur. Certe enim & qui hereditario, aut legati, aut fideicommiſſi jure capit, ex morte alterius nanciſcitur capiendi occaſionem. Sed quia proprio nomine hæ ſpecies capiendi adpellantur, ideo ab hac definitione ſeparantur. Ita Caius in *l.*31. *pr. D. de mort. cauſ. don.* Nimirum mortis cauſſa capio generis quidem nomen eſt, quod omnes ſpecies complectitur, quibus quid propter alicujus mortem capitur, veluti hereditatis, legati, fideicommiſſi, ſed cum illarum quoque proprium nomen haberet, factum eſt, ut quæ ſpecialem nomen non habet, communi nomine adpellata ſit, quo deſignetur adquiſitio rei cujuſdam propter mortem alicujus citra ullum hereditatis, legati, aut fideicommiſſi titulum. Ita mortis cauſſa capimus, non tunc ſolum, cum quis ſuæ mortis cauſſa nobis donat, ſed & ſi propter alterius mortem id faciat *l.* 18. *pr. D. de mort. cauſſ. don.* Confer & *l.* 22. *D. eod. tit.* Porro mortis cauſſa capitur pecunia, quam ſtatu liber, aut legatarius alicui conditionis implendæ cauſſa numeravit, item ea, quam quis in hoc accepit, ut vel adeat hereditatem, vel non adeat, vel ut legatum omittat. Sed & dos, quam quis in mortem mulieris a marito ſtipulatur, capitur mortis cauſſa *d. l.* 31. §. 2. *D. eod. tit.* Alias hac claſſe contentas ſpecies vide in *l.* 8. *l.* 21. *D. de mort. cauſ. donat. l.* 1. §.8. item *l.*36. *D. ad Leg. Falcid. l.* 55. *D. de condit. & dem.* ubi hereditario jure, vel teſtamenti nomine habere,

& mortis cauſſa capere ſeparantur. Adde *l.*28. §. *ult. D. qui & quib.*

Mortis cauſa donatio quid ſit, & ejus ſpecies, vide ſupra in voce *donatio*.

Ad ſimilitudinem *mortis* naturalis alii quoque caſus admiſſi ſunt, qui *mortis* vicem repræſentant, qualis eſt aquæ, & ignis interdictio *l.* 29. §. 5. *D. de liber. & poſth.* Sed & ſervitus morti adſimilatur. Hi caſus ſunt *mortis civilis*, quæ in maxima, mediaque capitis deminutione conſiſtit. Amiſſo enim libertatis, civitatiſque ſtatu perſonæ eſſe deſinebant homines, ac proinde mortuis ſimiles habebantur. Vide *Capitis deminutio.* De aquæ, & ignis interdictione Paulo aliter Lactantius *in divin. inſt. lib.* 2. *c.* 10. Interdicto, inquit, uſu earum rerum, quibus vita conſtat hominum (*aquæ & ignis*) perinde habebatur, ac ſi eſſet, qui eam ſententiam exceperat, morte mulctatus. Utcumque vero ſe res habeat, ex ea fictione eſt, quod exſules diem, quo reſtituti fuerant, *natalem ſuum* dicerent, veluti Cicero *poſt redit. c.* 11. & quaſi *alterius vitæ quoddam initium*: Idem *lib.*4. *ad Attic. Epiſt.* 1. immo Cotta apud Salluſt. *in fragm.* ideo ſe *bis genitum* adpellaret.

M o r s u s honoris alieni *l.* 10. *C. Th. de re milit.* id eſt, ut Jac. Gothofr. interpretatur, dolor, & ſenſus aculeatus, quem quis exinde capit, quod alios ſibi prælatos videt.

M o r t a l i s, *e.* Sæpe etiam de rebus inanimatis uſurpatur. Sic mortale opus *l.*19, *l.* 12. *C. Th. de pagan.* id eſt, caducum. Mortales res *l.* 11. §. 5. *D. de minor.* Lactant. *lib.* 7. *c.* 17. Mortalia ſunt mortalium opera.

M o r t a l i t a s pro morte, & naturali fato *l.*22. *D. ad SC. Trebell.* Quum mariti mortalitas intervenit *l.* 2. *D. de pact. dot.* Servitutem mortalitati fere comparamus *l.* 109. *D. de reg. jur.* De hac locutione, an ſatis latina ſit, remittit Heineccius ad Duker. *de latin. vet. ICtorum p.*376.

M o r t i f e r vel *mortiferus, a, um*; quod mortis cauſam præſtat, ut loquitur *l.* 7. §. 5. *D. ad Leg. Aquil.* Mortiferum vulnus inflixiſſe cenſetur, non ſolum, qui ita vulneraverint, ut confeſtim vita privarent, ſed etiam hi, quorum ex vulnere certum eſſet, aliquem vita exceſſurum *l.* 51. *D. ad L. Aquil.*

M o r t i f e r e vulnerare *l.* 36. §.1. *D. ad Leg. Aquil.* ægrotare dixit Plin. *lib.* 3. *Epiſt.* 16. i. e. lethaliter.

M o r t u u s. De *mortuo* inferendo interdictum habet locum, ut quis non prohibeatur mortuum inferre, & ſepelire, quo licet ei inferre, & ſepelire *l.* 1. *pr. D. de mort. infer.* ut ſi in via prohibeatur, vel ſepulcrum ædificare, vel lapides ad ædificandum per fundum ducere *d. l.*1.§.5. & § 8.

M o s Ulpianus *tit.* 1. *reg.* §. 4. Mores definit tacitum conſenſum populi longa conſuetudine inveteratum. Nimirum ex non ſcripto jus venit, quod uſus comprobavit. Nam diuturni *mores* conſenſu utentium comprobati, legem imitantur §. 9. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Inveterata conſuetudo pro lege non immerito cuſtoditur, & hoc eſt jus, quod dicitur moribus conſtitutum *l.* 32. *D. de legib.* atque hi ſunt *νομοι αγραφοι* §. 3. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Suidas *εθος, νομος αγραφος. Το δε εθος ουκ εστιν ευρημα ανθρωπων αλλα βιου ϗ χρονου.* Mos eſt jus non ſcriptum. Mos porro non eſt inventum hominum, ſed vitæ, & temporis. Servius *in* 7. *Æneid.* Varronem tradere ſcribit, morem eſſe communem con-

ſen-

ſenſum omnium ſimul habitantium, qui inveteratus conſuetudinem facit Quinctilian. *lib.* 5. *c.* 10. Pleraque, inquit, in jure non legibus, ſed moribus conſtant. Feſtus hoc verbum ad religionem, & cerimonias ſacras reſtringit his verbis: Mos eſt inſtitutum patrium, pertinens maxime ad religionem, cerimoniaſque Deorum antiquorum. Ex illis autem omnibus vix accurate pro lege habendorum morum prodibit definitio, qua intelligi poſſit, cur, & quatenus, & qui mores legis habeant vigorem. Mores ſane, conſuetudinem, & uſum ſynonima eſſe ex dictis apparet, ſiquidem & reciprocantur velut abundanti definitione, & unum pro altero invicem ponitur. Neque tamen perfecta illa eſt ſynonymia. Etenim actus ſimiles, qui nomine *morum* in genere veniunt, vel eos ipſa lex ſcripta comitatur, quæ eoſdem fecit, vel ex ipſis nulla lege ſcripta exiſtente jus quoddam inductum intelligitur, qui tunc mores in ſpecie, ſeu conſuetudo dicuntur. Priori ſenſu videntur intelligi mores in *l.*5. *D. de extraord. cogn.* ubi Status legibus, moribuſque comprobatus *leg.* 3. §. 1. *D. de donat. int. vir. & ux.* Si matrimonium moribus, legibuſque noſtris conſtat, & *l.* 19. *D. de capt. & poſtl. reverſ.* Moribus, & legibus conſtitutum eſt jus poſtliminii. Sed abſque lege ſcripta veniunt mores apud Ulpianum *dicto tit.* 1. *reg.* §. 4. item in *l.* 22. §. 1. *D. de juriſd.* his verbis, pleraque in jure non legibus, ſed moribus conſtant. Et eo ſenſu conjunguntur cum conſuetudine, ut ferias ſecundum mores & conſuetudinem, quæ retro obtinuit, dare *l.* 7. §. 1. *D de off. proconſ.* Quæ moris ſunt, & conſuetudinis *l.* 31. *D. de ædil. edict.* Quod moribus, & conſuetudine inductum *l.* 32. *D. de legib.* ubi *Mores*, & conſuetudo κατα το αυτο dici videntur. Porro leges Regiæ abrogato Regio Imperio non equidem pro legibus amplius habitæ, ut diſcimus ex Pomponio *l.*2. §.2 *D. de orig. jur.* Sed eas valuiſſe ως εϑισμυς προτερυς, tamquam priſcos mores, docet Dionys. Halic. *lib.* 5. *antiq. Rom.* Hinc moribus receptum jus patriæ poteſtatis ait Ulpianus *l.* 8. *D. de his qui ſui vel alien. jur.* etſi ex eodem Dionys. *lib.*2. pateat, jus patriæ poteſtatis lege Romuli inductum eſſe. Ita & pœnam cullei more majorum inſtitutam, ait Modeſtinus *l.* 9. *D. ad Leg. Pomp. de parric.* quam tamen vel Atilium, vel Aquilium quemdam, jam ſub Tarquinio parricidii accuſatum, dediſſe, denuo teſtatur Dionys. Halic. *lib.* 2. *c.* 70. ceu obſervat Heineccius. *More* majorum puniri quid ſit, vide ſupra in voce *majores.*

Morem gerere pro obtemperare *l.* 71. *D. de rei vind. l.*5. *D. famil. erciſc. l.*14. *D. de prob.*

Morum adpellatione, quemadmodum Quinctilian. *lib.* 6. *c.* 3. tradit, omnes habitus mentis continentur, adeoque omnis vivendi ratio morum nomine venit. Eſtque verbum μεσον, ita ut ſint vel boni, vel mali mores, ut in hiſce phraſibus. Matremfamilias faciunt boni mores *l.* 46. §. *ult. D. de verb. ſignif.* Propter nequitiam, maloſque mores *l.* 43. §. 4. *D. de Ædilit. edict.* Sed & pro malis moribus aliquando abſolute mores legimus, ut ob mores competit retentio dotis *l. un.* §. 5. *C. de rei ux. act. toll.* Ulp. *tit.* 6. *Reg.* §. 9. Item *in* §. 9. *ejuſd. tit.* ait: Mores graviores, ſeu majores inter virum, & uxorem, adulteria tantum, leviores, ſeu minores omnes reliqui.

Sunt vero *mores* vel ſingulorum,

vel publici. Ad illos ſpectant phraſes modo citatæ. Ad publicos vero hæ pertinent: Si liberis ſublatis reverſa poſt jurgium per diſſimulationem mulier, veluti venali concordia ne dotata ſit, conveniat, conventio ſecundum ordinem rei geſtæ, moribus improbanda ea ſtipulatio eſt *l.* 27. *D. de pact. dotal.* ubi mores abſolute, pro bonis moribus, quemadmodum *l.* 35. §. 1. *de verb. obl.* 8. Adverſus bonos mores feſtinaſſe dicitur, qui proximæ cognatæ viventis bona donavit *l.* 29. §. *ult. D. de donat.* Pacta, quæ contra bonos mores ſunt, vim nullam habent *l.* 6. *C. de pact.* In edicto de injuriis, quod ait Prætor, *quæ adverſus bonos mores convicium cui feciſſe dicitur*, Labeo ait, ſic accipiendum, non ejus qui fecit, ſed generaliter accipiendum, adverſus bonos mores hujus civitatis *l.* 15. §. 28. & §. 38. *D. de injur.*

Mores boni pro viris probis, ut *mores mali* pro improbis hominibus aliquando accipiuntur. Sic exceptio, quæ patroni, párentiſve opinionem apud *bonos mores* fugillet *l.* 2. §. 4. §. 16. *D. de dol. mal. & met. except.* Quum ſæpe materiam peccandi *malis moribus* præſtaret. Et *in Conſult. vet. ICti. p.* 82. Tibi, & bonis moribus conſtat. *Heinecc.* ex Bynkersh. *lib.* 16. *c.* 25. *p.* 274.

Motio. Cunctis motionibus, & machinis amputatis *l. ult. C. Theod. fin. reg.* pro quo Codex Juſtinianus in *l. ult. eod. tit.* habet *molitionibus.*

Motus arborum naturalis, per quem translatio arborum in alium locum intelligenda videtur *in l.* 7. *D. de ſervit. præd. urb.* Accurſius intelligit agitationem arborum; Cujacius *lib.* 27. *c.* 14. & Zannetus *reſtit. ad lib. D. c.* 25. pro earumdem vegetatione accipiunt. Primam fovet ſententiam Rad. Forner. *Rer. quotid. lib.* 2. *c.* 12. Pro ſecunda & tertia remittit Heinecc. ad Ever. Otto *præfat. Tomo* 2. *Theſaur. jur. præmiſſam.*

Motus quoque animi pro ejusdem affectione, vel deliberatione ponitur. Ita motus æqualis judicis *l. ult. C. Th ad Leg. Corn. de falſ.* Qui ex diverſis animi motibus in unum conſentiunt *l.* 1. §. 1. *D. de pact.* Finis negotii in judicis poteſtate, ac motu ſitus *l.* 10. *C. de accuſ.*

Motus etiam pro animi effervescentia, ut motu judicis villa diruta *in l.* 20. *D. comm. divid.*

Moventes ſe res ſunt res mobiles, animales, ut loquitur *l.* 15. §. 2. *D. de re jud.* Res *moventes* pro mobilibus etiam ſe ipſas non moventibus *l.* 19. *D. de vi & vi arm. l.* 35. *D. de donat.* quæ etiam dicuntur moventia *l. ult. D. de requir. vel abſent. Moventium* enim, & mobilium adpellatione idem ſignificari Celſus tradit. Si tamen adparet, defunctum animalia dumtaxat, quia ſe ipſa moverent, moventia vocaſſe *l.* 93. *D. de reg. jur.* Tunc a mobilibus moventia ſeparantur.

Movere proprie eſt e loco in locum transferre. Ut qui terminos ſtatutos extra ſuum gradum, finemve moverent *l. ult. D. de term. mot.*

Movere etiam nos dicitur, quo in aliquam ſententiam adducimur, vel ab ea recedimus ut *in l.* 1. §. 9. *D. quod legat. l.* 41. §. 3. *D. de legat.* 1. Nec nos moveat quod *l.* 57. *D. de ædil. edict.* & alibi paſſim.

Movere pro inſtituere, intendere. Ut, movere accuſationem *l.* 20. *D. de accuſ.* actionem *l.* 10. *D. de act. empt.* arma adverſus aliquem *Paul. lib.* 5. *Sent. tit.* 29. §. 1. Cauſſam *l.* 2. §. *ult. D. de Stat. defunct.* controverſiam *l.* 4.

l. 4. *D. de Carbon. edict.* crimen *l.* 5. *C. ad leg. Fab. de plagiar.* diſceptationem *l.* 3. *C. de ordin. jud.* interdictum *l.* 3. §.4. *D. de lib. exhib.* judicium *l.* 8. §. 12. *D. de inoff. teſt.* litem *l.* 33. *D. de dol. mal.* negotium *l.* 16. *D. de legat.* quæſtionem *l.*16. *D. C. ne de ſtat. defunct.* querelam inofficioſi *l.*8. §.10. *D. de inoff. teſt.* ſeditionem *l.* 3. §.20. *D. de re milit.* i. e. comitare.

Moveri etiam eſt removeri, pelli, ejici. Ita *Moveri* ordine *l.*5. *D. de decur.* ordine decurionum *l.*15. *D. ad munic.* ſenatu *l.* 7. *D. de ſenat.* Præſcriptione motus ab excuſatione proferenda *l.* 1. *D. de operib. publ.* i.e. ſummotus.

M o x, vulgo eſt confeſtim, ſtatim, in continenti *l.* 6. §. 9. *D. de injuſt. rupt. irrit.* Mox quam unus ex heredibus adierit hereditatem Ulp. *tit.* 1. §. 22. Mox quam a ſolo ſeparati ſunt fructus *l.*13. *D. quib. mod. uſusfr.* id eſt, ſimul atque ut *l.* 25. §. 1. *D. de uſur.*

Alias mox ponitur pro deinde, poſtea, & interjecto aliquo intervallo *l.*22. §.4. *D. ad SC.Trebell. l.*1. §. *ult. D. de reb. cred. l.*1. §.1. *D. de verb. oblig.* & paſſim.

M u c a t r a u l u s, ad quem variæ datæ ſunt conſtitutiones, quamvis in ejus nomine male paſſim erratum eſſe, veluti in *l.* 10. *C. qui accuſ. non poſſ. l.*7. *C. de reſcind. vend. l.* 15. *C. de poſtlim. & redemt. l.* 8. *C. de pact.* obſervat Jac. Cujac. *Comm. ad tres poſter. libr. C. ad l.*4. *de jure fiſci.*

M u c i a n u s, *a*, *um* a Mucio, de quo infra. Muciana cautio a L. Mucio P. F. Scævola inventa, quæ præſtita impedit, ne conditio in non faciendo concepta, hereditatem, vel legatum uſque ad mortem ſuſpendat. De ea ait Ulpian. *in l.* 7. *D. de cond. & dem.* Mucianæ cautionis utilitas conſiſtit in conditionibus, quæ in non faciendo ſunt conceptæ, ut puta, ſi in capitolium non aſcenderit: Si Stichum non manumiſerit, & in ſimilibus. Nec ſolum in legatis placuit, verum in hereditatibus quoque idem remedium admiſſum eſt, vide & *l.* 3/9. §. 3. *D. eod. tit. l.* 76. §. 7. *D. de legat.* 2. *l.* 72. §.1. *D. de cond. & dem l.* 106. *D. de condit. & dem.* ubi Muciana cautio ſatisdatio etiam dicitur.

M u c i a n u s P. Licinius Craſſus (a Publio Licinio Craſſo adoptatus) *Mucianus*, unus e filiis *P.* Mucii, Quincti Mucii Auguris fratris, quorum alter fuit P. Mucius Scævola. Fuit autem ante hunc Augur, poſt autem Conſul anno 622. Ipſum Juriſconſultiſſimum, eloquentiſſimumque perhibet Gellius *lib* 1. *c.* 13. & ita a Cicerone adpellatum tradit Pompon. in *l.*2. §.40. *D. de orig. jur.* etſi nulla ſuæ ſcientiæ monumenta reliquerit. Videſis Balduin. *juriſprud. Mucian. p.* 7. 20. 21.

M u c i d u s, *a*, *um*. Mucida vina *l.* 6. *D. de peric. & comm. rei vend.*

M u c i u s. Quintus Mucius. Q. F. Q. N. Scævola Augur, Conſul fuit anno 536. quem tamquam civitatis ſuæ oraculum laudat Cicero *in Bruto cap.* 39. & *lib.* 1. *de orat. c.* 51. quemque a ſe aliquamdiu auditum eſſe idem tradit *ibid. c.* 89. Eum præteriit Pomponius recenſendo veteres prudentes, quod nihil de jure civili ſcripſiſſet. Nec confundendus is eſt cum Quinto Mucio P. F. Scævola Pontifice Maximo, cujus mentio fit *l.* 7. *pr. D. de ann. legat. l.* 1. §. 5. *l.* 5. §. 9. *D. quod vi aut cl. l.*29. *l.*55. *pr. D. de pœn. legat. l.* 3. §. 6. *D. eod. tit. l.* 27. *D. de aur. arg. legat.* Vellei.

Paterc. *lib.* 2. *c.* 26. Scævola, ait, Pontifex Maximus, & divini, humanique Juris auctor celeberrimus. De hoc Vid. infra ſub art. *Quintus.*

Publius *Mucius* P. F. Q. N. Scævola, Pontifex Maximus, frater patruelis Quinti Mucii Auguris. Eum Pomponius iis accenſet, qui fundaverunt jus civile *l.* 2. §. 32. *D. de orig. jur.* Conſul fuit anno ab U. C. 520. collega L. Calpurnio Piſone Frugi. Vellei. Paterc. *hiſt. lib.* 2. *c.* 2. Gruter. *Inſcript. p.* 202. *ſequ.* biennio poſt Pontifex Maximus factus Cic. *lib.* 12. *ad Attic. epiſt.* 4. *De orator. lib.* 2. *c.* 12. Decem eum libellos reliquiſſe, auctor eſt idem Pomponius *l.* 2. §. 39. *D. de orig. jur.* e quibus nonniſi pauciſſima in jure noſtro ſuperſunt ἀποσπασματα *l.* 66. *D. ſolut. matrim. l.* 17. *D. de legation. l.* 4. *D. de captiv. & poſtlim. reverſ.* Hujus filius fuit Publius *Mucius.* P. F. P. N. Scævola Conſul anno ab V. C. 575. Juriſconſultus eximius, de quo idem Pomponius *l.* 2. §. 41. *D. de orig. jur.* Stemma *Muciorum* dedit Rupertus in *Comment. in Pomponii Enchird. p.* 389.

Mucor in *l.* 4. §. *pen. D. de peric. & comm. rei vend.* lanuginem ſignificat, quæ ex nimia vetuſtate vino acceſſit, aut quo alio vitio contrahitur. Columella *lib.* 12. *c.* 43. Ne ſitu penora mucorem contrahant.

Mula, & *Mulus.* Mulorum adpellatione generali & Mulæ continentur *l.* 62. *D. de legat.* 3. Mulæ carrucariæ *l.* 38. §. 8. *D. de Ædilit. edict.* rhedariæ apud Varron. *lib.* 3. *de re ruſt. c. ult.* Mulas enim carrucis, & rhedis jungi ſolitas, patet ex *l.* 13. *D. de aur. arg. leg.*

Mulcta eſt ſpecialis coercitio peccati, cujus animadverſio pecuniaria eſt *l.* 131. *D. de verb. ſignif.* Pœnæ generalior eſt ſignificatus, ideoque mulcta, & poena ſeparantur in *l.* 68. *D de fidejuſſ.* Olim pecore mulcta dicebatur auctore Feſto, & Varr. *lib.* 4. *de ling. lat.* qui de vocis origine ait: Quod ſingulæ dicuntur adpellatæ multæ, quod olim unum dicebant multa. Itaque, addit, cúm in dolium, aut culeum vinum addunt ruſtici, prima urna addita, dicunt etiam nunc *multa* Gellius *lib.* 11. *c.* 1. ex Varronis *rer. humanar.* 19. *libro*, ait, vocabulum ipſum mulctæ non Latinum, ſed Sabinum eſſe, idque ad ejuſdem Varronis memoriam manſiſſe in lingua Samnitium, qui ſunt a Sabinis orti. Sed, pergit Gellius, turba Grammaticorum novitia ea κατ᾽ ἀντιφρασιν, i. e. per contrariam dictionem, ut quædam alia, ita hoc quoque dici tradiderunt. Huc pertinent phraſes Mulctam dicere, & irrogare in *l.* 6. §. *ult. D. de offic. Præſid* ſed & mulctam facere apud Aul. Gell. *citato capite in fine.* Mulcta damnari *l.* 2. *D. ſi quis in jus voc.* Mulcta committitur *l.* 6. *D. de condict. & dem.* Mulcta exigatur per antiptoſin in *l.* 54. *C. Theod. de hæret.* Decem librarum auri mulcta ferietur *l.* 5. *C. Theod. de metat.* Mulcta mulctari *l.* 1. §. *ult. D. de aleator.* mulctæ ſubjacere *l.* 8. *C. Theod. de pœn.* Mulcta argentaria *l.* 20. *C. Theod. quor. adpell.* pecuniaria *l.* 3. §. 1. *D. de re milit.* frumentaria in inſcriptione *l.* 1. *l.* 2. *l.* 7. *C. Th. de præt. & quæſt.* quæ & condemnatio frumentaria dicitur *d. l. eod. tit.*

Mulctare, ait Nonius, condemnare eſt. Igitur hoc tam ad corporalem, & aliam quamlibet, quam ad pecuniariam condemnationem pertinet. Corn. Nep. *in Epaminonda. c.* 7. Lex, ait, erat Thebis, quæ morte mulctabat,

bat; & *c*.8. Epaminondas a Thebanis morte mulctatus eſt. Velleius Paterc. *lib*. 2. *c*. 12. homineſque exitiabiles in hoſtilia curia morte mulctavit. Cicer. *pro Cæcin. c*. 34. Maleficium exilio mulctatum. Heredes magna pecunia mulctat teſtator *l*. 27. *D. de cond. & dem.*

Mulctare, alio ſignificatu in *l*. 10. *pr. C. Theod.* idem ac male tractare, & plagis adficere. Omiſit eam vocem Tribonianus in *l*.5. *C. Juſtin. eod. tit.*

MULCTATIO eſt mulctæ irrogatio in *l*. 2. *C. Theod. de prætor.*

MULCTATITIUS ſervus in *l*. 1. *C. Th. de liberal. cauſ.* eſt ſervus, qui mulctæ nomine tradendus eſt.

MULIEBRIS; *e*. quod ad mulieres pertinet. Muliebria veſtimenta ſunt, quæ matris familias cauſa ſunt comparata, quibus vir non facile uti poteſt ſine vituperatione, velut ſtolæ, pallia, tunicæ, capitia, zonæ, mitræ, plagulæ, penulæ, ait Ulp. *in l*.23. §.2. *D. de aur. arg. leg.* Muliebri veſte legata & infantilis continetur, & puellarum, & virginum *d. l*. 23. §. 9. *D. eod. tit.*

Muliebria pati dicuntur mares, qui pudicitiam ſuam præpoſteræ libidini ſubſternunt, & ſtupro effeminantur *l*. 1. §. 6. *D. de poſtul.* Tanto flagitio pollutos Prætor a poſtulando removet *d. l.* huicque ſceleri Impp. gladium ultorem conſtituerunt *l*. 31. *C. ad leg. jul. de adulter.*

MULIER. Eo nomine omnes dici, quæcumque ſexus feminini ſunt, ait *l*. 25. *D. de aur. arg. legat.* Sic mulieribus legatis & virgines debentur *l*. 81. §. 1. *D. de legat*.3. Melius eſt mulieribus propter fragilitatem ſexus, quam maribus ſubveniri *l*. 20. *C. de don. ant. nupt.* Tertullian. *de virgin. veland. c*. 5. uxores vulgi loquendi more mulieres noſtras (nomine ſc. generico) dici notat, additque: Ita mulier non natura (i.e. non quatenus a virgine ſeparetur) eſt nomen uxoris, ſed *uxor* conditione eſt nomen mulieris, denique mulier & non uxor dici poteſt, non mulier autem uxor dici non poteſt, quia nec eſſe. Ita Tertullianus. Et ſane *Mulieris* adpellatione etiam virginem integram viri potentem contineri, obſervat etiam Caius *l*. 13. *D. de verb. ſignif.* idque veriſſimum eſſe, cum multa veterum teſtimonia, tum & illud Servii *ad Virgil. Æneid. lib*. 11. *v*. 687. ubi ad verba, advenit, quæ veſtra dies muliebribus armis. Verba redargueret. Apud majores, inquit, indiſcrete virgo dicebatur & mulier. Utrumque enim (vocabulum mulier ſc. & virgo) ſexum ſignificabat, ut ecce hoc loco dicit (Virgilius) *armis muliebribus*, quum Camillam innuptam fuiſſe manifeſtum ſit. Item in Bucolico legimus: *Ah Virgo, quum Paſiphaen conſtet ex Minoe ante amorem tauri, filios ſuſcepiſſe.* Quin etiam Terent. *in Hecyr. act.* 1. *ſc*. 2. *v*. 61. Mulierem poſt vitium oblatam *virginem* vocat. At Ambroſius *lib*. 1. *Epiſt*. 1. Mulier ſexus eſt, virgo ſpecies. Et ita virgo a muliere ſeparatur *l*.16. *D. de manum. vind.* Si me virginem emere putarem, cum jam mulier eſſet *l*. 11. *D. de contrah. emt. l*. 11. §. 5. *D. de act. emt. vend.* Nam uſus obtinuit, (deinceps) ut innuptas *virgines*, nuptas *mulieres* vocemus, ait Servius, ante verba modo citata, Hinc eſt, ut in jure noſtro, mulieris vocabulum modo virgines ſimul complectatur, modo de nuptis, vel viduis, modo promiſcue dicatur. At notatu digniſſimus eſt locus *l*. 14. §. 7. *D. de ædilit.*

 edict.

ediſt. Mulierem ita arctam, ut mulier fieri non poſſit, ſanam non videri, qui per *πλοκης* mulierem primo loco perſonam, poſterinre qualitatem deſignari obſervat Voſſ. *lib.*5. *Inſt. orat. c.*2. §.3.

Mulierculărius *in l.*2. *pr. C. Th.* eſt, qui mulieres adſectatur, ſicut ancillarius, qui ancillas. Interpres luxuriæ deditum interpretatur, ſub quo tamen aleatorem ſimul comprehendit. Gloſſa Iſidori *Mulierarium* & ſemellarium adpellat. Plautus *mulieroſum in Pœnulo Act.*5. *ſc.* 5. *v. n.* 4.

Mulio qui mulos muſaſve agit *l.* 1. §. 4. *D. ſi quadrup. paup. fec. dic.* muliones de urbano artificio ſunt, niſi propter opus ruſtre teſtator eos deſtinatos habebat *l.* 99. §. 2. *D. de legat.*3. Erant & muliones publici, qui curandis mulis, curſui publico deſtinatis, præerant *l.*10. *l.*14. *in fin. l.*31. 34. *l.*53. *pr. l.* 58. *C. Th. & l.* 4. *C. Juſtin. de curſ. publ.*

Mulomedicus *l.* 1. *C. de excuſ. artif.* Ibi enim hoc verbum eſſe inſerendum cum ex Accurſii gloſſa, tum ex *l.* 2. *C. Theod. eod. tit.* & veteribus libris patet. Fit & mulomedicorum mentio in *l.*31. *C.Th. de curſ. publ.* & apud Firmic. Matern. *lib.* 18. *matheſ. c.*4. Sunt autem Mulomedici, qui animalibus ægris medentur, veluti equarii medici, ceu vocat Valer. Max. *lib.* 9. *c. ult.* & 2. Ceterum ex eo, quod non inter profeſſores, & medicos, ſed artifices numerantur Mulomedici *ιππoιατροι*, vel veterinarii, facile patet, abjectiorem eſſe hanc artem, quamvis a medicina ſecundam, & reipublicæ utilliſſimam, ceu demonſtravit, qui ex inſtituto hanc artem excoluit, & ſingulari commentario illuſtravit Vegetius *de re veter. in præfat.* quod obſervat *Hein.*

Mulsum potio ex vino, & melle concinnata *l.* 5. §. 1. *D. de rei vind. l.* 7. §.7. *de adquir. rer. dom.* §.25. *Inſt. de rer. div.* A Græcis *οινομελι* adpellatur, & *μελικρατον*, ut Pollux *lib.*6. *ſegm.* 17. Id ex vino vetere factum ad appetentiam, & aviditatem cibi revocandam, auctor eſt Plin. *lib.* 22. *de natura mellis.* Ulp. *in l.* 9. *pr. D. de tritico vino, vel ol. leg.* Si mulſum, inquit, ſit factum, vini adpellatione non continebitur, niſi forte paterfamilias etiam de hoc ſenſit. Et in *l.ult.* §. *ult. D. eod. tit.* Mulſum inter dulcia numeratur. Quin Mulſum ex pluvia aqua fieri ſolitum, ex Galeni *lib.* 4. *tuendæ ſanitat.* adnotat Cælius Rhodig. *lib.* 23. *c. ult. lect. antiq.*

Multifariam, i.e. multis modis *l.* 7. *pr. D. de incend. ruin. naufr.*

Multimodus, *a*, *um*, quod multifariam fit. Ita *multimoda* donatio *l.* 5. *C. Th. de ſuar.* obſervatio *l.* 2. §. 1. *C. de Epiſc. & cler.*

Multiplicare, i. e. multiplex facere, hoc ſenſu, multiplicata actio *l.* 6. *D. de public. & vectig.* Multiplicata Scita Divalia, id eſt, conſtitutiones Principum multæ *l.* 48. *C. Th. de heret.*

Multiplicatio verborum *l.* 36. §. 6. *D. de aur. arg. mund. leg.*

Multitudo hominum, i. e. turba *l.* 4. *D. de vi bonor. rapt.* Paul. *lib.* 5. *Sent. tit.* 30. §. 1.

Multo conſtruitur cum comparativo, ut *Multo* juſtius *l.* 6. *D. de magiſtr. conven.* magis *l.* 36. §. 1. *D. de hered. pet.* minus *l.* 24. *D. de mun. & honor.* pluris *l.* 61. *D ad leg. falc.*

Multum adv. Multum eſſe pro multum intereſſe *l.*6. *D. de publican. & vectig.*

Multus

MULTUS, *a*, *um*, Multi dixerunt *l.*41. *D. de recept. arb.* Poſt multum tempus *l.* 1. §. 12. *D. de ſeparat.*

MULUS. vide ſupra *mula.*

MUNDANI in *l.*55. § 1. *C. de Epiſc. & cler.* ſunt laici, qui ſunt idiotæ *Nov.*6. *c.*1. & ſæculari converſationi dediti in *l.* 56. *C. dict. tit.*

MUNDUS, *a*, *um*, ut ait Feſtus, lautus, & purus. Munda eſſe poteſt mulier, non tamen ornata *l.*25. §.10. *D. de aur. arg.* Sed & res mundæ dicebantur. Salicis mundæ annua librarum ſingula millia *l.* 12. *de ann. legat.* Mundas conſequi pro mundis annonis dixit Lampr. in Alex. Sev. *c.* 42. uti mundas bucellas *l.* 5. *C. Th. de ann. civ.*

Mundum charta pura, ſchedave, in quam contractus redigitur *l.* 16. *C. de fid. inſtrum.* χαρτης καθαριν vocat Juſt. *Nov.* 43. *c.* 2. *init.*

Mundus, *Subſt.* in genere eſt, inſtructum cuique rei inſtrumentum Barth. *lib.* 8. *adverſ. c.* 12. Sic mundus nuptialis Apulei. *metam. lib.*4. operæ meſſoriæ mundus omnis apud eumd. *lib.* 6. *metam.* Mundum etiam ruſticum dixit Plaut. *Merc. Act.* 1. *Sc.* 1. *v.* 65.

Mundus autem *Muliebris* eſt, quo mulier mundior fit. Continentur eo ſpecula, matulæ, unguenta, vaſa unguentaria, lavatio, riſcus *l.*25. §.10. *D. de aur. arg. legat.* item argentum balneare, non etiam ornamenta, veſtes, monilia, anuli *l.*32. §.7. *D. eod. tit. l.* 100. §.2. *D. de legat.*3. Unde & a veſte, & ab ornamentis mundus ſeparatur *ibidem*, quamquam & veſtem ſub mundo comprehendat Apul. *lib.*2. *metam.* Tertull. *de cultu fem. c.* 4. Habitus feminæ, ait, duplicem ſpeciem circumfert cultum, & ornatum, cultum dicimus, quem mundum muliebrem vocant, ornatum, immundum muliebrem convenit dici. Ille in auro, & argento, & gemmis, & veſtibus diſputatur, iſte in cura capilli, & cutis, & earum partium corporis, quæ oculos trahunt. Alteri ambitionis crimen intendimus, alteri proſtitutionis. Et ita mundum muliebrem accipe *l.* 39. *D. de uſu & uſufr. leg. l.* 39. *D. de aur. arg. legat.* Varro *lib.*4. *de ling. lat.* Mundus muliebris dictus a munditia, Feſtus. Mundus etiam dicitur ornatus muliebris, quia non alius eſt, quam qui moveri poteſt. Atteius cum virginali mundo clam pater. Liv. *lib.* 34. *c.* 7. Munditiæ, ornatus, & cultus hæc feminarum inſignia ſunt. Hunc mundum muliebrem adpellarunt majores noſtri. Inde Senec. *lib.*1. *natur. quæſt.* Adeoque omnia indiſcreta ſunt perverſiſſimis artibus, ut, quidquid mundus muliebris vocatur, ſarcinæ viriles ſint, minus dico, etiam militares.

MUNERARE pro *munerari* dixiſſe fertur Ulpianus *l.*6. *in fin. D. de bon. damn.* Sed ita habet Haleandrina dumtaxat, quum in vetere Florentino codice ſit munerari, uti *l.* 10. §. *ult. mand.* compoſitum *remunerari.* Neque tamen, & prius ſolœcum eſſe oſtendit Ducker. *de latin. vet. Ictor.* Cic. *pro Dejot. c.* 6. locus erat quidem, in quo erant ea compoſita, quibus Rex eum munerare conſtituerat. Senec. Epiſt. 119. Inani me lance munerat.

MUNERARI pro munus gerere ex Hotomanno affert Calvinus, quaſi eo verbo uſus fuerit Ulpianus *l.* 1. §. 2. *D. de vocat. & excuſ. mun.* ubi tamen non *munerabantur*, ſed *numerabantur* vulgo legitur. Nec ullum hujuſmodi ſignificatus exemplum apud probatos auctores occurrere memini.

MUNERARIUS. Senec. *lib.*

4.

4. *controverſ.* Quod, inquit, munerarii ſolent facere ad expectationem populi detinendam, nova paria per omnes dies diſpenſant, ut ſit quod populum delectet, & revocet &c. Eſt autem munerarius, qui dat munera populo, gladiatoribus exhibendis, ut definit Laur. Valla *lib.* 1. *elegant. c.6.* Munerarium autem Auguſtum primum dixiſſe, Quinctilian. *l.8. c.* 3. tradit. Muneratorem quoque eum, qui munus gladiatorum funebre edit, vocat Florus *lib.* 3. *c.* 20. *comm.* 9. vide infra *Munus* ſpectaculum gladiatorium.

MUNIA. Omnia ingenuitatis munia habet, qui jus anulorum accepit *l.*10. §.2. *D. de in jus voc.*

MUNICEPS. Ita primum adpellati ſunt hi, qui ex municipiis ſuo jure, & legibus ſuis utentes ſine ſuffragii jure munerum tantum honorariorum cum populo Romano participes erant, ut Gellius *l.*16. *c.* 13. tradit. Feſtus autem: Municeps, ut ait Aelius Gallus, qui in municipio natus eſt, item qui ex alio genere hominum munus functus eſt, item qui in municipio a ſervitute ſe liberavit a municipe. (Hæc quidem non tam ad definiendum ipſum municipem, quam ad ea declaranda, quibus quis municipis jura obtinuerit, pertinent, quemadmodum ait Ulpianus *l.* 1. *pr. D. ad municipal.* Municipem, aut nativitas facit, aut manumiſſio, aut adoptio.) item (pergit idem Feſt.) Municipes erant, qui ex aliis civitatibus Romam veniſſent, quibus non licebat magiſtratum capere, ſed tamen muneris partem, ut fuerunt Cumani, Hætani, Atellani, qui & cives Romani erant, & in Legione manebant, ſed dignitates non capiebant. Idem Ulpianus in d. *l.* 1. §.1. *eod. tit.* & proprie quidem, ait, Municipes adpellantur muneris participes, recepti in civitate, ut munera nobiſcum facerent, ſed nunc abuſive municipes dicemus, ſuæ cujuſque civitatis cives, ut puta Campanos, Puteolanos.

Hoc autem poſteriori ſenſu dixit Paulus *l.*228. *D. de verb. ſignif.* Municipes intelligendi ſunt & qui in eodem municipio nati ſunt. Atque his modis accipe *l.*26. *D. de uſufr. l.*97. *D. de condit. & dem. l.* 20. §. *ult. D. ſi ſervit. vind.* Utrobique porro procedit, quod ait idem Paul. *l.*18. *D. de verb. ſign.* Municipes dicti, quod munera civilia capiant, & Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* munere municipes, qui una munus fungi debent.

Poſteriori vero ſenſu dicuntur municipes, ubi in *l.*6. §. *ult. l. ult.* §. 22. *D. de mun. & hon.* ab incolis ſeparantur, quin in *l.*17. §. 10. *D. ad mun.* ubi municeps, aut colonus,

Municipes autem quam a colonis differant relati ad civitatem Romanam docet Gellius *D. lib.*16. *c.*13. vid. ſupra art. *colonia*.

Municeps eſſe (reſpectu municipum ceterorum) deſinit Senatoriam adeptus dignitatem quantum ad munera, quantum vero ad honorem, retinere creditur originem *l.* 13. *pr. D. de mun.* vide *Municipium*.

MUNICIPALIS, *e.* quod ad municipium pertinet. Ita Municipalis lex, quæ eſt propria cujuſque municipii lex *l.* 3. §. 4. *D. quod vi aut cl. l.*3. §. 3. *D. de Sepulcr. viol.* vide ſupra ſub art. *lex*.

Municipales Magiſtratus *l.* 25. *D. ad munic.* Iidem & *Municipales* ſimpliciter adpellantur in *l.* 3. *C. Th. de Donat.* Duo autem erant primi, & præcipui Duumviri dicti, Alias & στρατηγοι των πολεων prætores civitatum *l.* 6. § 6. *D. de except.* Theophil. in §.4. *Inſt. de Atilian. tut.* Hinc illud, ſi alter ex Magiſtratibus *l.* 13. *ad municipal.* vide in voce *Duumviri*.

MUNICIPIUM. Feſtus

Mu-

Municipium, ait, id genus hominum dicitur, qui cum Romam veniſſent, neque cives Romani eſſent, participes tamen fuerunt omnium rerum ad munus fungendum una cum Romanis, præterquam de ſuffragio ferendo, aut magiſtratu capiendo, ſicut fuerunt Fundani, Cumani, Cetani, Lanuvini, Tuſculani, qui poſt aliquot annos cives Romani effecti ſunt. Alio modo id genus hominum definitur, quorum civitas univerſa in civitatem Romanam venit, ut Aricini, Cerites, Anagnini. Tertio definitur id genus hominum, qui ad civitatem Romanam ita venerunt, uti municipia eſſent ſua cujuſque civitatis & coloniæ, ut Tiburtes, Præneſtini, Piſani, Urbinates, Nolani, Bobutinenſes, Placentini, Nepeſini, Sutrini, Lucrenſes.

At in *l. 29. D. ad municipal.* *Municipium* dicitur pro Civitate ipſa, ut & *in l. 8. §.4. D. Qui ſatiſd. cog.* Municipium autem proprie a Colonia differt: Municipia namque ſunt civitates a Populo Romano in ſocietatem ſuorum munerum, ac honorum receptæ, ſuo interim jure utentes, Coloniæ vero, quæ ex urbe Roma originem habent, & jura inſtituta, quæ omnia populi Romani, non ſui arbitrii habent. vide *l.12.& l.fin.D. de cenſib.* Gell. *lib.16. c.13. ſub fin.* Hinc Municipium a Colonia ſeparatur *in l. 27. §. 1. D. ad municipal.* & apud Paul. *lib. 4. ſent. tit. 6. §. 1.*

Municipia ſæpe in Legibus noſtris vocantur Reſpublicæ, eorumque Magiſtratus adminiſtrare rempublicam dicuntur, ut in *l.5. D. de legat. 3. l.2. l.8. l.14. D. ad munic. l. 13. §. 1. D. de public. & tit. C. ſi tut. vel cur. reip. cauſ.* Et tamen Caius civitates præter Romam privatorum loco haberi, docet *l. 16. D. de verb. ſign.* & Ulpianus bona civitatum abuſive publica dicta eſſe notat *l. 15. D. eod. tit.* Qui ergo, ait Heineccius, ipſæ civitates municipales dici potuerunt Reſpublicæ? Abuſive, reſpondet, ut jam Ulpianus monuit, præterquam ſi qua Municipia ea lege jura civitatis Romanæ accepiſſent, ut ſemper Rempublicam a Populo Romano ſeparatam haberent, ut loquitur Feſtus in *municipium.* De talibus civitatibus *αυτονομοις* plura habes apud Ezech. Spanhem. *orb. Rom. Exerc.1. c.12.*

Munificentia, *i. e.* liberalitas. Munificentiam principalem nefas eſt revocari *l. ult. C. Th. de annon.*

Munifex, Munifex curſus publici *l. 2. C. Th. de curſ. publ.* Jul. Firmic. *lib.2. Mathem. c.5.* Quidam vero, ait, volentes hunc locum ſubtilius explicare, terna munera ſingulis decanis applicarunt, quos munifices adpellandos eſſe voluerunt, hoc eſt ſynergos. Veget. *lib 2. c.19.* Faſciculaia tamen, id eſt, lignum, fœnum, aquam, ſtramen, etiam legitimi milites in caſtra portabant. Munifices enim ab eo adpellantur, quod hæc munia faciant &c. Contra *beneficiarii* nuncupabantur, qui vacabant muneris officio, ut Feſtus ſcribit. Scilicet beneficiarii erant milites principales, quibus ejuſmodi munia obire ignominia erat non levis. Ambr. *in Luc. c.22.* Nullus enim ab hoc immunis eſt cenſu, quia omnis ætas munifex Chriſto eſt.

Munificius, *a, um.* pro eodem ac munifex vulgo legitur in *l.4. §.1. D. de publ. & vect.* quo ſignificatur, ceu patet ex contextu, vectigali obnoxium. At veteres obnoxios cuicumque muneri non munificios, ſed munifices adpellabant. vid. Feſt in *beneficiarii*, & Veg. *lib.2. de re mil. c.7. & 9.* Hinc munifex mamma apud Pl. *hiſt. nat. lib.11. c.40.* Sed & mu-

munificus pro munifex dixere, ut ex ſequentibus patebit.

Munificus, *a*, *um* pro tributario, vectigali, & certis penſionibus, officiis, vel oneribus obnoxio. Sic eam partem, quæ emta eſt, pro ſuo modo, ac ratione, eſſe munificam, ait *l. 2. C. de præd. & omn. reb. navicul.* adde *l. 31. C. Th. de ann. & trib. l. 9. l. 11. C. Th. de indulg. debit.* Et quoſdam milites officiis, ſeu oneribus, quæ & munera dicuntur militaribus ſubeundis adſtrictos *Munificos* exinde adpellari tradit Paul. in *l. 18. D. de verb. ſignif.* pro quo verbo munifices ex Haloandrina reponunt nonnulli. At probum illoque cadentis latinitatis ævo non ignotum eſſe vocabulum *munificus* eo ſenſu uſurpatum variis teſtimoniis oſtenderunt Do. Frid. Gronov. *obſerv. in Script. Eccleſ. c. 22.* & Ducker. *de latin. vet. Ictor.*

Munimen. Munimina ſententiarum violare *l. 2. C. Theod. de frum. urb. Conſtant.* Glorioſæ vocis confiſi munimine *l. 14. C. de advoc. diverſ. jud.*

Munimenta *in c. quamvis 10. in fin. de Elect. in 6.* ſunt juxta gloſſam, ea quæ cauſam muniunt, ut probationes, & inſtrumenta, acta.

Munimentum ſepulcri, vide *Monumentum*.

Munire eſt firmius, vel totum reddere, ſartum tectum ſervare, defendere, coercere. *Munire* ſe ad illud *l. 14. §. 8. D. de religioſ. & ſumt. fun.* Munitus exceptione *l. 1. l. 11. C. de exception.* præſcriptione *l. 3. C. de his, quæ vi* privilegiis *l. 2. §. 32. D. ad SC. Tertull.* *Munire* aggerem *l. 1. §. ult. D. de aqu. & aqu. pluv.* ripam *rubr. tit. D. de rip. mun.* viam *l. 15. §. 8. D. de damn. infect.* Munire ignem, ne latius divagetur *l. 27. §. 9. D. ad L. Aquil.*

Munis, *e.* oneri obnoxius, ſi unus ex pluribus heredibus rem munem cauſſa vectigalis ſurripiat *l. 8. §. 1. D. de publican. & vect.* Feſtus: *Munem* ſignificare certum eſt *officioſum*. Unde e contrario immunis dicitur, qui nullo fungitur officio vid. Cujac. *ad lib. 13. reſponſ. Papin. in l. 8. de public.* & *Bynkersh. lib. 8. obſerv. Hein.*

Munitio *l. 1. §. 6. D. ne quid in fl. publ.* Munitionis inſtructum *l. 4. pr. C. Th. de itin. mun.* *Munitio* limitis, atque foſſati *l. 2. C. Theod. de terr. limit.* viarum *l. 12. l. 14. D. de muner. & honor.*

Munus tribus modis dicitur, uno donum, & inde munera dicuntur dari, mittive *l. 18. D. de verb. ſignif.* *Munus* tamen a dono ſeparatur *l. 6. D. de off. Prioris* Scilicet quatenus donum genus eſt, munus vero ſpecies. Nam munus eſt donum cum cauſſa, (*conſuetudine recepta*) ut puta natalium, nuptalitium *l. 194. D. de verb. ſignif.* Ita Si vir uxori munus immodicum Kalendis martiis, aut natali die dediſſet *l 31. §. 8. D. de donat. int. vir. & ux.* Varro *lib. 4. de ling. lat.* Munus, quod mutuo animo qui ſunt, dant officii cauſſa. Feſtus Munus, donum, quod officii cauſſa datur. Huc pertinet muneralis lex, (nempe Cincia) de qua Feſtus, qua Cincius cavit, ne cui liceret, munus accipere. Plautus, neque muneralem legem, neque lenoniam roga. Sed & translate munera divina dicuntur *l. 14. C. de mal. & mathem.* Item munere divinitatis ablutus *l. 4. pr. C. Theod. ne ſanct. bapt. iteret.*

Munus altero modo onus dicitur *l. 18. D. de verb. ſignif.* & ita differt a *munere* ſpecie ſub dono contenta, quæ nomine generis *donum* dicitur. Quam differentiam ita exponit Ulpianus: Munus, inquit, proprie eſt, quod neceſ-

ceſſario obimus, lege, more, imperiove ejus, qui jubendi habet poteſtatem. Dona autem proprie ſunt, quæ nulla neceſſitate juris, officii, ſed ſponte præſtantur, quæ ſi non præſtentur, nulla reprehenſio eſt, plerumque laus ineſt; ſed in ſumma in hoc ventum eſt, ut non quodcumque munus, id & donum accipiatur, at quod donum fuerit, id munus recte dicatur *l.* 214. *D. de verb. ſignif.* Vetus gloſſarium: *Munus κυριως μεν το εξ αναγκης νομω, η εθει η αρχοντων κελευσει γενομενον λεγεται.* Varro *lib.* 4. *de ling. lat. Munus*, quod muniendi cauſa impetratum, a quo etiam municipes, qui una munus fungi debent. vide in *municeps.*

Munus autem (hoc ſenſu) aut publicum, aut privatum eſt; publicum munus dicitur, quod in adminiſtranda Republica cum ſumtu ſine titulo dignitatis. Ita Calliſtratus in *l.* 4. §. 1. *D. de mun. & hon.* Javolenus autem in *l.* 239. §. 3. *D. de verb. ſignif.* Munus publicum, ait, eſt officium privati hominis, ex quo commodum ad ſingulos, univerſoſque cives, remque eorum imperio magiſtratus extraordinarium pervenit. Idem Calliſtratus in *d. l.* 14. *pr.* ita munus ab honore differre docet, ut hic ſit cum dignitate, illud cum ſumtu ſine titulo dignitatis. Proinde munera, & honores in *l.* 2. §. *ult. l.* 7. *D. de decur.* diverſa auctores noſtri faciunt. Ceterum ad munus publicum pertinet munus judicis *l.* 79. *D. de jud.* legatio *l.* 27. *D. eod. tit.* tutela vel cura *pr. Inſt. de excuſ. tut.* adverſus Modeſtini ſententiam in *l.* 6. §. 15. *D. de excuſ.* quia tutela non eſt reipublicæ munus, nec quod ad impenſam pertinet, ſed civile, cui ſententiæ favit & Calliſtratus in *l.* 17. §. 4. *D. eod. tit.* ubi ita: Eum qui Ædilitate fungitur, tutorem dari idcirco poſſe, quod Ædilitas inter eos magiſtratus numeretur, qui privatis muneribus excuſati ſunt *l.* 17. Nam ex *l.* 13. §. *pen. D. de excuſ.* excuſatio manifeſtum tutoris jure dati argumentum eſt. Nec movent, quæ ex *d. l.* 17. §. 2. ejuſdem Calliſtrati verba adferuntur: Eos qui in corporibus ſunt, veluti fabrorum, immunitatem habere dicimus, etiam circa tutelarum exterorum hominum adminiſtrationem habebunt excuſationem, niſi ſi facultates eorum adauctæ fuerint, ut ad *cetera* quoque *munera publica* compellantur. Non movent, inquam, hæc ultima verba, cum verbum *cetera* ideo a ſe inſerendum Tribonianus exiſtimare potuerit, quod vicerat ſententia contraria, qua placuit, tutelam munus publicum eſſe.

Munus porro eſt aut perſonale, aut patrimonii, aut mixtum. Perſonale generaliter eſt, quod corporibus, labore cum ſollicitudine animi, & vigilantia ſolemniter exiſtit *l.* 1. §. 3. *D. de muner. & hon.* quod animi proviſione, & corporis laboris intentione ſine aliquo gerentis detrimento perpetratur *l. ult.* §. 1. *D. eod. tit.* item quod corporis miniſterio obitur *d. l.* §. 11. & 26. quod ideo etiam corporale dicitur *l.* 3. §. 3. *D. eod. tit.* corpori indicta officia vocat *l.* 4. §. 2. *D. eod. tit.*

Munus patrimonii vero eſt, in quo ſumtus maxime poſtulatur *l.* 1. §. 1. *D. eod. tit.* onera patrimonii vocat *l.* 4. §. *D. eod. tit.* item onera, quæ patrimoniis, vel poſſeſſionibus indicuntur *l.* 10. *D. de vacat. & excuſ. mun.* & munia pecuniaria *l.* 191. *C. Theod. de dec.*

Munera mixta *l. ult. pr. D. de muner. & hon.* decaprotiæ, & icoſaprotiæ, quibus, qui fungebantur, præter corporale miniſterium, etiam de propriis facultatibus impenſas faciebant *d. l. ult.* §. 26. *D. eod. tit.*

Munera deinde ſunt vel ordinaria,

ria,

ria, vel extraordinaria. Illa ſunt quæ lege SCo, conſtitutioneve Principum injunguntur *l. un. C. de vacat. publ. mun.* Vetus gloſſarium. Munera ordinaria ſunt, quæ ex conſuetudine debentur.

Munera extraordinaria, quæ extra ordinem indicuntur *d. l. un. C. eod. tit. l. 3. §. pen. C. de Epiſc. & Cler.* Vetus gloſſarium. *Munera* extraordinaria ſunt, quæ extra ordinem ſolitum, ex inopinata neceſſitate contingunt.

Ceterum *Munus* non modo onus publicum dicitur, ſed quodvis aliud onus. Ita Ex eo patrimonio, quod munus collationis pati debet *l. 54. ad SC. Trebell.* Munere Falcidiæ fungitur fideicommiſſum *l. 77. §. 1. D. de legat. 2.* id eſt, quod Falcidiam patitur.

Munus tertio ſignificatu notato a Paullo in *d. l. 18. D. de verb. ſign.* eſt officium, unde munera, ait, militaria. Feſtus Munus ſignificat officium, quum dicitur quis munera fungi. Munus militiæ adpetere, & contra detrectari *l. 4. §. D. de re milit.* Qui ſtationis munus reliquit *l. 3. §. 5. D. eod. tit.*

Munus petitoris, id eſt partes, vel officium *l. 73. D. de re. vind.*

Munera denique ludos gladiatorios veteres vocabant, eoque nomine proprie funebres ludi ab *officio*, ut Tertull. de *ſpectaculis c. 12.* auctor eſt, adpellabantur, quoniam *officium* mortuis ſe talibus ſpectaculis facere, veteres arbitrabantur *Lactant. lib. 9. divin. inſt. c. 20.* & primitus quidem vexationes, quæ vocantur munera, Saturno attributæ ſunt, Suetôn. *in Jul. c. 39.* Edidit ſpectacula varii generis, munus gladiatorium. Beſtiis primo quoque munere objiciatur *l. 1. C. Theod. ad leg. fab.* Hinc edere munus, *h. e.* ſpectaculum, ſeu ludum gladiatorium in *l. 36. D. de condit. & demonſtr. l. 122. D. de legat. 1.* Vide & Apulei. *lib. 4. & 10. metam.* Pet. Fabr. *ſemeſtr. lib. 2. c. 11.*

Munuscularius aquæductus quidam legunt in *l. 10. C. de aquæduct.* Alii reponunt *muſcularius*, ſed perperam utroque modo vide ſupra *minuſcularius* aquæductus.

Munusculum *l. un. C. Th. ne damn. prov. Novell. Leonis, & Majoriani de Sanctimonial.*

Murex *l. 3. Cod. de veſtib. holober.* conchæ genus, cujus cruore infici, ac tingi veſtes ſolebant, ut Plin. *lib. 9. c. 25.* uberrime docet Vide & Caſſiodor. *lib. 1. var. lect. c. 2.*

Muria ut & oleum forte, garum, mel non ſunt eſui potuique, ſed ea ſunt, in quibus eſſe ſolemus, id eſt per quæ ſolemus eſſe, ceu docet *l. 3. §. 1. D. de penu leg.* Muriam autem proprie adpellatam aquam ſale commixtam, Iſidor. *lib. 20. orig. c. 3.* ſcribit. Sed & ſolutorum a ſalſamento piſciculorum humor *uſuria*, eodem auctore, dicitur. Vide Auſon. *Epiſt. 7. ad Paulin.* Columell. *lib. 13. c. 16.* Majorag. *Miſcell. lib. 2. c. 9.*

Murilegulus, qui murices tingendæ purpuræ cauſſa legit. *rubr. C. de murileg.* Alio nomine adpellantur in jure Conchylioleguli, ſive Conchyliorum piſcatores. Huic autem muneri originis, & conditionis jure addicebantur, adeo ut non poſſent ad dignitatem ullam, vel militiam adſpirare, vel ſi ad eam adſpiraviſſent, revocabantur, redditis bonis, ſi qua ejuſdem originis, & conditionis homines aliquo titulo poſſiderent. Quod ſi ea exteri poſſediſſent, maluiſſentque eidem conditioni ſe ſubjicere, quam ea bona reſtituere, audiebantur, ita ut in futurum eſſent murileguli, & in præteritum reliqua publico canonis fiſco perſolverent.

Murratus, *a*, *um*. vel Mur-

Myrrhatus, *a*, *um*. a myrrha. Sic *murrata* potio, Verbum XII. Tab. de quo Feſtus. Lautiſſima apud Priſcos vina fuiſſe, myrrhæ odore condita, & inde murrinam non modo inter vina, ſed inter dulcia quoque numeratam eſſe, Plin. *lib.* 14. *c.* 13. ex Plaut. *pſeudolo* tradit. Non. Marcell. Murrina potio confecta. Varro Anthropopoli. Non modo vinum dare, ſed etiam, ut Plautus ait, Murrina, paſſum, defrutum.

Murreus, *a*, *um* ex myrrha, vel murra gemma confectum. Ex hac enim pocula fiebant, Chalcedonii nomen, ut notius ei tribuit Agricola. Hinc murrea vaſa, quæ ad uſum edendi, & bibendi cauſſa parata eſſent *l.* 11. *D. de ſuppellect. legat.* Propertius videtur exiſtimaſſe hujus nominis vaſa fuiſſe fictilia, cum in Parthorum caminis coqui ea ſcribat *lib.* 4. *orig.* 5. *v.* 26. Murrea quæ in Partheis pocula cocta faeis. Mart. *lib.* 4. *epigr.* 86. Nos bibimus vitro, tu murra Pontice. Quare? Prodat perſpicuum ne duo vina calix.

Murrina vaſa ejus generis videntur eſſe, quod modo dictum eſt. Nam quod Senec. *epiſt.* 119. mureum dixit poculum, myrrhinum adpellat *in epiſt.* 122. abſolute myrrhina in *epiſt.* 123. ubi ea cryſtallinis adjungit, ut pote pretioſiora, quod facit & Paulus, qui an utraque debeant ſupellectili adnumerari, dubitat propter eximium uſum, & pretium *l.* 3. §. *ult. D. de ſupell. leg.* de his quoque *l.* 19. §. 19. *D. de aur. arg. leg.* Mart. *lib.* 4. *epigr.* 64. Opimianum morionibus nectar Cryſtalliniſque muriniſque propinat. Plin. *lib.* 37. *c.* 2. de Pompeii victoria. Eadem, ait, victoria primum in Urbem, murrina induxit. Et eodem capite: Oriens murrina mittit. Inveniuntur enim ibi plurimis locis, nec inſignibus, maxime Parthici regni, præcipue tamen in Germania. Humorem, putant, ſub terra calore denſari. Et mox: Sed in pretio varietas colorum, ſubinde circumagentibus ſe maculis in purpuram, candoremque, & tertium ex utroque igneſcentem velut per tranſitum coloris purpura rubeſcente, aut lacte candeſcente. Sunt, qui maxime in iis laudant extremitates, & quoſdam colorum reperouſſus, quales in cæleſti arcu ſpectantur. Aliqua & in odore commendatio eſt.

Murus. Varro *lib.* 4. *de lingua lat.* Quod aggerem contineret *murus*, quod muniendi cauſſa manu parabatur, quin ſepiebant oppidum, e quo munere murus. Muros municipales nec reficere licet ſine Principis, vel Præſidis auctoritate, neque aliquid eis conjungere, vel ſuperponere *l.* 9. §. *ult. D. de rer. div.* vide & *l. ult. D. eod. tit. l.* 2. *l. ult. D. ne quid in loc. ſacr.* *Muri* civitatis. vid. *Mœnia*.

Muscularii aquæductus, pro quo in *l.* 10. *C. de aquæd. minuſcularii* legendum eſſe diximus in voce *munuſcularius*.

Musearii in *l.* 1. *C. de excuſ. artif.* perperam vulgo legitur, ac *Muſivarii* reponendum eſſe diſcimus ex *l.* 1. *C. Th. eod. tit.*

Musia pro Myſia in *l.* 16. §. *ult. D. de pœn.* Latinum enim V. græcum υψιλον repræſentare ejus loco in referendis dictionibus græcis antiquitus ſuffici ſolitum, non eſt ignotum.

Musivarii *l.* 1. *C. Th. de excuſ. artif.* & *l.* 1. *C. Juſt. eod. tit.* a muſivo opere, cujus meminit Spart. in *Peſcenn. Nigro. c.* 6. Hunc, inquiens, in Commodianis hortis, in porticu curva, pictum de *muſivo* inter Commodi amiciſſimos videmus. Gregor. Turon. *lib.* 5. *hiſtor. c.* 45. Eccleſiam fabricavit, quam columnis fulcivit, variavit marmore, muſivo depinxit.

xit. Sic enim illic emendandum eſt, quemadmodum recte apud Aimonium *lib.3. de geſt. franc. c.42.* ſcribitur. Erant vero *muſiva*, teſſelata ex minutiſſimis lapillis, vitriſque varii coloris ita coagmentata, ut integras picturas exhiberent. De iis videnda Jo. Calepini *vetera monumenta*, in quibus præcipua muſiva opera ſacrarum, prophanarumque ædium ſtructura, ac nonnulli antiqui ritus diſſertationibus, conibuſque illuſtrantur. *Romæ* 1601. *fol. Hein.* Muſina vocat Prateius, & ita Cujacius contendit ſcribendum apud Firmicum *in fin. c.* 4. *lib.* 2. Aut inauratores, aut *muſinarios.*

MUSTUM ex uvis factum *l.12. §.1. D. ad exhib.* Iſid. *lib.20. orig. c.* 3. *Muſtum* eſt vinum e lacu ſtatim ſublatum, cujus tanta vis fervoris eſt, ut vaſa quamvis grandia ex eo plena abſque ſpiramine relicta illico diſrumpat.

MUTARE tritæ eſt ſignificationis. Notandæ tamen formulæ. Nec mutat, i. e. nec refert *l.52. §.2. D. de fidejuſſor.* non movet, non obeſt, nec ad rem facit *l. 11. D. de uſufruct. quemadm. cav. l.10. C. famil. erciſc.* Nec mutari videtur *l. 36. §. 1. D. de torm. milit.* id eſt intereſſe.

MUTATIONES vel ἀλλαγαι in materia curſus publici, quæ & ςαθμοι, ſeu ſtationes dicuntur in *l.36. C. Theod. de curſ. publ.* Mentio earum fit *in l.15.* 17. 18. *C. Juſtin. & l.* 36. 53. 58. 60. *C. Th. eod. t. t. l. 9. C. Th. de annon.* ubi a manſionibus ſeparantur, & in hoc differunt, quod in mutationibus equi, & jumenta tantum mutarentur, manſiones vero quieti iter facientium eſſent deſtinatæ Barth. *lib.* 45. *adverſar. c.*5. Jac. Gothofr. *Comm. ad l. 9. C. Th. de ann.* & Jac. Guth. *de offic. dom. aug. lib.*3. *c.*15.

MUTESCERE ſilere. Omnia muteſcant tempora *l. 17. C. Th. de pœn.*

MUTIANA cautio. Vide *Muciana.*

MUTILARE, deminuere. Ita *mutilare* urbis commoda *l. 2. C. Juſt. l. 4. C. Th de aqu.* jus *l. ult. C. de long. temp. præſcr.* patrimonium *l. 1. C. de pericul. nomin.* prata *l. 2. C. Juſtin. l.3. C. Th. de ſuar.*

MUTILATUS manu ad ſacros ordines non poteſt promoveri juxta *c. expoſuiſti 6. de corpor. vitiat.* Id ipſum & veteribus cautum, monet *declamationum lib.*4. Seneca, ubi de Metello inquit: Sacerdos integer ſit. Metellus Pontifex, cum arderet veſtæ templum, dum rapit Palladium, ocula perdidit, ſacerdotium illi negatur. Vide Cœl. Rhodig. *lect. antiq. lib.* 12. *c.* 2.

MUTILUS, *a, um.* in *l.10. Th. de tiron.* ſunt, qui digitos ad declinandam militiam ſibi amputarunt, ſeu, ut ita textus verba habent, qui ſpurca amputatione digitum declinant, alias *Murci* dicti. Sed de eo vocabulo *Murcus* quo ex Amm. Marcell. *lib.*15. *c.*12. uſus eſt, plura Jac. Gothofr. *in comm. ad d. l.* 10. Car. Du-Freſne *in gloſſar. med. lat.* hac voce. Valer. & Lindebr. *ad Amm. Marcell.* & qui in illud majore cura inquiſivit Ægid. Menag. *amœn. jur. civ. c. 3. p.* 12. *ſequ. Hein.*

MUTITARE in vetuſto SCo, quod a Gellio *lib.2. c.24.* refertur mutua inter ſe convivia agitare ſignificat. Quo verbo idem auctor uſus eſt *lib.*8. *c.*2. At Turnebus *lib.* 14. *adverſar. c.*18. utrobique reſcribendum putat *muttitare.*

MUTUARE, & MUTUARI eſt mutuum accipere *l. 5. §. 13. D. de inſtitutoria act. & l.3. §.1. D. de contra. tut. act.* ubi utrumque & occurrit, & utrobique quidem eodem illo ſenſu. Id quum

in

in reprehenſionem auctoris *de vet. lctor. latinit.* apud Ducker. *p.* 344. incurrat, vir hic doctiſſimus oſtendit, vanam eſſe eorum obſervationem, qui *mutuare* interpretantur mutuum dare, *mutuari* accipere, quia veteres, & boni auctores utrumque verbum promiſcue pro mutuum accipere uſurparunt. *Hein.*

Mutuatio. ſumtio mutuæ pecuniæ. Cic. *pro Flacco*: Quum multis minutis mutuationibus fraudaviſſet. Et ita *l.* 2. §. 1. *D. ad SC.Vellej.* quod ad fidejuſſiones, & *mutuationes* pro aliis, quibus interceſſerint feminæ, pertinet. Sic legendum eſſe, non *mutuidationes*, vult Hottomanus 1. *obſerv.* 5. & 4. *obſ.* 14. quia SCum non prohibet, ne mulieres dent mutuam pecuniam, ſed ne pro aliis accipiant 1. *obſ.* 14. *in fin.* Sed Cujacius 4. *ad Afr. ad l.* 17. *ad SC. Vellej.* ſic accipit, mutui dationes, id eſt cum mulier alii datura, vel ab eo, qui alii daturus erat, mutuum accepit, & *eod. tractat. ad l.* 19. *eod. tit.* oſtendit fidejuſſione pro alio recipi veterem alienam obligationem, mutui datione pro alio novam recipi. Quapropter, juxta hanc Cujacii obſervationem, legi recte poteſt *in d. l.* 2. §. 1. mutui dationes, ut vulgo fit.

Mutuo, id eſt invicem. Ita prædia quæ mutuo ſerviebant *l.* 34. *D. de ſervit. præd. ruſt.*

Mutus intelligitur, qui eloqui nihil poteſt, non qui tarde loquitur §. 3. *Inſt. quib. non eſt permiſ. fac. teſt.*

Mutuum damus, recepturi non eamdem, quam dedimus ſpeciem, ſed idem genus. Adpellata eſt autem mutui datio, quod meum tuum fit *l.* 2. *pr.* & §. 2. *D. de reb. cred.* & apud Cajum *lib.* 2. *Inſt. tit.* 9. §. 1. Ea autem conſiſtit in his rebus, quæ pondere, numero, menſurave conſtant, veluti vino, oleo, frumento, pecunia numerata, quas res in hoc damus, ut fiant accipientis, poſtea alias recepturi ejuſdem generis, & qualitatis *l.* 1. §. 2. *D. de obl. & act. pr. Inſt. quib. mod. re contr. oblig.* Ex quibus hanc brevem colligere licet definitionem, Mutui contractum eſſe re initum, quo nempe res fungibiles ita dantur, ut fiant accipientis, & tantumdem quandoque in eodem genere reddatur.

Mutui datio etiam acceptionem continet *l.* 2. *D. ad SC. Vellej.* ſicuti emtio venditionem *l.* 27. *D. de reb. cred.* vide ſupra in mutuatio.

Mutuum conciliatum re ipſa non nomine occurrit in Jure noſtro. Ut puta ſi quis ab eo, qui ob deficiens judicium, vel ob poteſtatem alterius prohibetur mutuum dare, mutuam ſumſerit pecuniam, neſcius aut conditionis, aut juris dantis, eamque ſtatim expenderit, nummi vindicari nequibunt, quippe non amplius exſtantes; placuit igitur ex poſt facto ejuſmodi mutuum convaleſcere *l.* 15. §. 1. *D. de reb. cred. vide* etiam *l.* 12. & *l.* 19. §. 1. *D. eod.*

Mutuum palliatum nominant quoque moderni, quod ſimulato alio contractu initum eſt. Huc referas contractum, quem aiunt Mohatræ, quo res datur, ut ea vendita pecunia cedat in mutuum, qui filiorum familias ingenio debetur in fraudem Macedoniani Senatuſconſulti. Vide Wurffel. *juriſprud. definit.* §. 309. 310.

Myops in *l.* 10. §. 3. *D. de ædil. edict.* Myopes autem, juxta Paull. Æginetam *lib.* 3. *Æt. lib.* 7. & Oribaſum *lib.* 8. eſſe dicuntur, qui ita nati ſunt, ut, quæ prope ſunt, videant, quæ procul non item. Μυωπα vero a Locrenſibus *αγχρου* vocatum Heſychius auctor eſt.

Myrrinus, *a*, *um*. Vide ſupra *Murrinus.*

Mysia, provincia, quam olim ſub Germania habitam, ac deinde ſub proprio Præſide conſtitutam fuiſſe, docet *l.* 3. *D. de off. adſeſſ.* Ac plane Myſiæ Præſidis fit mentio in reſcripto Trajani apud Pl. *lib.* 10. *Epiſt.* 53. Sed & hanc provinciam diviſam, & ſub duobus Præſidibus conſtitutam, ait Macer *eadem l.*3. *D. de off. adſeſ.* Myſia itaque duplex fuit, inferior, & ſuperior. Illius meminit *l* 9. *D. de capt. & poſtlim.* Fit & mentio Myſiæ mediterraneæ, ſeu Dardaniæ in *l.* 4. *C. de metallar.* & Myſiæ primæ in *l. ult. C. de diverſ. off.* In Myſia porro vitium incenſores graviſſime plecti, tradit Claudius in *l.*16. §. *pen. D. de pœn.*

Mysterium arcanum religionis, & fidei. Sic Myſteriis Chriſtianis imbuti *l.* 12. *C. Th. de judæis.* In ſacris, & ſecretioribus Dei myſteriis perſeverare *l.* 163. *C. Th. de decur.* Sacramentum dicitur myſterium, quod ſecretam, & reconditam habet diſpenſationem *cap.* 84. *multi ſecular. Cauſ.* 1. *qu.* 1.

Myſterii vox & de hæreticorum, & infidelium ritibus aliquando uſurpatur. Sic myſteria execrabilia celebrare *l.* 57. *C. Theod. de hæret.* Conſueta feralium myſteriorum ſepulcra conſtituere *l.* 7. *C. Theod. eod. tit.* Nullus hæreticis myſteriorum locus pateat *l.* 7. *pr. C. Theod. eod. tit. l.* 2. *pr. C. Juſt. eod. tit.* ubi male nonnullæ editiones *miniſterictum* legunt. Myſteriorum autem locus eſt, in quo ſacra ſua peragunt hæretici.

Myſterii vox figurate de Curialibus, eorumque functionibus, quas ſuſtinere tenentur in *l.* 122. *C. Th. de decurion.* his verbis: Hi namque prærogativa quidem conceſſæ dignitatis utantur, atque eos præſtiti honoris ſplendor exornet, ſed maneant in ſinu patriæ, veluti dicati inſulis, myſterium perenne cuſtodiant. Vide *Comment.* Jac. Gothofr.

N

Nævus excuſationis *l.*6. *C. Th. de agent. in reb.*

Nam particula plerumque cauſalis eſt. Sed & ſæpe inceptiva, idemque valet quod *plane*, ut Donat. *in Hecyr. Terent. Act.*2. *ſc.* 2. notat, Plautique teſtimonio comprobat. Sic apud Val. Max. *lib.*8. *c.* 5. & in *l.*1. §. *ult. D. de ser. diviſ l.* 85. §. 5. *de verb. obl. l.*3. *in fin. D. de teſt. milit.* ut & in *l.*10. *C. ſi cert. pet.* In hac tamen Cujacius, & Donellus exiſtimant vocem *nam* uſurpari continuative, veriuſque eſſe ait Donellus, particulam hanc ſemper eſſe cauſalem. Quod & Cujacius in *l.*18 *C. de jur. dot.* obſervat.

Nota porro Nam ecce *l.* 5. §. 9. *D. quod vi aut clam.* Nam enim *l. ult. D. de verb. ſignif.*

Nam pro ſed *l.* 1. §. 3. *D. de calumn. l.* 8. §. 17. *D. quib. mod. pign. vel hypoth. l.* 19. §. 2. *D. de judic. l.* 2. *D. de cond. & demonſtr.*

Nam abundat in *l.* 101. §. 2. *D. de verb. ſignif.*

Namusa. Namuſam eum audis in *l.* 2. §. 44. *D. de orig. jur.* Aufidium Namuſam intellige, de quo etiam *l.*52. §. *ult. D. pro ſocio l.* 20. *D. de opt. vel elect. leg. l.* 2. §. 6. *D. de aqu. & aqu. pluv. l.* 5. §. 7. *D. commod. l.* 40. §. 3. *D. de cond. & dem.* Refert Pomponius *d. l.* 2. §. 44. *D. de orig. jur.* Aufidium Namuſam octo illuſtriorum Servii Sulpicii auditorum opera digeſſiſſe in centum quadraginta libros. Hos ipſos vero eſſe libros collectaneorum, vel conjectaneorum, quos ob locum Gellii *lib.* 6. *c.* 5. Alfeno Varo tri-

tribuunt, acute conjicit Bynkersh. *lib.8. obſ. c. 1.* ubi & oſtendit, idem conjectaneorum volumen laudari, quoties in Pandect. citentur Serv. Sulpicii auditores, vel auctores, veluti ab Ulpiano *l. 1. §.6 D. de aqu. & aqu. pluv. l. 6. D. de dote prælег. l. 12. pr. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Hein.

Nanciſci, adipiſci, conſequi, adquirere. Sic *nanciſci* actionem *l. 65. §. 9. D. ad SC. Trebell.* cauſſam *l. 2. D. de ſtatulib.* dominium *l. 1. D. de adquir. rer. dom.* exceptionem *l.66. D. de reg. jur.* facultatem *l. 4. §.7. D. de uſurp. & uſuc.* fructus *l. 12. §. 5. D. de uſufr.* juriſdictionem *l. 4. §. ult. D. de off. proconſ.* jus *l. 7. §. 12. D. de interd. & releg.* libertatem *l. 5. C. ſi mancip.* occaſionem *l.31. D. de mort. cauſ. don.* poſſeſſionem *l. 37. D. uſurp. & uſuc.* poteſtatem *l. 28. §. 1. D. de liber. & poſth.* proprietatem *l. 5. C. ut in poſſeſſ. legat.* rem *l. 4. §. 7. D. de adquir. poſſeſſ.* ſacerdotium *l. 13. D. de vacat. & excuſ.* tabulas *l. 32. D. de furt.* tutelam *l.9. D. de legit. tut.* Alias.

Nanciſci juxta vim totam verbi non eſt ſimpliciter adquirere, ſed, ut Donatus in *Hecyr. Terent.* adnotavit, nanciſci proprie dicitur, qui paratus ad retinendum, antequam poſſit reperire, quod teneat ſtatim, quod occurrerit, prehendit.

Narbonenſis provincia, cujus meminit *l. 2. §. 32. D. de orig. jur.* etiamnum Provinciæ nomen retinet, & olim Germanici juris fuit. Narbonenſes in Vienneſi juris Italici ſunt, ait *l. ult. D. de cenſib.*

Nardus, vel nardum. *Nardum* purum, unguentorum adpellatione contineri, licet valetudinis cauſſa eo ungamur, tradit Pompon. *l. 21. §. 1. D. de aur. arg. legat.* additque, hoc quidem etiam, quo elegantiores ſint, & mundiores ſint, unguntur feminæ. Ac plane nardum præcipuum in unguentis eſſe, ait Plin. *lib.12. c.12.* ex quo nardi deſcriptionem pete, ut & uſum in re medica ex *lib. 21. c. 20.* Talis nardus pura procul dubio fuit νάρδος πιστικῆ, qua Dominum Jeſum, Bethaniæ cœnantem inunxit mulier *Marc. 14. v. 3.* πιστικῆ, nempe eſt πιστῆ pura, genuina, vera, non adulterata. Nam & Cedrenum πιστικὸς pro πιστὸς dixiſſe obſervavit Caſaubonus. videſis, quem citat Heinecc. Wolfium *cur. philolog. & crit. in nov. Teſt. Tom.1. p. 520. ſequ.*

Nardi ſtachys in *l. ult. §. 7. D. de publ.* Speciebus ad vectigal pertinentibus adnumeratur. Stachys autem nomine ſuo græco ſpica eſt. In elegantibus Cod. Humelbergii Comment. legimus nardum fruticem eſſe odoratum, in India naſcentem, cujus ſpicæ, & folia in honore ſunt, & celebrantur; eſſeque hujus nardi ſpicam longe aliam ab iis, quæ vulgo vocantur ſpica nardi, & lavendula. Spica autem nardi nos carere late proſequitur Brunsfelſius in herbarii ſui Tomo ſecundo. Eſt autem radix, licet ſpica dicatur, vide Mathiol. *lib.1. Comment. Dioſcor.*

Naſci de homine dicitur paſſim in legibus noſtris. Sic naſcitur patri filius *l.43. D. de vulg. & pupil. ſubſtit.* Qui ex me, & uxore mea naſcitur *l. 4. D. de his qui ſui vel alien. jur.* Natum plane accipimus etiam utero exſectum. Quamvis enim natus ab eo, qui poſt mortem matris exſecto ventre ejus extractus eſt, ſeparetur *l. 11. §. 5. D. de publician. l. 6. D. de inoff. teſt.* & falſum ſit eam peperiſſe, cui mortuæ filius exſectus eſt *l. 132. §. 1. D. de verb. ſignif.* attamen &

ea mulier, quum moreretur, creditur filium habere, quæ exciſo utero edere poſſit *l.*141. *D. eod. tit.* Hinc & illum natum accipimus, qui exſecto ventre, (puta viva matre) editus ſit, nam & hic rumpit teſtamentum, ſcilicet ſi naſcatur in poteſtate: Quin etſi non integrum animal natum ſit, cum ſpiritu tamen illud natum dicimus *l.* 12. *pr.* & §. 1. *D. de lib. & poſth.*

Sed & animalia quævis *naſci* dicuntur, ut Animalia, quæ in cœlo, terra, mari naſcuntur *pr. Inſt. de jur. nat. gent. & civ.*

Naſci etiam dicuntur res inanimatæ, corporales. Sic *naſcitur* aqua in fundo *l.* 30. *D. de ſervit. præd. ruſtic.* arbor *l.* 30. §. 1. *de adquir. rer. dom.* fructus *l.*45. *D. de uſur.* inſula *l.* 1. §. 6. *D. de flum.*

Naſci denique incorporales res, & jura dicuntur. Sic naſcitur actio *l.* 38. §. *ult. D. de verb. oblig.* bonorum poſſeſſio *l.* 8. §. 5. *D. de bonor. poſſeſ. contr. tab.* condictio *l.* 69. §. *ult. D. de legat.*2. contemtio dignitatis *l.*19. *D. de offic. præſid.* crimen *l.* 1. *D. ad Leg. fab. de plag.* exceptio *l.*2. *D. de recept. arbitr.* interdictum *l.* 40. *D. de ſolut.* Liberatio *l.* 94. §. 1. *D. de ſolut.* obligatio *l.* 5. *pr.* §. 1. *D. de præſcr. verb.* peculium *l.* 40. *pr.* & §.1. *D. de pecul.* petitio *l.*1. §.21. *D. de collat. bon.* querela inofficioſi *l.*8. §.10. *D. de inoff. teſt.* vide porro in *natalis.*

NASSA cum retibus, fuſcinis, naviculis, & hamis inſtrumento piſcatoris continetur Paull. *lib.*3. *Sent. tit.*6. §.66.

NATALIS, *e. Natalis* dies *l.* 31. §. 8. *D. de donat. int. vir. & ux. l.* 7. *C. de fer.* profeſſio *l.* 6. *C. de fid. inſtrum.* Uſurpatur etiam ſubſtantive pro die natali. Sic natalis ſui die *l.* 3. §. 3. *D. de minor.* natali ſuo *l.* 5. *D. qui teſt. fac. poſſ.* Natalem autem diem dicebant Romani veteres non modo eum, quo lucem mundi adſpexiſſent, ſed & eum, quo honores in Republica ampliſſimos, ut conſulatum, conſequuti eſſent; qua quidem ex opinione a Cicerone in oratione poſt reditum ad Quirites dictum, a parentibus, id quod neceſſe erat, parvus ſum procreatus, a vobis natus ſum Conſularis. Sed & clarius multo apud Salluſtium in Oratione Cottæ his verbis, nam ſi parricida veſter ſum, & bis genitus hic, deos penates meos, patrumque & ſummum imperium vilia habeo. Et qui exilio revertebantur, tamquam renaſci videbantur; certe diem, quo redibant, *natalem* redditus ſui vocabant. Cicero *ad Atticum.* Ad quæ recuperanda, ait, per fortunas incumbe, ut fecit, diemque natalem reditus mei cura, ut in tuis ædibus amœniſſimis agam tecum, & cum meis. Turn. *adverſ. lib.* 3. *c.* 4.

Nec homines tantum, ſed & urbes habebant ſuos natales *l.* 7. *C. de fer.* Sic natalis urbium regiarum Caſſiod. *lib.* 6. *hiſt. tripart. c.* 30. Quorum verborum explicationem pete ex Briſſonii *obſervationum divini & humani juris* libro. Vide & Sozom. *lib.*5. *Hiſt. Eccleſ. cap.* 16. & Suid. *in verbo* μιλιον.

Natalis, & *natalitium* dicitur dies obitus alicujus ſancti, qui ut ſæculo moritur, ſic tunc cœlo naſcitur Cypr. *epiſt.* 33. Euſeb. *hiſt. eccl. lib.* 4. *c.* 15. Vox hæc etiam uſurpata in feſto translationis reliquiarum.

Natalis calicis, dies cœnæ Domini adpellatur, quia Chriſtus in ea celebrationis initium fecit.

Natalis Cathedræ S.Petri, cujus feſtum celebratur.

Na-

Natalis Templi, baſilicæ, ſeu ejus dedicationis.

Natales pluraliter Soſipat. *lib.* 1. *p.* 13. geneſis nobilitatem ſignificare, ait, & ita accipitur *l.* 46. §. 1. & *l.* 10. *l.* 13. *C. de prob.* Sic natalium dignitas *l.* 7. *C. de poſtl. reverſ.* Natalium origo *l.* 14. §. 3. *D. de mun. & hon.* Natalibus reddi, reſtituique *l.* 4. *D. de jur. aur. annul. l.* 3. *l. ult. D. de natal. reſtit.* Quod quidem de libertino dicitur, qui ingenuus a Principe eſt factus. Illis enim utique natalibus reſtituitur, in quibus initio omnes homines nati fuerunt, non in quibus ipſe naſcitur, cum ipſe ſervus natus eſſet *l.* 2. *D. eod. tit.* Plin. *lib.* 10. *Epiſt* 77. Poſtulantibus quibuſdam, ait, ut de agnoſcendis liberis, reſtituendiſque natalibus cognoſcerem. Hoc reſtitutionis jus Juſtinianus *της παλιγγενεσιας δικαιον*, ſeu *regenerationis* jus vocat *Nov. Conſt.* 78. *c.* 1.

NATALITIUS, *a*, *um*. Natalitii dies urbium maximarum, Romæ, & Conſtantinopolis *l.* 7. *C. de fer. l.* 2. *C. Th. eod. tit.* Natalitium munus *l.* 194. *de verb. ſignif.* Solebant nempe diebus natalibus munera accipere honoratiores atque amici. Mart. *Epigr.* 9. 54. Natali tibi, Quinte, tuo, dare parva volebam Munera, tu prohibes, imperioſus homo es. Et alibi *lib.* 8. *epigr.* 64. lepide exagitat Clytum, qui ut nova ſemper munera natalitia aufferret, ſepties, octieſve in anno natalem celebrabat. Vide Hein. *Antiqu. Rom. ad Inſt. lib.* 2. *tit.* 7. §. 6.

NATIO pro gente, ex qua quis natus eſt. Natio ſervi plerumque aut provocat, aut deterret emtorem. Etenim eſt, quoſdam ſervos bonos eſſe, quia natione ſunt non infamata, quoſdam malos videri, quia ex natione ſunt, quæ magis infamis eſt *l.* 31, §. 21. *D. de ædil. edict.* Nationes quædam, veluti Sarmatarum *l.* 25. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

NATIVITAS *l.* 1. *D. de mun.* Nativitatis veritas *l.* 2. *C. de ordin. jud.*

Nativitas Domini, omnium feſtivitatum palmaria. Poſtquam illa in Eccleſiis celebrari cœpit, orientales eam obſervarunt VIII. idus Jan. ſive VI. die Januarii, Romani vero VIII. Kal. Jan. ſive XXV. Decembris, qui mos poſtea etiam apud Græcos obtinuit, Criſoſt. *hom.* 21. Vulgo dies illa ſol novus adpellabatur Voſſ. *diſſ. de temp. nat. Chriſti parte altera*, quia ab hac die creſcere ſolet dies Ambroſ. *Serm.* 16. A nativitate Chriſti etiam annos numerandi ratio poſt Dionyſium Exiguum invaluit Aug. *Serm.* 21. *de S. S.* In Eccleſia Romana hodie tres miſſæ nocte, & die habentur. Miſſa præterea in hac nocte ante ejus medietatem celebrari ſolet in capella Papali, & in Eccleſia S. Marci Venetiis. Peragitur in eadem nocte benedictio gladii imperialis, & ducalis pilei. In officio hujus noctis cooperiebatur Altare tribus velis diverſorum colorum.

NATIVUS, *a*, *um*. Nativus color *l.* 70. §. 22. *D. de legat.* 3. Nativa curia, in qua, quis ſtatim ut natus eſt, curialis eſſe cœpit *l.* 122. *C. Th. de dec.* Nativa libertas *l.* 7. *pr. C. Juſt. l.* 10. *pr. C. Th de mur.*

NATU. Qui grandes natu ſunt *l.* 11. *D. de decur.* Minor viginti quinque annis natu *l.* 3. §. 5. *D. de min.*

NATURA pro mundo, quam Philoſophi ajunt naturatam. Quo pertinet formula, in rerum natura eſſe, pro in mundo eſſe. Ut ecce ſi duobus res conjunctim legata ſit, quamvis alter in rerum natura non fuerit *l.* 26. *D. de legat.* 3. Qui in utero ſunt,

in toto pene jure civili intelliguntur in rerum natura eſſe *l.26. D. de ſtat. hom.* Si hereditas venierit ejus, qui vivit, aut nullius ſit, nihil eſſe acti, quia in rerum natura non ſit, quod venierit *l.* 1. §. 1. *D. de hered. vel act. vend.* Si res, quæ legata eſt, an in rerum natura ſit, dubitetur *l.69.* §. *ult. D. de legat.* 1. Opera in actu conſiſtit, nec autem in rerum natura eſt, quam ſi dies venit, quo præſtanda eſt *l.* 1. *D. de oper. ſerv.* Atque ita a natura recedere dicitur pro mori in *l.* 3. *C. de confeſſ.* Contra naturam recipere eſt ad exiſtentiam pervenire. Ut ſi id quod in confeſſionem venit, & jus, & naturam recipere poteſt *l.* 14. §. *ult. D. de interrog. in jur. fac.*

Natura alio ſignificatu Deus ab aliis intelligitur. Ita Senec. *lib.*4. *de benef. c.*7. Quid enim aliud eſt natura, quam Deus, & divina ratio toti mundo, & partibus ejus inſita? Et ita hoc vocabulum Juriſconſultos, qui Stoicos fere ſemper ſequuntur, pro Deo paſſim uſurpaſſe, probat Cujacius in *l.* 1. §. 2. *D. de juſt. & jur.* Suntque huc pertinentes phraſes: Omnes fructus rerum natura hominum gratia comparavit *l.* 28. *D. de uſur.* Cujus cauſſa natura nobis ejus corporis ſanitatem dedit *l.* 1. §.7. *D. de Ædil. edict.* Natura id omnia animalia docuit *d. l.*1. §. 1. *D. de juſt. & jur.* Et hæc eſt natura, quam philoſophi aiunt naturantem.

Natura alio ſenſu a D. Auguſtino *lib.*2. *de morib. haeret.* nihil aliud eſſe dicitur, quam *id quod in unoquoque genere intelligitur aliquid eſſe.* Quod ſi pluribus ineſt, horum communis natura dicitur, quemadmodum Imperat. Manuel *or.*3. naturam, ait, omnibus communem, & quæ ejus ſunt, nobis communia, ac ne regem quidem ſuperiorem eſſe. Alias cuique rei ſua natura eſt. Sic natura actionis *l.* 14. §. 13. *D. de religioſ.* agri *l.* 2. §. 6. *D. de aqua & aqu. pluv.* aquæ *l.*6. *D. de aqu. quotid.* cavillationis *l.* 177. *D. de verb. ſignif.* contractus *l.* 7. §. 5. *D. de pact.* & ceterarum rerum, ſive corporalium, ſive incorporalium, quemadmodum & hominis. Sic humanæ naturæ congruum *l.* 65. §. 3. *D de legat.* 3. natura maſculorum, i. e. ſexus *l.* 17. *C. Theod. de præt. & quæſt.* Neque natura rerum recipit, ut per eum aliquid poſſidere poſſimus, quem civiliter in mea poteſtate non habeo *l.* 23. §. *ult D. de aquir. vel amitt. poſſ.* Acceptilatio non ſua natura agit *l.* 5. *D. de reſcind. vend.* id eſt, non propria vi & poteſtate.

Natura ſæpe intelligitur qualitas, cum qua quid ſtatim natum eſt. Sic qui natura ſpadones ſunt *l.* 128. *D. de rei vind.* ſua natura corrupta vina *l.* 15. *D. de peric. & comm. rei vend.* Natura ſterilis *l.* 14. *D. de Ædilit. edict.* commota contra naturam fera *l.* 1. §. 7. *D. eod tit.*

Natura & facto hominis opponuntur. Ita ſui natura patefactæ tabulæ *l.* 10. §. 1. *D. teſtam. quemadm. aper.*

Natura pro ordine inſtituto ab auctore mundi, ut in his phraſibus: Natura non permiſit, ſimul uno impetu duos infantes de utero matris excedere *l.* 15. *D. de ſtatu hom.* Quum mulier uterum gerit, nec per naturam humanæ conditionis alium partum formare poteſt, quod quidem poſt certum tempus conceptionis eveniet *l.*30. §.6. *D. de adquir. vel amit. hered.* Naturæ concedere, id eſt mori *l.* 1. *C. ad SC. Tertull.*

Natura pro aggregato virium ad corpus vita præditum pertinentium. Sic Quantum in natura homi-

hominum ſit *l.* 38. *D. de reb. cred.* Impoſſibilis conditio, cui natura impedimento eſt, quominus exiſtat, veluti ſi cœlum digito attigero §. 11. *Inſt. de inutil. ſtipul.*

Natura ſeu ex corpore provenire, & jure, ſeu ex conventione percipi ſeparantur *in l.* 62. *D. de rei vind.* his verbis: Vectura ſicut uſura, non natura provenit, ſed jure percipitur.

Natura pro neceſſitatibus. Sic naturæ reſtituere, i. e. heredibus naturalibus *l.* 9. *C. Theod. de bonis*.

Natura juxta Thom. Magiſtrum *de verb. attic.* ab eſſentia ſeparatur. Eſſentia enim eſt ipſa cujuſque rei ſubſiſtentia (ὕπαρξις): Natura autem vis, quæ cuique rei ineſt. Sic natura terræ eſt, proferre herbas, natura ignis calefacere.

Ita quidem varie philoſophi, aliique *naturæ* vocabulum accepere. Egregie vero legi naturali definiendæ accommodatam ejus vocis definitionem tradit Vir clariſſ. Sigiſm. Lud. Lerberus in *ſumma Legis naturæ c.* 2. quod eſt *de natura*, ubi hanc plerumque intelligi ait, conſtitutionem rei cujuſque illam, qua res ad conſequendum; quem ei Dominus Deus aſſignavit finem, apta efficitur. Cum autem Lex naturæ cum ratione naturali, finium ſcilicet, ad quos res ſingulæ hoc illove modo conſtitutæ ſunt, copulata ſit, hinc *naturam* recte pro lege naturali dixeris cum Legibus noſtris. Ut ecce: Hoc natura æquum eſt, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem *l.* 14. *D. de condict. indeb.* id eſt, jure naturæ, ut eſt in *l.* 206. *D. de reg. jur.* Natura mare omnibus patet *l.* 13. *D. commun. prædior.* Naturæ religio flagitat *l.* 28. *C. de inoff. teſt.* Liberos naturæ ſimul, & parentum commune votum ad parentum bona admittit *l.* 7. §. *ult. D. ſi tab. teſt.* Et hoc ſenſu natura dicitur eſſe communis *l.* 12. § *ult. D. de accuſ.* Et quod dicitur, aliquem contra naturam dominio alieno ſubjici *l.* 4. §. 1. *D. de ſtat. hom.* intelligendum eſt, fieri præter jus naturale, illud ſcilicet, quod vocamus primarium, quo nempe ſervus nullus eſt, nulluſque dominus.

NATURALIS, *e.* quod a rei natura eſt in ſe ſpectata. Sic Naturale vitium eſſe dicitur, negligi quod communiter poſſidetur, utque ſe habere nihil, qui non totum habeat, arbitretur *l.* 2. *C. quando, & quibus quarta pars.*

Naturale alio ſenſu dicitur quidquid naturæ convenit, ut Naturalis adpellatio *l.* 40. *D. de verb. ſignif.* adfectus *l.* 28. §. 3. *D. de liber. legat.* intellectus, i. e. ſignificatus *l.* 5. *D. de ſerv. export.* Nihil tam naturale eſt, quam eo genere quidque diſſolvi, quo colligatum eſt *l.* 35. *D. de reg. jur.* Si eum qui in poteſtate patris eſſet, reſpondiſſem, filium meum eſſe, ita me obligari (ait Ictus) ſi ætas ejus pateretur, ut filius meus eſſe poſſet, quia falſæ confeſſiones *naturalibus* convenire deberent *l.* 13. *D. de interrog. in jur. fac.*

Naturale in ſpecie dicitur id, cujus ratio in natura ipſa magis quam in civili inſtituto continetur. Ita naturalis æquitas, quæ opponitur civili *l.* 1. *pr. D. ſi is qui teſt.* Indebiti ſolutio naturalis eſt *l.* 15. *D. de condict. indeb.* Naturale debitum *l.* 49. §. 3. *D. de cond. & dem.* Naturale jus *l.* 1. §. 3. *D. de juſtit. & jur.* item Naturalia jura *l.* 8. §. 7. *D. de bon. poſſeſſ. contr. tab.* Naturalis lex *l.* 1. §. *ult. D. de furt.* quæ & naturalis ratio dicitur *l.* 9. *pr. D. de juſt. & jur.* Naturalis obliga-

gatio, quæ a civili ſeparatur *l.* 13. *pr.* & *l.* 38. *D. de cond. indeb.* quæ & naturale vinculum *l.* 59. *D. eod. tit.* & naturalem habere præſtationem dicitur *leg.* 8. *D. de capit. minut.* Naturalis eſt omnium gentium locatio *l.*1. *D. locati.* Et ita cognati nomen naturale eſt *l.* 10. §. 1. *D. de grad.*

Naturale autem hoc modo dicitur duplici ſenſu, vel ut ab iis ſeparetur, quæ civili tantum ratione ſunt introducta, vel, ut ab iis diſtinguatur, quæ de facto quidem, ſeu naturali ratione qualitatem quamdam, & vim habent, ſed civili lege nec ſuſtinentur, nec attenduntur.

Priori ſenſu *naturalis* obligatio, maxime quoad cauſam efficientem, opponitur civili in *l.* 126. §. *ult. Verſu ſupereſt. D. de verb. obl.* ubi Paulus illam dixit, quæ ex naturali facto, id eſt, numeratione oritur, ad differentiam ejus, quæ verbis (ſolemnibus jure civili inſtitutis) contrahitur. Ita etiam adoptivæ, utpote meræ civili, opponitur naturalis cognatio, & familia *l.* 4. §. 2. *D. de gradib.* & *adfin.* *l.*1. §.4. *D. unde cogn.* Quemadmodum *naturalis* avus *l.* 1. §. 12. *D. de ventr. in poſſ. mitt.* naturalis filius *l.* 5. *D. de gradib.* & *adfin.* naturalis frater, ſoror *l.* 10. *D. de manum. vind.* naturales liberi *l.* 5. *D. de his qui ſui, vel alien. jur.* naturalis ſoboles *l.* 2. *C. de adopt.* naturalis pater *l.* 29. *D. de adopt.* *l.* 6. *l.* 8. *D. de in jus voc.* *l.*7. §. 1. *D. de Carb. edict.* §.13. & 14. *Inſt. de hered. quæ ab inteſt.* naturales parentes *l.* 6. §. *ult. D. de bon. poſſ. contr. tab.* omnes in dictis legibus opponuntur adoptivis.

Poſterioris ſenſus, quo nempe naturale id dicitur, quod de facto tantum eſt, nec civili lege ſuſtinetur, exempla ſunt quoque in ipſa cognatione. Ita enim opponuntur legitimis *naturales* liberi, qui nempe vulgo, vel extra nuptias quæſiti, vel ex ſerva nati, vel in ſervitute ſuſcepti ſunt, uti *l.*3. *pr. D. de liberal. cauſ.* *l.* 38. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* *l. ult. C. de confirm. tut. Rubr.* & *tit. C. de natur. liber.* Iſidorus *lib.* 9. *orig. c.* 3. Filios *naturales* definit ingenuarum concubinarum filios, quos ſola natura genuit, non honeſtas conjugii. Quæ verba tranſcripſit Gratianus *in can. ult. quæſt.* 32. Theophilus *in* §. *ult. Inſt. de nupt.* Si cum muliere aliqua rem habui, cujus mihi matrimonium legibus interdictum non fuerat, habui tamen cum ea conſuetudinem, non ut cum uxore, ſed cum meretrice forſan, vel cum concubina, & ex ea nati ſunt liberi, in poteſtate mea hi non ſunt, quia matrimonium non præceſſit, ſed naturalis (φυσικος) eſt filius. Thomas Magiſter *naturalem* filium, ait, e ſtupro natum, cui opponitur legitimus, & huic rurſus nothus, quem υιοθετον vocant D. Auguſtinus *lib.* 4. *adv. Julian.* Ac per hoc, ait, & ea, quæ cum feminis committuntur ſtupra laudatis, quia & illic uſus naturalis eſt, quamvis damnatus, quia legitimus non eſt. Unde & filii non legitimi, ſed naturales vocantur, qui inde naſcuntur Idem *lib.*6. *confeſſ. c.*13. & 15. Naturalem, ait, filium ſuum adpellat, ex ea ſuſceptum, quam unam habebat, non legitimo conjugio cognitam, ſed vago ardore, & prudentiæ inopia indagatam. Et ita *naturalis* filius accipiendus eſt in *l.*7. *D. de confirm. tut.* Vid. infra in *Spurius.*

De ſervo autem *naturali* filio ejus, qui eum in ſervitute ſuſcepit (ideo naturali dicto, quod ſervorum nullæ ſunt nuptiæ, nec adeo-

adeoque liberi horum dicuntur civiliter legitimi) verba hæc ſunt: Libertinum, qui filio ſuo naturali, quem in ſervitute ſuſceperat, poſtea manumiſſo, pupillam ſuam, eamdemque patroni ſui filiam in matrimonio collocavit, ad ſententiam Ampliſſimi ordinis, qui hujuſmodi nuptias interdicendum putavit, pertinere, dubitari non poteſt *l.* 4. *C. de interdict. matrim.* Et de naturali filio, quem dominus ex ancilla ſuſcepit hæc legimus: Si ea lege Chreſtes ſervum ſuum, ſed naturalem filium venumdedit *l.* 2. *C. ſi mancip. ita fuerit alien.* Qui filium naturalem poſſidet, non eo locupletior eſt, quod eum plurimo, ſi alium poſſideret, redemturus fuit *l.* 33. *D. ad leg. aquil. l.*66. *D. ad leg. falc.* Et eo indirecte ſpectant verba hæc, ſi quis ingenuam ab hoſtibus redemtam eo animo ſecum habuerit, ut ex ea ſuſciperet liberos, & poſtea ex ſe natum ſub titulo naturalis filii cum matre manumiſerit *l.* 21. *pr. D. de captiv. & poſtl.* Et ita naturales filii accipiuntur apud Paul. *ſent. lib.* 5. *tit.* 6. §. *ult.* Quin hoc quoque non ſolum eos, quos ex libera muliere quis extra matrimonium ſuſcipit, ſpectare videtur *l.* 17. *D. ad SC. Trebell.* De filiis naturalibus a domino parente naturali manumiſſis verba hæc ſunt: Lucius Titius libertis ſuis, iiſdemque filiis naturalibus univerſas res ſuas tradidit *l.* 17. §. 1. *D. quæ in fraud creditor.* Simili ratione *naturalis* pater dicitur, qui ex concubinatu, vel ancillæ conſuetudine, non ex juſtis nuptiis ſuſcipit *l.* 40. *pr. D. de fideic. libert. l.* 19. *D. de manumiſſ. l.*88. §.12. *D. de legat.* 2. Et ita naturalis pater juſto opponitur *l.* 3. *C. ad leg. jul. de adult.* Denique naturalis cognatio per ſe ſine civili cognatione intelligitur, quæ per feminam deſcendit, quæ vulgo liberos peperit *l.* 4. §. 2. *D. de gradib. & adfin.*

Naturale pro corporali, ut naturalis poſſeſſio *leg.* 38. §. 8. *D. de uſur. l.* 2. §. *ult. D. pro hered. l.*1. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſ.* id eſt, corporalis, ut loquitur *l.*40. §. *ult. D. de pign. act. l.*24. *l.*25. §. *ult. D. de adquir. vel amitt. poſſeſſ.* quum videlicet quis corpore rei incumbit, eaque civili poſſeſſioni, quæ animo dominii, & affectu retinetur, opponi ſolet. Ita commodatarii & depoſitarii poſſeſſio naturalis dicitur, his verbis: Si poſſeſſionem naturalem revocem, ut in depoſito, & commodato *l.* 38. §. 8. *D. de uſur.*

Naturale pro eo, quod a nativitate eſt, ſic naturale nomen dicitur id, cui quis ipſa nativitate ſua obſtringitur *l.*123. *C.Th. de decurion.*

Naturale ſeu ingenitum, ut *Naturalis* bonitas vini, aut olei §. 13. *Inſt. ad leg. aquil.* color *l.* 70. §. 12. *D. de legat.*3. feritas *l.* 1. §. 1. *D. ſi quadrup. pauper. fec.* libertas *l.* 3. *D. de adquir. rer. dom.* laxitas *l.*44. *D. de adquir. rer. dom.* vitium loci *l.* 24. §. 2. *D. de damn. inf.* facilitas *l.*17. *D. de recept. arb.*

Naturale ſeparatur a facto hominum. Ita *naturalis* agger, qui a manu facto differt *l.* 2. §. 6. *D. de aqu. & aqu. pluv.* alveus fluminis *l.* 7. §. 4. *D. de adquir. rer. dom* maturitas *l.* 42. *D. de uſu & uſufr. leg.* Naturali vi, vel terræ motu *l.* 59. *D. locat.* naturalis interitus *l.* 14. §. *ult. D. depoſ.*

NATURALITER interdum eſt naturali jure. Sic naturaliter obligabitur pupillus, in quantum locupletior factus eſt *l.* 5. *D. de auct. & conſ. tut. & cur.* Dummo-

modo ſequens obligatio, aut civi-
liter teneat, aut naturaliter, ut
puta, ſi pupillus ſine tutoris au-
ctoris auctoritate promiſerit *l.* 1.
§. *ult. D. de novat.* Naturaliter
etiam ſervus obligatur *l.* 13. *D.*
de cond. indeb. ubi mere natura-
lis, nec civilis obligatio intelli-
genda. Servi enim ex contracti-
bus civiliter quidem non obligan-
tur, ſed *naturaliter* & obligantur,
& obligant, ait *l.* 14. *D. de obli-
gat. & act.* Ac plane eum ſer-
vum debere, vel ſervo deberi di-
cimus, factum magis demonſtra-
mus, quam ad jus civile referi-
mus obligationem *l.* 41. *D. de pec.*

Alias *naturaliter* eſt ratione ob-
via, cum juris ſtricti naturalis,
tum politica. Sic naturaliter con-
ceſſum eſt, quod pluris ſit, mi-
noris emere, quod minoris ſit,
pluris vendere, & ita invicem ſe
circumſcribere *l.* 22. §. *ult. D.*
locat. In pretio emtionis, vendi-
tionis naturaliter licere contra-
hentibus ſe circumvenire *l.* 16.
D. de minor. Ibi verbum circum-
venire non promiſcue, ſed cum mo-
do eſt accipiendum. Ecquis vero
hoc admittendum cenſebit, quod
ait *l.* 9. §. 7. *D. de pec.* Licere
etiam ſervis naturaliter. in ſuum
corpus ſævire? Cum hominis vi-
ta, & corpus non ita ſua ſint, ut
perdere liceat, nec naturali lege
nec politica ratione.

Naturaliter interdum ſignificat
corporaliter, re ipſa, & ut vul-
go loquimur *realiter*. Et ita quo-
que *naturaliter*, & *civiliter* oppo-
nuntur. Sic ea, quæ civiliter
adquiruntur, veluti ſtipulatio,
quod naturaliter adquiritur, ſicu-
ti eſt poſſeſſio *l.* 53. *D. adquir.
rer dom.* Poſſeſſio, niſi naturali-
ter comprehenſa, ad heredes in-
ſtitutos non pertinet *l.* 23. *D. de
adquir. poſſ.* id eſt, niſi corpore
adprehenſa. ut *l.* 51. *D. eod. tit.*
Poſſeſſor non ſolum qui civiliter,
ſed & qui naturaliter incumbit
poſſeſſioni *l.* 3. §. *ult. D. ad ex-
hib.* Naturaliter interrumpitur poſ-
ſeſſio, id eſt, facto naturali, &
corporali, quum quis de poſſeſſio-
ne vi dejicitur, vel res mobi-
lis ei eripitur *l.* 5. *D. de uſurp.
& uſuc.* Atque hoc ſenſu *natura-
liter* aliquando accipitur, ut *το ci-
viliter* excludat, quaſi diceretur
mere naturaliter, ut in his phraſi-
bus; Coloni, & qui depoſitum
ſuſceperunt, naturaliter poſſi-
dent *l.* 7. §. 11. *D. comm. di-
vid.* Naturaliter poſſidere vide-
tur, qui uſumfructum habet *l.*
12. *D. de adquir. poſſ.* Servus
a fructuario naturaliter tenetur
l. 49 *D. de adquir. poſſ.* Pecu-
lium ſervus civiliter quidem poſ-
ſidere non poteſt, ſed naturaliter
tenet *l.* 24. *D. eod. tit.*

Rurſus *naturaliter* pro corporali-
ter, & realiter habetur quoque in
his exemplis: Verborum obligatio,
aut naturaliter reſolvitur, aut ci-
viliter. *Naturaliter*, veluti ſolutio-
ne, aut cum res in ſtipulationem
deducta, ſine culpa promiſſoris in
rebus humanis eſſe deſiit; *Civi-
liter*, veluti acceptilatione, vel
cum in eamdem perſonam jus ſti-
pulantis, promittentiſque devenit
l. 107. *D. de verb. oblig.* Solu-
tam pecuniam intelligimus utique
naturaliter, ſi numerata ſit cre-
ditori *l.* 49. *D. eod. tit.*

Naturaliter quoque idem eſt,
ac ſui natura. Ita Aperire autem
(tabulas) hic ille videtur, qui
naturaliter aperit, ſive ſint ſigna-
tæ, ſive non ſint ligatæ, ſed tan-
tum naturaliter clauſæ *l.* 3. §.
19. *D. ad SC. Silan.* Si quis ta-
bulas quidem non aperuit natura-
liter, linum autem inciderit *ea-
dem l.* 3, §. 23. *D. eod. tit.* De-
biti, vel non debiti ratio in con-
dictione naturaliter intelligenda
eſt *l.* 64. *D. de cond. ind.* Sem-
per interior ager ſuperiori ſervit,
at-

atque hoc incommodum naturaliter patitur inferior ager a ſuperiore *l.* 1. §. 12. *D. de aqu. & aqu. pluv.* Earum rerum naturaliter inter ſe pugna eſt, teſtatus, & inteſtatus *l.* 7. *D. de reg. jur.* Sic & *naturaliter*, & *opere facto* opponuntur *l.* 1. §. 10. *D. de aqu. & aqu. pluv.* Servitus naturaliter, non manu facto lædit fundum ſervientem *l.* 20. §. 1. *D. de ſervit. præd. ruſtic.* Naturaliter nigrum *l.* 70. §. 12. *D. de legat.* 3.

NATALIA vaſa *l.* 19. §. 10. *D. de aur. arg. leg.* fortaſſis poſitum eſt pro *nivalia*, vel *nivaria*, vide infra *Nivarius*. Nam dicta in lege de navalibus vaſibus, in quibus onera recondita in naves imponuntur, agi-; ut quidam interpretantur; haud facile quiſquam ſibi perſuadebit.

NAVALIS, e. Navalem functionem ſuſtinent prædia *l.* 15. *C. Juſt. de omni agr. deſert.* De hac perperam Briſſonius citat *l.* 15. *C. Th. de Sen. & de glebali*, ubi *glevales*, non navales functiones legimus.

NAVARCHIA. Navarchiæ functioni obnoxiæ facultates *l.* 26. *C. Th. de navic.*

NAVARCHUS, qui navibus præeſt *l. un. C. de bon. poſſ. ex teſtam. milit.* Navarchorum coetus *l.* 32. *C. Theod. de navicul.* Concilium nempe, & corpus ſpeciale cujuſque loci erat Naviculariorum, veluti Alexandrinorum, & Carpathiorum, qui & Navarchorum coetus dicebatur, ad quem, ob juſtam navicularii culpæ præſumtionem, naufragii diſpendium pertinebat, ſeu recedebat, inter omnes pro rata muneris dividendum. Vide Gothofred. *Comment. ad dict. leg. C. Th.* ſumtum omnem in Claſſem frumento, ſtipendio, ceteriſque rebus Navarcho ſuo quæque Civitas dare ſolebat Cic. *in Verr.*

NAUCELLA. Naucellæ piſcium cauſſa præparatæ *l.* 17. §. 1. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Idem ac naucula, vel navicula, id eſt cymba piſcatoria.

NAUCLERUS. De naucleris mentio eſt in *l.* 1. & 2. *C. de navicul.* Eadem fere accipiuntur ſignificatione ac navicularii, de quibus mox: Alius tamen Græcis ναυκληρος, alius κυβερνητης gubernator. Sic enim eos Plutarchus in *polit.* diſtinguit: ναυτας μεν εκλεγεται κυβερνητης, κυβερνητην ναυκληρος: Nautas quidem eligit gubernator, gubernatorem nauclerus Athen. *lib.* 51. των μεν κατὰ ναυν ἀδικημάτων δικαστηριον καθειστηκει ναυκληρος κυβερνητης πρωρευς. Ammonio *naucleri* non ſolum ſunt qui naves poſſident, ſed ædium locatores: Heſychio vero nauclerus eſt ο συνοικιας προεστως ſive σταθμουχος, is ſcilicet, qui ita hoſpitibus domum ſuam quaſi locat, ut navicularius vectoribus. Demarchi item Athenis ναυκληροι dicebantur, ut ex Hyperide obſervat Hippocrates.

NAUFRAGIUM fractæ navis caſus, & conjuncta cum illo jactura, immo & aliquando res naufragio amiſſæ, vel ex naufragio ſuperſtites. Sic naufragio peremta navis *l.* 36. §. *ult. D. de rei vind.* Naufragii periculum *l.* 12. §. 1. *D. de uſufr.* ſi naufragio perierit *l.* 17. §. 7. *D. ad SC. Trebell.* Naufragium facere *l.* 9. *D. ad leg. Rhod. de jact.* Naufragium colligere *l. ult. D. de injur.* ſupprimere *l.* 3. *D. ad Leg. Corn. de ſicar.* Ne quid ex naufragiis diripiatur, vel quis extraneus interveniat colligendis eis *l.* 7. *D. de incend. ruin. naufr.* Similiter Frider. Imperator in *Auth. Navigium. de furt.* damnat eos, qui bona naufragorum ſibi appropriant, prætextu conſuetudinis, quæ certe crudelis eſt, & impia. De naufragio, qui abſtule-

rit

Digitized by Google

rit excommunicatur *c. excommunicat.* 3. §. *illi etiam. De rapt.*

Navicula functioni muricis, & legendis conchyliis deputata *l.* 12. *C. Th. de murileg. & gynaec* Navicula parva *l.* 44. *D. de evict.*

Navicularis. Munera rei (id eſt functionis) navicularis *l.*1. *D. de mun. & hon.*

Navicularius dicitur, qui navem agit, exercetque, & onus aliquod vehendum navi ſuſcipit *l.* 1. §. 3. *D. naut caup. ſtabul l.* 5. §. 9. *D. de jur. immunit.* Vetus gloſſarium: Navicularii ſunt, qui transferebant frumenta in urbem, aut ubicumque erat Imperator. *Navicularii*, qui annonæ urbis ſerviunt *l.* 5. §. 3. *D. de jur. immunit.* Vopiſcus in *Aurelian. cap.* 47. Quod ut eſſet perpetuum navicularios apud Ægyptum novos, & Romæ amnicos poſuit. *Navicularii*, ſeu naucleri publicas ſpecies tranſportantes *rubr. C. de navic.* De differentia Navicularii ναυκληρυ & κυβερνητυ, gubernatoris, itemque magiſtri navis, vide Grot. *ad Act. Apoſt. c.*27. *v.*11. Collegia Romæ certa ſunt, quorum corpus SCis, atque conſtitutionibus confirmatum eſt, veluti Naviculariorum *l.* 1. *D. quod cujuſc. univ. nomine.* De horum collegiis vide ſupra in voce *Navarchus.*

Navicularius, a, um. quod ad navicularios pertinet. Sic Navicularia functio *l.* 2. *l. ult. C. d. præd. navic.* quæ & navalis functio vocatur *in l.*15. *C. de omn. agr. deſert.* Navicularium munus *l.*3. *C. Th. de navic.* onus *l.*149. *C. Th. de dec.*

Navigabilis, e. Navigabilis aqua *l.* 1. §.15. *D. de flumin.* Navigabile flumen *l.* 1. *D ne quid in flum. pub. l.* 1. §.12. *D. de flum.* & apud Senec. *de benef. lib.*3. *c.*8.

Navigare dicuntur nautæ, & vectores. At in edicto furti adverſus nautas, cauponas; navigandi cauſſa, in nave eſſe, accipere debemus eos, qui adhibentur, ut navis naviget, id eſt, nautas *l.*1. *D. furt. adverſ. naut.* qui navis navigandæ cauſſa in nave ſunt, ut eſt *in l.* 1. §. 1. *D. de exercit. act. l.*1. §.1. *D. naut. caup. ſtab.* Navem navigare *l.* 3. *D. de naut. fœn.* Sed & navis navigare dicitur, ut in *d. l.* 1. *D. furt. adverſ. naut.* & in *l.*1. §.6. *de exercit. act. l.* 12. §. 1. *D de uſufr.* itemque merx *l.* 1. *D. de naut. fœn.* & pecunia Paul. *lib.*2. *ſent. tit.*14. §.3.

Navigare translato ſignificatu dicitur, qui conjugem ducit Auguſtin. *ad Bonifac. Comit. epiſt.* 70. cujus verba relata ſunt in *C.* 2. *cauſ.* 17. *quæſt.*2.

Navigatio notiſſimæ ſignificationis in *l.*1. *D. de rip. mun. l.*137. §.2. *D. de verb. ſign. l.*3. *D. de mort. cauſ. don. l.*1. §. 5. *de flum. l.*27. *D. de rei vind.*

Navigium pro nave & pro navigatione. Ait Prætor, iterque navigii deterius fiat, hoc pro navigatione poſitum eſt, immo navigium ſolemus dicere etiam ipſam navem. Iter ergo navigio poteſt & ſic accipi, *iter navi deterius fiat.*

Navigii adpellatione etiam retes continentur, quia plerumque retium uſus eſt neceſſarius. Sunt verba Ulpiani in *l.* 1. §. 14. *D. de flumin.* In omnes navigii dies *l.* 122. §. 1. *D. de verb obl.* Perfecto navigio, ibid. Non eſt impedimento navigio *l.* 1. *D. de rip. muniend.* Navigia, quæ in alveo Tiberis inveniuntur *l. un. C. Th. & Juſt. de naut. Tiber. Colum.* Jamque, qui ædificare velint, fabros, & architectos advocent, qui navigia mari concredere, gubernandi peritos.

Navis eſt *corpus mobile, ſeu plu-*

*plurium tabularum contentus l.*30. *de uſuc. l.* 20. §. 1. quod *vi aut cl. l.*1. §.7. *de vi & vi armat.* Veteres eam caudicem appellarunt *Stebwich. lib.*5. *de re milit. c.*1. in jure navigium dicitur, & inter duo vocabula nulla adeſt differentia *l.*1. §.14 15. *de flum. l.* 2. *de capt. & poſtlim. l.* 2. §. 6. *de exercit. act.* Nomine navis omnia navigiorum genera continentur *l. fin. de fund. inſtr. & dict. l.*2. §. 6. 10. *C. de nav. non ex. l.*29. §.2. 3. & 4. *ad legem Aquil.* dicuntur etiam retes *l.*1. §.14. *de flum. Accurſ. in l.* 1. §. 2. *naut. caup.* omnia, quæ de navi dicuntur, in navicula locum habent *leg.* 44. *de evict. & Bald. in l.*1 §.4. *naut. caup.* Vox navigii aliquando pro ipſa navigatione ſumitur *l.* 122. §. 1. *de verb. obl. l.* 1. §. 14. *de flum. l.*3. *C. de naut. fœn.* Partes navis vel principales ſunt, vel minus principales, & ejus membra, ſeu conjuncta dicuntur *l.*44. *de evict.* ſequentes ſunt.

1. *Carina* & eſt navis infima pars, & ejus fundamentum *l.* 61. *de r. v.* 2. *coſtæ*, latera navium. *Plin. lib.*13. *c.*9. 3. *Prora.* quæ eſt anterior navis pars 4. *Puppis*, pars poſterior navis, quæ eſt honeſtior locus, ubi ſedet Gubern. *Tholoſan. in praxi memor. rer. lib.* 26. *c.*6. 5. *Gubernaculum Jacob.* 3. *v.*5. *l.*44. *de evict. l.*29. §.2. *ad Aqu.* dicitur *ſervac.* 6. *malus l.*44. *cit. l.*142. *Goedde ad leg.* 142. *cit. v.* 1. Partes vero, quæ extra navis corpus conſpiciuntur, ejus armamenta nominantur *l.*3. §.1. *d.r.v. l.*1. §.3. *de exerc. act. Vela*; *Carbaſa*, *lintea.* quæ alæ ſunt navis *Segel. l.* 44. *de evict. Caſſiodor. lib.*5. *Var.* Quatuor velorum genera ſtatuit Iſidorus *lib.* 19. *etimolog. cap.* 3. *Anthena* eſt lignum tranſverſum in malo poſitum, cui velum alligatur. *Anthenis ſubnectere vela. Ov. Metamorph. Rudentes* a nimio ſtridore ait appellari, & varii generis ſunt. *Chytr. in nomenclat. c.*34.

Mira in navium fabricatione diverſitas. Ægyptii ex corio, & ſpino, ſicut Babilonii. *Herodot. lib.* 2. *in eut. pag.* 196. Indii ex unica tantùm arbore. *Berz. in hiſt. Novi orbis lib.*1. *cap.* 2. Romani variis modis. *Vegetius lib.*1. *de re mil. cap.*12. Priſci Romani ex arboribus excavatis *Plinius lib.* 16. *c.* 40. Grœlandici ex ſcorteis *Alth. in comm. Tacit. de moribus Germ.* Brittanni ex vitice *Jul. Cæſar* 1. *de bello civ.* Veneti ex robore *idem de bello Gallico lib.*3. Hodie vero mira diverſitas, adeo ut ex ſolo navis aſpectu, cujus ſit nationis, primo intuitu cognoſcitur. Qui de navi conſtruenda cogitavit ſcientem Architectum eligere debet, qui in jure naupegus vocatur *l.*6. *de jure immun. Faber. l.*13. §.1. *de man. teſt.* Qui promittit navem facere, ſi hæc per alium fiat, non liberatur ſtipulatore non conſentiente *l.* 31. *Din. in Reg. jur. quod quis per al. in* 6.

Formam navis graphice deſcribere debet, & ſi in modo feſellerit Architectorum judicio, utili actione conveniri debet *l.*12. §.1. *C. de prox. ſac. ſcrinior. l. fin.* §. 3. *ſi menſ. falſ. mod.* ſi vero certa mercede opus vitioſum fecerit actione locati tenetur *l.*9. §. *pen. l.*13. §.1. *l.*51. §. 1. *locat.* navi conſtructa cum machina Helix ab Archimede primum inventa minimo labore in aquas demittitur *Bot. de Polit. lib.* 8. *cap.* 3. Nohemus primus inventor navium fuit. *Geneſ.* 6. *Hoſtus tom.* 3. *c* 4. *Moriſotus in orbe maritimo lib.*1. *cap.*2. Summa navium diviſio eſt in longas, quæ bellicæ dicuntur, vel onerariæ, aut actuariæ *Liv. lib.* 35. *cap.* 27. *Cæſar.* 4. *de Bello Gall.* naves biremes, quia ex duplici remorum ordine ab erytheis inventæ ſunt,

ſunt. Sequatur triremes *Vegetius cap.*37. Quadriremes, quæ quatuor ordines remorum habebant *Plinius ut ſupra.* Quinqueremes, quibus in bello priore Punico Romani uſi ſunt. *Polyb. lib.* 1. Hexeris, quæ ſex ordines habebat. *Florus lib.* 4. *c.* 2. Septeres, Octeres, quales habuit Ptolomæus. Eneres, quibus Antonius in pugna Actiaca contra Auguſtum uſus fuit *Florus lib.*4. *cap.*11. Deceres, quæ decem habuit ordines *Plinius lib.* 7. *c.* 56. Soleres ad 12. ordines remorum, & uſque ad 30. Ptolomæus Philadelphus. *Plinius cap.* 56.

Naves luſoriæ duplicis generis ſunt. Vel ad belli uſum deſtinatæ *C. Theod. de Luſor.* vel placidæ, quæ voluptatis cauſa habentur *l.*2. *Senec. lib.* 7. *de Benef. cap.* 20. Naves onerariæ ab oneribus ſuſtinendis *l.*1. §.12. *de exercit. act.* dicuntur naves mercatoriæ, vel vinariæ, aquariæ, & frumentariæ, quia grana vehunt *l.* 31. *locat. l.*55. §.4. *de legat.*3. *Anton. Auguſt.* 4. *emend.*16. Naves denominationem ſumunt vel a loco, ubi navigant *l.*1. §. 6. *&* 12. *ibi fluvii capaces l.*3. *de vacat. mun. l.* 5. §. 6. *de jure immun.* vel a quantitate, ut Hiſpanorum Caravella *Benzo de occup. ind. paſſim*, vel a navigationis curſu, ut curſoriæ, vel a forma *Cicer. lib.*16. *Epiſt. ad Attic.* Navis eget nauta, qui illam exercet *l.*1. §.2. *l.* 11. §.2. *de publ. & vect. l.* 1. §. 1. *furt. adverſ. naut.*

Claſſis Præfectus eſt Archithalaſſus *l.*46. *ad SC. Trebell.* Navarchus Princeps maris *l.*6. *C. de navic. l.*1. *de bon. poſſ. ex teſt. mil.* naucleris *l.* 3. *C. de navic.* navicularius, qui Patroni adpellantur *tot. tit. C. de nav.* Magiſter cui totius navis cura commiſſa eſt *l.*1. §.1. *de exerc. act. l.* 57. *de verb. ſignif.* Gubernator, qui in navi ad clavum ſedet in puppi *l.* 11. §. 2. *ſi publ & vect. l.* 13. §. 2. *locat.* Inferioris conditionis ſunt Dietarii *l.* 2. § 2. *naut. caup. l.* 12. §. 4. *de inſtr. legat.* remiges, qui navim remigando propellunt *l.* 1. §. 2. *naut. caup.* Alii ſunt ſcriba, naupegus, coquus focarius, Mercatores, & Vectores *l. cit. naut. caup.* Magiſter navis illam ad vendendas merces locat *l.* 1. §. 12. *de exerc. act.* & merces illa locarium vocatur *l.*1. §.7. *de exerc. act* Variis mercibus naves onerantur *l.* 31. 47. *l.*21. §.5. *de furt. l.*5. *C. de navib. tot. tit. C. de frum. l.*1. *C. quæ res export. l.* 61. § 1. *locat. l.*3. §.1. *de pen. legat. l.*16. §.7. *de public. l.*55. §.5. *de Legat.*3. *l.*12. *de act. emt.* Magiſter navis cavere debet, ne prohibitas merces vehendas ſuſcipiat *l.* 6. §. 4. *de offic. Præſid.* ſi contra fecerit capitaliter punitur, & ejus bona fiſco vindicantur *l.* 2. *ut ſupra*, & vectigalis onere liberæ ſunt res, quas unuſquiſque uſus ſui gratia vehit *l.*5. C. *de vectigal. l.*4. §. 1. *de publ. & vectig. l* 203. *de verb. ſignif.* Navis eſt res in commercio, & uſibus humanis, aut dominio noſtro ſubjici poteſt *l* 83 §.5. *v. nam & ſi de verb. obl.* bello, vel ſpecificatione acquiritur *l.* 12. *de captiv. & poſtl.* navigaturis non ſolum quædam res commodari poſſunt, imo & ipſa navis *l.*18. *commod.* §.2. *in fin. l.*1. §.4 *de obl. & act. Hotom. illuſt. quæſt.* 19. Navis poteſt ſequeſtrari *l.* 12. §. 1. Quælibet res in navi deponi poſſunt, & cuſtodiæ mandari *l.*1. §.6. *naut. caup.* & ſi doloſe agat nauta actio depoſiti contra illum competit *l.* 3. §. 1. *& ver. niſi quod d. t.*

Navis pro pecunia oppignorari poteſt *l.* 5. *qui potior. in pign.* ſi navis fuit obligata *l.*18. §.3. *de pign. act.* & pro pecunia credita *l.*18.

l. 18. §. 3. caſus fortuitus, vel naufragium non liberat debitorem *l. fin. de naut. pec. l.* 11. C. *de reb. cred.* Navis in ſtipulatum deduci poteſt *l.* 83. §. 5. *de verb. oblig. l.* 97. §. 8. *v nec ſimul de ſolut.* Hæc ſtipulatio vel pura, vel conditionalis eſt *l.* 83. §. 5. *l.* 98. §. 8. *l.* 163. *de verb. oblig.* Adſecuratio navis eſt novus contractus nominatus *Stympan. de jure maritimo fol.* 437. Adſecurationis forma vel eſſentialis, vel accidentalis eſt. In prima periculum ſuſcipitur *l.* 4. *naut. caup. l.* 1. *de peric. rei vend. l.* 13. *de liber. cauſ. l.* 60. §. 6. *locat.* a caſu fortuito diſtinguitur, cum hic nulla providentia humana præcaveri poteſt *l.* 2. §. 7. *de adm. rer. ad civit. pertin.* Accidentalis adſecurationis forma eſt, quod ſuper ea obligatio conficiatur, quæ Pollex nominatur *Targa in Ref. lex. commercii maritimi.* Quæ conditiones requiruntur *Stypman. de jure maritimo fol.* 462. & 467. Sicut adſecuratori datur actio, ita & retentio *l.* 1. §. 4. *de ſuperficieb.* Adſecurationis contractus licitus eſt, non enim jure repugnat periculum, & caſus fortuitus in quovis contractu *l.* 1. & *tot. tit. de peric. & commod. rei vendit.* & nullibi prohibetur, imo a cultiſſimis populis quotidie exercetur *Santern. de Adſecurat. cap.* 1.

Navis ſicut & omnis alia res in commercio exiſtens emi, & vendi poteſt *l.* 36. *de evict.* emtaque navi tenetur emtor pretium cum uſuris præſtare *l.* 13. §. 13. *de act. em.* & venditor emti actione ad traditionem navis tenetur cum pretio vecturarum *l.* 13. *tit. de act. em.* vendita nave non ſolum ipſa, ſed omnia, quæ navi conjuncta ſunt, ut malus, gubernacula, vela tradi debent *l.* 44. *de evict.* hæc enim membra navis dicuntur *l.* 242. *de verb ſign. & Cujac. ad hanc legem.* Vendita nave Scapha non venit *l.* 44. *cit.* Venditor navis ad evictionem obligatur ex natura contractus, licet nihil ſuper ea conventum fuerit *l.* 6. *C. de evict.* & navi vendita non debetur laudemium, quia res mobilis eſt *Stympan. cap.* 1. *pars.* 3. nec jus retractus, *Reink. Tract. de jure retract. q.* 3. *n.* 105. *Tiraquell. Gloſ.* 7. *n.* 90. & 91. *de jure retract.*

Cum navis res ſterilis non ſit, locatur & conducitur ſicut domus, aut horreum *l.* 13. §. 1. *l.* 31. *l.* 61. § 1. *locat. l. fin. ad Leg. Rhod. de Jactu.* Navis fructus vecturæ dicuntur, & inter civiles fructus numerantur *l.* 29. *de hæred. pet. l.* 62. *de R. J. l.* 39. §. 1. *ibi fructus de legat.* 1. Magiſter navis locator dicitur *l.* 1. §. 5. *de exerc. act.* Conductor vero mercator *l.* 2. *v. at ſi non D. ad legem Rhod* Artifex opus faciendum conducere dicitur, idemque operas locare, quas alter conducere, & idem locare dicitur opus faciendum *l.* 11. §. *penult. l.* 13. § 1. & 3. *l.* 10. § 7. *l.* 25. §. *penult. l.* 30. §. 3. *l.* 57. §. 1. *l.* 60. §. 3. *l.* 62. *locati* & in terminis *l* 22. §. 1. *eod.* qui aliquid faciendum recepit locator, & conductor dicitur. Pro infanti in nave nato vectura non debetur *Ulpianus in l.* 19. §. 7. *locat. l.* 4. *de reſt. in integr. l.* 1. §. 1. *de inſpect. ventr.* Pretium, quod pro perſonis trajiciendis datur, peculiari nomine dicitur *naulum l.* 5. *qui potior. in pign. l.* 39. §. 1. *de legat.* 1. *in l. fin.* §. *fin. ad leg. Rhod.* illud vero, quod pro aliis rebus, vel mercibus datur, in jure appellatur vectura *l.* 29. *v. item de hæred. pet. l.* 62. *de R. V. l.* 1. §. 12. *de Exerci. act. l.* 13. § 13. *de act. emt. l.* 39. §. 1. *de legat.* 1. Pro penore quotidiano nihil ſolvitur *l.* 1. §. 6. *l.* 4. §. 1. *naut. caup.* Actio ex conducto locato, vel locato conducto ex hoc contractu oritur *l. fin.* §. 1. *ad leg. Rhod. l.* 13

§. 1

§.1. & 2. *locat.* Præter actionem ex hoc contractu ortam jus habet retentionis in bonis, & mercibus tranſvectis, uſque ad vecturæ ſolutionem *l.* 2. *ad leg. Rhod. ibi.* Caſus autem fortuitus, veluti naufragium in hoc contractu non præſtatur *l.* 13. §. 2. *locat. l.* 23. *de R. I.*

Ex contractu cum navis Magiſtro in exercitorem datur actio *l.* 5. §. *fin. ad l. Aquil. l.* 5. *de ſerv. export. l.*19. *de R. I. & l.*19. *ad S.C. Macedon.* hæc actio dicitur exercitoria ab exercitore navis *Cujac. in l.* 3. *hoc tit. ad Paull.* Exercitor ille eſt, ad quem omnes obventiones, & redditus navis perveniunt *l.*1. §.15. *hoc tit. in l.*1. §. 2. *naut. caup. l.* 1. *furt. adv.* in exercenda navi non attenditur ſexus, an vir, aut mulier ſit *l.* 1. §. 16. & in feminis locum non habet S.C. Velleiani beneficium, cum proprius contractus ſit *Vinnius ad* §.16. Poſſunt etiam plures exercitores eſſe *l.* 1. §. 25. ex omnibus vero Magiſtri navis contractibus poteſt exercitor conveniri. De pecunia credita *l.* 1. §. 8. Actio exercitoria in depoſito locum habet *l.*3. §. 1. *naut. caup.* Pignore etiam in re aliena *l.* 1. §. 7. *naut. caup.* emtione, venditione *l.*1. §.3. *ibi* §.7. §.10. *ibi.* locatione, conductione *l.* 1. §.3. *ibi.* § 12. *l.*55. *de cond. ind. ibi. locaverit.* Societate *l.* 3. *de exerc. act.* Mandato *l.*1. § 12. *hoc tit. l.*1. §.2. *naut. caup.* Indebito *l.*55. *de cond. indeb. ibi.* & ſimiliter in omnibus contractibus Finis, & effectus eſt, quod exercitor ex contractu Magiſtri in ſolidum teneatur §. 2. *quod cum eo qui in alien. pot.* & ſi plures ſint unuſquiſque eorum *l.* 1. §. *fin.* Hæ actiones perpetuo heredibus, & in heredes dantur *l.* 4. *fin. hoc tit.* Tenetur actione hujus contractus exercitor navis magnæ, aut parvæ *l.* 1. §.4. §.2. & 3. *eod.* Hæc actio Prætoria eſt *l.* 1. *hoc tit.* & actio honoraria vocatur §. 1. *l.*13. §.5. in hanc actionem veniunt non ſolum dolus, & culpa levis, ſed etiam de leviſſima §. *penult de locat. l.* 23 *de R.I. l.*3. §.1. & de omni damno *l.* 5. §.1. ſolus caſus fortuitus excipitur *l.*3. §.1. *ibi. damno fatali* & hæc actio pœnalis non eſt, ſed rei perſecutoria ex contractu locati, vel depoſiti *l.*3. §.4. Dn. Gir.

Navis. Navem in edicto de exercitoria actione accipere debemus, qualiſcumque ſit, ſive marinam, ſive fluviatilem, ſive in aliquo ſtagno naviget, ſive ſchedia ſit *l.* 1. §.6. *D. de exercit. act.* Navium utique varia in libris noſtris genera memorantur, at multo plura apud alios auctores. Nam ita navium adpellationes ſunt hæ, gauli, corbitæ, longæ, hiſpagines, cercuri, celoces, vel, ut græci dicunt, *κέλητες*, lembus, horiæ, remunculi, (ſic ex Nonio utrumque repone) proſumiæ, vel geſoretæ, vel oriales, cattæ, ſcaphæ, nuctutuciæ, mediæ, phaſeli, parones, myoparones, capulica, mareplacidæ, cidarum, ratariæ, cataſcogium Gell. *lib.*10. *c.* 25. Quorum nominum interpretationem pete ex Nonio Marcell. *C. de gener. navigiorum*, & ex Iſidor. *lib.*16. *origin. c.*1. ex quibus ad ſuperiora adpellationes adde, civibam, priſtim, liburnas, roſtratas, anciromactum, muſculum, carabum, portemiam, barcam, trabarias. Sed hæc omnia accuratius, & multo majore cum adparatu expoſuerunt Lazar. Bayſius *in adnot. in l.*2. *D. de capt. & poſtlim. reverſ. in* 4. *Baſil.*1537. & Jo. Scheffer. *de milit. navali veter. edit. Upſal.* 1654. *in* 4. *in primis lib.* 1. *c.* 3. *p.*20. *ſequ. & lib.* 2. *c.* 2. *p.*64. *ſequ.* ubi varia navium cum communium, tum

ad

ad Claſſem pertinentium genera recenſentur, deſcribenturque, quos citat *Heinecc.* In primis paſſim memorantur ſequentia navium genera. Actuariæ naves ſunt, quas Græci *ιςοποδας*, vel *επακτιδας* vocant, ut Gell. *lib.* 10. *c.* 25. docet. Non. Marcell. Actuariæ, ait, naviculæ celeres dictæ, quo cito agi poſſent. Iſidor. *lib.* 19. *orig. c.* 1. Actuariæ naves ſunt, quæ velis ſimul, & remis aguntur. Codicariæ *Naves*, quo nomine adpellatas eas, quæ per Tiberim commeatus ſubvehebant, Sen. *de brevit. vit. c.* 13. auctor eſt. Quas codicas perperam apud Gel. *lib.* 10. *c.* 25. adpellatas credit Briſſon. Nam & Nonius: Codicarias, ait, *Naves* etiam nunc conſuetudo adpellat eo, quod in fluminibus ſunt uſui, ibidemque ex Varronis *de Vita Pop. Rom. lib.* 3. hæc verba citat. Quod antiqui plures tabulas conjunctas codices dicebant, a quo in Tiberi *naves codicarias* adpellamus. Iſidor. tamen priori ſcripturæ ſuffragatur *lib.* 19. *c.* 1. cujus verba ſic habent: Trabariæ, amnicæ naves, quæ ex ſingulis trabibus cavantur, quæ alio nomine littorariæ dicuntur, hæ ex caudice factæ, & ex uno ligno cavatæ, inde caudicæ.

Naves agrarienſes. vid. *Agrarienſes.*

Navium genus *Dromones* vide ſupra. Sunt & *επιβατηγοι*, quarum mentio fit in *l.* 1. §. 12. *D. de exercit. act.* quas eſſe putat Briſſ. Naves ad vectores trajiciendos idoneas, ad onera intrabiles. Επιβαται enim ſunt, qui trajiciendi cauſſa navem conſcendunt, quemadmodum Iſidor. *lib.* 19. *orig. c.* 1. ſcribit.

Inter fluviales *naves* ſunt lintres, quorum uſum in fluminibus indicat Cæſar *lib.* 1. *de bell. gall. c.* 12. & Claud. *de laudib. Stilich. lib.* 1. *v.* 206. Non. Marc. *Lintres*, naves fluminales. Virg. *lib.* 2. *Georg. v.* 206. Cavat arbore lintres. Sunt & *Naves* longæ. Navibus longis, atque onerariis propter belli uſum poſtliminium eſt, non piſcatoriis, aut ſi quas actuarias voluptatis cauſſa paraverunt *l.* 2. *D. de capt. & poſtlim. reverſ.* Iſid. *lib.* 19. *orig. c.* 2. Longæ, ait, naves ſunt, quas dromones vocamus, dictæ eo, quod longiores ſint ceteris. *Naves luſoriæ.* De his Veget. *lib.* 2. *c.* 1. tractat, qui hujuſmodi navibus in Danubio ad quotidianas excubias veteres uſos *lib. ult. c.* 33. *& c. ult. refert.* Hujuſmodi navigiorum etiam meminit Amm. Marcell. *lib.* 17. *c.* 2. Luſoriis, ait, navibus diſcurrentes flumen ultro citroque milites ordinavit, & *lib.* 18 *c.* 2. Collecti nocte provecta, impoſitique omnes, quos luſoriæ naves quadraginta, quæ tunc aderant ſolæ, cœperunt, decurrere jubentur per flumen. Hæ autem *luſoriæ naves judiciariæ* aliæ, aliæ *agrarienſes* dicebantur, de quo diſcrimine copioſe Jac. Goth. *Comment. ad l. un. C. Th. de luſor. Danub.* Vid. ſupra ſub art. *luſoria.*

Naves marinæ eædem & maritimæ vocantur in *l.* 5. §. 5. *D. de jur. immun. l.* 5. *D. de vacat. & excuſ. mun.*

Naves onerariæ quædam ut ipſi dicunt, *επιβατηγοι* ſunt *l* 1. §. 2. *D. de exercit. act.* & merx. Ut ecce ſunt naves, quæ Brunduſium a Caſſiopa, vel a Dyrrachio vectores trajiciunt, ad onera inhabiles, item quædam fluvii capaces ad mare non ſufficientes. Quas onerarias adpellatas *de oneribus tardas*, Non. Marc. tradit.

Navis piſcatoria *l.* 2. *D. de capt. & poſtlim reverſ.* piſcatorum *l.* 29. §. 3. *D. ad leg. Aquil. Liv. lib.* 33. Ni naves piſcatoriæ ---- peritis nandi dediſſent effugium.

Inter fluviales naves ſunt rates, quamquam a Navibus ſeparantur *in l.* 1. §. 4. *D. naut. caup.*

ſiabul. eas tamen *navigii* adpellatione contineri, Ulpianus in *l.* 1. §. 14. *D. de flumin.* ait.

Naves tabellariæ. Alexandrinas quaſdam naves, quæ præmitti ſolebant, & nunciare claſſis ſequuturæ adventum, *tabellarias* vocatas eſſe Seneca *Epiſt.* 77. tradit.

Navis Tiberina l. un. C. Th. de naut. Tiber.

Navis vinaria, ut ſunt multæ, in quas vinum effunditur *l.* 21. §. 5. *D. de furt.* de quibus hæc Varronis *lib.* 2. *de re ruſt. c* 1. accipi vult Briſſonius: Navibus vindemiam condimus ex inſula Coo, & Chio.

Si *navem*, quam tu promiſiſti, dominus diſſolverit, deinde iiſdem tabulis compegerit, eadem navis eſt *l.* 38. *D. de verb. obl.* cui conſentit *l.* 98. §. 8. *D. de ſolut.* Navem ſi adeo ſæpe refecta eſſet, ut nulla tabula eadem permaneret, quæ non nova fuiſſet, nihilominus eamdem navem eſſe exiſtimari *l.* 76. *D. de judic.* Navis ſi hac mente reſoluta eſt, ut in alium uſum tabulæ deſtinarentur, licet, mutato conſilio reficiatur, tamen & peremta prior navis, & hæc alia dicenda eſt. Sed ſi perficiendæ navis cauſſa omnes tabulæ refixæ ſint, nondum intercidiſſe navis videtur & compoſitis, rurſus eadem eſſe incipit *l.* 82. *D. de verb. oblig.* Navis uſusfructus, ſi quidem per partes refecta ſit, uſumfructum non interire, ſi autem diſſoluta ſit, licet iiſdem tabulis, nulla præterea adjecta, reſtaurata ſit, uſumfructum extingui *l.* 10. §. 7. *D. quib. mod. uſusfr.* Nave emta, ſingulæ tabulæ emtæ eſſe, non intelliguntur *l.* 36. *D. de evict.* Si meis tabulis navem feciſſes, tuam navem eſſe, quia eupreſſus non maneret *l.* 26. *D. de adqu. rer. dom.* Proprietas totius navis carinæ cauſſam ſequitur *l.* 61. *D. de rei vend.*

Navis membra recenſet Alfenus his verbis: *Malum navis* eſſe partem, artemonem autem non eſſe Labeo ait, quia pleræque naves ſine *malo* inutiles eſſent, ideoque pars navis habetur, *artemon* autem magis adjectamentum, quam pars navis eſt *l.* 142. *D. de verb. ſignif.* Scapham non videri navis eſſe, nec quidquam conjunctum habere. Nam ſcapham ipſam per ſe parvam naviculam eſſe, omnia autem, quæ conjuncta navi eſſent, veluti gubernacula malus, antemnæ, velum, quaſi membra navis eſſe *l.* 44. *D. de evict.* Si navem eum inſtrumento emiſti, præſtari tibi non debet ſcapha navis. Etenim ſcapha navis non eſt inſtrumentum navis *l. ult. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Armamenta navis erunt vindicanda, Scapha quoque ſeparatim vindicabitur *l.* 3. §. 1. *D. de rei vindic.* Seneca *Epiſt.* 77. Nulla res æque adjuvat curſum, quam ſumma pars *veli.* Illinc maxime navis urgetur. Itaque quoties ventus increbuit, majorque eſt, quam expedit, *antemna* ſubmittitur. Minus habet virium flatus ex humili. Idem *Epiſt.* 90. Navigia, quibus amnes, quibuſque maria tranſimus, aptatis ad excipiendum ventorum impetum velis, & additis a tergo gubernaculis, quæ huc, atque illuc curſum navigii torqueant; & exemplum a piſcibus tractum eſt, qui cauda reguntur, & levi ejus in utramque partem motu velocitatem ſuam flectunt.

Navis exercitor, gubernator, magiſter. Vide in his vocibus ſuo loco.

NAVITER, diligenter, itemque valde. Naviter ſervare, & cuſtodire *l. ult. C. Th. de agent. in reb.* Naviter impudentem eſſe, dixit Cic. *lib.* 5. *ad fam. epiſt.* 12.

NAULUM merces, quæ a vectore ſolvitur ei, qui navem exercet *l.* 6. *D. qui pot. in pign.* Naula navium *l.* 49. §. 1. *D. de legat.*

legat. 1. Ea *vecturas navium* adpellat *l.* 29. *D. de her. pet.*

NAUPEGUS, fabricator, & picator navium *l. ult. D. de jur. immun.* & apud Firmic. Matern. *lib.* 4. *matheſ. c.* 7. Iidem dicti naupegiarii, & eorum artificium ναυπηγική, vel ναυπηγία dicebatur. Collegium naupegiariorum memoratur apud Reineſ. *Inſcr. Claſſ.* X. *inſcr.* 7 *Claſſ* I. *inſcr.* 269. Hein.

ΝΑΥΦΥΛΑΞ navium cuſtos *l.* 1. §. 3. *D. naut. caup. ſtab.*

NAUTA in edicto *nautæ caup. ſtabul.* eſt, qui navem exercet, quamvis nautæ adpellantur omnes, qui navis navigandæ cauſſa in nave ſunt *l.* 1. § 2. *v. nautam. D. naut. caup. ſtab.* In claſſe nautæ omnes milites ſunt *l.* 1 §. 1. *D de bon. poſſ. ex teſt milit.*

ΝΑΥΤΕΠΙΒΑΤΗΣ, qui pro vectura remos agit *l. ult.* §. 2. *D. naut. caup. ſtab.* vide ſupra in voce *meſonauta.*

NAUTICUS, *a*, *um.* Fœnus nauticum *rubr. D. & C. de fœn. naut.* Id uſuras maritimas adpellat Paullus in *l.* 6. *D. eod. tit.* Nautica pecunia *l* 1. §. *ult. D. naut. caup. ſtab. l.* 3. *D. de fœn. naut.* ea eſt, quæ alias trajectitia vocatur, & quam creditor negotiatori trans mare navigaturo, uſque ad certum locum, vel in omne itionis, & reditionis tempus ſuo periculo præſtat, qua de cauſſa permiſſum eſt, ut ejus nomine, & ex pacto uſuram illam petat graviſſimam, quam modo diximus fœnus nauticum, vide *l.* 1. *& paſſim. D. de naut. fœn.* Fœnus nauticum, ſeu mutuum, aut creditum marinum *Nov.* 106. *in præf.* eſt contractus ſub periculo creditoris conſtans rebus, quæ pondere, numero, & menſura continentur *l.* 2. §. 1. talis eſt pecunia, quæ ſi trans mare vehitur, trajectitia dicitur *l.* 1. §. 4. §. 2. *de naut. fœnor. l.* 2. §. *fin. de eo quod cert. l.* 13. *de neg. geſt. l.* 1. §. 8. *de pec.* In cauſa trajectitiæ pecuniæ venit 1. pecunia ipſa, & aliæ res, quæ pondere, numero, & menſura conſtant *l.* 2. §. 3. *de reb. credit.* 2. Merces & hac pecunia comparatæ *l.* 1. *tit.* 4. *verſ ſed vidend.* 3. & ſervus, qui pecuniam ſequebatur *l.* 122. §. 1. *de V. obl. & l.* 23. *de O. & A. l.* 4 §. 1. *de naut. fœn* Duæ ſunt nautici fœnoris ſpecies. Prima, quando ſolutio differtur ad reditum navis *l.* 3. *C. ne naut. fœn.* ſecunda, quando certum præſcribitur tempus *l.* 4. *hoc tit. & l.* 6. in trajectitia pecunia ſemper ſors cum uſuris ſolvenda venit *l.* 3. *C. hoc tit.* hæ uſuræ graviſſimæ erant *l.* 40 *de reb. credit.* quæ legitimæ vocabantur, quia eo uſque Romanis legibus fœnerari licitum *l.* 8. *C. ſi cert. pet. l.* 1. *C. Th. de uſuris*, & in jure uſuræ licitæ nominantur *l.* 44 *de uſur.* modus uſurarum *l.* 11. §. 3. *de pign. act.* ſtatus modus *l.* 2. § *fin. de eo quod cert. loc. l.* 8. *in quibus cauſ. tacit. pign.* probabilis *l.* 3. §. *fin. de ann. leg.* legitimæ uſuræ *l.* 4. § 1. *de naut. fœn.* maximæ *l.* 38. *de neg. geſt.* & graviſſimæ *l.* 7. §. 8. *de adm. tut.* Hæc uſura dicitur uſura nautica *Nov.* 106. *&* 110. & uſura maritima *l.* 6. *hoc tit.* De uſura hac cecinit Manilius *lib.* 4. *Aſtron.*

Navigat, & celeres optando ſortibus annos,
Dulcibus uſuris æquo quoque tempore vendit.

Uſuræ hæ exceſſivæ apud Romanos erant *l.* 27. §. 1. *C. de uſur. Novell.* 121, 138. 160. Ratio harum uſurarum erat periculum, ideo etiam periculi pretium *in l.* 5. *hoc tit. l.* 14. *&* 17. *C. de uſuris.* Inter mutuum terreſtre, & nauticum plures ſunt differentiæ,

in mutuo terreſtri uſuræ non debentur, nec peti poſſunt, niſi ſtipulatione fuerint promiſſæ *l.* 3. *C. de uſur. l* 24. *de præſcr. verbis.* at in mutuo nautico ex nudo pacto uſuræ debentur *l.* 5. §. 1. *ibi. l.* 7. *de naut. fæn. ibi.* in pecunia nauticæ uſuræ ex mora deberi nequeunt, quum periculum creditoris ſit, & nulla mora, ubi nulla eſt petitio *l.* 88. *de R. I. l.* 127. *de V. O.* at diſcuſſo periculo a tempore moræ uſuræ communes debentur, & earum cauſa ſeparata ſtipulatio eſt *l.* 4. §. 1. *de naut. fæn.* Ex pecunia nautica mutuo data oritur condictio certi, & eſt communis actio mutui, & ſtipulationis *Treutl. Vol.* 1. *diſp.* 20. & condictio ex lege competere videtur, cum illa ex novis obligationibus dari ſoleat *l.* 1. *de cond. ex lege*, at citra legem eſſet inutilis talis pactio, cum potentior ſit lex, quam pactum *Bachov. tit. de condict. ex lege n.* 4. Si navis fœnori nautico obligata perierit caſu fortuito, & ſine debitoris culpa, periculo creditoris erit, ex eo die, quo navem ad locum deſtinatum navigare convenit *l.* 3. *D. hoc tit.* at abſque tali conventione naufragii caſus ad debitorem pertinet *l.* 4. *c. hoc. tit.* D. Giron.

Nazaræi dicti, qui dum Chriſtum (qui a vico Nazaræus eſt appellatus) filium Dei confitentur, omnia tamen veteris Legis cuſtodiunt *Cauſſ.* 24. *quæſt.* 3. *c.* 39. §. 8.

Ne notiſſimo ſignificatu vim habet vetandi, & prohibendi, ut ne luminibus officiatur *l.* 3. *D. de ſerv. urb. præd.* Ne facias furem, vel fugitivum ſervum meum *l.* 50. *D. de pact.*

Ne aliquando ſenſum habet ſimpliciter negandi, & pro *non* ponitur, ut Donat *in Eunuch. Terent. Act.* 2. *Sc.* 3. & *act.* 3. *ſcen.* 3. notat, atque dictum a Plauto *Moſtell. Act.* 3. *ſc.* 2. *v* 76. Ne vis pro non vis. Idem Don. *in Terent. phorm Act.* 1. *ſc.* 3. monet, *ne* pro non uſurpatum eſſe illo Nævii verſu, utinam ne in nemore Pelio. Sic in *l.* 13. §. 2. *D. de jurejur.* Si juraverit ſe furtum ne feciſſe. Et alibi: Si a liberis ne nupſerit *l.* 62. §. *ult. D. de cond. & demonſtr.* Pedius putat, ne furtum eum facere *l.* 21. §. 1. *D. rer. amot.* Dum tamen, ne prope ipſam condemnationem id fiat *l.* 29 §. *ult. D. de evict.* Hoc ne exigi *l.* 31. *D. de excuſ.* Cic. *in Verr.* 3. *c.* 14. Ne tollam potius, quam paciſcar. Confer *Turneb. lib.* 5. *adverſ. c.* 5. & *lib.* 15. *c.* 2.

Ne pro nec. Ac ne ſi liber homo bona fide mihi ſerviat *l.* 13. §. *ult. D. de interrogat.*

ΝΕΑΚΙΣ. *Νεακιν* Caius in *l.* 30. *D. de verb. ſignif.* a græcis vocari ait terram, quam Latini novalem vocant. Quidam in eo loco pro *νεακιν* legunt *νεατον*. Vid. Budæum in voce *νεατον*.

Nebula. Nebulæ competitionum *l. un. C. Theod. de rei vind.* eodem, ut videtur, ſenſu, quo nebulas inanium accuſationum dixit Vigilius, Mart. apud Barth. *lib.* 19. *adverſar. c.* 17.

Nec pro non in XII. Tabulis ſæpe poſitum eſſe Feſtus Pomp. notat, quod & ex earum capitibus, quæ hodie extant, adparet. Et ita nec manifeſtum furtum, i. e. non manifeſtum *l.* 2. *l.* 8. *D. de furt. l.* 6. *l.* 13. §. 7. *D. de his, qui not. infam. l. ult. C. de noxal. act.* §. 3. *Inſt. de obl. quæ ex delict.* De parte utique nec litigatur, id eſt, non litigatur *l.* 3. §. 6. *D. de Carb. edict.*

Nec pro nequidem. Sic Nec poteſt nec per judicialem ſubtilitatem manifeſtari, id eſt, ne per judicialem quidem ſubtilitatem

tem *l.* 10. §. 1. *D. de reb. dub.* Nec ſi mulier conſentiebat *l. un.* §. 15. *C. de rei uxor. act.*

Nec minime duplex negatio fortius negat, ut in *l.*189. *C.Th. de decurion.* ubi nec ſenatoriis minime functionibus obſtringitur. Vide & Plaut. *Bacchid. Act.* 4. *ſc.* 9. *v.* 114. *ſequ. Epidic. Act.* 5. *ſc.*1. *v.*57. Tibull. *lib.*4. *eleg.* 7. *v.* 8. Propert. *lib.* 2. *eleg.* 19. *v. ult. & lib.* 4. *eleg.* 4. *v.* 68. ubi Scaliger, quocum jungendus Auſon. Popma *de uſu antiqu. loquut. lib.* 2. *c.* 9.

Nec pro *non autem*, vel *non tamen*. Quamvis id contrectare, *nec tollere* ſolus poſſet *l.*21. §. 9. *D. de furt.* id eſt, non tamen tollere, ceu interpretatur Hein.

Nec raro pro & raro geminata negatione ex Græcorum conſuetudine pro ſimplici poſitum eſſe volunt in *l.* 97. §. 2. *D. de verb. oblig.* his verbis: Si tibi nupſero, decem dari ſpondes, cauſſa cognita denegandam actionem puto: nec raro probabilis cauſſa hujuſmodi ſtipulationis eſt. Ibi Accurſius inſolentia locutionis offenſus, *nec raro* inquit, id eſt numquam. Sed & *nec rara* legi quibuſdam in libris teſtatur, quod multo abſurdius videtur Hotomanno. Sed ibi *nec rato* legendum eſſe ſuſpicor, id eſt, *nec rato quidem*, ut ſignificet, nec ſi ratam habuerit ſtipulationem reus promittendi, vel *nec* ut ratum faciat prætor negotium, *cauſſa ſtipulationis probabilis eſt.*

Nec vero, pro non ideo tamen *in l.* 11. *C. Th. de med. & prof.*

NECARE, neci dare, interimere. Necare fame in *l.* 5. *C. ad leg. Aquil. l.* 16. §. 1. *l.* 29. §. 7. *D. eod. tit.* igni *l.* 9. *D. de incend. ruin. naufr.* veneno *l. ult.* § *ult. D. de bon. damn.* verberibus *l.* 8. §. 3. *D. de pœn.* Necare videtur non tantum is, qui partum perfocat, ſed & is, qui abjicit, & qui alimenta denegat, & is, qui publicis locis miſericordiæ cauſſa expònit, quam ipſe non habet *l.*4. *D. de agnoſc. & alend. lib.*

NECESSARIE pro neceſſario in *l.* 51. *D. de hered. pet. l.* 8. *D. dep. l.*214. *D. de verb. ſign.*

NECESSARIO, i.e. ex neceſſitate. Sic neceſſario factæ impenſæ *l.*30. *D. de ædil. edict.* obligari neceſſario *l.* 52. §.4. *D. de oblig. & act.* Neceſſario ſequitur *l.* 5. §. *ult. D. de præſcr. verb.*

NECESSARIUS, *a, um*, quod exigit neceſſitas. Neceſſaria abſentia *l. ult. D. ubi pup. educ.* & apud Paull. *lib.*1. *Sent. tit.*7. §. 2. aditio prætoris *l.* 1. §. 2. *D. de oper. nov. nunc.* ac ſalutaris ars *l.* 14. *C. Th. de med. & prof.* cauſſa, i. e. neceſſitatis. Sic in neceſſarias cauſſas accipere mutuam pecuniam *l.*47. *D. de ſol.* Idem verbum dicitur de domicilio *l.*22. §.3. *D. ad munic.* de electione *l.* 67. §. 1. *D. de legat.* 2. de officio *l.* 6. *D. de poſtul.* de impenſis *l.* 14. *D. de mort. cauſ. don.* quales ſunt, quæ ſi factæ non ſint, res aut peritura, aut deterior futura ſit *l.* 79. *D. de verb. ſign.* Ulpian. *tit.* 6. *reg.* §. 15. item quæ fiunt reficiendorum ædificiorum gratia *l.* 39. *D. de hered. pet.* Si neceſſarias impenſas fecerim in ſervum, aut in fundum. Finge enim, medicis, quum ægrotaret ſervus, dediſſe me pecuniam, item inſulam fulſiſſe, vel refeciſſe *l.* 8. *D. de pignor. act.* Impenſæ in res neceſſarias, & inutiles cedentes ſeparantur in *l.*7. §. *ult. D. ſolut. matr.* Neceſſarium juſſum *l.* 36. *D. de adquir. vel omitt. hered.* Neceſſarius magiſtratus, qui haſtæ præeſt *l.* 2. §. 29. *D. de orig. jur.* Neceſſaria pars corporis dicitur,

quæ ſpadooi deeſt in *l.7. in fin. D. de ædil. edict.* *αναγκαιον* veteres dixiſſe pro pudendo, ex Artemidori *lib.*1. *onirocrit.* Suida in *αναγκαιαν* & Euſtath. *in Homer. odyſſ. ω.* obſervavit Radulph. Forner. rer. *quotid. lib.*4. *c.* 14.

Neceſſaria ſatiſdatio *l.* 7. §. 1. *D. qui ſatiſd. cog.* cujus exempla petenda ſunt ex *l.*8.§.4.*D.eod.tit.*

Neceſſaria in *l.* 2. *C. Th. de tractib. & ſtativ.* interprete Jac. Gothofredo, non ſunt miniſteria, & angariæ, ſed *επιτηδεια*, ut Græcis adpellantur, id eſt, victus, annonæ, copiæ. Aliter Juſtinianeus codex in *l. un. eod. tit.*

Neceſſarius heres, quis ſit, vide in voce *heres.*

Neceſſarii tum ſubſtantive, tum *neceſſariæ* perſonæ adjective vocantur propinqui *l.*5. §.1. *D. ex quib. cauſ. major. l.*4. *C. qui pet. tut.* Feſtus: Neceſſarii ſunt, ut Gallus Ælius ait, qui aut cognati, aut adfines, aut in quos neceſſaria officia conferuntur præter ceteros. Non. Marc. *Neceſſitas*, adfinitas, unde & hoc jure conjuncti *neceſſarii* adpellantur. Similiter *αναγκαιους* Græci dicunt, ut apud Andocidem *de myſteriis orat.* 1. *p.* 197. Iſæum *de hered.* Philoctemon *orat.*5. 458.

Neceſſarias autem perſonas in edicto *in jus voc. ut eant, aut ſatis, vel caut. dent*, accipe parentem, patronum, liberos, uxorem, virum *l.*1. *l.* 2. *D. in jus voc. ut eant.* Immo & teſtes *neceſſariæ* perſonæ vocantur *l.* 11. *C. de teſtib. & l. ult. C. Th. eod. tit.*

Necesse id, quod evitari non poteſt. Sic Neceſſe eſt plerumque, fidem nautarum, cauponum, ſtabulariorum ſequi *l.* 1. *D. naut. caup. ſtab.* Neceſſe habere, & ſolere diverſa ſunt *l.*1. *C. quom. & quand jud. ſent.*

Necessitas, ait Non. Marcellus, eſt vis quædam, quæ alterum cogere invitum poteſt; quibus verbis non liquido apparet quæ pateat vocis ſignificatio. Neceſſitas autem aliquando ponitur pro rerum ſtatu, quo quis damni, ſeu incommodi ſibi, vel alteri vitandi cauſſa ad quid compellitur. Sic qui ſponte, & nulla neceſſitate cogente immiſcuit ſe negotiis *l.* 3. §. 10. *D. de neg. geſt.* Omne jus aut conſenſus facit, aut neceſſitas conſtituit *l.* 40. *D. de legib.* Peregrinationes quæ ex neceſſitate fiunt *l.* 17. *D. de ſponſ.* Neceſſitate poteſtatis excuſantur ſervi, qui dominis parent *l.* 15. §.3. *D. de Lege Cornel. de falſ.* Quæ propter neceſſitatem recepta ſunt, non debent in argumentum trahi *l.* 162. *D. de reg. jur.*

Neceſſitas aliquando pro anguſtia rei familiaris. Sic Inopes onera patrimonii ipſa non habendi neceſſitate non ſuſtinent *l.* 4. § 2. *D. de mun. & hon.* Propter neceſſitatem rei familiaris an mera voluntate donaverit *l.* 18. *D. de adim. legat.* Si exiguo pretio rem abjicere neceſſitate rei familiaris cogerentur *l.*36. §. 1. *D. mandati.*

Neceſſitas alias ponitur pro juris vinculo, & ipſa dicitur juris neceſſitas in *l.*2. *D. de diſtr. pign. l.*40. *pr. D. de judic. l. ult. D. de in lit. jur. l.* 34. *D. de procur.* qua obligantur, quibus non licet aliud facere, quam quod præceptum eſt *l.* 52. § 7. *D. de obl. & act.* Qui rempublicam adminiſtrantes per officii neceſſitatem civitati ſub conditione relicti fideicommiſſi ſatis accipere debuerunt *l. ult. C. ut in poſſeſſ. leg.* Parendi neceſſitatem habet filius *l.*10. § *ult. de his quæ ut indign.*

Neceſſitas denique pro collatione ſive publica, ſive municipali *l.* 7. *C. de dignit. l.* 7. *C. Th:od. de oper. public.* Immo & boni auctores

res

res hoc ſenſu neceſſitatem pro quibuſvis tributis, veſtigalibus accipiunt, ceu exemplis compluribus probavit Lipſius ad *Tacit. Annal. lib.* 1. *p.* 27. Sic in accelerandis neceſſitatibus ſuo uti arbitrio *l.* 15. *C. Theod. de annon.* Neceſſitates civiles *l.* 17. *C. Theod.* & *l.* 19. *Juſtin. C. de decurion.* id eſt functiones municipales, quæ & abſolute neceſſitates *l.* 65 *l.* 177. *C. Theod. eod. tit* Neceſſitates curiales *l.* 46: *C. Theod. eod. tit.* curiarum *l.* 89. *l.* 177. *C. Theod. eod. tit.* municipales *l.* 57. *C. Theod. eod. tit.* oppidaneæ *l.* 46. *C. Theod. eod. tit.* principales *l.* 11. *C. Theod. de exact.* publicæ *l.* 1. *C. Theod. de nav. non excuſ. l.* 3. *C. Th. de princ. agent. in reb.* item neceſſitas publica *l.* 10. *C. Th. de ann.*

Necessitudo pro conjunctione ſanguinis, & propinquitatis *l.* 5. §. 1. *D. quib. ex cauſ. in poſſeſ. l.* 50. §. *ult. D. de leg.* 1. cujus infinita exiſtimatio eſſe dicitur in *l.* 187. §. *ult D. de reg. jur.* Cornel. Fronto *de differ. vocum.* Neceſſitudo, ait, vel ſanguinis, vel meritorum, cum præceptoribus, cum amicis. Neceſſitudo conſanguinitatis *l.* 13. *C. de probat.* ſanguinis *l.* 2. *C. de adopt. l.* 6. *C. de ſuſpect. tut.* Si tutor aliquo vinculo neceſſitudinis, vel adfinitatis pupillo conjunctus ſit *l.* 9. *D. de ſuſp. tut.*

Neceſſitudines aliquando pro ipſis neceſſariis, & propinquis. Ita in *l.* 2. *C. Th. de teſt.* & *codicill.* Quæ codicillis, aut epiſtolis nobis, neceſſitudinibuſve noſtris relinquuntur, non admittimus, Sueton. *in Aug. c.* 17. Remiſit tamen hoſte judicato neceſſitudines, amicoſque omnes. Idem in *Tiber. c.* 50. Neceſſitudines in Druſo primum fratre detexit. Vide & Curt. *lib.* 4. *c.* 10. Juſtin. *lib.* 11. *c.* 15. Tacit. *lib.* 3. *hiſt. c.* 59.

Neceſſitudo pro neceſſitate, ut Varronis, & Salluſtii teſtimoniis Non. Marcellus probat. Cic. *lib.* 2. *de invent. c.* 57. Neceſſitudinem definit, cui nulla vi reſiſti poteſt, quæ neque mutari, neque leniri poteſt. Imprimis hoc vocabuli uſu delectatur Tacitus. Et ita in *l.* 5 *D. de re milit.* Si fuerit ultro reverſus, non cum neceſſitudine. Contra & *neceſſitatem* pro neceſſitudine, ſeu ſanguinis jure, & conjunctione uſurpari auctoritate Cæſaris *lib.* 1. *de bell civ. c.* 8. probatur, & ex ejuſdem oratione pro Bithynis jam olim probavit Gell. *lib.* 3. *c.* 3.

Νεκροθαπτης, qui mortuos ſepelit, latinis Libitinarius *l.* 5. §. 8. *D. de inſtit. act.*

Nectere, obſtringere, obligare. Ita necti actibus fiſcalibus *l.* 1. *C. Theod.* creditori *l.* 2. *C. de crim. ſtell.* hypothecæ, ſeu pignori *l.* 2. *Cod. de diſtr. pign.* militiæ, curiæ *l.* 105. *C. Theod. de decur.* obligationi *l.* 5. *C. de oblig.* & *act.* patrimonio Principis *l.* 7. *C. de bon. proſcr.* præſtationi *l.* 13. *C. Th. de luſtr.* fiſci rationi *l.* 33. *C. Th. de hæret.* fiſci viribus *l.* 7. *C. Th. de def.* vide *Nexus*.

Nectere eſt etiam aliquid moliri. Ita Nectere inſontibus calumnias *l.* 1. *in fin. C. Th. de cur.* moras *l. un. C. de ſuffrag.*

Nefandus, *a*, *um*, de quo vel ne fari quidem licet. Nefanda libido §. 4. *Inſt. de publ. jud.* Nefandiſſimum ſcelus *l. ult. C. ſi nupt. ex reſcr. pet.*

Nefarie. Quæ a quibuſdam in præteritum nefarie, inceſteque commiſſa ſunt *l.* 32. *C. Greg. de nupt. Collat. Leg. Moſ.* & *Rom. tit.* 6. §. 4. Multa in Deos, hominesque nefarie facere, dixit Cic. *Divinat. in Verr. c.* 12.

Nefarius, *a*, *um*, quidquid nefas eſt fieri: Nefaria con-

junctio *l.* 1. §. 3. *D. de concub.* licentia *l.* 5. *C. Theod. de pagan.* Nefariæ nuptiæ §. 1. *Inſt. de nupt.* preces *l* 7. *C. Theod. de malef. & mathem.* ſcripturæ *l.* 7. *C. Th. de fid. teſt. & inſtrum.* Nefarium crimen *l.* 22. *C. de pœn.*

Nefas eſſe dicitur, quod eſt contra fas, ut loquitur *l.* 5. *D. de quæſt.* Hominem homini inſidiari nefas eſt *l.* 3. *D. de juſt. & jur.*

Negare, id eſt denegare. Negare actionem *l.* 1. §. 7. *D. de oper. novi nunc. l.* 27. *D. de noxal. act. l.* 1. §. 3. *D. de ſuperf.* licentiam criminandi *l.* 19. *C. qui accuſ. non poſſ.* petitionem *l.* 43. *D. de her. pet.* i.e. non concedere.

Negare pro inficiari. Si tutor negavit apud ſe eſſe pecuniam *l.* 7. §. 10. *de admin. & peric. tut.* Negare ſe heredem *l.* 11. §. 10. *l.* 6. §. *ult. D. de interr.* Si vel parens neget filium, vel filius parentem *l.* 5. §. 8. *D. de adgn. & alend. lib.* Si teſtamentum patris jure factum filius negavit *l.* 14. *de his quæ ut indign.* id eſt, dicit non eſſe jure factum. Factum negantis nulla eſt probatio *l.* 13. *C. de probat.*

Negare etiam dicitur, qui actione experitur negatoria, ut in *l.* 3. *D. ſi ſerv. vind.* Negare ſervitutem ſe debere *l.* 4. §. 7. *D. eod. tit.* id eſt, agere, jus ei non eſſe, ut *l.* 2. *D. de nov. op. nunc.* Sive vindicet quis uſumfructum, ſive alii neget *l.* 5. §. 2. *D. ſi uſusfr. pet.* id eſt, ſi intendat jus ei non eſſe utendi fruendi §. 2. *Inſt. de act.* vel ſi neget, jus eſſe utendi fructuario *l.* 5. *D. ſi uſusfr. pet.*

Negatio, inficiatio. Hinc quod apud Paull. *lib.* 1. *tit.* 19. §. 2. legitur: Ex his cauſſis, ait, quæ inficiatione duplantur, pacto decidi non poteſt. Id eſt (ut a veteri interprete exponi notat Heinecc.) hæ cauſſæ, quæ pulſatorum *negatione* duplantur, per pactum finiri non poſſunt Imp. Conſtantin. in *l. ult. C. quib. ad libert. proclam.* Quod petitur, ait, ſi fuerit negatione dubium, per cautionem conſervabitur, ac petitio differetur.

Negativus, *a*, *um*, quod ſenſum negandi habet. Caius in *l.* 237. *D. de verb. ſignif.* Duobus, ait, negativis verbis quaſi permittit Lex magis, quam prohibuit. *Negativam* actionem in §. 2. *Inſt. de action.* eam intellige, quæ alias dicitur *negatoria*.

Negatorius, *a*, *um*. Negatoria actio *l.* 5. *pr. D. ſi uſusfr. pet.* quæ & *negativa* dicitur §. 2. *Inſt. de act.* nec non contraria actio *l.* 8. *D. ſi ſerv. vind.* in rem actio eſt, qua libertatem prædiorum noſtrorum defendimus, ac tuemur, negantes aliquam ab his ſervitutem deberi *l.* 5. §. *ult. l.* 6. §. *ult. D. ſi uſusfr. pet. l.* 2. *l.* 4. §. 1. *D. ſi ſerv. vind. d.* §. 2. *Inſt. de act.* Negativis autem verbis ſemper fere concipitur, ut adparet ex *l.* 8. *pr. l.* 9. *l.* 13. *l.* 14. *D. ſi ſervit. vind.* quamquam & adfirmative concipiatur nonnumquam, ut in ſpecie *l.* 4. §. 7. *D. eod. tit.* ut cum intendo habere me jus altius tollendi, invito eo, cum quo ago, quantum enim ad eum pertinet, liberas ædes habeo. Quæ tamen verba in eo vim negandi habent, quod agendo nego, ædibus meis adhærere ſervitutem non altius tollendi. Negativæ actioni opponitur confeſſoria, de qua ſuo loco.

Negligens, deſes, ſegnis. Negligens amicus *l.* 1. §. 4. *D. de obl. & act.* parum diligens, ut loquitur Juſtin. in §. *ult. Inſt. de ſociet.* Negligens ſuorum *l.* 6. §. 6. *D. de re milit.* Negligentem, quaſi non eligentem Iſidorus interpretatur. Juriſperitis ne-

negligens etiam plerumque dicitur eo ipſo, quod quis non facit, quando agendum ſit, certo ſcilicet tempore, & loco, niſi de impedimento doceat, ut per Felinum traditur in verbo *negligentia de reſcript.*

NEGLIGENTER, vel, ut in Florentino Codice eſt, neglegenter, adv. notæ ſignificationis. *Negligenter* agere *l.* 26. *D. pro ſoc.* rem amittere *l.* 1. §. 5. *D. de obl. & act.* ſe gerere *l. ult.* §. 4. *D. de admin. rer. ad civ. pert.* verſari *l.* 24. §. 1. *D. de min.* quid habere *l.* 3. §. 5. *D. de jur. fiſci* colligare *l.* 5. §. 7. *D. commod.*

NEGLIGENTIA, vel, ut Pandect. Florent. habent, neglegentia, eſt omiſſio debitæ diligentiæ, i. e. debiti uſus virium quo quid vel præſtandum, vel præcavendum fuit. Varia ei tribuuntur epitheta, ut craſſa, diſſoluta, lata, magna, nimia, (quamvis & culpa lata ſimpliciter *negligentia* adpellatur *l. ult. C. de ſuſcept. tut.*) Alias fere ſynonyma eſt vox cum culpa, ut in *l.* 35. *D. de ſerv. præd. ruſt. l.* 22. §. 3. *D. de SC. Trebell.* Magna negligentia culpa eſt *l.* 226. *D. de verb. ſignif.* Quod forte ita legendum: Magnæ negligentiæ culpa eſt. Nam a Paullo in *lib.* 1. *manualium* (unde petita eſt lex) de quadam in facto propoſita negligentia, dictum eſſe ſuſpicor, præſertim ob verba, quæ ſtatim ille ſubjicit, *magna culpa dolus eſt*, Magnam enim negligentiam placuit in doli crimine cadere, ait *l.* 1. §. 3. *D. de oblig. & act.* Negligentiæ nomine non teneri in *l.* 1. §. 5. *D. de obl. & act. l.* 4. *D. de magiſtr. conven.* idem eſt, ac diligentiam non debere, ſeu periculo negligentiæ non adſtringi, ut loquitur *l.* 40. *D. de admin. & peric. tut.* Negligentia eſt noverca eruditionis, ait Anacletus Papa *epiſt.* 1. *Epiſcopis omnibus diſtinct.* 83. *c.* 6.

NEGLIGERE contemnere, aſpernari. Negligere publica damna amore ædificandi *l.* 4. *C. Th. de oper. publ.* id eſt damnum publico conciliare, (inuſitato loquendi genere) ſi contumaciter præſentiam ſuam facere neglexerit *l.* 8. *C. quamob. & quand. jud. ſent.*

Negligere, ceſſare, omittere, nec curæ habere. Si filius bonorum poſſeſſionem petere neglexerit *l. ult.* §. 1. *D. quis ord. in poſſeſſ.* Bonæ fidei poſſeſſor, quia quaſi rem ſuam neglexit, nulli querelæ ſubjectus eſt ante petitam hereditatem *l.* 31. §. 3. *D. de tranſact.* Licet tutoribus patris præceptum negligere *l.* 5. §. 9. *D. de admin. & peric. tut.*

NEGOTIARI, negotiationem aliquam exercere. *Negotiari* merce *l.* 1. *pr. D. de tribut.* vel in merce, ut loquitur *l.* 3. §. 1. *D. eod. tit.* ex pecunia *l.* 16. §. 16. *D. de uſu & habit.* ex vino *l.* 22. §. 3. *D. de act. emt.* utenſilia *l.* 12. *D. de dec.*

NEGOTIATIO pro mercatura. Cubicularii, vel obſonatores, vel ii, qui piſcatoribus præpoſiti ſunt, non videntur negotiationis adpellatione contineri *l.* 65. *D. de legat.* 3. Si hereditas negotiationis cauſa veniit *l.* 48. *D. de hered. pet.*

Negotiatio lintearia *l.* 5. §. 15. *D. de tribut. act.* ſagaria *l.* 51. §. 2. *D. pro ſoc. l.* 5. §. 15. *D. de trib. act.*

Negotiatio quoque earum rerum dicitur, quæ proprio *mercis* nomine non veniunt. Ita qui ſervum navi, aut tabernæ, aut cuilibet negotiationi præponit §. 2. *Inſt. quod cum eo qui in al. pot.* Profeſſiones aliquas, ſeu negotiationes exercere *l. ult. C. de juriſd.*

omn.

omn. jud. Pretium hominis venditi non ex re, ſed propter negotiationem percipitur *l.* 21. *D. de hered. vel act. vend.* Ita quoque caupona negotiatio adpellatur in *l.* 33. *pr. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* juxta cujus ſententiam cauponæ inſtrumento legato, eum *cauponæ* nomen ſit negotiationis ipſius cauponariæ, non modo inſtrumenta loei, ſed etiam inſtitores legato contineri accipimus. Porro Tributi Edictum ad omnes negotiationes porrigendum eſſe, diſcimus ex lege *l.*1. §. 1. *D. de tribut. act.* veluti ad ſervos fullones, vel. ſareinatores, vel textores, vel venalitiarios, aliaſque negotiationes exercentes, niſi in his, aliiſve harum negotiationum ſervus qua inſtitor fuerit verſatus, tunc enim parata eſt non *tributi*, ſed inſtitoria actio, quemadmodum exercitoria, ſi fuerit exercitor. Et ita intelligenda eſt *l.* 5. §. 4. *D. eod. tit.* ubi negatur omnem negotiationem factam cum ſervo tributoriam inducere actionem.

N E G O T I A T O R, i.e. mercator, quamvis eos ſeparare videatur Cicero *pro Cn. Planc. c.* 26. Hotomannus *in obſerv. in Verrin.* 4. De hac vero differentia vide ſupra in voce *mercator.* *Negotiatores* qui annonam urbis adjuvant *l.* 5. §. 3. *D. de jur. immun.* De his Tacit. *lib.*13.*annal.* c.51. Ne cenſibus, ait, negotiatorum naves adſcriberent, tributumque pro illis penderent conſtitutum. Negotiatores frumentarii *l.* 9. *D. de vacat. & excuſ. mun.* *Negotiator* marmorum *l. ult.* §. *ult. D. qui potior. in pign.* mercis *l.* 1. *D. de his, quæ ut indign.* Negotiator ſervus *l.* 9. *D. pro ſoc.* is eſt, qui negotiis exercendis præponitur, juxta Labeonem in *l* 65. *D. de leg.* Legatis, ait, ſervis, exceptis negotiatoribus, eos legatos exceptos videri, qui præpoſiti eſſent negotii exercendi cauſſa, veluti qui ad emendum, locandum, conducendum præpoſiti eſſent. *Negotiator* ſuarius Plin. *lib.* 21. *c.*3. Veſtiarius *l.* 45. *D. de oper. libert.* Quicumque rem comparat, non ut ipſam rem integram, & immutatam vendat, ſed ut materia ſit inde aliquid operandi, ille non eſt *Negotiator.* Qui autem comparat rem, ut illam ipſam integram, & immutatam dando lucretur, ille eſt mercator, qui de templo Dei ejicitur *C. ejiciens* 11. §. *oſtendam ergo. diſt.* 88.

N E G O T I U M pro actu alicujus rei, cura, ſeu occupatione, cujus contrarium eſt otium. Ita ut negotium dara, idem ſit ac mandata dare, ſeu oneris aliquid imponere. Sic Omnes poſſunt mandare, & uni hoc negotium dare *l.*8. §. *ult. D. de reb. auct. jud poſſid.* In primis vero *negotium* dicebatur magiſtratibus dari, quum quid eis mandabatur, delegabatur, committebatur. Cicero in *Verr.* 4. *c.* 43. Quæſtoribus, ait, atque Ædilibus negotium datur, ut noctu vigilias agerent ad ædes ſacras. Idem *de Haruſp. reſp. c.*8. Negotium magiſtratibus eſt datum. Vide & Liv. *lib* 2. *lib.* 9. & 31.

Negotium pro negotiatione in *l.* 3. *l.* 5. *D. de inſtit. act.* Qui negotiationem per Pamphilum, & Diphilum prius ſervos, poſtea libertos exercebat, ſuo teſtamento eos tutores reliquit, & cavit, ut negotium eodem modo exerceretur *l.* 58. *D. & adminiſtr. & peric. tut.* Sive principaliter negotium gerat, ſive alterius negotiationis acceſſione utatur *l.* 4. §. *D. de his qui not. infam.* Inſtitor adpellatur ex eo, quod negotio gerendo inſtet *l.* 3. *D. de inſtit. act.* *Negotium* menſæ *l.* 77.

77. §. 16. *D. de legat* 2. tabernæ *l* 19. §.2. *D. de inſt. act.*

Negotium pro re. Ita *negotia* adminiſtrare *l.* 13. *D. de ann. legat.* curare *l.*5. *D. de magiſtr. conv.* deſerere *l. ult. D. ubi pupil. educ.* explicare *l.* 9. *D. de curat. furioſ.* finire *l.* 6. *D. de negot. geſt.* gerere *l.* 5. *D. de oblig. & act.* & paſſim. Hinc

Negotiorum geſtor, qui ſe alienis negotiis ultro,& ſponte offert, & immiſcet *l.* 3. §. 9. & 10. *D. de neg. geſt.* Vetus gloſſarium Negotiorum geſtor *ο πραγματα χειριζων αλλοτρια, και χωρις εντολης διοικων δια φιλιαν μονην*, qui negotia aliena ſuſcipit, & ſine mandato ex ſola amicitia adminiſtrat. Huc pertinet

Negotiorum geſtorum actio, quam Juſtinianus §. 1. *Inſt. de oblig. quæ quaſi ex contract.* naſci ait, quum quis negotia abſentis geſſerit, quod verbum *abſentis* ita accipiendum eſt,ac ſi *ignorantis*, adeoque nec tacite quidem ne dum expreſſe mandantis dixiſſet. Nam alias & abſens mandare poteſt, & præſens ignorare ſua negotia ab altero geri. Hujus autem modi actio eſt bipartita, alia nempe *directa*; alia *contraria*. Illa competit domino rei geſtæ adverſus eum,qui geſſit, negotiorum autem geſtori *contraria* datur *dict* §.1. *Inſt. de obl. quæ quaſi ex contract.*

Negotium contractum, i.e. tractatum ultro, citroque habitum, quod Græcis *συναλλαγμα*, ut loquitur Ulpianus *l.*7. *D. de pact.* Ita *negotium* contrahere *l.* 32. *D. de reb. cred. l.* 5. *D. de reg. jur.* gerere *l.* 35. §. 3. *D. de mort. cauſ. don. l.*22. *D. de preſcript. verb. l.* 6. *D. de evict.* & paſſim, quod idem eſt ac contrahere. Eodem ſenſu & negotium ſuſcipere dicitur in *l* 4. *D ſi menſor. fals. mod.* & negotiis inter venire *l.*48. *D. de oblig. & act.*

Negotium pro quæſtione, lite, controverſia. Ita in negotio civili provinciare *l.* 1. *C. Theod. de appell.* Negotium cognoſcere *l.* 61. *C. Theod. eod. tit.* Negotii merita noſcenda *l.*46. *C. Th. eod. tit.* Negotium, ſeu negotia movere *l.* 16. §. 1. *D. de legation. l.* 34. *D. de jur. fiſci.* Negotio provocare *l.* 37. *C. Theod. de appell.* Negotia ventilari *l.*49. *C. Th. eod. tit.* Negotium ſententia vulneratum *l.* 15. *C. Th. eod. tit.*

Negotium tamdem eſt moleſtia. Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus Plaut. *Pænul. act.*1. *Sc.*2. *v.*30. *Menechm. Act.* 5. *Scen.* 9. *v.* 13. & *Mercat. Act.*2 *ſcen.* 2. *v.* 1. Eodem ſenſu *negotium* facere dicitur in *l.* 5. *D. de calumn. l.* 5. *D. de obſequ. parent vel patr.* & faceſſere Cic. *in Verr.* 4. *c.* 64. & negotium pati *l.* 3. §. 3. *D. de calumn.*

Nema *ſericum* in *l.*16. § 7. *D. de public.* eſt filium, ſeu ſtamen, quod apud Seras conficitur. Suidas in voce *σηρικον*, *νημα* deducit a verbo *νεω*, quod eſt, filum e colo torqueo.

Nemesiaci in *l.* 2. *C. Th. de collegiat.* a Dea Nemeſi ſic dicti, vaniſſimorum hominum genus, qui videlicet madidi ligno bifurco ludos publice collecta turba agebant, ibique ligno modo ſuccollato, modo depoſito, bacchantes, rotánteſque fabulam aliquam fingebant, divinos ſe, & prophetas agentes, fataque hominum explicantes, atque ita ſtipem emendicabant. De iis Jac. Gothofr. in *Comm. ad d. l.*

Nemo abſolute, i. e. nullus hominum, ut nemo ambigit *l.* 1. §.7. *D. de vi & vi arm.* Nemo unus *l.* 17. § 2. *D. de recept. arb.* Ponitur etiam relative. Ut *nemo* filiorum *l.* 6. *D ad SC.*

SC. Tertull. nemo ſervorum *l.* 51. § 1. *D. de manum. teſt.* Nemine nihil faciente in *l.* 24. *pr. D. de damn. infect.* dicitur, ut negatio augeatur, non ut tollatur, ut in illo loco Lucilii, nihil neminem habere. Sic Cato, jam pridem ſunt, Cives quos non miſeret neminis, Cujac. *obſ.* 10. 26.

Neophitus, nuper renatus, nuper ad fidem veniens, vel noviter. *Neophiti* præterea dicuntur novitii clerici, & nuper e monachorum, vel laicorum numero in clerum adſcripti. Hoc nomine etiam veniunt novitii in monaſteriis. Neophytorum hereſis, laicorum ſeu non meritorum pervicacia, dum ſimoniace ad eccleſiaſticas dignitates procurat pervenire *c. quiſquis per quempiam* 1. *quæſt* 1.

Nepos, qui ex filio §. *ult. Inſt. de patr. pot.* filiave natus eſt *l.*17. §.1. *D. de dol. mal. except.* quod natus ſit poſt patri quam filium, ut ait Feſtus, qui etiam deduci ſubindicant a voce πυς, quod fundamentum ſignificat, & a Græcis νεποδας, quod πυς ipſe, id eſt, fundamentum generis non eſſent, ſed απογονοι, citatque hoc Callimachi de Simonide *ου γαρ εργατιν τρεφω την μουσαν ως ο Κειος Υλλιχου νεπους* (Sic enim legendum docuit Scaliger) itemque Theocritum, & Appollonium, qui id nominis hoc ſenſu uſurpant.

Nepos aliquando latius extenditur, Apud Livium enim 1. 5. *nepos Numitoris* vocatur Remus, qui eſſet ex Amulii fratris illius filia natus. At in Legibus noſtris hæc loquendi forma in uſu non eſt, cujus loco apud Paulum *l. ult.* §.15. *D. de grad. & adfin.* legimus: Fratris, ſororiſve ex (horum) filio filiave nepos ac neptis, item in *l.*7. *D. de legit. tut.* Fratris filius, nepoſve ex eo, Ibi enim dicitur nepos relate ad fratrem, ut non tibi, ſed fratri nepos ſit. Multo minus Icti veteres fratris, ſororiſve filium *nepotem* nuncupant. Illud enim notandum eſt, ait idem Paulus *d. l. ult.* §. 14. *D. de grad. & adfin.* non, quemadmodum patris, matriſve fratres, & ſorores, patrui, amitæ, avunculi, materteræ dicuntur, ita fratris ſororiſque filios filias nomen ſpeciale cognationis habere, ſed ita demonſtrari, *fratris ſororiſque filios filias.* Nec movent Ulpiani verba in *l.*27. §.3. *D. de inoff. teſtam.* quæ ſic ſonant: De inofficioſo teſtamento *nepos* contra patruum ſuum, vel alium ſcriptum heredem pro portione egerat &c. Ibi enim *nepotis* adpellatio refertur ad avum, de cujus teſtamento in ea ſpecie agitur, non ad patruum heredem ab avo ſcriptum, quaſi dixerit Ulpianus: *Nepos* teſtatoris contra patruum ſuum, eumdemque teſtatoris filium, vel alium heredem ſcriptum &c. Neque ſatis intelligi poteſt, quid eruditis quibuſdam hominibus in mentem venerit, cum in teſtamento C.Cæſaris, quod ita ſcriptum eſt, Sororum nepotes heredes inſtituit C. Octavium &c. ita interpretantur, Nepotes ex ſororibus, id eſt, ſororum filios, cum ſatis conſtet Octavium ex Aecia Juliæ C. Cæſaris ſororis filia natum eſſe, cauſſa, de qua paulo ſupra Suetonius, Octaviam ſororis ejus neptem adpellarat. Sed Ambroſius Lotum vocat nepotem Abrahami *Off.* 1. 24. Et apud Petrum Bleſenſem *epiſt.*131. nepos, & avunculus relata ſunt, quemadmodum *feud. lib.* 1. *tit.* 5. §. 2, & *tit.* 23. *in fin.* Nepos pro fratris filio ponitur.

Neptis ex filio *l.* 33. *D. de pact.* ex filia *l.*17. *C. de nupt.* Ibi nemini liceat contrahere matri-

trimonium cum ſorore, ſororis filia; & ex ea nepte. Hic dicitur neptis reſpectu ſororis, ex cujus filia nata eſt, quemadmodum de nepote modo dictum eſt.

NEQUAM, improbus. Nequiſſima ſecta Eunomianorum *l.* 25. *C. Theod. de hered.* Gellius *lib.* 7. *c.* 11. Nequam dici, ait, hominem nihil, neque rei, neque frugis bonæ, quod genus Græcis fere ασωτος και ακολαςον vocant.

NEQUAQUAM, minime, nullo modo, ut in *l.* 52. *D. de fur.* & paſſim in jure noſtro.

NEQUITIA, improbitas. Sic nequitiam ſervilis ingenii recipere *l.* 3. *C. de lib. & eor. lib.* Humilis calumniator notæ nequitiæ *l.* 3. § 4. *D. de lib. exhib.* Qui ad imam uſque ſcelerum nequitiam pervenerunt Manichæi *l.* 65. *C. Theod. & l.* 5. *Cod. Juſtin. de heret.* Nequitia Procuratorum rei privatæ *l.* 1. *C. de domib. ad rem privat. pertin.* Nequitiam frugalitati adverſariam conſtituit Cicero *lib.* 3. *Tuſcul. quæſt. c.* 8. Gellius loco citato ſupra in voce *nequam.* Et hanc vocabuli notionem clariſſime perſpiciendam tradit Heineccius ex formula, qua Prætor olim bona interdicebat Prodigis: Quando tibi bona paterna, avitaque nequitia tua diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis Paull. *Sent. lib.* 3. *tit.* 4. §. 8. Ita & Cicero paſſim loquutus eſt, maxime vero *Philipp.* 2. *c.* 20.

NERATIUS *Priſcus*, ut *l.* 19. *D. de dol. mal. l.* 71. *D. de reg. jur. l.* 67. §. 8. *D. de legat.* 1. vel *Priſcus Neratius leg.* 8. §. 1. *D. de liberat. legat.* & *l.* 3. *D. quæ res pignor.* Quando vero dicitur *Priſcus*, *& Neratius* putant *l.* 10. §. 1. *D. de uſu & habit.* per Priſcum intelligitur Javolenus, de quo alibi. In veteris Icti *fragmento regularum* apud Schulting. vocatur *Neratius Proclus*, ſed aut *Priſcus* reſcribendum, quoad Pithoeo placuit, aut & *Proculus*, quod mavult Heineccius. Ceterum, quum apud Ulpian. *fragm. tit.* 11. §. 28. Priſcus dicitur inter Proculeianos & Caſſianos in quæſtione de pubertate ita ſe medium geſſiſſe, ut amborum ſententiam conjungeret, incertum eſt, noſter ne ſit intelligendus, an Javolenus, cum uterque & ejuſdem cognominis, & maximæ auctoritatis fuerit. Fuit autem Priſcus ille Neratius de quo hic agitur, συγχρονος P. Juventio Celſo, ejuſque condiſcipulus, ſiquidem uterque Celſo patri in ſchola Proculejana ſucceſſit *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* Juriſconſultus fuit Trajano, hujuſque in conſilio *l.* 5. *D. ſi a par. quis manum.* tam carus, ut moriens ei Imperator dixiſſe feratur: Commendo tibi Provincias, ſi quid mihi fatale acciderit. Spartian. *Hadrian c.* 14. Fuit & in conſilio Hadriani, teſte eodem *c.* 18. Pro Marcelli Icti fratre eum habet Merill. *lib.* 1. *Obſerv. c.* 28. Sed Neratii ille frater Marcellus, de quo *l.* 12. §. 53. *D. de inſtr. vel inſtrum. leg.* diverſiſſimus fuit ab Ulpio Marcello Juriſconſulto, cognominatus non Ulpius, ſed Neratius Marcellus, veluti apud Plin. *lib.* 2. *Epiſt.* 8. Noſter Neratius Priſcus Conſul fuit collega Annio Vero *l.* 6. *D. ad Leg. Corn. de ſicar.* quamvis de anno non liqueat. Regularum libros 15. Membranarum libros 7. Reſponſorum libros 3. Laudantur & ejus Epiſtolæ *l.* 12. §. 35. *D. de inſtr. vel inſtrum. leg.* libri ex Plautio *l.* 5. *D. de ſerv. præd. ruſtic.* libri de nuptiis apud Gell. *lib.* 4. *noct. c.* 4. notæ ad Fulcinium *l.* 43. *D. de mort. cauſ. don.* Viciſſim ad eum no-

notarum libros quatuor ſcripſiſſe Julium Paullum, ſatis conſtat. *Hein.*

NERONIANUS, *a*, *um*, Neronianum SCum memoratur apud Ulp. *tit.* 24. *reg.* §. 11. quo cautum eſt, ut, quod minus pactis verbis legatum eſt, perinde ſit, ac ſi optimo jure legatum eſſet. Alterum refert Paull. *ſent.* 3. *tit.* 5. §. 5. quo cavetur, ut, occiſa uxore, etiam de familia viri quæſtio habeatur, idemque juxta uxoris familiam obſervetur, ſi vir dicatur occiſus.

NERVA (M Cocceius) Imperator Domitiani ſucceſſor, qui primus ex advenis Imperium rexit, Narnienſi oppido genitus, ut Aurelius Victor *Epiſt.* c. 12. ſeribit. Primus omnium D Nerva edicto vetuit, poſt quinquennium mortis cujuſque de ſtatu quæri *l. ult. D ne de ſtat. def.* Lege agraria, quam Divus Nerva tulit, cavetur *l. ult. D. de term. mot.* Divus Nerva Prætoribus unum adjecit, qui, inter fiſcum & privatos jus diceret *l.* 2. §. 32. *D. de orig. jur.* Auctore D. Nerva introductum, ut civitatibus omnibus, quæ ſub Imperio populi Romani ſunt, legari poſſit Ulp. *tit.* 24. *reg.* §. 28.

Nerva (M. Cocceius) avus Imperatoris, & Juriſconſultus, qui & Cæſari familiariſſimus fuit, ut narrat Pomponius in *l.* 2. §. 47. *D. de orig. jur.* id eſt Tiberio Cæſari, ut Tac. *lib.* 6. *annal. c.* 26. Haud multo poſt Cocceius Nerva continuus principis, omnis divini humanique juris ſciens, integro ſtatu, corpore illæſo, moriendi conſilium capit. Apud Frontinum *lib.* 2. *de aqueduct.* inter aquarum curatores refertur M. Cocceius Nerva divi Nervæ avus ſcientia juris illuſtris. Ex quibus auctoritatibus nobis hujus Juriſconſulti ſilentio in pandectis obrutum prænomen innoteſcit. Porro hunc ipſum Nervam Conſulem fuiſſe, argumento ſunt hæc Celſi verba: Si ita legatum eſt, *ſi Nerva Conſul factus erit l.* 27. *D. de leg.* 2. ac plane ex vetuſtis lapidibus apud Gruter. *p.* 187. 13. & *p.* 502. 4 patet, anno ab V.C. 576. M. Cocceium M. F. M. N Nervam cum C. Vibio Rufioo Conſulatum geſſiſſe. Nervam utique hunc Labeoni, Nervæ vero Proculum ſucceſſiſſe, idem Pomponius *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* tradit, inter quos tamen non bene ſemper conveniſſe, obſervare licet. Nam ut Labeoni Nerva conſentit in *l.* 1. *D. ſi uſufr. pet* & *l.* 14. *D. de in diem add.* ita ab eo diſſentit in ſpecie *l.* 2. §. 28. *D ne quid in loc. publ.* ſimilique modo interdum Nervæ ſententiam Proculus ſequitur, ut *in l.* 13. *D. qui potior. in pign. l.* 9. §. *ult. D. de reb. cred. l.* 26. §. *ult. D. de legat* 1. & quidem adverſus Sabinum, & Caſſium in *l.* 7. §. 7. *D de adquir. rer. dom l.* 1. *D. de contrah emt.* Alias vero ceu nullius addictus jurare in verba magiſtri libere ab ea diſſidet, ut adparet ex *l.* 32. *D. depoſ. l.* 12. §. 1. *D. de uſu & habit. l.* 3. *D. de uſufr. ear. rer. l.* 1. *D. de act. rer. amot.* Quin etiam a Sabino Nerva ſtat adverſus Caſſium in *l.* 49. *D. ad leg. Falcid.* Deriſus Nerva Juriſconſultus, qui per feneſtram monſtraverat, ſervos detentos ob penſionem liberari poſſe *l.* 9. *D. in quib. cauſ.* Hunc etiam a Celſo filio recte reprehenſum, adnotat Pomponius in *l.* 28. *D. de evict.* Quamvis vero in Pandectis Nerva hic ab eo, quem juris civilis ſcientiæ æque atque nominis & bonorum heredem reliquit, patris adjectione non diſcernatur, nec ut Celſum *patrem*, ita Nervam patrem nominari inveniamus, Nerva tamen pater exaudiendus eſt in *l.* 5. §. 3. *D. de rei vind. l.* 6. §. 3. *D. commun.*

mun. div. l. 11. *D. de reb. cred. l.* 7. *D. de condit. cauſ. dat. l.* 11. §. 3. *D. de pecul. l.* 45. §. *ult. D. mandat. l.* 57. *D. de contrah. emt. l.* 56. *D. de jur. dot. l.* 36. §. *ult. D. de donat. int. vir. & ux. l.* 44. *D. ſolut. matrim. l.* 19. *l.* 52. §. 7. *D. de leg.* 3. *l.* 14. *D. de ann. leg. l.* 16. *D. de liber. leg. l.* 3. §. 4. *D. quod vi, aut clam. l.* 4. §. 3. *D. de dol. mal. & met. except.*

M. Cocceſus Nerva, prioris filius, Nervæ Imperatoris pater, Neroni tam carus, ut ejus Prætoris adhuc deſignati imaginem ſupra triumphalem in foro, & effigiem apud palatium quoque ſtatueret Tac. *lib.* 15. *annal. c.* 72. Libros ejus *de uſucapionibus* citat Papin. *l.* 47. *D. de adquir. vel amitt. poſſ.* Fuit ex eodem tempore (quo Proculus) Nerva filius *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* Minorem annis decem & ſeptem, qui eos non in totum complevit, prætorem prohibet poſtulare, quia moderatam hanc ætatem ratus eſt ad procedendum in publicum, quia ætate, aut paulo majore fertur Nerva filius, & publice de jure reſponſitaſſe *l.* 1. §. 3. *D. de poſtul.* Pegaſus & Nerva filius reſponderunt *l.* 2. §. *ult. D. de his qui not. inf.* Nervam filium Fuſidio contradicere, animadvertimus *l. ult. D. de manum. vind.* Citatur & hic Nerva filius *l.* 1. *pr.* §. 1. *l.* 3. §. 13. & 17. *D. de adquir. vel amitt. poſſ. l.* 21. *D. de acceptil. l.* 13. §. 7. *D. de uſufr. l.* 3. §. 8. *D. de pec.*

NERVUS pro viribus. Nervus reipublicæ in tributis *l.* 1. §. 20. *de quæſtion.* Cic. *pro Lege Manil. c.* 7. ſi vectigalia nervos eſſe reipublicæ ſemper duximus. Succiſis quaſi quarumdam virium nervis *l.* 2. *C. de omni agr. deſert. l.* 4. *C. Th. de annon. & tribut.*

NESCIRE, & ſcire opponuntur *l.* 1. *D. de jur. & fact. ignor.* itemque neſcire, & cognoſcere *l.* 6. *D. de calumn.* Neſcire litteras *l.* 3. §. 1. *D. de accuſ.* §. 8. *Inſt. de excuſ.*

NESCIRE quis dicitur, quod non valet aſſequi. Sic Neſcire ſe dicunt Imperatores, quomodo Irenæus ob Neſtorianiſmum condemnatus, poſtea Tyriorum epiſcopus factus fuerit *l.* 3. §. *ult. C. de ſumm. trinit. & fid. cath.*

NESCIUS, *a*, *um*. neſciens, ignarus. Neſcius modeſtiæ, & pudoris ignarus *l.* 1. *C. Juſt. & Th. Si quis. Imp. maledix.* Neſcia periculi ſui latronum inſania *l.* 6. *C. de defenſ. civit. l. ult. C. Th. eod. tit.* Gellius *lib.* 19. *c.* 1. Repentini neſcius periculi nuncius. *Neſcius* autem dicitur tam is, qui neſcitur, quam qui neſcit, quamquam de hoc frequentius, de illo rarius hæc vox uſurpatur Gell. *lib.* 9. *c.* 12. *in fine.*

NESENNIUS Apollinaris in *l.* 34. *D. de negot. geſt.* Dion. Gothofredo in notis dicitur Juriſconſultus Paullo familiaris, ceu patet ex *l.* 41. *D. de re jud.* Sed Cujacio eſt judex datus, ſeu pedaneus, quod & conſequentia exigant. Idem Neſennii Apollinaris nomen occurrit in *l.* 32. *D. de excuſat. l.* 22. *D. ad leg. Falc.* pluresque ejus nominis memorat Reineſius *Claſſ.* 1. *Inſcr.* 4. *p.* 92.

NESTORIANI a Neſtorio epiſcopo Conſtantinopolitano dicti ſæculi V. hæretici Mariam non Θεοτοκον ſed χριστοτοκον eſſe voluerunt; hinc unionem perſonalem, & quæ hanc conſequuntur, ſuſtulerunt. Late ſe extenderunt per Orientem, ubi Patriarcham habent, quamvis hodierni non parum a priſcis receſſerint, ut eorum confeſſiones teſtantur. Quinque obſervant jejunia, ſeu quadrageſimas. Hi ab orientalibus *Syriani* communiter adpellantur. Neſtorianorum mentio eſt in *cauſ.* 24. *quæſt.* 3. *c.* 29. §. 63.

Ne-

Neſtorii nefariæ ſectæ participes Simoniani vocentur, ut, cujus ſcelus ſunt in deſerendo Deo imitati, ejus vocabulum jure videantur eſſe ſortiti *l. 66. pr. C. Th. de heret. l 6. C. Juſt. eod. tit.*

NETA lana in *l.70. §.2. D. de legat.2.* ut puta ſtamen, & ſubtemen. Eam legato contineri ait Sabinus, ſi cui lana legetur.

NEUTER, *a*, *um*. Neutri prætor ſuccurrere debebit *l.3. §. pen. D. de eo per quem fact. erit.*

NEUTIQUE pro neutiquam *l. 3. C. Th. de aquæduct.*

NEX a græco *νεκρος*, ut vult Feſtus. Auctore eodem, neci datus proprie dicitur, qui ſine vulnere occiſus eſt, ut veneno, aut fame. Ulpianus hac uſus eſt phraſi: Qui quid fecerit, contra hominis necem, quod legibus permiſſum non ſit *l.4. D. ad Leg. Corn. de Sic.* Si necem Domini detexit ſervus *l.3. §.1. D. de ſuis & leg. l.16. D. de SC. Sil.* id eſt, cædem arguit, vel indicavit, ut *l.3. §.13. §. 14. D. eod. tit.*

In necem frequenter dicit Ulp. pro in fraudem, damnum, præjudicium, vel in perniciem, ut loquitur *l. 34. D. ſolut. matrim.* Non eſt æquum fidejuſſori in necem meam ſubveniri *l.13. pr. D. de min.* Si libertus rem ſuam pro alio pignori dedit, in necem patroni, id eſt in fraudem ejus *l.1. §. 15. D. ſi quid in fraud. patr.* Hujuſmodi Ulpiani loca vide *l.3. §.1. D. de Stellion. l.10. §.6. D. de in rem verſ. l.21. D. de pec. l.1. D. de litigioſ. l.14. D. de appell. l.4. D. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam. l.5. §.15. D. ut in poſſ. legat. vel fideic. cauſ.* Pro hac locutione, cujus apud alios bonos auctores exemplum nondum repertum eſt, quædam erudite diſſeruit Car. Andr. Ducker. *de latin. vet. ICtor. p. 431.* Dubitat Heinecc. an non eodem ſenſu Ulpianus dixerit *in occaſionem innocentium* apud Auctor. *Collat. Leg. Moſaic. & Rom. tit.8. §.7.* Vid. Corn. van Bynkersh. *lib.3. obſ. c.19. p.203.*

NEXUS, *a*, *um*. Nexa res alicui dicitur, quæ ei pignori obligata eſt, & nexa pignori *l.2. l. 7. C. de diſtract. pign.*

NEXI ob æs alienum. Erat hoc jus jam inde a condita fere Urbe, vel lege, vel more conſtitutum, ut liberi homines, qui pecuniam deberent, cum ſolvendo non eſſent, contrahi a creditoribus, atque ad operas ſerviles præſtandas cogi poſſent, qua licentia abuſi multi in terga miſerorum crudeliſſime ſævierunt. Idque ita obſervatum eſſe ante XII. Tab. Livii locus *lib. 2.* indicio eſt. Poſt autem in eas hæc verba relata ſunt, teſte Gellio *lib.20. c.1.* Æris confeſſo, rebuſque jure judicatis 30. dies juſti ſunto. Poſt deinde manus injectio eſto, in jure ducito, in judicatum facit, aut qui locuples endo eo in jure vindicit, ſecum ducito, vincito, aut nervo, aut compede XI. pondo ne majore, aut ſi volet minore vincito. Si volet, ſuo vivito, ni ſuo vixit, qui em (eum) vinctum habebit, librum farris endo (in) dies dato, Si volet plus dato. Ni cum eo pacit, 60. dios endo (in) vinculis retineto, interibi tribus nundinis continuis in comitium procitato, æriſque æſtimiam judicati prædicato. Aſt ſi pluribus erunt rei (creditores) tertiis nundinis partes ſecanto. Si plus minuſve ſecuerunt, ſe (ſine) fraude eſto. Verba hæc decemviralia accurate ſuo more exponit Jo. Gottl. Heinecc. *Antiq. Rom. ad Inſt. lib.3. tit. 30.* ubi oſtendit, nexos etiam addictos dici, non quod in ſervilem inciderint conditionem, ut vulgo exiſtimant (ſane enim ingenuitas non erat in commerciis, & tantum abeſt, ut quis

quis pro ære alieno in ſervitutem capi potuerit, ut ne ipſe quidem ſi voluiſſet, voluntariam adire potuiſſet ſervitutem) ſed quod creditoribus a prætore fuerant adjudicati, ad operas ſerviles quaſcumque præſtandas. Serviebant ergo hi obærati creditoribus, ſed non erant ſervi, inter quæ magnum diſcrimen erat §.1. *Inſt. de ing.* Porro obſervat idem Hein. recte Cornelium Van.Bynkersh. *obſ.l.1.* poſt Robertum *rer. jud.* 2. 6. de *ſectione* illa *partium* ſeotire, quam de corporis ſectione intelligunt Tertull. *Apol.* 4. Quinctilian. *Inſt.* 3. 6. & ipſe Cæcilius apud Gell. 20. 1. qui tamen negat tam durum, ac inhumanum ſupplicium umquam ſumtum eſſe ab obæratis, adeoque illud tantum terroris cauſa legi acceſſiſſe exiſtimat. At de ſectione bonorum id interpretantur illi recentiores Icti. Et ſane ut corpus ſæpe notat bona, & facultates (*l.* 26. §. 16. *D. de her. pet.*) ita qui bona haſtæ ſubjecta publica auctionis lege emebant, *ſectores* dicebantur Cic. *pro Roſcio* 63. Aſcon. Pædian. ad Cic. *Verrin.* 3. *p.*1843. *&* 1815. Flor.2. 6. adeoque *ſectio* idem eſt ac auctio apud Varron. *de re ruſt.* 10. Minus ergo vero ſimilis eſt prior ſententia, permiſſum ſcilicet eſſe creditoribus corpus obærati ſecare. Quis enim adeo fuiſſet ſtolidus, ut non majore lucro, & minore inhumanitatis fama ſervilibus obæratorum operis uti, vel ipſos transTiberim venumdare maluerit. Ita Heinecc. apud quem *l. cit. decemviralis* hujus legis fata legere eſt.

Nexus, *us.* Subſtantivo,pro quovis vinculo obligationis, maxime vero pignoris. Ita nexus culpæ *l. ult. C. quo quiſq. ord.* pro obligatione ex culpa. *Nexus* curiæ *l.* 64. *l.* 107. *C. Th. de decurion.* curialis *l.* 58. *C. Th. eod. tit.* famulatus *l.* 3. *C. Th. de liber. cauſſ.* generis & originis *l.*45. *C. Th. de decur.* juris *l.*29. *C. ad leg. jul. de adult.* pignoris *l.* 33. *D. famil. erciſc.* paternæ poteſtatis *l.*13. *C. de caſtrenſ. pecul.* Nexum facere prædiorum, id eſt, prædia pignori obligare *l. pen. & l. ult. C. ſi alien. res pign.* Nexu venditi liberare *l.*26. §.7. *D. de cond. indeb.*

Nexu vel *Nexo* olim etiam abalienari res dicebantur, quæ erant mancipi Cicer. *in Top.c.*5. Abalienatio eſt ejus rei, quæ mancipi eſt, ut traditio alteri nexu. Idem in *paradox.*5. *c.*1. Ut mancipia, quæ ſunt dominorum facta nexu, aut aliquo jure civili. *Et de haruſp. reſponſ. c.*7. Multæ domus in hac urbe, atque haud ſuo, an pene cunctæ jure optimo, ſed tantum jure privato, jure hereditario, jure auctoritatis, jure mancipi, jure *nexi.* Varro *lib.*6. *de ling. lat. Nexum* Manilius ſcribit omne, quod per libram & æs geritur, in quo ſunt mancipi. Mucius Scævola, quæ per æs & libram fiant, ut obligentur, præterquam ſi mancipio dentur. Hoc verius eſſe, ipſum verbum oſtendit, de quo quæritur.Nam idem, quod obligatur per libram, neque ſuum fit. Inde nexum dictum. Cicero *lib.*3. *de orat. c.*40. inter ea, quæ proprium nomen habent, nexum enumerans, ea ſignificari ait, quod per libram agitur. Feſtus: Nexum eſt, ut ait Gallus Ælius, quodcumque per æs & libram geritur, idque necti dicitur. Quo in genere ſunt hæc, teſtamenti factio, nexi dando, nexi liberando. *Nexum* etiam æs, ut idem Feſtus ait, olim dicebatur pecunia, quæ per nexum obligabatur.Quibus, ut clarius innoteſcat quid proprie *nexus* vel nexum ſit, addit hæc Heinecc. Mancipatio quidem erat inter modos transferendi dominium,at cede-

cedebat tamen & aliis contractibus, & negotiis, adeo ut & heredes, quibus legatum remittebatur, per æs & libram ſolvi dicerentur Cic. *lib.* 2. *de leg. c.*20. *&* 21. Quoties ergo cui res mancipi tradebatur per æs & libram, ita ut dominium ejus haud nanciſceretur, rem illam habere dicebatur jure *nexi*, quoties in eum translatum eſſet Dominium *jure mancipii*. *Nexus* ergo & mancipatio non differebant ritu, ſed differebant maxime effectu, quum ille & ſine dominii translatione eſſe poſſet, hæc ſemper dominium juris Quiritium transferret, per eamque non poſſet fieri rei abalienatio. Rem omnem erudite expoſuit, illuſtravitque Jo. Frid. Gron. *Epiſt.*302. *ad Claud. Salm. in Sylloge Epiſt. viror. ill. Tom.* 2. *p.* 546.

Nicænus, *a*, *um* a Nicæa, Bithyniæ mediterraneæ urbe, ubi notiſſimum Concilium a Conſtantino M. habitum. Conditum in eo concilio ſymbolum vocari ſolet fides Nicæna. Nicenæ fidei (ait Imp.) dudum a majoribus traditæ, & divinæ religionis teſtimonio, atque adſertione firmatæ obſervantia ſemper manſuræ teneatur *l.*2. *pr. C. de ſumm. Tr. &* *l.*8. *pr. C. Th. de heret.* Veræ ac Nicænæ fidei ſacerdotia caſta permaneant *l.*3. *C. Th. de fid. cath.*

Nicolaitæ dicti a Nicolao Diacono Eccleſiæ Hieroſolymorum, qui cum Stephano, & ceteris conſtitutus eſt a Petro, qui propter pulchritudinem relinquens uxorem dixerat, ut qui vellet, ea uteretur, verſa eſt in ſtuprum talis conſuetudo, ut invicem conjugia commutarentur. Quos Joannes in *Apoc.* improbat dicens, ſed hoc habes, quod odiſti facta Nicolaitarum *Cauſ.*24. 3. *c.* 39. *§.* 4.

Nicomedienses. His reſcripſiſſe D. Hadrianum refert Calliſtratus *l.* 5. *D. de decr. ab ord. fac.* Nicomedienſium ordo *l.* 11. *D. de decur.* Dicuntur autem Nicomedienſes, quorum & Plin. *lib.* 10. *epiſt.*43. 46. *&* 50. meminit, a Nicomedia Urbe, quam *Nicomediam Bithyniæ præclaram* vocat major Plinius *lib.* 5. *hiſt. nat. c. ult.* Zoſimo quoque dicitur civitas maxima, & beata, & cum ob opes, tum ob rerum omnium adfluentiam celeberrima *lib.* 2. *hiſt. c.*35. Et multo ante maximam Bithyniarum urbium vocavit Pauſanias *Eliac.* 1. *c.*2. Effloruit potiſſimum ſub Diocletiano, qui ut plurimum ibi hæſit, & urbem illam Romæ æquare ſtuduit, teſte Lactantio *de mortib. perſec. c.* 6.

Nicopolis civitas *l.* 11. *D. de legat.* Duas hujus nominis civitates memorat Briſſon. unam in Epiro, ad oſtium Ambracii ſinus, alteram in Thracia juxta Hemum montem. Seneca *lib.* 6. *nat. quæſt. c.*27. de terræ motu agens: Sic Paphos non ſemel corruit, ſic nobilis & huic jam familiaris malo Nicopolis. His, notante Heineccio, aliæ ejuſdem nominis Urbes addi potuiſſent. In ipſa enim Thracia non una Nicopolis ad Hemum montem. Sed & altera juxta Neſtum, flumen, ipſa Trajani opus, ut Nicopolis ad Danubium, quam indicium victoriæ contra Dacos idem Trajanus condidit. Ammian Marcell. *lib.* 31. *c.*16. In oriente Nicopolim ſuam habuit Bithynia, de qua Plin. *lib.* 5. *extr.* Cilicia, cujus de ſitu erudite diſputat Cellarius *Notit. orb. antiq. lib.* 3. *c.* 6. *p.* 260. Lydia, de qua idem *ib. c.* 4. *p.* 136. Fuit & Palæſtinæ Nicopolis, olim Emmaus, de qua idem *lib.* 3. *c.* 13. *p.* 518. itemque Armeniæ minoris, a Pompeio condita, de qua Dio Caſſius *lib.* 48. *p.*415. denique Ægyptiaca,

ca ab Auguſto, oppreſſo Antonio, condita, de qua idem Dio Caſſ *lib.* 51. *p.* 456.

NICOSTRATEGUS *l.* 18. §. 12. *D. de muner.* Sed pleræque melioris notæ editiones habent *νυκτοςρατηγοι*, *nyctoſtrategi*, id eſt, cohortes vigilum nocturnorum, de quibus Dion. Gothofr. *ad d. l.* 18. §. 12.

NIDOR odor ex re aduſta. Nidore penates venerari *l.*12. *pr. C. Th. de pagan.*

NIDUS *l.* 5. §. 2. *D. de adquir. rer. dom.* a nidore dictum volunt; quia male olent avium cubilia.

NIHIL, vel *nihilum* vulgo dictum putant, quaſi *ne hilum* quidem. In jure vero noſtro nihil actum dicitur, quando, quod actum nullum, vel nullius effectus eſt, & *nihil* agere, idem ac inutiliter, vitioſe, inefficaciter (§. 2. *Inſt. de auct. tut.* juncto *pr. ejuſd. tit.*) *l.* 29. §. 1. *D. de teſt. mil.* Hinc nihil agi, & valere opponuntur *l.* 49. *D. de don. int. vir. & ux.* vide & *l.*1. *l.*5. *D. de reſcind. vend. l.*51. *locati l.*74. *pro ſoc. l.*9. §. 1. *de auct. & conſ. tut. l.*13. *l.* 25. §. *ult. de adquir. vel omitt. hered. l.*16. *D. de opt. vel elect. legat. l.*18. *C. eod. tit.*

Nec perſonæ modo, ſed & actus ipſi *nihil* egiſſe dicuntur. Sic ademtio nihil egit *l.*24. *D. quand. dies legat.*

Nihil aliquando pure negativum pro non, ut in *l.*5. *in fin. C. ſi cert. pet.* ubi nihil deberi de oleo tantum dicitur, id eſt, illud non deberi, quum tamen debeatur pecunia.

Nihil interdum pro *nullo* ponitur, *αρχαικως*. Nihil præjudicium *l.* 7. *D. de agnoſc. & alend. lib.* 1. Ita & Plaut. Epidic. *Act.* 2. *ſc.* 2. *v.*112. Nihil in ea re captio eſt, & in *Pſeudol. Act.*4. *ſc.* 2. *v.* 100. Nihil quæſtus.

Nihil nemine faciente, de hac loquendi forma vide in voce *nemo*.

Nihil minus, pro nihilominus Græcorum exemplo, qui *ουδεν ηττον* dicunt in *l.*37. §.3. *D. de leg.*3.

NIHILUM idem ac *nihil*. Nihilum differt *l.* 55. *D. ad leg. Aquil.* Pro nihilo eſt *l.* 1. *D. quæ in teſtam. del.* In nihilum liberaretur, i. e., nulla ex parte debiti *l.*2. §.7. *D. de eo, quod cert. loc.* Ad nihilum perduci *l.* 3. §.1. *D. de alim. vel cib. leg.* Nihilo magis *l.* 12. *D. rat. rem. hab.* (§. 7. *Inſt. de legit. adgn. ſucceſ. l.*8. *D. de adim. & transf. leg.*) Nihilo magis rerum *l.*12. *D. de uſu & uſufr. leg.*

NIHILOMINUS, immo magis *l.* 6. §. 2. *D. de negot. geſt.* Nihilo minus ædificii eſt, quam ſitula, i. e. haud minus *l.* 40. §. *ult. de contr. emt. Nihilominus* in Legibus noſtris non ſemper adfirmare, ſed aliquando tanto fortius negare, ſignificans nullo modo, *ουδαμως*, minus nihilo, nequaquam, minime gentium, Briſſonius, Cujacius, aliique colligunt ex *l.* 56. *C. de decur.* ubi tamen præcedens *vox etſi*, verbaque cohærentia adfirmativam ſignificationem requirere videntur, item ex *l.*13. § *ult. C. de jud.* at nulla ut videntur ratione, item ex *l.*2. §.1. *D. de vi bonor. raptor.* his nempe verbis: Sed utilius viſum eſt, quamvis præjudicium Legi de vi privata fiat, nihilominus tamen non eſſe denegandam actionem eligentibus privatam perſequutionem. Ibi vero vox *nihilominus* per ſe habet ſignificatum adfirmandi, quod cum verbis duobus negativis ſequentibus *non* eſt *deneganda*, vim adfirmativam habentibus copulatur, quaſi dixiſſet Ictus, *nihilominus danda eſt*, quod vere eſt adfirmare. Aliud exemplum adfert Heineccius ex *l.*106. *D. de condit. & demonſtr.* quæ ſic

 ſe-

ſonat: Hoc genus legati, ſi Titio non nupſerit, perinde habendum eſt ac ſi poſt mortem Titii legatum fuiſſet, & ideo nec Muciana ſatisdatione interpoſita capere legatum poteſt: Sed & alii nubendo nihilominus legatum conſequitur. Verum hæc ultima verba ita intelligi poſſunt, nihilominus legatum conſequitur poſt mortem Titii, ſic *nihilominus* adfirmat. Si vero dixeris, nihilominus legatum ante mortem Titii (quod cautione Muciana non potuit) conſequitur, tunc negativus ſenſus erit, ac ſi dictum eſſet *nihilo magis*, quem quidem ſignificatum vocem illam haud raro habere apud Latinos obſervavit Priſcianus *lib.*18. *p.*1196.

Niloticus, *a*, *um*. Nilotica aqua *l.*10. *D. de extraord. crim.* Seneca *lib.*3. *nat. quæſt. c.* 25. Quare aqua nilotica fæcundiorem feminam faciat?

Nilus. Eam Græcam dictionem eſſe, latineque Melonem vocari a Serv. *ad Æneid. lib.*1. *v.* 745. tradit. Ejus fluminis Ægyptiaci mentio fit in *l.* 10. *D. de extraord. crim. l.*1. §.5. *D. de flumin.* Senec. *Ep.*164. & *nat. quæſt. lib* 4. *c.*1. & 2. *lib.*6. *c.*26.

Nimietas. Occurrit ea vox in *l.*9. *C. Th. de jud.* Eadem, quamvis inter barbaras relata a Voſſio *lib.* 3. *de vitiis ſerm. p.*539. utuntur Apul. *de Deo Socrat. p.*43. *lib.metamorph. p.*122.& alibi. Colum. *lib.*6. *c.*23. Jul.Capitol. *in Vero Treb. Pollio in trig.Tyran. c.*9. Macrob. *Comm. in ſomn Scip.c.*7. ſed & Palladius, Solinus, Hieronymus, Arnobius, & alii.

Nimirum eleganter in *l.*3. *D. de aur. arg. legat.* ad reſponſionem adhibitum videri poteſt his verbis, nimirum facti quæſtio eſt.

Nimis. Nimis propere *l.*1. *C. de execut. rei jud.*

Nimium, ad (modo intenſivum eſt, & idem, ac valde, ut in *l.* 3. §. 1. *D. de contrar. tutel. ac util. act.*) modo exceſſum ſignificat. Ut nimium credere tutori *l.* 5. §. 11. *D. de reb. eor. qui ſub tut.* Nimium eſt licere *l.* 11. §. 2. *D. de admin. & peric. tut.* Nimium ſumtuoſæ *l.* 5. *D. de jur. delib.*

Nimius, *a*, *um* juſto major vel majus. *Nimia* ceſſatio *l.* 6. D. *ubi pupill. educ.* culpa *l.* 12. *D. de cuſt. & exhibit. reor.* diligentia *l.* 6. §. *ult. D. de bon. damnat.* ferocia *l.* 3. §. 2. D. *ſi quadrup. paup.* indulgentia *l.* 1. D. *de colluſ. deteg.* reverentia *l.* 1. §. 6. *D. quar. rer. act.* ſecuritas *l.* 6. *D. de jur. & fact. ignor.* ſubtilitas *l.* 4. *D. de manum. teſtam.* Sed & perſona ipſa dicitur nimia, ut Nimia (mulier) circa maritum *l.* 22. §. 6. D. *ſolut. matrim.* i e. nimis profuſa.

Aliquando hoc verbum tantum intendit ſignificationem, ut *Nimia*, (i. e. magna vel plurima) ſubtilitas requirenda eſt, quum res per teſtium ſolemnitatem oſtenditur *l. ult. C. de fideicom.* Eadem natione *nimiam* curam dixit Ælius Spartian. *in Hadr. c.* 12.

Niphanus, *a*, *um*. Niphanæ regionis mentio fit in *l.* 35. §. 2. D. *de legat.* 3. ubi tamen pro Niphanæ, quod id regionis nomen alibi non occurit, Aliphana legendum cenſet Ægid. Menag. *Amœnit. jur. civ. c.* 31. *p.* 181.

Nisi, exceptionis nota eſt, & quandoque refertur ad omnia præcedentia, ut niſi ſpecialiter contrarium actum eſſe probetur *l.* 3. D. *de pact.* niſi ex hoc temporalis actio in peculium cadat *l.* 2. §. D. *de cuſt. & exhibit. reor.* quandoque non ad omnia refertur, ſed ad partem tantum, ut diximus, uſumfructum a fructuario cedi non poſſe, niſi domino proprietatis *l.* 66. *D. de jure dot.*

Niſi

Niſi interdum pro quam ponitur. Alius niſi, id eſt, alius quam *l.* 8. *D. de minor.* Ad nullum alium uſum, niſi *l.* 23. §. 2. *D. de aur. arg. legat.* Prius niſi, id eſt, priuſquam *l.* 2. *pr. D. de ſtatulib.* Non aliter niſi *l.* 10. *D. de re milit. l.* 3. *D. de collat. honor. l.* 2. *D. quib. mod. pig.*

Nisus, *us*, conatus, & molimen. Niſus exceptionis *l.* 1. *C. Theod. de his qui condit. propr. relinq.* vide & *l.* 2. *ejuſd. C. de piſtorib. & catabolens.*

Nitere, ſplendere. Nitentia ſaxa, i. e. marmora *l.* 2. *C. Theod. de metall.* Civitates quoque nitere dicuntur in *l.* 1. *C. Th. de his qui propr. cond. reliq.*

Niti. Omnis excuſatio ſua æquitate nititur *l.* 1. *D. de excuſ. & vocat. mun.* niti auctoritate *l.* 1. *C. qui pro ſua*, niti obligatione *l.* 21. *D. quod met. cauſ.*

Nitor, *ris.* Splendor. Nitor civitatum *l.* 20. *C. Th. de op. publ.* publici nitores *l.* 25. *C. Th. eod. tit.*

Nivarius, *a*, *um.* Nivarium colum *l.* 21. *D. de aur. arg. legat.* Erat inſtrumentum, quo nix potui miſcenda excernebatur. Sic apud Mart. *lib.* 14. *Epigr.* 103. 104. 116. inter lemmata occurrunt colum nivarium, ſaccus nivarius, lagena nivaria. Vid. ſupra art. *colum.*

Nobilis, *e*, pro præclarus, & a vulgo ſeparatus. Nobiliores natalibus *l.* 3. *C. de commerc. & mercat.* Nobiles, & probatæ perſonæ *l.* 19. *C. de teſtam.* Nobilis Comes Phœniceſeos *l. ult. in fin. C. de diverſ. offic. & adparit.* Nobilis Ulpianus *l.* 2. *in fin. D. de excuſ.* Idem nobiliſſimus *in l.* 4. *in fin. eod. tit.* Nobilis Curia pro Senatu *l.* 105. *C. Th. de decur.* Nobiles nuptiæ pro Senatoriis *l.* 105. *C. Theod. de nupt.* Nobiles Romæ dicebantur, quorum patres aut majores magiſtratum curulem geſſerant, & novis hominibus opponebantur Cicero *in Verr.* 7. Videmus, quanta ſit invidia apud quoſdam homines nobiles, novorum hominum virtus & induſtria. Fuit autem nomen hoc generale, & commune omnium, quorum majores magiſtratum, ut diximus, curulem geſſerant, ſive ii patritii eſſent, ſive plebeii. Poſtea tamen accidit, ut illi generis ſui nomen retinerent, & ſpeciali ac proprio nomine nobiles dicerentur, qui plebejæ gentis cum eſſent, majores tamen curulibus magiſtratibus honoratos habuerant. Itaque Pædianus perſpicue, ac dilucide Patritios a Nobilibus diſtinguit. Sex inquit, competitores Cicero habuit, duos patritios Galbam, & Catilinam, quatuor plebejos, & quibus duo nobiles &c. Non quod patritii nobiles non ſint; ſed quia e generali nobilium nomine alii patritiorum honorabile nomen ſibi retinebant, factum, ut alii generis nomen ſibi attribuerent. Sic Livius *lib.* 39. Omnes patritios, plebejoſque nobiliſſimarum familiarum M. Porcius longe anteibat. Sic Fulviorum familia, quam plebejam fuiſſe conſtat, *nobilium* cognomentum ſumſit. Sic *in Sextiana.* Voſque adoleſcentes, & qui nobiles eſtis, ad majorum veſtrorum imitationem excitabo, & qui ingenio, & virtute nobilitatem poteſtis conſequi, ad eam majorem, in qua multi homines novi, & honore, & gloria floruerunt, cohortabor. Nemo enim patritius ut eſſet, ſua virtute conſequi poterat.

Nobiles vero hodie in Europa plerumque intelliguntur in genere hi, quibus jus eſt armorum, & inſignium, ut his quoque continentur, qui olim milites adpellabantur, equeſtriſque dignitatis eſſe di-

dicuntur, olim vocati quoque ingenui. Qui horum ſenſu continentur conditione ſua indignam putant mercaturam, quantumvis lucroſam facere, cujus rei originem nonnulli repetunt ex *l.* 3. *C. de commerc. & mercat.* quamquam id e priſcis Germanorum moribus alias deduci poſſit. Militaribus vero hi maxime præ plebe eminent. Eoque pertinet jus certaminum equeſtrium, quæ Torneamenta vulgo adpellantur, juſque armorum, & inſignium, ut certis teſſeris gentilitiis militaribus, ſcuto nempe, galeaque utantur, eaſque non modo in ſigillis, ſed & aliis occaſionibus quibuſcumque oſtentent. Sed & venatio horum juribus accenſetur Diodor. Sicul. *Και τα ακροθινια ταυτα ταις οικειαις προσηλωσι ωσπερ εν κυνηγιαις τισι κεκειρωμενα*: Et has manubiorum primitias non ſecus, atque feras a ſe trucidatas veſtibulis domorum affigunt.

Inter illos vero eminent Nobiles *κατ' ἐξοχην* dicti, ſeu majorum gentium; qui nempe ſunt cum dignitate, quales ſunt Duces, qui exercitus ducebant, & Comites, qui jura per pagos, vicoſque reddebant, quos promiſcue Principes vocat Tacitus *de Morib. Germanor. cap.* 25. Hi quoque Graviones dicti. Acceſſere poſtea recentiora horum vocabula, aliique dicti Comites Palatini, alii Marchiones, vel Margravii, alii Landgravii, Burgavii &c. Quum porro Epiſcopi, & Abbates inter Duces, & Comites de republica conferre conſilia cœperint, ac proinde ipſi ad Principum dignitatem paullatim eveherentur, inter nobiles quoque majorum gentium cœperunt numerari.

Hi autem ſunt ſeptem Clypei nobilitatis. Primus clypeus, id eſt ſupremus nobilitatis gradus fuit Regis, alter Epiſcoporum, & Abbatum, tertius Principum Laicorum, quartus Comitum, quintus liberorum, ſeu Baronum, ſextus miniſterialium, ſeptimus denique eorum, qui, quamvis eſſent equeſtris originis, feuda tamen adquiſiverunt. De his feudali miniſterialive nexu obſtrictis nobilibus ſciendum eſt, ingenuos ſeſe nobilioribus, & potentioribus fide clientari obſtrinxiſſe, hinc bona horum ingenuorum plerumque ſunt feudalia. Et ii etiam, qui prædia ſua jure optimo maximo poſſidebant, qui *liberi*, *nobileſque* dicebantur, illa tamen ultro nobilioribus in feuda obtulerant. Hinc ſoli nobiles, atque ingenui capaces habentur feudorum. Et quamvis alicubi civici ordinis viri huiuſmodi feuda adquirere poſſint, ſoli tamen ingenui ſanguinis admittuntur ad Comitia provincialia inter pares curiæ, Beyer. *Specim. jur. Germ. lib.* 1. *cap.* 2. §. 52. Ex eo feudali nexu porro ſequebatur, ut non modo nobiles quælibet aulica munera, ac officia, veluti dapiferorum, pincernarum, mareſcallorum, camerariorum ſoli capeſſerent, ſed & extra ordinem evocati in aulam adeſſe tenerentur, ſive conſilio eorum, aut judicio in cauſſis feudalibus opus eſſet, ſive ut globo eorum ſtipatus dominus tanto comitatior eſſet. Et hi ſunt miniſteriales. De Nobilitate ſcripſerunt Tiraquellus, & Anton. Matthæus.

Hoc elogium in ſpecie tribuitur Imperatori. Ita Valerianus *nobilis* Cæſar, i. e. inclytus dicitur in *inſcript. l.* 11. *C. de tranſact. l.* 15. *C. de pact.* Nobiliſſimus Imperator *l.* 3. *D. de nat. reſt.* Imperatoribus quidem paulo rarius, multo fræquentius Cæſaribus deſignatis imperatoribus, ſic præter Valerianum Honorius N B. P. id eſt Nobilis puer *leg. ult. C. de privil. eor. qui in ſacr. pa-*

palat. Conſtantinus & Maximianus Nobiliſſimi Cæſares *l.* 5. *C. de jur. & fact. ignor.* Gratianus COS. NB. P. id eſt, nobiliſſimus puer *l.* 6. *C. Th. ad SC. Claud.* Valentinianus, NB. P. *l.* 7. *C. Th. de med. & prof.*

Sed & propinqui Imperatorum *Nobiliſſimatus* fulgebant dignitate. Sic Nobiliſſimæ puellæ filiæ Arcadii *l. ult. C. Th. de privil. dom. Aug.* Nobiliſſimæ ſorores Theodoſii *l. ult. C. Th. de luſtr. collat.* Gothofr. *ad d. l.*

Nobilis etiam de rebus dicitur, ut Nobilium operum ſubſtructiones *l.* 19. *C. Theod. de oper. publ.* quin & de animalibus. Ita Nobiles celebratis victoriis dicuntur equi curules in *l.* 6. *C. Th. de ſcen.* & nobilitas cautium, id eſt lapidum, marmorum *l.* 14. *C. Th. de met.*

NOBILITAS Cic. *in Verr.* 47. Ut iſta præclara Nobilitas (i.e. nobiles) deſinat queri populum Romanum hominibus novis, atque induſtriis honores mandare.

Nobilitatem & ſæpe Ammianus Marcell. dixit pro Senatu.

Nobilitas virtutum, non generis, gratum Deo faciunt & idoneum ſervitorem, ad cujus regimen, non multos ſecundum carnem nobiles & potentes elegit, ſed ignobiles & pauperes *c. Venerabilis frater de præb. & dignit.*

NOCENS dicitur, qui ſcelus, flagitium, crimen, & delictum aliquod admiſit. Hinc nocens innocenti adverſatur in *l.* 5. *D. de pœn. l.* 1. *§. ult. D. de quæſt.* ut & innoxio *l.* 12. *D. de publ. judic.* Peccata nocentium nota eſſe oportet, & expedit *l.* 18. *D. de injur.*

NOCERE, obeſſe, malum, aut incommodum afferre. Et dicitur primo de rebus; Sic nocere dicitur aqua *l.* 1. *§.* 1. 2. 6. 12. 14. 15. 17. 22. item *l.* 1. *§.* 10. *D. de aqua & aqu. pluv.* & aquæ ductus *l.* 5. *D. ne quid in publ.* & umbra *l* 5. *§. ult. D. de arc. ead.*

Nocere facta hominum dicuntur, eaque illicita ſeu injuria, veluti noxam nocuit ſervus *leg.* 45. *§. ult. D de legat.* 1. *l.* 65. *D. ad Leg. Falcid.* vel etiam licita. Sic nocet exceptio, vel non nocet, id eſt obeſt, obſtat, vel non *l.* 17. *D. de except. l.* 21. *§. ult. D de pact. l.* 55. *D. ad SC. Trebell.* Ne conventio in alia re facta, aliave perſona, in alia re, aliave perſona noceat *l.* 27. *§.* 4 *D. de pact.* Nihil nocet patris exheredatio ad avitorum libertorum bona *l.* 10. *§. ult. D. de bon. libert. l.* 27. *D. eod. tit.* Nocet jusjurandum *l* 28. *D. de jurejur.*

NOCTURNUS, *a*, *um.* Nocturna aqua, & diurna opponuntur *l.* 17. *D. de aqua & aqu. pluv.* Nocturni effractores *l. ult. D. de effract. & expil.* Nocturnus fur *l.* 9. *D. ad leg. Corn. de ſicar. l.* 1. *D. de fur. balnear.* id eſt, noctu deprehenſus, ut loquitur *l.* 4. *D. ad leg. Aquil.* Nocturnæ horæ *leg.* 2. *D. de aqu. quotid.* operæ Paull. *lib.* 2. *Sent. tit.* 18. *§.* 1. Nocturnus propulſator *l.* 1. *C. quand. lic.* Nocturna ſacra Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 23. *§.* 15. ſacrificia *l.* 5. *C. Theod. de pagan.* Nocturnis temporibus *l.* 7. *C. Th. de malef. & mathem.* Nocturni Triumviri, qui incendiis arcendis præerant, de his *l.* 1. *D. de offic. præf. vigil.*

NOLLE. Si redire ad te, cum poſſet, noluit *l.* 17. *§.* 7. *de ædil. edict.* Si ei nubere noluiſſet *l.* 101. *pr. D. de cond. & demonſtr.* Filius, qui ſe nolle adire hereditatem matris dixit *l.* 6. *§.* 1. *D. ad SC. Tertull.*

NOMEN, ut ait Diomedes *lib.* 1. *Gramm. p.* 306. dicitur, quod unamquamque rem monſtret, ac notet, quaſi *notamen*, media ſyllaba per ſyncopen ſubtracta, vel

a græca origine, παρα το ονομα. Tribuitur & perſonis, & rebus. Et perſonis quidem vel Romanis, vel peregrinis ſeu exteris. Romani ferebant nomen, prænomen, cognomen *l.* 1. *D. de lib. & poſth. l.* 21. *§.* 1. *D. qui teſtam. fac. poſſ.* Eaque ſunt tria nomina nobiliorum apud Auſon. in Grypho *v.*80. Sic & Juvenal. *Sat.* 5. *v.* 126.

Si quid tentaveris umquam
Hiſcere, tamquam habeas tria
nomina

Erant tamen gentes Romanæ, quæ cognomina fugiebant, ut gens Maria. Quamvis enim & in hac occurrat M. Marius Gratidianus, is tamen id cognomen a patre naturali M. Gratidio tulit, poſtquam a M. Mario C. fratre fuerat adoptatus Jac. Perizon. *animadv. hiſt. p.* 98. *ſeqq.* Poſterioribus ſæculis Romani aliquando ſex nomina adſumſerunt, & in his duo prænomina, & plura cognomina ob adoptionem, ceu exemplo docuit Thom. Rein. *ad Inſcrip. p.* 463. Ea nomina, quæ ultra cognomen adſcribi ſolebant, *adgnomina* vocant, quo vocabulo ipſe uſus eſt Cicero *de invent. lib.* 2. *c.* 9. ceu adverſus eumdem Perizonium notat Heinecc. Nomen porro gentilitium erat, & commune totius gentis, familiæ, atque adgnationis. Unde ab Halicarnaſſeo *lib.* 3. συγγενικον και πατρονομικον, gentilitium, & paternæ gentis nomen vocatur. Theophilus vero in §.29. *Inſt. de legat.* nomen interpretatur το κυριον ονομα, οιον Τιτιος λεγομεν επωνυμον, οπερ απο ψογυ η επαινυ λαμβανεται. Eſt enim, inquit, nomen proprium vocabulum, ut Titius, cognomen, quod nomini ſubjungitur, & id modo in laudem, modo in vitium ſonat. *Diomed. lib.* 1. *gramm. p.* 306. Nomen proprium eſt gentilitium, id eſt, quod originem gentis, vel familiæ declarat, ut Porcius, Cornelius. Cognomen eſt, quod uniuſcujuſque proprium eſt, & nominibus gentilitiis ſubjungitur, ut Cato, Scipio.

Nomina ſignificandorum hominum gratia reperta ſunt, qui, ſi alio quolibet modo intelligantur, nihil intereſt §. 29. *Inſt. de legat.* Si quis nomen quidem heredis non dixerit, ſed indubitabili ſigno eum demonſtraverit, quod pene nihil a nomine diſtat *l.* 9. §. 8. *D. de hered. inſtit.* Nomen ſuum adſcribere *l.* 22. §. 4. *D. qui teſt. facere poſſ.* Nomen ſuum emtioni accommodare *l.* 4. §. 1. *D. de manumiſſ.* Nomen adſumere *l.* 63. §. 10. *D. ad SC. Trebell.* Famoſa, & turpia nomina *l.* 63. §. 10. *D. ad SC. Trebell.*

Nomen pro perſona ipſa, Ut Nomen curiis addere *l.* 23. *C. de decurion.* militiæ dare *l.* 43. *D. de oper. libert.* vel tradere, ut ait *l.* 43. *C. Theod. de decur.* Alieno nomine *l.* 1. §. 3. *D. de nov. op. nunc. l.* 20. *D. de adp.* In nomen ſuum emere *l.* 2. *D. quand. ex fact. tut.* hereditario, & ſuo nomine experiri opponuntur *l.* 93. *D. de ſolut.* quemadmodum proprio nomine, & ex perſona heredis in *l.* 55. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* Ne ſacro nomini noſtræ pietatis oriatur invidia *l.* 1. *C. Theod. de conduct. & hom. dom. Auguſt.* Suo nomine damnatus *l.* 1. *l.* 4. §. *ult. D. de his qui not. inf.* id eſt, ex ſua perſona. Si præſes provinciæ, nominibus ab alio acceptis, ad Magiſtratus municipales miſerit, ut ſe de nominibus inſtruant ---- utique enim intereſt, utrum ipſi magiſtratus nomina electa dederint præſidi, an ea, quæ ab alio præſes accepit, inquiſierint *l.* 1. §.3. *D. de magiſtrat. conven.* ubi per

per nomina intellige Tutores ipſos, qui dandi ſunt. Nomen infeſtum delatorum *l* 19. *de petition.* orborum nomen pro orbis *l. un. C. Theod. de infirm. pœn. cælib.* Nomina principum laceſſere, i.e. principes ipſos *l. un. C. juſt. & Theod. ſi quis Imperat. maledix.*

Nomen pro profeſſione. Sic qui Chriſtianæ religionis, & nominis dignitate neglecta *l.* 3. *C. Theod. de apoſtat.*

Nomen pro qualitate, aut ſtatu perſonæ, ut Liberorum nomen amittunt adoptivi poſt emancipationem *l.* 4. *D. ſi tab. teſtam.*

Nomen pro cauſa & ratione. Ita ſi peculiari nomine ſervus emerit *l.* 10. *D. de publician. in rem act.* id eſt, ratione peculii. Procuratorio nomine *l.* 3. *D. famil. ercіſc.* Si heres non ſit, a quo fideicommiſſum relictum eſt, ſed alterius nominis ſucceſſor *l.* 5. §. 13. *D. ut in poſſeſſ. leg.* id eſt, qui alio nomine, ſeu alia ex cauſa ſucceſſor ſit, quam hereditaria. Acceſſionis nomine *l.* 27. *D. de ædilit. edict. Nomine* ceſſationis *l.* 1. *D. de operib. publ.* crediti *l.* 4. *D. de reb. cred.* culpæ *l.* 25. §. 8. *D. famil. erciſc.* debiti *l.* 25. §. *ult. D. qui & a quib. manum.* dignitatis *l.* 1. §. 16. *D. de collat. bon.* hypothecæ *l.* 4. *D. de pignor.* legati *l.* 5. §. *ult. D. ut in poſſeſſ. leg.* negligentiæ *l.* 4. *D. de magiſtrat. conven.* operarum *l.* 37. §. 6. *D. de oper. libert.* pignoris *l.* 9. *D. de oper. nov. nunc.* ſervi *l.* 28. *D. de noxal. act.* ventris *l.* 12. *D. de coll. bon. rubr. D. ſi mul. ventr. nom.* i. e. ejus, qui utero eſt.

Nomen pro nota ſeu ſigno rei cujusvis, ſive corporalis, ſive incorporalis. Sic aſſis partes propria nomina habent *l.* 50. §. *ult. D. de her. inſt.* uti & actiones, &c. *Nomen* ſupremum pro teſtamento *l.* 3. *in fin. C. Theod. de apoſtat.*

Nomen etiam debitum, ſeu debiti obligationem ſignificat. Et Juſtinianus quidem *Nomina* utique *fœneratitias cautiones* interpretatur in *l. ult. C. de pact. convent.* cujus ſignificationis rationem exponens Aſc. *in Verrin.* 3. titulos debitorum nomina adpellari, ſcribit ab eo, quod Kalendariis ſolerent eorum, quibus pecuniæ credebantur, nomina perſcribi. Unde & Scævola Nomina ex Kalendario, quæ elegerit filius meus, viginti dare damnas eſto *l.* 34. §. 1. *D. de legat.* 3. Ex qua vocis ſignificatione ductus eſt elegans Bibaculi in Valerium Catonem Grammaticum, qui villa ſua creditoribus ceſſerat, jocus, quem ex Svetonii libro *de illuſtr. gramm. c.* 11. ſubjicit Briſſon.

Mirati ſumus unicum Magiſtrum
Summum grammaticum, optimum poëtam,
Oremus ſolvere poſſe quæſtiones
Unum difficile expedire nomen.

Huc pertinet, quod ait §. 6. *D. de verb. ſignif.* nominis. & rei adpellationem ad omnem contractum, & obligationem pertinere, item *l.* 4. *D. eod. tit.* nominis adpellatione rem (debitam) ſignificari.

Nomen bonum *l.* 26. §. 2. *D. mandat. l.* 1. *D. ad SC. Maced.* Cic. *lib.* 5. *ad* Att. *Ep. ult.* Bono nomine Centeſimis uſuris contentus erat, aut non bono, quatenus quaternas ſperabat. In quo verbo ſcite luſit idem Cicero *lib.* 5. *ad famil. Epiſt.* 6. *ad Sextium.* Nam poſt expoſitam æris alieni, quo premebatur, magnitudinem, ſe tamen hoc conſequutum, ait, ut bonum nomen exiſtimaretur. Ceterum refert Columella *lib.* 1. *c.* 7. Alphium fœneratorem dicere ſolitum, vel optima nomina non adpellando fieri ma-

mala. Idem dicitur *nomen* idoneum *l.* 21. §. 3. *D. de ann. legat. l.* 59. *D. ad leg. Falc.* & paſſim. Huic opponuntur *Nomina* deperdita, & male contracta *l.*16. *D. de adminiſtr. & peric. tut.* item perdita *l.* 40. §. 8. *D. de ſtatulib.* itemque *Nomen* deterius factum *l. ult.* §. 9. *D. admin. rer. ad civit pert.* cujus nempe difficilior exactio eſt propter inopiam debitoris, qui facultatibus lapſus minus ſolvendo eſt. *Nomen* dubium dixit Juvenal. *Satyr.* 7. *v.* 110. Qui venit ad dubium grandi cum codice *nomen*, i. e. debitum, quod eſt in controverſia, ut loquitur *l.* 1. *D. de ſolut.* Male contracta nomina *leg.* 16. *D. de adm. & per. tut. Nomen* incertum *l.* 1. *D. ad SC. Maced.* cui certa nomina opponuntur, apud Cic. *Verr.* 3. Lenta vero *nomina* non mala dixit Seneca *de benef. lib.* 5. *c.* 22. quæ videlicet non quidem deperdita ſunt, ſed ad diem non reſpondent, ſegneſque, & tardos debitores habent.

In *nominibus* pecuniam habere *l.* 5. §. 9. *D. de reb. eor. qui ſub tut.* vel fortunam *l.* 40. §. 8. *D. de ſtatu lib.* item in *nomina* collocare (pecuniam) *l.* 58. §. 8. *D. de admin. & peric. tut.* (vel) nominibus, ut loquitur *l.* 86. *D. de legat.* 3. Quod in *nominibus* eſt *l.* 6. *C. famil. erciſc. l.* 37. *D. de adqu. vel omitt. hered.* Obligatio quoque *nominibus*, id eſt, ſcriptura fieri dicitur §. *un. Inſt. de litterar. oblig.* Plures argentarii, quorum nomina ſimul facta ſunt *l.* 9. *D. de pact.* Duo argentarii, quorum *nomina* ſimul eunt *l.* 34. *D. de recept. arbitr.* Si ex nomine facto petatur *l.* 1. *D. de legat. ann.* De *nominum* obligatione Vid. art. *litteræ.*

Nomen pecuniarum, & contra corporis alicujus *leg.* 18. *D. de pign. act. Nomen* uſurarium, vel non uſurarium *l.* 38. §. *ult. D. de agn. & al. lib.*

Nominum uſusfructus legari poteſt *l.* 3. *D. de uſufr. ear. rer.* quod differt a legato ipſius nominis, de quo *l.* 59. *D. de legat.* 3. *l.* 44. §. 5. *D. de legat.* 1. *Nominis* periculum *l.* 7. §. 6. *D. de admin. & peric. tut.* Huc tandem pertinent phraſes ſequentes

Nomen adgnoſcere *leg.* 36. §. *ult. D. ad municip.* id eſt probare, ut loquitur *l.* 12 §. 15. *D. mandat.* cujus contrarium & recuſare *l.* 47. §. 5. *D. de adminiſtr. & peric. tut. Nomen* collocare *leg.* 58. §. 3. *D. eod. tit.* comparare *l.* 7. *C. de oblig. & act.* confiteri, & confeſſum nomen *l.* 15. §. 9. *D. de re jud.* cui opponitur nomen negare in *l.* 15. §. 9. *D. de re judic.* quod de eo dicitur, qui negat ſe debere, *Nomen* contrahere *l.* 1. *D. de ann. legat. l.* 3. *D. de jur. fiſc. l.* 2. *D. de prox.* convenire, exigereque id, quod debetur *l.* 15. §. 10. *D. de re judic. l.* 5. §. 9. *D. de reb. eor. qui ſub tut.* delegare *l.* 1. §. 12. *D. de collat. bonor.* eligere *l.* 34. §. 1. *D. de legat.* 3. diſtrahere *l.* 4. *D. de hered. vel act. vend.* emere *l.* 3. *D. de hered. vel act. vend.* exigere *l.* 86. *D. de leg.* 3. expungere Plaut. *Act.* 2. *ciſtell. ſc.* 2. facere *l.* 41. §. *ult. D. de fideic. libert. l.* 52. §. 1. *D. de pec. l.* 39. §. 14. *D. de adm. & peric. tut.* legare *l.* 34. *D. de legat.* 3. pignorare *l.* 4. *D. quæ res pign.* perſequi *l.* 5. *D. de pecul. legat.* præſtare *l.* 36. *D. de hered. pet.* probare *l.* 12. §. 15. *D. mand.* vendere *l.* 14. *D. de hered. vel act. vend.* in ſolutum dare *l.* 6. *C. de act. & oblig.* ſuſcipere *l.* 12. §. 15. *D. mand.*

Nomenculator *l.* 7. §. 5. *D. de oper. libert. l. ult.* §. 1.

l. *D.*

D. de liberali cauſ. a nomine calando, qui & nomenclator adpellabatur nomina tranſeuntium, ſalutantium, obviorum domino ſuggerens. Cicero *pro Murena c.* 36. Quid? quod habeo nomenclatorem. In eo quidem fallis, & decipis. Nam ſi nomine adpellari abs te cives tuos, honeſtum eſt, turpe eſt eos notiores eſſe ſervo tuo, quam tibi. Si etiam noris, tamen per monitorem adpellandi ſunt. Cur non ante petis, quam inſuſurravit, aut, quid, quum admoneris, tamen, quaſi tute noris, ſalutas? Soſipater *lib.* 1. *Inſt. grammat. p.* 82. Nomenclator ſine V. dicitur, ut Verrius ait, veluti nominis calator. Eum autem Horatius *lib.* 1. *Epiſt.* 6. hac periphraſi deſignat: Mercemur ſervum, qui dictet nomina. Ex quo Plin. *lib.* 29. *c.* 1. ſcite dixit, alienis oculis adgnoſcimus, aliena memoria ſalutamus. Seneca *lib.* 1. *de benef. c.* 3. Nomenclatori memoriæ loco audacia eſt, & cuicumque nomen reddere non poteſt, imponit. Idem *Epiſt.* 27. Nemo vetulus nomenclator, qui nomina non reddit, ſed imponit, tam perperam, quam ille Trajanos & Archinos perſalutabat. Et *Epiſt.* 19. Alioquin habebis convivas, quos ex turba ſalutantium nomenclator ſuggeſſerit. Quinctilian. *lib.* 6. *c.* 4. Ut Afer ingrato litigatori, conſpectum ejus vitanti, ut foro per nomenclatorem miſſum ad eum. De eo etiam Plutarchus *in Catone*, & *ονοματολογον* vocat.

Nomenculatoribus quoque veteres in librorum adpellationibus ſuppeditandis uſos, indicant verba ejuſdem Senecæ *lib.* 6. *de benef. c.* 33. Iſtos tu libros, quos vix nomenclatorum complectitur, aut memoria, aut manus amicorum exiſtimas eſſe? Adde Barth. *lib.* 52. *adverſ. c.* 10.

Nominare, exprimere nominatim. Nominata conditione nuptiis *l.* 36. *D. de rit. nupt.* *Nominare* heredes *l.* 124. *D. de legat.* 1. quantitatem *l.* 5. §. *ult. D. de re jud.*

Nominare interdum eſt creare *l.* 14. §. 4. *D. de muner. & honor.* nominarique dicuntur, qui ad magiſtratum, decurionatum, tutelam, aliudve quod munus publicum vocantur. Igitur ea vox cadit in Curatorem Reipublicæ *l.* 2. §. 7. *D. adminiſtr. rer. ad civit. pert.* exactores *l.* 3. *Cod. de conven. fiſci debit.* fidejuſſores a tutoribus nominandos *l.* 4. §. *ult. D. de fidejuſſ. tut.* magiſtratum *l.* 11. *l.* 13. *l.* 17. *D. ad municipal.* hujuſque ſucceſſorem *l.* 2. *D. l.* 15. §. 1. *D. eod. tit.* in tutores, quos nominare dicuntur Magiſtratus municipales, qui nomina electa Præſidi dant, & mittunt, ut loquitur *l.* 1. §. 2. *D. de magiſtr. conven.* Dare autem tutores, & nominare, ſeparantur. Si Magiſtratus a tutoribus, ſeu curatoribus, quos tibi dederint, vel nominaverint, ſtipulati ſunt *l.* 1. *C. eod. tit.*

Nominari etiam dicuntur, qui ut conſcii, & participes facinoris a reis adprehenſis indicantur, & deferuntur. Hirtius *de bell. Alexandr. c.* 55. Caſſius eos, qui nominati erant, conſcii cædis, jubet comprehendi. *Nominatus* in homicidio, & incendio *l.* 6. §. *ult. D. de interd. & releg.* Sueton. *in Caligula c.* 26. Quæſtorem ſuum in conjuratione nominatum flagellavit veſte detracta. A latronibus nominati *l.* 2. *D. de bon. eor.* Dum metuunt, ne forte latrones adprehenſi, eos nominent *l.* 1. §. 26. *D. de quæſt.* In quæſtionibus nominatos capitalium criminum *l.* 17. §. 12. *D. ad mun.*

Nominatim expreſſo nomi-

mine. diſerte. Nominatim à patre exheredari filius familias debet, aut heres ſcribi *l.* 26. *D. de liber. & poſthum.* Qui filium in poteſtate habet, curare debet, ut eum heredem inſtituat, vel exheredem eum *nominatim* faciat. Sed non ita de filiabus, vel aliis per virilem ſexum deſcendentibus liberis utriuſque ſexus antiquitati fuerat obſervatum. Nec enim *nominatim* eas perſonas exheredare parentibus, neceſſe erat, ſed licebat *inter ceteros* hoc facere *pr. Inſt. de hered. lib.* id eſt, ut ibi Theophilus explicat *αοριςως, εν τω λεγειν, οι λοιποι εςωσαν αποκληροι*, indefinite dicendo, reliqui exheredes ſunto. Nominatim ergo exheredare, & *inter ceteros* opponuntur, non illic modo, ſed & apud Ulpian. *tit.* 22. *regul.* §. 20. Filius, inquit, qui in poteſtate eſt, ſi non inſtituatur heres, nominatim exheredari debet, reliqui ſui heredes utriuſque ſexus, aut *nominatim*, aut *inter ceteros.* Poſtumus filius nominatim exheredandus eſt, filia poſtuma, ceteræque poſtumæ vel *nominatim*, vel *inter ceteros.* Nepotes, & pronepotes, ceterique maſculi poſtumi præter filium, vel nominatim, vel inter ceteros. Poſtumi per virilem ſexum deſcendentes ad ſimilitudinem filiorum nominatim exheredandi ſunt *l.* 3. *D. de injuſt. rupt. irrit.* Nominatim autem exheredari filius intelligitur, ſi nomen, prænomen, & cognomen dicatur, vel unum ex his *l.* 1. *D. de lib. & poſthum.* Nominatim exheredatus filius & ita videtur, filius exheres eſto, ſi nec nomen ejus expreſſum ſit, ſi modo unicus ſit *l.* 2. *D. eod. tit.* Quod & Servius ad illa Virgilii *lib.* 14. *Æneid. v.* 674. verba: *Et morientem nomine clamat*, notat: *Nominatim* quis exheredari videtur, ſive ita exheredetur Titius filius meus exheres eſto, ſive ita, filius meus exheres eſto, non adjecto proprio nomine, ſcilicet, ſi alius filius non exſtet §. 1. *Inſt. de exher. lib.* Nominatim exheredatus poſtumus videtur, ſive ita dixerit: Quicumque mihi naſcitur, ſive ita ex Seja, ſive ita: Venter exheres eſto. Sed & ſi dixerit poſthumus exheres eſto *l.* 3. §. 5. *D. de injuſt. rupt. irrit.*

Nominatim legatum accipiendum eſt, quod, a quo legatum ſit, intelligitur, licet nomen (ejus a quo legatur) pronunciatum non ſit *l.* 90. *D. de legat.* 3.

Nominatim alteri vel alicui ex dominis ſtipulari communis ſervus dicitur, quum uni ex his proprio ejus nomine adjecto ſtipulatur *l.* 23. §. *ult. D. de adquir. rer. dom. l.* 5. *l.* 7. §. 1. *l.* 30. *D. de ſtipul. ſerv.* vel ubi nomen unius in ſtipulatione poſitum eſt, uti *l.* 31. *D. eod. tit.*

Nominatim ſervi teſtamento manumitti ſecundum Legem Fuſiam Caniniam poſſunt. Nominatim autem manumittere intelligitur hoc modo: Stichus liber eſto. Quum autem obſonatorem, vel qui ex ancilla iſta naſcitur, liberum eſſe volo, ex Orphitiano SCo perinde libertas competit, ac ſi nominatim data ſit. Officiorum enim, & artium adpellatio nihil de ſignificatione nominum mutat, niſi forte plures ſint, qui eo officio deſignantur, tunc enim nomen adjungendum eſt, ut eluceat, de quo teſtator ſenſiſſe videatur Paull. *lib.* 4 *ſent. tit.* 14. §. 1.

NOMINATIO, id eſt, creatio, ut *rubr. & l.* 1. *C. ſi propt. inimic. creat. facta fuer.* Nominationes libellis, vel edictis factæ *l.* 27. *C. de adpell.* Nominatio ad munera *l.* 2. *D. ad munic. l.* 2. *l.* 5. *C. de dec.*

No-

Nominatio in jure Canonico quandoque ſignificat nudam præſentationem, & ita ab electione diſtinguitur, veluti *in C. quod ſicut. 28. de elect. & electi poteſt.* ubi: Cum ex prima electione, quæ facta eſt de tribus, dicenda videtur potius nominatio, nihil juris acquiſitum fuerit nominatis, licite procedi potuit ad electionem regulariter celebrandam &c.

NOMINATOR, qui aliquem ad magiſtratum, tutelam, aliudve munus publicum nominavit *l. 1. C. de decurion. l. 1. C. de ſumt. recuperat. l. ult. C. quo quiſque ord.* quique Creator dicitur *l. 1. §. 7. C. de adminiſtr. rer. ad civ. pert.* Hinc nominatores tutorum ſub *rubr. D. de fidejuſſ. & nominat. tut.* qui cum idoneos eſſe tutores affirmarint, fidejuſſorum vicem ſuſtinent, & ideo *adfirmatores* adpellari videntur in *l. 4. D. eod. tit.*

NOMISMA, vel *numiſma* numus *l. 27. §. 4. D. de aur. arg. leg.* Nomiſmata adulterina *l. 1. C. Th. de falſ. mones.* aurea, vel argentea, quibus pro gemmis uti ſolent *l. 28. D. de uſufr.* vide & *l. 9. §. 4. D. ad exhib. & rubr. C. de vet. nomiſm. poteſt.*

NON pro non ſolum, vel non tantum *l. 11. §. 2. D. de recept. arbitr. l. 9. D. ad leg. jul. de vi publ. l. 4. l. 96. in fin. D. de verb. ſignif. & paſſim.* Notavit hujus ſignificationis exempla quædam Ant. Auguſt. *lib. 2. de emendat. c. 1. p. 1466. Tom. 4. Theſ. jur.* Sic & Cicero, cum alias ſæpe, tum *lib. 4. ad Attic. Epiſt. ult.* loquutus eſt.

Non pro non tam *l. 12. D. de offic. præſid. l. 20. in fin. D. de adquir. vel amitt. poſſeſſ.*

Non pro non plane, non omnino, non ſimpliciter *l. 20. D. de quæſt. junct. l. 9. C. de teſt. l. 4. C. de edendo l. 37. D. fam. erc.*

Non pro non facile *l. 24. l. 34. §. ult. D. de adminiſtr. & peric. tut.*

Non pro non autem, vel nec *l. 4. D. de ſepulcr. viol.*

Non pro nondum *l. 1. C. de pact l. 16. D. de lib. & poſt. l. 2. D. ſi pars hered.* & paſſim.

Non utique pro non tantum *l. 9. D. ad leg. jul. de vi publ. l 41. l. 96. §. 1. D. de verb. ſignif. l. 31. §. 12. de ædil. edict.*

Non nihil pro nihil non *l. 23. §. 3. D. de ædil. edict.* quemadmodum non noxæ dederit, pro noxæ non dederit *l. 22. §. 3. D. de noxal. act.*

Non nihil commoditatis pro plurimum *l. 2. pr. C. de primic. & ſecundocer.*

Non minus inverſa loquendi ratione, de eo, quod tamen minus eſt *l. 3. l. 4. D. de bon. poſſeſ. contr. tab.* non minus ex dolo, quam ex culpa quiſque hac lege tenetur, pro non minus ex culpa, quam ex dolo *§. 4. Inſt. de leg. Aquil.* Similis υςερολογια occurrit in *l. 3. §. 2. D. de incend. ruin. naufr. l. 7. §. 8. D. de pact. l. 22. C. Th. de ſuſcept.*

Non jubere pro inhibere, vetare, prohibere *l. 5. C. Theod. quib. equor. l. 14. C. Theod. D. de oper. publ. Æl. Spart. in Æl. Vero c. 4.* Ælius accepta potione, qua ſe exiſtimaret juvari, Kalendis ipſis Januariis periit, juſſuſque ab Hadriano, quia vota interveniebant, non lugeri. Simili modo *non permittere* dixit Jul. Capitol. *in Maximin. c. 12.* Non tacere pro dicere, vel ſcribere Spartianus *in Ælio Vero c. ult.* Treb. Pollio *in Claud. c. 11.* Vopiſcus *in Tacito c. 12.* Vid. Jac. Goth. *in not. ad d. l. 3. C. Th. quib. equor. uſ.*

Non nolle ſignificat pati, & permittere *l. 3. D. de reg. jur. l. 1. §. 3. D. de tribut. act.* Cicero *lib. 2. ad famil. epiſt. 16.*

Quod

Quod tam fortaſſe non nollem, ſi poſſem ad ocium.

Nonnullus. Non nullam vicem inſtrumentorum obtinere *l.* 29. *D. de probat. junct. l.*26. *§. ult. D. depoſ.*

His verbis *ſi reus non ſolverit, fide tua eſſe jubes?* vero ſimile eſt, id actum, ut quum adpellatus reus non ſolviſſet, vel, antequam adpellaretur, deceſſiſſet, fidejuſſor teneretur *l.*16. *§. ult. D. de fidejuſſ.* Sed & in teſtamento verba hæc: *Si fundum non dederit, centum dato* eodem modo accipiuntur, ſi heres interpellatus non dederit *l.* 24. *D. quand. dies legat.* Ceterum de hac ſtipulatione Si fundum non dederis, centum dare ſpondes? Vide *l.*44. *§. ult. D. de obl. & act. l.*115. *§. ult. D. de verb. obl.* Item de hujuſmodi legato, ſi penum non dederis, centum dato, vide *l.*1. *§.* 8. *D. ad leg. falc.*

NONA officium eccleſiaſticum diurnum, quod hora diei nona peragitur, & decantatur.

Nona etiam eſt pars fructuum nona, ex agrorum cultu perſolvenda. Decima ſcilicet fructus agri eſt eccleſiæ, cujus eſt diſtrictus, nona vero eccleſiæ altari delegatur, intuitu pietatis, ac ſi jure precario ejus olim fuiſſet. *Nonæ*, & *decimæ* ſimul ex prædiis interdum ſolvebantur, eccleſiæ nempe, quorum ea fuerant, quæque ab iis in beneficium, vel precarium data fuerat, ac nonæ quidem jure colonario, *decimæ* vero jure eccleſiaſtico. Nam cum earum eſſent prædia, nulli decimæ alteri eccleſiæ obnoxia erant: Si vero alienarentur, decimæ iis reſervabantur cum nonis Capit. Car. M. *l.*1.*c.*136.

NONÆ dicuntur in Martio, Majo, Junio, & Octobri ſex illi dies, qui primum ſequuntur, in reliquis vero menſibus quatuor tantum dies primum ſequentes Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* Nonæ appellatæ, aut quod ante diem nonum idus ſemper, aut quod ut novus annus Kalendæ Januariæ a novo ſolæ adpellatæ, novus menſis, nova luna nonis. Eodem die enim in urbem ab agris ad regem conveniebat populus. Harum rerum veſtigia apparent in ſacris non alibus in arce, quod tunc ferias primas menſtruas, quæ futuræ ſint eo menſe, rex prædicit populo. Quinto *nonas martias*, in *l.*20. *§.*6. *D. de her. pet.*

NONIANUS, *a*, *um.* Nonianum SCum de colluſione detegenda. Sic enim legendum eſſe in *l. ult. C. de Colluſ. deteg.* adjuvantibus libris ſcriptis exiſtimat Briſſon. præſertim cum Domitiani temporibus factum ejuſmodi SCum, conſtet ex *l.* 1. *D. eod. tit.* cujus principatu Nonium Aſprenatem Conſulatum geſſiſſe, invenimus, a quo probabile eſt nomen ei SCo eſſe impoſitum.

NORMA pro regula præſcripta, ut in *§. pen. Inſt. de Att. tut.*

NOSOCOMIUM deductum a voce νοσος morbus, & κομεω curo. De illo meminit Juſtinianus in *l.* 19. *C. de Sacroſ. Eccl.* Hieron. *ad Oceanum* de epitaphio Fabiolæ. Quæ habere poterat, diſtribuit, dilapidavit, ac vendidit, & in pecuniam congregatum uſibus pauperum præparavit, & primo omnium noſocomion, id eſt languentium villam inſtituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & conſumta langoribus, atque inedia miſerorum membra reſolveret.

NOSEOMUS in *Novell.* 7. *tit.*1. *c.*1. adpellatus is, invenimus, qui præſidet noſocomio.

NOSTER, *a*, *um.* Sæpe dominii, vel alterius cujuſcumque participationis, vel vinculi nota. Sic non ideo minus recte quid noſtrum eſſe vindicabimus, quod abire a nobis dominium ſperatur, ſi

ſi conditio legati, vel libertatis exſtiterit *l. 66. D. de rei vend.* Recte dicimus eum fundum totum noſtrum eſſe etiam quum uſusfructus alienus eſt *l. 25. D. de verb. ſignif.* Jus *noſtrum*, id eſt, proprium populi Romani, quod civile vocatur. Jus enim, quo populus Romanus utitur, jus civile Romanorum adpellamus, & jus Quiritium. Sed quoties non addimus nomen, cujus ſit civitatis, noſtrum jus ſignificamus §. 2. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.*

Noſtri ſæpe adjungitur *Imperatoribus*. Et tunc verba *Imperatores noſtri* aliquando latius accipi debent, & ad omnes, qui rerum potiti ſunt, porrigi, veluti apud Pomponium *l. 239. §. 1. D. de verb. ſignif.* Aliquando ICti eos Cæſares, imperatoreſque intelligunt, quorum ſub principatu valebant, uti Lepidus apud Tacit. *ann. lib. 3. c. 50.* Sæpe audivi principem noſtrum conquerentem. Sic Cæſar noſter, ait Celſus *l. 13. D. de prob.* id eſt Hadrianus, qui ipſe intelligendus eſt in *l. 8. D. de offic. præſid. l. 9. D. ad SC. Tertull. l. 73. §. ult. D. de leg. 1.* Optimi principes noſtri reſcripſerunt, ait Papinianus *l. ult. D. de acc.* id eſt, Severus, & Antoninus Caracalla, & ut in *l. 16. §. 1. D. de his quæ ut indign. l. 11. D. de decur.* Quoties igitur apud Ulpianum legimus: Imperator noſter reſcripſit, Imperatoris *noſtri* conſtitutio, reſcriptum ab Imperatore noſtro conſtitutum, reſcriptumve eſt, toties nobis Antoninus Caracalla in mentem venire debet, ut *l. 33. D. de fideic. libert. l. 33. §. 2. D. de procurat. l. 1. §. 3. D. de calumn.* & paſſim. At apud Paullum in *l. 87. §. ult. de leg. 2.* verba hæc: Poſt litteras Imperatoris noſtri. Item Imperator noſter non ad Antoninum Caracallam, ſed ad Alexandrum Severum Auguſtum pertinent, ut adparet ex eadem *l. 88. §. 3. eod. tit.*

Noſter etiam plerumque non de dominii, aut ſanguinis, ſed profeſſionis ſocietate dicitur. Nam & de his, qui non erant eorumdem temporum æquales, uſurpatur. Sic Cajus noſter, ait Pomponius *l. 39. D. de ſtip. ſerv.* Juſtinianus etiam Cajum, quod ex ejus potiſſimum commentariis Inſtitutiones compoſitæ eſſent, non, quod Chriſtianus fuerit Cajus, ceu Ant. Vaccæ, ipſique Franc. Hotomanno viſum eſt, noſtrum adpellat. Quamvis hic Heineccio Triboniani potius quam Juſtioiani ſtilus videatur. Celſo, & Juliano noſtro placuit, ait Mæcianus in *l. 30. §. 7. D. ad leg. Falc.* Similes occurrunt paſſim loquutiones.

N o t a. Notæ ſæpe ſunt ſigna litterarum celeritatis cauſſa a Tullio Tirone, vel juxta alios, in quibus eſt Dio, a Mæcenate inventa, quorum numerum a Seneca auctum fuiſſe cenſent. Plutarchus in Cicerone σημεῖα vocat, ipſeque Cicero *lib. 13. ad Att. Epiſt. 32.* Quod ad te de decem legatis ſcripſi, parum intellexti, credo, quod διὰ σημείων ſcripſeram Notas autem haſce inde dictas, quod verba, vel ſyllabas præfixis characteribus notent, & ad legentium notitiam revocent. Iſidorus *lib. 1. orig. c. 21.* tradit, additque *c. 22.* quaſdam litteras in libris juris verborum ſuorum notas fuiſſe, quo ſcriptura ceteris brevior fieret, cujus generis aliquot exempla profert, ſubjicitque, has juris notas novitil Imperatores a codicibus legum abolendas ſanxerunt, quia multos per has callido ingenio ignorantes decipiebant, atque ita juſſerunt ſcribendas in legibus litteras, ut nullos errores, nullas ambages adferant, ſed ſequenda, & vitanda aperte demonſtrent. Quo ipſo Iſidorum legem 2. §. *pen. C. de vet. jur.*

jur. enucl. a Juſtiniano latam ante oculos habuiſſe nemo non animadvertit. Sic accipiuntur *Notæ* in *l.*33. §.1. *D. ex quib. cauſ. major. l.*6. §.*ult. D. de bon. poſſ. l.*1. §. 6. *D. de extraord. cognit. l.*40. *D. de teſtam. mil. l.*9. §.1. *D. de her. inſt. l.* 21. §.1. *D. qui teſt. fac.* Feſtus, *nota* nunc ſignificat ſignum, ut in pecoribus, nunc litteras ſingulas aut binas.

Notæ in *l.* 2. *D. de fugitiv.* ſigna, ſtigmata, puncta ſervis ſcripta atque inuſta ſignificant Cicero *offic. lib.*2. thracem compunctum notis threiciis dixit. Et Plin. *in panegyr. cap.*34. Exſanguem & ferream frontem nec quidquam convulnerandum præbeant punctis, & notas ſuas rideant. Græco ſtigmatum verbo utuntur Imperatores in *l.*3. *C. de fabricens.* Stigmatum quoque notas dixit Sueton. *in Caligula c.*32.

Nota metaphorice pro labe, & macula exiſtimationis, pudoris, famæ ponitur, ſeu pro ignominia, ut Feſtus interpretatur. Sic nota aſperſa *l.*17. §.*ult. D. de jure patron.* calumniæ nota *l.*6. *C. ad leg. jul. de adult.* nota exheredationis *l.* 1. §. 5. *D. de adſign. libert.* & alibi. Removere eum nota *l. ult. D. ubi pupill. educ.* ubi & nota dignus. Notæ cauſſa *l.*18. *D. de lib. & poſtum.* vel gratia, ut in *l.*47. *D. de bon. lib.* id eſt conſilio notam adſpergendi. Nota Judaica fœdare, i. e. circumcidere *l.* 22. *C. Theod. de judæis.* *Notum* evadere *l.* 1. §.6. *D. de poſtul.* effugere dicit *l.* 2. *D. de obſeq. parent. & patr.* inurere *l.* 1. *C. Th. de inoff. teſt.* ſuſtinere *l.* 11. *C. Th. de infirm. his quæ ſub tyran.* Nota laborare *l.* 2. *D. de his, qui not. inf.* Servus notæ extremæ *l.* 15. §. 44. *D. de injur.* Hujus notæ homo *l.*44. §. 5. *de rit. nupt.*

Notæ alias deprehenſionem ſententiæ, ſeu opinionis alicujus alienis ſcriptis adjectam ſignificant. Sic ex nota Marcelli conſtat *l.*10. *D. de caſtrens. pecul.* Unde *notæ* adpellantur alienis ſcriptis corrigendi ampliandive cauſſa inſertæ a Jureconſultis opiniones & ſententiæ. Ita hoc verbum intelligendum eſt in *l. un. C. Theod. de reſponſ. prud. l.*6. *C. de vet. jur. enucl.*

NOTABILIS, *e*, plerumque pro infami accipitur, ut in *l.* 5. §.2. *C. ad leg. jul. maj. l.* 3. *C. Th. de exſequut. & exact.* In turpitudine notabiles *l.* 1. §. 5. *D. de poſtul.*

NOTABILITER. Ea quæ notabiliter fiunt *l.* 15. §. 26. *D. de injur.* i.e. quæ fiunt notabilia, ſeu notam merentia, aut quibus nota aliqua alteri aſpergitur.

NOTARE, obſervare, indicare, docere. Herennius Modeſtinus & notando, & diſputando bene & optima ratione decrevit *l.* 18. §. 26. *D. de mun. & honor.* Notavimus ſupra *l.*7. §.5. *D quod vi aut cl.* *Notare* in libris noſtris ICti dicuntur, qui alterius ſcriptis opiniones ſuas adſuunt & adnexant, vel improbandi reprehendendique cauſſa, vel addendi de ſuo. Ita quod utpote probabile, non notant *l.* 17. §. *ult. D. de hered. inſt.* Non immerito Julianus a Marcello notatus eſt *l.* 9. §. *ult. D. quod met. cauſ.* Quæ ſententia Juliani recte a Marcello notata eſt *l.* 42. *D. de adquir. vel omitt. hered.* Paullus *lib.* 4. Juliani digeſtorum notat *l.* 11. *D. quod met. cauſ.* Quintus apud Labeonem notat *l.* 7. §. 7. *D. de dol. mal.* Hujuſmodi formæ loquendi paſſim occurrunt.

Notare etiam eſt infamiæ ignominiæque notam inurere *l.* 1. §. 6. *D. de poſtul.* Factum lex notat *l.*43. §.12. *D. de rit. nupt.* *Notare* ignominia *l.* 6. §. 3. *D. de* de-

decur. infamia *l.42. D. de injur.* ignominiæ pœna *l. ult. C. ut lit. pend* calumnia *l.4. D. de accuſ.*

NOTARIUS a notis, quibus aliorum verba, ac ſermonem excipiebat, nomen traxit. D. Auguſtin. *lib.2. de doctrin. Chriſt.* Ex eo genere, ait, ſunt etiam notæ, quæ, qui didicerunt, proprie jam Notarii dicuntur. Quæ poſtrema verba credibile eſt, Iſidorum ex eo deſcripſiſſe, & in *lib. 1. orig. c. 21.* tranſtuliſſe.

Notarii ergo in *l. 41. D. de mil. teſt. l.41. §.3. D. de fideic. libert. l. 1. §. 6. D. de extraord. cogn. l. ult. C. de commun. ſerv. manumitt. l.26. C. de pignor. l. pen. C. qui pot. in pign.* & apud Quinct. *lib. 7. c 1.* & Lamprid. *in Diadum. c.9.* ſunt, qui notis loquentium verba celeriter excipiebant. Eleganter autem Notariorum genituram Manilius *lib. 14. aſtron. v. 197.* expreſſit his verbis.

Hic & ſcriptor erit velox, cui littera verbum eſt,
Quique notis lignum ſuperet, curſumque loquentis.
Excipiens longas nova per compendia voces.

Hoc ita exprimit Auſonius. Puer notarum præpetum. Et Martialis nondum lingua ſuum, dextra peregit opus. Caſſiodor. in *pſalm. Notarium* interpretatur, qui velociter verba ſuſcipit, & citius audita tranſcribit. Alias *tit. C. de prim. & notar.* Verbum hoc pro Secretario Principis uſurpatur. Lamprid. *in Alex.* Eum Notarium, qui falſum cauſſæ brevem in Conſilio Imperatoris retuliſſet, inciſis digitorum nervis, ita ut numquam poſſet ſcribere, deportavit. Spartian. in *Diadumen.* Iſtæ litteræ per notarium proditæ, illi puero multum obfuiſſe dicuntur. Plin. in *Epiſt.* Ad latus notarios cum libro & pugillaribus. Animadvertit Heineccius, Notarios ſæculo quarto dici conſueviſſe *exceptores*, iiſque in primis uſos eſſe Præſides ad conficienda acta, ceu ex inſtituto docuerunt Valeſius *ad Ammian. Marcell. lib 17. p.129. &* Jo: Columbus *ad Lactant. de mortib. perſequu.. c.46.*

NOTHUS. Feſtus Pompeius, Nothum ajunt Græci natum ex uxore non legitima vocant, qui apud nos ſpurio patre natus dicitur, quod Servius Tullius, qui Romæ regnavit, natus eſt ex concubina, Spurius Tullii tribulis. Quinctil. *lib. 3. c. 8.* Νοθον, qui non ſit legitimus, græci vocant. Latinum rei nomen, ut Cato quoque in oratione quadam teſtatus eſt, non habemus, ideoque utimur peregrino. Thomas Magiſter φυσικος υιος, ο εκ πορνειας γεγονως τινι ω εναντιον ο γνησιος, ω παλιν εναντιον ο νοθος, ον λεγουσιν υιοθετον: Naturalis filius ex ſtupro natus, cui opponuntur legitimus, & huic rurſum nothus, quem υιοθετον vocant. Nothi iidem igitur ſunt, qui in *Nov. 74. & 89.* naturales dicuntur. Quo differunt a ſpuriis. Vide in voce *Spurius.*

NOTIFICARE eſt notum facere in *l. 5. §. 2. D. de jur. immun.*

NOTIO. *Notionem* accipere poſſumus, & cognitionem, & Juriſdictionem. Sunt verba Ulpiani in *l.99. D. de verb. ſignif.* Proinde idem ad edictum Prætoris *de re judicata*, in quo ait Prætor, *cujus de ea re juriſdictio eſt.* Melius, inquit, ſcripſiſſet, *cujus ea de re notio eſt.* Etenim notionis nomen etiam ad eos pertinere, qui juriſdictionem non habent, ſed habent de quavis alia cauſſa notionem *l.5. D de re jud.* Verba ergo, *is cuius ea de re notio eſt*, & in magiſtratus, & in alios quoſcumque, qui ſuper aliqua re cognoſcunt, cadunt. Hinc *Noti* eſt præ-

prætoris *l.* 3. §. 3. *D. de liber. exhibend.* principis *l.* 10. §. 1. *D. de adpell.* Rectoris provinciæ *l. ult. C. de lib. exhib.* alias præſidis provinciæ *in l.* 6. *C. quom. & quand. jud.* quæ & præſidialis notio dicitur in *l. ult. C. de vi bon. rapt.* itemque notio præfecti Urbis in *l.* 1. §. 4. *D. de offic. præf. urb.* ubi notio ad cauſas, & animadverſiones capitales refertur Cic. *in orat. pro Dom.* ſcribit, omnem eſſe notionem Pontificum, cum quis adoptatur, quæ cauſſa cuique ſit adoptionis. Notio propria *l.* 2. *C. de juriſd.* id eſt non mandata. Notio publica *l.* 9. *C. Th. de adult.* Notionem accommodare *l. ult. C. de liber. exhib.* exhibere *l.* 6. *Cod. quomod. & quand. jud.* præſtare *l.* 59. §. *ult. D. de re jud.*

Notitia, peritia, ſcientia, cognitio, ſic

Notitia caſtrenſis *l.* 8. *D. de caſtrenſi pecul.* Divinarum atque humanarum rerum notitia *l.* 10. *D. de juſtit. & jur.* pro philoſophia, vide in voce Juriſprudentia. Sunt quidem tutores, qui rei notitiæ gratia dantur *l.* 14. §. 1. *D. de ſolut.* id eſt quia rerum pupillarium notitiam habent, ſeu, quia illis pupilli negotia nota ſunt, hujuſmodi erant liberti, qui patronorum filiis idcirco tutores dabantur, quod notas haberent pupillorum facultates, vireſque, & onera patrimonii tenerent. Quo ſpectant *l.* 1. *C. de peric. tut. l.* 14. §. 6. *D. de ſolut. l.* 1. §. 6. *D. de tutel. & rat. diſtrah. l.* 5. §. 11. *D. de reb. eor qui ſub tut.*

Notitia ab Imperatoribus recentioribus vocatur brevis, ſeu libellus, in quo deſcriptio officialium adminiſtrationiſque cujuſque continetur *l.* 1. *C. de offic. præf. prat. Afric. l. un. C. de excuſ. art. l.* 5. *C. de adv. diverſ jud. l. pen. & l. ult. C. de diverſ. off. l.* 1. *C. Th. de diverſ. brevib.* Hinc qui de ſtatu Imperii tractat, liber *Notitii Imperii Romani* inſcribitur, utitur hoc vocabulo D. Gregorius *lib.* 7. *epiſt.* 23. *lib.* 6. *epiſt.* 23. *lib.* 10. *epiſt.* 47.

Notoria pro elogiis, & judiciis, quibus crimina ad magiſtratus deferuntur *l.* 6. §. 3. *D. ad SC. Turp. l.* 7. *C. de acc. l.* 31. *C. Theod. de epiſc. & cler. Notoriam* eodem ſenſu non modo B. Auguſtinus, ſed & Apulejus *lib.* 7. *de aſin. aur.* uſurpat. Sed ille, ait, qui commodum falſam de me notoriam pertulerat. Trebellius Pollio in *Claud. c.* 17. Nihil me gravius accepit, quam quod notoria tua intimaſti, Clodium parentem, amicumque noſtrum, inſinuatis ſibi falſis pleriſque, graviter iraſci. De hoc non optimæ latinitatis vocabulo vide Car. Du-Freſne *Gloſſ. m. d. & infim. lat.* Cujac. *lib.* 7. *obſ. c.* 33. Turneb. *lib.* 15. *adverſ. c.* 26. Caſaubon. *ad Trebell Poll. Claud. c.* 17. Salm. *not. ad Vopiſc. Aurel. c.* 36. Ducker. *de lat. vet. juriſc. p.* 424. Non differre Notorias ab iis, quæ Tertullianus *ad Nation. lib.* 1. *c.* 2. elogia adpellat, obſervavit Jac. Gothofr. in notis ad hunc locum *p.* 70. vide ſupra in voce *Elogium.*

Notorius, *a, um.* Nunciatores, qui per notoria indicia produnt, notoriis ſuis adſiſtere jubentur *leg.* 6. §. 3. *D. ad SC. Turp.*

Notorium (crimen) eſt, de quo presbyter canonice condemnatur *c.* 7. *de cohabitat. clericor.* Crimen ejusdem Presbyteri uſque adeo publicum fuerat, & notorium, quod nullus inficiationi locus penitus exiſtebat, utpote cujus univerſæ viciniæ populus teſtis erat. — cum nimirum ſi crimen notorium exiſtebat, non erat illi indicanda purgatio, ſed in eum condemnationis ſententia promulganda *c.* 15. *de*

de purgat. annon. Si crimen eorum ita publicum eſt, ut merito debeat adpellari notorium, in eo caſu nec teſtis, nec accuſator audiendus, cum hujuſmodi crimen nulla poſſit tergiverſatione celari. Si vero publicum eſt non ex evidentia, ſed ex fama, in eo caſu ad condemnationem eorum ſola teſtimonia non ſufficiunt, cum non ſit teſtimoniis, ſed teſtibus judicandum, ſunt verba Innoc. Papæ III. in *c.8.de cohabitation. clericor.* ex quibus intelligimus hic notorium proprie accipiendum eſſe, quod publicum eſt ex evidentia, nec tantum ex fama. Si etiam parentela eſſet publica, & notoria abſque judicio Eccleſiæ, ab ea (uxore) ſeparari non potuit, ait Alexand. Papa III. in *c.3. de divort.*

Notus, *a, um. Notum* facere *l* 4. *C. de diſtr. pign.* habere *l.* 1. §. 3. *de Ædil. edict.* Notiſſimi juris eſt *l.* 4. *C. Si reus, vel accuſ. mort.* Servus male notus *l.* 15. §. 44. *D. de injur.* Notæ nequitiæ homo *l.* 3. §. 4. *D. de cond. & dem.*

Novalis, *e.* Novalis, interprete Paullo, eſt terra præciſa, quæ anno ceſſavit, quam Græci *νεαχὸν* vocant *l.* 30. §. 2. *D. de verb. ſignif.* Varro *de ling. lat. lib.* 4. Ager reſtibilis, qui reſtituitur, ac referitur quotquot annis, contra qui intermittitur, a novando *novalis*. Feſtus Novalis ager, novæ relictus ſementi Iſid. *lib.* 15. *orig. c.* 13. Novalis ager eſt primum proſciſſus, ſive qui alternis annis vacat novandarum ſibi virium cauſſa Plin. *lib.* 18. *c.* 19. Novale adpellat, quod alternis annis ſeritur in hoc proſcindendum, ut interim requieſcat.

Novalia etiam dicuntur agri novi cæſis ſilvis ad culturam redacti. Qui ex ſilva novale faciunt *l. ult. D. de term. mot.* Serv. in *Virgil. eclog.* 1. *v.* 71. ad verba: *Hæc tam culta novalia*, inquit, nova rura, quæ per ſingulos annos renovantur per ſemina, vel etiam Novalia dicuntur, unde Silva tollitur. Idem Servius in 1 *Georg. v.* 71. ad verba: *Tonſas ceſſare novales*: Dicimus, ait, & has novales, & hæc novalia Proprie novales ſunt arva, primum proſciſſa, & primum ſegetem ferentia. (Adde Car. Du Freſne *Gloſſar. med. & infim. latin. hac voce*) Novale intelligit Innoc. Papa III. in *c.* 21. *de verb. ſignif.* agrum de novo ad cultum redactum, de quo non exſtat memoria, quod aliquando cultus fuiſſet.

Novare proprie eſt novum, vel recens facere, immutare, iterare, *ut l.* 1. *D. nihil innov. adpell.* & *l. un. C. Th. de obl. equ.* At Juriſconſultis propria eſt illa vocabuli notio, qua novare eſt prius debitum in aliam novam obligationem transferre, & transfundere *l.* 27. *D. de pact. l.* 4. 5. 6. 7. & 8. §. 1. *l.* 14. 20. & 21. *D. de novat. l.* 72. §. 1. *D. de ſolut.* & apud Paull. *lib.* 5. *ſent. tit.* 8. §. 1. Sic *Novare* actionem *l.* 13. *D. de nov.* cauſſam judicati *l.* 2. *C. de exſequ. rei judicat.* peculiaria debita *l.* 34. *D. de nov.* obligationem *l.* 22. *D. eod. tit.*

Novatiani a Novatiano Romæ Urbis præsbytero exórti, qui adverſus Cornelium Cathedram Sacerdotalem conatus eſt invadere, hereſim inſtituit, nolens apoſtatas ſuſcipere, rebaptizans baptizatos *cap.* 38, §. 33. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3. Novatianorum mentio eſt in *l.* 2. 59. & 65. *C. Th. de heret. l.* 6. *C. Th. ne ſanct. baptiſm. l.* 5. *C. Juſt. de her. & manich.*

Novatio eſt prioris debiti in aliam obligationem, vel civilem, vel naturalem transfuſio atque translatio, hoc eſt, quum

ex præcedente cauſſa ita nova conſtituitur, ut prior perimatur. Novatio enim a *novo* nomen accepit, & a nova obligatione *l. 1. D. de novation.* Triplex autem Novatio eſt, prima, cum unius perſonæ obligatio in alterius perſonæ obligationem novatur, tunc *delegatio* in ſpecie dicitur *l. 11. D. eod. tit.* altera cum alterius generis obligatio in verborum obligationem novatur, tertia cum verborum obligatio in alteram formam commutatur, id eſt, cum ei adjicitur, vel detrahitur *l. 1. & 2. D. eod. tit.* Alio reſpectu novationem duplicem ſtatuunt, voluntariam nempe, & neceſſariam, hanc per litis conteſtationem fieri volunt *arg. l. 29. D. de nov.* per quam quaſi contrahunt: Verum etſi iis conteſtata ſit, manet tamen prior obligatio priorque actio, niſi quod ex temporali fiat perpetua, & procurator dominus litis. Hinc admodum impropria hæc locutio eſt. Vid. Lud. Aug. Wurffel. *Jurispr. defin.* §. 721. *in not.* Omnes res in novationem tranſire poſſunt *l. 39. D. de novat.*

Novelletum. Si novelletum in fundo factum ſit *l. 6. D. de impenſ. in res hered. fact.* Eodem vocabulo & Cajus uſus eſt *l. 39. pr. D. de hered. pet.* Utroque loco impenſis utilibus accenſentur, quæ in novelletum factæ ſunt, adeoque Novelletum dicitur locus arboribus novellis, vel vitibus conſitus eadem forma, qua olivetum, quercetum, palmetum. Sane *novellare* eſt novas vineas plantare apud Colum. *lib. de arbor. c. 6.* Hein.

Novellum dixit Alphenus *l. 8. D. de fund. dot.* Novellum ſucciderat, hoc ut novellum reſtitueret. Hoc, Heineccio notante eſt adjectum, adeoque pro re ſubintelligendum ſubſtantivum aliquod, veluti *arboretum*, vel *olivetum*, uti & Alber. Gent. *ad l. 31. D. de verb. ſignif.* exponit.

Novellus, *a*, *um*, recens. Novella conſtitutio Leonis *l. 25. C. de teſtam.* Zenonis *l. 29. C. de inoff. teſt.* lex *l. 160. Cod. Th. de decur.* matricula *l. ult. C. Th. de agent. in reb.* profeſſio *l. 15. C. Th. de jur. fiſc.* religio *Arnob. lib. 2. adverſ. gent.* ſecta *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit. 15. §. 3.* ſuperſtitio *l. 3. C. Th. de his, qui ſup. relig.* Novellum opus *l. 6. C. Theod. de oper. publ.* ſtatutum *l. 9. C. Th. de metall.* vinum *l. 25. C. de erogat. milit. annon.*

Novellæ κατ' ἐξοχὴν adpellatæ ſunt Juſtiniani conſtitutiones, ut quæ codicis editionem ſequutæ ſunt. Quod & Paulus Warnefrid. *in Juſtiniano*, & *lib. 1. Hiſt. Langob. c. 25.* notat. Sæpiſſime a Græcis interpretibus vocantur νεαραι μετα τον κωδικα, & ab ipſo Juſtiniano *Novell. 66. & in conſt. de novo codice faciend.* Exſtant & legum novellarum Theodoſii, Valentiniani, Marciani libri. Conſtantinus Harmenopul. *lib. 1. c. 1.* Εισι δε νεαραι, αι παρα των κατα νομους βασιλεων νεαι διαταξεις, προς τας ανακυπτουσας υποθεσεις γινομεναι, id eſt, ſunt vero novellæ, novæ conſtitutiones, quæ ab Imperatoribus poſt leges latas de ſpeciebus novis obvenientibus factæ ſunt.

November menſis navigationi ſubtractus *l. 3. C. Th. de naufr.*

Noverca dicitur uxor liberis ex alia uxore natis *l. 4. §. 6. D. de grad. & adfin.* Paullus quærens, quomodo Noverca intelligatur, ut ſciamus, quas non liceret uxores ducere: Quidam, ait, Novercam per ſe patris uxorem intelligunt. Sed[illegible]od ad hanc cauſſam: verum eſt [illegible]ec avi uxorem, nec proavi d[illegible]ci poſſe *l. 14. §. 4.*

§. 4. *D. de rit. nupt.* Feſtus: Noverca dicitur, quam quis, ſublatis liberis, novam uxorem ducit, arcendæ familiæ gratia, id eſt, coercendæ: vel (ut alii legunt) adcreſcendæ. Sponſa patris mei Noverca non proprie dicitur *l.* 12. *D. de rit. nupt.* Novercæ locum habet patris adoptivi uxor *l.* 14. *D. eod. tit.* Novercam prohibitum eſt ducere, quia matris loco eſt §. 7. *Inſt. de nup.*

NOVERCALIS, *e.* Novercalibus delinimentis, inſtigationibuſve corrupti parentes plerumque maligne circa ſanguinem ſuum inferunt judicium *l.* 4. *D. de inoff. teſtam.*

NOVISSIMUM. Vid. *novus.*

NOVISSIME, id eſt, poſtremo, ultimo loco. Ut Noviſſime Pomponius ſcribit *l.* 13. §. 6. *D. quand. dies legat. ced.* Si merces tuæ cum ea nave perierunt, in qua noviſſime vectæ ſunt *l. ult.* §. 1. *D. de leg. Rhod.* id eſt, in quam translatæ ſunt ex ea, in quam prius illatæ fuerant.

NOVIT. *Noviſſe.* In teſte, qui latine non noverat *l.* 20. §. *ult. D. qui teſt. fac. poſſ.*

NOVITAS decurionum pro novis decurionibus *l.* 23. *C. de decurion. l.* 54. *C. Th. eod. tit.*

NOVITIUS, *a, um.* Novitius ſervus *l.* 17. *D. de Ædilit. edict. l.* 21. *D. de negot. geſt.* Præcipiunt Ædiles, ne veterator pro novitio veneat ... ut ecce plerique ſolent mancipia, quæ novitia non ſunt, quaſi novitia diſtrahere, ad hoc ſcilicet, ut pluris vendant *l.* 37. *D. de Ædil. edict.* Quotiens quis mancipia invecta profeſſus non fuerit, ſive venalia, ſive uſualia, pœna commiſſi eſt, ſi tamen novitia mancipia fuerint, non etiam veterana. Sunt autem veterana, quæ anno continuo in urbe ſervierint, novitia autem mancipia intelliguntur, quæ annum nondum ſervierint *l. ult.* §. 3. *D. de publican. & vectig.* at Venuleius in *l. ult.* §. 2. *D. de Ædilit. edicto.* Servus, ait, tam veterator, quam novicius dici poteſt, ſed veteratorem, non ſpatio ſerviendi, ſed genere & cauſſa æſtimandum, Cælius ait; nam quicumque ex venalitio novitiorum emtus, alicui miniſterio præpoſitus ſit, ſtatim eum veteratorum numero eſſe; novitium autem non tyrocinio animi, ſed conditione ſervitutis intelligi. Hanc legem Zaſius *Antinom. n.* 23. eum Ulpian. in *d. l.* 37. *D. eod. tit.* conciliat, quod Venuleius de ſervo in genere, Ulpianus in ſpecie loquitur.

Novitius monachus, qui nondum eſt profeſſus religionem. Non debet ante triennium recipi ad profeſſionem, ſi ſit ſervus, aut uxoratus, alias poteſt recipi *XVII. qu.* 2. *c. ſi quis & c. monaſteriis XIX. qu.* 3. In multis deferendum eſt novitiis, ne ratione nimiæ auſteritatis, ut minus radicati retrocedant *XXV. qu.* 3. *c. quod ſcripſi.*

NOVUS, *a, um,* recens, aliud, ita novæ ædes *l.* 9. *D. quib. mod. uſusfr.* novum beneficium *l.* 12. *D. ad SC. Trebell.* Novus videtur homo eſſe ſervus, inter vivos manumiſſus, ſi in ſervitutem reciderit *l.* 27. §. 1. *D. de adim. & transfer. leg.* id eſt, alius homo, ut *l.* 98. §. 8. *D. de ſolut.* Alias *Novus homo,* & novi homines apud Romanos dicebantur, qui nullis majorum imaginibus, & nobilitate commendabantur, aditumque ad amplitudinem, & nobilitatem poſteris ſuis perfecerant, ut M. Cato Cenſorius, qui patre ignobili natus, ipſe novus poſteritati ſuæ nobilitatem reliquit: quemadmodum & Cicero de Lege agraria loquens, ſe ipſum adpellat novum hominem.

Plutarch. *in Cat. maj.* novos homines adpellatos ſcribit, qui non ex genere commendationem haberent, ſed ex ſe primum cognoſci inciperent.

Novum jus antiquo & veteri, velut quod ex LL. XII. Tabularum proficiſcitur, opponitur *l. 1. D. de hered. petit. l. 91. D. de regul. jur.* Tacit. *lib. 2. annal. c.* 30. Callidus & novi juris repertor, de Tiberio SCum vetus eludente. Ubi *novum jus* eſt iniquum, æque ac in *l. 1. §. 1. D. quod quiſque jur. in al. ſtat.*

Novæ leges in *l. 7. §. 1. D. de capit. minut.* intelliguntur, quæ poſt LL. XII. Tab. latæ ſunt, eoque nomine Juliæ & Papiæ leges ſignificantur *l. ult. D. de regul. Caton.* Sed & ad quaſcumque recens latas leges ea adpellatio pertinet *l. un. D. de condict. ex lege.*

Novum opus facere videtur, qui aut ædificando, aut detrahendo aliquid priſtinam faciem operis mutat *l. 1. §. 11. D. de nov. oper. nunc.* Qui autem vetus ædificium fulcit, novum opus non facit, ſed veteri ſuſtinendo remedium adhibet *d. l. 1. §. 13. D. eod. tit.* Quid novum opus nunciare, & novi operis nunciatio, videſis in voc. *nunciare*, & *nunciatio.*

Novæ tabulæ adpellantur, quibus publice propoſitis æs alienum obæratis remittebatur. Earum fit mentio apud Cic. *lib. 2. de offic. c. 23. in Catilin.* 2. 8. *& lib. 5. ad Attic. Epiſt. ult.* Cæſ. *lib. 3. de bell. civ. c.* 1. Sen. *lib. 1. de benef. c.* 4. Quinct. *declam.* 334. Suet. *in Jul. c.* 42.

Novum quandoque opponitur ei, quod auditum jam & cognitum eſt. Hinc formulæ frequentes: Non novum *l. 19. §. 1. D. de Ædil. edict. l. 47. D. de manum. teſt.* Neque enim novum, aut incognitum eſt *l. 48. D. eod. tit.*

Novum interdum non opponitur ei, quod antiquum, ſeu cognitum, ſed quod frequens, & uſitatum eſt. Ita pœna parricidarum dicitur nova *§. 6. Inſt. de judic. publ.* quæ tamen antiquiſſima, & more majorum inſtituta *l. 9. pr. D. ad Leg. Pomp. de parr.* Sic nova ratione *l. 32. §. 18. D. de don. int. vir. & ux. §. 3. Inſt. quib. ex cauſſ. man. lic.* Eodem ſenſu (articulus *do ut des* dicitur novus in *l. 22. D. de praeſcr. verb.*

Noviſſimum, extremum, ultimum, poſtremum ſignificat. Varro *de ling. lat. lib. 5.* A quo etiam extremum quoque dici noviſſimum cœptum vulgo, quod mea memoria, ut Ælius Gallus, ſic ſenes aliquot, nimium novum verbum quod eſſet, vitabant, cujus origo, ut a vetere vetuſtius, ac veterrimum, ſic a novo declinatum noviſſimum. Quæ verba ex eo citat Gell. *lib. 10. c. 21.* atque Ciceronem eo verbo uti noluiſſe, quod non probaret. Verum fallitur Gellius. Apud Ciceronem enim *pro Roſcio Comœd. cap.* 11. legimus: Qui ne in noviſſimis quidem erat hiſtrionibus. Uſum & aliis locis eo vocabulo Ciceronem, alioſque bonos auctores ex inſtituto oſtenderunt Muret. *Comm. in Catull. p.* 22. Andr. Schott. *lib. 3. nodor. Cic. c.* 17. Franc. Florid. *Sabin. lect. ſubceſiv. lib. 1. c. 2.* & Radulph. Forn. *lib. 3. rer. quotid.* Sic noviſſima clauſula ſtipulationis *l. 19. D. jud. ſolv.* Noviſſimi codicilli *l. 88. §. 8. D. legat. 2.* Noviſſimo loco *l. 20. D. de hered. inſt.* Noviſſimum judicium *l. 2. C. de codicill. l. 3. C. quemadm. teſt. aper. l. 9. C. de collat.* id eſt ultimæ voluntatis diſpoſitio extrema. Si Noviſſimo tempore impleri poteſt conditio *l. 5. D. de her. inſt.* ideſt, ultimo vitæ tempore.

Noviſſima ſupplicia *in Nov. 14. pref.*

præf. de Lenonibus, ubi omnia noviſſima ſuſtinere ſupplicia, *πασων εχατας υπομενειν ποινας*, non ſignificat mortis naturalis pœnam, ſiquidem *ibid.* lenones dicuntur in corpore ſupplicium ſuſtinere, & a civitate expelli. Etſi alias Julianus ultimum ſupplicium eſſe mortem ſolam interpretatur in *l.* 21. *D. de pœn.* quæ audienda eſt naturalis *arg. l.* 28. *D. eod. tit.*

NOX. More Romano dies a media nocte incipit, & ſequentis noctis media parte finitur *l.* 8. *D. de fer.* Poſt ſextam horam noctis *l.* 5. *D. qui teſt. fac. poſſ.* id eſt, poſt mediam noctem. Nocte *l.* 22. *§. ult. D. eod. tit.* idem quod *noctu*. Nox geminat cuſtodiam *l.* 1. *C. Juſt. & Th. de cuſtod. reor.* id eſt, nocte geminatur cuſtodia.

NOXA. Id vocabulum tria ſignificare tradit Salm. *de mod. uſur. p.*888. primum damnum, ut quum ſervus dicitur noxam dediſſe, deinde peccatum, ſeu delictum, ut quum eum noxam commiſiſſe dicimus, denique pœnam, ſeu ſupplicium, ut quum noxæ dari, vel dedi fertur.

Noxa & *noxia* a nocendo. Utrumque vocabulum ita diſtinguit Juſtinianus, quod *noxa* ipſum, quod nocuit, corpus, *noxia* delictum, quod quis commiſit, denotet *pr. Inſt. de noxal. act.* eademque legimus *l.* 1. *D. ſi quadr. paup. fec.* Nec abnuit uſus veterum auctorum. Nam *Ter. Eunuch. Act.* 5. *ſc.* 2. *v.* 13. Unam hanc noxiam omitte, ſi aliam admiſero, occidito. Plaut. *Muſtell. Act.* 5. *ſc.* 2. *v.*56. Quid gravaris? quaſi non eras jam aliam commeream noxiam. Et ita paſſim alibi. Feſtus: Noxa ponitur pro peccato, aut pro peccati pœna, quum lex jubet noxæ dedere pro peccato. Noxia apud antiquos damnum ſignificat, ſed a poëtis ponitur pro culpa. Serv. in *lib.* 1. *Æneid. v.* 41 ad hæc verba: *Unius ob noxam, & furias Ajacis Oilei*, noxam, inquit, pro noxia. Et hoc intereſt inter noxam, & noxiam, quod noxia culpa eſt, id eſt, peccatum, noxa autem pœna. Cajus etiam in Comment. XII. Tab. noxiæ adpellatione omne delictum contineri ait *l.* 238. *§. ult. D. de verb. ſignif.* quamvis eo loco multæ editiones *noxæ* præferant. Sed tamen non raro neglectum iſtud diſcrimen animadvertimus. *Noxa* enim plane etiam maleficium, & peccatum qualecumque denotat; non modo in jure noſtro *l.* 45. *§.* 1. *D. de legat.* 1. *l.* 4. *l.* 32. *D. de noxal. act.*

Noxæ dare *l.* 69. *D. de ſolut. l.* 9. *§.* 4. *D. de dol. mal. l.* 7. *§.* 1. *D. quod vi aut cl.* & dedere *l.* 11. *D. de noxal. act. l.* 1. *§.* 15. *D. de vi & vi arm.* ob noxam dedere Liv. *lib.* 21. *c.* 30. in noxam dedere *l.* 1. *§.* 11. *D. ſi quadrup. paup. fec.* item noxam dare *l.* 7. *§.* 1. *D. quod vi aut cl.* id eſt corpus ipſum, quod nocuit. Hoc autem tam de ſervo, qui nocuit, quam de animali dicitur. Si enim ab his nocitum ſit. Dominus hominem, animalve vivum tradit ei, cui damnum erat illatum, niſi damni æſtimationem præſtet per *d. l.* 7. *D quod vi aut cl.* & Paul. *lib.* 2. *Sent. tit.* 30. *§.* 7. Noxæ olim dabantur non ſolum animalia, non ſolum ſervi, ſed & filii familias *l.* 5. *pen. D. de oblig. & act. l.* 3. *§.* 4. *D. de liber. homin. exhib.* immo & filiæ familias *§. ult. Inſt. de nox. act.* Magnum tamen hac in re inter ſervos, liberoſque intercedebat diſcrimen. Liberi enim homines noxæ dati ſerviebant quidem, ſed non erant ſervi, Quinctil. *Inſt. orat.* 7. 3. & *declam.* 311. Cujac. *obſerv.* 13. 9. Hinc ſi tantum adquiſitum per eos eſſet, quantum

damni dederant, manumittendi erant, quamvis nulla interpoſita eſſet, uti in mancipatione, fiducia. Papinianus *apud auctor. Collat. Leg. Moſ. & Rom.* Manumiſſi quoque non erant libertinæ conditionis, ſed ingenuitatem recuperabant, non ſecus ac filii a parente venumdati. Quinctilian. *Inſt.* 5. 10. Hæc ex Heineee. *Antiqu. Rom. ad Inſt. lib.* 4. *tit.* 8.

Noxa caput ſequitur *l.* 41. *D. de furt. l.* 17. §. 1. *D. de injur. & paſſim.* quo intelligitur noxalem dari actionem adverſus quemcumque ſervi delinquentis poſſeſſorem §. 1. *Inſt. de noxal. act.* Manumiſſum autem ſervum poſt delictum, & ante litis conteſtationem, ipſum eſſe conveniendum per *l.* 4. *C. an. ſerv. pro ſuo fact. l.* 15. *D. de condict. furt.*

Noxa ſolutus *l.* 72. §. 5. *D. de ſolut. l.* 45. §. 1. *D. de legat.* 1. *l.* 3. *D. ſi famil. furt. fec.* & paſſim, id eſt, qui noxali judicio ſubjectus non eſt. Ergo ſi noxam commiſit, nec permanet (*ſi eſt ſublata*) noxa ſolutus videtur *l.* 17. §. 17. *D. de Ædil. edict.*

Noxæ aliæ ſunt publicæ, quæ nempe publice coerceri ſolent, ut loquitur *l.* 21. §. *ult. D. de evict.* de his quoque *l.* 101. *D. de verb. ſignif.* Aliæ privatæ, quæcumque committuntur ex delictis, non publicis criminibus, ex quibus agitur judiciis noxalibus *l.* 17. §. 7. *D. ædil. edict.*

Noxæ deditio *l.* 2. §. 16. *D. de vi bonor. rapt.*

Noxam accipere l. 17. §. 2. *D. de uſufr.* i. e. damnum. *Noxam* committere *l.* 32. *D. de noxalib. act.*

Noxa vel noxia aliquando rixam vel jurgium notat, ut apud Auſonium *in Sechnopegn. v.* 32. Sæpe in conjugiis fit noxia, ſi nimia eſt dos. Vide Cujac. *in lib.* 4. *reſponſ.* Papiniani *in l.* 26. §. *ult. D. de pact. dotal.* Similis locus eſt apud Claudian. *lib.* 1. *de laud. Stilich.* & apud Manil. *lib.* 2. *Aſtronom. v.* 280. Diligerent alia, & noxas bellumque moverent.

Noxalis, *e.* Noxales actiones, quales ſunt, quæ non ex contractu, ſed ex noxa, atque maleficio ſervorum adverſus nos inſtituuntur, quarum actionum vis & poteſtas hæc eſt, ut ſi damnati fuerimus, liceat nobis deditione ejus corporis, quod deliquerit, evitare litis æſtimationem *l.* 1. *D. de noxal. act.* Si ſervus ſua voluntate id admiſerit, competere noxale, ut in ceteris maleficiis *l.* 7. §. 5. *D. de arbor. furt. caeſ.* ubi ſua voluntate ſignificat, non voluntate, aut juſſu Domini, qui hoc in caſu non liberaretur ſervum noxæ dando.

Per ſe autem nullæ ſunt *noxales* actiones. Neque enim hoc proprium eſt ſpeciale certæ alicujus actionis nomen, ſed qualitas quædam, accedens actionibus, quæ ex admiſſis ſervorum adverſus dominos inſtituuntur, veluti noxalis Aquiliæ actio *l.* 9. *D. de noxal. act.* de dolo noxalis *l.* 16. *D. ad exhib.* furti noxalis *l.* 22. *D. commod. &c.* quæ diverſæ actiones dicuntur *noxales*, quibus is, qui non nocuit, dominus nempe nocentis convenitur, & ita ſeparantur a *directis*, quibus convenitur ipſe, qui nocuit §. 5. *Inſt. de noxal. act.*

Noxales actiones conſtitutæ ſunt, aut legibus, aut edicto prætoris. Legibus, veluti *furti* lege XII. Tabularum, *damni injuriæ* Lege Aquilia, edicto prætoris, veluti *injuriatum, & vi bonorum raptorum* §. 4. *Inſt. de noxal. act.* Eodem modo noxalia interdicta ob delictum ſervorum; quos in poteſtate habemus, adverſus nos competunt, puta, ſi quem vi dejecerunt, vel vi aut clam opus fecerunt *l. ult. D. de interdict.* No-

Noxalis quoque adpellatur actio, quæ ob pauperiem datur *l.* 1. §. 12. *&* §. 24. *D. ſi quadrup. paup. fec. & pr. Inſt. eod. tit.* vid. *pauperies*.

Noxalis cauſſa *l.* 4. §. *ult. D. de noxal. act.* noxale judicium *l.* 5. *D. eod. tit.* Interdum abſolute *noxali* agere, & agi dicunt, id eſt noxali judicio *l.* 21. §. *ult. l.* 28. *D. eod. tit. l.* 4. *D. ſi ex noxal. cauſſ.* Similem locutionem notavimus ex *l.* 7. §. 5. *D. de arb. furt. caeſ.*

Noxia, *æ*, damnum, delictum. Noxiam nocere *l.* 4. *D. de noxal. act. l.* 45. §. 1. *D. de legat.* 1. idem quod noxiam committere *l.* 1. *D. ſi quadrup. paup. fec.* §. 5. *Inſtit. de noxal. act.* vide in voce *noxal.*

Noxius, *a, um.* Noxius facinoris ſervus *l.* 3. §. 12. *D. de SC. Silan.* id eſt, reus facinoris. Noxii Manichæi *l.* 35. *C. Th. de heret.* Noxium ſervum dicere *l.* 1. *pr. D. ſi famil. furt. fec.* i. e. noxæ reum.

Nubere proprie dicitur mulier viro, quæque uxor dicitur *l.* 23. *D. de condit. inſt. l.* 17. *D. de ann. legat.* quod ſponſæ, dum viro tradebantur, nubere, hoc eſt, velare capita ſolebant Cicero *in Or. pro Cœlio*: Cui cum ex ampliſſimo genere in familiam clariſſimam nupſiſſet &c. Ab hujus verbi ſupino *nuptum* formatæ ſunt loquutiones *nuptum* collocare *l.* 41. §. 7. *D. de legat.* 3. dare *l.* 11. §. *ult. D. quod falſ. tut. auct.* & *inuptui l.* 59. *l.* 62. *D. de rit. nupt.*

Peſſima ſignificatione vir nubere dicitur *l.* 31. *C. ad. Leg. Jul. de adult. l.* 3. *C. Theod. eod. tit.* qui alteri viro ſuccumbit. Vide Tacit. *lib.* 15. *annal. c.* 37. de Nerone uni ex contaminatorum grege Pythagoræ nubente, Suet. de eodem, *c.* 29. Apud bonos auctores, Heineccio notante, nubere viri non dicuntur ſenſu honeſtiori, niſi per jocum de viris uxoriis, quos immodicus amor mulierum ſuarum ſub jugum miſit. Et eo ſenſu Martial. *lib.* 8. *epigr.* 1. Uxori *nubere* nolo meæ. Eſt tamen, ubi & in bonam partem verbum hoc accipitur de viro uxorem ducente, quemadmodum & ducere de femina *l.* 3. *C. ſolut. matrim.* Non Marcell. *c.* 2. *n.* 175. Nubere veteres non ſolum mulieres, ſed & viros dicebant, ita ut nunc Itali dicunt. Pomponius *in Pannucreatis* apud eumdem; ſed meus frater major, poſtquam vidit me inde ejectum domo, nupſit poſterius dotatæ vetulæ, varicoſæ, Afræ. Addi poteſt Barth. *lib.* 6. *adverſ. c.* 14. Frequens in primis hic verbi uſus eſt in Capitularibus: Si quis viduam uxorem duxerit, & poſtea cum filiaſtra ſua fornicatus fuerit, ſeu duabus ſororibus nupſerit *capitul.* 5. §. 168. Ut hi, qui uxores dimittunt, non nubant Capitular. *lib.* 6. §. 63. Adde *lib.* 6. *capit.* §. 55. *&* 91. unde deſumtus eſt *Canon.* 23. *tit.* 11. Vide infra *nuptiæ*.

Nubilis ætas *l.* 10. *D. de cond. & dem.* id eſt viri potentis virginis.

Nucleus. Olivarum *nuclei*, quibus ad nullam aliam rem, niſi ad comburendum poſſit uti, vel ſi qui alii nuclei *l.* 55. §. 1. *D. de legat.* 3. vide & *l.* 167. *D. de verb. ſignif.*

Nudare plerumque metaphorice eſt ſpoliare, vel privare, ut in *l.* 3. *C. Theod. ad leg. jul. repetund. l.* 1. *C. Juſt. eod. l.* 1. *C. Theod. de queſt.*

Nudari dicitur de naufragiis. *Nudatæ* res propter jacta *l.* 4. §. *ult. de leg. Rhod.* id eſt, involuero ſuo evolutæ. Sed & ii, qui paſſi naufragium ſpoliantur, nu-

nudari dicuntur *l. ult. C. Th. de naufr.*

Nudare etiam eſt animi ſui ſenſus, & conſilia prodere. Poſt nudata utriuſque intima *l.* 3. §. 1. *D. de recept. arbitr.* Sic & Livius *lib.*31. *c.* 48. Ætoli defectionem nudabant.

NUDITAS, id eſt inopia, vel egeſtas in *l.*12. *l.*13. *C. Th. de bon. proſcript.*

NUDUS, *a*, *um*, metaphorice pro bonis exuto *l.* 7. *D. de capite minut.*

Nudus etiam eſt vacuus, ut nudi culpa *l.*2. *C. Th. de emendat ſervor.*

Nudum pro *mero* frequentiſſime Icti uſurpant. Sic nuda adſeveratio *l.* 14. *C. de probation.* Nudo animo Paul. *lib.* 5. *Sent. tit.* 2. §. 1. Nuda cautio *leg.* 2. §.6. *D. de jud.* id eſt, ſola promiſſio ſine ſatisdatione ibid. *Nudus* conſenſus, id eſt, ſolus, ſine verbis, litteris, ſcriptura *l.* 52. §. *ult. D. de oblig. & act. l.*14. *D. locat.* & alibi paſſim. *Nuda* conteſtatio *l.* 20. *D. ad municipal. Nuda conventio*, interdum eſt, quæ placiti ſine ſtetit, ut loquitur *l.* 27. *C. de locat.* quæ nullum negotium geſtum, ſive ϭυναλλαγμα in ſe habet. Vide & *l.* 15. *D. de præſcr. verb.* Interdum vero *nuda conventio* eſt, quæ ſolo, & nudo conſenſu nititur abſque ulla rei traditione. Ita pignus contrahitur non ſola traditione, ſed etiam nuda conventione *l.*1. *pr. &* §. 1. *D. de pignor. act.* hoc eſt ſola conventione, ut loquitur *l.*44. §.5. *D. de uſurp.* per pactum conventum, quum quis pactus eſt, ut res ejus propter aliquam obligationem ſirt hypothecæ nomine obligatæ *l.* 4. *D. de fid. inſtr.* Nudum factum *l.* 51. *D. de verb. oblig.* id eſt ſolum. *Nuda* indulgentia *l.* 1. *pr. D. und. cogn.* Nuda interrogatio, quæ non ſit per tormenta, vel corporis dolorem ad eruendam veritatem *l.*15. § 41. *D. de injur. Nudum* jus Quiritium, id eſt merum *rubr. C. de nud. jur. Quirit. toll.* Nudum nomen ſui heredis *l.* 2. §. 8. *D. ad SC. Tertull.* id eſt, inane & ſine re, ut in *l.*3. *C. de inoff. donat.*

Nuda pactio, quum nulla ſubeſt cauſſa præter conventionem, hujuſmodi pactio obligationem cum actione conjunctam non parit, ſed exceptionem *leg.* 7. §. 4. *D. de pact.* Nudum *pactum*, quod vetus Gloſſarium ψιλον vertit, intelligitur merum, & ſolum placitum, quod abſque aliquo negotio geſto, aut cauſſa aliqua ſubſiſtente intervenit. Ex *nudo* pacto jure noſtro actionem naſci non poſſe, ait *l.*27. *C. locat. l.*10. *C. de pact.* & Paull. *lib.*2. *Sent. tit.*14. §.1. Romanorum nempe philoſophia non ferebat, ut aliquis e ſola promiſſione, verbiſque ſæpius indeliberatis obligaretur; inde ſi civis Romanus tale quid feciſſet, ei, cui promiſſum aliquid erat, formulam nullam dabant Pontifices abſque formula vero actio intentari nequibat. Ergo actio ex promiſſione non dabatur. Ne vero induei te in eam ſententiam patiaris, pactorum valorem omnino abhorruiſſe Romanos. Si quis impleverat promiſſum repeti, quod erat datum, non poterat. Non igitur pacta damnarunt Romani, ſed formulas actionum his ſaltim non accommodarunt, ſi nullum admixtum eſſet negotium geſtum, nullaque ſubeſſet cauſſa ſubſiſtens. Vide Wurff. *jur. defin.* §.143.

Nudum pactum alio ſenſu dicitur, non quod nullum ei ſit admixtum negotium, nullaque ſubſit cauſa, nullaque ei jure civili ſit accommodata actio, ſed reſpective nudum dicitur ratione hujus illiuſve facti, quod pacto alias non nu-

nudo adjectum non fuit. Et ita accipe pactum nudum in *l.* 20. *C. de pact.* ubi: Traditionibus dominia rerum non nudis pactis transferri dicuntur: Ibi, inquam, nuda pacta eo reſpectu dicuntur, quo deeſt traditio, etſi alias nuda non eſſent. Emtionem enim & venditionem contractum eſſe conſtat, nec nudam conventionem, quippe ei accommodata eſt actio cognomina *emti* aut *venditi*; nec minus certum eſt, dominium ante traditionem ad emtorem non tranſire §. 3. *Inſt. de emt. vend.* Sententia igitur Legis hæc eſt: Sola conventione quantumvis alias veſtita, nec nuda dominium non transferri, ſed acceſſiſſe oportere traditionem. Ita quod Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 12. §. 9. ait: Ex nuda pollicitatione nulla actio naſcitur, intelligendum eſt de pacto, quod nudum priore ſenſu dictum eſt. Sed aliter intelligenda eſt nuda pollicitatio in *l.* 10. *pr. D. de his quæ ut indign.* Sive chirographum eo nomine dederit, ſive nuda pollicitatione repromiſerit. Id eſt, ſive ſola pollicitatione, nec dato chirographo. Nam ex ſtipulatu datam actionem, nec proinde conventionem ejus nominis nudam fuiſſe, nemo neſcit.

Nuda poſſeſſio, quæ non habet mixtam proprietatis cauſſam *l.* 22. §. 1. *D. quod met. cauſ.* Add. *l.* 8. *D. de uſu, & uſufr. leg.*

Nudum præceptum probabili nulla cauſſa adjecta *l.* 114. §. 14. *D. de legat.* 1. *l.* 38. §. 4. *l.* 93. *D. de leg.* 3.

Nuda promiſſio, ſive pollicitatio ſtipulationi opponitur in *l.* 19. §. 1. *D. de Ædil. edict.* Alibi *nuda* promiſſio cautioni adverſatur *l.* 63. §. 4. *D. pro ſoc.*

Nuda proprietas, a qua uſusfructus abeſt *leg.* 33. *D. de rei vend.* ſeu abſcedente uſufructu, ut loquitur *l.* 8. *D. de uſu & uſufr. legat.* ita accipe nudæ proprietatis dominum in *l.* 35. *D. de rei vind.*

Nuda ratio, ubi aliquid quaſi debitum in rationes refertur, quum tamen nulla debiti cauſſa præceſſerit *l.* 49. §. *ult. D. de pecul.* vide & *l.* 26. *D. de donat.*

Nuda repromiſſio ſatisdationi opponitur in *l.* 1. §. 5. *de ſtipul. prætor.* & *l.* 56. *D. de evict.*

Nuda traditio, quæ juſta, & ad dominium transferendum habili & idonea cauſſa non nititur *l.* 31. *D. de adquir. rer. dom.* Nuda venditio pro ficta *l.* 55. *D. de contrah. emt.*

Nuda verba apud Paull. *lib.* 1. *Sent. tit.* §. 1. ſunt communia & vulgaria, non certa & concepta.

Nuda voluntate in *l.* 3. §. *ult. D. de adim. vel transfer. legat. l.* 1. *l.* 15. §. 1. *D. de teſtam. milit. l.* 1. §. 4. *D. de adſign. lib.* idem eſt ac ſine ſolemnibus in *l.* 1. *D. de rer. permut. l.* 3. *D. de reſcind. l.* 1. *C. quand. lic. ab emt. diſc.* & ſola conventione.

Nudæ voluntatis quid eſſe dicitur in *l.* 17. *D. commod.* ad quod quis nulla obligatione adſtringitur.

Nuda quoque voluntas ea dicitur, quæ nihil præſtat Sen. *lib.* 6. *benef. c.* 10. Beneficium nuda voluntas non efficit. Sic nudæ voluntatis mendacio *l.* 1. *C. de colluſ. deteg.*

Nudus uſus, id eſt ſine fructu *l.* 1. *D. de uſu & habit.*

NUGATORIUS, *a*, *um*. In res nugatorias temporibus conſumptis *l.* 17. §. 14. *D. de Ædil edict.*

NULLATENUS in *Clementin. c. un. tit. de ſequeſtr. poſſeſ.* id eſt, nequaquam.

NULLUS, *a*, *um*, qui non eſt in rerum natura. Ita ſi nullus ſit *l.* 1. *D. de hered. vel act. vend. Terent. Andr. Act.* 2. *ſc.* 4. *v.* 20. Nullus ſum, id eſt perii.

Nullum eſſe jure civili dicitur, quod

quod inutile eſt, ſic nulla actio, etiam quæ exceptione repellitur *l.7.* §.8. *D. de dol. mal.* aut quæ propter inopiam adverſarii inanis eſt *l. 6. D. eod. tit.*

Nullum,quod jure non valet, nec conſiſtit, ut nullum fideicommiſſum erit *l.* 41. §. 2. *D. vulg. & pupil. ſubſtit.* legatum *l.*75. §. 1. *D. de legat.* 1. *Nullum* teſtamentum in ſpecie dicitur, in quo quid peccatum adverſus leges de perſona teſtatoris, vel de libertate voluntatis ejus, vel de ſolemnitate interna proditas. Hinc teſtamentum filii fam. vel in quo liberi ſui præteriti, ipſo jure nullum eſt per *l.*1. *D. de injuſt. rupt. irrit.* injuſtum vero vocatur,in quo omiſſæ ſolemnitates internæ *per d. l.* 1. & ita utrumque differt ab *rupto*, *irrito facto*,de quibus in iis vocab. infra.

Nullius eſſe res dicuntur, quæ in nullius privatim bonis ſunt, ſed jure gentium omnibus vacant, & occupanti conceduntur *l.* 51. *D. de contrah. emt.* §. 5. §. 12. *Inſt. de rer. diviſ.* Alias *nullius* eſſe dicuntur, quæ in patrimonio, commercioque hominum non ſunt, veluti res ſacræ, ſanctæ, religioſæ §. 7. *Inſt. eod. tit.*

Num pro an *l.* 7. §. *ult. D. commun. divid.* Num non id eſt, an non *l.* 25. §. 15. *D. de hered. pet.*

Numa Rex,de quo in *l. un. D. de off. quæſt.*

Numarius, *a*, *um*, id eſt pecuniarius. Ita *Numarii* judices apud Cic. pro *Cluent. c.* 17. ſunt, qui de re pecuniaria cognoſcunt. Sed apud Sueton. *in Domitian. c.* 8. ita vocantur, qui venales ſententias habent, qui per ſordes jus dicunt, qui pecuniam ob rem judicandam capiunt. Quo ſenſu idem Cicero *in Verr.* 3. *c.* 57. Numarium judicium vocat, quod acceptis pecuniis exercetur. At *numarios judices* in *l. un. C. publ. læt. nunc.* perperam a Briſſonio legi animadvertit Heineccius, ſive ſequamur vulgatam lectionem, ſic ſe habentem: *hoc ſine immodico pretio nunciari excipique ſancimus*, *actum eſſe caſtiſſimum*, *indigentibus non numerariis eſſe præbendum*, *judices ſtatuimus eſſe ſullicitos*, ſive ſequamur Cujacium, qui in *Comm. ad lib.*12. *C. p.* 114. *Tom.* 2. *operum*, textum fide Codicis Theodoſiani, & MSC. ita reſtituit: *Gerulum jubemus eſſe caſtiſſimum, judices numarios eſſe prohibemus.* Sunt autem *judices numarii*,qui pro judicio rei novæ & latæ numos poſcunt.

Numaria pœna *l.* 10. §. 2. *D. de recept. arbitr.* quæſtio *l.* 2. §. 1. *D. de jur. fiſc.* res *d. l.* 2.

Numen ait Feſtus,*quaſi nutus Dei, ac poteſtas dicitur.* Sic metu divini *numinis l.* 8. §. 1. *D. de condit. inſtitut.* At numinis nomen paſſim etiam ſibi arrogant Imperatores in reſcriptis ſuis, veluti *l.* 34. *C. de adpell. & conſult. l* 2. *C. de tempor. & repar. adpell.* Quo loquendi genere ſæpe Imperatoribus blanditur Symm. veluti *libro* 10. *Epiſt.*12. 23. 27. 30. 35. 41. 52. 53. 55. 57. & 58. Quod Proſper Aquitanicus ridet libro *de promiſſ. & prædict. c.*7. immo & ipſi Imperatores *l.* 1. *C. Th. de imagin. imperial.* Vide ſupra in voce *Divus.*

Numerare pro computare. Ita annus numerari dicitur ex die quodam, vel tempore in *l. 6. D. de cal. l.* 48. *D. de jur. dot.*

Numerare pro habere, accenſere, rationem habere. Ita inter ſeniores numerari *l.* 63. §. *ult. D. de legat.* 3. Emancipatæ filiæ tutelam numerari inter onera ait *l.* 15. §. 16. *D. de excuſat.*

Numerare etiam eſt pecuniam dare, vel in ſolutum, vel alio modo, Ut numerare dotem *l.* 41. *D.*

D. ſolut. matrim. In debitum numerare *l. 44. D. de ſol.* donationis cauſa pecunia numerata *l. 33. §. 1. D. de donat.* Numerare pretium *l. 25. §. 1. D. de uſufr.* vide infra *Numeratus, a, um.*

NUMERARIUS. Numerarii dicebantur, qui in officio præfectorum prætorio, conſularium, præſidum, ducum, magiſtri officiorum, nec non in ſcholis numeros agebant, rationes, & chartas adminiſtrabant tractabantque, ut loquitur *l. 6. C. Th de numerar.* vide & Nov. Theod. *de offic. & numerar. præfect.* Eos chartarum notitiam habuiſſe, ait *l. 7. C. Theod. de numerar.* Iſid. *lib. 9. orig. c. 3.* numerarios vocatos ſcribit eos, qui publicum numerum ærariis inferunt. *Numerariorum* corpus in *l. 1. C. Th. de primicer. notar.* Numerarii & Magiſtri eorum *l. 8. Cod. Th. de numer. actuar. & ſcrin.* Et ita numerarios accipe *l. ult. C. de privil. ſcholar. l. ult. C. de num. l. ult. C. de fabr. l. 1. C. de apoch. publ. l. ult. C. de exſequut. & exact.*

Valentinianus autem, & Valens tandem conſtituerunt, ut qui *Numerarii* adpellari conſueverunt Conſularium ac præſidum dumtaxat, hi *tabularii* in poſterum vocarentur *l. 2. C. de numerar.* Eaque de cauſſa Tribonianus *l. 4. C. eod. tit.* ad hæc verba: *In provinciis ſingulis duo numerarii collocentur*, de ſuo addidit, *qui & tabularii*, ut adparet ex *l. 12. C. Th. eod. tit.* Similiterque in *l. 13. C. de ſuſcept. præp.* his verbis: *duos tabularios*, adjeciſſe eum, *ſeu numularios*, liquet ex *l. 31. C. Theod. eod. tit.* An *numerariorum* mentio ſit in *l. un. Cod. publ. lætit. nunc.* vide ſupra in voce *Numarius.*

NUMERATIO pro computatione, ut numeratione millium paſſuum facta *l. 2. §. 2. D. quis ordo in poſſ.* id eſt dinumeratione, ut *l. 1. D. qui ſatiſd. cog. §. 15. Inſt. de excuſ.* *Numeratio* pro datione in ſolutum, & ita accipe hoc verbum in *l. 44. D. de ſolut.* Sed & numeratio dotis, ut in *l. C. de dot. caut.* & ejus quod mutuo creditur, ut in *l. 19. D. de reb. cred.* his verbis: Non omnis numeratio eum, qui accipit, obligat.

Numeratus, a, um, pecuniæ nomine non ſolum numerata pecunia, ſed omnis res continetur *l. 222. D. de verb. ſign.* ubi numerata pecunia intelligitur, quæ numis conſtat. Ita Colonus, qui ad pecuniam numeratam conduxit *l. 25. §. 6. D. locat.* Eodem ſenſu pecuniam numeratam accipe in *l. 1. §. 1. D. de aur. arg. legat. l. ult. D. de adim. leg. l. 66. D. ſolut. matr. l. 59. D. de legat 3. l. 44. D. de ſol. l. 6. D. de jur. delib.*

Numerata pecunia pro ea, quæ vel in ſolutum data, vel etiam in creditum, quo pertinet *non numeratæ pecuniæ* exceptio *§. 1. Inſt. de except.* ſeu de pecunia minime numerata, ut eſt in *§. un. Inſt. de litterar. obligat.* quam exceptionem Theophilus *ibid.* τὴν τῆς ἀναργυρίας παραγραφὴν exponit. Ibi ea locum habet, ubi quaſi credita pecunia petitur. Quum autem ex præcedente cauſſa debiti in chirographum quantitas redigitur, non requiritur, an tunc, quum cavebatur, numerata ſit, ſed an juſta cauſſa debiti præceſſerit *l. 5. Cod. de non numerat. pecun.* Exceptio hæc recte opponitur intra biennium a reo, quem actor convenit ex chirographo, vide *d. l. 5. 8. & 14. pr. C. eod. tit.* & ea devolvitur in agentem onus probandi pecuniam fuiſſe numeratam per *l. 3. & 10. C. eod. tit.* Etiam poſt biennium elapſum ut

per

perpetua opponi poteſt, ſi intra bienniunt proteſtatione querelave coram magiſtratu interpoſita, qui ſcripſit, teſtatus fuerit, ſe pecuniam haud accepiſſe per *l.* 8. 9. & 14. §. 4. *C. eod. tit.* alias biennio elapſo reus in caſſum opponet hanc exceptionem, etiam ſi onus probandi in ſe ſuſcipere velit §. *un. Inſt. de litt. oblig. l.* 8. & 14. *pr.* & §. 3. *C. de non num. pec.*

In *numerato*, & in nominibus habere ſeparantur, ut *l. ult. D. de donat.*

Numerius *Nigidius.* Solemne nomen in formulis actionum, & ſtipulationum, uti Aulus Agerius, Cajus, Sejus, Titius, Mævius *l.* 16. *D. de excuſ. tut.* Id pronomen unica littera N. exprimi ſolebat. Numerius autem, teſte Varrone apud Non. Marc. *c.* 4. §. 319. dicebatur, qui cito naſcebatur. Nam *numero* idem erat veteribus ac cito, vel celeriter. Feſtus in *Numerius* auctor eſt. Numerii prænomen neminem patritiorum tuliſſe, ante Fabium illum, qui unus ex clade familiæ poſt Etruſcum bellum ſuperfuerit, quique Otacilii Maleventani filiam ob inſignes divitias ea lege duxerit, ut qui ex ea primus natus eſſet, Numerius adpellaretur. *Nigidius* quoque notum ſatis gentis Romanæ nomen eſt, ex qua in primis enituit P. Nigidius Figlus, vir doctus, & Ciceronis amicus, de quo Macrob. *lib.* 2. *Saturn. c.* 12. Ceterum elegans eſt obſervatio Petri Pithoei *ad auctor. collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 11. §. 6. juriſconſultos veteres plerumque ficto Auli Agerii nomine in actionibus, Numerii Nigidii in exceptionum formulis uſurpaſſe, *Hein.*

Numerosus, *a, um.* Numeroſa juſſio *l.* 5. *C. Theod. de heret.* Numeroſæ provinciæ *in Conſtit. Juſt. de confirm. Inſt.* Numeroſis reſcriptis *l.* 1. *Cod. in quib. cauſſ. in integr. reſt.* id eſt multis.

Numerositas Curialium *l.* 3. *C. Theod. quemadm. muner. civil.* id eſt, multitudo.

Numerus. Numero conſtare, conſiſtere, continerive dicuntur ea corpora, quæ adnumerantur, ut pecunia *l.* 28. *D. de judic. l.* 2. §. 1. *D. de reb. cred. l.* 1. §. 1. *D. de obl. & act.*

Numero dividi, & ex ſpecie dividi, differre intelligimus ex iis Juliani verbis: Cum ſpecies ſtipulamur, neceſſe eſt inter dominos, & inter heredes ita dividi ſtipulationem, ut partes corporum cuique debeantur. Quoties autem genera ſtipulamur, *numero* fit inter eos diviſio. Veluti cum Stichum & Pamphilum (*quod exemplum eſt caſus prioris*) quis ſtipulatus, duos heredes æquis partibus reliquit, neceſſe eſt utrique partem dimidiam Stichi & Pamphili deberi, (*& tunc diviſio fit ex ſpecie.*) Si idem duos homines (quod exemplum eſt caſus poſterioris) ſtipulatus fuiſſet, ſinguli homines heredibus ejus deberentur *l.* 54. *pr. D. de verbor. obl.* hoc eſt, cuique homo ſuus debetur, & ita diviſio eſſet ex *numero*, non ex *ſpecie.* Papin. porro in *l.* 117. *D. eod. tit.* ait: Si *centum homines, quos ego hereſve meus elegiſſet*, ſtipulatus antequam eligerem, duos heredes relinquero; *numero* dividitur ſtipulatio; diverſum erit ſi jam electis hominibus ſucceſſerint. Quibus verbis Ictus ſignificat, priori caſu ab uno herede quinquaginta homines, ab altero totidem alios eligi poſſe, caſu vero poſteriori diviſionem ex ſpecie eſſe faciendam ita, ut uterque ſingulorum partem dimidiam habeat. Similiter Ulpianus in *l.* 29. *in. fin. D. de ſolut.* ait: Quod in nu-

numero conſiſtit, in numis, oleo, ac frumento, & ſimilibus, quæ communi ſpecie continentur, adparet hoc actum, ut numero dividatur obligatio. Vide *l.* 15. §. *ult. D. de oper. libert.* Pro *numero* temporis *l.*3. §.2. *D. de re mil.*

In *numero* eſſe & haberi dicuntur tam perſonæ, quam res, & quælibet corpora, id eſt loco eſſe, vel locum obtinere. Ita perſonæ, quæ in numero parentum liberorumve ſunt *l.*53. *D. de rit. nupt.* De rebus: Æſtimatio rerum, quæ mercis numero habentur *l.* 40. *D. de fidejuſſor.* In eo numero eſſe, & *in ea cauſſa eſſe*, idem valent *l.* 206. *D. de verb. ſignif.* Acetum quod vini numero fuit *l.*1. & 3. *D. de tritic. vin. ol.* ita veſtis numero in *l.* 26. *D. de aur. arg. legat.*

Numerus etiam catalogum militum ſeu breviculum, quo militum nomina continentur, ſignificat, recentiores Imperatores *matriculam* vocant. Ita ſi quis militum ex alio munero translatus *l.* 1. §. *ult. D. de bonor. poſſeſſ. & teſtam. milit.* Et pro ipſis militibus in numerum relatis accipitur. Ut miles qui communem cauſſam omnis ſui numeri perſequitur *l.* 8. §. 2. *D. de procurat.* Lamprid. in *Opilio Macrin. c.*5. Quod ſi unius numeri conſenſus acceſſiſſet.

Crebrius autem *numeros* multitudinis numero juriſconſulti, atque Imperatores, aliique auctores uſurparunt. Sic qui de aliis numeris vel legionibus *l.* 17. *C. Th. de re milit.* Exercitum non unam cohortem, neque unam alam dicimus, ſed numeros multos militum *l.* 2. §. 1. *D. de his qui not. infam.* In numeros relatus *l.* 422. *D. de teſtam. milit.* Tribunatus numerorum *l. ult. C. de inoff. teſt.* Numeri ſuppleri dicuntur in *l.* 4. §.9. *D. de re milit.*

Numeri quoque chartas, & rationes publicas ſignificant *l. ult. C. de primicer. & ſecundicer.*

NUMIDIA olim regnum, quod Juba victo a Cæſare in provinciam redactum, Dio *lib.* 43. *p.* 217. auctor eſt, ac cum eam Libyæ partem, quæ circa Carthaginem ſita, a Romanis Africa dicebatur, veterem provinciam adpellatam, quod jam olim ſubacta eſſet: Numidiæ vero, ut recens ſubactæ novæ provinciæ nomen inditum. Numidiæ Legatus in *l.* 7. *D. de legat. præſt.*

NUMISMA. Vide ſupra *Nomiſma.*

NUMMARIUS. Vide *Numarius.*

NUMMUS, *Nummularius.* Vide *numus, & numularius.*

NUMQUID, id eſt utrumne *l.* 2. *D. quis ord. in poſſeſ. l.* 8. §. 10. *D. de inoff. teſt. Numquid*, pro *cur. non l.*8. §.9. *D. eod. tit.* Sed in hac *l.*8. §. 9. notante Heineccio, *& numquid minuant?* in melioribus editionibus uncinolis incluſa videas, tamquam ſuſpecta & ſuperflua. Adeoque ex eo loco probari non poteſt hæc particulæ notio, quam nec ejus natura, nec uſus admittere videtur.

NUMULARIUS *l.* 39. *D. de ſolut.* eſt menſularius, trapezita, ſeu qui menſam exercet. Numularii, ſicut argentarii, rationes conficiunt, quia & accipiunt pecuniam, & erogant per partes, quarum probatio ſcriptura codicibuſque eorum maxime continetur, & frequentiſſime ad fidem eorum decurritur *l.* 9. §. 2. *D. de addend.* Apud eos quoque, ut & apud argentarios fide publica deponi pecunias conſueviſſe, oſtendit Ulpianus in *l.*7. § 2. *D. depoſ.* ubi qui vocantur Numularii, iidem menſularii dicuntur in *l.* 24. §. 2. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* De *numulariorum* corpore

men-

mentio eſt in *l.* 15. *C. Theod. de his qui ſup. relig. contend.*

Numus a Numa Rege, qui numos primum apud Latinos imaginibus notavit, & titulo nominis ſui præſcripſit, vocatum tradit Iſidorus *lib.* 16. *orig. c.* 17. Qui numos argenteos adulterinos flaverit, falſi crimine tenetur *l.* 9. *D. de leg. Cornel. de fals.* Aſperum *numum* apud Perſ. *Sat.* 3. *v.* 69. & Svet. *in Neron. c.* 44. interpretatur Briſſon, recens percuſſum & ſignatum. Senec. *Epiſt.* 19. Nec voles, quod debeo, in aſpero & probo accipere. Vide in voce *aſper.* Quicumque numos aureos partim raſerit, partim tinxerit, vel finxerit, ſummo ſupplicio adfici debet *l.* 8. *D. de Leg. Corn. de falſ.* Numis colere dicitur colonus, qui ad pecuniam numeratam conduxit *l.* 16. *D. de furt.* conjuncta *l.* 25. §. 6. *D. locat.* Numus decargyrus *l. ult. C. Theod. Si quis pecun. conſt.*

Nunc, non eſt hoc temporis momentum, ſed laxius accipitur pro hodie, ſive hoc tempore *l.* 1. §. *ult. D. de Ædilit. edict. l. ult. D. de injur. l.* 23. *D. de uſu, & uſufr. leg.* Ulp. *tit.* 8. §. 5. Nunc primum *l.* 34. §. *ult. D. de teſtam. milit.* Nunc uſque, id eſt huc uſque *l.* 45. *C. Theod. de epiſcop.*

Nunciare opus novum, eſt denunciare, ne quid operis novi fiat *l.* 3. §. *ult. D. de alien. judic.* Vetus gloſſarium: Nunciare novum opus eſt prohibere teſtationem, ne novum opus fiat. Vide & *l.* 1. §. 1. *de remiſſion.*

Nunciare alias eſt fiſco deferre *l.* 38. & 43. *D. de jure fiſc.* Sic *nunciare* bona *l.* 22. *D. de SC. Silan.* fideicomiſſum *l.* 13. §. 7. *D. de jur. fiſc.* renunciare dicit *l.* 22. §. *ult. D. eod. tit.*

Nunciatio ad fiſcum fieri dicitur, quoties bona vacantia, vel caduca, vel ex aliis cauſſis in fiſcum cadentia deferuntur *l.* 13. §. 7. *l.* 38. *l.* 43. *D. eod. tit.*

Nunciatio novi operis, vel denunciatio, ut loquitur *l.* 5. §. 10. *D. de nov. oper. nunciat.* Ea in re noſtra ædificantem, vel adverſus ſervitutem nobis debitam quid molientem prohibemus. Idque vel per prætorem fit, vel lapilli jactu *l.* 5. §. 10. *D. eod. tit. l.* 8. §. 1. *D. ſi ſervit. vindic.* Unde hæc nunciatio fieri, locum habere, procedere, tenere, & *contra* ceſſare, extingui, miſſa fieri, remitti, dicitur. Adde *l.* 1. §. 1. & 10. *D. eod. tit.* & *l.* 1. *D. de remiſſion.*

Nunciator, qui novum opus nunciat *d. l.* 5. §. 6. *D. de nov. oper. nunc.*

Nunciatores etiam ſunt delatores, ut in *l.* 3. *C. de injur. l.* 6. §. 3. *C. ad SC. Turpill.*

Nunciator in primis dicitur, qui fiſco nunciat, ut in *l.* 1. §. *ult. D. de jur. fiſc.*

Nuncius, ait Feſtus, & res ipſa, & perſona dicitur. Conſentit Servius *ad lib.* 6. *Æneid.* v. 45. & *lib.* 11. *v.* 869. Iſidor. *lib.* 10. *orig.* Nuncius, qui nunciat, & quod nunciatur. Sed nuncius ipſe homo genere maſculino, id vero quod nunciatur, genere neutro, ut hoc nuncium, hæc nuncia. Et quidem rem ſignificat hoc verbum, veluti *Nunciorum* gerulus in *l.* 1. *C. ne quid publ. lætit.* In perſona vero *nuncius* eſt, qui ſpecialiter certi negotii gratia ad aliquem deſtinatur, & abſenti miniſterium præbet. Ita conſtituere abſentes per nuncium poſſumus *l.* 14. *D. de pecun. conſtit.* & aliæ hujuſmodi locutiones paſſim. *Nuncium* pro repudio etiam uſurpant *l.* 3. *C. de repud.* Et ita nuncium mittere eſt repudiare, & ita Nuncium mittere, & remittere conjuges dicuntur *l.* 2. *C. eod. tit. l.* 7. §. *ult. D. de jur. Dot.* Cic. *Top.*

Tep. c. 4. ſi mulier quum fuiſſet nupta cum eo, quicum connubii jus non eſſet, nuncium remiſit. Idem *lib.* 1. *ad Attic. Epiſt.* 13. Deinde ex SC. Conſules rogationem promulgaſſe, uxori Cæſarem nuncium miſiſſe. Sed nec uxor tantum, verum etiam pater nuncium mittere, ac remittere dicitur *l.*5. §. *ult. D. de jur. dot. l.*8. *D. de divort.* Si ſocer nurui nuncium remiſerit *l.*32. §.49. *D. de donat. int. vir. & ux.* Neque nuptiæ modo, ſed & ſponſalia, nuncio miſſo, dirimi dicuntur, ſponſamque necdum uxorem nuncium mittere legimus, ut in *l.* 45. §.4. *D. de rit. nupt. l.*6. & 10. *D. de ſponſal. l.*7. §.3. *l.*21. *D. de jur. dot.*

Nuncium mittere, metaphorice, eſt valere, jubere, vel deferre quid Cic. *lib.* 15. *ad famil. Epiſt.*16. Quare ſi jam biennium, aut triennium eſt, quum virtuti nuncium remiſiſti, delinitus illecebris voluptatis.

Nuncius in *c.* 21. *pr. de offic. & poteſt. jud. deleg.* eſt, quem jus civile viatorem, & adparitorem adpellat.

NUNCUPARE, decemvirale verbum, ut adparet ex his XII. Tab. verbis: Quum nexum faciet mancipiumque, uti lingua nuncupaſſit, ita jus eſto, hoc eſt, ut Feſtus interpretatur, ita uti nominabit, loquutus erit, ita jus eſto Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* Nuncupare *nominare* valere, adparet in Legibus, ubi *nuncupatæ* pecuniæ ſunt ſcriptæ. Feſtus nuncupata pecunia eſt, ut ait Cincius *lib.* 2. *de offic. ICti.* Nomina certa nominibus propriis pronunciata. Vetus Gloſſar. Nuncupare eſt palam nominare, & confirmare. *Nuncupare* heredem eſt pronunciare, & verbis exprimere, & nominare, ut loquitur *l.*12. *D. de jur. patron.* Nuncupare vero heredes, & *ſcribere* opponuntur in *l.* 21. & 25. *pr. D. qui teſt. fac. poſſ. l.* 1. §. 5. *l.* 9. §. 2. *D. de hered. inſt. l.* 8. §. *ult. D. de bon. poſſeſ. ſec. tab.*

Nuncupari etiam teſtamentum dicebatur, quoties teſtaturus per æs & libram, peracto mancipationis ritu, tabulas teſtamenti tenens ita dicebat: Hæc, ut in his tabulis cerisve ſcripta ſunt, ita do, ita lego, ita teſtor, itaque vos; Quirites, teſtimonium præbitote. Quæ nuncupatio & *teſtatio* vocatur ab Ulpiano *tit.* 20. *regul.* §. 8. & qui ex eo repetit Iſidoro *lib.* 5. *etymol. c.* 32. Erat autem teſtator per ritum mancipationis illum quaſi venditor familiæ, quam emtori ex imaginaria venditione mancipabat: qui emtor familiæ eo ipſo heres aperte fiebat, quemadmodum nec in comitiis heres potuit in arcano eſſe. Hinc vero, cum periculum teſtatori immineret, ne ei ſtruerentur inſidiæ, alia ejus actus ratio introducta eſt, qua alius quidem heres in tabulis myſtice ſcribebatur, alius vero emtor familiæ erat vel ſi emtor ipſe heres ſcriptus eſſet (ut antiquiſſimis temporibus factum eſſe credibile eſt) hoc dicis faltem cauſa fiebat, & hereditas ad legatarium in tabulis clauſis ſcriptum tota perveniebat, nondum enim Leges Furia, & Voconia modum legatis impoſuerant. Deinde frequentia actuum eo ventum eſt, ut cum familiæ emtor intelligeret lucrum hereditatis numquam ad ſe ſpectare, circuitus ille tandem ſit prætermiſſus, & alius ſcriberetur heres in tabulis, quas clauſas tenens teſtator, ea verborum, quam modo attuli, formula poſt mancipationem utebatur. Id genus teſtandi ei ſucceſſit, quod ante in comitiis calatis, & ex Lege populi fiebat. Videſis Editoris *diſſert. de ſucceſſ. teſtam.* §. 24. *not.* 6.

Nuncupatio ſcripturæ opponitur. Si pater ſibi *per ſcripturam*, filio per nuncupationem fecerit teſtamentum *l.* 20. §. *ult. D. de vulg. & pupil. ſubſtit.* adde *l.* 8. §. *ult. D. de bon. poſſ. ſecund. tab. l.* 21. *C. de teſtam. l.* 8. *C. qui teſtam. fac. poſſ.* Ceterum ut teſtamento per ſcripturam facto bonorum poſſeſſio ſecundum tabulas, ita per nuncupationem facto, bonorum poſſeſſio ſecundum nuncupationem defertur *l. ult. C. de bonor. poſſeſ. ſec. tab.* quod quidem fiebat ob deficientem mancipationis ritum, de quo modo dixi, quo interveniente hereditas rotunde non *bonorum poſſeſſionis* involucro defertur.

Nundinæ. Eas, teſte Feſto, feriarum diem eſſe voluerunt antiqui, ut ruſtici convenirent, mercandi, vendendique cauſſa, eumque nefaſtum, ne ſi liceret, cum populo agi, interpellarentur nudinatores. Earum originem Dyonis. Halicarnaſſ. *lib.* 2. *p.* 98. ad Romulum refert, his verbis ſic latine e græco verſis: Omnes adſueſaciens, ut ruri manentes incumberent operi ruſtico, niſi ſi quando opus eſſet mercatu, tum enim in urbem iri poſſe, ac emi neceſſaria nona quaque die *nundinis* adſignata. Idem *lib.* 7. Nundinæ autem apud Romanos nono quoque die celebrabantur, ut nunc etiam. Iis nundinis plebs agreſtis in urbem confluebat, venaliaque permutabat, & jure inter ſe agebat. Vide & Dion. Caſſ. *lib.* 40. *p.* 142. & *lib.* 48. *p.* 377. *Nundinæ* certæ civitatibus, & territoriis ordinentur *Novell. Theod. & Valent. un tit.* 51. Nundinarum quoque mentio eſt in *l.* 138. *D. de verb. oblig. l.* 29. §. 1. *D. de ann. legat l.* 1. *D. l.* 1. *C. de nundin. & mercat. l.* 3. §. *ult. D. de fer.* Ceſſent in eccleſiis, earumque cœmeteriis negotiationes, & præcipue nundinæ, ac fori tumultus *c.* 2. *de immun. Eccleſ. in* 6.

Nundinæ turpes in *l.* 5. *C. Th. de iis, quæ adm. vel offic.* id eſt nundinationes.

Nundinæ pro epulis in *l.* 69. *D. pro ſoc.* Vide ſub articulo *epulæ*.

Nundinari pro corrumpere, ita Nulla remanente apud eum, qui ad exhibendum miſſus eſt, copia nundinandi *l.* 2. *C. de exhib. & tranſmit. reis.* Senſus eſt, interprete Heineccio, reo exhibito nullam relinquendam eſſe facultatem, vel commentarienſem, vel accuſatorem, vel ipſos judices pecunia corrumpendi. *Nundinari* alias eſt emolumentum, & commodum aliquod, & ferme furtivum, ut vocatur *l.* 2. *C. Th. de liberal. cauſ.* quærere. Quo ſenſu hæc vox accipienda in *l.* 10. *C. Th. de cohort.*

Nundinatio *l. ult. C. Theod. de his, qui cum diſpenſ. contrax.* itidem pro corruptione ponitur, idque vocabulum & iis, qui corrumpunt, & qui corrumpi ſe patiuntur, tribuitur, ſicuti apud Sueton. *in Tito c.* 7. Conſtabat, in cognitionibus patris nundinari, præmiarique ſolitum. Sic & nundinationem juris dixit Cic. *agr.* 1. *c.* 3.

Nundinatio tamen aliquando & in bonam partem accipitur, veluti in *l.* 32. *C. Th. de erog. milit. annon.* ubi æſtimationem, ſeu pretium denotat.

Nuper, ait Feſtus, *quaſi noviter*. Ea vox occurrit in *l.* 85. *D. de legat. l.* 42. *D. de donat. int. vir. & ux. l.* 23. *D. de uſu & uſufr. leg.*

Nuptalitius, *a*, *um*. Munus nuptalitium *l.* 194. *D. de verb. ſign.* i. e. nuptiarum.

Nuptiæ, ut ait Modeſtinus, conjunctio ſunt maris & femi-

minæ, & conſortium omnis vitæ, divini & humani juris communicatio *l.* 1. *D. de rit nupt.* qua in definitione Modeſtinus reſpicit ad ſacra illa privata cujuſque familiæ Romanorum. Juſtin. *nuptiæ*, ſive matrimonium, viri & mulieris conjunctio; individuam vitæ conſuetudinem continens §. 1. *Inſt. de patr. pot.* Cujus vocis varias notationes Feſtus adfert. Probabilior vero eſt illa, quam Ælio Gallo & Cincio placuiſſe tradit, *quia flammeo caput nubentis obvolvatur, quod antiqui obnubere vocarint.* Ac plane Varro ab *nuptu*, id eſt, opertione dictas *lib.* 3. *de ling. lat.* ſcribit. Ambroſ. in *libr. de Patriarch* Inde enim & nuptiæ dictæ, quod pudoris gratia ſe puellæ obnuberent, quæ verba relata ſunt in *c.* 8. *cauſ.* 30. *quæſt.* 5. ſive quemadmodum Paulus Apoſtolus interpretatur, ut admoneretur, quod iret in poteſtatem mariti. Iſidor. *lib.* 2. *de offic. c.* 19. Feminæ cum maritantur, ideo velantur, ut noverint ſe ſemper maritis ſuis ſubditas eſſe, quæ verba leguntur in *c.* 7. *quæſt.* 5. *cauſ.* 30. adde *c. mulier* 3. *quæſt.* 5. *cauſ.* 33. & *c. quæcumque* 2. *diſt.* 30.

Nuptiæ & matrimonium in aliquot locis diſtinguuntur, veluti *l.* 10. *l.* 11. *D. de rit. nupt.* §. *pen. Inſt. de nupt.* §. 2. *Inſt. de hered. quæ ab inteſt.* §. 1. *Inſt. de patr. pot.* non quod nuptiæ de feminis tantum, matrimonium de utriuſque ſexus perſonis dici conſueverit; nam & de viris nuptias dictas eſſe notat Heinecc. ex *l.* 73. *pr. D. de jur. dot. l.* 10. *l.* 11. *D. de rit. nupt.* qui in eo ponit differentiam, quod *Nuptiæ* & *connubium* ſinonima ſiat vocabula juris civilis, ac proinde nuptiæ inter ſolos cives Romanos, Romanaſque conſtituerent *pr. Inſt. de nupt.* peregrini contra non habere dicerentur *jus connubii* Ulpian. *tit.* 5. §. 4. & 8. quum contra *matrimonium* eſſet vocabulum juris gentium, idque omnes ingenui, etiam inter quos non erat jus connubii, recte contraherent. Hinc in jure noſtro matrimonium dicitur etiam de eo, qui uxorem injuſtam habet *l.* 13. §. 1. *D. ad leg. jul. de adult.* Et quamvis maximam, mediamve capitis deminutionem paſſi, paſſæve in connubio, & nuptæ eſſe deſinant *l.* 56. *D. ſolut. matrim.* manebat tamen inter eos vitæ conſuetudo & matrimonium *l.* 13. §. 1. *D. de don. int. vir. & ux.* id eſt *matrimonium ſine connubio*, uti loquitur Papinianus apud Authorem *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 4. §. 5. *Nuptiæ* juſtæ. Vid. *Juſtæ.*

Nuptialis, *e.* Nuptialia inſtrumenta *l.* 10. *l.* 11. *C. de natural. liber.* id eſt dotalia, ut eſt in §. *ult. Inſt. de nupt.* & §. 1. *Inſt. de her. quæ ab int.*

Nurus adpellatur filii uxor *l.* 4. §. 5. *D. de grad. & adfin.* Sponſa filii nurus non proprie dicitur *l.* 12. §. 1. *D. de rit. nupt.* Nurus tamen adpellatione eam contineri ait Ulpian. *l.* 6 §. *ult. D. de grad. & adfin.* Adde *l.* 8. *D. eod. tit.* Immo nurus adpellatio ad *pronurum*, & ultra porrigenda eſt *l.* 50. *D. de verb. ſignif.* Et ita ſe habet in cauſſa prohibitarum nuptiarum per *l.* 14. §. 4. *D. de rit. nupt.* edicto quoque *qui ſatisdare cogatur* per *l.* 2. §. 2. & §. 3. *D. qui ſatiſd. cog.* edicto *de poſtulando* per *l.* 1. §. *ult.* & *l.* 3. *D. de poſt.* edicto *de legatis præſtandis* per *l.* 8. §. 4. *D. de legat. præſt.*

Numquam eſt, id eſt, non eſt *leg.* 38. §. *ult. D. de furt.* Nuſquam fecit mentionem *l.* 1. §. 10. *D. de ventr. in poſſeſ. mitt.*

Nutare dicitur cenſus magiſtratuum Antiochenorum *l.* 169. *C. Theod. de decurion.* Nutare neglecta opera *l.* 29. *C. Theod. de oper. publ.*

Nutricius, *a*, *um*. Nutricia in *l.* 1. §. 12. *D. de extraord. cognit.* ſubintelligi pretia monet Heinecc. Sunt autem mercedes, quæ nutricibus ob alimoniam infantium debentur. Eadem figura Senecam dixiſſe *nutricium*, & ſubintellexiſſe officium in *Conſol. ad Helv. c.* 17. idem notat.

Nutrire alere in *l.* 10 *D. de his, qui ſui vel alien. jur. l.* 14. *D. de manumiſſ. vind.*

Nutrire, metaphorice, eſt augere in *l.* 2. *C. de debit. civ. l.* 32. *C. Th. de erogat. milit. annon. l.* 41. *C. Theod. de heret.*

Nutritor in *l.* 27. *D. de inſtruct. vel. inſtr. leg.*

Nutrix in *l. ult. D. pro derelict. l.* 1. §. 12. *D. de extraord. cogn.* Nutricum fabulæ *l.* 1. *C. Theod. de rapt. virg.*

Nutus. Nutu facta pleraque conſiſtunt *l.* 52. §. *ult. D. de oblig. & act.* id eſt, geſtu, quo animi ſententiam ſignificamus.

Nutus pro voluntate in *l.* 14. *C. Th. de legat. & decret.* Ita nutu heredis *l.* 46. *D. de fideic. libert.* nutu noſtro *l.* 9. *C. Th. de agent. in reb.*

Nux. In *l.* 215. *D. de verb. ſign. nuces* adpellatione *pomi* contineri, traditur. Macrob. utique *lib.* 3. *Saturnal. c.* 19. *nuces* ex quorumdam ſententia dici omne pomum, quod foris duro tegatur, & intus habeat quod eſui eſt, ſcribit, & a malis diſtingui docet. Nucum etiam varia genera idem *c.* 18. enumerat.

Nyctages a ſomno nuncupati, quod vigilias noctis reſpuant, ſuperſtitionem eſſe dicentes, jura temerari Divina, qui noctem ad requiem tribuit *c.* 39. §. 61. *quæſt.* 3. *cauſ.* 24.

Nyctalops, Ulpiano eſt, qui neque matutino tempore videt, neque veſpertino *l.* 10. §. 3. *D. de Ædil. edict.* Plin. *lib.* 28. *c.* 2. nyctalopes a græcis dictos tradit, quos latini luſcitioſos vocant. Idem *lib.* 8. *c.* 50. de capris agens: Tradunt & noctu non minus cernere, quam interdiu. Ideo ſi caprinum jecur veſcantur, reſtitui veſpertinam aciem his, quos nyctalopes vocant. Adde Paul. Æginet. *lib.* 3. *c.* 22. Aet. *lib.* 7. Alexand. Trall. *lib.* 2. *Actuar. lib.* 2.

Nyctostrategus *l. ult.* §. 12. *D. de mun. & honor.* ita enim legendum eſſe non autem juxta vulgatam & Haloandrinam *nicoſtrategus*, ceu in hac voce ſupra dictum eſt.

Nymphæum. Nymphæa a thermis ſeparantur in *l.* 5. & *l.* 6. *C. de aqueduct.* Apud Zonar. *annal. Tom.* 3. *p.* 42. & Cedren. *p.* 286. Nymphæa ſunt ædes publicæ nuptiarum feſtivitati, nuptialibuſque epulis, ac choreis deſervientes, maxime in gratiam eorum, qui domibus carebant. Sed ut Græcis νυμφη tam πηγην *fontem*, quam νεογαμον ſponſam ſignificat, Suida teſte, ita præter iſta nuptialia *Nymphea* fuiſſe, quæ aquæ copiam populo præbebant, non dubium eſt. Etenim in Nymphæis non minus, quam in thermis ex aquæductu fiſtulis aquam ductam, docet *d. l.* 6. *C. de aqueduct.* Huc ſpectant Cedreni ipſius verba *p.* 255. ſic latine verſa: Victo Procopio, Valens reverſus, magnifico urbem aquæductu exornavit, quem Valentem adpellavit, unde magna aquæ copia urbi fuit. At cum præfectus urbi, gaudium ejus beneficii cauſſa obortum, ut oſtenderet *Nymphæum* condidit in

Tau-

Tauro magnitudine urbis dignum, diemque feſtum egit. Hæc enim Cedreni verba ad nymphæum non nuptiale, ſed aliud aquarium intelligimus ex Socratis *hiſt. Eccleſ. lib.*4. c. 8. verbis ſic latine redditis: Poſtea autem contigit, ut aquæductus, a Valente ædificatus, maximam aquæ copiam urbi Conſtantinopolitanæ præberet .... Quumque aquæductus ille in urbem perductus eſſet, Clearchus præfectus urbi, in foro, quod nunc Theodoſii dicitur, ingens lavacrum ædificavit, quod διαψιλες υδωρ, id eſt, copioſa aqua adpellatum fuit. Adde Joſephi verba *lib.*1. *de bell. jud. c.*26. quæ ita vertit Ruffinus: Maritimis autem Laodicenſibus aquæductum condidit, apud Aſcalona vero *Nymphæa*, ſive lacus ornatiſſimos & balneas. Jul. Capitol. *in Gordian. III. c.* 32. Opera Gordiani Romæ nulla exſtant præter quædam Nymphæa, & balneas, vide & *ibid.* Salmaſ. *not.* At νυμφικα λυτρα apud Suidam vocabantur nuptialia lavacra, quæ ex fonte, qui erat in foro, ſumebantur. Moris enim erat apud Athenienſes, ut illi, qui nuptias faciebant, lavacra ipſo nuptiarum die ſibi adferenda curarent, miſſo ad id puero mare, qui generis proximus erat. Et hic dicebatur λυτροφορειν, ipſe vero λυτροφορος.

Nyssenus Epiſcopus Gregorius *l.* 3. *C. Theod. de fid. cathol.* Nyſſam autem urbem in Pontica diœceſi fuiſſe, eadem lex oſtendit.

O

Oasis. Mittere in Gypſum & Oaſin *l. ult.* §. 2. *C. de pœn.* vide infra ſub voce *Ouaſis.*

Ob præpoſitio, obſervante Feſto, alias ponitur pro *circum*, ut quum dicimus urbem obſideri, obſignari, obvallari, alias ponitur in vicem præpoſitionis, quæ eſt *propter*, ut *ob* merita, *ob* ſuperatos hoſtes. Priore ſenſu accipitur in XII. Tab. in illis: Cui teſtamentum defuerit, is tertiis diebus *ob* portum evagulatum ito, id eſt, ut Feſtus ſub voce portus interpretatur, *ob domum*, vel *circa domum*, ut idem docet in voce evagulatum. Eodem modo dici videtur a Marcello: Si cauſam adrogationis ob alia probabit *l.* 18. *D. de adopt.* id eſt, interprete Heineccio: Si circa aliam juſtam cauſſam, cur pupillum adrogare velit, adprobaverit.

Ob ſignificat ſæpius *propter*, veluti ob has cauſſas in *l.* 73. §. *ult. D. de jur. dot.* *Ob* referendam vicem ſponſione ſe adſtringere *l.* 1. *pr. C. de ſuffr.* id eſt, ad referendam vicem.

Obcantare, vide infra *occantare.*

Obclaudere, vide occludere.

Obdormire, vel *obdormiſcere*, in ſomnum incidere in *l.* 47. §. 9. *D. ad leg. Aqu.* & in *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 12. §. 7.

Obducere. Obducitur umbra exquiſitæ defenſionis, aut muniminis, id eſt obtenditur *l.* 3. *C. de apoſtat.*

Obdurare. Obdurata militia *l.* 2. *C. de exact. trib.*

Obedientia. Qui ad percipienda hæc obedit, *obedientiæ* ſibi virtutem evacuat, ſi ad hæc etiam ex proprio deſiderio anhelat *c.* 10. *quæſt.* 1. *cauſ.* 8. Cic. *paradox.* 5. 1. Si ſervitus ſit, ſicut eſt, obedientia fracti animi, & abjecti, & arbitrio carentis ſuo. Idem *off.* 1. 29. Obedientiam relinquere, & abjicere.

Obedire, obtemperare, obſequi, & ut ait Feſtus, obaudire, id eſt, dicto audientem

tem eſſe. Obedire legibus *l.* 3. §.1. *D. de mun. & hon.*

OBESSE, obſtare, officere, nocere. Ita ſi obeſt exceptio *l.* 11. *l.* 30. §. *ult. D. de except. rei jud.* id eſt, ſi obſtat. Obeſſe famæ *l.* 24. *D. de his, quæ ut indign.* i. e. nocere.

OBEX pro impedimento, vel obſtaculo. Sic obicem præſcriptionis dicunt Imperatores in *l.* 33. *C. ad leg. jul. de adult. & l.* 164. *C. Th. de dec.*

OBJECTUS, *us.* Objectu corporis *l.* 19. *D. ad SC. Silan.* criminis *l. ult. v. nemo C. de accuſ.* exceptionis *l. ult. C. quib. ex cauſ. major.* id eſt, oppoſitis corpore, crimine, exceptione. Eadem forma dicitur objectus ſequeſtrationis in *l. un. C. Th. ſi cert. pet. Objectus* debilitatis alienat *l.* 84. *C. Th. de decur.* id eſt, objecta debilitas.

OBJICERE, id eſt, projicere. Ita ſi corpus ſuum objecit *l.* 1. §. 34. *D. ad SC. Sil. Objicere* beſtiis *l.* 11. §. *ult. D. de pœn.* feris Cic. pro *Roſc. c.* 26. Spart. *in Car. c.* 1.

Objicere pro opponere. Ita *objicere* compenſationem *l.* 7. *l.* 8. *Cod. de compenſ.* exceptionem *l.* 7. *D. de rei vind. l.* 19. §. 2. *D. de probat.* Falcidiam *l.* 78. *D. de legat.* 2. præſcriptionem *l.* 15. §. 7. *D. ad leg. jul. de adulter.* replicationem *l.* 2. §. 1. *D. de except. Objici* etiam dicuntur appellationes, id eſt, interponi, vel interjici *l.* 44. *l.* 58. *l.* 53. *C. Th. de adp.*

Objicere pro exprobrare, ut *Objicere* crimen *l.* 4. *D. de expil. hered. l.* 11. *D. ad leg. jul. de adult.* lenocinium *l.* 2. §. 4. *D. eod. tit.*

OBIRE, id eſt, fungi. Legationes, quæ obeuntur *l.* 6. *D. de legation.* Obire munus *l.* 2. *D. eod. tit.*

Obire judicium, id eſt, ſe judicio ſiſtere *l.* 5. *C. Th. de rep. adp.* Eadem forma dixit Cic. *Obire* auctionis diem in *lib.* 3. *ad famil. Ep.* 14. *Obire* vadimonium *lib.* 8. *ad Att. Ep.* 18.

Obire etiam eſt mori *l.* 1. *C. de condit. inſert. l.* 3. *D. de cond. indeb.* Eodem ſenſu *Obire* diem ſuum *l.* 6. §. 1. *D. de bon. libert. l.* 26. *D. de Leg. Corn. de fals.* ultimum diem *l.* 5. *C. ſi reus, vel accuſ.* mortem *l.* 14. *D. de jure cod.* & paſſim. Sed & fatali ſorte obire eſt in *l.* 4. *C. ad SC. Tert.*

OBITER liberari, id eſt, per conſequentias *l.* 1. *D. de reſcind. vend.*

OBITUS. Poſt obitum *l.* 78. §. 7. *D. ad SC. Trebell.* id eſt, poſt mortem.

OBJURGARE, caſtigare verbis, ut in *l.* 2. §. 43. *D. de orig. jur.* ſed & ii dicuntur objurgare, qui pœnam infligunt. Sic verberibus objurgare dixit Sen. *lib.* 3. *de ira* colaphis Petron. *in ſatyr. c.* 34. Denique Perſ. *ſat.* 5. *v.* 169. Solea, puer, objurgabere rubra. Quapropter Feſtus ait in genere objurgatio poſt turpe factum caſtigatio.

OBLATIO æſtimationis *l. ult. D. de legat.* 2. cautionis *l.* 15. §. 32. *D. de damn. inf.* debiti *l.* 9. *C. de ſol.* inſtrumentorum Paul. *lib.* 2. *ſent. tit.* 17. §. 14. pretii *l.* 4. *C. de fid. & jur. haſt.* rei furtivæ *l. ult. Cod. de cond. furt.*

Oblationes dicimus quæcumque de propriis & licitis rebus Eccleſiæ a fidelibus offeruntur C. *cauſſa* 13. *de verb. ſign. c. videntes* 16. *quæſt.* 1. *Cauſ* 12. adde *c. cum inter* 29. *de verbor. ſignif.* Si maritus ad *oblationem* Dei uxori donaverit *l.* 5. §. 12. *D. de don. int. vir. & ux.* Vide in voce *ſequenti.*

Ob-

Oblatitius, *a, um.* Oblatitium aurum, cujus mentio fit in *l.* 5. *l.* 9. *C. Theod. de Senat. l.* 14. *C. Inſt. eod. tit.* ubi & oblatio ampliſſimi ordinis vocatur. Ita vero dicebatur, ſenatores Imperatoribus certo tempore, veluti ſub principatus auſpicia, quinquennalibus, decemnalibus, quindecemnalibus, vicennalibus ultro offerebant. Jac. Gothofred. *ad d. l.* 5. *C. Th. de Senator.* ubi diverſum id eſſe ab auro glebali contra Cujacium oſtendit. *Oblationum* tamen *univerſarum* nomine in *l.* 17. *C. Th. de præt.* utrumque comprehendi ait in *parat. tit. de ſenat.*

Obligare aliquo juris vinculo obſtringere. *Obligari* civiliter *l.* 1. *D. de contrar. tutel. l.* 1. §. 2. *D. de verb. obl.* id eſt, jure civili, ut eſt *in* §. 1. *Inſt. de exc.* obligari naturaliter *l.* 14. *D. de obl. & act.*

Obligari verbum conſtruitur cum caſu ſexto nominis vinculi, quo tenemur, vel rei aut facti, quibus inducitur obligatio. Ut obligari re, aut verbis, aut conſenſu, aut lege, aut jure honorario, aut ex peccato *l.* 52. *D. de oblig. & act.* id eſt, contractu reali, vel verbali, vel conſenſuali, vel lege immediate, aut prætorio edicto, aut ex delicto tam jure civili quam honorario. *Obligari* actione temporali *l.* 9. §. 2. *D. de adminiſtr. & peric. tut.* ære alieno *l.* 8. *D. adqu. vel omitt. hered.* cautione *l.* 103. *D. de legat.* 1. chirographo *d. l.* 103. *D. eod. tit.* pignoratio contrario judicio (ſeu actione) *l.* 6. *C. ſi alien. res* judicio communi dividundo *l.* 46. *D. de oblig. & act.* ipſo jure *l.* 34. §. *ult. D. de aur. arg. leg.* jurejurando *l.* 10. *D. de obſequ. parent.* voto *l.* 2. *de poll.*

Eodem ſignificatu conſtruitur hoc verbum cum genitivo, ſubintelligendo aliud quid in caſu auferendi. Veluti obligari damni infecti, ſubaudi, cautione *l.* 5. §. 1. *D. ut in poſſeſſ. legat. vel fideic.* furti ſc. actione ſeu delicto *l.* 25. *D. de donat.* negotiorum geſtorum *l.* 6. *l.* 24. *D. de obl. & act.* n. actione. Sed & conjungitur hoc verbum vel cum ablativo ejus rei, ad quam præſtandam obligamur addita præpoſitione *in*, ut in ære alieno *l.* 28. *D. de reb. auct. judic. poſſid.* in totis quinque libris *l.* 34. §. *ult. D. de aur. arg. leg.* vel cum dativo, ut *obligari* æri alieno *l.* 6. *l.* 8. *D. adquir. vel omitt. hered.* muneribus *l.* 5. *C. de inc.* id eſt, ad munera obeunda. Item legatis *l.* 87. §. 7. *D. ad leg. falc.* miniſterio *l. ult.* §. 11. *D. de man. & bon.* operis *l.* 43. *D. de oper. lib.* tributo capitis *l.* 3. *D. de cenſ.* ad ea omnia præſtanda.

Etiam *obligari* dicimur alicui, in cujus gratiam quid præſtare nos oportet, ita *ei obligatur* in *l.* 6. *l.* 24. *D. de obl. & act.*

Obligari hereditati in *l.* 12. *D. qui teſt. fac. poſſ.* de eo dicitur, qui heres eſſe tenetur. *Obſtringi* dixit *l.* 21. §. 1. *D. de adq. vel omitt. her.*

Obligare fidem ſuam *l.* 54. D. *de fidejuſſ. l.* 22. *C. ad SC. Macedon.* Singularis vero eſt loquutio: Pignoris obligatio etiam inter abſentes recte ex contractu *obligatur l.* 23. §. 1. *D. de pignor.* Vere eſſe Atticam loquutionem obſervat *Heinecc.* Quemadmodum enim Attici dicunt γελαν γελωτα, riſum ridere, μανιαν μαινεσθαι, furere furorem, πονον πονειν, laborare laborem, χαραν χαιρειν, gaudere gaudium, ita & optimi Scriptores latini habent jurare jusjurandum Cicero *lib.* 5. *Epiſt.* 2. gaudium gaude-

re. Cœlius apud eumdem *lib.* 1. *Epiſt.* 2. vitam vivere Proper. *lib.* 1. *eleg.* 4.

Obligari ſæpe dicuntur res, quæ pignori, vel hypothecæ dantur. Ita obligatus fundus *l.* 45. *§. ult. D. de legat.* 1. Obligata prædia *l.* 38. *D. de legat.* 3. Sed & eo ſenſu hominem noxæ nomine, vel alias obligatum, ait *l.* 18. *§. ult. D. de mort. cauſſ. donat.* Et aliquando ſubſtantivum *pignus* additur. Ut pignoris obligatæ ædes *l.* 44. *§. ult. D. de damn. infect.* id eſt pignoris nomine, aut pacto, vel pignoris jure, ut habet *l.* 49 *D. de furt. l.* 12. *D. de alim.* Item *pignori*, ut pignori obligata ancilla *l.* 9. *C. de ſerv. pign. dat.*

Præterea *obligare* eſt obnectere, ut in illo Paulli *lib.* 5. *ſent. tit.* 23. *§.* 15. Qui ſacra impia nocturnave, ut quem obcantarent, defigerent, *obligarent*, fecerint. Feſtus Obnectere, *obligare* maxime in nuptiis frequens eſt. Obligati dicuntur notante *Hein.* qui veneficiis, ceu vinculis ligati ſunt, & illecebris quibuſdam veluti defixi tenentur, ut non niſi unam ament Turneb. *adverſar. lib.* 2. *c.* 30. O præligatum pectus apud Plaut. *Bacchid. Act.* 1. *ſc.* 1. *v.* 28. vide ſupra *defigere.*

OBLIGATIO eſt juris vinculum, quo neceſſitate adſtringimur alicujus ſolvendæ rei ſecundum noſtræ civitatis jura *pr. Inſt. de oblig.* Latiori ſenſu etiam naturalis dicitur obligatio a civili diverſa. Et ita obligationis hæ ſunt ſpecies, naturalis, civilis, honoraria *l.* 1. *§. ult. D. de novat. l.* 21. *§.* 2. *D. de fidejuſſor.* Filio familias mortuo, nulla (ex credita ipſi pecunia mutua vivente patre) obligatio, aut naturalis, aut civilis ſupereſt *l.* 18. *D. de SC. Macedon.* Naturalis (metalis) obligatio pupilli, cui ſine tutoris auctoritate pecunia credita eſt *l.* 64. *D. ad SC. Treb.* vide ſupra in voce *naturalis.*

A Civilibus porro *obligationibus* ſeparantur honorariæ, veluti his verbis: Deinde omnium obligationum ſumma diviſio in duo genera deducitur. Namque aut *Civiles* ſunt, aut *prætoriæ*. *Civiles* ſunt, quæ aut legibus conſtitutæ, aut certe jure civili comprobatæ ſunt. *Prætoriæ* ſunt, quas Prætor ex ſua juriſdictione conſtituit, quæ etiam honorariæ vocantur *§.* 2. *Inſt. de oblig.*

Sequens *obligationum* diviſio in quatuor ſpecies deducitur. Aut enim *ex contractu* ſunt, aut *quaſi ex contractu*, aut *ex maleficio*, aut *quaſi ex maleficio*. Earum, quæ ex contractu ſunt, quatuor ſunt ſpecies. Aut enim *re* contrahuntur, aut *verbis*, aut *litteris*, aut *conſenſu §.* 2. *Inſt. eod. tit.* adde *l.* 1. *D. de oblig. & act.* Et *obligatio* dicitur comprobari *l.* 39. *§. ult. D. de oper. libert.* conſtitui *l.* 8. *§.* 1. *D. de acceptil.* contrahi *l.* 18. *D. de donat.* diſtrahi *l.* 5. *§.* 3. *D. de obl. & act.* fieri *l.* 13. *§. ult. D. de re judic.* reſuſcitari *l.* 27. *§.* 3. *D. de pact.* parere actionem *l.* 42. *§.* 2. *D. de procurat.*

Obligatio doni, muneris, operarum Paul. *lib.* 2. *ſent. tit.* 32. *§.* 1. fidejuſſoria, hereditaria, major, minor *l.* 12. *§.* 2. *l.* 50. *D. de fidejuſſ.* juris *l.* 40. *§. ult. D. de aur. arg. leg.* legati *l.* 82. *D. de legat.* 1. locationis *l.* 1. *D. mand.* pignoris *l.* 73. *D. de reb. eor. qui ſub tut.* principalis *l.* 3. *D. de ſeparat.* priſtina *l.* 24. *D. de mort. cauſ. don.* voti *l.* 2. *§. ult. D. de pollicit.*

Obligatione liberare *l.* 22. *D. de adim. leg.* ſolvi *l.* 23. *D. de oper. libert.* In *obligatione* retineri *l.* 44. *D. eod. tit.* In *obligatio-*

tionem redire *l.* 30. *D. de obl. & act.* Eodem modo vinculum obligationis ſolvitur, quò quæri ſolet *l.* 46. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſſ.*

Obligationem aliquando pro pignore poni, docet Cujacius *in recitat. ad l.* 1. *D. eod. tit.* Singularis eſt loquutio. Si quis ſocietatem coierit ad *obligationem* innocentium *l.* 1. *D. de leg. Cornel. de fals.* in cujus verbi haud quamquam mutandi ſignificatione exponenda Heinecc. adſtipulatur Corn. Van. Bynkersh. oſtendenti *lib.* 3. *obſ. c.* 19. *p.* 223. accuſatos dici a veteribus ſolere litibus implicitos, crimine nexos, adeoque *obligatos*, adeoque heic *obligationem* accipiendam eſſe pro *accuſatione*.

Obligatio pro maleficio, quo quis defixus tenetur. Gloſſa defixiones *νεκρομαντειαι*, *καταδεσμος*, maleficium, *obligatio*. Vide ſupra in voce *obligare in fin.*

Obligatorius, *a, um.* Non eſt obligatorium mandatum, quod contra bonos mores eſt §. 7. *Inſt. de mandat.*

Oblinere coeno, luto *l.* 1. *D. de extraord. crim.* Ibi *oblinuerit* legitur, & apud Paull. *lib.* 5. *ſent. tit.* 4. §. 13. obliniverit, quum grammaticis præteritum formandum videatur *oblevi.* At non refragari analogiæ hanc formam notat *Heinecc.* ex Ducker. *de latin. vet. Ictor.* p. 367.

Obliterare, vide *l.* 42. *D. de bon. libert. l.* 11. *C. Th. de privil. eor. qui in ſacr. palat. milit. l.* 4. *C. Theod. l.* 3. *C. Juſtin. de Apoſtat.* eſt oblivioni dare.

Olivio. Per oblivionem *l.* 3. *D. quæ res pign. vel hypot.*

Oblivisci paſſive uſurpari obſervant in *l.* 60. §. 6. *D. de rit. nupt.* A qua paſſiva hujus verbi notione non abhorrent auctores veteres, inter quos Virgilius *Eclog.* 9. *v.* 53. Nunc oblita mihi tot carmina. Et Priſcianus *lib.* 7. *p.* 791. verbum *obliviſcor* refert inter verba communia, quæ & active, & paſſive accipiuntur. Attamen in lege 60. §. 6. *D. de rit. nupt.* nihil impedit, verba *adoptivæ familiæ obliviſcuntur*, accipiantur in caſu genitivo, & *απο τυ κοινυ* repetamus *adoptivè emancipati*, ut ſenſus ſit, *quia adoptivi emancipati poſt emancipationem in totum familiæ adoptivæ obliviſcuntur. Hein.*

Obloqui. Nec huic obloquitur, id eſt, refragatur, adverſatur *l.* 10. *C. de non numer. pec.*

Obmutescere, mutum fieri, ſilere in *l.* 25. *D. qui teſtam. fac. poſſ.*

Obnoxius, *a, um.* Ita dicitur, qui crimine, vel pœna tenetur, & qui vinculo aliquo obligationis obſtringitur. Quod adeo verum eſt, ut & *obnoxius*, abſolute pro reo ponatur *l.* 3. *C. de lege Aquil.* Tunc vero varie conſtituitur, modo cum caſu tertio, quod frequentiſſimum, modo cum ſecundo, modo cum quarto cum præpoſitione, modo cum ſexto, ceu docent exempla ſequentia *Obnoxius* accuſationi *l.* 15. *C. ad leg. Cornel. de fals.* criminum *l.* 11. *C. de religioſ.* ad præſtationem *l. ult. D. de contrah. emt.* lege Aquilia *l.* 1. §. 7. *D. de ſerv. corr.* crimine *l.* 1. *D. de lege Fab.*

Sed & res dicuntur *obnoxiæ*, ut in *l.* 6. *C. quæ res pign.* id eſt obligatæ. Et *obnoxia* abſolute dicuntur pignori nexa.

Obolus in *l.* 2. *C. Theod. de aqued.* eſt menſura, ſeu modulus certus aquarum. *Obolus* facit ſex ſiliquas Alex. ab Alex. *lib.* 2. *genial. dier. c.* 20. Vide & Coel. Rhodig. *lib.* 10, *c.* 2.

Obpignorare, vide *oppignorare.*

Op

Oppugnare vide *oppugnare.*

Obrepere dicitur, qui taciturnitate & reticentia veri aliquem circumvenit, quique id celat, & reticet, quo expreſſo non fuiſſet poſtulata impetraturus. Eo ſignificatu eſt in *l.* 1. §. 9. *C. l.* 29. *D. de lege Cornel. de fals. l.* 79. *D. mandat. l.* 3. §. 3. *D. de Carbon. edict. l.* 1. *D. ſi a par. quis manum. l.* 10. §. 2. *D. de in jus voc. Obrepere* prætori *l.* 26. §. 7. *D. de fideic. libert. l.* 55. §. *ult. D. de adm. & per. tut. l.* 1. *l.* 15. §. 15. *D. de reb. eor. qui ſub tut.* id eſt, eum circumvenire.

Obreptio, reticentia, qua quis alicujus ignorantiam circumvenit. Per obreptionem *l.* 5. *C. quom. & quand. jud. l.* 10. §. 2. *D. de in jus voc. l.* 49. *D. de bon. libert.* Obreptio precum *l.* 1. *C. ſi nupt. ex reſcr. pet.* Obreptiones reſcriptorum dixit Ambr. *lib.* 5. *Ep.* 24.

Obreptitius. *Obreptitia* cognitio *l. ult. C. qui leg. perſ.*

Obreptive aut clanculo ſupplicare *l.* 4. *in fin. C. Th. de fid. cath.*

Obrogare mutare aliquid ex priore Lege Ulp. *tit.* 1. *regul.* §. 3. vel ut Feſtus mavult, legis prioris infirmandæ cauſſa, legem aliam facere. Ut adeo non omnibus eadem fuiſſe videatur verbi notio. Prior tamen, tamquam ab Icto profecta, ſola videtur genuina eſſe, quam ſuo ſuffragio firmat Suet. *in Claud. c.* 23. dum ſcribit, Claudium Imperatorem, capiti Papiæ legis, a Tiberio Cæſare, quaſi ſexagenarii generare non poſſint, addito *obrogaſſe.* Sed vide ſupra art. *abrogare Hein.*

Obruere. Si navis alteram obruiſſet *l.* 29. §. 4. *D. ad Leg. Aquil.*

Obryza in *l.* 13. *C. Theod. de ſuſcept. præpoſ. l.* 2. *l.* 3. *C. Theod. de ponderat. l.* 4. *C. de aur. coronar.* eſt aurum pleniſſime coctum, & flammæ edacis examine purgatum, ac probatum, & ad ſummam puritatem redactum. Alias *obruſſa* & *obryſa* vocatur. Uſurpatur & adiective, ut *obryzum* aurum Hieron. *in Hieremiam* Obryſum quaſi *Ophiriſum* adpellatum tradit, quoniam ex Ophir inſula laudatiſſimum aurum adveheretur. Iſidorus vero *lib.* 16. *Etymol. c.* 17. ab eo dictum cenſet, quod *obradiet* ſplendore. Eſt enim, addit ille, coloris optimi. At neutrum rem acu tetigiſſe notat Heinecc. Quamvis enim Hieronymus præeuntem habeat Chaldeum interpretem, qui Pſalm. 45. 10, aurum *ophir* vertit *obryzum*, quod eſt ex ophir, certiſſimum tamen eſt, vocem eſſe græcam. Aurum enim *ευρυζον*, vel *οβρυζον*, quod ſæpius deſpumavit, & excoctum eſt. Græcis enim *βρυειν*, *βρυζειν*, *οβρυζειν* de illis rebus dicuntur, quæ effervescendo ſpumam ejiciunt. Unde & *obruſſa* latinis eſt auri experimentum, quod igne ſumitur, ceu oſtenderunt Claud. Salmaſ. *exercit. Plinian.* Sam. Bochart. in *phaleg. lib.* 2. *c.* 27. *p.* 139. Hanc vocem metaphorice Seneca *Epiſt.* 13: uſurpat his verbis: Sic verus ille animus, & in alterius non venturus arbitrium, probatur hæc ejus *obruſa* eſt.

Obryzatus, *a*, *um.* Obryzati ſolidi *l. ult. C. de vet. numiſm. poteſt.* dicuntur etiam *obryziaci* ſolidi *l.* 1. *C. de oblat. votor.* qui auro puro, & cocto conflati ſunt.

Obscenitas impudicitia in *l.* 1. §. 8. *D. de offic. præf. urb.* junct. *l.* 2. *D. de his, qui ſui vel alien. juris.*

Ob-

Obſcenus, *a*, *um*. Obſceno nomine inſectari Paul. *lib.* 5. *ſent. tit.* 4. §. 21. Obſcenos pro impudicis dixit Sen. *in controv. lib.* 4. *præf.* Obſcenum autem id eſt turpe, unde dictum ſit, vide Varron. *de ling. lat.*

Obſcurare, obſcurius reddere. Sic obſcurare ædes *l.* 30. *D. de uſufr.* lumina *l.* 10. *l.* 15. *l.* 17. *de ſervit. præd. urb.* Metaphorice accipitur obſcurare quæſtionem *l. ult. D. de termin. mot.* obſcurata præſcriptione *leg.* 11. § 3. *D. de inſt. act.*

Obſcure dicere *l.* 5. §. 1. *D. quod vi aut cl.* nuncupare vel ſcribere *l.* 21. §. 1. *D. qui teſt. fac.* id eſt ambigue.

Obſcuritas pacti *l.* 21. *D. de contrah. emt.* id eſt ambiguitas, perplexitas. Obſcuritatis veteris amovendæ gratia *l.* 2. §. 1. *D. fin. regund.*

Obſcurus, *a*, *um*, id eſt ambiguum, dubium. Semper in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur *l.* 9. *D. de regul. jur.* In obſcuro libertatem prævalere ait *l.* 50. *D. de man. teſtam.* In iis quæ vel dubia fuerint, vel obſcura, id noverimus ſequendum, quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec decretis Sanctorum Patrum inveniatur adverſum *c. ult. in fin. diſt.* 14.

Obſcura impetratio *l.* 10. *C. Th. de oper. publ.* id eſt, obreptitia, ut ibi legit, interpretaturque Jac. Goth.

Obſecundare, obſequi. Obſecundare functionibus municipalibus *l.* 172. *C. Th. de dec.* Officium, quod ſublimitatis tuæ juſſionibus obſecundat *l.* 13. *C. Th. de palat. ſacr. larg.* Hinc *obſecundatio* obſequium in *l.* 92. *C. Th. de dec.*

Obſecundator ſacrorum ſcriniorum *l.* 3. *C. Theod. de proxim. comit. diſpoſit.* qui in ſcriniis operam navat, uti explicat Jac. Gothofred. *in Comm.*

Obſepire copiam ad judicia veniendi *l.* 7. *C. Th. de reparat. adp.*

Obſequelam præbere *l.* 49. *C. Theod. de jur. fiſc.* id eſt obſequium.

Obſequi imperio *l.* 4. *D. de reg. jur.* verecundiæ *l.* 41. *D. de oper. libert.* voluntati *l.* 70. *D. de condit. & dem.* id eſt obtemperare.

Obſequium exhibere *l.* 3. *C. de legat.* præbere *l.* 45. *D. ad SC. Tert.* præſtare *l.* 16. *D. de legat. præſt.* quod non modo refertur ad imperium, juſſioneſque, ut in dictis locis, ſed & amicorum quoque obſequia dicuntur, veluti Titio viro bono, cujus *obſequio* gratias ago *l.* 13. *D. de ann. legat.*

Obſequium alias ſpeciatim miniſterium, & officium, quod filii parentibus, ſervi dominis, liberti patronis exhibent, ſignificat *rubr. D. de obſequ. parent. & patron.* Vide & *Nov.*88. *c.*2. *princ.*

Obſequia etiam onera, & munera civilia ſignificant in *l.* 17. *C. de poſtlim. reverſ. l.* 3. *C. quemadm. civ. mun. l.* 4. §. 2. *D. de mun. & hon. l.* 6. *C. de pign.* Neceſſitatis publicæ obſequium *l.* 2. *C. quib. non objic.* de eo dicitur, qui ob medendi curam a comitatu Principis diſcedere non poſſit.

Obſervantia catholica *l.* 12. *l.* 44. §. 3. *C. Th. de decur.* id eſt cultus religioſi obſervatio. Obſervantia legum *l.* 1. *D. de teſt. mil.*

Obſervare, id eſt cuſtodire; ut eſt in *l.* 20. *D. de fideic. libert.* Ita obſervare jus *l.* 3. §. *ult. D. de offic. prætor.* judicium *l* 23. *C. de adp. bonor.* ordinem *l.* 5. §. 3. *D. ut in poſſeſſ. legat. ſeu fideic. l.* 4. §. 5. *D. de legation.* pacta *l.* 27. §. 4. *D. de pact.* præſcriptionem *l.* 1. §. *ult. D. de jur. fiſc.*

Ob-

Obſervare pro attendere, ſpectare, rationem habere. Ita non ſemper mortis tempus obſervatur *l.* 56. *D. ad leg. Falcid. l.* 19. *D. de cond. & dem.* Hoc quinquennium obſervari legislator voluit *l.* 29. *§.* 6. *D. ad leg. jul. de adult.* Tempora, quæ in excuſationibus obſervanda D. Marcus ſtatuit *l.* 16. *D. de excuſ.*

Obſervare, colere, diligere, obedire. Si eum aliter, quam ut filium obſervaſſet *l.* 132. *pr. D. de verb. oblig.* Obſervare comiter alicujus majeſtatem. Vide ſupra art. *comiter.* Pars obſervans, id eſt, obediens *l.* 3. *C. fin. regund.*

OBSERVATIO, cuſtodia, obſequium. Animos divina obſervatione devinctos legimus in *l.* 104. *l.* 112. *C. Th. de decurion.* Obſervatio fidei *l.* 1. *C. quib. ex cauſ.* juris *l.* 3. *C. de ſuis, & legit.* codicilli *l.* 14. *D. de jur. codicill.* legum *l.* 19. *§.* 2. *D. de pecul.* temporis pro præſcriptione *l. ult. C. Th. fin. regund.* uſurarum *l.* 1. *C. de naut. fœn.*

OBSERVATOR. Obſervatores legis catholicæ *l.* 1. *C. Th. de heret.* id eſt, orthodoxi. Obſervatores actus ejus, qui gerit, & cuſtodes *l.* 3. *§.* 1. *D. de admin. & peric. tut.* qui nempe ejus actiones inſpiciunt.

OBSES, *idis.* Feſtus obſides dici ait pro *obſides*, qui ob fidem patriæ præſtandam dantur. Varro *lib* 4. *de ling. lat.* Exquiliis, vicus Africus, quod ibi *obſides* ex Africa bello Punico dicuntur cuſtoditi. *Obſidum* ab exteris datorum, mentio eſt in *l.* 31. *l.* 32. *D. de jur. fiſc. l.* 4. *D. ad leg. jul. maj. l.* 11. *D. qui teſt. fac.* Hi autem obſidrs ſenſu juris gentium ita ſunt, ut ſi dator obſidum a fide recedat, accipienti ſit poteſtas in corpus, & vitam eorum ſæviendi. *Obſides* Monachos ab Abbate datos memorat *c.* 9. *de jurejur.* Sane haud ita datos videmus, ut ſimile quid in eos exercere poſſit creditor accipiens, hi quippe ad conventionem, ob quam obſides jurato adpromittentes dati ſunt ſervandam interdicto eccleſiaſtico compelluntur. Obſcurum vero eſt *in dicto cap.* an ita obſides dati ſint, ut penes creditorem detineantur, an tantum, ut tamquam accedentes obligationi conveniri poſſint. Et illud verius eſſe videtur, ſiquidem ibi obſides a fidejuſſoribus ſeparari cernimus. *Obſes* malim derivare ab *obſidendo*, quemadmodum præſes a præſidendo, Obſidere enim eſt manere, ut Obſidere Domi Ter. *adelph.* 4. 6. *extr.* Circa obſidem vide amplius in voce *obſtagium.*

OBSIANUS lapillis annumeratur *l.* 19. *§.* 17. *D. de aur. arg. leg.* Obſidianus lapis memoratur apud Plin. *lib.* 36. *c.* 26. *nigerrimi coloris, aliquando & translucidi, craſſiore viſu, atque in ſpeculis parietum pro imagine umbras reddens.* Ita forte adpellatus ab Obſidio, a quo in Æthiopia fuit inventus. Idem Plin. *lib.* 34. *c.* 10. ait, inveniuntur gemmæ eodem nomine ac colore, non ſolum in Æthiopia, Indiaque, ſed etiam in Samnio, ut aliqui putant, & in littoribus Hiſpanienſis Oceani, quæ verba, ut & ſuperiora, ex eo deſcripſit Iſid. *lib.* 16. *orig. c.* 15. apud quem non *Obſidianus* ſed *obſianus* hic lapis adpellatur, ut & οψιανος λιθος ab Arriano *in peripl. mar. Erytub. p.* 145. *edit. Blancardi.*

OBSIDERE in honeſtis factis, atque indecentibus machinationibus *l.* 28. *C. de inoff. teſt.* Obſidere itinere frequentato inſidiis adgreſſionibus *l.* 1. *C. quand. lic. unicuiq. ſine jud. ſe vind. l.* 2. *C. Th. ad leg. Corn. de ſicar.* Obſeſſus a latrunculis *l.* 1. *D. de legat.* 3.

Ob-

Obsidio in *l.*18. *D. de exc.*

Obsignare eſt anulo ſignum imprimere, & ut Apuleius *lib.* 10. *metam.* loquitur, *anulo prænotare.* Quod maxime ad res occludendas refertur. Ita *Obſignare* aurum *l.* 20. *D. de furt.* bona *l. ult. D. de requir. reis* epiſtolam *l. ult. D. de legat.* 2. pecuniam *l.*41. §. 1. *D. de uſur.* Obſignari autem dicebatur pecunia, quæ creditori oblata, eo recuſante accipere, in ſacculum condebatur, qui ſignatorum ſigillis impreſſis ſignabatur, quo facto ſolebat publice, ſeu in publico deponi, ut adparet ex *l.* 19. *C. de uſur. l.*11. *C. de compenſ.* Adde *l.* 56. §. 1. *D. mand. l.* 1. §. *ult. l.* 7. *D. de uſur. l.* 2. *l.* 6. *C. eod. tit. l.*1. *C. qui potior. in pign. l.* 1. §. 24. *D. de ventr. in poſſeſ. l. ult. D. de leg. commiſſ.* Obſignare tabulas *l.* 7. *D. teſtam. quem. aper. l.* 2. *C. eod. tit.*

Obsignatio conſignationem pecuniæ ſignificat in *l.* 9. *C. de ſolut. l.* 7. *C. de pact. int. emt. & vend.* Obſignatio autem ſic fiebat, ut ſacculus lino trajiceretur, ſignisque ceræ impreſſis obſignaretur. *Obſignatio* etiam tabularum eſt apud Gell. *lib.* 14. *c.* 2.

Obsonator ſervus *l.* 65. *D. de legat.*3. & apud Paull. *lib.* 4. *Sent. tit.*14. §.1. qui obſonia coemit Seneca *Epiſt.* 47. Adde obſonatores, quibus dominici palati notitia ſubtilis eſt, qui ſciunt, cujus rei ſapor illum excitet. Spartian. *in Hadrian.* eum Imperatorem ad deprehendendas *obſonatorum* fraudes fercula de aliis menſis, etiam ultimis quibuſcumque adponi juſſiſſe memorat. Riſu ergo omnino digna eſt interpretatio Accurſii, qui obſonatores eſſe, ait, qui cuſtodiunt dominum, operam ſomno dantem, ſeu qui ſonant, & cantant domino in menſa.

Obstaculum exceptionis *l.*20. *C. de negot. geſt.* id eſt exceptio obſtans.

Obstagium eſt vinculum, quo tenetur obſes. Ita in obſtagio ponere *c.*9. *de jurejur.* id eſt obſidem dare.

Obstare eſt obeſſe, impedimento eſſe, nocere. Sic dicitur *obſtare* ædificium uſui publico *l.* 2. §. 17. *D. ne quid in loc. publ.* capitis deminutio *l.*5. *D. ſi tab. teſt. null. exſt.* exceptio *l.* 3. *l.* 7. *l.* 9. *D. de except. rei jud. & paſſim.* lex *l.* 33. *D. de uſurp.* neceſſitas *l.* 4. *C. Th. de collat. donat.* præſcriptio *l.* 42. *D. de liberal. cauſ.* ſervitus *l.* 3. *D. de offic. præt.* triplicatio *l.* 7. *l.* 2. *D. de curat. fur.*

Obſtare etiam dicitur, qui alium in hereditate, vel ſucceſſione antecedens, & impedimento eſt, quique, ut propior, remotiorem excludit. Sic *ſui* obſtare dicuntur legitimis in *l.*2.*D. und. legitimi.* Et ita *obſtare* intellige in *l.*1. §. 8. *D. und. cogn. l* 3. §. 9. *l.* 7. *de bon. libert. l.* 7. *C. ſi tab. teſtam. l.* 2. *und. legit. l.* 1. §. 8. *D. und. cogn. l.* 2. §. 6. *D. ad SC. Tertull. l.* 6. §.1. *D. de injuſt. rupt.* Quod autem obſtaturam exceptionem legimus in *l.*20. *D. de except. rei jud.* quam loquendi formam tamquam parum latinam quidem reprehendunt, adprobat Hein. cum Voſſ. *lib.* 3. *de analog. c.* 20. Ulpianus utique in *l.* 5. *D. ſi ſervit. vind.* dixit *obſtaturus.*

Obstetrix, ait Donat. *in Andr. Act.* 2. *ſc. ult.* dicitur, quæ opem tulerit parturienti. Inde, inquit idem, obſtetrix, quod opem tulerit. Venter inſpicitur per quinque obſtetrices, & quod maxima pars earum denunciaverit, pro vero habetur. Paull. *lib* 2. *Sent. tit.* 24. §. 8. 9. Adde *l.* 30. §. 1. *D. de adquir. vel omitt. her. l.*3. *C. de poſth. hered. l.* 9. §. 1. *D. ad leg. Aquil.* Et hæ ſunt feminæ me-

medicæ, quarum ſit mentio *l.* 1. §. 5. *C. de comm. ſerv. manum.* Apud Gruter. *inſtr. p.* 255. 12. 4. & interpretem Paulli ad verba modo allata. Vide ſupra in art. *medicus.*

OBSTINACITAS. Ulpianus apud pariatorem *Leg. Moſ. & Rom. tit.* 15. §. 2. ſcripſiſſe fertur: Interdicta eſt mathematicorum callida impoſtura, & *obſtinacitate* perſuaſio. Enim vero quum hæc verba ne commodum quidem ſenſum fundant, nemo dubitaverit, quin in mendo cubent, legendumque ſit, obſtinata perſuaſio. *Hein.*

OBSTINATIO, pertinacia. Conſuetudo obſtinationis pertinax *l.* 7. *C. Th. de Summ. Trin.*

OBSTINATUS, *a*, *um.* Obſtinati, & pertinaces ſpiritus hereticorum *l.* 25. *pr. C. Theod. de heret.*

OBSTRINGERE, obligare, & aliquo vinculo adſtringere. Ita obſtringi actione *l.* 8. *D. de reg. jur.* condictione *l.* 16. *D. de condict. furt.* ſceleris conſcientia *l.* 2. *C. qui teſtam. fac.* fideicommiſſo *l.* 108. §. 13. *D. de legat.* 1. fiſco *l.* 1. *C. ne tut. vel cur. vectig.* furti Gell. *lib.* 11. *c. ult.* hereditati *l.* 21. §. 1. *D. de adquir. vel omitt. hered.* judiciis *l.* 36. *D. ad SC. Trebell.* muneribus *l.* 17. §. 2. *D. de excuſ.* neceſſitate *l.* 34. *D. ad leg. Falcid.* ex obligatione *l. ult. C. ſi mat. indemn. promiſ.* onere *l.* 1. *D. de oper. publ.* de peculio *l.* 1. §. *ult. D. de pecun. conſt.* Obſtringere res *l.* 2. *C. de evim. ſtell.* id eſt pignore obligare. Obſtrictum pignus *l.* 11. §. 3. *D. de pign. act.*

OBSTRUERE iter *l.* 2. §. 9. *D. de aqu. & aqu. pluv.* feneſtras *l.* 6. *D. de ſervit. præd. urb.* Obſtruere luminibus dixit Cic. *in Brut. c.* 17. id eſt officere. Obſtruere alienandi viam *l.* 11. *C. de præd. minor.*

OBTEMPERARE, obſequi, obedire, parere. Ita *Obtemperare* decreto *leg.* 31. *D. de reb. auct. jud.* domino jubenti *l.* 2. §. 1. *D. de nox. act.* datæ formæ *l* 5. *C. de ſent. & interloq.* jus dicenti *rubr. tit. ſi quis jus dicenti non obtemp.* legi *l.* 1. *C. de donat. quæ ſub mod.* mandato *l.* 8. §. 4. *D. mand.* patriæ muneribus *l.* 17. §. 6. *D. ad municip.* placitis *l.* 3. *C. ad SC. Turp.* præceptis *l.* 41. *D. de pœn.* ſcripturæ teſtamenti *l.* 3. *C. de condit. inſert.* ſententiæ *l.* 3. *C. de recept. arbitr.* ſtatutis *l.* 135. *D. de verb. ſignif.* ſtipulationi *l. ult. D. ſi quis caut. in jud. ſiſt.* voluntati *l.* 1. *D. de cond. & demonſtr.* Sed & *obtemperare* ſignificat ſubeſſe, veluti Quo res externæ nationis populo Romano minus obtemperet *l.* 4. *D. ad leg. jul. majeſt.*

OBTENTUS, *us*, Obtentu, id eſt, ſpecie, prætextu, colore, ut Obtentu æris alieni *l.* 5. §. 3. *D. de reb. eor. qui ſub tut.* Sub obtentu judicii de inofficioſo *l.* 7. §. 1. *D. de her. pet.* Ita enim cum vel ſine præpoſitione uſurpatur.

OBTERERE innocentem *l.* 14. *C. Juſt. l.* 21. *C. Th. de judæis*, & id eſt opprimere.

OBTINERE, vel, ut in Pandectis Florentinis ſcribitur, *optinere*, interdum eſt habere, poſſidere, nanciſci, conſequi. Ita obtinere dominium *l.* 66. §. 1. *D. de legat.* 2. hereditatem *l. ult. D. ad SC. Trebell.* prædium *l.* 1. *C. commun. divid.* quadrantem *l.* 41. §. 6. *de vulg. & pupil. ſubſt.* rem *l.* 12. *D. de injuſt. rupt. irrit.* ſucceſſionem *l.* 1. *C. de collat.* tutelam *l.* 1. §. 1. *D. de legit. tut.* jus *l.* 5. *D. de liberal. cauſ.* locum *l.* 13. §. 5. *D. quod vi aut cl.* primum locum *l.* 19. *D. de cond. & demonſtr.* id eſt habe-

bere. Obtinere proconſulatum *l.* 1. *D. de tut. & cur. dand.*

Obtinere cauſſam eſt judicio vincere, & ſuperare, quod de abſolutione, ſi de reo agatur, vel de condemnatione, ſi de actore ſermo fiat, contingit. Ita rea poſtulata cauſſam obtinebit *l.* 3. §. 6. *de carbon. edict.* Idemque genus Cicero *in Verr.* 2. *c.* 7. & *in orat. c.*21. uſurpat.

Eodem ſenſu *obtinere* abſolute juriſconſultis plerumque in uſu eſt. Proinde *obtinere*, & *vinci* adverſantur *l.* 5. §.6. *D. judicat. ſolv. l.*12. §.4. *D. de bon. lib. l.*1. §. 7. *D. ſi quid in fraud. patron.* De inofficioſo egit, & obtinuit *l.* 16. *l.* 19. D. *de inoffic. teſt.* Qui me potior eſt, quum ego te ſuperaturus ſim, multo magis adverſus te obtinere debet *l.* 14. D. *de diverſ. temp. præſcript.* Heres ſcriptus obtinuerat fiſcum *l.* 27. §. *ult. D. de leg.*3. id eſt, vicerat.

Atque ut *obtinere* dicitur, qui ſuperior a lite diſcedit, ita *non obtinere*, qui judicio vincitur, & ſuperatur. Sic filia, quæ non egit, aut non obtinuit *l.* 16. *D. de inoff. teſt.* Fiſcus in quæſtione falſi teſtamenti non obtinuit *l.*38. *D. de jur. fiſc.* Idem & in publicis judiciis dicitur. Poſtquam Q. Ligarium accuſavit, nec obtinuit apud C. Cæſarem *l.* 2. §. 46. *D. de orig.* Sunt alibi in jure noſtro paſſim hujuſmodi loquendi formæ.

Obtinere tam abſolute poſitum, tam aliis additum nominibus, interdum prævalere ſignificat. Ita obtinuit *l.* 3. *D. de cond. & demonſtr.* Fuit quæſtio, & obtinuit *l.* 24. *D. de adquir. vel omitt. hered.* Quod & in judiciis publicis obtinere debet *l.* 38. *D. de re judic.* Obtinuit ſententia Bruti *l.* 68. *D. de uſufr.* Contra ſententiam Q. Mucii obtinuit §. 2. *Inſt. de ſociet.* Pro libertate ſtatutum obtinet *l.* 38. *D. de re jud.*

Obtinere etiam pro exiſtimare, vel judicare dixerunt veteres. Ita obtinendum eſt *l.* 34. *D. de jur. fiſc. l.*13 *D. de dol. mal. & met. except.* Quod & humanitatis gratia obtinendum eſt *l.* 86. *D. de adquir. vel omitt. hered.* Salluſt. *orat.*1. *de rep. ord.* Populus Romanus antea obtinebat regna, atque Imperia, fortunam dono dare. Apulej. *Apolog. princ.* Certus equidem eram, proque vero obtinebam, ubi vid. Scip. Gent. *not. p.*2.

O B T I N G E R E, vel ut in Pandectis Florentinis conſtanter ſcribitur, *optingere* eſt obvenire, accidere, contingere. Ita ut quid obtingat *l.* 35. §. 1. *D. de mort. cauſſ. don.* id eſt fiat. Ne fiat, ne obtingat *l.* 60. *D. de cond. & demonſtr.*

Obtingere etiam ea dicuntur, quæ ex aliquo eventu nobis quæruntur. Si per hereditatem obtingit hæc actio *l.*20. *D. de ſepulcr. viol.* Cum his omnibus agris, qui ad conjunctionem cujuſque fundorum emtione, vel quolibet alio caſu obtigerit *l.* 92. *D. de leg.* 3. Honores, qui filio decurionis obtigerunt *l.* 15. *D. de mun. & hon.* non autem *obtingerunt*, ut quidam legunt. Obtingit libertas *l.*47. *D. de man. teſt.*

Obtingere denique res dicitur per diviſionem, v. g. nomina obtingerunt *l.* 77. §. 18. *D. de legat.* 2. loca diviſione *l.*4. *C. de relig. & ſumt. fun.* adde *l.* 31. *D. de uſu & uſufr.*

O B T U R A R E, vel Florentine *opturare* idem valet, ac obſtruere. Foramen obturare *l.*6. *D. de ſervit. urban. præd.*

O B T U T U S, *us*, quod Græci proprie *προσωπον*, hoc eſt, cultum dicunt: Serv. ad Virgil. *Æneid.* 12. *v.* 665. in verba *& obtutus tacitus ſtetit.* Plerumque, inquit,

inquit, *obtutus* de eo uſurpatur, qui alium, ſeu rem aliquam defixis in eam oculis intuetur. Unde idem Virgil. *lib.*1. *Æneid. v.* 498. *Dum ſtupet, obtutuque hæret defixus in uno.* Sic obtutus intuentium polluere dicuntur ſtatuas Eutropii *l.* 17. *C. Th. de pœn.* Alias obtutus pro aſpectu, ut noſtris per Magiſtrum obtutibus offeratur, ait Imp. Conſtant. in *l.* 1. *fin. D. de offic. mag. offic.*

O B V A G U L A R E, & *obvagulatio* vocabula Leg. XII. Tab. Ait enim illa Lex: Cui teſtimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum obvagulatum ire. Ubi Rævard. *c.* 11. ob portum evagulare interpretatur, adverſario juſtum adhibitis teſtibus convicium facere, quod *pipulo differre ante ædes*, Plauto dicitur *Aul. act.* 3. *ſc.* 2. *v.*32. Pipulum enim idem eſſe, quod convicium, Varro ſcribit *lib.* 6. *de ling. lat.* indeque Feſtum obvagulationem definiviſſe quæſtionem, hoc eſt, inquiſitionem cum convicio. Add. Cujac. *lib.* 7. *obſerv. c.* 15.

O B V E N I R E, id eſt, obtingere, deferri. Quod plerumque dicitur de hereditate, ut in *l.*3. §. 2. *D. pro ſoc. l.*150. *D. de verb. ſignif. l.*28. *D. de reb. auct. jud.* Nec hereditates modo, ſed & legata obvenire dicuntur, & quidquid alias capiendi figuris accedit. Hereditas, vel legatum, vel donationes mortis cauſſa -- quia non ſine cauſſa obveniunt *l.* 9. *D. pro ſoc.* Sacerdotio *obveniente*, dixit *l* 32. §. 4. *D. de recept. arb.*

O B V E N T I O generaliter acceſſionem ſignificat, quæ vel ex ipſa induſtria hominis proficiſcitur, veluti mercedes, penſioneſque ex locationibus prædiorum urbanorum debitæ, vecturæ jumentorum, naula navium *l.* 1. §.15. *D. de exercit. act. l.* 34. *D. de uſur.* Adde *l.* 7. *pr. D. de uſufr. l.* 3. §. 9. *D. de reb. eor. qui ſub tut.*

O B V I A M ire occurrere, obicem ponere, ut avaritiæ obviam itum eſt *l.* 6. *D. de extr. crim.*

O B V I A R E hoc quoque ſignificatu accipitur, ut obviare ambientibus *l.* 2. *C. Theod. ad l. jul. maj.* ſuæ confeſſioni *l.* 20. *D. de donat.* cupiditatibus *l.*161. *C. Theod. de decurion.* fraudibus *d. l.*161. Obviare muneribus publicis *l.* 3. *C. Theod. de patroc. vicor.* Ita Varronem *de re ruſt. lib.* 1. *c.* 35. & *lib.* 4. *c.* 10. & Quinct. *decl* 307. loquutos fuiſſe oſtendit Ducker. *de latin. vet. juriſc. p.* 393. Hein.

O B V I U S, *a, um*, pro eo, quod obſtat alicui, vel impedimento eſt. Si cogendis obvium debitis provocationis ſuffugium fuerit objectum *l.* 39. *C. Theod. de adpellat.* Sic obvias manus dixit Symmach. *lib.* 5. *epiſt.* 5. & obviam urbem Virgil. *lib.*5. *Æn. v.* 499.

O B U M B R A R E umbram ſuffundere, ut aliquid non conſpicuum ſit. Ita *obumbrati* latebris *l.* 33. *C. Theod. de heret.*

O C C A N T A R E, vel, vetuſtiore ſcribendi ratione, *obcantare* pro incantare Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.*23. §. 15. Qui ſacra impia, nocturnave, ut quem obcantarent. *Occentare* paullo aliud eſt apud Amm. Marc. *lib.* 30. *c.*20. Bubo occentans funebria, id eſt, funebria cantu præſagiens. Occentare oſtium, id eſt, convicium ante oſtium dicere apud Plaut. *Mercat. act.* 2. *ſc.* 3. *v.* 73.

O C C A S I O, ait Feſtus, *opportunitas temporis caſu proveniens eſt.* Verum & quælibet alia quovis eventu contingens opportunitas hoc nomine continetur. *Occaſio* obvenire dicitur in *l.*31. *D. de mort. cauſ. don.* Litigandi occaſio *l.* 3. *C. Theod. de matern. bon.* Id domino magis ex occaſione, quam ex

ex jure contingere *l.* 2. *D. de riv.* Occaſione hereditatis *l.* 59. §. *ult. D. ad SC. Treb.* Crimen majeſtatis a judicibus non in *occaſionem* habendum eſt, ſed in veritate *l.* 7. §. 1. *D. ad leg. jul. majeſt.* In occaſionem habere, idem hoc loco eſſe ait Heinecc. ac obtentui habere, quemadmodum *per occaſionem* idem aliquando, ac ſub ſpecie, vel obtentu. Sic per occaſionem juris civilis *l.* 1. § 1. *D. de dol. mal.* & *ſub occaſione* titulorum ad ſe pertinentium *Novell. Theod. & Valentinian.* 11. Per hujuſmodi occaſionem *l.* 1. §. 1. *C. ſi ſecund. nupt. mul.* Obſervavit ſingularem hanc vocabuli notionem Joſ. Nerius *Analect. lib.* 1. *c.* 10. Rapienda occaſio eſt, quæ præbet benignius reſponſum *l.* 168. *D. de reg. jur.*

Occaſio pro cauſa, ut quum calcis ictu mortis occaſio præbita videatur *l.* 5. *C. ad leg. Cornel. de ſicar.*

OCCASUS participium, quo uſi Decemviri in XII Tab. teſte Gellio *lib.* 17. *c.* 2. & Cenſorin. *de die nat. c. ult.* Sol occaſus pro ſolis occaſu. Itaque apud Macrob. *lib.* 1. *c.* 3. ubi vulgo eſt: *Solis occaſus ſuprema tempeſtas eſto*, emendandum eſt, Sol occaſus.

OCCIDERE eſt interimere, necare. Occidiſſe dicitur vulgo quidem, qui mortis cauſſam quolibet modo præbuit *l.* 51. *D. ad leg. Aquil. l.* 15. *D. ad leg. Cornel. de ſicar.* Nam, ut Cicero *Philipp.* 9. *c.* 16. ait, is profecto mortem attulit, qui cauſſa mortis fuit. Quod & confirmat Quinctilian. *Declam.* 270. Sed lege Aquilia is demum teneri viſus eſt, qui adhibita vi, & quaſi manu cauſſam præbuiſſet, tracta videlicet interpretatione vocis a cæde *l.* 51. *D. ad leg. Aquil.* Occiſum itaque, quod ad legem Aquiliam attinet, accipere debemus, ſive gladio, ſive etiam fuſte, vel alio telo, vel manibus, ſi forte ſtrangulavit eum, vel calce petiit, vel capite, vel qualiter *l* 7. §. 1. *D. eod. tit.* In SCo Silaniano occiſorum adpellatione hi continentur, qui per vim, aut cædem ſunt interfecti, ut puta jugulati, ſtrangulati, præcipitati, vel ſaxo, fuſte, lapide percuſſi, vel quovis alio telo necati, non etiam ſi veneno, vel quovis alio, quod clam necare ſolet, ſint interemti *l.* 1. §. 18. *D. de SC. Silan.* At Paull. *lib.* 3. *ſent. tit.* 5. §. 2. Occiſus videtur, ait, non tantum, qui per vim, aut per cædem interfectus eſt, vel jugulatus, aut præcipitatus, ſed & is, qui veneno necatus dicitur. Ibi tamen ob textus miro conſenſu aliud inculcantes, veluti *l.* 1. § 18 *l.* 20. *l.* 21. *pr. D. de SC. Silan. l.* 9. *C. de his, quib. ut indign. her. auf.* Aniani manum ſenſum turbaſſe, tum hoc §. 2. tum §. 10. non ſine ratione ſuſpicatur Schulting. *Juriſpr. vet. antejuſt.* p 351. Feſtus: Occiſum a necato diſtinguunt quidam, quod alterum a cædendo, atque ictu fieri dicunt, alterum ſine ictu. Itaque in Numæ Pompilii Regis legibus ſcriptum eſt: *Si hominem fulminibus occiſit*, & alibi, homo ſi fulmine occiſus eſt. Quinct. *Declam.* 350. Cædes videtur ſignificare ſanguinem & ferrum. Si quovis alio genere homo fuerit *occiſus*, ad illam legem revertemur: Si inciderit in latrones, aut in aquas præcipitatus, ſi in aliquam immenſam latitudinem dejectus fuerit, eadem lege vindicabitur, qua ille, qui ferro percuſſus eſt.

Occidere, antepenultima correpta, dicuntur ſtellæ, quæ horizontem ſubeunt. Metaphorice idem eſt, ac exſtingui, vel finiri. Sic occident cum perſonis delicta *l.* 1. *C. Th. de liberal. cauſ.* Nec

alia notione ſpes *occidere*, & *occidiſſe* paſſim dicitur.

Occisio cædes in *l.* 23. §. 2. *D. ad leg. Aquil.*

Occludere, vel, ut in C. Th. ſcriptum reperitur, *obclaudere* idem ac claudere. Obclaudere aditum implendæ devotionis *l.* 1. *C. Th. de patrocin. vicor.*

Occultare, celare, abſcondere in *l.* 1. *C. de iis qui latron. & al. crim. reos occultant.* Si circa columnas, aut ſtationes ſe occultat *l.* 7. §. 23. *D. quib. ex cauſ. in poſſeſ. eat.* Hujuſmodi latitationis *poſt columnas* frequenter mentionem faciunt veteres. Ambroſius *de Tobia c.* 7. Ille greſſus debitoris ſingulos numerat, aucupatur deflexus, iſte continuo poſt columnas caput obumbrat. Sidon. Apollinar. *lib.* 1. *Epiſt.* 11. Alii, ne ſalutarent, fugere poſt ſtatuas, occultati poſt columnas. Et erant ſane circa fora veterum porticus, intercolumnia, ſtatuarumque ingens multitudo, intra quos labirinthos facile erat hominibus, ſeſe fœneratorum oculis ſubducere. *Hein.*

Occultatio ſui *l.* 7. §. 4. *D. quib. ex cauſ. in poſſeſ.*

Occultus, *a*, *um*. Occultum compendium *l. ult. C. de crim. ſtell.* Occultæ delationes *l.* 4. *C. Th. de petit.* Si hoc in occulto ſit *l.* 4. *D. de peric. & comm. rei vend.* id eſt, in obſcuris ut *l.* 9. *l.* 114. *D. de reg. jur.*

Occupare interdum eſt invadere. Si ager ab hoſtibus occupatus ſit *l.* 26. *D quib. mod. uſusfr.* Si quis nunciet domum a latronibus occupatam *l.* 3. §. 8. *D. de adquir. poſſ.* Nummis datis tutelam occupare *l.* 1. §. 7. *D. de offic. præf. vigil.* res debitoris *l. ult. D. ad leg. jul. de vi priv.*

Occupare pro apprehendere. Ita occupare bona *l.* 21. *D de adquir. vel omitt. hered.* poſſeſſionem *l.* 6. §. *ult. D. de adquir. poſſeſ.* *l.* 4. §. 28. *D. de uſurp. & uſuc.* res debitoris, res hereditarias *l.* 49. *D. de hered. petit.* Eodem fere ſenſu Fiſcus dicitur, occupare bona *l.* 68. §. 1. *D. de fidejuſſ.* & paſſim. Ita etiam Inteſtatorum bona a civitatibus occupata dicuntur in *l.* 1. *C. de bon. vac.* Quod nullius eſt, id ratione naturali *occupanti* conceditur *l.* 3. *D. de adquir. rer. dom.* Item ſi res pro derelicta habita ſit, ſtatim noſtra eſſe deſinit, & occupantis ſtatim fit *l.* 1 *D. pro derelict.* Hic autem occupare eſt capere inter alios, ſi capiendo alios prævenire, vid. *l.* 9. *D. de verb. oblig* Ubi igitur res nullius cedere dicitur *occupanti*, intelligendum eſt, *capiendo alios prævenienti*, id nempe ante alios agenti, quo, qui prior egerit, dominus jure poſtulante intelligatur. Illud autem factum, quo alios præveniſſe requiritur ad dominium *rei nullius* conſequendum, nec eſt nuda rei adprehenſio ſine animo ſibi habendi, aut cum alio animo. veluti rem tantum ad ſe recipiendi cuſtodiendam. Sed & cum, Cicerone teſte, adprehendamus non animo, ſed manibus *lib.* 1. *de orator. c.* 56. non utique adprehenſio ſemper requiritur in facto capiendi illo, ut vacua dominio res fiat noſtra *arg. l.* 79. *D. de ſolut. l.* 1. §. *pen. D. de adquir. rer. dom.* & Trebatius vulneratam a nobis feram noſtram dixit *l.* 5. *D. eod. tit.* Sane apud Romanos veteres moris erat, ut ſi duo rem invenerant, quorum alter adprehenderat, alter eam adprehendi viderat, communis ea res utriuſque videretur. Unde ſolemnis formula. In commune Sen. *Epiſt.* 117. Quoties aliquid inveni, non exſpecto, donec dicas *In commune*, ipſe mihi dico. Vide Hein. *Antiquit. Rom. ad. Inſt. lib.* 2. *tit.* 1. §. 21.

§. 21. ubi ex Plaut. *Rudent.* 4. *ſc.* 3. *v.* 76. *& ſ. qu.* adfert verba, quibus non ſolum hic veterum ritus, ſed & quamplura juris noſtri loca lucem haud mediocrem capiunt. Vide in voce *occupatio.*

Occupare pro *prior quid agere* ad alia quoque refertur, veluti ad accuſationem inſtituendam *l.* 4. *D. ad leg. jul. de adult.* Quemadmodum *occupaſſe* is quoque dicitur, qui prior litem conteſtatus eſt, cujus exempla ſunt *l.* 11. §. 21. *D. de legat.* 3. *l.* 3. §. 9. *D. de ſeplucr. viol. l.* 14 *D. de noxal. act. l.* 19. *D de re judic. l.* 32. *D de procur. l.* 9. *D. de verb. oblig.* Alias occupare dicitur, qui prior ad ſententiam pervenit. In actione ſane de peculio occupantis melior eſt conditio; Occupare autem videtur, non qui prior litem conteſtatus eſt, ſed qui prior ad ſententiam pervenit *l.* 10. *D. de pecul.* Tributoria, non ſicut de peculio, actio occupantis meliorem cauſſam facit, ſed æqualem conditionem quandoque agentium *l.* 6. *D. de tribut. act.* Et ita occupantis meliorem eſſe conditionem, accipe *l.* 4. *D. de in rem. verſo l.* 3 *D. quod cum eo, qui in alien. pot.*

Occupare flumen dicitur eum locum, quem per inundationem operit, veluti in *l.* 24. *D. quib. mod. uſusfr. l.* 7. *D. de per. & comm. rei vend. l.* 14. *D. quemadm. ſerv.* Idem de mari dicitur in *l.* 3 §. 17. *l.* 30. §. 3. *D. de adq. poſſ.*

Occupare, id eſt tenere, habere. Ita conſobrinus, qui ſequentem gradum occupat *l.* 6. *comm. ſucceſſ.* Si plures inſtitutiones ex eadem parte ſub diverſis conditionibus fuerint, conditio, quæ prior extiterit, occupabit inſtitutionem *l.* 17. *D. de cond. inſtit.* id eſt committet inſtitutionem in gratiam ejus, qui ſub ea conditione fuerit inſtitutus. Occupare quid legatorum nomine *l.* 1. *D. quod legator.* partem *l.* 19. § 2. *D. de cond. & demonſtr. l.* 18. *D. de legat. præſt. l.* 16. § *ult. D. de bon. libert.* fundi pignus *l* 2. *C qui pot. in pign* vacantem portionem *l.* 6. §. *ult. D. de adquir. poſſeſ.* totius domus uſum *l.* 22 § 1 *D de uſu & hab.*

Occupare, diſtinere, diſtringere. Occupare domum ſecundis nuptiis *l.* 10. *C. Th. de matern. bon.* Occupat accuſatorem pœna *l. ult. C. Th. ad leg. Corn. de falſ.*

Occupari re aliqua, vel circa rem, ut in *l.* 2. § 2. *D qui ord. in bon. poſſ.* reipublicæ cauſſa *l.* 3. *C. de dol. mal* ſomno aut morbo *l.* 1. § *ult. D. de auct. & conſ. tut.* originalibus vinculis ad munera ſubeunda *l.* 82. *C Th. de decur.*

Occupare etiam eſt pecuniam collocare, Nonio interprete. Et ita Cic. *pro Flacco c* 21. alibique loquitur. Auſ. *in Epiſt. ad Symmach. Grypho præmiſſa*: Ut avidus fœnerator improbum numum malui occupare, quam condere. Quemadmodum pecuniam vocamus *ocioſam*, quæ nullas parit uſuras, nec non vacuam pecuniam *l.* 28. *D. depoſ.* ita occupare eam dicitur, qui eam fœnori collocat, eadem loquendi forma, qua ſterilem terram vineis occupare, apud Pallad. *lib.* 1. *de re ruſt. c.* 6. & aream occupare fundamentis apud Liv. *lib.* 1. *c* 38. Cic. *pro Flacc. c.* 21. Pecuniam adoleſcentulo grandi fœnore, fiducia tamen accepta, occupaviſti.

OCCUPATIO: Occupatione ſua feciſſe eos, qui primi in vacua venerunt, ait Cicero in *lib.* 1. *de offic. c.* 7. Quis vero prior in vacua veniſſe, atque ita per occupationem ſua feciſſe dici debet? Id enim ipſum eſt definiendum. Reſpondes: Qui id egit, ex quo con-

concipimus, quomodo res nullius, dominii capax, propria fiat. Ita quidem Wurſſel. *in juriſpr. defin.* §. 530. occupationis ſpeciem, de qua hic agitur, definit. Neque vero ſic rem ſatis intelligo An id non niſi ex adprehenſione corporali cum animo rem ſibi habendi conjuncta intelligitur? Sane animi intentionem manifeſtam ſemper, adprehenſionem vero corporalem non ita requiri, ſupra evictum eſt in voce *occupare*, & ipſe notavit Wurſſel. Igitur quis occupaſſe rem nullius cum effectu dominii dici debeat, id diverſimode pro variis rerum nullius adquirendarum caſibus accipiendum eſt. Aliud, v. g. factum præveniendi requiritur in re inventa, ac ſpeciatim in caſu, quo unus adprehendit, alter adprehendi vidit, vel ante vidit, de quo ſupra in verbo *occupare*, aliud deinde requiritur in feris, de quo *l.* 5. *D. de adquir rer. dom.* Aliud denique in miſſilibus, quorum is dominus non fit, niſi qui corporaliter adprehendendo prævenit. Nec utique omnium præveniendi figurarum, quibus dominium *rei nullius* adquiritur, pro varietate caſuum alias diverſarum, genus adæquata ſatis definitione, diſtinctaque exponere facile eſt, ſi ſaltem eam ex legibus noſtris petere volueris.

Occupatio pro cura, ſollicitudine, ſtudio, labore. Ita majoris cauſſæ occupatio *l.* 23. §. 1. *D. de re judic.* Occupatio negotiorum propriorum *l.* 15. *D. de recept. arbitr.* Occupationes militares *l.* 3. *C. de negot. geſt.* publicæ *l.* 21. *C. ad leg jul. de adult.*

Occupatorius ager Siculo Flacco dicitur, qui & arcifinalis, ſeu arcifinius ſic dictus, quod in tempore occupatus ſit a victore populo, territis inde fugatiſque hoſtibus, quia non ſolum tantum occupabat unuſquiſque, quantum colere præſenti tempore poterat, ſed quantum in ſpe colendi habuerat, ambiebat. Sed de hoc vide, quæ ex Heineccio attulimus in art. *Arcifinius*.

Occurrere proprie eſt, obviam ire, & proficiſci in *l.* 14. *D. de re milit. l.* 27. *C. Theod.* Ita *Occurre* ad examen *l.* 27. *C. Th. de petit.* ad judicium *l.* 1. §. 2. *l.* 2. §. 1. *D. ſi quis caut. in judic ſiſt. cauſ.*

Occurrere, metaphorice, ſignificat obſiſtere, obſtare, impedimento eſſe. Ita occurrere calliditati *l.* 1. *D. ſi quis omiſſ. cauſ. l.* 14. *D. de liber. cauſ. l.* 1. *D quod vi aut cl.* fraudi *l.* 15. §. *ult. D. de excuſ* venditionibus *l.* 46. *D. de fidejuſſ.* contra fidem teſtatoris venienti *l.* 20. *D. de donat.*

Occurrere etiam dicuntur, quæ accidunt, vel eveniunt, ſeu adſunt. Occurrit æquitas rei *l.* 6. *D. de collat. bon.* id eſt æquum eſt. Comparatio nulla legatorum occurrit *l* 20. §. *ult. D. de legat. præſt.* Occurrunt tempora *l.* 3. §. *ult. D. de Carb. edict.*

Occursus, quando quis alteri obvius eſt. Si occurſus creditoris evitetur *l.* 7. § 13. *D. quib. in poſſeſ* Occurſus judicis *l.* 1. *C. Theod. de jud.* ubi Jac. Gothofr. *in not.* Occurſus, inquit, judicis eſt, quum judex litiganti ſilentium imponit, & metas comprimit, uti laudata lex loquitur.

Octava vectigalis ſpecies, cujus fit mentio *l. ult. C. de eunuch.* Hujuſmodi vectigal inde ab Alexandri Severi temporibus exerceri ſolitum, teſtimonio eſt ejuſdem Imperatoris reſcriptum *l.* 7. *C. de locat.* in quo eſt: Si cum Hermes vectigal octavarum in quinquennium continuum conduceret, fidem tuam obligaſti: Duo in primis memorantur hujuſmodi vectigalis genera, alterum

ex

ex diurnis gerulorum quæſtibus, quam *octavam* inſtituerat C.Caligula, teſte Suetonio *c.*40. de qua Burman. *de vectigal. pop. Rom. c.* 12. *p.* 207. alterum, quod pro mercibus exigebat, & *more conſuetum* eſſe dicitur *l.* 7. *C. de locat.* De eo idem Burmann. *c.*5. *p* 67. quamvis nec iſte, quæ enormis hujus vectigalis origo ſit, potuerit expedire. *Hein.*

O C T A V A R I U S, publicanus, qui *octavæ* vectigal exigebat *l.*8. *C. de vectig.* Iis adjunctos fuiſſe milites ſtationarios, & urbanos, qui octavariis adverſus vim,& fraudem mercatorum adeſſent, ex Dionif Caſſ. *lib.* 48. *& l.* 5. *C. de vectig.* collegit laudatus Burmann. *de vectig. pop. Rom. c.* 9. *p.*145. Hein.

O C T A V E N U S, non levis juris auctor, citatur ab Alburno Valente *l.* 67. *D. ad SC. Trebell.* aliiſque pluribus Ictis in legibus noſtris, ex quibus, cum Caſſio, Proculo, & Ariſtone poſteriorem fuiſſe adparet. Floruit omnino ſub Veſpaſiano, ceu recte ſuſpicatus eſt Guil. Grot. *in vit. Ictor. lib.* 2. *c.*5. ubi, cum quædam ad Edictum, immo & ad Legem Juliam & Papiam ſcripſiſſe, ſuſpicatur. Enimvero quamvis poſterius ex *l.*32. *D. qui,& a quib. man.* colligat, eum tamen locum rem non conficere, oſtendit Heinecc. *in Comment. ad Leg. Jul. & Pap.Popp.lib.*1.*c.*1.§.4. *p.*14.

O C U L A T U S, *a*, *um*, oculata fide §. *ult. Inſt. de grad. cogn.*

O C U L U S. *Ante oculos* habere *l.*4. § *ult. D. de eo,quod cert. loc.* collocare *l.*4. *C. Theod. de collat. donat.* Oculis conniventibus *l.*4. §.1. *D. de man.*

O D I O S U S, *a*, *um*. Odioſæ artes, id eſt, magicæ *in* §. 5. *Inſt. de publ. jud.*

O D O, *nis*, vel *udo* uſum calceamenti præſtat *l.* 25. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* Apud Martial. *lib.* 14. *epigr.* 140. Udones Cilicii celebrantur hoc diſticho: Non hæc lana dedit, ſed olentis barba mariti: Cinyphio poterit planta latere ſinu. In *can.* 14. *diſt.* 96 ſcriptum eſt: Et ſicut noſter Senatus calceamentis utitur cum *udonibus*, id eſt, candido linteamine illuſtratis. Ex loco Martialis certiſſimum eſt, *odones*, vel *udones* ex caprinis pilis fuiſſe textos. His vero pilis utebantur veteres ad corpus ab humoribus tuendum. Sane eo conſilio Cilicia ex iiſdem pilis facta militibus in caſtris dabantur. Aſcon. Pædian. *in Verr.* 3. Ceterum tum de ipſo hoc calceamentorum genere, tum de origine vocis diſputant Claud. Salmaſ. *ad ſcript. hiſt. Aug. p.* 221. Iſaac. Voſſ. *Epiſt. ad Græv. in addend ad Heſiod. p.* 69. *v.*17. ſed ita ut parum extricent. Vid. Corn. Van Bynkersh. *lib.*3. *obſ. c.*7. Hein.

O D O R E S in *l.* 3. §. 10. *D. de pen. leg. l.* 7. §. 3. *D. de in rem verſ.* ſunt res fragrantioris odoris, & plerumque unguentis junguntur. Sane coctis odoribus unguenta fieri, ait Pompon. *leg.* 27. §.1. *D. de adquir. rer. dom.* & odorati ignes memorantur apud Ovid. *lib* 1. *faſtor. v.*75.

O E C O N O M I adpellantur, quibus res eccleſiaſticæ gubernandæ mandantur *l.* 24. *C. de ſacroſ. Eccleſ.* Diſpenſatorem pauperum Leo & Anthemius definiunt *l.* 33. §. 4. *C. de Epiſc. & Cler.* Alias oeconomi definiuntur, qui eccleſiaſticas tractant rationes *l.* 3. *C. Th. de his, qui ad Eccleſ. confug.* Ii e clericis ſunt conſtituendi, non e laicis *Can. in nova* 22. *cauſ.* 16. *quæſt.*7. Talis oeconomus etiam poſt mortem Epiſcopi curam bonorum gerebat, de iis Epiſcopo ſucceſſuro rationem redditurus. *Conc. Chalc. c.*25. *c.* 29. Id au-

tem muneris olim fuit archidiaconorum. Monaſteria quoque ſuos habuerunt α • nomos.

Interdum *œconomus* idem eſt, ac defenſor, advocatus Pariſ. *an.* 1245.

Oecumenicus. Patriarcha Conſtantinopolitanus dicitur *l.7. C. de ſumm. trin.*

Oenomeli dulciſſimum vinum *l.9. D de trit. vin. ol.* quod vini adpellatione contineri *ibid.* traditur. Mellitum vinum eſſe origo verbi declarat. Vid. Dioſcorid. *lib.5. c.16* Conſt. *lib.*8. *Geopon. c.* 26. Iſidor. *lib.* 20. *orig. c.* 3. ſane *το των μελικρατον*, *quod hodie melicratum*, a priſcis *οινομελι* adpellatum Jul. Pollux. *lib.6. c.* 2. *ſegm.*17 teſtis eſt.

Oenophorum Paull. *lib.* 3. *ſent. tit.* 6. §. 90. inter ea numerat, quæ ad poculorum ſpeciem comparata ſunt. Codices ibi habent *Oenophorium*. Attamen & *Oenophorum* dixerant Juven. *Sat.* 6. *v.* 425. & Mart. *lib.*4. *epigr.* 89 *Hein.*

Offendere eſt aliquem dicto, factove lædere, & eo modo ejus iracundiam provocare. Unde offendere, & promerere opponuntur *l.*77 §. 25. *D. de leg.* 2. *l.*11. §.8. *D. de leg.*3.

Offendere etiam Edictum, legem, SCum dicuntur, qui adverſus ea quid faciunt, committuntve. Et ita accipitur in *l.* 5. §. 1. *D. ſi quis om ff. cauſ. teſtam. l.*16. §. *ult. D. de jud.* Sed & in SCum offendit, ait *l.*3. §. 1. *D. de SCto Maced.* Quin & legi offendere in *l.*1. *D. de uſur.* quod potius ex uſu & auctoritate veterum, quam per antiptoſin vel enallagen caſuum defendendum exiſtimat Heinecc. Ea enim conſtructione non modo Ulpianum uſum eſſe *l.*15. *D. de ſervit. præd. urb.* ubi *ſervitutis*, *ne proſpectui offendatur*, meminit, verum etiam Horat. *lib.*2. *ſerm. ſat.*1. *v.*77. 78. Fragili quærens illidere dentem, offendet ſolido. Vid. Bynkerſh. *lib.* 6. *obſerv. c.*25. *p.*269. ubi monet in *l.* 14. *C. de legit. hered.* quoſdam libros veteres habere *naturæ offendere*.

Offensa eſt animo inhærens indignatio ex alicujus malo merito concepta. Sic offenſa domini irati in ſervos *l.*5. *C. fam. erc.* Offenſam placare *l. ult. D. ſi quis aliq. teſt. prob.* Cauſam offenſæ præſtitiſſe *l.* 22. *l.* 23. *C. de inoff. teſt.* Cujus contrarium eſt ſine offenſa eſſe *l.* 51. §. *ult. D. de manum. teſt.* id eſt, non offendiſſe. Si teſtatorem pœnituit prioris offenſæ *l.* 4. *D. de adim. legat.* id eſt, eam depoſuit.

Offenſa, violatio, vel ut vulgo loquuntur, contraventio. Ita offenſa edicti *l.* 6. *D. de poſtul.*

Offensio idem quod offenſa priore ſignificatu. Ita juſtas offenſionis cauſſas præſtare *l.* 20. *C. de inoff. teſt.*

Offerre adpellationem in *l.*19. & 31. *C. de adpell.* id eſt interponere. *Offerre* æſtimationem *l.*54. §. *ult. D. de verb. obl.* cautionem *l.*50. *D. de man. teſtam.* conditionem meliorem *l.* 1. *C. comm. divid.* debitum *l.*1. *C. de crim. ſtell.* fidem ſuam *l.* 3. *C. ad leg. falc.* libellum *l.*7. *D. de divort.* pecuniam *l.* 1. § *ult. D. de uſur.* pretium *l.*2. *C. de uſur.* pecuniæ reum idoneum *l.* 34. §. *ult. D. de ſtatulib.* ſatis *l.*21. §. 2. *D. de nov. op. nunc.* vel ſatiſdationem, ut eſt in *l. ult. D. quod legat.* ſatisfactionem *l.* 21. §. *ult. D. de pecun. conſt.*

Offerre ſe defenſioni dicitur, qui defenſionis loco judicium pro aliquo accipit. Is qui ſe obtulit defenſioni ſine cauſſa *l.*25. *D. de rei vind.* *Offerre ſe* procurator dicitur, qui ſe liti offerat, id eſt, qui ſine mandato litem pro alio ex-

excipit *l. 6. D. de procurat.* Obtuliſſe ſe liti videtur non is, qui in rem ſuam procurator datus eſt, tutor & curator in ea conditione ſunt, ut non videantur videri ſe liti obtuliſſe *l. 4. pr. & §. 1. D. de re jud. Offerre ſe* depoſito *l. 1. §. 35. D. depoſ.* id eſt, ad depoſitum recipiendum. *Offerre ſe* negotiis alienis *l. 3. §. 9. D. de neg. geſt.* id eſt ultro ea ſuſcipere.

Offerre etiam eſt ſiſtere, quod Barbari dicunt præſentare, ſic offerantur judicibus *l. 14. C. Th. de judæis.* Offerre judicibus latrones *l. 1. C. de iis, qui latron.* Miles, qui poſt quinquennium deſertionis ſe obtulit *l. 13. §. ult. D. de re milit.* Servus ſi a domino ad tormenta offeratur *l. 18. §. 7. D. de quæſt.*

Offerre furtum, & furtum oblatum quid ſit, vide in art. *furtum.*

OFFICERE obeſſe, nocere, præjudicare. *Officere* cui arbor dicitur, quæ ex vicini ædibus in ædes ejus impendet *l. 1. §. 1. D. de arb. cæd. Officere* luminibus eſt obſcurare lumina, ſive obſcuriora ea facere, veluti altius ædes tollendo *l. 10. in fin. l. 11. l. 13. D. de ſervit. præd. urban.* vide in art. *lumen. Officere* prætorio vicini *l. 2. D. de ſervit. præd. ruſt.* vide voce prætorium. *Officere* proſpectui *l. 3. D. de ſerv. præd. urb.* vide voce *proſpectus.*

OFFICIALES operæ ſunt, quæ in officii & obſequii præſtatione conſiſtunt, & a *fabrilibus* ſeparantur *l. 26. §. 12. D. de condict. indeb. l. 6. l. 9. D. de oper. libert.* vide art. *Operæ.*

OFFICIALIS ſubſtantive vocatur, qui alicui magiſtratui, judicive præſto eſt, miniſteriumque vel officium exhibet. Sic quoties ſine auctoritate judicati *officiales* alicujus bona occupant, vel deſcribunt, vel ſub obſervatione eſſe faciunt Paul. *lib. 5. tit. 12. §. 6.* Miſſus in poſſeſſionem, ſi non admittatur, per *officialem* Præfecti introducendus eſt in poſſeſſionem *l. 5. §. 27. D. ut in poſſeſſ. leg.* Præſides Provinciæ *officiales* perpetui ſunt *l. 34. D. de reb. cred.* Officiales Proconſulis *l. 6. §. 1. D. de pœn.* Officialis publicus *l. 2. C. de decurion.* Uſurpat hoc verbum & Tertull. *de idolatr. c 17. adv. Praxeam c. 3.* Apul. *lib. 1. metam. p. 113.*

Officiales vero, qui in *tit. 2. de officio Vicarii in ſexto* memorantur, ſunt Vicarii Epiſcopi generales, qui vel ad eccleſiaſtica, vel ad ſecularia conſtituuntur. Hi præſunt tribunalibus ſecularibus in Germania, in qua Epiſcopi duplicem gerunt perſonam, Epiſcopi & Principis ſecularis, adeoque conveniens eſt, ut diverſa quoque erigant tribunalia. Illi vero judiciis Eccleſiaſticis præſunt, & ſpeciatim dicuntur Vicarii generales in ſpiritualibus, inter Prælatos relati, & idem auditorium cum Epiſcopis habentes per *c. 2. de conſuetud. in 6.* Et ab his adpellatur ad Archiepiſcopum, vel Pontificem, non ad ipſum Epiſcopum per *c. cit. 2.* Vide Boehmer. *Inſtit. jur. can. lib. 1. tit. 28. §. 15. & ſequ.* Vid. *Vicarius generalis.*

OFFICINA locus, in quo artifices operas exercent, ſeu fabricantur. Ea vox occurrit in *l. 19. §. 2. D. de judic.* ubi a *taberna* & *pergula* ſeparatur. Item *l. ult. D. de proxen.* & *l. 4. D. de his, qui not. inf.* ubi pro parte balnei habetur.

Officinæ metaphorice variæ & innumeræ Manichæorum ſectæ vocantur in *l. 9. C. Th. de hær.* Ita officinam nequitiæ dixit Cic.

OFFICIOSE agere *l. 21. D. de his, quæ ut ind.*

Of-

Officium, ut ait Donat. in *Adelph. act.* 1. *ſc.* 1. eſt quaſi *efficium*, ab efficiendo, quod unicuique congruit. Id autem verbum quandoque gratuitam operam ſignificat, quam quis, mera voluntate, & amicitia ductus, præſtat. Sic voluntatis, & officii magis, quam neceſſitatis eſt commodare *l.* 17. §. 3. *D. commod.* Iniquum eſt, officium cuique damnoſum eſſe *l.* 7. *D. quemadm. teſt. aper.* Mandatum originem ex officio atque amicitia trahit *l.* 1. §. *ult. D. mand.* Contrarium eſt officii merces *ibid.* Si negotium ex officio amicitiæ geſſerit *l.* 1. §. 9. *D. de tutel. & rat. diſtr. Officium* alias eſt eorum, quæ ſunt neceſſitatis præſtandorum, & hoc Seneca *lib.* 3. *de benef. c.* 18. quoſdam a beneficio, & miniſterio ita ait ſeparaſſe, ut beneficium eſſe dicerent, quod alienus det, qui potuerit ſine reprehenſione ceſſare: *Officium* filii, uxoris, & aliarum perſonarum, quas neceſſitudo ſuſcitet, & ferre opem jubeat: *Miniſterium* ſervi, quem conditio ſua eo loco poſuerit, ut nihil eorum, quæ præſtet, imputet ſuperiori. Idem *lib.* 2. *controv.* 5. Non eſt *beneficium*, ſed *officium* facere, quod debet, ut ſi filius patri dicat, ſe beneficium dare.

Officium tamen vocatur etiam obſequium privatum, & miniſterium, ac operæ, quæ a libertis ſerviſque exigebantur. Nam & ſervile miniſterium familiæ, quæ circa patrem familias eſt, *officium* adpellatur, diſtinguiturque ab *artificio*, quod ipſi perſonæ domini non deſervit, ſed in opere aliquo faciendo arteque exercenda verſatur *l.* 24. *D. de man. teſtam.* Officium utique erat ſervorum, quos uſus ſui cauſſa paterfamilias habebat, qui ad ejus corpus tuendum, atque ipſius cultum præpoſiti, deſtinatique erant. Quo in genere erant junctores (vel, ut alii legunt, unctores) cubicularii, coqui, miniſtratores, atque alii, qui ad ejuſmodi uſum parati *l.* 203. *fin. D. de verb. ſignif.* Quales etiam erant oſtiarii, tonſores, obſonatores, piſtores *l.* 61. & 65. *D. de legat.* 3. Artificium vero erat e. gr. lecticariorum, textorum, fullonum *l.* 28. *D. de reb. dub.* Adde *l.* 65. §. 1. *D. de legat.* 3. *l.* 4. §. 5. *de cenſib.* Paull. *lib.* 4. *ſent. tit.* 14. §. 1. *l.* 27. §. 1. *D. de inſtr. vel inſtr.* Hæc quidem de ſervis. Quod vero ad libertos attinet, Operæ ſunt diurnum officium *l.* 1. *D. de oper. libert.* Libertæ, quæ voluntate patroni nuptæ ſunt, non coguntur officium patronis ſuis præſtare *l.* 2. *C. de obſeq. patron.* Et ita officium intellige in *l.* 3. & 22. *D. de oper. libert. l.* 46. §. 7. *D. de jur. fiſc. l.* 26. §. 12. *D. de cond. indeb.* Sed & uxor in officio mariti eſſe debere dicitur in *l.* 48. *D. de oper. libert.*

Officium adpellatur tam id, quod naturaliter eſt præſtandum, quam ea, quæ ex legibus inſtitutiſve civilibus præſtanda ſunt. Hinc Seneca *lib.* 2. *de ira c.* 27. Quis eſt iſte, qui ſe profitetur omnibus legibus innocentem? Ut hoc ita ſit, quam anguſta innocentia eſt, ad legem bonum eſſe? Quanto latius officium patet, quam juris regulæ? Quam multa pietas, humanitas, liberalitas, juſtitia, fides exigunt, quæ omnia extra publicas tabulas ſunt? Ita paternum eſt officium dotem, vel ante nuptias donationem pro ſua dare progenie *l* 2. *C. de dot. promiſ.* Intelligis matrem non officium pietatis in petendo tutorem deſerviſſe *l.* 9. *C qui pet. tut. vel cur.* Non ex officio pietatis teſtamentum feciſſe parentes dicuntur, quum falſo inſtimulati liberos ſuos,

vel

vel exheredarunt, vel præterierunt *l.2. & 3. D. de inoff. teſt.*

Officium aliud eſt privatorum hominum, aliud publicarum perſonarum. Prius iterum eſt vel *commune*, vel quod vocant *civile*. Ad commune pertinent ſequentia. Officii tuendi cauſſa interdicta competunt, veluti de libero homine exhibendo *l. 2. §. 1. fin. D. de interd.* Sic & Quinct. *lib 6. c.8.* cauſſas abdicationis, dementiæ, malæ tractationis, orbarum nuptias interdicentium, quoſdam *officiorum cauſſas* vocaſſe, ſcribit.

Officium civile erat, quod nonniſi in conſpectu civium poterat peragi, quo pertinet poſtulare, pro alio intercedere, & procuratorem exiſtere per *l.2. D. de reg. juriſ.* hujuſmodi ab officio feminæ per *l. 1. D. ad SC. Vell.* itemque impuberes per *d. l.2. de reg. jur.* arcentur. Juvenal. *ſat. 7. v. 107.* Dic igitur, quid cauſſidicis civilia præſtent officia? Adde Suet. *in Tiber. c.8.* Senec. *de tranquill. anim.1. 3.* Plin. *Epiſt. 8. 63.* Quinctil. *Inſt. or.2. 4. & 3. 10.* Officium advocationis dixit Ulp. *in l.54. D. de rei vind.* Huc reſpicit quoque arbitri officium, de quo *l.109.§. ult D. de legat.1. l.3. C. commun. divid. l.4. §.3. D. de dol. mal. & met. excep. l. 25. D. de recept. arb.* Aliud autem erat officium civile, quod quis privato arbitrio obibat, qualia fere ſunt, quæ modo diximus, aliud civile officium, quod quis more, lege, imperio ejus, qui jubendi habet poteſtatem, obire debet, quo ſpectat *officium* tutoris, vel curatoris, quod memoratur in *l. 7. §.1. l. 20. l.46. §.1. D. de adminiſtr. & per. tut.* & alibi paſſim. Quin officium civile illud neceſſarium, quatenus propter publicam utilitatem eſt introductum, *publicum* etiam adpellatur. Unde Pompon. Munus publicum eſſe *officium* privati hominis, ex quo commodum ad ſingulos, univerſoſque pertineat, ſcribit in *l.239 §.3. D. de verb. ſignif.* & Arcad. Chariſ. Hæc omnia, inquit, munera, quæ trifariam diviſimus, una ſignificatione comprehenduntur. Nam & perſonalia patrimonia, & miſta munera, *civilia* ſeu *publica* adpellantur *l fin. §.28. D. de muner. & honor.*

Officia publica alias dicuntur publicarum perſonarum, eaque maxime, quæ cum dignitate ſunt conjuncta. Eo pertinet officium Advocati fiſci in *l. 5. §. 13. D. de his, quæ ut ind. Officium* conſiſtoris *l. 4. §. 1. D. de conſiſt.* cohortale *l. 33. C. de adpell.* fiſcale Paul. *lib.5. ſent. tit 12. §. 5.* judicis *l. 7. D. de n got. geſt.* juris dicentis *l. 1. D. de juriſd.* legationis *l. 1. C. quib. ex cauſ. maior.* magiſtratus *l. 11. C. de compenſat.* militare apud Tertull. *libro de fuga in perſequ. ſub fin.* præſidis provinciæ *l. 38. D. de relig. & ſumt.* prætoris *l. 4. D. teſt. quemadm. aper.* Militum medici *l.33. §. ult. D. ex quib. cauſ. maj.* regentis exercitum *l. 12. D. de re milit.* tribunorum, vel eorum, qui exercitui præſunt *d. l. 12.* Qui officium in provincia adminiſtrat *l.3. l. 38. D. de rit. nupt.* vel gerit, ut loquitur *l. 57. D. eod. tit.*

Officium pro officialibus, miniſtris, & adparitoribus magiſtratuum ponitur *l.1. C. de bon. voc. l.1. C. ne fiſc. rom vend Officium* annonæ *l. ult. D. de pign. act.* cenſuale *l. 18. C. de teſtam.* & apud Symmach *lib. 1. epiſt. 46.* comitianum *l. 2. C. de offic. milit. jud.* procuratoris fiſci *l.3. C. quand. fiſc. vel priv.* judicum rectorumque provinciæ *l 33. C. de decur.* & ita accipe officium in *l.45. §.9. D. de jur. fiſc. l.6 §.3. D. de offic. præſid. l.17. D. de in*

jus

*jus voc. l.*1. *C. ad SC. Turpill. l.*7. §. *ult. qui ſatiſd. cog. l* 11. *D. ad exhib.* Paul. *lib.* 5. *Sent. tit.* 34 §. 1. *l.* 74. *D. de evict. l.*2. *C. de fid, & jur. haſt.* Legimus quoque eodem ſenſu *officium* militare in *l.*2. *C. ſi mancip. ita ven. ne proſtit.* moderatoris provinciæ *l.*54. *D. de decurion.* præſidiale *l.* 1. *C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *ann. l.* 6. *C. de ſent. & interloq.* præſidis provinciæ, vel proconſulis *l.* 4. §. *ult. de fugitiv.* ampliſſimæ ſedis *l. un. in fin. C. de coll. don.* Tertullianus de anima *c.*11. Gravior, ait, invidia eſt in præſidem, quum *officia* pulſantur. Plus cæditur, qui jubet, quando nec, qui obſequitur, excuſatur.

Officium etiam dicebatur, intereſſe ſponſalibus amicorum, ad ſignandum advocatos adeſſe, & alia id genus. Juven. *Sat.* 2. *v.* 134. Quæ cauſſa *officii*? quid? quævis? Nubit amicus. Plin. *lib.* 6. *epiſt.*15. Intereſt officiis, adhibetur conſiliis. Tertullian. *de Idololatr. c.*16. Circa officia vero privatorum, & communium ſolemnitatum, ut togæ puræ, ut ſponſalium, ut nominalium. *Apul. lib.* 6. *metam. p.* 154. ſpecioſus adoleſcens ... votiſque nuptialibus pacto jugali pridem deſtinatus, conſenſu parentum tabulis etiam maritus adpellatus ad nuptias, *officio* frequenti cognatorum & adfinium ſtipatus templis, & ædibus publicis victimas immolabat.

Sed & in obſcenis uſurpatum eſſe *officii* verbum M. Sen *in proœm. lib.*4. *controv* indicat, de Haterio loquens in hunc modum: Memini illum, quum libertinum defenderet, cui objiciebatur, quod patroni concubinus fuiſſet, dixiſſe: Impudicitiæ in ingenuo crimen eſt, in ſervo neceſſitatis, in liberto *officium*.

Officium publicum etiam eſt ſolemnitas initi magiſtratus, veluti conſulatus, præturæ, quæſturæque, ad quam & amicos ſuos advocabant, muneraque, & dona iiſdem miſſitabant, magiſtratum auſpicantes. Mentio horum officiorum fit in *l.*1. *C. Th. de expenſ. ludor. l.*7. *pr. l.*8. *C. Th. de honorar. codic.*

OFILIUS (Aulus) ICtus, de quo ſupra ſub *Aulus.* Ofilius ad Atticum citatur in *l* 234. *D. de verb. ſign.* Scipio Gentilis *lib. de alim. c.* 11. *p.* 7. exiſtimat ibi pro *ad Atticum* reſcribendum eſſe *ad Appium*, intelligendumque Appii Claudii librum de actionibus, de quo Pomponius *l.*2. §.36. *D. de orig. jur.* Nam & Ofilii librum de actionibus exſtitiſſe, intelligi ex *l.*3 §.5. & § 8. *D. de penu legat.* At hanc divinationem minus neceſſariam cenſet Heinecc. Ofilium enim librum ſuum inſcribere viro ſuæ ætatis T. Pomponio Attico, atque ita librum æque nomen *Ofilii ad Atticum* ferre potuiſſe, ac illum *Ciceronis ad Trebatium.*

OLEA modo pro arbore, modo pro fructu, id eſt, ipſa oliva accipitur. Ita olea excutitur, vel per ſe decidit *l.*13. *D. quib. mod. uſusfr.* Ad premendam oleam fiſcis utimur *l.*19. §.2. *D. locat.* Adde *l.*15. §.2. *D. eod. tit. l.* 42. *D. de uſu & uſusfr. legat.*

OLEAGINEA pocula *l.*30. *D. de leg.* 3.

OLEARIUS, *a*, *um. Olearia* merx *l.*13. *D. de inſt. act.* vaſa *l.*19. §.2. *D. locat.*

Olearia menſæ, de quibus eſt ſingularis titulus *C. Th.* puta *tit.* 24. *lib.* 14. *Olearia* mercatores *l.* 4. §. *ult. D. de mun. & honor.* ſubaudi *mercis*; ſunt qui vendunt emuntque oleum *l.*5. §. 14. *D. de inſt. act.*

OLERE os alicui dicitur, cui anima fœtet, quod ex illuvie oris acci-

accidere ſolet, vel corporis vitio, veluti quod jecur, quod pulmo, aut aliquid ſimiliter olet *l.12. §. ult. D. de ædil. edict.*

Oleum ex olivis expreſſa pinguedo. Oleum ex olivis alienis facere *l. 12. §. 3. D. ad exhib.* Si oleum vir pro uxore in æde ſacra poſuerit *l. 5. §. 12. D. de donat. int. vir. & ux.*

Olfacere odore percipere. Mulam equus olfecit *l. ult. D. ſi quadr. paup. fec.*

Olitorius, *a*, *um* ab olere. Olitorii horti *l. 13. §. 4. D. de uſufr.* ſunt horti, in quibus creſcunt, quæ eſui ſunt, & ab hortis vineariis ſeparantur, nec ad urbana referuntur prædia, in quibus eorum plurimi in reditu ſunt per *l.198. D. de verb. ſign.*

Oliva fructus oleæ. Olivarum nuclei *l. 55. D. de legat. 3. l.167. D. de verb. ſign.*

Olivare. Oleum ad olivare reverti non poteſt *l. 7. §. 7. D. de adqu. rer. dom.*

Olivariæ molæ *l.21. D. de inſtr. vel inſtr.* Eædem oleariæ molæ Varroni *de ling. lat. lib 4.*

Olivetum *l. 58. D. de contrah. emt.* Si oliveta fecerit Ulp. *tit. 6. §. 16.*

Olus in *l.12. §.1. D. de uſu & hab. pr. Inſt. eod. tit.* ſunt herbæ, quibus & homines veſcimur.

Omittere hereditatem proprie eſt prætermittere, uti veteres loquuntur. Unde omittere & adquirere hereditatem, pugnant *l.54. D. ſolut. matrim. & ſubſt. tit. D. de adqu. vel omitt. her.* itemque omittere, & adire *l. 50. §. ult. D. de her. inſt. l.34. D. de vulg. & pupill. ſubſt.* Interdum tamen & *omittere* & *repudiare* ſeparantur: Si quis juvenili ætate ductus omiſerit, vel repudiaverit hereditatem *l. 24. §. 2. D. de minor.* Non tantum enim, qui repudiat, ſed & qui tempore excludi ſe patitur, omittere dicitur. Nec extraneus tantum homo, heres inſtitutus, verum etiam ſuus patris hereditatem omittit. Et ſic omittere hereditatem legimus *l. 7. §. ult. D. de adqu. vel omitt. hered. l.4. D. unde leg. l 23. D. de cond. & dem l. 53. D. und. legit.* & paſſim. Qui occaſione adquirendi non utitur, veluti qui omittit hereditatem.

Omittere adire hereditatem *l. 9. D. de ſuis & legit.* aditionem *l.76. §. ult. D. de adqu. vel omitt. her.* Sive omiſerint inſtituti, ſive non omiſerint *l.12. D. de legat. præſt.* Subintellige hereditatem.

Omittere bonorum poſſeſſionem *l. 2. D. de except. rei jud. l. 2. §. 8. D de bon. poſſ. ſecund. tab. l.14. & 15. pr. D. de legat. præſt.* cui contrarium eſt *accipere l. 14. pr. D. eod. tit.* Omiſiſſe bonorum poſſeſſionem intelligitur, qui vel tempore exclufus non petiit, vel repudiavit, ut loquitur Julianus *l.20. § 4. D. de bon. libert.*

Omittere fideicommiſſum *l. 34. §.2. D. de legat. 2.* cauſam teſtamenti *l. 17. §. 1. D. de caſtr. pecul.* id eſt prætermittere inſtitutionem, ut loquitur Neratius *l 13. D. de teſt. mil. Omittere* legatum *l. 31. D. de teſt. milit.* partem ſuam *l.76. D. de adqu. vel omitt. hered.* ſucceſſionem ex teſtamento *l.3. C. de impub. & al. ſubſtit.*

Omittere etiam eſt ſilentio prætertere, & neque inſtituere, neque exheredare. Ita ſi quis filium, quem in poteſtate habuit, inſtituerit heredem, vel exheredaverit, ex eo nepotem omiſerit *l. 4. §. D. de bon. poſſeſ contr. tab.* Si filius heres inſtitutus ſit omiſſo poſtumo *l. 16. D. de lib. & poſtum.*

Omittere & generatim eſt præter-

termittere, deferere, vel negligere aliquid eorum, quæ agi, fieri, exerceri, interponi, objici, allegarive poterant. Sic *omittere* actiones *l.*25. §.4. *D. locat. conduct.* allegationem *l.* 36. *D. de minor.* auxilium adpellationis *l.*8. § 8. *D. mand.* beneficium SCi *l.* 2. §. 26. *D. ad SC. Treb.* cautionem *l.*6. *D. de magiſtr. conven.* conditionem *l.*8. *D. de condit. inſt.* id eſt, ei non parere.

Omittere debitorem, & fidejuſſorem convenire *l* 49. *D. de fidejuſ.* *Omittere* defenſionem *l.* 5. § 3. *judic. ſolvi* emolumentum *l* 44. *D. de minor.* exceptionem *l.*10. §.12. *D. mand.* inquiſitionem cauſſæ *l.*34. *D. de jur. fiſc.* injuriarum judicium *l.*33. *D. de minor.* jus ſuum Ulpian. *lib.* 28. *reg.* § 6. necem inultam *l.* 1. *C. de iis, quib. ut indign.* nunciationem novi operis *l.*5. §. 12. *D. de nov. oper. nunc.* verborum obligationem *l.*6. *D. de tranſact.* officium pietatis *l.* 1. *C. de iis, quib. ut indign.* pactum *l.* 5. *D. quæ res pign.* perſecutionem pignoris *l.* 24. *C. de pign.* perſonam interpoſiti *l.* 17. *D. ad leg. falcid.* pignus *l.* 18. *D. quæ in fraud. credit.* poſſeſſionem *l.*4. §. 1. *D. de alienat. jud. mut. cauſ.* præſcriptionem *l.*6. *D. de except.* querelam *l.*6. *C. de tranſact.* rationem Falcidiæ *l.*19. *D. quæ in fraud. credit.* retentionem *l.* 14. §.1. *D. ad leg. falcid.* reum promittendi *l.* 56. *D. mandat.* ſtipulationem *l.*1. §. 17. *D. ut legat. ſeu fideic. cauſ.* vectigal *l.*9. §.6. *D. de publ.* verba fideicommiſſi *l.*67. *D. de legat.* 2. Inter cauſas omittendi, id eſt, deſerendi *l.*26. *D. mandat.*

OMNIFARIAM omnibus modis *l. ult. C. de his, quæ ſub mod.* Ea lex quidem, ut & ceteræ, ubi illud verbum legitur, ex eo ævo ſunt, quo jam pridem labem contraxerat latinitas: at vocabulo tamen non ſolum analogia adſiſtit, quum recte dicatur bifariam, trifariam, multifariam, ſed & vetuſtioris ſcriptoris, puta Gellii auctoritas *lib.*12. *c.* 13. Oceanus, inquit, terras omnifariam, & undique circumfluit. Apulei. *lib.* 2. *metam. p.*123. Et neſcio, qui ſimile paſſus, ore undique omnifariam deformato, truncatus eſt Tertull. *lib.*2. *adv. Marcion. c.*19 *& in Scorpi. cap.* 2. Priſcian. *lib.* 18. *p.* 1197. Nos, inquit, *omnifariam* quidem pro *per omnes*, ponimus, *ubique* autem, in loco, *undique* de loco, & *quoque* ad locum *Hein.*

OMNIMODIS pro omnibus modis in *l.* 17. *pr. C. Th. de bonor. codic.* Gell. *lib.*2. *c.*18. Non omnes omnimodis Diis exoſos eſſe, qui in hac vita cum ærumnarum varietate luctantur.

OMNIMODO. Vox hæc interdum neceſſitatem imponit, cui quis velit, nolit, ſubjicitur, idemque valet, quod *diſtricte*, & ut vulgo loquimur, *præciſe.* Sic natum omnimodo cogitur alere *l.*1. §. *ult. D. de adgnoſc. & al. liber.*

Omnimodo alias idem valét, quod *indiſtincte*, & abſolute, nulla adhibita diſtinctione. Et ita accipitur in *l.* 38. *D. de hered. pet. l.* 29. *D. de fideic. libert. l.* 24. §. 2. *D. de minor. l.* 8. *D. qui ſin. manumiſſ.*

Omnimodo pro in omnem caſum *l.* 18. *D. de reb. cred. l.*65. *D. ad SC. Treb.* & paſſim.

Omnimodo, id eſt omnino *l.* 35. *D. de her. pet. l.* 38. *D. ad Leg. Aquil.* & alibi.

Omnimodo pro re vera *l.* 1. §.1. *D. de ventr. in poſſeſ. mit.*

OMNINO non in *l.* 1. §. *ult. D. de oblig. & act. l.*26. §. 3. *D. de cond. indeb.* id eſt, neutiquam. At in *l.*8. §.7. *D. de fidejuſ.*

Digitized by Google

dejuſ. Non omnino obligari eſt *non in totum*, nec in duriorem cauſſam, ſed pro parte, puta in ſummam debitam obligari fidejuſſorem. *Hein.*

Omnino interdum idem, ac generatim. Sed quum omnino de teſtamentis, & de heredibus, qui in teſtamento inſtituuntur, loquuti ſimus *pr. Inſtr. de legat.*

OMNIS, *e* univerſalitatem denotat. Hinc Tertullian. *de virgin. veland. c.* 8. omnem, ait, intelligi omnis ordinis, omnis conditionis, omnis dignitatis, omnis ætatis, additque, ſi quidem omne totum eſt, & integrum, & nulla ſui parte defectum. Per *omnia*, id eſt, in omnibus, ſeu in totum *l.* 1. *D. de legat.* 1. *l.* 1. §. 1 *D. de SC. Sil.*

Omnes pro ſinguli *l.* 22. *D. de uſu & uſufr. leg.* Omnibus menſibus ait Cic. *lib.* 2. *de finib. c.* 31.

ΟΜΟΟΥΣΙΑ ejuſdem ſubſtantiæ. Incorruptæ Trinitatis indiviſa ſubſtantia, quæ græco verbo *ομουσια* recte credentibus dicitur *l.* 2 §. 1. *C. de ſumm. Trinit.* quæ eſt *l.* 6. *C. Theod. de heret.* ubi tamen pro *ομουσια* vocabulum *ουσια* habetur, de quo infra.

ONERARE eſt aliquid oneris imponere *Onerare* navem *l.* 6. §. *ult. D. locat.* parietem *l.* 40. §. 1. *D. de damn. infect.* quadrupedem *l.* 1. §. 1. *D. ſi quadrup. paup. fec.*

Onerare prægravare. Sic *Onerare* actionibus hereditariis Paul. *lib.* 4. *ſent. tit.* 2. §. 1. annonam *l.* 6. §. *ult. D. de extraord. crim.* ſupervacua cautione *l.* 14. §. *ult. D. ut legat. ſeu fideic.* creditores *l.* 1. §. 1. *D. de ſepar.* duplici damno *l.* 4. §. 2. *D. de leg. Rhod.* facto alieno *l.* 27. *D. de procurat.* fidejuſſorem *l.* 54. *D. de fidejuſſ.* libertatem *l.* 1. §. 5. *D. quar. rer. act. non det.* mendaciis *l.* 1. *D. quand. adpell.* opinionem, id eſt famam *l.* 13. *C. ex quib. cauſ. infam.* provinciam *l.* 4. *D. de offic. proconſ.* patronum *l* 44. *D. de bon. libert.* ſatiſdatione *l.* 39. §. 1. *D. de noxal. act.* ſumtibus *l.* 32. §. 5. *D. de admin. & peric. tut.* tutela *l* 32. §. *ult. D. de teſt. tut.* tutores *l.* 34. *D. de adm. & peric. tut.* verecundiam *l.* 17. *C. ex quib. cauſ. infam.* uſuris *l.* 9. §. 4. *D. de adm. & per. tut.*

Onerare nos & ea dicuntur, quæ diſpendio ſunt, non ulli fructui. Ita onerare teſtator dicitur heredes, a quibus quid legat, vel fideicommittit, relinquit, ſeu dare, præſtare, facereve quid jubet *l.* 36. §. *ult. D. de uſu & uſufr. legat. l.* 76. *D. de legat.* 1. *l.* 3 §. 4 *D. de adim. leg.* Res quæ patrimonia onerare magis impendio, quam augere fructibus conſueverunt *l.* 1. §. 20. *D. de ventr. in poſſ. mitt.*

ONEROSUS creditor, id eſt durus & acerbus *l.* 25. D. *de pignor. act.* Oneroſus ſervus, qui ſumtui magis eſt, quam uſui, cujus nullæ ſunt operæ *l.* 8. §. 4. *D. mand.*

ONESIPHORUS ſervi nomen in *l.* 59. §. *ult. D. de manum. teſtam.* idem, ac utilitatem adferens *ωφελειαν φερων*. De quibus, ſimilibuſque nominibus vid. Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 31. *p.* 181. *ſequ.*

ONUS, *eris* vulgo ſarcinam ſignificat, vel hominibus, vel animalibus impoſitam, quamquam Cornel. Fronto *de differ. voc. p.* 2198. onus vehiculorum, & majus eſſe *ſarcinam* hominum, tradit. Ita ſi quis onere preſſus rem in viam abjecerit *l.* 8. D. *de leg. Rhod.* Si mulæ retinere onus nequiſſent *l.* 52. §. 2. D. *ad leg. Aquil.* Adde *l.* 1. §. 4. D. *ſi quadrup. paup. fec. l.* 11. D. *quem. ſerv. amitt.*

Onus etiam vocant merces navi impoſitas *l. 61. §. ult. D. locat. Onus* avertere phraſis eſt nautica, qua uſus eſt Tertullian. *lib. 5. adv. Marcion. c. 1.* dum ait: Quamobrem, Pontice nauclere, ſi numquam furtivas merces, vel illicitas in acatas tuas recepiſti, ſi nullum *onus averſiſti*, Hinc *oneris averſi* actio *l. 31. D. locat. cond.* Eam ab actione furti ita diſcrepaſſe cenſet Corn. Van. Bynkersh. *lib. 8. obſerv. c. 3.* quod hæc daretur, ſi nauta dolo malo & lucri faciendi cauſſa aliquid e rebus navi impoſitis averterit, & ſubtraxerit, illa ſi onus anteverterit culpa, non dolo, vel dolo quidem, ſed damni dandi, vel alterius cujuſque rei, quam lucri faciendi cauſſa: Quo loco vir doctiſſimus ſimul Cujacii *lib. 8. obſerv. c. 39. & in Comm. ad l. 5. C. de navicul.* Franc. Connani *Comment. lib. 8. c. 11.* Charondæ *lib. 3. veroſim. c. 5.* Panciroli *lib. 2. var. lect. c. 43.* de hac actione oneris averſi ſententias erudite expendit. *Hein.*

Onus vel *onera* dicuntur etiam ædificia, quibus parietes premuntur in *l. 33. D. de ſervit. præd urb. l. 35. l. 40. § 1. D. de damn. infect oneris ferendi* ſervitus eſt jus ædium noſtrarum partem imponendi vicini columnæ, vel parieti *§. 1. Inſt. de ſervit. præd. urb.* Eam vulgo dicunt anomalam, quia dominus parietis aliquid facere, puta, parietem reficere teneatur per *l. 33. D. eod. tit. l. 6. §. 2. D. ſi ſerv. vind.* & eo reſpectu differre ajunt a ſervitute tigni immittendi arg. *l. 8. D. eod. tit.* Tamen in iſtis legibus non eſt quæſtio, an dominus prædii ſervientis teneatur reficere columnam vel parietem, ſed an tale pactum iniri poſſit, ut reficiat? Quidam id negabant, quod ſervitus conſiſtere nequeat in faciendo. Alii adfirmabant, quod eo facto quis non cogatur ad faciendum, ſiquidem ei ſalva ſit libertas derelinquendi columnam, vel parietem. Itaque ſi non interceſſerat hujuſmodi pactum, procul dubio ſequendum erat jus commune. Hein. *in pand. lib. 8. tit. 2. §. 142. in not.*

Onus quoque dicitur metaphorice, veluti de actionibus *l. 3. D. fam. erciſc.* Itemque *onus* æris alieni *l. 53. D. de legat. 2.* alimentorum *l. 15. pr D. de alim. & cib. leg.* calefactionis, & præbitionis *l. 35. §. ult. D de legat. 3.* cautionis *l. 12. D. ut legator.* deductionis *l. 5. D de legat. 2.* fideicommiſſi *l. 15. D. de aur. arg leg.* fidejuſſorum *l. 7. D. de fidejuſſ. & nom.* fructuum *l. 14. D. de impenſ. in res dot.* hereditatis, & hereditatum *l. 1. C. ſi cert. pet. l. 20. §. ult. de bon. libert.* indictionum *l. 28. D. de uſu & uſufr.* legatorum *l. 18. D. de legat. præſt.* liberandorum prædiorum *l 57. D de legat. 1.* liberorum *l. 5. § 12. D. de agnoſc. & alend. lib.* matrimonii *l. 56. §. 1. D. de jur. dot.* obligationis *leg. 48. D. de fidejuſ.* patrimnniorum *l. 2. D. de veteran.* petitoris *l. 62. D. de judic.* probandi *l. 22. D. de legat. 2.* probationis *l. 15. C. de probat.* ſatiſdationis *l. 18. D. de interrog. in jur. fac.* uſurarum *l. 54 D. locat.*

Onus pro munere. Onera civilia *l. 6. D. de curat. furioſ.* decurionatus *l. 21. §. 3. ad municipal.* dignitatis *l. 1. §. 16. de collat. bonor.* municipale *l. 3. C. ne ux. pro marit* navicularium *l. 11. C. Th. de decur.* primipili *l. 11. C. de compenſ.* tutelæ *l. ult. C. de in lit. jur.* Tria onera tutelæ dant excuſationem *l. 3. C. eod. tit.*

Ceterum paſſim obviæ ſunt loqu-

quutiones *Onus* adgnoſcere *l.* 15. *pr. D. de alim. & cib. leg.* excipere *l.*48 *D. de fidejuſſ.* habere *l.* 5. *D. de legat.* 2. recipere *l.* 13. *D. de alim. & cib. legat.* ſubire *l* 42. *D. de adquir. vel omitt. hered.* ſuſcipere *l.* 28. §. *ult. D. de bon. libert.* ſuſtinere §. 5. *Inſt. de fidcic. hered* in ſe ſuſtinere *l.* 34. *D. de legat.* 2. *Onus* redundat ad heredem *l* 50. §. 2. *D. de legat.* 1. *Oneribus* implicari *l.* 34. *D. de adquir. vel omitt. hered.* obſtringi *l.*14. §. *ult. D. ad SC. Trebell.* ſe ſubjicere *l.* 6. *D. de fideic. libert.* Quibus adverſantur *Onus* detrectare, *Onere* levari, vel liberari, ut eſt in *l.* 12. *D. de vulg. & pupill. ſubſt.* carere *l.* 50. §.2. *D. de legat.* 1. ab oneribus ſe emergere *l.* 20. §.1. *D. de adqu. vel omitt. her.*

O n u s t u s, *a*, *um* onere gravatum. Onuſta navis *l.* 4. *D. de leg. Rhod.* onuſta plauſtra *l.* 52. §. 2. *D. ad Leg. Aqu.*

O n y x arabicus *l. ult.* §. 7. *D. de publican.* ad differentiam Indici, a quo colore diſtat. Nam Indicus igniculos habet, albiſque cingentibus zonis. Inde autem nomen habet, quod habeat permixtum candorem in ſimilitudinem unguis humanæ, ut Iſidor. *lib.* 16. *c.* 8. tradit. Meminit & onychum in ſolis Arabiæ montibus naſcentium Plin. *lib.* 36. *c.* 7.

O p e r a, & frequentius pluralivum, *operæ* ſignificant, quidquid fit in alterius lucrum, commodum, aut voluptatem. Ita quidam exceptor operas ſuas locaſſe dicitur in *l.* 19. §. *ult. D. locat.* Locat artifex operam ſuam, id eſt, faciendi neceſſitatem *l.* 22. *D. de præſcr. verb.* Qui operas ſuas, ut cum beſtiis pugnaret, locaverit *l.* 37. *D. de oper. ſerv.* Mulier, quæ operas ſuas in ſcenam locavit *l.* 10. §. *ult. D. ad leg. jul.* Amicorum ludis gratuitam operam præbere *l.* 27. *D. de operib. libert.*

Operæ quandoque ſignificant ipſos homines, qui operas præſtant, ut qui inſulam fieri ſpopondit, non utique plurimis operis adhibitis feſtinare debet *l.* 133. §. 3. *D. de verb. oblig* Cic. *ad Att.*4. 3. prohibere operas aditu. Plaut. *Amph.* 1. 16. Ipſe dominus dives *operis*, & laboris expers &c. *operis*, id eſt, operariis ſervis. Horat. 2. *ſat.* 7. *v.* 118. Accedes opera agro nova Sabino, id eſt, vinctus traderis in agrum Sabinum, ut pro mancipio ibi novo opus facias. Hinc translate Cicero *Phil.* 1. 9. Mercenarias operas vocat conductitiam multitudinem in foro vel comitiis, quæ accepta pecunia velle ſe ſimulat, quidquid, qui eam conduxit, voluerit. Fabri *theſaur. erud. ſcholaſt.* voce *opera.*

Operæ maxime ſunt officii, vel miniſterii a ſervo, libertove debiti præſtatio. *Operæ* ſunt diurnum officium *l.* 1 *D. de oper. libert.* operæ per ſingulos dies dantur *l.* 20. §. 5. *D. de ſtatu lib.* Eas pro numero dierum, quibus debentur, unam vel plures dici, certoque numero definiri videmus, veluti ſi non una ſed plures operæ ſint *l.* 15. §. 1. *D. de oper. libert.* Si communis libertus patronis duobus operas mille daturum ſe juraverit, quingenas potius deberi, quam ſingularum operarum dimidias *l.* 15. §. *ult. D. eod. tit.* Operæ neceſſario ſingulæ edendæ ſunt *l.* 20. §. 5. *D. de ſtatulib.* nec pars operæ per horas ſolvi poteſt, quia id officii diurni *l.* 3. *D. de oper. lib.*

Operæ patrono a liberto debitæ aliæ *officiales*, aliæ *artificiales* ſunt. *Officiales* intelligimus, quæ immediate in commodum perſonæ re-

redundant, veluti Ut cum patrono moretur, peregre proficiſcatur, negotium ejus exerceat *l.* 38. *D. de oper. libert.* Eæ alii deberi non poſſunt, quam patrono, cum proprietas earum & in edentis perſona, & in ejus, cui eduntur, conſiſtit *l.* 9. § 1. *D. eod. tit.* Artificiales, quæ *fabriles* in jure noſtro dicuntur *in d. l.* 9. eæ ſunt, quas ſecundum modum artificii, quod tenet, libertus præſtare debet. Eædem a quocumque cuicumque ſolvi poſſunt. Sane enim jubente patrono & alii edi poſſunt *d. l.* 9. *D. de oper. lib.*

Operæ liberales *l.* 26. *D. eod. tit.* pictoriæ *l.* 24. *D. eod. tit.* *piſtoriæ l.* 73. §. 1. *D. de legat.* 3. mancipiorum *l. ult. C. de pact. pign.* diurnæ *l.* 3. *de ann. leg.* hiſtrionicæ *d. l* 73. §. 3. turpes *l.* 6. *D. de oper. lib.*

Operarum actio *l.* 30. §. *ult. D. de oper. libert.* editio, id eſt præſtatio *l.* 24. *D. eod. tit.* exactio *l.* 48. *D. eod. tit.* judicium *l.* 2. *D. eod. tit.* id eſt, judicium de operis, ut in *l.* 13. §. 1. *D. eod. tit.* legatum *l.* 5. §. *ult. D. uſufr. quemadm. cav.* obligatio *l.* 34. *D. de oper. libert.* perſequutio *l.* 7. §. 4 *D. de verb. obl.* petitio *l.* 20. §. 2. *D. de adquir. vel omit. her.*

Operas edere *l.* 24. *D. de oper. libert.* exercere *l.* 16. *pr. D. eod. tit.* exhibere *l.* 26. §. 12. *D. de condict. indeb.* exigere *l.* 13. §. 3. *de oper. lib.* imponere *l.* 32. *D. eod tit.* indicere *l.* 23. §. *ult. D. eod. tit.* præbere *l.* 27. *D. eod. tit.* præſtare *l.* 10. *D. de fidejuſ.* reddere *l.* 20. §. *ult. D. de oper. lib.* ſuſcipere *l.* 22. *D. de praeſcr. verb.*

In eo, quod dicitur, ſervos, in quibus uſumfructum habemus, item alienos, liberoſve homines, qui bona fide nobis ſerviunt, quod ex *operis* ſuis parant, nobis adquirere, qualem intellectum habeat, vide *l* 19. *D. de adquir. rer. dom. l* 25. §. 3. *D. de uſufr.* §. 4. *Inſt per quas perſon. cuiq.* & apud Caium *lib.* 2 *Inſt. tit* 1. § 7.

Nec hominis modo, ſed cujuſvis animalis *operæ* dicuntur *l.* 5. §. *ult. D. uſufr quemad. cav.*

Operam dare ut, id eſt, efficere ut, veluti in *leg.* 1. *D ſi quid in fraud. patron. l.* 41. *D. de adquir. rer. dom.* Hinc *data opera* eſt de induſtria, conſulto, ſtudioſe, ex propoſito in *l.* 1. *D. de alien jud. mut. cauſ. l.* 1. *D. de eo, quod cert. loc.* Donat. *in Ter. Hecyr. Act.* 2. *ſc.* 1. Opera eſt, ſi ſcientes læſerimus, culpa, ſi neſcientes.

Operam dare dicitur judex, qui notioni cauſſæ vacat, laboremque impendit. Si forte aliqua occupatio judicem non patiatur operam judicio dare *l.* 18. *D. de judic.* Adde *l.* 14. *D. de vacat. & excuſ. mun.*

Opera etiam advocatorum dicitur, ut apud Ciceron. *lib.* 1. *ad famil. Epiſt ult.* Hominem occidat oportet, qui tua opera uti vult. Et *lib.* 2. *Epiſt.* 14. Novi ego vos magnos patronos, hominem occidat oportet, qui veſtra opera uti velit. Plaut. *Aſinar. Act.* 5. *ſc.* 1. Senatui operam dare, aut clientibus.

Operam etiam dare dicitur auditor magiſtro, quo utimur. Sic Tubero *Ofilio* operam dedit *l.* 2. §. 46. *D. de orig. jur.*

Porro & qui vel magiſtratum gerebant, vel ſtipendia faciebant, dabant operam. Ita *operam* dare caſtris *l.* 3. §. 1. *D. de mun. & hon.* militaribus laboribus *l. C. de veſtit. in integr.* reipublicæ *l.* 1. *D. ex quib. cauſ. maj.* 20. *an.*

Operas quoque dare dicebantur, qui vectigali exigendo inſerviebant,

bant, ut in *l.* 34. *D. eod. tit.* Cic. *in Verr.* 2. 70. Canulejus vero, qui in portu Syracuſis *operas* dabat, furta quoque iſtius permulta nominatim ad ſocios perſcripſerat. Idem *lib.*13. *Epiſt.*65. Familiæ, qui *operas* in ſcriptura pro magiſtro dat. Donat. *in Ter. Phorm.*1. 2. Magiſtri tributorum, id eſt, qui publicanis operam in portu dabant. Ulpian. de his, qui publicanis ſerviunt. Plerumque, inquit, vagi Servi, & fugitivi publicanorum operis, etiam a ſcientibus habentur *l.*12. *D. de publican. & vect.*

OPERARI opus facere *l.* 3. §. 7. *D. ſtatu lib* ſervi, qui operari in agro conſueverunt *l.* 35. §.3. *D. de hered. inſt.*

Operari reipublicæ, id eſt, operam dare *l.* 15. §. 1. *D. ad leg. jul. de adult.*

Operari vires & effectum habere ſignificat in *l.* 7. *C. de jur. dot. l.*5. §.1. *C. de liberal. cauſ.*

OPERARIUS. Si ruſticis ejus fundi operariis moleretur *l.* 18. §.5. *D. de inſtr. vel inſtrum. leg.*

OPERCULUM putei *l.* 7. §. 2. *D. de act. emt. vend.*

OPERIRE, tegere, obturare *l.* 13. §. *ult. D. l.*14. *D. eod. tit. l.* 1. §. *ult. D. de riv. l.*24. *D. de aqu. & aqu. pluv.*

OPERULA deminutivum ab *opera.* Operula iſta defuncti ſunt *l. ult. D. de proxenet.*

OPHITÆ hereticorum genus, de quibus in *l.* 5. *l.* 10. *l. pen. C. de heret.* a colubro nominati ſunt. Coluber enim græce *οφις*, dicitur. Colunt enim ſerpentem, dicentes ipſum in paradiſum induxiſſe virtutis cognitionem *c.* 38. §. 9. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3. Philaſtr. *in Catal. hereſ. c.* 1. Ophitas ſeu *ſerpentinas* ab eo dictos tradit, quod colubrum colant, adſerentes, initium ſcientiæ boni & mali nobis eum primitus attuliſſe. D. Auguſtin. *de hereſ.* Ophitæ a colubro nominati ſunt. Coluber enim græce *οφις* dicitur. Hunc autem colubrum Chriſtum arbitrantur. Sed habent etiam verum colubrum, adſuetum panes eorum lambere, atque ita eis velut euchariſtiam ſanctificare. Quidam dicunt *Ophitas* e Nicolaitis, ſeu Gnoſticis exſtitiſſe, & per eorum fabuloſa figmenta ad colubrum colendum fuiſſe perventum. Ita vetus codex habet. Si vera ſunt, quæ de ophitis ſcribunt Epiphan. *hereſ.* 37. *c.* 5. & ſcholiaſtes Baſilicorum *ad lib.*21. *p.* 581. eos vere ſerpentem coluiſſe, ciſtæ incluſum, procul dubio hi pagani fuerunt, qui quædam ſacræ ſcripturæ teſtimonia ad ſe mira audacia rapiebant. Illo enim cultu ſerpentum ciſtarumque uſu nihil fuit apud paganos notius. Sane Ophitas a Jeſu doctrina plane alienos, Jeſum omnino abnegare ſcribit Origen. *adv. Celſ. lib.* 3. *p.* 119. & *lib.* 7. *p.* 358. immo idem *lib.* 6. *p.* 294. teſtatur, neminem in coetum ſuum admiſiſſe, *εαν μη αρας θηται κατα τȣ Ιησȣ.* Vid. Jo. Alb. Fabric. *in not. ad Philaſtr. p.*7. *ſequ. Hein.*

OPIFEX ſeu artifex *l.* 1. §. 7. *D. de extraord. cogn.*

OPIMUS, *a*, *um.* Opimi fundi *l.* 1. *C. Theod. ſine cenſ. & reliqu. l.* 8. *C. Theod. de cenſitor.* Syriam quoque opimam & fertilem, dixit Cicero *pro domo c.* 9. & opima arva Virg. *Æneid.* 2. 781.

OPINARI, id eſt, putare, exiſtimare, quo verbo ſuas de juris quæſtionibus ſententias Juriſconſulti concipiunt *leg.* 7. §. 7. *D. de contr. tut. l.* 4. §. *ult. D. de hered. inſt.* At & vulgus opina-

nari dicitur in *l.* 56. *D. de evict.* Nec ſufficit opinari, ſed & donatum eſſe oportet *l.* 1. *pr. D. pro donat.*

Opinator exactor militaris annonæ, ipſo interprete Triboniano in *l.* 11. *C. de erogat. milit. annon.* Hanc enim interpretationem eo loco Tribonianum de ſuo dediſſe, planum fit ex *l.* 16. *C. Theod. de exaction.* Sic cum eo hoc verbum accipiemus in *l.* 7. *C. de exact. tributis.* *l.* 1. *C. de exact. & transl. milit. annon.* *l.* 34. *C. Th. de annon. & tribut.* D. Auguſt. *Epiſt.* 13. Fauſtus ait, cum debito decem & ſeptem ſolidorum ab *opinatoribus* urgeretur, ut redderet, quod ad præſens, unde explicaret ſe, non inveniebat, ne corporalem pateretur injuriam, ad auxilium ſanctæ Eccleſiæ convolavit. Eoſdem mox *exactores* adpellat. Gloſſa vetus apud Salmaſ. *in hiſt. Aug.* p. 300. Opinato *ο της ςρατιωτικης αννωνης απαιτητης.* militaris annonæ exactor. Alia apud eumdem; *Opinator*, æſtimator, vel qui conducit aliquid, trutinat, vel adpendit. Quæ verba, in quo conſtiterit opinatorum officium, & unde id nomen acceperint, ſatis plannm facere videntur. Nec improbabilem tamen dixeris interpretationem Bynkersh. *lib.* 6. *obſerv. c.* 22. qui quum in gloſſa vetere apud eumdem Salmaſ. *ad Trebell. Pollion. de* 30. *tyrann. in Victorin. c.* 5. obſervaſſet, opinionem ſignificare *συνοψιν*, *opinatores* inde dictos cenſet, quod militarem annonam ſecundum certam opinionem, id eſt *συνοψιν*, vel formam præſcriptam exigerent. *Hein.*

Opinatores præterea dicuntur auxilia fœderatorum in *l. ult. C. de locat. Nov.* 116. *c.* 1. *Nov.* 117.

Opinio, quod quis credit, exiſtimat, arbitratur. Aliquando amplius eſt in opinione, quam in veritate *l.* 15. *D. de adquir. vel om. her.*

Opinio pro fama, & exiſtimatione, itemque pudore accipitur *l.* 8. §. 11. *D. de tranſact.* *l.* 17. §. 6. *C. de curat. furioſ.* *l.* 7. *D. quemadm. teſt. aper.* *l.* 28. *C. de epiſc.* Opinionem ejus onerant *l.* 13. *C. ex quib. cauſ. infam.* id eſt, verecundiam *l.* 17. *C. eod. tit.* Bonæ opinionis cognati *l.* 6. *C. de ſuſpect. tut.*

Opinio ſententia aliqua doctoris. Mea fert opinio *l.* 7. §. 3. *D. de reb. cor.* In qua opinione ego ſum *l.* 24. *D. de Ædilit. edict.* Opiniones autem a ſententiis ita differre docet Theophilus *ad* §. 8. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* ut ſententia ſit perfecta, & indubia reſponſio, veluti hoc facere licet, hoc facere non licet. Opinio vero ſuſpenſa & timida, ac cum dubitatione elata reſponſio, ut exiſtimo hoc fieri licere, exiſtimo hoc fieri non licere. Sic *opinionum* libros 6. ſcripſerat Ulpianus, ut ex Indice Florentino, & inſcriptione *l.* 62. *D. de regul. jur.* intelligere licet.

Opinio pro relatione judicis *l.* 5. *C. Theod. de relation.* *l.* 7. 8. 9. 14. 16. *C. Th. de adpell.* *l.* 6. §. 3. *l.* 18. *l.* 19. *C. eod. tit.*

Opinionem pro cenſu, & profeſſione cenſuali, vel potius pro *συνοψει*, & forma præſcripta exigendorum cenſuum, annonarum, & ſpecierum uſurpant Imperatores *l. ult. C. de præd. & omn. reb. navicul.* *l. ult. C. de collat. fund. fiſc. vel rei priv.* vide art. *Opinatores.*

Opisthographus charta in tergo ſcripta. Si in opiſtographo quis teſtatus ſit *l.* 4. *D. de bon. poſſeſſ. ſec. tab.* Ejuſmodi eſt ſcriptura, de qua dixit Juven. Scriptus & in tergo, nec

nec dum finitus Oreſtes. Et Martial. Scribit in averſa Picens epigrammata charta. Plin. *in lib.* 3. *Epiſt.* 5. Reliquit, ait, commentarios & minutiſſimis litteris ſcriptos. Hæc quidem ſcribendi ratio ab uſu veterum receſſit, qui plerumque una tantum in parte ſcribebant, quia ſcriptas chartas poſtea involvebant, unde volumina dicta ſunt. Adde Cujac. *lib* 8 *obſerv. c.* 15. *& Comment. ad l.* 1. *D. de bon. poſſ. ſec. tab.* Guid. Panciroll. *lib* 2. *var. c.* 108.

OPORTET, neceſſe eſt. *Oportet* enim neceſſitatem importat *l.* 3. §. 13. *D. de mun. & honor. l.* 39. §. *ult. D de procur. l.* 3. §. 5. *D. de ſepulcr. viol.* In formula *oportet*, *oportebitve* prius verbum præſens tempus demonſtrat. Et ideo quum ſtipulamur. *Quidquid te facere oportet*, non amplius in ſtipulationem deducitur, quam quod præſenti die debetur. Et ideo, ut futura obligatio deducatur, adjici debet *oportebitve l.* 76. §. 1. *l.* 89 *l.* 125. *D. de verb. oblig.* ut in Aquiliana ſtipulatione: Quidquid te mihi ex quacumque cauſſa dare facere *oportet*, *oportebit l.* 18. §. 1. *D. de acceptil.* Simili modo, ſi quis legaverit, quidquid mihi Lucium Titium dare, facere *oportet*, ea pecunia legato non comprehenditur, cujus dies moriente teſtatore nondum venerat *l.* 46. *D. de legat.* 2. His autem verbis *dare facere oportet*, concipi ſolitam eſſe eorum intentionem, qui in perſonam agebant, docet Briſſon. *lib.* 5. *formul.* §. 32. Porro verbum *oportere* non ad facultatem judicis pertinet, qui poteſt vel pluris, vel minoris condemnare, ſed ad veritatem refertur *l.* 37. *D. de verb. ſignif.* Sic adpellari *oportere* & poſſe *l.* 1. §. 6. *D. quand adpell.* Solvere eum non oportet, id eſt, non neceſſe habet *l.* 29. §. 7. *D. mand*

Oportet etiam de his, quæ æqua, & juri, ac rationi conſentanea ſunt, juriſconſulti dicunt *l.* 13. §. 1. *D. commod.* & contra *non oportet* uſurpant de his, quæ vel a jure, vel ab æquo & bono abhorrent *l.* 7. *D. de verb. ſignif. l.* 21. *D. de his, qui not. infam. l.* 39. §. *ult. D. de oper. libert.*

Oportet aliquando non abſolutam neceſſitatem, ſed idem quod opus, vel commodum eſt, ſignificat, ut in *l.* 14. §. 7. §. 8. *D. de religioſ. l.* 27. *in fin. D. de oper. libert.*

Oportet cum dativo, ſeu tertio caſu. Inter æquitatem Juſque interpoſitam interpretationem nobis ſolis & oportet, & licet inſpicere *l.* 1. *C. de legib. & conſt princ.* Ex Plaut. *Milit. glor. act.* 2. *ſc.* 6. 80. 81. verba adfert Hein Hominem ſervum ſuos domitos habere oportet oculos, & manus, orationemque, non autem *homini ſervo*, ut legit Sanctius *in Minerv. lib.* 2. *c.* 4. *p.* 123.

Opportune, commode in *l.* 17. *D. de uſufr. l.* 2. §. 7. *D. de religioſ.* crebrius in bonis libris opportune.

OPPORTUNITAS. Ita adpellari a latinis *ευκαιρίαν* Cicero *lib.* 3. *de fin. c* 14. teſtatur. Adfectio opportunitatis, vel vicinitatis, vel cœli *l* 1. §. 15. *D. ſi quid in fraud. patr.* Adde *l.* 33. *D. de dol. l.* 12. *D. de relig. l.* 26. § 12. *D. de cond. ct. indeb. l.* 27. *C. de don.*

OPPORTUNUS, *a*, *um*. Opportunus locus *l.* 32. *D. de uſur.* Opportunum tempus *l.* 2. §. 8. *D. ſi quis caut.*

OPPIDANEUS, *a*, *um*. Oppidanea obſequia, onera, commoda, munia, munera, neceſſitas *l.* 38. 40. 43. 45. 46. 68. *C. Theod. de decurion.* Oppidanei ordines *l.* 47. *eod. tit.*

OPPIDUM ab ope dictum ait Ictus, quod ejus rei cauſſa moenia ſint conſtituta *l.* 239. §. 7. *D. de verb. ſignif.* Attamen uſu invaluit, ut Roma non temere oppidum vocetur, ſed Urbs κατ' ἐξοχήν. Vid. Savar. ad Sidon. *lib.* 1. *Epiſt.* 11. ſicut Athenæ olim ἄστυ dicebantur. Aliquando tamen & pro ipſa urbe Roma uſurpatur, ceu docet Scalig. *in adpendice conjectan.* immo potius pro vetere oppido palatino, quod Romam quadratam vocavit Feſtus in *Quadrata. Hein.* Adde Varr. *lib.* 4. *de ling. lat.*

OPPIGNORARE liberos ſuos *l.* 2. *C. Theod. de alim. quæ inop. parent.*

OPPONERE eſt objicere. Ita *Opponere* allegationem defenſionis *l.* 1. §. 1. *C. de ſatiſd.* adverſarium *l.* 1. *D. de alien. judic. mut. cauſ.* compenſationem *l.* 42. §. 2. *D. ſolut. matrim.* exceptionem *l.* 57. *D. de procur.* fortunam ſuam, & caſus triſtiores *l.* 2. *D. de muner. & honor.* infamiam *Coll. leg Moſ. & Rom. tit.* 4. §. 5. legem Falcidiam *l.* 95. §. *ult. D. ad leg. falc.* manum *l.* 20. *D. quod vi, aut cl.* præſcriptionem *l. ult. C. ſi adverſ. credit.* replicationem *l.* 3. *C. de except. ſent. præſ.* Septa, quæ ad incile opponuntur *l.* 1. §. 4. *D. de riv.*

Opponere etiam pignori dare ſignificat. Terent. *Phorm.* 4. 3. Ager oppoſitus eſt pignori ob decem minas. Senec. *lib.* 7. *de beneſ. c.* 14. Rebus meis in ſecuritatem creditori oppoſitis. Quæ verbi ſignificatio dedit occaſionem lepido joco apud Catull. *Epigr.* 26.

Furi, villula noſtra non ad Auſtri
Flatus oppoſita eſt, nec ad Favoni,
Nec ſævi Boreæ, aut Apeliotæ,
Verum ad millia quindecim & ducentos.
O ventum horribilem atque peſtilentem!

OPPRIMERE, obterere. Opprimere deſertores *l.* 11. *l.* 13. *C. Theod. de deſert.* Sed & trabes, & ruina hominem opprimere dicuntur *l.* 11. §. 4. *D. ad leg. aquil. l.* 8. *D. de hered. inſt.*

OPPRIMI alias eſt gravari, lædi, moleſtia adfici, ut in *l.* 1. §. 1. *C. ne lic. potenti. l.* 9. §. *ult. D. de offic. proconſ.*

Opprimi argumentis, & probationibus dicitur, qui convincitur in *l.* 18. §. 1. *D. de quæſt. l.* 7. *C. Theod. quor. adpell. non recip.*

OPPROBRIUM idem eſt ac probrum auctore Ulpiano in *l.* 42. *D. de verb. ſignif.* Eam obſervationem ſuo more acriter inſectatur Laur. Valla *lib* 6. *de eleg. lat. ling. c.* 44. ejuſque hyperaſpiſtes Franc. Floridus Sabinus. Sed nihil & illa Ulpiani obſervatione verius, quam ab ipſo Cicerone habet, qui apud Auguſtin. *lib.* 2. *de civit. Dei c.* 9. uſurpatum a Decumviris in LL. XII. Tab. vocabulum *convicium* interpretatur *id, quod probrum & opprobrium eſt*, non quod alteruter ignoravit, *probrum* & *opprobrium* differre, uti cauſſam & effectum, ſed quod *probrum* ſemper ſit *opprobrio*, & neutrum ſine altero intelligatur. Vid. Ducker. *de latin. vet. juriſc. p.* 110. *Hein.*

OPPUGNARE, impugnare. *Oppugnare* exceptionem *l.* 2. §. 1. *D. de except.* teſtamentum *l.* 13. §. 9. *D. de jur. fiſc.* utilitati publicæ *l.* 2. §. 44 *D. ad SC. Tertull.* Rariorem eſſe hanc conſtructionem, nec analogia tamen deſtitutam, ait Hein. Eadem enim ratione ac forma dici, impedire alicui, & offendere alicui.

OPSONATOR. Vide ſupra *obſonator.*

Optabilis conditio *l.* 17. *C. de poſtlim. reverſ.*

Optare, vovere, in votis habere. *Opto*, des, fideicommiſſi verbum *l.* 115. *D. de legat.* 1. Optare interdum, ut & Non. Marcell. notat, idem eſt, ac eligere, ut in *l.*28. *D de condit. & dem.* Terent. *Eunuch.* I. 9. 27. Quodvis donem, præmium a me optato, id optatum feres. Sunt qui ſibi perſuadent, *optare* e duobus, *eligere* pluribus dici, quos tamen refellit Virgil. *Æneid.* 5. *v.* 247. Muneraque in naves ternos optare juvencos. Vid. *l.* 2. *l.* 6. *D. de opt. leg. l.*18. *fam. ercisc.* In eam ſententiam adducere illi potuerunt verba Donati *in Ter. Andr.* 46. optare eſt unum de duobus eligere. Quemadmodum vero *optio* & *electio*, ita & *optare* & *eligere* nonnumquam ſeparantur, veluti in *l.* 9. §. *ult. D. de opt. vel elect. leg.* U. p. *reg. tit.* 24. § 14. vide infra art. *optio.*

Optime merito *l.* 31. §. 4. *D. de liberat. leg.* optime novit *l.* 2. *D. de teſtam. milit.*

Optimus, *a*, *um.* Quandoque abſolute ponitur, ut optimum eſt *l.* 13. *D. quod met. cauſ.* Optimum conſilium *l.* 67. §. *ult. D de rit. nupt.* Verba hæc, uti optimus maximus eſt, in fundi traditione adjecta, liberum eſſe ſignificant *l.* 126. *D. de verb. ſignif.* Si fundus ita legatus ſit, uti optimus maximuſque, liber præſtandus eſt *l.* 69 §. 3. *D. de legat.* 1. Si ut optimus maximuſque eſſet, traditus fuerit fundus, liberum ab omni ſocietate præſtandum *l.* 75. *D. de evict.* Vera eſt Q. Mucii ſententia, ut qui optimum maximum fundum tradidit liberum præſtet, non etiam deberi ei alias ſervitutes *ibidem* Siculus Flaccus *de condit. agror. p.* 9. ſcribit: Quidam etiam conveniunt precario, ut ſervitutem præſtent his agris, ad quos neceſſe habent tranſmittere pervium. Nam & id his verbis comprehenditur, *uti optimus maximuſque eſt.* Ad hæc Siculi verba Guil. Gœſius *p.* 130. in notis, ait: Ejus clauſulæ hæc vis eſt, ut quod ita venditum, ſtipulatum, traditum eſt, liberum præſtetur, non item, ut ſervitutes ei debeantur, ſecundum *l* 169. *D. de verb. ſignif.* At hic contrarium ſtatuitur, fundo nempe vendito deberi ſervitutem, vel precario conſtitutam, deficientibus viis vicinalibus, per quas aditus ad fundum pateat. Adeo ut hæc regulæ vulgaris ſit exceptio. Deficiente quippe aditu, fundus optimus maximus exiſtimari neutiquam poteſt. Et ſi aditus ſemper ſequitur uſumfructum, ut definitur *l.* 1. §. 1. *D. ſi uſusfr. pet*, certe & proprietatem ſequi debet, maxime ubi fundus venditus erit, *ut optimus maximus.* Quod non, ut oportet, conſideraſſe videtur Rad. Forner. ad illam *l.*169. Hæc Gœſii verba adfert Heinecc. quibus illa Flacci Siculi cum legibus allatis concilientur. Plerumque hæc verba: *Fundus uti optimus maximus eſt*, etiam ad inſtrumentum, vel inſtructum prædii referuntur *l.* 92. 93. §. *pen. D. de leg. l.* 3. *l.*22. *D. de inſtr. vel inſtrum.* Paull. *lib.* 3. *Sent. tit.* 6. §. 45.

Optimo jure, id eſt perfectiſſimo in *l.* 1. *C. de uſur. l.* 31. *D. de minor. leg.* 1. *C. quand. & quib. quart.*

Optimo jure admiſſi codicilli *pr. Inſt. de codicill.* id eſt, habere cœperunt νομιμον συςασιν, legitimam ſubſiſtentiam, ut Theophilus vertit. *Optimo* jure poſſeſſa domus *l.* 26. §. 1. *D. de pign.* id eſt, nulli obligata, nulloque nexu pignoris obſtricta ab hypotheca libera.

Optima lex, ut Feſtus *lib.* 13. ſcri-

ſcribit, quum nominabatur in Dictatore faciendo, quam pleniſſime poſſet eſſe, jus ſignificabatur. *Optima* lege capta Veſtalis apud Gell. *lib.* 1. *c.* 12.

Optimum vinum, frumentumve, quum quis ſtipulatur, id ſtipulari intelligitur, cujus bonitas principalem gradum bonitatis habet *l.* 75. *D. de verb. obl.*

Optimus a Senatu adpellatus C. Scipio Naſica *l.* 2. §. 37. *D. de orig. jur.*

Optimi cognomen Trajano impoſitum eſſe, Plin. *in panegyr. c.* 88. tradit. Eodem cognomine & Juſtinianus ornatur §. 1. *Inſt. quib. non eſt perm ſſ.* Sed & Claudio Optimi elogium tribuitur in eo SC. quod a Plinio *lib.* 8. *Ep.* 6. refertur. Quin & ante hunc Caligulam inter cetera cognomina, quæ adſumſerat, optimum maximumque vocatum, Suet. *in Calig. c.* 22. refert. Optimus princeps Hadrianus *l.* 2. §. 47. *D. de orig. jur.* Quin in marmoribus *optimi maximique* ſæpiſſime vocantur Hadrianus apud Gruter. *p.* 249. 2. Reineſ. *Claſſ.* 3. *inſcr.* 13. & 15. Etiam Severus, & Antoninus Caracalla apud Cujac. *obſ lib.* 2. *c.* 33. Idem Hadrianus & *ἀσυνθέτως optimus maximus* cognominatur in lapide, quem ex Capacii *Hiſt. Neap. lib* 2. *c.* 12 deſcripſit Reineſ. *Claſſ* 3. *inſcr.* 13. Optimus Imperator Severus *l.* 67 §. 9. *D. de legat.* 2. Adde *l.* 78. §. 7. *D. eod. tit. l* 7. *D. de vacat. & excuſ. mun. l.* 30. *D. de excuſat.*

Optio, id eſt electio *l.* 2. §. 3. *D. de eo quod cert. loc.* Ab electione tamen ſeparatur optio *l.* 2 *& rubr. D. de opt. vel elect. legat. l.* 3. *D. qui & a quib manum.* Sane optio ſolemni aliquo actu, & certis verbis, ac plerumque interveniente prætore fiebat. Nam & ad exhibendum agere poterat is, cui ſervi optio data erat, ut ex mancipiis exhibitis optare, vel vindicare poſſet, quemadmodum indicat *l* 3. §. 6. *D. ad exhib. l.* 80. §. 1. *D. de furt.* Unde & *ſervi optio* inter actus legitimos numeratur *l.* 77. *D. de reg. jur.* At eligendi arbitrium generalius & quomodo fieri potuiſſe putat Cujac. *in pa at. ad tit. de opt. vel elect. leg.*

Optionis legatum, id eſt, ubi teſtator ex ſervis ſuis, vel aliis rebus optare legatarium juſſerat §. 23. *Inſt. de legat.* Optione legata *l.* 16. *D. de opt. vel elect. legat.* Optione legati per vindicationem data Ulpian. *tit.* 24. §. 14. Quod legatum in ſe conditionem tacitam habet, ſi legatarius vivus optaſſet, ideoque quod Juſtinianus *in* §. 23. *Inſt. de legat.* ait, ex conſtitutione ſua datum heredi legatarii optare, etiam ſi legatarius vivus non optaverit, id Vulteius ad *d* §. 23. *n.* 2. intelligendum eſſe putat de optione legata non de electione. Quod autem Paulus in *l.* 19. *D de optione,* vel electione legata dicit, non de optione ſed electione, in qua ante Juſtinianum placuit, ut tranſmittatur, in optione non placuit, niſi demum auctoritate Juſtiniani, cujus tamen ea de re conſtitutio non exſtat. Nam *l. fin. C. comm. de legat.* conſtituit, quomodo controverſia inter plures legatarios definiri debeat, non etiam definivit, quod tranſmittatur legatum optionis, quod in iſta lege ut certum ac definitum præſupponitur in illis verbis: *ipſe autem moriens reliquerit plures heredes.*

Optio in re militari ſubjective dicitur ab optando, qui antecedentis ægritudine præpediti, tamquam adoptatus vicarius univerſa curat, ut Vegetius *lib* 2. *de re milit. c.* 7. & Non. Marcell. exponunt. Quo in ſignificatu accipi

optio

optio poteſt in *l. ult. D. de jur. immun.* Feſtus optio, inquit, eſt optatio: Sed in re militari is adſellatur, quem decurio aut Centurio optat ſibi rerum privatarum miniſtrum, quo facilius obeat miniſteria publica. Idem *Optio*, inquit, qui nunc adpellatur, antea adpellabatur *accenſus.* Is adjutor dabatur Centurioni a Tribuno militum, qui, quia cooptare quem velint, Centurionibus permiſſum eſt, ex facto nomen ſortitus eſt. Varro 1. *de ling. lat.* Primi, inquit, ſingularum decuriarum decuriones dicti, quos ii primos adminiſtros ſibi adoptabant, *optiones* vocari cœpti, quos nunc propter ambitiones tribuni faciunt. Non. Marcell. Optiones, inquit, in cohortibus dicuntur, qui ſunt honeſti gradus, ut optatos, hoc eſt electos, & adoptatos, hoc eſt, aſcitos. Varro *de vita pr. lib.*2. exiſtimat appellatos, qui referentibus Centurionibus adoptati in cohortes ſubibant, ut ſemper plenæ eſſent legiones, a quo *optiones Decurionum* in turmis, & in cohortibus *Centurionum* adpellati Tacit. *hiſt. lib.*1. *c.*25. A quo Barbium Proculum Teſſerarium ſpeculatorum, & Veturium *Optionem* eorumdem perductos. Vid. Lipſ. *de milit. Rom.*2. 8. *p.*74. Stenech. *ad Veget.*2. 7. *p.*78.

Optiones, latius prolato hujus vocabuli uſu, vocantur omnes alii, qui aliorum vices gerunt. Sic optiones commentarienſibus adjunguntur *l.* 6. *D. de bon. damn.* fœderatis item *l. ult. C. de loc. & cond.* & *Nov.* 116. 117. & 130. ubi Cujac.

Optiones etiam pro adparitoribus ponuntur in *l. pen. C. de jur. fiſc. l. ult. C. Th. eod. tit. l. penult. C. Th. de apoch. publ.* Hinc qui in *Act. Apoſt. c.*16.*v.*27. δεσμοφύλαξ dicitur, id eſt, carceris cuſtos, vel Commentarienſis, is a D. Ambroſ. *in Comm. in Ep. ad Epheſ. c.*4. carceris optio vocatur.

Optiones etiam a Juſtiniano adpellantur militaris annonæ erogatores. *Nov.* 130. *c.* 2. Eos Juſtinianus jubet recautas facere, id eſt apochas de his, quæ collationibus in tranſitum militum expenduntur. Latiſſime ſane patuiſſe hoc vocabulum, oſtendit Heinecc. ex Gruter. *inſcr. p.* 36. 8 *p.*74. 1. *p.* 1066. 5. *p.* 1070. 1. ubi optio, & exactor auri, argenti, æris *p.*80. 5. ubi optio carceris. Item ex Reineſ. *inſcr. p.* 2. ubi: Optio Centurionis, cohortis. *Optio* fabricæ *l. ult. D. de re mil.* frumentarii, Legionis Grut. *inſcr. p.* 12. lanciariorum, legionis, magiſtri equitum, ſigniferi Reineſ. *p.* 2. *ſeq. Optio* Teſſerarius apud Tacit. *l. c.* tribuni, item turmæ Reineſ. *ad inſcr. ibid.* valetudinarius Gruter. *p.* 12. 1. *l. ult. C. de jur. immun.* Immo & *ſub optio*, id eſt, optionis optio apud Grut. *p.* 529. 8.

Optio curiæ Romanæ terminus, quando ſcilicet Cardinalis mutat titulum ſui Cardinalatus, quæ tempore Alexandri V. inter Cardinales introducta eſt.

O P U L E N T A hereditas *l.* 1. *D. de off. pro conſ.*

O P U S, aliud factum, aliud imperfectum dici intelligimus ex *l.* 30. §. *pen. D. locati.* At opere legato, vel conducto ſignificari Labeo ait id opus, quod Græci ἀποτέλεσμα non ἔργον vocant, id eſt, ex opere facto corpus aliquod perfectum *l.* 5. §. *ult. D. de verb. ſignif.* Edictum vero de operis novi nunciatione non omnia *opera* complectitur, ſed ea ſola, quæ ſolo conjuncta ſunt. Unde ſi quis meſſem faciat, arborem ſuccidat, vineam putet, quamquam opus faciat, ad illud edictum non pertinet, quia id ad corpora, quæ

in ſolo fiunt, pertinet *l.* 1. §. 12. *D. de op. nov. nunc.* Contra interdicto, quod vi aut clam teneri eum, placet, qui arbores ſuccidit, quamquam ad ea quoque opera, quæ in ſolo fiunt, id interdictum pertineat *l.* 7. §. 5. *D. quod vi aut cl.* Rurſus *Opus* in edicto de novi operis nunciatione accipimus, non ſi unum aut alterum cæmentum fuerit impoſitum, ſed ſi proponatur inſtar quoddam operis, & quaſi facies quædam facti operis *l.* 21. §. 3. *D. de nov. op. nunc.*

Opus dicitur adprobari *l.* 24. *D. locat.* effici *l.* 113. *D. de verb. obl.* fieri *l.* 49. §. *ult. D. de legat.* 2. itemque meriti opus *l.* 30. §. 3. *D. loc.*

Opus quoque facere medici liberti dicuntur *l.* 26. *D. de oper. lib.* Sed & animalia, veluti bos *l.* 17. §. 3. *D. de præſ. verb.*

Opus privatum *l.* 21. §. 1. *D. de re mil.* publicum *tit. D. de oper. publ.* ruſticum *l.* 21. §. *ult. D. de op. nov. nunc.* *Operis* novi nunciatio quid ſit, vid. art. *nunciatio.*

Opus aliquando pro opera. Ita operibus ſervi uti *l.* 36. *D. de ſtipul. ſerv.* id eſt, operis.

Opus indeclinabile pro eo, quo carere non poſſumus. Opus eſt, ut de hoc primum referendum ſit *l.* 1. *D. de adquir. rer. dom.*

Opus publicum, ſpecies pœnæ, quando rei vincti opus facere cogebantur, quale erat metalli *l.* 7. *D. de pœn.* ſeu metallicum, ut eſt in *l.* 28. §. 6. *D. de pœn.* ſalinarium *l.* 6. *D. de capt. & poſtl.* vel perpetuum, vel temporarium *l.* 1. §. 1. *D. de effractor.* Ad opus publicum dari *l.* 6. *D. de extraord. crim.* In *opus* damnari, vel in ludum operis publici *l.* 5. *l.* 14. *C. de pœn.*

Ora, regio, tractus. Quum Africæ oram teneret *l.* 2. §. 46. *D. de orig. jur.*

Oraculum. Id M. Seneca *in præf. lib.* 1. *controv.* definit voluntatem divinam, hominis ore denunciatam *Cic. in Top. c.* 20. Oracula ex ipſo adpellata ſunt, quod inest his Deorum oratio. Ac plane oraculum ab *ore* ductum eſſe, Priſcianus notat.

At Imperatores, qui ſibi divina omnia adrogabant, ita ſacros adfatus ſuos, ſeu ſacra reſcripta vocabant *l. pen. C. de diverſ. reſcr. l.* 10. *C. de ſacroſ. Eccl.* Quo genere loquendi utitur Symmach. *lib.* 15. *Epiſt.* 13. Vetus Gloſſar. Sacrum oraculum eſt reſcriptum, quod Imperator precibus & ſupplicationi reſpondens reſcribit, vel ea fieri, vel non fieri debere, quæ poſtulat. Sic adoptio, quæ ſacro oraculo fit §. 11. *Inſt. de adopt.* Et dicitur ita quod orando indeptum.

Oraculum, ædes ſacra, in qua oratur, capella, vel oratorium Anaſtaſ. *in Leone.*

Orale, veſtis epiſcopalis, in formam ſindonis, quam R. Pontifex capiti quaſi in modum veli imponit, & replicat ſuper humeros & ante pectus. Innoc. III. *lib.* 1. *myſt. miſſ. c.* 53. Durand. *lib.* 3. *c.* 9.

Orare pro agere dixiſſe veteres ex eo probat Feſtus *lib.* 13. quod & oratores, & ii, qui nunc quidem legati, tunc vero oratores, quod reipublicæ mandatas partes agebant. Hinc *cauſſas orare*, id eſt, agere in *l.* 2. §. 43. *D. de orig. jur. l.* 1. *C. Theod. unde vi.* Terent. *Phorm. Act.* 1. *ſcen.* 2. *v.* 62. Virgil. *lib.* 6. *Æneid. v.* 850. Tacit. *Annal. lib.* 6. *c.* 29. Gell. *lib.* 5. *c.* 10. *lib.* 10. *c.* 15.

Orarium, vel ab *ora*, pro extremitate veſtium, derivatur, vel ab *ore*, peplum deſignat. Proprie dicitur ſudarium, quo os abſtergitur Hieron. *ep. ad Nepotian.* In habitu ſacerdotali eſt pannus

nus oblongus, brachio ſacerdotis imponi ſolitus, cujus in Græcis liturgiis frequens mentio, quamque manualem laciniam modo *ωραριον*, modo *λωρον* Græci vocant. Alcuino *de divin. off. c.* 39. orarium, id eſt, ſtola, dicitur, eo quod oratoribus, id eſt prædicatoribus concedatur. Græci tamen videntur diſtinguere ſtolam ab orario, hoc Diacono tribuentes, illam Sacerdoti. Sed inter Latinos ſtola, & orarium promiſcue accipiuntur. Sacerdotibus circa collum ponitur, Diaconis ſuper humerum & quidem ſiniſtrum *Concil. Tolet. IV. c.* 40. Apud Græcos orarium Diacono per modum Crucis cancellatur, & in eo nomen *αγιος* tripliciter effigiari ſolet. Habuerunt & Epiſcopi orarium ſuum, velut quoddam dignitatis inſigne, ſed hoc peculiaris fuit formæ, nec ut cetera oraria, ſimplex tantum faſcia, quare etiam pallium eſt vocatum. Lectores & ſubdiaconi *Concil. Autel.* I. *c.* 20. *Bracar. I. c. 9. III. c.* I. 4. ut & monachi orarium ferre prohibentur. Hoc autem orario privari erat ſignum degradationis in omnibus ordinibus *Anaſtaſ. in Agath. Steph. IV.*

ORATIO pro quolibet ſcripto. Orationis paginæ in *l.*16. *C. Theod. de navicul.* ubi ponitur pro precibus & querela naviculariorum Imperatori exhibitis.

Orationes principum in jure dicuntur, quibus illi Senatum, aut coram orante, aut abſentes per epiſtolam conſulebant *l.* 3. *C. de leg. & conſtit.* Hujuſmodi pleræque exſtant D. Marci, ut de tranſactione alimentorum, de bonis maternis, de fugitivorum requiſitione, de confeſſis *l.* 8. *D. de tranſact. l. 6. §. 1. de confeſſ. l.* 56. *de re judic.* Item Marci, & Commodi, de prohibitione nuptiarum inter tutores & pupillas ſuas *l.*62. & 67. §.3. *D. de rit. nupt.* Item eorumdem de ſervorum, & libertinarum nuptiis *l.*16. *D. de ſponſal. l.*16. *D. de rit. nupt.* Antonini *de don. int. vir. & ux. l.* 32. D. Severi *l.*1. *de reb. eor. qui ſub tut.* Eaque eſt D. Severi oratio, cujus ſit mentio *l. 9. C. de præd mil.* quam etiam ſingulari libro Paullus interpretatus erat, ut ex aliquot capitum inſcriptionibus, & judice Piſano adparet Tacitus *Annal. lib.*11. *c.*25. Orationem principis ſecuto patrum conſulto. primi Ædui ſenatorum in urbe jus adepti ſunt. De Antonini & Commodi oratione in ſenatu recitata, vide Ulpian. *tit.* 26. *regul.* §. 7. ſæpius enim orationem principis a quæſtoribus, qui candidati vocabantur recitatam fuiſſe oſtendit Briſſon. *Antiquit. Rom. I.* 27. *p.*19. Oratione igitur Principis cautum in *l. pen. D. ad SC. Tertull.* & paſſim, idem eſt ac SCo, ad orationem principis conſtituto.

Oratio, licentia exeundi apud monachos, quia licentia dabatur oratione, ſeu benedictione Prioris, *Reg. Fructuoſi c.* 8.

Oratio dominica, quæ etiam *paterna*, *herilis*, *quotidiana* dicitur, poſt canonem in miſſa recitatur ex ſtatuto Gregorii. *Rupert. de D. O. l.* 2 *c.* 21.

Oratio ſuper populum vocatur *ultima benedictio*, quæ fit in officio miſſæ *Microlog. c.*51.

Oratio plebis, quæ poſt evangelia legitur *Concil. Lugd.* I. *c.* 6.

Orationes vocant rituales libri eas preces, quas in ſacris liturgiis peragunt, quæque a verbo *oremus* initium habent, & ſemper ad Deum patrem diriguntur *Capitul. Car. M. lib. 9. c.* 66. Has collectas adpellant. Durandus obſervat in eccleſia Lateranenſi numquam dici orationem, ſed in miſſa, & in omnibus horis alta voce pronunciari

ora-

orationem dominicam; ſicque fieri conſueviſſe in primitiva eccleſia.

Orationale. liber, in quo continentur orationes, quæ in eccleſia recitantur, quæ a voce *oremus* initium habent.

O R A T O R. Ita olim dictus legatus. Virgil. *lib.*11. *Æn. v.*100. Jamque oratores aderant. Ad quæ verba Servius: Oratores, ait, legati a perorando pro republica nominati. *Oratorem* etiam Plutarchus *in quæſt. Rom.*103. dici ait, προτρεπτικον τινα και παρορμητικον. Quod ad legatos, Oratores, comiteſve attinebit *l.*7. *D. ad leg. jul. de vi publ.*

Oratores pro advocatis in *l* 33. §5. *C. de Epiſc. & cler.* Sic & diſertiſſimos legum oratores, & oratores maximos, id eſt, Ictos, & cauſſarum patronos egregios, reperimus in *Conſt. omnem reip.* §. 2. & §. 6. *ad Anteceſſ.* item ῥητορας *in Conſt. græca de pand. conf.*

Oratores pro grammaticis *l.* 2. *D. de uſurp. & uſuc.*

Oratores peregrini, qui ad SS. limina orationis, & pietatis ergo pergunt *Can. illi, qui peregrinis, vel oratores alicujus ſancti* 24. *quæſt.*3.

O R A T O R I U M. De oratoriis mentio eſt in *l. pen.* §.5. *C. de reb. cred.* Oratorium templi *l.* 3. *pr.* C. *de his, qui ad eccleſ. conf.* *l.*4. *C. Theod. eod. tit.* Oratoria templaria, hoſpitalaria,& privata memorantur in *c. patentib.*10. *de privil.* Eſt autem *Oratorium*, ευκτηριον, locus orationi dicatus, *Aug. ep.*121. Oratoria deinde dicta ſunt ſacella monaſteriis adjuncta *Reg. S. Bened. c.* 38. 52. 58. quæ non erant omnibus pervia, ut eccleſiæ, quas ideo catholicas vocabant, quod utriuſque ſexus populo paterent, & in quibus collectas celebrare non licebat, ſed erant tantum ad monachorum preces, & aſſiduos cantus accommodata. *Oratoria* tandem dicta ſacella quædam domeſtica, aut privatæ ædes ſacræ in agris & villis exſtructæ, quæ parochiarum jus non habebant, & a magnatibus ex fundis ſuis dotabantur, & ab epiſcopis conſecrabantur *Conc. Agath. c.*21. *Epaun. c.* 25. *&c.* Differt oratorium, ſecundum nonnullos, a Capella, quia hæc dicitur publicum oratorium, & non poteſt erigi abſque diœceſani licentia, ſed oratorium ſimpliciter, in quo non celebratur, quælibet privata familia abſque ulla licentia erigere poteſt. Vid. *c.* 33. *de conſecr. diſt.*1.

O R B A R E. Orbatus luminibus *l.*1. §.5. *D. de poſtul.* Lactant. *lib.* 2. *divin. inſt. c.* 8. Appius Claudius Cenſor, quum adverſus reſponſum ad ſervos publicos ſacra Herculis tranſtuliſſet, luminibus orbatus eſt.

O R B I S terrarum univerſus in tres dividitur partes, Europam, Aſiam, Africam, ait Plinius *lib.* 3. *hiſt. nat.* & ita accipitur orbis terrarum in *l.*20. §. *ult. D. de oper. libert. l.* 2. *C. de jurejur. propt. calumn.*

Sæpe *orbis* terrarum eſt Imperium Romanum, ut *l. un. C. de uſuc. transform.* ubi omnis orbis terrarum, in quo antiqui uſucapionem extendebant, quod per *terram, quæ noſtro imperio gubernatur*, exponitur *pr. Inſt. de uſuc.* D. Hieronymus *lib.* 8. *Epiſt. ad Demetriad.* Orbem terrarum circumvivit, & multa ædificavit. Plerumque tamen veteres utuntur verbis orbis Romanus ut in *l.* 17. *D. de ſtat hom.* Caſſiod. *lib.* 3. *var. c.* 52. Variis Auguſti ſiquidem temporibus orbis Romanus agris diviſus, cenſuque deſcriptus eſt. Idem *lib.*10. *c.*8. *ad Juſtinian. Aug.* Decet enim, ut & iſte orbis juvamine veſtro ſplen-

deat

deat. Apulei *in Florid. p* 344. de Alexandro Macedone: Edixit universo orbi ſuo, ne quis effigiem Regis temere adſimilaret ære, colore, cœlamine.

ORBITAS parentis conditio, qui liberos amiſit. Plagiarii, qui viventium filiorum miſerandas infligunt parentibus orbitates *l. ult. C. ad Leg F b de plagiar.* De eo quoque dicitur, qui liberos non ſuſcepit *rubr. tit. C. de infirm. pœn. cœlib. orbitatis.* De hujus orbitatis pœna vide Gœdd. in *Comm. ad l.*128. *in pr. & paſſim D. de verb. ſignif.* Dicitur etiam orbitas de liberis, & vidua, qui patre carent & marito, ut in *l.*20. *C. de inoff. teſt.*

ORBUS, ait vetus Gloſſarium, eſt, qui liberos non habet. Ulpianus in *inſcript. reg. tit.* 13. De cœlibe, *orbo*, & ſolitario patre. (Iſid. *lib.* 10. *orig.* Orbus quod liberos non habet, quaſi oculis amiſſis. Juſtin. *lib.* 26. *hiſt. c.* 1. Hellanicus Senex, & liberis orbus) Nec vero quiſquam orbus habeatur, & propoſita huic nomini damna non noceant, aiunt Impp. Conſtantin. & Conſt. in *l.* 1. *C. de infirm. pœn. cœlib.* Nempe antea pœnæ orbitatis conſtitutæ erant, de quibus præter laudatum ſupra Gœd. ediſſerunt plenius Heinecc. *in Comm. ad Leg. Jul. & Pap. Popp. lib.* 1. *c.*2. Orbos autem Romæ ſumma obſervantia coli conſueviſſe ab his, qui eorum teſtamenta captabant, Ammian. Marcellus teſtis eſt locuples, qui *lib* 14. *c.* 19. de corruptis Romanorum moribus agens: Nunc vero, inquit, inanes flatus quorumdam, utile eſſe, quidquid extra urbis pomœrium naſcitur, æſtimant præter *orbos* & cœlibes, nec credi poteſt, qua obſequiorum diverſitate coluntur homines ſine liberis Romæ Adde Plaut. *in milit. glorioſ. act.* 3. *ſcen.* 1. *v.* 111.

ORCHESTRA nomen a ſaltando nacta; *ορχεισθαι* enim græcis eſt ſalto, ſive geſticulor, locus erat in medio theatro, ubi ſenatorum ſpectantium ſedes collocat Vitruv. *lib.* 5. *c.* 6. Sacram fecimus conſtitutionem, nemini permittentes, neque invitam mulierem ancillam, aut liberam in ſcenam, aut orcheſtram pertrahere *l.* 33. *C. de Epiſcop. aud.*

ORCINUS libertus adpellatur, qui teſtamento manumiſſus, id eſt, liber eſſe juſſus eſt, ſeu qui teſtamento directam libertatem accepit, quaſi teſtatoris, orco demiſſi libertus; ſeu, ut Apulejus loquitur, qui jam in peculio Proſerpinæ, & in orci familia numeratæ libertus §.2. *Inſt. de ſingul. reb. per fideic. relict. l.* 23. *D. de pecul. legat.* Is qui directo liber eſſe juſſus eſt, *Orcinus* fit libertas. Is autem, cui per fideicommiſſum data eſt libertas, non teſtatoris, ſed manumiſſoris fit libertus. Ulpian. *tit.* 2. *regul.* §. 8. Hi orcini liberti teſtatoris funus pileati ſequebantur, & ad eos pertinent, quæ ſcribit Dionyſ. Halicarn. *lib.* 4 *p.* 228. *ſequ.* In gloſſis Palæmonis Orcinus definitur, *morte manumiſſus.* Vetus gloſſar. græcum *απελευθεροι τυ τεθνεωτος, υς χαρωνιαυς λεγυσιν απελευθερυς.* Liberti ejus, qui mortuus eſt, quos vocant libertos charonianos, ſeu orcinos. Inde eſt, ut Ulpianus ait, ſtatu liberum ea conditione eſſe, ſive alienetur, ſive uſucapiatur, ſive manumittatur, non perdat ſpem orcini liberti *l* 2. *D. de ſtatulib.* Obtingente enim ejus conditione, vel die in quam ſtatutam, & deſtinatam libertatem habet, in libertatem eripitur, & tamquam teſtamento manumiſſus teſtatoris libertus efficitur. Præterea, qui ob necem detectam domini præmium libertatis conſequitur, fit *orcinus* libertus *l.* 5. *D.*

qui

qui ſine manum. Sed & qui ex SCo Rubriano ad libertatem pervenit, *Orcinus* libertus efficitur *l.*3. *D. de legit. tut.* Quin etiam ſi is, cui ſervus legatus eſt, rogatus manumittere, latitet, *orcinus* fiet libertus *l.*49. *D de fideicomm. libert.* Hoc amplius, ſi minor viginti quinque annis adierit hereditatem ejus, qui libertatem fideicommiſſam debebat, & in integrum ſit reſtitutus, abſtinendi cauſſa, ex ſucceſſione ſervo libertas perinde competit, atque ſi ex teſtamento libertatem conſequntus eſſet. Erit igitur libertus *orcinus*, non ejus, qui fideicommiſſam libertatem debebat *l.*30. § 11. *ſequ. D. de fideic. lib.*

Orcinus heres in *l.* 8. *D. de hered. inſt.* eſt ſervus, quem teſtamento dominus liberum & heredem eſſe juſſit, qui heres & libertus orcinus eſt teſtatoris heri.

O R D I N A R E, inſtituere, conficere, componere. Ita ordinare cauſſam *l.* 24. *D. de liberal. cauſſ. l.*1. *C. ad SC. Turpil. l* 3. *C. de codicill.* judicium *l.* 1. *D. de bon. poſſeſ. ex teſt. mil. l.* 24. §. 1. *l.* 25. §. 1. *D. de liberal. cauſſ.* libellos inſcriptionum *l.* 3. §. 1. *D. de accuſ.* litem *l.* 24. *D. de liberal. cauſ.* opus novum, id eſt condere, incipere, inchoare *l.* 3. *C. Theod. de op. publ.* rem inofficioſi *l.* 8. §. 1. *D. de inoff. teſt.* ſuprema ſua *l.* 25. §. 1. *D. de lib. & poſt.* id eſt teſtamentum, ut habet *d. l.*25. §. *ult. D. eod. tit.*

Ordinati porro dicuntur, qui in officio aliquo conſtituuntur. Ita curator ordinatus *l.* 12. *C. qui dar. tut. vel cur.* Tutores vel curatores ordinati *l.* 24. *C. de admin. tut. vel cur.* Ea vox uſurpatur etiam de iis, quibus officium Eccleſiaſticum confertur, ut in *c.* 1. *de ordin. ab Epiſc.* & paſſim in jure Canonico.

O R D I N A R I U S, *a*, *um*, quod ordine fit, vel ex ordine eſt. Ita ordinarium eſt *l.* 1. *D. de pecul. l.* 1. *D. de poſſeſ. her. pet. l.*1. *pr. D. ſi tab. teſt. null. exſt. Ordinaria* actio *l.* 32. §. 9. *D. de recept. arb. l.*115. §.2. *D. de reg. jur.* bonorum poſſeſſio *l.* 5. §. 3. *D. de legat. præſt. l.* 3. §. *ult. D. de carbon. edict.* ubi ordinaria opponitur Carbonianæ, quæ extraordinaria eſt.

Ordinarius loci Epiſcopus, qui habet ordinariam juriſdictionem in cauſſis Eccleſiaſticis.

Ordinarii etiam dicuntur ex ordine Eccleſiaſtico, quibus competit aliqua juriſdictio.

Ordinarius etiam erat dignitas Canonicorum regularium, Innocent. *lib.* 1. *ep. p.* 30.

Ordinarium ordinariorum dicitur ſummusPontifex, quod collationem beneficiorum habeat *Concil. Lateran. c.* 5. *cap. Antiqua de priv.*

Ordinarius Conſul, Vide in art. *Conſul.*

Ordinarius Judex. Vide voc. *Judex.*

Ordinarium judicium & jus. Vide in his vocibus.

Ordinariæ poteſtates *vicariis* oppoſitæ *l.* 7. *C. Th.*

Ordinaria ſedes idem ac judicium ordinarium in *l. ult. C. Th. de his qui cond. propr. reliq.*

Ordinarius ſervus, quemadmodum vetus gloſſarium interpretatur, eſt, qui aliis ſervis præeſt: Si ſervus meus ordinarius Vicarios habeat *l.* 17. *D. de pecul.* Et ita ordinarius ſervus Vicario opponitur *l.* 19. *D. eod. tit. l.*5. §. 1. *D. de tribus.* Adde Theoph. *in* §. 4. *Inſt. quod cum eo, qui in ali. pot.* Interdum tamen ordinarius ſervus vulgari, & mediaſtino opponitur, ut *l.* 15. §. 44. *D. de injur.* Ad ordinarios etiam ſervos adludens Sen. *Ep.*111. Unicuique noſtrum, ait, pædagogum dare

dare Deum, non quidem ordinariam ſed inferioris notæ, ex eorum numero, quos Ovidius ait de plebe Deos. Idem *lib.3. de benef. c.* 28. Ad hortos alicujus, ne ordinarium quidem habentis officium.

Ordinarii tabularii in *l.* 3. *C. de tabular.*

Ordinarii inter officiales judicum, ſeu adparitores *l.* 3. *C. Th. de iis quæ adminiſtr. l.* 16. *C. Theod. de cohortal.* Appellantur & *ordinarium* officium *l.7. C. Juſtin. & Th. de bon. proſcript.*

ORDINATIM, ut pro *ordinati* reponit Leoninus in *l.*11. *D. fin. regund.* id eſt, ordinibus locorum inſpectis, ut aliter ac ille interpretatur Jac. Gothofr. *in Comm. ad. l.*1. *C. Th. fin. regund.* notatque vocem propriam fuiſſe agrimenſoriam, vide infra in voce *ordo verb. ad locorum ordines.*

ORDINATIO teſtamenti *l.* 25. *C. de jure doe.* id eſt confectio.

Ordinatio pro inſtitutione in Eccleſiaſtico officio. Itaque ordinatio hoc ſenſu eſt perſonæ ad certum officium Eccleſiaſticum lectæ ſolemnis benedictio, qua mediante poteſtas illius obeundi cum efficacia, & gratia ſpirituali confertur: de ea vide *c.* 9. *cauſ.* 1. *qu.* 3. Concil. Trident. *ſeſſ.* 23. *c.* 4. *& ſeſſ.* 23. *de ſacram. ord. c.* 2. item *c.* 4. *Cauſ.* 1. *qu* 7. & tot ſunt ordinationes, quot ſunt ordines ſeu gradus eccleſiaſtici. Sacerdotum creandorum ordinationes *l.* 12. *C Theod. de heret.*

ORDO eſt rerum relatio qua aliæ aliis tempore, aut loco præcedunt. Ita *Ordo* edictorum *l.* 72. *D. de judic.* exſequutionis *l.* 4. §. 4. *D. de re judic.* inſtitutienis *l.* 41. §. 4. *D. de vulg. & pup. ſubſt.* interdictorum §. *ult. Inſt. de interd.* judiciorum *l.*4. *C. de ſent. & interloc.* juris *l.*1. *C. de liberal. cauſ.* poſſeſſionis *l.* 1. §. 4. *D. uti poſſid.* poſtulationum *leg.* 9. §. 4. *D. de offic. proconſ.* publicorum capitalium *l.*8. *D. de publ. judic.* rei geſtæ *l.* 3. *C. de exſequut. rei judic.* ſententiarum dicendarum *l.*2. *D. de decurion.* Ordine facere *l.*2. *D. ad SC.Vell.* ire *l.*4. *D. de uſuc.* item ex ordine *l.*10. §. 1. *C. de fidejuſſ.* ordine turbato mortalitatis *l.* 15. *D. de inoff. teſt.* ordine incerto naſcentes *l.*15. *D. de ſtat. hom.* ſuo ordine *l.* 1. §. 11. *D. de ſucceſſ. edict.* ordinem facere *l.* 5. *D. de adſign. libert.* habere *l.*12. *C. qui pot. in pign.*

Ad locorum ordines *leg.* 1. *C. Theod. fin. regund.* interpretatur in re præſenti Jac.Gothofr.in *com. ad d. l.* ordines enim locorum proprium in limitibus conſtituendis ſignificatum habere, & quidem in adſignatis, ſeu datis, de quibus in ea lege agitur, locis docet idem ex his Aggen. Urbici *pag.* 145. *edit. Rigaltii & pag 66.edit. Goes.* verbis: Secundum ſigna in formis nominata, locus quicumque erat, reſtituatur, aut artificio ſignorum loca requirantur. Si erunt (ut frequenter evenit) turbata, docere nos angulorum poſitiones poterunt. Sic erit, ut & artis ſinceritas ſervetur, & *ordo* veteris adſignationis non prætermittatur.

Ordinis beneficium, quod & excuſſionis dicitur, quo fidejuſſor ante principalem conventus excipit de non ſervato ordine, & de debitore prius conveniendo, excutiendo *Novel.*4. *c.*1. Vid. *excuſſionis beneficium.*

Ordo, gradus, dignitas. *Ordo* ampliſſimus, id eſt, ſenatus. Item *ordo* ſenatarias *l.* 27. *D. de rit. nupt.* equeſtris *l.* 2. §. 47. *D. de orig. jur.* inferior & ſuperior *l.* 4. *D. de ſenator.* ingenuorum *l.* 44. *D. de exc.*

Sed

Sed & mancipiorum *ordo* dicitur, ut ſufficienter alere, & veſtire debet ſecundum ordinem & *dignitatem* mancipiorum *l.* 15. §.2. *D. de uſufr.* id eſt . ſecundum conditionem & qualitatem miniſterii, quod in familia exhibuit.

Ordo abſolute poſitus ordinem decurionum notat *l.9. C. de epiſc. aud. l.6. & 14 37. 44. 47. & 66. & paſſim C. Theod. de decurion.* Ordines civitatum *l. 29. & 50. C. Th. eod. tit.* curiarum, & curiales *l. 66. & 80. cod.* decuriarum *l. 1. C. Theod. de lucr. off.* municipales *l. 2. C. Th. de quæſtion.* oppidanei *l. 47. C. Theod. de decurion.* patriæ *l.79. C. Th. eod. tit.* urbium *l.2. C. Th. quid prob. deb. ad quamc. mil. ven.*

Ordo in eccleſia Rom. eſt ordinis ſacramentum, quod ei confertur, qui in aliquem ordinem ecclaſiaſticum cooptatur. Sunt autem ordines alii majores, ſeu ſacri, Subdiaconatus, Diaconatus, Preſbyteratus, Epiſcopalis, alii minores audiunt Cantoratus, Pſalmiſtatus, Oſtiaratus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolytatus. In ordinibus majoribus conſtituti ad celebrationem miſſæ concurrunt, miniſtri altaris dicti *c.* 16. *diſt.* 50. *c.* 4. *diſt.* 71. non æque in minoribus conſtituti *c.*3. 12. *diſt.* 32. *c.* 3. *diſt.* 60. Memoratur ordo, & gradus presbyterorum in *l.* 20. *C. Th. de fid. teſt.* Ordo clericalis, ſeu clericatus. Conferre ordinem pro ordinare in *c.*11.*de ætat. & qual. & ordin. præfic.* Cur ordines in quatuor temporibus fiant, & cur Epiſcopi diebus Dominicis, presbyteri vero, & ceteri miniſtri eccleſiæ ſabbato ordinentur, indicabunt officiorum divinorum ſcriptores.

Ordo liber eccleſiaſticus, qui vulgo *ordo romanus*, editus cum ſcriptoribus de ritibus eccleſiaſticis, cujus mentio fit in capitular. *lib.* 7. *cap* 143.

Ordo regula & obſervatio monaſtica. Aliquando nude ponitur pro *ordine religioſo.*

ΟΡΓΥΙΑ, ΑΣ in *l. ult. D. famil. ercisc.* ulna, menſura ſenum pedum, Herodot. quaternorum cubitorum paſſus Valca interprete. Dioſcor. *lib.* 4. δεκα οργυιας εχων υψος, decem ulnas altus, ut exponit Ruellius. Heſychius οργυιαν ait eſſe την των αμφοτερων χειρων εκτασιν, και το μετρον απο του τα γυια μετρειν, amborum brachiorum extenſionem, menſuram ex eo ſic dictam, quod ea menſurant τα γυια id eſt, agros. Jul. Pollux exponit, ſpatium quantum protenſa hominis utrimque brachia ab altero ſummo medio digito ad alterum trajecta per pectus longitudinem patent.

ORFITIANUM SCum *l.6.D. de adq. her.* vide *Orphitianum.*

ORICHALCUM. Vide *aurichalcum.*

ORIENS modo pro parte orbis, cui proprius præfectus prætorio attributus erat, modo pro diœceſi, quæ provincias quindecim continebat, Paleſtinam nimirum, Phœnicen, Syriam, Cyprum, Ciliciam, Paleſtinam Secundam, Palæſtinam Salutarem, Phœnicen Libani, Euphratenſem, Syriam Salutarem, Oſroenam, Meſopotamiam, Ciliciam, Iſauriam, Arabiam. Quamquam Guill. Tyrius *Orientem*, ex veterum auctoritate, *Antiochiam diœceſin* adpellare ſe ſcribat *lib.* 3. *de bell. ſacr. c.*18. Supra dictæ autem provinciæ omnes ſub diſpoſitione viri ſpectabilis Comitis orientis erant, ut ex *Notitia Imp.* patet. Cujus comitis curæ *Seleucena Claſſis* mandata vulgo legitur *l. un. C. de Claſſic.* Quo in loco mendum eſſe, Briſſonius docet ex ſcriptis Codicis Juſtinianei libris, & impreſſo Theodoſii Codice, in quibus longe rectius

ctius ſcriptum eſt: *ad auxilium purgandi Orontis*, qui fluvius eſt Syriæ Seleuciam affluens, cujus loco vulgo legitur *orientis.* Vide *Orontes.*

Originalis dicitur, qui ipſa nativitate, ſeu origine ſua conditioni alicui adſtrictus eſt. Sic conditio originalis *l.* 14. *C. Th. de privil. eor. qui in ſacr. palat. militt.* *Originales* coloni *l.* 14. *C. Theod. de annon. & trib.* curiales *l.* 13. *&* 96. *C. Theod. de decur.* *Originalis* levamentarius *l.* 1. *C. Theod. de navicul.* qui parentes habuit levamentarios. *Originales* ſuariorum *l.* 5. *C. Th. de ſuar.* Vide art. *Suarius*, Originalia vincula *l.* 82. *C. Theod. de decur.*

Originarius, *a*, *um.* *Originaria*, (mulier) ſeu colonaria alienæ poſſeſſionis *l.* 7. *C. de mulieg.* quam confer cum *l.* 10. *C. Theod. eod. tit.* Originarii coloni *l.* 7. *&* 11. *C. de agric. & cenſit.* originarium ſolum *l.* 22. *C. Theod. de cohortal.*

Origo initium cujuſque rei ſignificat. & cauſam. Origo emendi, vendendique a permutationibus cœpit *l.* 1. *de contrah. emt.* Bonorum poſſeſſio ex jure civili originem non habet *l.* 1. *D. und. cogn.*

Origo etiam dicitur, unde quis eſt, & unde ortum ducit *l.* 6. *D. ad municipal.* Cives origo facit *l.* 7. *C. de incol.* Ejus qui juſtum patrem non habet, prima origo a matre numerari debet *l.* 9. *D. ad municipal.* Vide & *l.* 1. *&* 6. §. *ult. l.* 7. *D. eod. tit.*

Origo etiam ſignificat initium adquiſitionis, dominiive alicujus *l.* 19. *C. de donat. l.* 24. *C. de fideicom.* Ad hanc loquutionem acute adludit Tertullianus, dum *libro de carne Chriſti c.* 2. originalia inſtrumenta Chriſti, & *in libro adv. Hermog. c.* 19. originale inſtrumentum Moyſi memorat.

Origeniani ab Origene auctore exorti ſunt, dicentes, quod non poſſit videre Filius patrem, nec Spiritus ſanctus filium. Animas quoque in mundi principio peccaſſe dicunt, & pro diverſitate peccatorum e cœlis uſque ad terras diverſa corpora, quaſi vincula meruiſſe, eaque cauſſa factum eſſe mundum *c. Quidam* 39. §. 39. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3.

Oriri, id eſt naſci, vel originem capere. Unde cum de corporalibus rebus, veluti de aqua in *l.* 8. *C. de ſervit. & aqu. l.* 1. §. 13. *D. de aqu. & aqu. pluv.* tum de incorporalibus, ut de actionibus *l.* 9. §. *ult. D. de reb. auct. jud. poſſid.* uſurpatur.

Oriri etiam dicuntur, quæ repente accidunt, ut incendium *l.* 7. §. 4. *D. quod vi aut cl.* tempeſtas *l.* 13. §. 2. *D. locat.*

Ortundus quis dicitur, unde originem trahit, ut in *l.* 6. *D. ad municipal. l.* 31. *D. de verb. ſignif. l.* 11. *D. de Senat.*

Ornamenta in loco ſacro *l.* 1. *D. ne quid in loc. ſacr.* in ſepulchris *l.* 5. *C. de Sepulcr. viol.* publicorum operum *l.* 25. *C. Theod. de pagan.*

Ornamenta muliebria ſunt, quibus mulier ornatur, veluti inaures, armillæ, viriolæ, anuli præter ſignatorios, vel omnia, quæ ad aliam rem nullam parantur, niſi corporis ornandi cauſſa, quo ex numero etiam hæc ſunt aurum, gemmæ, lapilli, quæ aliam in ſe nullam utilitatem habent *l.* 25. §. 10. *D. de aur. arg. mund. leg.* Hinc ornamenta a mundo muliebri ſeparantur *l.* 8. 13. *&* 30. *D. eod. tit. l.* 100. §. 2. *D. de legat.* 3. Differentiam utriuſque exponit Ulpianus *d. l.* 25. §. 10. Tertullianus *de habit. mulier. lib.* 1. *c.* 4. Habitus feminæ, ait, duplicem ſpeciem circumfert, *cultum* & *ornamentum.* Cul-

Cultum dicimus, quem mundum muliebrem vocant. Ornatum quem immundum muliebrem convenit dici. Ille in auro, argento, gemmis, & veſtibus deputatur, iſte in cura capillorum, & cutis, & earum partium corporis, quæ oculos trahunt.

Hinc *ornamenti* adpellatione ſignatorius anulus non continetur *l.* 47. *D. de verb. ſignif.* Ornamentorum adpellatione veſtis muliebris non continetur *l.* 37. *D. de aur. arg. legat.*

Ornamenta honoris & dignitatis, obſervante Heineccio, habere dicuntur, cuibus honorum dignitatumque inſignia, ſine re, conferuntur. Qualia erant ornamenta conſularia, triumphalia, duumviralia, quatuorviralia. Quin & principalia ornamenta ab Imperatoribus data legimus, apud Lamprid. in *Elagab. c. 6.* Dabantur porro illa non modo viris, ſed & feminis. Ulpianus ſpecioſas perſonas accipere debemus clariſſimas utriuſque ſexus, item eorum, qui *ornamentis* ſenatoriis utuntur *l.* 100. *D. de verb. ſignif.* Quin & perſonis viliſſimis conceſſa eſſe talia ornamenta ab Elagabalo obſervant Lamprid. *ibid.*& Dio Caſſ. *in excerpt. Peireſc. p.*766. Quumque alias feminæ, nuptæ prius viris conſularibus, & poſtea in inferioribus conditionis virorum toros concedentes, prioris matrimonii dignitate exciderent *l.* 8. *D. de Senator.* aliquando tamen impetrabant a Principe, ut manerent in conſulari dignitate, velut Antoninum Caracallam id Juliæ Mammææ, conſobrinæ ſuæ indulſiſſe, teſtatur Ulpianus *l.* 12. *D. eod. tit.* Lucillam quoque, L. Veri viduam, amiſſo viro Principe, Pomponio, privato, nuptam, ſellam Imperatoriam, aliosque honores, Commodi Imperatoris indulgentia, retinuiſſe, teſtis eſt Herodianus *lib.*1. *hiſt. c.*10.

Ornamenta honoris metaphorice in *l.* 14. *C. Th. de proxim. Comit. diſpoſ.*

Ornare corpus *l.* 25. §. 10. *D. de aur. arg. leg.* jumenta *l.*38. *D. de Ædil. edict.* municipium *l.* 29. *D. de reb. auct. jud. poſſ.* ſepulcrum *l.* 11. §. 2. *D. quod vi aut cl.* ſpeciem *l.*79. *D. de verb. ſignif.*

Ornatrix. Ita vocabatur ancilla, quæ matronis comendis deſerviebat, eiſque miniſterium in capillis diſponendis, dirigendis, criſpandis, ac torquendis exhibebat *l.* 65. §.3. *D. de legat.* 2. Ovid. *lib* 2. *amor. eleg.*14. Non acus abrupit, non vallum pectinis illos, ornatrix toto corpore ſemper erat. Suet. *in Claud. c.* 40. Inducta teſte in Senatu: Hæc inquit, matris meæ liberta, & ornatrix fuit. Macrob. *lib.*2. *Saturn. c* 5. Eadem Julia mature habere cœperat canos, quos legere ſecreto ſolebat. Subitus interventus patris aliquando oppreſſit ornatrices. Exſtat in lapide quodam Romæ inſcriptio hujuſmodi: *Cineribus Camillæ Alpionillæ Quiritæ ornatrici.* De ornatricibus plura Jo. a Wouveren ad illud Petronii: Dic Chryſis, numquid indecens ſum? numquid incompta *in not. p.*472. Taubman. *in Plauti moſtellar.* 1. 3. *v.* 97. ſed magis operæ pretium fuerit, legiſſe, quæ de ornatricibus, & coſmetis plena manu ferunt Laur. Pignor. *de ſerv. & cor. apud vet. condit. p.*191. *ſequ. edit.Patav.* & Thom. Reineſ. *Comm. ad inſcr. p.* 214. *& ſequ.*

Ornatus civitatis *l.* 122. *D. de legat.*1. domus *l.* 3. §. 7. *D. de uſur.* Imagines, quæ in aliquo ornatu villæ fuerunt *l.*12. §. 36. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

Orontes *l. un. C. Theod. de claſſ.* ex qua corrigenda eſt *l. un.*

an. C. Juſtin. eod. tit. ubi *Orienſis* vulgo legitur. Eſt autem Orontes Syriæ amnis, qui inter Libanum, & Antilibanum juxta Heliopolin naſcitur teſte Plinio *lib. 2. hiſt. nat. c.* 103. *& lib.* 5. *c.* 21. 22. Strabo *lib.* 6. *&* 16. ait eum amnem, quum prius Typhon diceretur, mutato nomine ab illo, qui in eo pontem fecit, Orontem eſſe adpellatum. *Eous Orontes* adpellatur a Statio Papinio *lib.* 4. *ſilv.* 7. *v.* 46. Guil. Tyrius *lib.* 4. *de bell. ſacr. c.* 8. *p.*685. Fluvius, inquit, cui pons ſuperimpoſitus eſt prædictus, *Orontes* adpellatur, verbo vulgari *Fer* dictus, qui ab eo loco ſecus Antiochiam defluens, inde ad mare deſcendit. Meminit hujus fluvii idem auctor *lib.* 4. *c.* 10. *& c.* 10. Male ergo Hegeſippus *lib.*3. *c.* 5. eum *Orientem* adpellari dicit.

ORPHANOTROPHIUM *l.* 16. *l. pen. pr. C. de SS. Eccl. l.* 34 *C. de Ep. & cler.* eſt locus, in quo filii orbi, & parentibus orbati aluntur.

ORPHANOTROPHUS *l.* 30. *&* 34. *C. de Ep. & cler. & Nov.* 7. *tit.* 1. *c.* 1. qui præponitur orphanis nutriendis, tamquam tutor, ſeu curator minorum. Vetus Gloſs. Orphanotrophus eſt orphanorum, & pupillorum tutor, & adoleſcentium curator, qui eos parentibus & facultatibus deſtitutos ſuſcipit educandos.

ORPHITIANUM SCum Orphito & Ruffo Coſſ. factum Marci temporibus, ut teſtis eſt Juſtinianus *pr. Inſt. de SC. orphit.* Ejus autem SCi auctorem fuiſſe D. Marcum, oratione in ſenatu recitata, indicat Cajus *l.* 9. *D. ad SC. Trebell.* Sacratiſſimi inquiens, Imperatoris noſtri oratione cavetur, ut matris inteſtatæ hereditas ad liberos, tametſi in aliena poteſtate erunt, pertineat. Ulpianus vero *tit.* 26. §.7. D. Marco ſocium adjungit Commodum filium. Ait enim. Sed poſtea Imperatorum Antonini & Commodi oratione in ſenatu recitata id actum eſt, ut ſine in manum conventione matrum legitimæ hereditates ad filios pertineant, excluſis conſanguineis, & reliquis adgnatis.

Hoc autem SC. effectum, ut liberi ad bona matrum inteſtatarum admitterentur, ait Juſtinianus *pr. Inſt. de SCo Orph.* idemque ex toto *tit. C. eod. tit.* adparet. Add. *l.* 1. *D. ad SC. Tert. l.*2. *§. ult. D. und. legit. l.* 6. *D. de adq. vel omitt. her. l.* 1. *§.*9. *D. und cogn.*

Quod vero Paull. *lib.* 4. *ſent. tit.* 14. §. 1. his verbis prodit: *Quum autem ita manumiſerit: obſonatorem vel qui ex ancilla illa naſcitur, liberum eſſe volo, ex orficiano SCo perinde libertas competit, ac ſi nominatim data ſit*: Id non ejuſdem illius SCi caput alterum, ſed aliud ejus nominis SCum eſſe arbitratur Heineccius cum Guil Ranchino *de ſucceſſ. ab inteſt.* §.5. *n.*2. & Antonio Schultingio *juriſpr. vet. antej. p.*427.

ORTHODOXA eccleſia *l.*14. *C. de SS. Eccleſ.* religio *l.* 12. *&* 15. *C. eod. tit.* Ut cunctis orthodoxis Epiſcopis, qui Nicænam fidem tenent, catholicæ Eccleſiæ toto orbe reddantur *l.* 6. *C. Theod. de heret.* Orthodoxus ait Iſidorus *lib.*7. *orig. c. ult.* eſt *recte credens.* Ορθὸς enim græce *recte* dicitur, δόξα gloria, hoc eſt, vir rectæ gloriæ, quo nomine non poteſt vocari, qui aliter vivit quam credit. Verum δόξα heic eſt *Sententia.*

ORTUS imperii *l.* 7. *in fin. l. ult. C. de feriis* id eſt, primordium, origo.

OS, *oris.* Os alicui percuſſum *l.*7. *§. ult. de injur.* Quod avibus ex ore cecidiſſet *l.*40. §.

3. *D. de contr. emt.* hunc locum corrigit Heinecc. reſcribens *auribus* pro avibus, huicque diſplicet, quod reponit Briſſon. *ωιε* pro ore.

Oſſa hominis condita *l.* 2. §.5. *D. de relig.* ab alio illata *l.*8. *D. eod. tit.* Eſt Lex in XII Tab. Hominis mortui *oſſa* ne legito, quo poſt funus facias, extra quam ſi belli endove (in) hoſtico mortuus eſcit. Id eſt, homini mortuo e cadavere membrum aliquod ne adimito, cujus cauſſa poſtea funus, funeriſque impenſæ de novo iterentur, niſi ſi quis in bello mortuus eſſet, vel peregre.

Osculum in ſponſalibus *l.* 16. *C. de donat. int. vir. & ux.* & in ſalutationibus magiſtratuum adhibebatur *l.*119. *C. Theod. de decur. l.* 4. *C. Theod. de domeſt. & protect.* & ibi Jac. Gothofr. *l.*1. *C. Juſtin. cod. tit.*

Οσιας χαριν apud Modeſtinum in *l.*2. *D. qui pet. tut.* idem eſt, ac defunctorie, ut loquitur *l.* 2. §.32. *D. ad SC. Tertull.* At apud Dionem *lib.* 37. οσιας ενεκα eſt ſervandæ conſuetudinis cauſſa, ſeu, ut loquitur Gellius *lib.* 4. *c.* 18. veteris moris uſurpandi gratia.

Osppratura apud Alexandrinos patrimonii munus exiſtimatur *l. ult.* §. 19. *D. de mun. & honor.* Heineccius probat Jo. Brodei divinationem *miſc. lib.*10. *c.*20. pro *oſpratura* legentis *oſprionæ*, quod verbum απο τυ οσπριυ *legumine* eſt & verbo ωνεισθαι, *emere*, adeoque leguminum coemtionem ſignificat.

Osrhoena, provincia Orientis, cujus fit mentio *l.* 10. *C. de ædif. priv. l.* 5. *C. de cohortal. l.* 8. *C. de fund. patrim.* Quibus omnibus locis hujus verbi ſcriptura mendo non caret. Regebatur vero per Ducem, ut ex *Notitia Imperii Rom. patet.*

Ossuaria, *æ* pro loculo, in quo hominis oſſa condita ſunt *l.*2. *D. de Sepulcr. viol. Oſſuaria* probum eſt, quamvis in marmoribus frequentius *Oſſarium*, genere neutro & omiſſa littera *u.* Reineſ. *inſcr. claſſ.*19. 24. Spon. *Miſcellan. p.*290. *Oſſuarius* enim, & *Oſſarius* ſunt adjectiva, & ſic apud Ulpian. *d. l.* 2. ſubaudiendum eſt ſubſtantivum *Olla*. Ita enim *olla oſſuaria* eſt apud Grut. *inſcript. p.*616. *Oſſua* pro *oſſa* reperias in lapide apud Vignol. *de column. Antonini p.*225. Adde de hac voce pluribus differentes Cujac. *lib.*10. *obſ. c.*37. & Ducker. *de latin. vet. ICtor. p.* 423.

Ostendere, monſtrare, & declarare eſt, item docere, ac probare paſſim in *LL.* noſtriſ.

Ostentum, Labeo definit, omne contra naturam cujuſque rei genitum, factumque *l.* 38. *D. de verb. ſignif.* ibidemque duo eſſe genera oſtentorum Ulpianus tradit. Origo hujus vocis a Cicerone *lib.* 2. *de nat. Deor. c.* 3. his verbis demonſtratur: Prædictiones vero, & perſuaſiones rerum futurarum, quid aliud declarant, niſi hominibus ea, quæ ſint, oſtendi, monſtrari, portendi, prædici? Ex quo illa oſtenta, monſtra, portenta, prodigia dicuntur. Feſtus *lib.* 13. Oſtentum quo nunc utimur *prodigii* vice. Idque ab oſtendendo dictum eſſe, idem *lib.* 11. in voce *monſtrum* ſcribit. Non. Marcellus: Monſtra, & oſtenta ſimiliter intelliguntur, quod imminentia monſtrent, & oſtendant. Porro quid inter monſtrum, *oſtentum*, portentum & prodigium interſit, vide Feſt. *lib.* 4. in verbo *portentum*, Nonium Marcellum in verbo *monſtrum*, & Iſidor. *lib.* 2. *different.*

Ostiarius *l.* 24. *C. Th. & l.*6. *C. Juſt. de Epiſc. & cler.* Dicti autem oſtiarii, quod præſint oſtiis templi. Ipſi enim tenentes clavem, omnia intus, extra-

traque cuſtodiunt, atque inter bonos & malos habentes judicium, fideles recipiunt, & reſpuunt infideles *c.* 1. *§. fin. diſt.* 21. Adde *c.* 1. *§.*1. *diſt.*25. Eorum jam fit mentio in Concil. Laod *can.* 21. *&* 24. vide Ziegl. *de diacon. & diaconiſ. c.*1: *§.* 6. *ſequ.*

Oſtiarii etiam ſervi forium cuſtodes in *l.* 61. *D. de legat.* 3. *l.* 12. *§.* 9. *&* *§.*42. *D. de inſtr. & inſtr.* Hi plerumque in cellula prope fores etiam catenati, perinde ac canes excubabant. Suet. *de clar. Rhetor. c.* 3. L. Ottacilius Pelitus ſerviiſſe dicitur, atque etiam oſtiarius veteri more in catena fuiſſe. Ovid. *lib.* 1. *amor. eleg.* 6. Janitor indigne dura religata catena. Addi de iis poſſunt Pet. Faber *lib.* 2. *ſemeſtr. c.* 12. Brodæus *lib.*3. *miſcel. c.* 3. Sagittar. *de jan. vet. c.*16. Laur. Pignor. *de ſerv. p.*216.

O S T I E N S I S panis *rubr. tit. C. Th. de pretio pan. oſtienſ.* qui alias fiſcalis dicitur, nempe e fiſcali canone frumentario conficiebatur, quod piſtores emebant a caudicariis, & menſoribus, ut docet *l.* 1. *C. Th. de frum.* Dictus autem fuit Oſtienſis, quia ad portum Oſtienſem canon fiſcalis omnis ſubvehebatur, inque eo portu piſtores horrea cellulaſve habuere, vide Jac. Gothofr. in *Comm. d. tit. C. Theod. de pret. pan.* vide ſupra voce *fiſcalis.*

O S T I U M *l.*11: *§.*2. *D. quod vi aut cl. l.* 59. *D. de rei vind.* eſt introitus ædium. Τας θυρας Ariſtophanis Scholiaſtes in Plut. latine *Oſtia* dici tradit, παρα το εξωθεν επεργμενον. *Oſtium* fluminis, ubi nimirum illud ſe in aliud flumen, vel in mare præcipitat.

O T I O S U S, *a*, *um.* Ictis ſæpe ita adpellatur, quod lucrum non fert, vel unde nihil redit. Ita otioſis ædium cultibus provincialium patrimonia, fortunæque lacerantur *l.* 15. *C. Theod. de curſ. publ.* Otioſi mancipatus functioni addicendi *l.* 1. *C. Theod. de mancip.* ubi *otioſi* iidem, qui in *l.*3. *C. Theod. de tabular.* vocantur *vacantes & vacuo officio publico l.* 3. *C. Theod. de naufr.* Otioſum & immune patrimonium *l.* 2. *C. Theod. de præd & omn. reb. navicul.* Otioſa pecunia, quæ alias & vacua, dicitur ea, quæ non occupatur, id eſt, non exercetur, neque in nomina, vel in emtionem prædiorum collocatur *l.* 13. *§. ult. D. de uſur.* Plin. *lib.* 10. *Epiſt.* 62. Pecuniæ publicæ & exactæ ſunt, & exiguntur, quæ vereor ne otioſæ jaceant. Nam & prædiorum comparandorum aut nulla, aut rariſſima occaſio eſt, nec inveniuntur, qui velint debere reipublicæ. Quinctilian. *Declam.*345. Pecuniam dedi, & ex otioſa jacente patrimonii parre aliquid numeravi. Contra *occupari* pecunia dicitur, quæ exercetur. Vide ſupra in art. *occupare.*

O T I U M civile, & domeſtica quies *l. un. C. de gladiat. penit. toll.* pro pacis tempore.

O V A S I S vel *Oaſis* tam parva, quam magna, locus deſertus eſt Africa, in quem nocentes relegari ſolebant, nam utriuſque meminit Ptolemæus in tertia tabula Africæ, & Plin. *lib.* 5. *c.* 9. Arſinoitæ, inquit, duo ſunt, hi Memphites uſque ad ſummum Delta perveniunt, cui ſunt contermini ex Africa duo Oeaſitæ. Mentio etiam eſt utriuſque apud Curt. Et Strabo *lib.* 17. ſcribit Ovaſes loca habitata eſſe in magnis deſertis, quaſi inſulas quaſdam in mari. Socrat. *in hiſt. eccleſ. lib.* 2. *c.*28. de Gregorio quodam Arriano loquens ait, eum quoſdam catholicos interfeciſſe, alios vero ſuperſtites in exilium ad magnam *Oaſin* relegaſſe. Evagr. *lib.* 1. *hiſt. eccleſ. c.* 7. *refert*, neſtorium hereticum, edicto Imp. Theodoſii, in Oaſin relegatum fuiſſe, quam

& Ibim vocari ſcribit, ut & teſtatur Plin. *lib.* 5. *c.*4. Sic enim apud eum legendum: *Ibis* civitas *Oenſis*, &c. Sunt alii auctores, qui hujus vocis mentionem faciant, ut jam non ſit dubitandum, quin apud Ulp. *l.* 7. §. 5. *D. de interd. & releg.* ſic legi debeat: Eſt quoddam genus quaſi in inſulam relegationis in Provincia Ægypto in Ovaſin relegare. Hinc Oaſena deportatio *l.*1. *C. Th. de Nil. agger.*

Ovile *l.* 25. §. *ult. D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

Ovilio, alias opilio, paſtor ovium *d. l.*25.

Ovilis grex *l.*12. §. 2. *D. de uſu & hab.*

Oves lanigeræ *l.* 2. *C. Th. quib. equor. uſ.* Ovibus legatis agni non continentur, niſi annuales ſint Paull. *lib.*3. *ſent. tit.* 6. §.74. neque arietes *l.* 81. §. *ult. D. de leg.* 3. Grege autem ovium legato arietes, & agnos deberi, nemo dubitat *d. l.* 81. & Paull. *cit. l.*

ΟΥΣΙΑ eſſentia, vel ſubſtantia. Incorruptæ Trinitatis individua ſubſtantia, quæ Græcis adſertione verbi ουσια recte credentibus dicitur *l.* 6. *C. Theod. de heret.* Ad quem locum ita Jac. Gothofr. ΟΥΣΙΑ apud Patres Græcos aliter, atque apud Philoſophum Ariſtotelem ſignificat generale & commune quid inter plures perſonas, ſicut υποςασις individuum ſingulare. In Juſtiniani Codice ομουσια dicitur *l.* 2. *C. de ſumm. Trin. & Fid. Cath.*

P

Pabulum *l.*39. §.3. *D. de legat.* 3. & Pabula *in l.* 12. §.8. *D. de inſtruct. vel inſtr. leg.* alimenta pecorum vocantur in *l.* 2. *C. de curſ. publ.* & cibaria jumentorum in *l.* 3. §.7. *D. de pen. leg.*

Pacata ſit provincia *l.* 13. *D. de offic. præſid.* Pacatis rebus *l.*14. *D. de except. rei jud.*

Παχυμεςερον in *l.*7. *D. de peculat.* & apud Gell. *lib.*14. *c.* 1. eſt pinguius, ut loquitur *l.* 14. *D. de except. rei jud.* & *l.* 49. *D. de re jud.*

Paciſci & tranſigere differunt *l.* 18. *C. de tranſact.* Paul. *lib.*1. *ſent. tit* 1. §.1. Nam, qui tranſigit, quaſi de re dubia, & lite incerta, neque finita tranſigit: Qui vero paciſcitur, donationis cauſſa, rem certam & indubitatam liberaliter remittit *l.* 1. *D. de tranſact.* In edicto tamen prætoris de his, qui notantur infamia, & alibi paſſim paciſci idem eſt, ac tranſigere. *Qui furti, vi bonorum raptorum, injuriarum, de dolo malo pactus erit, infamia notatur l.*1. *D. de his, qui not. infam.* Pactus ſic accipimus, ſi pretio quantocumque pactus eſt. Ceterum ſi precibus impetravit, ne ſecum ageretur, non erit notatus *l.* 6. §. 3. *D. eod. tit.* & ita verbum pactos in *l.* 4. *D. de jur. fiſc. l.*18. *C. ex quib. cauſ. inf. irrog.* & paciſci *l.*10. *C. ad leg jul. de adult.* accipe. Si pepigerim, ut decem petam *l.* 25. §.7. *D. de pact.* quam loquendi formam a veteri *pago* in XII. Tab. ubi eſt *ni pagunt*, uſurpato, adverſus Servium ex Quinctil. *lib* 1. *c.* 10. deſcendere docet Briſs.

Pactio & *Pactum* promiſcue in jure noſtro ſumuntur, ut patet ex *l.*1. *D. de pact.* ubi defini-

finitur, quod ſit *duorum pluriumve in idem placitum* (juris nempe vel in re vel ad rem paciſcentibus utrimque competentis mutandi cauſa) *conſenſus*; item ex *l.* 7. §. 14. *D. l.* 28. §. 2. *leg.* 30. *l.* 50. *D. eod. tit.* ubi pro *conventione* in genere accipitur, quæ alias in generali ſuo ſignificatu ſub ſe *pactum* in ſpecie ſit dictum, & ab hoc diverſum *contractum* comprehendit, ceu nos docet *d. l.* 1. §. 3. *D. de pact.* Vide in voce *contractus*. *Pactum* autem, quod a contractu differt, eſt conventio deſtituta nomine, & cauſſa, id eſt datione vel facto, quæ obligationem civilem ſua natura producere poſſint, vel eſt nuda rei, vel facti in. futurum premiſſio.

Pactum igitur a contractu diverſum eſt vel *nudum*, vel non nudum *d. l.* 7. §. 1. 2. 4. *D. de pact. l.* 10 *C. eod. tit. Nudum* quod in nudis placiti & conventionis finibus ſubſiſtit, & non quidem actionem producit, ſed exceptionem *d. l.* 7. §. 4. *D. de pact. l.* 20. *leg.* 21. *l.* 28. *C. eod. tit. Non nudum*, alias *veſtitum* vulgo vocant, quod actionem producit, vel quia ſpeciatim ei lex, vel prætor adſiſtit *l.* 6. *D. de pact.* vel quia in continenti contractui adjectum eſt *l.* 7. §. 5 *l.* 13. *C. de pact.* quorum iſtud *pactum legitimum*, illud *pactum prætorium*, hoc *adjectum* vocatur. Legitimi autem pacti, ita quidem dicti, quod lege confirmatur ſpecialia exempla ſunt *pactum dotale l.* 6. *C. de dot. prom. pactum donationis l.* 35. §. *ult. C. de don.* pacta quædam de uſuris *l.* 30. *D. de uſur. l.* 7. *D. de fœn. naut. l.* 12. *C. de uſur. Nov.* 136. *cap.* 4. Contra *pacta prætoria* ſunt hypotheca *l.* 17 §. 2. *D. de pact.* conſtituta pecunia *l.* 1. *D. de conſt. pecun.* & pactum de jurejurando præſtando §. 11. *Inſt. de act.* Rurſus quod ad pacta in continenti adjecta: Sunt ICti, qui hoc ad contractus bonæ fidei reſtringunt, quos hodie communis fere opinio ſequitur. Fundamenta ſuæ opinionis quærunt in *cit. l.* 7. §. 5. & 6. *D. l.* 13. *C. de pact.* In illa Ulpianus: Pacta conventa bonæ fidei judiciis ineſſe; in hac Maximus Imperator: In bonæ fidei contractibus ita demum ex pacto actio competit, ſi in continenti fiat, ſcribunt. Sed ut hi contractuum bonæ fidei ſolum mentionem faciunt, ſunt tamen alii, qui idem in contractibus ſtricti juris obtinere docent. Ita Paullus *l.* 40. *D. de reb. cred.* pacta ſtipulationi in continenti adjecta, eidem ineſſe, aperte fatetur, atque idem in *l.* 4. § 3. *D. de pact.* pactum de non petendo adjectum ſtipulationi, eidem ineſſe non diſſimulat. Vide Fachin. *controv. lib.* 2. *c.* 99. Neque movet interpretatio Noodtii, qui voculam *ineſſe* in bonæ fidei contractibus partes actoris, in ſtricti juris vero rei reſpicere ait, cujus ſufficiens probatio adhuc deſideratur. Quod autem dictum eſt, pacta ejuſmodi naturam contractus adquirere, ſi adjiciantur *in continenti*, ita accipiendum eſt, ſi ſtatim, & abſque longiori intervallo *leg.* 3. §. 9. *D. de vi & vi arm. l.* 21. *C de uſur. l.* 40. *D. de reb. cred.* Non vero ita ac ſi fatale hoc adjiciendi momento ſit adſtrictum, quod declarat *l.* 1. §. 8. *D. ad Leg. falcid.* In continenti ita accipiendum, cum aliquo ſpatio v. g. Titium ac Cajum intercedit emtio venditio, illo huic ædes ſuas vendente. Convenit de pretio, ergo contractus perfectus eſt; Placet autem probationis ſaltem gratia eum in ſcripturam redigere, hocque perficiendum committitur Javoleno Notario; Poſt tres dies convenit inter eumdem Titium, & Cajum,

ut pretii quarta pars ſingulo trimeſtri ſpatio ſolvatur, committitur Javoleno hoc contractui inſerendum, inſeritur, atque contractus ita formatus ſubſcribitur ab utroque, pactum de pretio ſtatis temporibus ſolvendo adjectum eſt. Ceterum nil refert, utrum pactum in inſtrumento contractum ipſum antecedat, an & mixtum ſit, an vero ſubſequatur iſtud *l. 3. C. de pact. int. emt. & vend.* illud *l. pen. C. eod.* hoc vero *l. 3. C. de ædilit. edict.* traditur, ut inde pateat, quod *l. 7. §. 5. D. de pact.* verba; *Ea enim pacta inſunt, quæ legem contractui dant, i. e. quæ in ingreſſu contractus facta ſunt*, nihil definiant, ſed tantum exemplo aliquo declarent, quod ſimili modo factum §. 8. *d. l.* verbis: Ne a perſona petam, i. e. ne à Lucio Titio petam. Vid. Noodt. *de pact. c. 11.* Ceterum adjecta in continenti pacta naturam contractuum, quibus adjiciuntur, induunt, hinc actionem producunt contractui cognominam. Hæc ex Wurffell. *juriſpr. definit. §. 145. in not.*

Pactorum quædam *in rem* ſunt, quædam in perſonam *l. 7. §. 8. D. de pact.* In rem ſunt, quoties generaliter paciſcor, ne petam. Alio modo dicitur, pactum in rem, quod non perſonæ, ſed rei cauſſa factum eſt, ut emtori proſit, & ceteris ad quos res tranſit. Connan. *lib. 5. c. 4. n. 8.* In perſonam, quoties ne a perſona, id eſt ne a Lucio Titio petam *d. l. 7. §. 8. D. de pact.* Utrum autem in rem, an in perſonam pactum factum eſt, non minus ex verbis quam ex mente convenientium æſtimandum eſt. Plerumque enim perſona pacto inſeritur, non ut perſonale pactum factum eſt *d. l.*

Pactorum quædam *tacita* ſunt, quædam *expreſſa*. Expreſſa ſunt, quæ verbis deſignantur. Tacita, quæ vel re, vel tacito & obſcuro conſenſu perficiuntur; (Obſcuro nempe, quamdiu attenderis ſolum ad id, quod verba per ſe important, aperto vero, ratione habita materiæ ſubſtratæ, & ejus quod actum eſt.) In bonæ fidei contractibus ea inſunt tacite, quæ ſolita ſunt ex natura eorum opponi. Item, quia conventiones etiam tacitæ valent, placet in urbanis habitationibus locatis invecta & illata pignori eſſe locatori, etiam ſi nihil nominatim convenerit, ait Paull. *l. 4. pr. D. de pact.*

Pactum a pollicitatione quo differat, vide in art. *pollicitatio.*

Plerumque & fere ſemper junctim, & abſque copula dicitur *Pactum conventum l. 27. §. 2. & §. 11. D. de pact. l. 12. D. de tranſact. l. 19. D. de pact. dotal.* & paſſim.

Pactumeius Clemens laudatur a Pomponio *l. 21. §. 1. D. de ſtatu lib.* Id nomen in Pandectis ſæpe nimis corruptum, ſcriptumque pro eo eſſe *pactum ejus*, oſtendit Bynkersh. *lib. 3. obſerv. c. 7. Hein.*

Pædagogianus puer, qui in palatio principis miniſtrabat *l. 5. C. Theod. de diverſ. offic.* Ammian. Marcell. *lib. 26. c. 6. p. 357. & lib. 29. c. 3. p. 436.* Delectos autem ad hoc miniſterium fuiſſe non niſi elegantes, & eximia præ aliis forma præditos, ſatis conſtat. Vid. Jo. a Wouvern. ad *Petron. p. 411. ſequ.* Jac. Gothofr. *ad d. l. 5.* Car. Du-Freſne *gloſſar. lat.* hac voce Reineſ. *ad Inſcript. p. 562.* & Jac. Guther. *de offic. dom. aug. c. 30. p. 814. ſequ.*

Pædagogium. Pædagogia quæ in fundo habebat, ut, quum ibi veniſſet, præſto eſſent in triclinio *l. 12. §. 32. D. de inſtr. vel inſtrum. leg.* Ea adpellatione ſervilem familiam, non quidem univerſam, verum juniorum, qui

qui circa patrem familias occupati erant, accipere debemus, id eſt, ſervos ætatis integræ, quos uſus ſui cauſſa paterfamilias habet, qui ad ipſius corpus tuendum, atque ad ipſius cultum præpoſiti deſtinatique ſunt, ut loquitur *l.* 204. *D. de verb. ſignif.* Et ita apud M. Senecam *lib.* 2. *contr.* 1. pædagogia interpretari licet miniſteria puerilia juvenilia que ad eos uſus parata, deſtinataque.

Pædagogus, qui pueris præeſt in *l.* 15. §.16. *D. de injur.* *l.*13. *D. de manumiſſ. vind.* *l.*35. *D. de fideicomm. libert.* Pædagogi etiam, qui pueris pædagogianis in principis palatio præficiebantur *Ti. Claudio Aug. L. Eutycho pædagogo puerorum.* Marmor apud Vignol. *de column. Antonini p.* 209.

Paganicus, *a*, *um* idem quod *paganus* ſignificat in *l.*1. *C. de teſt. milit.* ubi *in paganico* eſt pro *in paganico ſolo.*

Paganitas pro cultu Deorum profano *l.* 5. *C. Theod. de ſpectac.*

Pagani in juris civilis libris *militibus* adverſantur in *l.*26. *D. de lib. & poſtum.* Et miles quidem ab Appiano στρατιωτης, paganus ατελεμος vocatur *lib.*1. *de bell. civ.* Hinc pagani his, qui habent caſtrenſe peculium vel quaſi opponuntur *l.* 7. §. *ult. D. de donat.* & peculium in paganum, id eſt non militare, & caſtrenſe diſpeſcitur *l. ult. C. de inoff. teſt.*

Pagani dicuntur alieni a fide noſtra in Conſtitutionibus Imperatorum chriſtianorum. Ita autem dicti, quod templis ac delubris per urbes juſſu Imperatorio clauſis, homines ſuperſtitioni innutriti, in pagis & agris procul ab urbibus clandeſtina ſacra peragerent. Unde Prudent. *Periſteph. hymn.* 14. *v.* 296. Non erubeſcis ſtulte pago dedite: Te tanta ſemper perdidiſſe obſonia? Et *lib.*1. *contr. Symmach. v.* 621. Deorum cultores vocat *pago implicitos.* Cui Briſſonii ſententiæ ſuffragantur Baronius, Voſſius, Weitzius, aliique viri docti. Nec tamen abſonum eſt cum Heineccio ſuſpicari, uti Pagani vulgari linguæ uſu ſæculo quarto dicti ſunt omnes αστρατευτας, ita idem nomen tuliſſe, Deorum cultores, quippe Chriſto non militantes.

Pagarchus vid. infra *Præfectus pagi.*

Paginæ orationis *l.* 16. *C. Th. de navicul.*

Pagus pro villa, & quidem, ut Servius *ad lib.*2. *Georg. v.* 382. ſcribit, απο των πηγων, a fontibus, circa quos villæ condi conſueverint. Unde & *paganos*, quaſi ex uno fonte potantes. Pagorum mentio eſt *l.*12. *D de ann. leg.* *l.*2. *C. de ſuſcept. Pagi* præfectus. Vid. *præfect.*

Palam eſt coram pluribus *l.* 33. *D. de verb. ſignif.* Donat. in Adelph. *Act.* 3. *ſc.* 2. Coram, inquit, ad certas perſonas refertur, *palam* ad omnes. *Palam* & *aperte* conjunguntur in *l.* 9. *D. de his, quæ ut indign.* *l.*54. *D. de admin. & peric. tut.* quamvis Aſcon. *in divinat.* & inter hæc eam ſtatuit differentiam, quod aperte ad verba non obſcura pertineat, palam ad præſentium multitudinem, & qualitatem frequentiæ loci. Et hoc fere ſenſu opponuntur *palam*, & *clam* in *l. ult. D. de rit. nupt.* §.6. *Inſt. de publ. judic.* palam & publice & ſecreto in *l.*3. §.20. *D. palam* & occulte apud Lactant. *lib.* 2. *inſt. divin. c.* 17. quo pertinent palam, & bona fide comparare *l.* 5. *C. de contrah. emt.* Et verba hæc: *Palam* non dat, qui ita ſcribit, rogo vos heredes meos, in eo, quod a vobis petii, fidem præſtetis *l.* 40. *D. de jur. fiſc.* Et hoc ſenſu,

in fideicommiſſorum quæſtione, *palam* & *tacite* opponuntur *l.* 3. *pr.* §.1. *l.* 13. §. 1. *D. eod. tit.* vide in voce *fideicommiſſum.* Quæ commendandi cauſſa in venditionibus dicuntur, ſi palam adpareant *l.*43. *D. de contr. emt.*

Palam eſt, id eſt, manifeſtum eſt *l.*3. §. 5. *D. de incend. ruin. nauf. l.*14. §.13. *D. de furt.* & paſſim.

Palam facere, id eſt, notum publice facere in *l.* 18. §. *ult. D. de quæſtion. l.*34. §. *ult. D. de ſtatu lib.*

Palam nuncupare heredem *l. ult. D. de jur. codic.* non utique in publicum ſignificat, ſed ut exaudiri poſſit, nec ab omnibus exaudiri, ſed a teſtibus ſeptem *l.* 2. *D. qui teſt. fac. poſſ.*

Palaria ſilva, ex qua pali ſumuntur *l.*9. §. *ult. D. de uſufr.*

Palatini, largitionales, ſeu privatiani erant, atque in genere hoc nomine omnia officia eorum, qui in ſacro palatio militant, id eſt, memoriales, agentes in rebus, apparitores diverſorum comitum, largitionum, vel ſacrarum, vel privatarum rerum, continentur, de quibus *in tit. de palatin. ſacr. largit.* Sed & miniſteriani, de quibus *tit. de caſtrenſ. & miniſterian.* Generalem hanc ſignificationem comprobat *l.* 1. *C. de priv. eor. qui in ſacr. pal. milit.* A palatinis, inquit, tam his qui obſequiis noſtris inculpata officia præbuerunt, quam illis qui in ſcriniis noſtris, id eſt, memoriæ, epiſtolarum, libellorumque verſati ſunt, procul calumnias jubemus eſſe remotas. Andr. *epiſt.* 5. Palatina, inquit, officia omnia, id eſt memoriales, agentes in rebus, apparitores diverſornm Comitum. Palatium pro *palatinis* ſæpe accipi Amm. Marcellin. teſtis eſt *lib.*4. Tuas, ait, & palatii tui auferre jubeo propediem annonas. Et eodem libro: relicto palatio omni. Palatini tamen nomen, & de iis ſpeciatim videtur dictum, qui in aula Imperatoris libellos petitionum, vel aliarum rerum, quæ Imperatori offerebantur, inſtruebant, vel geſta admiſſi alicujus libelli edebant *l.* 2. *C. de pet. bon. ſubl.*

Palatini numeri, qui præſentes Principis miniſterio deputati erant *l. ult. C. Th. de re milit. l.*10. *C. Theod. de numerar.* Iidem dicti Palatinæ vexillationes *l.*22. *C. Th. de erogat. milit. annon.*

Palatium. Ne quis in palatio maneat. De hoc titulus exſtat ſingularis in *C. Theod.* Palatium quandoque pro *palatinis* accipi modo docuimus ex Amm. Marcell.

Palæstra. Mancipium de palæſtra Ulpianus in *l.* 15. §. 1. *D. de uſufr.* ſervum accipit, qui palæſtræ operam dat. Vide infra in art. *Pancratium.*

Palea in *l.* 9. *C. Th. & l.* 2. *C. Juſtin. de erogat. milit. annon.* idem quod *capitum* dicitur in *l.*7. *C. Theod. eod. tit.* id eſt, pabulum jumentorum, ſeu animalium, ut docet Jac. Gothofr. *in Comm.*

Pallia ſerica *l.* 3. *C. Th. de veſt. holover.* Fuere inter veſtimenta muliebria, matris familias cauſſa comparata, quibus vir non facile uti poterat ſine vituperatione *l.* 25. §. 2. *D. de aur. arg. leg.* Et tamen pallia paullo poſt ſunt inter veſtimenta communia, quibus ſine reprehenſione vel vir vel uxor utatur. Quamvis vero ita legatur Florentiæ, eamque lectionem tueatur Petrus Faber *lib.*1. *Semeſtr. c.*15. priore tamen loco ſcribendum eſſe *Palla*, quæ veſtis mulieribus propria erat, docuit Octav. Ferrar. *de re veſtiar. part.*1. *lib.*3. *c.*18. Hein. Fuit autem pallium proprie extrema veſtis, unde apud Plautum in

in Trinu. allegoria proverbialis, tunica pallio propior eſt. Iſidor. *lib.* 19. *c.* 21. Pallium eſt, quo miniſtrantium ſcapulæ conteguntur, ut dum miniſtrant, expediti diſcurrant. Plaut. ſi quid facturus eo, adpende in humeris pallium.

PALLIUM in *lib.* 1. *Decretalium tit. de auctoritat. & uſu pallii* aliter accipitur. Hoc deſcribit Polyd. Virgil. *lib.* 4. *c.* 12. Pallium, inquit, veſtis ſumma lanea, & candida, cujus utrimque pendent duæ faſciæ, & ad humeros circulus ductus, ac quatuor purpureis crucibus inſignita eſt. Cujus ſane inſignem rationem D. Gregorius ad Maximum Epiſcopum Solymitanum ſcienter reddit, qui dicit illud humanitatem & juſtitiam ſignificare, ut ii, qui illo utuntur, foris ſubmiſſe ſe gerant, id eſt mites ſint, & intus animum æquum habeant, hoc eſt, juſtitiam colant. Et de hujuſmodi pallio (quod Patriarcharum, Primatum, & Metropolitanorum eſt proprium, ut per illud a ceteris Epiſcopis diſcernantur, & privilegiatam obtineant dignitatem) Tertullianus librum ſcripſit, quo ejus vetuſtatem, & commodum uſum edocet. Olim erat Pallium indumentum totius corporis ad talos uſque promiſſum, ſplendidiſſimum, atque pretioſum *c.* 3. *de auct. & uſ. pall.* Hodie Pallium eſt circulus, ſeu faſcia latitudine trium aut quatuor digitorum, de candida lana contexta, quatuor crucibus intextis ornata, & ſolemniter ſuper Altari S. Petri conſecrata, unde de corpore B Petri ſumptum dicitur in *c. ſignificaſti* 4. *de electton.* Eo indigent Archiepiſcopi & Epiſcopi exemti, abſque quo nec Epiſcopos aut Eccleſias conſecrare, nec clericos ordinare, nec Imperatores aut Reges coronare, nec chriſma conficere, nec Concilium convocare *c.* 28. *in fin. eod. tit.* imo nec nomen Archiepiſcopi uſurpare poſſunt *cap* 3. *de auct. & uſ. pallii.* Pallium non datur niſi fortiter poſtulantibus poſt datam fidei promiſſionem *c.* 1, 2. *diſt.* 100. & juramentum fidelitatis præſtitum, ut obedientiam, & ſubjectionem oſtendant *d. c.* 4. *de electiom.* Traditur vel præſenti, vel traditio ejus committitur uni, vel duobus Epiſcopis, qui poſt miſſæ celebrationem genuflexo in Eccleſia Metropolitana id tradunt adhibitis conſuetis formulis, & ſubjunctis litteris. Pontifex eo utitur libere & ubique, ceteri non item, ſed dumtaxat intra quamlibet ſuæ Eccleſiæ provinciam *c.* 1. 4. 5. *de auct. & uſ. pall.* præſcriptis quibuſdam diebus, dum miſſarum ſolennia celebrant *c* 6. 7. *eod. tit.* Alteri commodari nequit, & cum pallio ſepeliuntur *c.* 2. *eod. tit.* Tranſlatus ad aliam Sedem Archiepiſcopalem novo indiget pallio *c.* 4. *de poſtul. prael.* Duplici pallio opus eſt ei, qui duabus ſedibus præeſt Archiepiſcopalibus.

PALMA, nota arbor, cujus fructus etiam palma dictus inter dulcia eſt in *l. ult. D. de tritic. vin. leg.* De palma arbore hoc ſingulare eſt, eam ponderi non cedere, ſed reniti; propterea inquit Plutarchus, in certaminibus palmam ſignum eſſe placuit victoriæ Gell. *lib.* 3. *c.* 6. *Palma* laboris emeriti *l.* 3. *C. Theod. de princ. agent.* Palmarum numero glorioſi equi *l.* 6. *C. Th. de ſcenic.*

PALMARIUM. Palmarii nomine, id eſt, ob victoriam *l.* 1. § 22. *D. de extraord. cognit.* Palmarium autem eſt proprie facinus victoria, & gloria dignum, vel, ut gloſſæ exponunt, ἀξιόνικον. Terent. *Eunuch.* 5. 4. *v.* 8. Hinc tranſlatum ad honoraria advocatorum, quæ in caſum victoriæ promittuntur. Originem vocabuli Abramus *ad Cic. pro Cæl. c.* 7. & 19. inde arceſſit, quod,

par-

parta ab oratoribus victoria forenſi, palma eorum foribus adpenderetur. Quam conjecturam refellens Ducker. *de lat. vet. ſctor.* p. 423. *Quaſi vero, inquit, ætate Martialis, Juvenalis, Luciani, & aliorum, qui huius ritus meminerunt, patroni cauſſarum pro his agendis honorarium non acceperint.* Sed acceperint tum honorarium, potuit tamen illis aliquid ultra illud dari in caſum victoriæ, idque ab illo ritu commodiſſime vocari *palmarium*. Hein.

P A L M A T I equi *l. un. utroque C. de greg. domin.* Vide ſupra *equus*.

P A L M Y R E N A factio. Vid. ſupra voce *factio*.

P A L P A R E. Si equum quis palpatus eſt *l.* 1. §. 4. *D. ſi quadr. paup.* Sic ſæpe auctores non ſolum cadentis, ſed & melioris latinitatis forma paſſiva active uſi ſunt. Varro; Adfectatus eſt regnum. Vell. Paterc. *lib.* 2. *c.* 97. Peragratus omnes partes Germaniæ. Idem *c.* 109. Totumque ex male diſſimulato agebat æmulum. *Ovid. lib.* 1. *de art. am.* 1690. Veſte virum longa diſſimulatus erat. Vide Gell. *lib.* 18. *c.* 12. & Jac. Perizon. ad Sanct. Minerv. *lib.* 1. *c.* 15. *n.* 4. Hein.

P A L U S *i.* Ea adpellatio generalis, quamvis arborum ſuſtentacula & pedamenta complectitur, ac proinde pali non comburendi, ſed fulciendi vel claudendi cauſſa parabantur. Pali quærendo fructui deſerviunt *l.* 12. §. 11. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Palos non lignorum, ſed materiæ numero haberi, conſtat *l.* 56. *D. de legat.* 3. *l.* 162. *D. de verb. ſignif.* Pali inter ea, quæ vineis neceſſaria ſunt, numerantur *l.* 1. *D. de tign. junct. l.* 7. §. *ult. D. de act. emt.* Si ſit ager, unde *palo* in fundum ſolebat paterfamilias uti *l.* 9. §. *ult. D. de uſufr.* Pali compendium in *l.* 59. §. *ult. D. de uſufr.* eſt jus ligna cædendi ad palos faciendos.

P A L U S, *udis* Eſt ubi paululum aquæ in altitudine, & late diffuſa eſt, quæ etiam quandoque ſiccatur. Hoc modo accipitur *Tit. C. de alluv. & palud.*

P A M P H I L U S ſervi nomen *l.* 88. *D. de legat.* 2. Ita & Pamphila ancilla *l.* 41. §. 5. *de fideic. libert.*

Παγκαρπον legunt quidam pro *παγκρατιον in Nov.* 105. *c.* 1. quod certe genus eſt ſpectaculi, de quo modo dicetur. Παγκαρπον autem vetus Interpres ſylvam exponit, & Auguſtinus *ad Secundinum* teſtatur *pancarpum* dici propter omnium generum, quæ inerant, herbas. Hinc Feſto *Pancarpiæ coronæ*, ex vario genere florum. Sic Nelæus juſſus ſtatuam erigere, *απο παγκαρπων ξυλων*, erexit e quercu, in quo offenderat multos variosque ſuſpenſos fructus, ut interpres Callimachi ſcribit. Appellatur & a Sophocle *in Oedipo* laurus *παγκαρπος*. *Tert. adverſ. Valentinian.* Igitur ex ære collatitio, quod aiunt, in honorem & gloriam patris pulcherrimum Pteromatis ſydus, fructumque perfectum compingunt Jeſum. Eum cognominant Soteram & Chriſtum, & ſermonem de patruitis, jam & omnia jam, ut ex omnium defloratione conſtructum *Graculum* Æſopi *Pandoram* Heſiodi, Accii *patinam*, Neſtoris *Cocetum*, *Miſcellaneam* Ptolemæi. Quam propius de Atticis hiſtoriis, *Pancarpiam* vocari a tam otioſis auctoribus nominum. Vide Cujac. *ad d. Nov.*

P A N C R A T I U M in *l.* 7. §. 4. *D. ad leg. Aquil.* Eſt certamen mixtum ex pugilatu, & lucta. Ariſtot. 1. *Rhet.* Plutarch. 2. *Sympoſ.* 4. Vide Gell. *lib.* 13. *c.* 13. Alii, ut Barbarus apud Plin. putant *παγκρατιον* fuiſſe illos ludos, quorum meminit Ictus in *l.* 2. *D. de aleator.* nempe haſtæ, vel pilæ jactum, curſum, ſaltum, luctam, pu-

pugnam. Verum Lucianus *παγκράτιον* pro diverſa ludicri ſpecie ſumit, dum *palæſtram* ludum eſſe ait, qui lutea aſpergine fiebat, qui autem in pulvere fit recto ſtadio ſe percutiendo *pancratium*, cujus ludi meminit Syneſ. libro *de ſomniis*. Thucydides 5. Propertius in illo carmine: *Dum patitur duro vulnera Pancratio*. Quod optime huic loco convenit. Pancratii quoque fit mentio apud Senec. *in Declam.* & 5. *de benef.* 5. Plin. 35. *l.* 1. *C. de athlet.* Dionyſ. Gothofr. *in not. ad d. l.* 7. §. 4. *D. ad leg. Aquil.*

Πανδέκτης, *α*, & plurativum *αἱ πανδέκται*, quia neutrum ſua auctoritate deſtituitur, ceu pluribus oſtendit Henr. Brenkmann. *Hiſt. pand. lib.* 3. *c.* 6. Harmen. *lib.* 1. *tit.* 1. §. 6. *α* (*βιβλία*) *καὶ Διγέστα, ἤτοι πανδέκτην, ὡς πάντων δεκτικὰ τῶν νομίμων ἐκάλεσεν*. Quæ etiam Digeſta aut Pandecten, quod omnis generis leges complecterentur, adpellavit. Theophil. *ad §. ult. Inſt. de publ. judic.* & §. 9. 6. *de exc. ἤτοι τοῦ πανδέκτου*, Adde Juſtin. *Conſtit. græc. dedit nobis.* §. 1. *de confirm. D.* Plura veterum teſtimonia, qui eo numero ſingulari & genere maſculino uſi ſunt, collegit Ant. Auguſtin. *proœm. libri de nomin. propr. pandect.* Numero autem plurali *πανδέκτας* legimus apud Plin. *in præf. nat. hiſt.* & *πανδέκτας* in caſu quarto apud Gell. *lib.* 20. *c. ult.* & *lib.* 13. *c.* 9. Et jam pridem a Priſciano *lib.* 7. *p.* 759. Iſaaco Caſaubono *in not. ad Strab. p.* 218. & Ever. Ottone *in præfat. Tomi* 1. *Theſaur. jur.* obſervatum eſt, talia ex græco ſumta ex maſculinis in feminina tranſire, & A littera finiri, ut *ὁ κοχλίας*, *hæc cochlea*, *ὁ χάρτης*, *hæc charta*, *ὁ γαυσάπης*, *hæc gauſape*. Ceterum & rei culinariæ eſſe hoc vocabulum *pandecte*, & ab Apicio *lib.* 4. *de re culin. p.* 103. ita vocari repoſitorium, quo varia condimenta, & bellaria cœnis inferebantur, & hebræorum magiſtros, ſimili uſos ſchemate libros quoſdam ſuos inſcripſiſſe *Colbo*, id eſt, in quo omnia reperiantur, obſervavit *Hein.*

PANDERE, manifeſtare, aperire, palam proferre, publicare paſſim in legibus noſtris.

PANGERE vide ſupra *paciſci*.

PANIFICIUM *l.* 3. 4. 21. *C. Th. de piſtor.*

PANIS Ardinenſis, ſeu ſordidus in *l.* 5. *C. Theod. de annon. civ.* Alii legunt Sardinienſis, quaſi ex Sardiniæ frumento. Nam ea ipſa tempeſtate Prudentius *lib.* 2. *adv. Symmach. v.* 941. Romana horrea rumpi congeſtis Sardiniæ granariis ait. At cum Sardinia Strabone *lib.* 5. teſte, optimi frumenti ferax fuerit, vixque credi poſſit ex optimo illo frumento nonniſi ſordidos panes confectos, conjicit Jac. Gothofr. Ardynienſes dictos eſſe panes ab Ardynio civitate in Campo Thebano, & ſic Lydia, cujus Civitatis meminit Xanthus Lydius ipſe Lydicor. 2. apud Stephan. voce *ἀρδύνιον*. Alias conjecturas vide ejuſd. Gothofr. in *Comm. ad d. l.* 5. Vid. ſupra art. Ardinienſis panis ſordidus.

Panes civiles in *l.* 17. §. 1. *C. de SS. Eccl.* & *l.* 14. *C. eod. tit.* alias, annona civica, de qua eſt *tit. C. Theod.* quæ publice erogabatur. Et quidem annua relicta erat, & debebatur Eccleſiis quam dicta lege 17 alienari Imp. vetat. Tributa quoque erat ædibus ipſis a Conſtantino M. ut ædificandi ſtudio magnitudo urbis augeretur, de qua eſt *l.* 1. *C. Th. de ann. civ.*

Panes porro civiles ſunt vel *Panes militares*, qui militibus, vel *palatini*, qui palatinis, vel *populares* qui popularibus ſeu urbanæ populi, plebiſve multitudini erogabantur. De quibus eſt *l.* 7. *C. Th. eod.*

eod. tit. & ibi Jac. Goth.

Panis gradilis l.2. 3. 4. 6. C. Theod. eod. tit. qui gradibus conſcenſis a gradibus diſpendebatur, ut ibi interpretatur Jac. Gothofr. Vide Turneb. *lib. 9. adverſar. c. 6. lib.26. c. 34.* & Lipſ. *Elect. lib.1. c.8. & de magnitud. Rom. II.* 10.

Panis oſtienſis. Vid. ſupra in *Oſtienſis* & *fiſcalis*.

PANNICULARIA ſunt ea, quæ in cuſtodiam receptus ſecum attulit, ſpolia, quibus inductus eſt, quum quis ad ſupplicium ducitur, ut & ipſa appellatio oſtendit *l. 6. D. de bon. damn.* De cujus vocis etymo erudita ſunt, quæ attulit Ægid. Menag. *Amœnit. jur. civ. c.* 39. & Ducker. *de latinit. vet. Ictor. p.* 425.

PANNO rubro fugatum pecus *l. 50. §. ult. D. de furt. §. 11. Inſt. de oblig. quæ ex delict.* Senec. *lib. 3. de ira c.30.* Taurum color rubicundus excitat. Cicero *de divinat.* Tu quid habes, quare putemus cor in tanto opimo ſubito in ipſa immolatione interiiſſe? An quod aſpexit veſtitu purpureo excordem Cæſarem, ipſe corde privatus eſt?

PANTHER, is, genus quoddam retis eſt, cujus meminit *l. 11. §. ult. D. de act. emt.* Varr. *lib. 4. de ling. lat.* Ferarum, ait, vocabula partim peregrina, ut leo, panthera, utraque græca, a quo etiam recte quoddam *panther*. Ergo in dicta *l. 11. §. ult.* recte *panthera* in accuſativo ſingulari græcorum more legetur, etſi habeat vulgata pantheram. Nec tamen diſplicet Alciati interpretatio, ibi *pantheram* intelligentis univerſam venationem, quaſi ex duplici voce *παν omne* & *θηρα* venatio, aucupium.

PANTHERA ejuſdem compoſitionis vocabulum, nomen eſt animalis feri, & maculoſi, cujus meminit *l.2.§.2. D. ad Leg. Aquil.*

PANTOMIMUS *l. 3. §. 5. D. de cond. cauſ. dat. l.25. §.1. l.27. D. de oper. libert. l.43. D. de act. emt. l. 4. C. de ſpectac.* Caſſiodor. *lib. 4. var. epiſt. ult.* Pantomimus, ait, cui a multifaria imitatione nomen eſt, quam primum in ſcenam plauſibus invitatus advenerit. adſiſtunt conſoni chori, diverſis organis eruditi, tunc illa ſenſuum manus oculis canorum carmen exponit, & per ſigna compoſita, quaſi quibuſdam litteris, edocet intuentis adſpectum, in illaque leguntur apices rerum, & nonſcribendo facit, quod ſcriptura declaravit. Idem corpus Herculem deſignat & Venerem, feminamque repræſentat & matrem, regem facit & militem, ſenem reddit & juvenem, & in uno credas eſſe multos tam varia imitatione diſcretos: Idem *lib. 1. variar. epiſt.* 20. Conſtituatur a vobis Praſini Pantomimus, quatenus ſumtum, quem pro ſpectaculo civitatis impendimus, electis contuliſſe videamur. Hanc partem muſicæ diſciplinæ mutam nominavere majores, ſcilicet, quæ ore clauſo manibus loquitur, & quibuſdam geſticulationibus facit intelligi, quod vix narrante lingua, aut ſcripturæ textura poſſit agnoſci. Pantominus *ορχηϛυ* nomine venit apud Lucian. *de ſaltatione.* Et huic convenienter Sueton. *in Calig. c.57.* ait: Pantomimus Mneſter tragœdiam ſaltavit, quam olim Neoptolemus tragœdus ludis, quibus rex Macedonum Philippus occiſus eſt, egerat. Et ita ſaltare accipe apud eumdem Suet. in *Calig. c. 54. in Neron. c. 54.* & Plin. *lib. 7. Epiſt.* 24. Pantomimorum ſaltatoris, & interpellatoris mentio eſt apud. Quinct. *lib.6. Inſt. orat. c. 2.*

A pleriſque ceterum *Pantomimus* hiſtrio adpellatur. Sic enim Mneſterem promiſcue & *Hiſtrionem* ad-

pel-

pellari videmus a Seneca *in ludo de morte Claudii*, & a Sueton. *Calig. c.* 36. & a Tacito *lib.* 11. *annal. c.* 36. Quem Ulpianus *l.* 3. §. 5. *D. de cond. cauſ. dat.* cum Sueton. *Domit. c.* 10. pantomimum cum Tacito *lib.* 13. *annal. c.* 25. & Sueton. *Neron. c.* 24. hiſtrionem vocant.

Papa ſanctiſſimus veteris Romæ *l.* 7. *C. de ſumm. trin.* Senioris Romæ *Nov.* 131. *c.* 2. venerabilis *l.* 62. *C. Th. de heret.*

Papia *Poppea* Lex, quæ toties in deſcriptionibus Legum noſtrarum occurrit, etiam Julia & Pappia adpellatur, quia in eam Juliæ ante factæ rogationes pleræque confluxerunt, lata eſt juſſu Auguſti ad populum a M. Papio Mutilo & Q. Poppæo ſecundo, conſulibus ſuffectis, anno V. C. 763. In ea capita haud pauca agebant de præmiis πολυπαιδίας. Sic e pluribus candidatis præferebatur is, qui plures ſuſtuliſſet liberos Tacit. *annal.* 15. *c.* 19. Plin. *Epiſt.* 7. 16. E conſulibus quoque prior ſumebat faſces, qui collegam liberorum multitudine anteibat Gell. *lib* 2. *c.* 15. Latini porro ob filium, filiamve anniculum anniculamve, Latinæ vero ob ternos partus jus Quiritium conſequebantur Ulpian. *fragm.* 3. 1. Liberti ob multitudinem liberorum ab operis, ingenuæ & libertæ a tutela liberabantur *l.* 37. *D. de oper. libert.* Plutarch. *in Num. p.* 66. Dio *Hiſt.* 66. *p.* 578. Ulpian. *fragm.* 29. 2. 3. Juvabant etiam liberi in hereditate & ſolidi capacitate. Ulp. *fragm. tit.* 15. *&* 16. Immo & honoratior in theatro locus dabatur iis, qui plures haberent liberos. Gothofr. *ad Leg. Pap. Popp. c.* 7. *ſequ.* Imprimis vero hac lege fuerat cautum, ut qui ſecundum hanc legem libèros tres, Romæ natos, ſuperſtites, qui quatuor in Italia, qui quinque in provinciis haberet, omnium munerum perſonalium immunitatem haberet *pr. Inſt. de excuſ. tut. l.* 18. *D. eod. tit. l.* 1. *& ult. C. qui num. liberor. ſe excuſ.* Hæc ex Heinecc. *Antiquit. Rom. lib.* 1. *tit.* 25. §. 7. Vid. ejuſdem *Comment. in legem Papp. Pop.* qui primum prodit Amſtelodami anno 1726.

Papianus auctor *Reſponſi* ex Codice Theodoſiano, ejuſdemque Imperatoris, & ſucceſſorum Novellis, quin & Ictorum quorumdam libris compilati, & quidem Gundebaldi Regis Burgundionum juſſu, ut provincialibus loco corporis juris Romani eſſet, ceu colligimus *ex praef. Legis Burgund.* Certe ejuſdem Legis Burgundicæ ordinem obſervaſſe Papianum, viderunt jam Lindebrog. *in praef. Codic. Legum Alleman.* & Jac. Gothofr. *manual. jur. c.* 2. §. 11. Edidit hoc Reſponſum cum aliis antiqui juris reliquiis Schulting. *juriſpr. vet. ante Juſt.* Papianum hunc cum Papiniano (quem & ipſum a Græcis fere Παπιανὸν vocari oſtendit Ev. Otto *in Papiniano c.* 2. §. 3. *p.* 17.) confundi videmus ab Aniano *in Breviar. C. Th. ad l.* 1. *de reſp. prud.* Hein.

Papinianus. Vid. ſupra *Æmilius.*

Papirianum jus, alias Papiſianum (nam Papiſii olim dicti, qui poſtea Papirii, ait Cicero *Epiſt. ad famil.* 9. 21.) conſtabat Legibus Regiis maxime ſacris, quas primus collegit C. Papirius, non multo poſt exactos Reges Pontifex Maximus, ut patet ex Dionyſ. Halicarn. *Antiquit. Rom. lib.* 3. Pomponius in *l.* 2. §. 2. & 36. *D. de orig. jur.* Papiſium modo *Sextum* modo Publicum vocat: Dionyſius vero Halicarn. cui plurimum ea in re credendum, *Cajum* adpellat. Quum autem Cujacius obſervat in codicibus MSC. legi VI pro *ſextum*: non eſt dubitandum, quin ex nota numerali Sexti præ-

prænomen ſibi finxerit ſcribæ. Significare vero videtur numerus iſte Papiſium, quem Dionyſ. Halicarnaſſeus præcipue ſacras Numæ leges collegiſſe refert, ſexto domum libro reliquas leges regias, veluti adpendicem adjeciſſe: Unde ita forſan legenda verba Pomponii: *Quæ omnes conſcriptæ exſtant in libro ſexto C. papiſij*. De eo autem Papiſiano jure librum integrum tempore Cæſaris compoſuit Granius Flaccus laudatum in *l.* 144. *D. de verb. ſignif.* Heinecc. *antiqu. Rom. ad proœm. Inſt.* Adde Bynkersh. *prætermiſſ. ad l.* 2. *D. de orig. jur.*

Papirius, *Fronto*, Ictus cujus reſponſa laudat Calliſtratus *l.* 220. §. 1. *D. de verb. ſignif. l.*4. *in fin. D. ad leg. Rhod.*

Papirius *Juſtus* Ictus ſub M. Antonino & Commodo vixiſſe videtur, cujus reſcriptum ad Avidium Caſſium memorat *l.* 60. *D. de pact.* & ita quidem, ut Antoninum Imperatorem non vocet Divum. Scripſit libros *Conſtitutionum* viginti, ex quibus fragmenta in Pandectis nonnulla ſuperſunt. *Hein.*

Papyrus fem. vel neutro genere papyrum, ceu illud auctoritate Celſi, & Plinii comprobant Voſſ. *in addend. ad lib.*1. *de analog. c.*36. & Ducker. *de lat. vet. Ictor. p.* 339. Papyrum ad chartas paratum non continetur legatis chartis *l.* 52. §. 6. *D. de legat.* 3. Lignorum adpellatione in quibuſdam regionibus, ut in Ægypto, (ubi arundine pro ligno utuntur & arundines, & papyrum comburuntur) & herbulæ quædam, vel ſpinæ, vel vepres continebantur.

Par ſimilis æqualis. Pares ætate *l.* 1. *D. de reb. dub.* Par cauſſa *l.* 25. *D. quæ in fraud. cred. l.*91. §. 3. *D. de verb. obl.* & paſſim. *Par* conditio *l.*9. §.7. *D. quæ in fraud. cred.* delictum *l.* 154. *D. de reg. jur. Pari* gradu *l.* 3. §. 6. *D. de ſuis & legit.* loco *l.* 1. *D. ſi ex nov. cauſ.* Par majeſtas *l.*1. *pr. C. de ſumm. Trinit. Pari* modo *l.* 1. §. 4. *D. de lib. exhib.* Par numerus *l.* 2. *D. de rei vind.* Pares numero *l.* 3. *D. de re judic.* Pari ratione *l.* 12. §. *ult. D. de rit. nupt.* Pares ſententiæ diſſonantes *l.* 24. *D. de manum.* id eſt pari, vel æquo numero. Inter quas clementior ſeveriori præfertur, juxta Paull. *lib.* 4. *Sent. tit.* 12. §. 5.

Par ratio adpellatur, quum accepti & expenſi ſumma congruunt, ac pares ſunt. Sic *parem rationem* adſcribere *l.* 22. *D. de manum. teſt.* facere *l. ult.* §. *ult. D. de dol. except.* Sen. *lib.*9. *controv.* 1. Exſpectat me, vult mecum *pares rationes* facere. Eodemque ſenſu *paria* facere eſt, nulla rationibus redditis reliqua trahere. Si Dama ſervus meus actus ſui heredi meo rationes reddiderit, *pariaque* fecerit *l.* 40. §. *ult. D. de ſtatu lib.* Quæ verba hoc ſignificare Scævola ibidem ait: Si omnem pecuniam ab omnibus exegerit, & heredi ſolverit. Add. *l.*5. §.10. *D. de jur. immun.* Senec. *Epiſt.* 9. Ut ſtatim tibi ſolvam, quod debeo, & quantum ad hanc epiſtolam, paria faciamus. Idem *Epiſt.* 101. Quotidie cum vita paria faciamus. Sic *Paria* concludi, id eſt ſolutionem integram fieri in *l.* 3. *C. Theod. de conl. fund.*

Par ſufficiens. Si ita quidem tenues & exhauſti ſunt, ut publicis honoribus *pares* non ſint *l.* 6. *D. de mun. & hon.*

Par eſt *l.*13. *C. de pact.* id eſt rationi, & æquitati conveniens.

Par de binis uſurpatur. Par mularum *l.* 22. §.1. *D. ad Leg. Aquil.*

Parabolani, qui ad curan-

randa debilium ægra corpora deputantur *l.* 42. *&* 43. *C. Theod. l.* 18. *C. juſtin. de Epiſc. & cl.* Luæ hujus vocis traduntur origines, una a parabola Chriſti Luc. *c.* 10. de benigno Samaritano, de qua Turneb. *lib.* 13. *adverſar. c.* 23. altera verior Alciati *lib.* 14. *disjunct. c.* 9. qui vocabulum deducit a Græco *παραβαλλειν*, quod *parabolani* caritatis exercendæ gratia in varia pericula ſe projiciant. Etenim *παραβολα* dicuntur, quæ ſummis periculis objecta ſunt, ut patet ex Plutarch. in *Cæſ.* Caſſiodorus *lib.* 11. *trip.* Dum aliquo tempore in Amphitheatro Conſtantinopoleos ſpectaret, cœpit clamare populus: Crudeli beſtiæ artifex *parabolus* pugnet. Conf. Caſaubon. *Epiſt.* 441. Voſſ. *lib.* 4. *Inſt. orat. c.* 11. Reineſ. *Claſſ.* 1. *inſcript.* 3. *p.* 15. & Fabrot. *ad Cujac. paratitl. cod. tom.* 2. *oper. p.* 27.

Paracharacta falſæ monetæ reus *l.* 6. *C. Theod. de fals. monet.* ubi amplius eam vocem exponit Jac. Gothofredus, oſtenditque, non eos tantum, qui falſæ fuſionis rei ſunt, ſed & omnes, quorum circa monetam male ambulat fides, veluti qui arrodunt, ejuſque circulum circumcidunt, hac voce deſignari.

Παραδοξον in *Novell.* 1. *c.* 3. Julianus vertit *mirabile* quid & novum, ſeu inopinatum. Cujac in *lib.* 13. *reſp. papin.* in *l.* 15. §. 2. *D. ad leg. falc d.* Gloſſ. Cyrilli *παραδοξον mirabile.* Theophilus etiam in *paraphr. pr. Inſt. quib. alien. lic.* capita illa juris, de quibus iſto titulo agitur, vocat *παραδοξα θεματα. Hein.*

Paragaudæ vel *Paragaudiæ l.* 1. *&* 2. *C. Th. de veſt. olob.* modo veſtes ſunt, modo lora aurata veſtibus prætexta, quibus illæ conſtringebantur, neque in virilem uſum venerunt, niſi poſt tempora Gallieni. Alb. Ruben. *de re veſtiar. lib.* 1. *c.* 3. Id ornamentum poſtea iis proprium fuiſſe, qui in miniſterio Principis erant, obſervat Salm. *ad ſcript. hiſt. aug. p.* 241. Paragaudas tamen & militibus primus dedit Aurelianus Imp. Vopiſc. *in Aurel. c.* 46. Vid. & Turn. *lib.* 9. *adverſar. c.* 11. *Hein.*

Paramonarii in *l.* 46. *C. de Epiſc. & cler.* ſunt villici, ſeu actores poſſeſſionum, ex eorum genere, qui res Eccleſiaſticas adminiſtrant. Cujac. in *comm. ad d. l.* 46. & Dion. Gothofr. Adde & quæ de hac voce obſervavit Car. Du Freſne in *Gloſſar.*

Parangariæ in *l.* 2. *C. de Epiſc. & cler. l.* 2. *C. de quib. mun. & præſt. l.* 13. *C. de excuſ. mun. l.* 2. *&* 21. *C. de curſ. publ. l.* 2. *C. de præpoſ. ſacr. cubic. lib.* 2. *feud.* 56. ſunt præſtationes agendi ferendi, commeatuum, a Principe impoſitæ, quum non per viam, curſumque publicum, ſed alioverſum iter ſuſcipitur. De his vide Guilelm. Tyrens. *bell. ſacr. lib.* 5. *c.* 19. *lib.* 8. *c.* 8. *& lib.* 9. *c.* 19. Vide & *Angariæ.*

Paranymphus, de quo mentio eſt in *C. ſponſus* 33 *diſtinct.* 23. ab antiquis auſpex dicebatur. Præerat enim nuptiis celebrandis, in quibus auſpicium capi conſuetum erat, & ideo a Græcis paranymphi appellantur, & ſicut auſpex pro viro, ita pro parte ſponſæ *pronuba* adhibebatur, ut ſcribit D. Hieron. Auguſt. *lib.* 14. *de civit. Dei.* Nonne omnes, inquit famulos, atque ipſos etiam paranymphos &c.

Parapherna, quæ præter dotem dantur, vel res uxoris extra dotem conſtitutæ, vel res, quas uxor in domo mariti in uſu habet, neque in dotem dat, quas Galli *peculium* adpellant *l.* 10. §. 2. *D. de jur. dot.*

*dot. l. pen. D. ad leg. Falc. l.*31. *§.*1. *D. de donat. l.*8. *& l. ult. C. de pact. conv.* Quod & ipſa adpellatio oſtendit. Nam, ut Jul. Pollux *lib.*3. *Onomaſt. ſegm.* 35. ſcribit λεγοις δ'αν προικα και φερνην την παρα της γυναικος δοσιν. *Dotem vero & φερνην vocabis hoc, quod cum ſponſa datur.* Unde quod præter & ultra eam datur παραφερνον vocant Conſtant. Harm. *lib.*4. *tit.* 5. §. 21. εξωπροικα vocat.

Παραπλειν in *l.*19. §.2. *D. de judic.* eſt navigio prætervehi, & ibi diſtinguitur, qui παραπλει a viatore, qui pedibus iter facit, item ab eo, qui transvehitur, equo ſcilicet.

Παραπομπικα in *Nov.* 128. *c.* 9. *& l.* 4. *C. de diſcuſſor.* ſumtus dicuntur provincialium in ſpeciebus tranſmittendis ad arcam præfecti prætorio, quæ αγωγικα dicuntur. Haloander vertit *tranſmiſſoria.*

Parapetasia ſunt attenta & adpenſa opera, quæ aliis operibus cohærent, & adfixa ſunt, quæ alias ἐξωσται, id eſt ſuggrundia & mœniana, in Baſilicis προσπεπηγμενα, quod eſt *adplicita*, ſeu *adplicata.* Sed alia a mœnianis, & ſuggrundiis eſſe parapetaſia, monet Car Du-Freſne in Gloſſar. *hac voce.* Ædificia, quæ vulgi more parapetaſia nuncupantur *l.*14. *C. & l.* 39. *C. Th. de oper. publ.*

Parapeteuma, id eſt teſſera, quæ & πιτος & πετευμα dicitur. Alii legunt periteuma, alii periſſeuma. Vide Alciat. & Cujac. *ad l.* 2. *C. de annon. civil.*

Parapsis, *idis.* Paraſida quadrilaterum & quadrangulium vas fuiſſe, id eſt, partibus apſidibus, ſcribit Iſidor. *lib.* 20. *etymol. c.*4. Male forſan, inquit Cujacius *lib.* 10. *obſervat. c.* 17. quum *apſis* vas ſit, in quo ponitur eſca: Parapſis, quod illi accedit, acetabulum. Sunt qui paropſidem ſcribunt, & απο τυ οψου, id eſt, obſonio deducunt. Ceterum paropſidum mentio fit *l.* 21. *D. de aur. arg. leg.* Sidon. Apollinar. *lib.* 2. *epiſt. ad Domitium,* quo inſitum, inſtitutumque, multas epulas paucis parapſidibus adponi.

Parare, pro inſtituere. Parare accuſationem *l.* 2. *§. ult. D. ad leg. jul. de adult.*

Parare interdum eſt adquirere in *l.*3. *§.*12. *D. de adquir. poſſ. l.* 24. *§.* 2. *D. de minor.* Ex eo ſenſu *parare* actionem *leg.* 27. *§.* 3. *D. de pact.* excuſationem *l.* 1. *§.*2. *D. de vacat. & excuſ. mun.*

Parari etiam dicitur, quod alicui uſui deſtinatur. Quæ ad navigantium uſum parantur *l.* 19. *§.* 7. *D. locat.*

Paratum & emtum differunt ita, ut illud generis, hoc ſpeciei nomen ſit. Inter *emtum & paratum* hoc intereſt, quod in emto paratum ineſt, in parato non continuo emtum continetur. Veluti ſi quis quæ prioris uxoris cauſſa emiſſet, poſteriori uxori tradidiſſet, eas res eum poſterioris uxoris cauſſa *paraviſſe*, non *emiſſe* conſtat *l.* 47. *§.* 1. *D. de legat.* 3. Intereſt, uxoris cauſſa *parata* ſint ei legata, an ipſius cauſſa emta, paratis enim omnia continentur, quæ ipſius uſibus fuerunt deſtinata *l.* 49. *§.* 1. *D. eod. tit.* Et ita verba hæc accipe *l.*46. *D. eod. tit.* Emtorum paratorumque adpellatione non contineri ea, quæ in dotem data eſſent *l.* 78. *§.* 6. *D. eod. tit.*

Parare alias eſt comparare, emere. Sic parare hominem *l.*32. *§.* 1. *D. de reb. cred. l.* 1. *§.* 1. *D. de act. emt.*

Paratus etiam dicitur, qui præſto ad aliquid ſine ulla mora agendum, faciendum eſt. Sic *paratus* accipere *l.* 13. *§.* 1. *D. de*

de recept. arb. accuſare *l.* 1. *C. ad leg. jul. maj.* cavere *l.* 6. *§. ult. D. de legat.* 2. compromittere *l.* 21. *§.*9. *D. de recept. arbitr.* defendere *l.* 3. *§.* 7. *D. ad exhib.*

PARARII olim vocabantur, qui nominis faciendi cauſſa interveniebant. Senec. *lib.*2. *de benef. c.* 23. Quidam volunt nomina ſecum fieri, nec interponi *pararios*, nec ſignatores advocari. Idem *lib.* 3. *c.* 15. Adhibentur ab utraque parte teſtes, ille per tabulas plurium nomina interpoſitis parariis facit.

Παρασυναξεις, conventus, coitiones, conventicula hereticorum *l.* 8. *§.* 3. *C. de heret. & Manich.* Non enim hereticorum dicuntur συναξεις, quemadmodum nec baptiſmata, ſed parabaptiſmata in *l.* 14. *C. eod. tit.*

PARATIO pro comparatione. Etiamſi difficilis rerum alienarum paratio ſit *l.* 39. *§.* 1. *D. de legat.* 1.

PARATITLA. Sufficiat per indices tantummodo & titulorum ſubtilitatem, quæ paratitla nuncupantur, quædam admonitoria ejus facere, ait Juſtinian. in *Conſt. Deo auctore §.* 12. *de concept. D.* quæ eſt *l.* 2. *Cod. de vet. jur. enucl.* Si quid forſitan per titulorum ſubtilitatem adnotare maluerint, & ea quæ paratitla nuncupantur, componere *Conſt. Tanta. §.*21. *de confirm. Digeſt.* quæ eſt *l.* 2. *C. de vet. jur. enucl.* Haloander paratitla definit breves quaſdam notas eorum locorum, quæ ſimilitudinem aliquam, vel pugnantiam præferre videntur, dicta quaſi tituli cum titulo collatio. Menagius vero *Amœnit. jur. civ. c.*15. cum Leunclavio, Jano a Coſta, & Fabroto ita: Paratitla ſunt αναπληρωσεις, hoc eſt, acceſſiones, & ſupplementa, ſeu repletiones titulorum ex aliis titulis, quaſi adpendices titulorum, quibus ea, quæ aliis in titulis ac locis ad quemvis titulum pertinentia exſtant, adnotantur. Fabrot. *ad Cujac. parat. Cod. proœm. in fin.*

Παρατατικως, id eſt large, & cum extenſione, & cum quodam temporis ſpatio, atque tractu in *l.* 1. *D. unde legit. l.* 6. *D. ad SC. Tertull. l.*2. *in fin. D. quib. ex cauſ. in poſſ. eat.*

PARATUS, *us*, aliquando ſignificat adparatum, præparationem, παρασκευην, cultum, omneque pompæ genus, quo & adventaturi Principes præſertim ſeſe parare, & adventantes a ſubditis, aliiſque devotionis ſuæ, cultuſque teſtandi cauſſa excipi ſolent, ſicut cum aliis ſcriptoribus ſæpius hoc ſenſu uſurpata, tum Tacito *lib.*6. *annal. c.*37. *lib.*11. *c.* 12. *lib. hiſtoriar.* 2. *c.* 81. & 84. Et eadem prorſus notione accipiendum eſt hoc vocabulum in *l.* 1. *C. Theod. de indulg. crim.* Si modo ita conſtituenda ejus lectio eſt, ut eam conſtituit Jac. Gothofr. *in Comment.*

PARAVEREDI in *l.* 2. & 21. *C. de curſ publ. l.*13. *C. de excuſ. muner. l.* 2. *C. de præpoſ. ſacr. cubic. l.* 3. *C. de ſilentiar.* & apud Caſſiodor. *lib* 11. *var. epiſt.* 14. & *lib.*5. *c.*39. Paraveredi, & agminales equi junguntur in *l.* 6. *C. Theod. de curſ. publ.* & *l.* 19. *C. juſt. eod. tit.* Uſus eorum alias erat in curſu publico, non minus ac *veredorum*, niſi quod hi in viis publicis, Paraveredi vero tantum in tranſverſis, & militaribus, de quarum differentia plura adnotavit Briſſonius *lib.* 19. uſurpari conſueverant. Cujac. ad *l.* 4. *C. eod. tit.* ait paraveredos a Græcis adpellari parhippos *l. ult. eod. tit.* Add. Jac. Gothofr. ad *l.* 3. *C. Theod. eod. tit.*

PARCERE ignoſcere *l. 7. §. 1. D. ad leg. jul. maj.*

Parcere, non nocere, non lædere. Ita *parcere* pudori *l. 43. D. de rit. nupt. l. 28. D. de reb. auct. jud. poſſid.* famæ *§. 5. Inſt. de ſuſp. tut.*

PARCIUS, *parciſſime l. 24. §. 2. & 4. D. de min. l. 12. §. 1. D. de re mil. l. 16. D. de offic. præſid.* id eſt rarius, perraro.

PARENTIS adpellatione non tantum pater, ſed etiam avus, & proavus, & deinceps omnes ſuperiores continentur, ſed & mater, & avia, & proavia *l. 51. D. de verb. ſign.* Adde *l. 5. §. 1. D. de agnoſc. & alend. lib.* Parentes autem apud Romanos uſque ad tritavum proprio vocabulo nominantur, ulteriores, qui non habent ſpeciale nomen, *majores* adpellantur *l. 4. D. de in jus voc. l. 10. §. 1. D. de grad. & adf.* ſed non *parentis* ſolum adpellatio ita late patet, verum & *patris* vocabulo avus, & proavus ſignificantur, veluti apud Virgil. 7. *Æneid. v. 571. & Æneid. 10. v. 619.* Plin. *lib. 7. hiſt. nat. c. 13.* & Perſ. *Sat. 6. v. 57.* ut & in ſacris libris.

Parentum loco ſunt patruus, avunculus, amita, & matertera per *§. 5. Inſt. de nupt. l. 39. D. de rit. nupt. Parentis* locum ſocer obtinet *l. 16. D. ſol. matr.*

At cum Ulpianus ait, profectitiam dotem eſſe, quæ a patre, vel *parente* profecta eſt *l. 5. D. de jur. dot. & l. 3. §. 1. D. de admin. & peric. tut.* parens vel pater, qui in poteſtate eſt; Parentem ibi accipere debemus per virilem ſexum cognatione junctum, vel avum, proavumque paternum, quemadmodum idem Ulpianus docet *tit. 6. regul. §. 3.* Similique modo parentis nomen interpretari convenit in definitione poſtumorum. Poſtumos dicimus eos duntaxat, qui poſt mortem *parentis* naſcuntur *l. 3. §. 1. D. de injuſt. rupt. irrit.* Et ita quoque *parentem* accipe in *rubr. D. ſi a parent. quis man.*

Videtur & *parentis* ſignificatio latius parere in *l. 1. C. ſi per vim, & l. 4. C. Theod. unde vi*, ut & apud Tertullian. *lib. ad martyr. c. 2.* & de Carne Chriſti *c. 7.* Atque adeo jam a D. Hieron. temporibus *parentes* militari, vulgarique ſermone cognatos & adfines nominatos, patet ex ejus *lib. 2. ad ruffin. non procul ab initio.* Et hoc quoque ſenſu *parentum* voce uſum eſſe Jul. Capit. quando de M. Ant. Philoſopho *c. 5.* teſtatur, *adoptatum in aulicam domum, omnibus parentibus ſuis tantam reverentiam eum exhibuiſſe, quantam privatus*, maxime videtur veriſimile.

Ceterum deceſſores ſuos, quamvis nulla cognatione junctos, *parentes* adpellare ſolent Imperatores, quemadmodum abunde docuit Briſſon. *lib. 3. de formul. c. 61.* Cujus rei exempla vide in *l. 4. C. ad SC. Treb. l. 1. C. ne lic. potent. l. 3. C. ſi adv. fiſc. junct. l. 1. C. qui ad lib. l. 5. D. de magiſtrat. conv. l. 6. C. de teſtam. l. 1. C. de divort.* & alibi paſſim. Et hanc obſervationem non modo ex legibus, verum etiam e numis, nec non ex Euſeb. *Hiſt. Eccleſ. lib. 10. c. 9. & 10.* illuſtrat Ezech. Spanhem. Orb. Rom. exercit. 2.

Nec ſolum anteceſſores ſuos, ſed & præfectos prætorio, patritioſve, itemque præfectos urbi, magiſtros officiorum, militumque, hoc honore Imperatores adfeciſſe, & in reſcriptis ſuis parentum nomine adpellaſſe, teſtantur *l. 4. C. de locat. l. 6. C. Theod. de ann. & trib. l. 1. Cod. Th. de epiſc. jud.* aliique textus magno numero citati a Briſſonio *lib. 3. de form. c. 62.*

PA-

P a r e r e, ſecunda correpta, proprie eſt ex utero partum fœtumve in lucem edere. Parere non modo de vivente partu, ſed & de mortuo dicitur in *l.*8. §.1. *D. de ſuis, & leg. her.*

Parere, metaphorice, eſt producere. Ita *parere* actiones *l.* 42. §.2. *D. de proc.* alienationem *l.* 3. §.2. *D. de reb. eor.* condictionem *l.* 26. §.7. *D. de cond. indeb.* confuſionem *l.* 93. *D. de ſolut.* exactionem *l.* 11. *pr. D. de impenſ. in res dot. fact.* obligationem *l.*108. *pr. D. de verb. oblig.* petitionem *l.* 31. §. 5. *D. de except. rei jud.* Sic & pecuniæ uſuras parere, vel non parere dicuntur *l.* 33. *pr. D. de uſur.* Sed diſcipiendum eſt,an in *d. l.*33. pro *parere* & *non parere uſuras*, non ſit legendum parere & non parere uſuris. Vid. Bynkersh. *lib.* 6. *obſ. c.*4.

P a r e r e etiam adquirere ſignificat. Hinc parta,id eſt, quæſita.

Parere, ſecunda producta, obtemperare eſt, ut adparet ex *l.*2. §. *ult. D. de noxal. act.* Extra territorium jus dicenti impune non paretur *l. ult. D. de juriſd.* Si non paruerit heres voluntate *l.* 69. §.3. *D. de legat.*2.

Parere alias eſt ſatisfacere. Ut *parere* conditioni *l.* 23. & 29. §. *ult. D. de ſtatu lib.* æri alieno, id eſt, ſolvere in *l.* 5. §.9. *D. de reb. eor. qui ſub tut.* penſionibus *l.*54. § 1. *D. locati* ſolutioni *l.* 8. *C. de act. & obl.* ſorti & uſuris *l.* 8. *C. quod cum eo, qui in alien. pot.* Plura exempla conducit Cujac. *lib.* 25. *obſerv. c.*15. & ad *l.*54. §.1. *D. locati.*

Parere aliquando comparere eſt. Copiam ſui faciat in publico, ibique pareat *l.*7. §.13. *D. quib. ex cauſ. in poſſ.*

Parere pro adparere. Si quædam ex ſignis non paret *l.*7. *D. de bon. poſſeſſ. ſec. tab.* Si ordo ſcripturæ non pareat *l.* 24. §.17. *D. de fideic. lib.*

P a r e t, quod erat in formulis, Feſtus explicat *inveniatur.* Quanti eam rem eſſe paret *l.*179. *D. de verb. obl.* In quantum paret, in illo acervo ſuum cujuſque eſſe *l.* 5. *D. de rei vind.* Plura de hac formula invenies apud Briſſon. *lib.* 5. *de formul.* 10. & 11.

P a r h i p p u s, Parhippum eum videri, & habendum eſſe, ſi quis uſurpato uno vel duobus veredis, quos ſolos evectio continebit, alterum tertiumve extra ordinem commoveat, ait Julianus Imp. *l.* 14. *C. Theod. de curſ. publ.* quæ eſt *l.* 4. *C. Juſt. eod. tit.* quo quidem loco ſtrictius accipitur hæc vox, quæ alioquin in genere quemvis veredum, ſeu equum etiam, qui licite præter vehiculum, & conceſſum veredorum numerum exigi poterat, comprehendit. Adde *l.* 22. (ubi parhippus & avertarius παραλληλος junguntur) *l.*27. & 29. *C Th. eod. tit.* Vide ſupra art. *paraveredi.*

P a r i a r e eſt paria facere, quod tum ſit, quum expenſi rationes cum accepti rationibus quadrant, pareſque fiunt Ulp. *l.*4. §.5. *D. de manumiſſ.* Si ei numos prorogavit emtor, quum ei pariaverit, poterit ad libertatem pervenire. Utitur hoc verbo Tertull. *lib.* 3. *adv. Marcion. c.* 29. *de reſur. carn. c.* 6. & *c.*53. & *libro de verbo Dei c.*6. Hinc

P a r i a t i o in *l. ult.* §. 3. *D. de cond. ind.* Et

P a r i a t o r, qui reliqua habenti opponitur in *l.* 81. *D. de cond. & dem.*

P a r i e s, Ælio Gallo finitore, ſive murus, ſive maceria eſt *l.* 157. *D. de verb. ſignif.* Iſidor. *lib* 15. *orig. cap.* 8. Paries nuncupatus, quia ſemper duo ſunt pares, vel a fronte vel a latere. Sive enim tetragonum, ſive ſe-

xagonum ſit, qui ſe cnnſpiciunt, ex pari erunt. Aliter enim ſtructura facta deformis eſt.

Parietis hæc ſunt adjuncta. *Paries* aptus, idoneus, novus, vetus. Genera autem hæc ſunt:

Paries communis, vel *proprius*. Communis autem eſſe poteſt paries, vel ſi vicini aliquid utrimque ex proprio ſolo contulerint, ut ibi parietem inter ſe ædificarent, quique impenſa communi ædificatus ſit, veluti in ſpecie *l.* 52. §. 13. *D. pro ſoc.* vel ſi paries duobus communiter ſit legatus, ut in ſpecie *l.* 4 *D. de ſerv. leg.*

Paries craticius in *l.* 52. § 13. *D. pro ſoc.* qui in cratis modum tignis contextis compoſitus eſt. De quo Vitruv. *lib.* 2. *c.* 8. & *lib.* 7. *c.* 3. agit. Feſtus in verbo Solea: Solea, ut ait Verrius, eſt non ſolum ea, quæ ſolo pedis ſubjicitur, ſed etiam pro materia robuſta, ſuper quam paries cratitius exſtruitur.

Intergerinus paries, ut idem Feſtus *lib.* 9. ait, dicitur, qui inter confines ſtruitur, & quaſi intergeritur. De eo vid. Pl. *lib.* 34 *c.* 12.

Paries rudis, id eſt tectorio nondum inductus *l.* 44. *D. de uſufr.*

Paries ſolidus, & fornicatus opponuntur apud Cic. *Topic. c.* 4. ubi *ſolidum* parietem accipimus, qui a ſolo continuo ductus ad faſtigium exſurgit, ſic ut nuſquam ſuſpendatur, *fornicatum* vero, qui arcum habet.

Parietem ventrem facere dixit *μεταφορικως* Alfen. in *l.* 18. *D. de uſufr.*

Paries pro domo. Intra domeſticos parietes ſcelus admiſſum *l.* 3. *C. de inceſt.*

P A R I L I S, æqualis. *Parilis* majeſtas *l.* 12. *C. Theod. de fid. cathol.* notitia *l. un. C. Theod. de quadrimenſtr. brev.*

P A R I T E R pro *ſimul* frequens eſt, ut in *l.* 16. & 18. *D. de reb. dub. l.* 44. *D. de contr. emt. l.* 15. §. 2. *D. de rei vind.* & paſſim *l.* 20. *D. de cond. indeb.*

P A R O E C I A in *c. avaritiæ.* 10. *de præbend.* Goffr. *in ſumm.* tit. de parochiis. *Parochia*, inquit, eſt locus, in quo degit Populus alicujus Eccleſiæ deputatus, certis limitibus conſtitutis. Hinc parochianus & Parochiana, qui, & quæ eſt de parochia. *Parochias* autem non primum, ſed *paroecias* adpellatas eſſe, manifeſtum eſt ex D. Auguſt. *lib.* 14. *de civit. Dei* Presbyter, inquit, fuit quidem nomine reſtitutus in paroecia Calamenſis Eccleſiæ. *Paroecia*, ait Budæus in *not. ad pand.*, accolarum eſt conventus, & accolatus, ſacraque vicinia. Quare qui fanum aliquod accolunt *paroeci* dicti ſunt, ejuſdem ſcilicet fani conſortes. Addit vero: Quod ſi latine loqui magis placet paroeciæ *curiæ* dici poſſunt, unde curiones olim dicti, & paroeci ipſi curiales. Inde curionatus, quæ vulgo cura dicitur, & ædes ipſæ ſacræ dictæ, quæ ſodalitia non habent, ſed quæ curialibus deſtinatæ ſunt, & accolas ſuos vindicant. Quæ omnia partim probat, & partim erudite colligit ex auctoritate Livii, & Feſti. Ceterum paroeciarum ſacrarum diviſio ortum habuit a Dionys. Papa, cujus Epiſtolæ ad Severum Epiſcopum de ea re verba legimus in *c. un cauſ.* 13. *quæſt.* 1. Eccleſias, ait, ſingulas ſingulis Presbyteris dedimus, paroechias & cœmeteria eis diviſimus, & unicuique jus proprium habere ſtatuimus, ita videlicet, ut nullus alterius Parochiæ terminos, aut jus invadat. Et in hoc conſiſtit jus Parochiale, ut omnes Parochiani diebus dominicis & feſtivis miſſam audiant in Eccleſiis, in quarum Parochiis habitant *c. dicto.* 2. *de paroch.* Præterea conſiſtit in decimis perſonalibus, quæ Eccleſiæ pa-

Parochiali debentur *C. ſi quis laicus* 42. *Cauſ.* 16. *quæſt.* 1. & poſtremo in oblationibus, quæ dandæ ſunt Sacerdoti Parochiali, qui pro Populo orare debet *C. quia ſacerdos* 13. *cauſ.* 10. *quæſt.* 1. Vide vocem ſequentem.

PAROCHIALIS Eccleſia in *c. nemo* 15. *de electión. in* 6. quæ nempe paroecianis conſtat ejus, cui Eccleſiæ, & quidem minoris cura commiſſa eſt. *Parochiale* jus, de quo modo dictum eſt.

PAROECUS incola eſt, habitator in loco. Pompon. *l.* 239. §. 2. *D. de verb. ſignif.* Incola, ait, eſt, qui in aliquam regionem domicilium ſuum contulit, quam Græci paroecum vocant.

Paroecus alias, vel *parochus* eſt Sacerdos, qui ut Dominus (*clem.* 2. *de ſepult.*) regit cum cura animarum Eccleſiam minorem ex paroecianis compoſitam cum jure excludendi alienos, & cogendi proprios ſubditos ad ſacra ibi peragenda *clem.* 1. *de privil.* & jura paroecialia (de quib. ſupra in voce paroecia) præſtanda. *Parochus* juxta Gothofred. proprie ſignificat convivatorem. Hor. *Serm.* 8. Tum parochi faciem nihil ſic metuentis. Alias dicitur, qui peregrinis ſalem & ligna præbebat, hoc eſt omnia neceſſaria, teſte Acrone ad illud Horatii: Proxima campano ponti quæ villula tectum præbuit, & Parochi quæ debent ligna ſalemque, & ibi quoque Porphyrio, qui eos *parochos* dictos ſcribit *απο τυ παρεχειν* hodieque dici Copiarios. *Parochias* inde quidam derivarunt, quibus ſingulis Sacerdotes ſui deſtinati ſunt ab exhibitione ſcilicet Euchariſtiæ.

PARRICIDA, ait Feſtus *in voce paricid.* non utique is, qui parentem occiderit, dicebatur, ſed qualemcumque hominem. Quod indicat lex Numæ Pompilii Regis his compoſita verbis: Si quis hominem liberum dolo ſciens morti duit, parricida eſto. Verum parricida proprie intelligitur, qui patrem, matrem, avum, aviam occiderit *l.* 9. *D. de leg. pomp. de parr.* Quamquam enim ſane Lex Pompeia de parricidiis non eos tantum adprehendebat, qui patrem, matrem, avum, aviam, ſed & qui fratrem, ſororem, patruelem, matruelem, patruum, avunculum, amitam, conſobrinum, conſobrinam, uxorem, virum, generum, ſocrum, vitricum, privignum, privignam, patronum, patronam occidiſſet *l.* 1. *D. eod. tit.* Unde & B Auguſtinus *lib. un. de patientia:* In ipſis, ait, parricidis, quanto propinquiorem quiſque peremerit, tanto indicatur immanior. Indeque & parricidam fraternum Cicero *pro Cluent. c.* 11. dixit. Verum hi demum parricidii, id eſt, cullei pœna adficiebantur, qui patrem, matrem, avum, aviam, occidiſſent, qui vero alias perſonas lege Pompeia comprehenſas occidiſſent, legis dumtaxat Corneliæ de Sicariis pœna tenebantur *l.* 1. *&* 9. *D. de lege pomp. de parricid.* Infanticidium quoque parricidii loco habet Tert. *Apologet. c.* 9.

PARRICIDIUM crimen proprie eorum eſt, qui Parricidæ vocantur. At parricidium quoque patriæ, ceu parentis Cicero *lib.* 3. *de offic. c.* 21. *& Philipp.* 2. *c* 12. dixit, dixeruntque alii complures.

Parricidium aliquando judicia publica denotat, quibus præerant Quæſtores. Parricidii quæſtores *l.* 2. §. 23. *D. de orig. jur.* Lex erat & 12. *Tab.* Quæſtores parricidii, qui de rebus capitalibus quærant, a populo creantor. Vid. *infra art. Quæſtores parricidii.*

PARS. *Partis* adpellatione rem *pro indiviſo* ſignificari Q. Mutius ait. Nam quod *pro diviſo* noſtrum

ſit, id non *partem*, ſed *totum* eſſe *l.* 25. *D. de verb. ſignif.* & ita Ulpianus ait: Si diviſit fundum regionibus, & ſic partem tradidit *pro diviſo*, poteſt alterutri ſervitutem imponere, quia non eſt *pars* fundi, ſed fundus *l.* 6. §. 1. *D. comm. præd.*

Servius tamen Sulpicius non ineleganter *partis* adpellatione utrumque ſignificari aiebat in *d. l.* 25. *D. de verb. ſignif.* Unde *pars* quædam ſtatuitur eſſe *pro indiviſo*, quædam pro diviſo *l.* 43. *D. de adquir. poſſeſ.* Adde *l.* 5. *D. de uſufr. l.* 7. *D. de except. rei judic. & l.* 64. *D. de evict.* Sed in hereditatis petitione ad officium judicis nihil amplius pertinet, quam ut partem hereditatis *pro indiviſo* reſtitui mihi jubeat. Diſtinctio enim in partes *pro diviſo* & *indiviſo* in petitione hereditatis locum non habet, quum hereditas, formaliter accepta, numquam poſſideri *pro diviſo* poſſit *l.* 8. *D. de rei vind.* Item ſervus communis ſic omnium eſt, non quaſi ſingulorum totus, ſed pro *partibus* utique *indiviſis*, ut intellectu magis *partes* habeant, quam corpore *l.* 5. *D. de ſtipul. ſervor.*

Parti pro *indiviſo* certus locus opponitur in *l.* 1. *D. de evict.*

Partis adpellatione, ſi non ſit portio aliqua ſpecialiter adjecta, *dimidia* intelligitur *l.* 164. *D. de verb. ſignif.* Proinde ſi interrogatus quis in jure, heredem ſe eſſe parte reſponderit, ſi ex dimidia heres ſit, nihil ei nocet reſponſum, alioquin nocet *l.* 12. §. 6. *D. de interrog. in jur. fac.* Quin etiam ſi teſtator juſſiſſet heredem cum alio hereditatem partiri, dimidia pars bonorum legata videtur Ulpian. *tit.* 24. *regul.* §. 25. Simile obtinet de uſufructu partis bonorum legato *l.* 43. *D. de uſufr.*

Partis & *pro parte* ſtipulationes dicuntur, quæ de lucro & damno communicando ſolent interponi inter heredem, & legatarium partiarium, id eſt, cum quo partitus eſt heres Ulp. *tit.* 25. *regul.* §. 15. Idem *ibid.* Ex Pegaſiano SC. reſtituta hereditate commoda & incommoda hereditatis communicantur inter heredem, & eum, cui reliquæ partes reſtitutæ ſunt, interpoſitis ſtipulationibus ad exemplum *partis* & *pro parte ſtipulationum*. Inter heredem & fideicommiſſarium, cui ex SCo Pegaſiano hereditas reſtituitur, *partis* & *pro parte ſtipulatio* interponitur, ut heredi inſtituto pro quarta actiones, pro ceteris vero portionibus fidei commiſſario competant Paul. *lib.* 4. *ſent tit* 4. Vide & §. 5. *Inſt. de fideic. hered.*

Partem facere dicitur is, cujus perſona in *partibus* faciendis numeratur *l.* 67. §. 3. *D. de legat.* 2. *l.* 14. *in fin. D. de jure codicill. l.* 11. §. 4. *D. de bon. poſſeſ. ſecund. tab.* Qui in utero eſt, partem facit his, qui pari gradu ſunt *l.* 3. §. 9. *D. de ſuis & legit. hered.* Add. *l.* 1. §. 5. *D. de bon. poſſ. contr. tab.*

Partem quoque *facere* dicitur is, cujus perſona in partium diviſione, diſtributioneve numeratur, licet ad legatum, vel hereditatem non admittatur *l.* 84. §. 8. *D. de legat.* 1. *l.* 1. §. *ult. D. de collat. bonor.*

Pars pro clauſula ſeu capite edicti, legis, conventionis, teſtamenti. Ex illa parte edicti *l.* 227. *D. de verb. ſignif.* Ex ea parte (legis Juliæ) qua de eo cavetur *l.* 8. *D. de ſepulcr. viol.* Noviſſima parte pactorum *l.* 17. § 12. *D de pact.* Ceteras partes ſtipulationis evanuiſſe *l.* 15. *D. de acceptil.* Pars prima & poſterior teſtamenti *l.* 13. *D. de tranſact.*

Partes etiam ICti vocant eos, qui

qui inter ſe litigant. Sic *pars* adverſa pro adverſario *l. 5. C. de pact. int. emt.* Utraque pars *l.6. C. depoſ.* Ex parte rei *l. 25. D. de proc.* Una parte abſente *l.40. C. de lib. cauſſ.*

Admonendi etiam ſumus, *diviſa Centumvirorum tribunalia*, ut loquitur Papinianus in *l. 76. D. de legat.3.* ſeu *quatuor* eorum *Conſilia*, prout adpellat Plin. *lib. 6. epiſt.33.* *partes* vocari a Quinctiliano *lib.6. quadruplex judicium* ab eodem Plinio *lib. 4. epiſt. 24. & lib. 6. epiſt. 33.* Eoque pertinent hæc Marcelli verba: Si *pars* judicantium de inofficioſo teſtamento contra teſtamentum, pars ſecundum id ſententiam dederit *l.10. D. de inoff. teſt.*

In civilibus etiam bellis contraria civium inter ſe diſſidentium ſtudia & arma *partes* vocabantur, ut in *l. 21. §. un. D. de captiv. & poſtlim.* Atque ita procul dubio etiam vox iſta ſumitur in *l. 2. §. 11. verſu per partes D. de orig. jur.* tametſi Cujacius *ibid.* per κατα μερος interpretetur quaſi reipublicæ mutatio ſenſim, & lento progreſſu facta ſit. Nec omittenda eſt militaris hujus verbi ſignificatio, quam Vellei. Paterc. *lib. 2. hiſt. c. 52.* prodit his verbis: Ut primum C. Cæſar inclinatam vidit Pompejanorum aciem, neque prius, neque antiquius quidquam habuit, quam in omnes *partes* (ut militari verbo ex conſuetudine utar) dimitteret.

Præterea officium, quod arbitris, judicibus, præſidibus, aliiſque incumbit, quodque ad eorum juriſdictionem, curam, ſollicitudinemque pertinet, *partes* adpellamus. Ita de arbitris in *l. 21. §. 5. D. de recept. arb. l.30. D. famil. ercifc.* de judice *l. 15. D. de oper. nov. nunc.* de præſide *l. 2. D. de his, qui ſui, vel al. jur.* de prætore *l. 20. D. de manum. teſtam.* de procuratore *l.3. C. ſi ſerv. export.*

Partibus etiam fungi dicuntur, qui vicem repræſentant. Sic donationes inter virum & uxorem factas fideicommiſſi partibus fungi ait *l.2. C. ad leg. falc.*

Partes actoris, ſeu petitoris, heredum, defenſoris, poſſeſſoris in *l.74. D. de rei vind. l. 8. §. 3. D. ſi ſervit. vind. l. 2. §. 3. D. famil. erciſc. l.45. §. ult. D. de procur.* id eſt, onus. Actoris partes ſuſtinere, & rei partes ſuſtinere *l. 6. §. ult. de Carb. edict.* Petitoris partibus fungi *l.14. D. eod. tit.*

Partes metonymice dicuntur pro cauſſis in *partibus* juris comprehenſis *l.1. §. ult. D. de public. in rem act.* ut gloſſa quidem ibid. explicat. Cujacius autem ſpecies alienationis interpretatur.

PARS *eſt* pro *ſimilis quodammodo eſt.* Paull. *l.4. D. de uſufr.* Uſusfructus in multis caſibus pars dominii eſt. Virgil. *Æneid.* Pars mihi pacis erit, dextram tetigiſſe tyranni. Add. Viger. *idiotiſm. græc. ling.3. 7.* Noodt. *de uſufr. l.2. p.289. Hein.*

PARSIMONIA in *l. 39. D. de pecul.* pro frugalitate, & ſumtuum moderatione.

PARTIARIUS *colonus* dicitur, qui lucri & damni cum domino particeps eſt, fructuſque fundi cum eo quaſi ſocietatis cujuſdam jure partitur *l.25. §. 6. D. locat.* Quo loco partiario colono is, qui ad pecuniam numeratam conduxit, opponitur, quæ duo diverſa loquutionis genera Plin. *lib.9.* attigit his verbis: Medendi una ratio, ſi non numo, ſed partibus locem, ac deinde ex meis aliquos exactores operi, cuſtodes fructibus ponam.

Partiarius legatarius adpellabatur is, cui pars bonorum lega-

batur §. 5. *Inſt. de fideic. hered.* Ulpian. vero *tit.25. regul.* §.25. *Partiarium legatarium* interpretatur eum, cum quo partitus eſt heres. *Particulones* etiam auctore Nonio a veteribus coheredes inter ſe dicebantur, quod partes invicem ſibi facerent.

Partiaria pecora, ſeu, quæ in commune paſcenda dantur, ut loquitur *l.* 52. §. 2. *D pro ſoc. Si paſcenda pecora partiaria*, id eſt, ut fœtus eorum portionibus, quibus placuit, inter dominum & paſtorem dividantur, *Apoltinarem ſuſcepiſſe probabitur l.*8. *C.de pact.*

Particarii in *l.* 7. *de excuſ. mun.* erant venditores *particarum*, id eſt, pellium e Parthia allatarum, de quibus *l ult.* §.7. *D. de publican. & vectig.* forſan & coriorum parthicorum, murice tinctorum, de quibus plura Reineſ. *ad inſcr. Claſſ.* 10. *inſcr.* 8. & Voſſ. *ad Catull. p.* 190.

Particeps doli *l.* 1. §. *ult. D. ſimul. ventr. nom. in poſſeſ.* facinoris *l.* 2. *D. de Carbon. ed.ct.* fraudis *l.* 10. §. 2. *D. quæ in fraud. cred.* muneris *l.* 2. *C. de uſur. pupil.* in munere *l.* 7. *C. de excuſ. tut.* obligationis *l.* 16. *D. de acceptil.* officii *l* 11. §. *ult. D. de legation.* ſceleris *l.* 15. §. *D. de SC. Silan.*

Particeps abſolute pro ſocio & collega *l.* 10. *C. de profeſſ. & med.* quemadmodum etiam videtur ſumi in *l. un. C. ſi rect. provinc.* ubi ipſe Tribonianus *participes* interpretatur *Conſiliarios* ſeu adſeſſores adminiſtrantium, laudante Jac. Gothofredo *Comment. ad l. un. C. Th. eod. tit.* Add. *l.* 5. *C. Th. de iis, quæ admin.* ibi adminiſtrantium ſocii atque participes. Inde etiam *participatus* & *conſilium* junguntur in *l.* 3. *C. Th. de inceſt. nupt.* ut vocem *participatus* ſuſtulerit Tribonianus in *l.* 6. *C. Juſtin. cod. tit.*

Participare lucrum & damnum *l.* 53. *D. pro ſoc.* fraudem *l.* 4. *C. ſi vend. pign.* & fraudis conſilium *l.*2. *C. de crim. Stellion.* furtum *l.*1. *D. ſi famil. furt. fec.* conſilium ſuum *l.* 8. §. *ult. D. de legat.* obligationem *l.*4. *C. ad SC. Vellei.* Ampliſſimi ordinis collegium *l.* 74. *C. Th. de decurion.* pretium *l.* 7. *D. de lib. cauſ.*

Participari eodem ſenſu. Si pretium participatum eſt *l.*9. §. 4. *D. de minor. l.* 1. *C. quib. ad libert. procl.*

Participium habere in re aliqua *Nov.* 131. *c.* 11. & *auth. licet C. de Epiſc. & cler.* eſt negotium habere cum re aliqua, & tractare aliquid. Abſtinere omni participio alicujus rei *l. ult.* §. 3. *C. de Epiſc. aud.*

Particula idem quod *pars*, vel *minor pars*. Particula legis *l.* 24. *D. de legib.* Quos Epicurus atomos, particulas minimas Alphenus vocat in *l.* 76. *D. de judic.* his verbis : Propterea quod, ut philoſophi dicerent, ex quibus particulis minimis conſtaremus, hæ quotidie e noſtro corpore decederent.

Particulatim, id eſt, per partes *l.*41. §.1. *D. de uſur. junct. l.* 4. §. 6. *D. de ſtatu lib.* Quamvis fundus particulatim venierit, omnes partes ſervitus ſequitur *l.* 23. §. *ult. D. de ſerv. præd. ruſt.*

Partim ſoluta pecunia, id eſt, per partes *l. ult.* §. 2. *D. de cond. indeb.*

Partim alias eſt ex parte. Partim proprio, partim communi jure *l.* 9. *D. de juſtit. & jur.*

Partim ſemel tantum poſitum occurrit in *l.*2. §. 24. *D. de orig. jur.* ita populique conſenſu *partim* in carcere necati. Suſpicati quidem jam olim juriſconſulti alioquin præſtantiſſimi, Zaſius & Budæus, deeſſe quædam in illo loco, addideruntque, partim in exſilium

filium eſti. Sed ſuperfluam eſſe hanc adjectionem, docent exempla ſimilia etiam optimæ notæ ſcriptorum, laudata a Ruperto ad *Enchirid. Pompon. lib.* 2. *c.* 10. & Bynkersh. *in prætermiſſ. ad l.* 2. § 24. *D. de orig. jur.*

PARTIRI hereditatem *l.* 19. §. 1. *D. ad SC. Treb.* bona *l.* 4. *D. pro ſoc.* poſſeſſionem, fundum *l.* 3. & 30. *D. fam. erc.* pretium *l.* 7. §. 1. *D. de liber. cauſ.* adminiſtrationem tutelæ *l.* 5. *D. de magiſtr. conv.*

PARTITIO, ſpecies quædam legatorum eſt, quam ita deſcribit Ulpianus *tit.* 24. *regul.* §. 25. Univerſarum rerum quoque ſumma legari poteſt, ut puta, Mævius heres meus cum Titio hereditatem meam partito, dividito. Quo caſu dimidia pars bonorum legata videtur. Poteſt autem & alia pars, veluti tertia, vel quarta legari, quæ ſpecies *partitio* adpellatur. Ejuſdem ſpeciei meminit Imperator in §. 5. *Inſt. de fideic. hered.* *Hein.*

PARTITUDO pro partu. Petantur futuræ partitudinis teſtimonia *l.* 10. *C. Th. de bon. proſcr.* Plauto etiam uſurpata vox *Aulul. Act.* 1. *ſcen.* 1. *v.* 36. & *Act.* 2. *ſc.* 3. *v.* 9.

PARTUS etſi animalium quorumlibet dicatur, ut in *l.* 15. §. *ult. D. de her. pet. l.* 17. *D. de rei vind.* plerumque tamen mulierum partus, pecorum vero fœtus dicitur. Partu trino fœcunditati publicæ gratioſa mater *l.* 19. *v. quod ſupplicio C. Th. de bon. proſcr.* Partus non ſubjici publice intereſt *l.* 1. §. 13. *D. de inſpic. ventr.*

Partus etiam non modo in lucem editus, ſed & dum adhuc in utero eſt, adpellatur. *Partui* in hoc favetur, ut in lucem producatur, qui non tantum parentis, cujus eſſe dicitur, verum etiam reipublicæ naſcitur *l.* 1. §. 15. *D. de ventr. in poſſ. mitt.* Partus nondum editus homo non recte fuiſſe dicitur *l.* 9. §. 1. *D. ad Leg. Falcid.* Partus antequam edatur, mulieris portio eſt vel viſcerum *l.* 1. §. 1. *D. de inſpic. ventr.*

Partus gerendi tempus legitimum ex *l.* 3. §. *ult. D. de ſuis & legitim. her.* intelligitur, ubi Ulpianus ait: De eo qui centeſimo octogeſimo ſecundo die natus eſt, Hippocrates ſcripſit, & Divus Pius Pontificibus reſcripſit, juſto tempore videri natum, nec videri in ſervitutem conceptum, cum mater ipſius ante centeſimum octogeſimum ſecundum diem eſſet manumiſſa. Item ex *l.* 29. *D. de lib. & poſt.* ibi: Si quis mihi ex filio nepos, ſive quæ neptis poſt mortem meam in decem menſibus proximis, quibus filius meus moreretur, natus, nata erit. Gell. *lib.* 3. *c.* 16. Et multa opinio eſt, eaque jam pro vera accepta, poſtquam mulieris uterus concepit ſemen, gigni hominem ſeptimo rarenter, numquam octavo, ſæpe nono, ſæpenumero decimo menſe. Eum eſſe hominem gignendi finem, decem menſes, non inceptos, ſed exactos. Idque Plautum, veterem poetam, dicere videmus in Comœdia Ciſtellaria, his verbis: *Tum illa, quam compreſſerat decimo menſe exacto, hic peperit filium.* Varro in myſteriis, uti eſt apud Non. Marcellum: Naſcimur ſpiſſius, quam emorimur, vix duo homines decem menſibus edolatum unum reddunt puerum. Notum eſt illud Virgilii *in Bucol. ecl.* 4. *v.* 6. Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes. Plin. utique partus gerendi tempus uſque ad initium decimi, undecimique menſis *libro* 7. *c.* 3. definit. Vide & de hac re Cenſorin. *de die nat. c.* 7. Pluribus etiam

ex

ex recentioribus de juſto partus tempore egit Hadr. Turneb. *lib. 4. adverſ. c.21. p. 124.* At multo majore cum adparatu tum veterum ſententias, tum varias de juſti partus humani tempore leges expoſuit Carol. Hannib. Fabrotus ſingulari diſſertatione, quæ inter exercitat. XII. junctim editas prima eſt, recuſa in *Theſaur. jur. civ. Tom.3. p.1149. ſequ.*

Partus pro editione, ut loquitur Ulp. *tit. 6. regul.* §. 3. Uno partu duos, vel tres edere, Paull. *lib.4. ſent. tit.9.* Incipiente partu exiſtens conditio efficit, ut ex libera edatur, quod poſtea naſcitur *l. 15. D. de ſtat. hom.* Adeſſe partui *l. 1. §. 10. D. de inſpic. ventr.*

PARVITATE deformis indignus conſortio virorum fortium *l.12. C. Th. de vet.* Staturam enim in militibus maxime ſpectari variis Codicis, præſertim Th. locis docemur Jac. Gothofr. *ad l.3. de tir.*

PARVULI dicuntur intra annum vigeſimum quintum in *l.2. C. de fund. patr. & l. 1. C. de fugit. colon.* & ibi Cujac.

PARVUM tempus in *l.2. C. de ſec. nupt. l. 19. C. de legat.* eſt duorum menſium.

PASCERE eſt alere, & cibaria præſtare pecoribus, vel ſervis *l. 52. §. 3. D. de inſtruct. vel inſtr. leg. l.11. D. ad exhib. l. 21. §. ult. D. de donat. int. vir. & ux.*

PASCENDI pecoris ſervitus, ut *l. 4. D. de ſervit. præd. ruſt.* vel jus paſcendi, ut eſt in *l. 1. §. ult. D. eod. tit.* eſt jus pecora noſtra in alterius prædium mittendi, ut gramine & herbis nutriantur.

PASCERE avaritiam in *l.7. C Th. de curſ. publ.* pro indulgere avaritiæ.

PASCHA. Sacros *paſchæ* dies, qui ſepteno numero vel præcedunt vel ſequuntur *l.7. C. de fer.* Nec venerabilem Paſchæ diem exiſtiment excipiendum *l.10. C. eod.tit.*

Paſchales dies quindecim *l. 7. in fin. l. 8. C. de fer.* Paſchale tempus *l.6. C. eod. tit.*

PASCUUS, *a, um.* Paſcua ſylva eſt, quæ paſtui pecorum deſtinata eſt *leg. 30. §. ult. D. de verb. ſignif.* Paſcui ſaltus, Paſcua publica *Rubr. & l. 1. Cod. tit. de paſcuis publ.*

PASSAGINI in *c.15. decretal. de heret.* alias Paſſagieri (gallico idiomate) ſic adpellati, quod extorres eſſent, nec in certo loco ſedes haberent. Iidem ferme ſunt ac *Patarini*, de quibus vide ſub hac voce.

PASSIM eſt indifferenter, indiſtincte, promiſcue *l. 6. §. ult. D. de proconſ.* Paſſim hoc eſt ſine delectu *leg. 43. D. de rit. nupt.* Non paſſim, ſed cum cauſæ cognitione *leg. 7. §. 1. D. de ventr. in poſſeſ. mit.*

PASSUM vini adpellatione contineri, ait Ulp. *l.9. D. de tritic. vin. ol.* Paſſum, ait Non. genus liquoris, quod ex uva paſſa cogitur. Virg. *lib.2. Georg. v. 93.* Et paſſo pſithia utilior. Vide ſupra *defrutum.*

PASSUS, *us*, ut eſt in libro variorum auctorum de menſuris, dupliciter haberi videtur apud antiquos. Etenim paſſus dicitur, quod duobus greſſibus gradiendo conficitur. *Paſſus* etiam dicitur, quantum ambobus brachiis extenſis inter longiſſimos digitos eſt. Et alibi: *Palmus* autem quatuor digitos habet, *pes* ſexdecim, *paſſus* pedes quinque, pertica paſſus duos. Vicena millia paſſuum in ſingulos dies dinumerari Prætor jubet *l. 3. D. de verb. ſign.*

PASTINA inſtituere *leg. 7. §. ult. D. ſolut. matr.* Paſtinum utique quemadmodum Pallad. *lib. 2.*

a. tit. 10. ſcribit, ſit tribus generibus, aut terra in totum foſſa, aut ſulcis, aut ſcrobibus. Ibidemque, ubi tota terra debet effodi, aut ubi ſulcis, aut ſcrobibus paſtinandum ſit, dicet. *Paſtinum*, ait Columella *lib* 3. *de re ruſt. c.*18. vocant agricolæ ferramentum bifurcum, quo ſemina panguntur. Unde etiam repaſtinatæ dictæ fuere vineæ veteres, quæ reſodiebantur. Hæc enim propria adpellatio reſtibilis vineti erat. Nunc antiquitatis imprudens conſuetudo quidquid emoti ſoli vineis præparatur, repaſtinatum vocat. Feſtus: Repaſtinari ager is dicitur, ut Verrius exiſtimat, cujus natura mutatur fodiendo, quum aut Silveſter excodicatur, aut lapis mollitur frangendo, ut fiat paſcui vel pecoribus herba vel hominibus ſatione.

P A S T I N A R E eſt vineis ponendis locum præparare in *l.*15. §.1. *D. quod vi aut cl.* Paſtinandi autem agri Columella *lib.* 3. *de re ruſt. c.* 13. rationem tradit, ut primum ex omni ſive arbuſtino, ſive Silveſtri loco, quem vineis deſtinaverimus, omnis frutex, atque arbor eruatur, ſubmoveaturque, deinde locus alte infodiatur, tum vinea deponatur. Arbuſti paſtinationem inter utiles impenſas numerat Paull. *l.*79. *D. de verb. ſignif.*

P A S T I O idem quod *Paſtus.*

P A S T O R E S pecorum & anſerum Paul. *lib.* 3. *ſent. tit.* 6. §. 76. *l.* 66. *D. de leg.* 3. Paſtores oviliones *l.* 25. §. *ult. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Alii ſunt paſtores, qui latronibus junguntur in *l.* 11. *C. de accuſ.* iidem nempe, quibus filios nutriendos tradi vetat *l. un. C. Theod. ne paſtor. dent. filii nutr.* quibuſque equorum uſum debilitandis improbis ipſorum conatibus, & latrociniis, interdicunt Imperatores in *l.*2. & 5. *C. Theod. quib. equor. uſ.*

P A S T U S, *us.* De *paſtu* pecoris actio ex Lege XII Tab. *l.* 14. §. *ult. D. de praeſcr. verb.* Vetus Gloſſar. *De paſtu pecoris ο αλλοτριαν γην εις βοσκης θρεμματον.*

Paſtus primipili *l.* 8. *pr.* & *l.* 16. *pr. C. Theod. de cohortal. l.* 7. *C. Juſtin. eod. tit.* id eſt, omnes alimoniæ a primipilo ad alendos, & paſcendos milites ad limitem pervehendæ.

P A T A M E N, *inis*, vox parum latina, neque hac noſtra ætate uſitata pro patente aditu & egreſſu in *l.* 53. *C. Theod. de oper. publ.* ibi: *ad quas nullus a platea aditus atque egreſſus patamen*, uti habent verba legis ex emendatione Gothofredi, ſine qua ſenſus integer non erat.

P A T A R E N I, quorum mentio fit in *Auth. Gazaros princ. C. de heret. & Manich.* & *c.*15. *de cret. de heret.* Aliis Patarini, aliis patrini, iidem ferme, qui Cathari, pauperes de Lugduno, & paſſagini dicuntur *in d. c.* 15. alias Valdenſes, & Albigenſes.

P A T E R vox notæ ſignificationis, Græciſque uſitata. Nec digna eſt quæ heic compareat Iſidori de hujus verbi etymo ridenda hallucinatio *lib.* 9. *orig. c.* 7.

P A T R I S nomine & avus intelligitur. Juſta interpretatione recipiendum eſt, ut patris nomine avus quoque demonſtrari intelligatur *l.* 200. *D. de verb. ſignif.* Quod in his maxime verum eſt quæ benigne accipienda, & interpretatione adjuvanda ſunt. Sed nec interpretatione ſolum, verum uſu quoque patris nomen apud veteres Latinos avum & proavum denotaſſe ſupra vidimus in art. *Parens.* Igitur interpretatione aliquando ita late patet ea vox, aliquando minus: Utique enim

in

in lege Julia de maritandis ordinibus, & in lege Julia de adulteriis patris adpellatione avus non continetur, ceu patet ex *l.* 44. §. 1. *D. de rit. nupt.* & *l.* 20. *l.* 21. *D. ad Leg. jul. de adult.*

Pater eſt, quem nuptiæ demonſtrant *l.* 5. *D. de in jus voc.* Igitur cujus uxor poſt ſex menſes a conjunctione, vel decem menſibus a morte mariti proximis peperit, ei natam eſſe prolem tenendum eſt, quia id tempus eſt pariendi legitimum, ceu patet ex *l.* 3. §. *ult. D. de ſuis & legit.* & *l.* 29. *de lib. & poſt.*

Pater adoptivus, fiduciarius, naturalis. Vide ſub his vocibus. Aliæ qualitates ſunt juſtus, certus, incertus, de quibus vid. ſuis locis.

Patris nomine honoris cauſſa etiam rectores, & præſides civitatis, exemplo hebræorum, veniunt, ut *in l.* 1. *C. quibus muner. excuſ. Nov.*160. Sic & patres Synagogarum in *l.*4. *C. Theod. de judæis.*

Imperatores quoque interdum deceſſores ſuos *patres* adpellant, & ita Severus & Antoninus: Quum D. Claudius pater meus conſtituerit *l.* 1. *C. qui non poſſ. ad libert.* Vide ſupra voce *parens.*

Patera, *æ*, vas amplum & patens, potui inprimis inſerviens. Argento potorio legato, omnia quæ ad poculorum ſpeciem comparata ſunt, debebuntur, veluti *pateræ* Paull. *lib.*3. *ſent. tit.* 6. §. 90.

Paterfamilias adpellatur, qui in domo dominium habet, recteque hoc nomine adpellatur, quamvis filium non habeat. Non enim ſolum perſonam ejus, ſed & jus demonſtramus. Denique & pupillus paterfamilias adpellatur. Et quum paterfamilias moritur, quotquot capita libera ei ſubjecta fuere, ſingula familias incipiunt habere, eiſque pro parte præſunt *l.* 195. *D. de verb. ſignif.* Filii cujuſcumque ætatis ſint, morte patris ſui juris effecti, patres familias ſunt *l.* 5. *D. quand. dies legat.* Itaque patres familiarum definiuntur, qui ſunt ſuæ poteſtatis, ſive puberes, ſive impuberes *l.* 4. *D. de his, qui ſui vel alien. jur.* Et Paterfamilias fit ſervus manumiſſus *l.* 14. *D. qui teſt. fac.* Feſtus quoque in *familia* ducem & Principem generis patrem familias adpellatum ſcribit. Adde, quæ ex Tertullian. *de virgin. veland.* ſupra attulimus in voce *materfamilias.* In hoc autem verbo conſiderandum eſt, veteres ad detrahendam invidiam patris magis quam Domini nomen Principi familiæ indidiſſe. Quod & Tertullianus in *Apologet. c.* 34. *notat.* Gratius, ait, eſt nomen pietatis quam poteſtatis. Etiam familiæ magis patres, quam Domini vocantur. Et Senec. *Epiſt.* 47. Ne illud quidem videtis, quam omnem invidiam majores noſtri Dominis, omnem contumeliam ſervis detraxerunt, Dominum patremfamilias adpellantes, ſervos familiares. Quem totum Senecæ locum Macrobius ſupreſſo auctoris, unde hauſerat, nomine *lib.* 1. *Saturn. cap.* 11. tranſtulit. Vide & Martial. *lib.*1. *epigr.* 85. Lactant. *lib.*4. *divin. Inſt. c.*3. Patrem autem familias & familiæ Latinis dictum Priſcianus *lib.*6. *p.*679. *edit. Putſchii* exemplis probat. Paterfamiliæ eſt apud Ulpianum *tit.* 21. *regul.* Servius *in XI. Æneid. v.* 801. Sane paterfamilias, quando dicimus familias, indeclinabile eſt, ſi autem *paterfamiliæ* dicere voluerimus, jam non erit unum nomen, ſed loquutio, & familiæ erit dativus. Nam *pater mihi*

hi eſt, dicimus. Terent. Natura tu illi pater es, conſiliis ego.

Multi autem volunt in numero plurativo nomen utrumque declinari, ut dicamus, hi *patres familiæ*, horum patrum *familiarum*. Et ita patres familiarum legere eſt apud juris auctores *l.* 4. *D. de his, qui ſui vel alien. jur. l.* 2 *D. ad SC. Maced. l.* 3. §. 4. *D. de minor.* Varro *lib.* 7. *de ling. lat.* Item plures *patres familias*, ait, dicere non debuerunt, ſed ut Siſenna ſcribit *patres familiarum*.

Patrrniani a Paterno quodam exorti inferiores corporis partes a Diabolo factas opinantur *c.*39. §.57. *cauſ* 24 *quæſt.* 3. Vide infra art. *Patriſſani.*

Paternus, *a*, *um. Paterna* abſolute pro bonis paternis in *l.* 9 *D. de re mil. l.* 62. *D. de contr. empt.*

Paternus Taruntius. Vide voc *Taruntius.*

Παθος perturbatio *l.* 5. *D. de ædil. edict.*

Pati varias, pro verborum, quæ adjunguntur, varietate, ſignificationes habet; quarum has præcipuas ex Legibus noſtris adnotaſſe ſufficiet. Si male paſſus ſit adminiſtrari tutelam *l.* 60. §. 4. *D. de rit. nupt.* Si injuriam aut furtum paſſus ſit *l.* 16. *D. de offic. præſid.* Ubi furtum paſſus dicitur, cui res furto abeſt, ſubtractave eſt. Item fides bona non patitur *leg.* 56. *D. de reg. jur.* Quatenus peculium patitur §.4. *Inſt. quod cum ea, qui in al. pot.* id eſt, ſufficiens eſt. Si totus ager ſit hunc caſum paſſus *leg.* 12. *D. de uſufr. Pati* deportationem *l.* 13. *de donat. int. vir. & ux.* poenam *l.* 51. *D. de act. emt.* actiones, id eſt excipere *l.*18. §. *ult. D. de caſtr. pecul. l.* 4. *D. de pecul. l.* 4. *D. de contrar. tut.* æſtimationem, id eſt ſufferre *l.* 63. *D. de rei vind.* cautionem, id eſt præſtare, vel ea onerari *leg.* 3. §. 5. *D. ſi cui plus quam per Leg. Falcidiam* compenſationem *l.* 3. §. 1. *D. de negot. geſtione* controverſiam *l.* 11. *D. de Carbon. edict.* quod de eo dicitur, cui compenſatio jure objicitur, & controverſia movetur.

Pati condemnationem, id eſt, condemnari in *l.* 14. §. 4. *D. quod met. cauſ.* exceptionem, id eſt, exceptione ſummoveri *l.* 4. §. 28. *D. de dol. mal. & met. except.* evictionem *l.* 75. *D. de jur. dot.* Falcidiam, id eſt, deminutionem legati propter Falcidiæ rationem *l.* 1. §. *ult. D. ad leg. falcid.* interdictum *l.* 1. §. 19. *D. de vi & vi arm.* judicium, id eſt, ſuſcipere *l.* 8. *l.* 22. *leg.* 24. *D. de alien. judic. mut.* moram, cum alicui mora ſit *l.* 35. *D. de legat.* 3. quæſtionem, cum alicui controverſia ſit *l.* 14. §. 7. *D de religioſ. & ſumt. fun.* ſententiam, id eſt, ſententia judicis condemnari *rubr. D. & C. de ſentent. paſſ.* ſervitutem, id eſt, alieno dominio ſubjici *leg.* 9. *D. de fideic. liber.* ſtuprum, id eſt, ſtupro fœdari *leg.* 8. *D. quod met. cauſ.* Ita mulier adulterium paſſa dicitur, cum qua quis adulterium admiſit *l.* 14. *C. ad Leg. jul. de adult.* at, quæ vim patitur, non eſt in ea cauſa, ut adulterii, vel ſtupri damnetur *l.* 13. §.7. *D. eod. tit.* Dicitur autem vim paſſus, cui vis facta, illata, adhibita eſt *l.* 2. *D. de his, quæ vi met.* Præterea notandæ ſunt loquutiones: Cauſſam de totis bonis, quam heredes patiebantur *l.* 39. *D. de fam. erciſc.* Ne ex adnotatione Præſidis calumniam patiaris, id eſt, ne tibi calumnioſe quæſtio moveatur *leg.* 10. *C. de ſent. paſſ.* Collationis onus pati, id eſt, conferre cogi

gi *l.* 4. §. *ult. D. ad Leg. Rhod. de jact.*

Patiens freni *l.* 2. *D. de captiv.* aratri, dixit Ovid. *lib.* 4. *triſt. eleg.* 6. *v.* 1.

Patientiam præſtare *l.* 4. §. 1. *l.* 11. §. 2. *&* *leg.* 12. *D. de aqu. & aqu. pluv.* id eſt ſinere. Patientiam tollendo operi præſtantem in *l. ult. D. de interd.* id eſt ſinentem tolli opus. Maritus, qui uxorem in adulterio deprehendit, *patientiam* adumbrare prætextu incredibilitatis non poteſt *l.* 29. *D. ad Leg. jul. de adult.* id eſt tolerantiam.

Patria reſpectu cujuſque hominis trifariam intelligitur. Alia originis, quam *germanam* M. Tullius vocat, eſtque natale cujuſque ſolum, unde ortum ducit. Alia domicilii alia communis. In ſe autem patria nihil aliud eſt, quam ejuſdem Populi natio ſimul congregati, iiſdem legibus vivens & inſtitutis. Et ſic Patriæ functiones, honores, miniſterium, munia, ordo, ſtipendia *leg.* 79. 91. 106. 69. 93. 57. 79. *C. Th. de decur.*

Patria communis Roma adpellatur *l.* 6. §. 11. *D. de excuſ. l.* 19. *D. de interd. & rel.* Symmach. *Epiſt.* 5. 44. *&* 92. *& Epiſt.* 2. 2. Rutil. Numant. *itiner. v.* 63. Feciſti patriam diverſis gentibus unam. Plura ejus generis collegit, & ab Antonini Caracallæ demum temporibus potiſſimum frequentata docet Ez. Spanhem. *Orb. Rom. Exerc.* 2. *cap.* 7. *p.* 161. *ſequ.* Quum vero & jam ante ea tempora *communis patriæ* nomine veniat Roma apud Liv. *lib.* 23. *cap.* 5. Cicer. *Agrar.* 4. 83. Senec. *conſol. ad Helv. c.* 6. Ariſtid. *in Rom. p.* 375. recte dixeris, antea ita dictam tantum Romam *αυξησει* quadam oratoria, poſtea vere id nomen tuliſſe. Unde Modeſtinus *d. l.* 6. §. 11. *de excuſ.* eleganter, ait, *κοινης ουσης τε και νομιζομενης πατριδος της βασιλευουσης*, quoniam urbs regia & eſt, & habetur communis patria. Add. Cujac. *lib.* 24. *obſerv. c.* 33. *Hein.*

Patriarcha, id eſt, Princeps patrum, quod nomen non ſolum apud Chriſtianos & Hebræos, ſed & apud Gentiles obtinuit. In Chriſtiana Eccleſia primis temporibus dicebantur iidem, qui & Metropolitæ, & Archiepiſcopi, & primates. Poſtea autem ſupra Metropolitanos conſtituti ſunt Superiores Patriarchæ. Primitus datus eſt titulus tribus ſedibus Romanæ nempe, Alexandrinæ, & Antiochenæ; quæ præcipuæ erant imperii præfecturæ, ſeu diœceſes. Quibus dein acceſſerunt alii duo Epiſcopi, juxta politicæ dignitatis ordinem aſciti, Conſtantinopolitanus & Hieroſolymitanus. Tandem etiam minorum præfecturarum, quæ Græcis *επαρχιαι* dictæ, Epiſcopi eodem nomine inſigniti ſunt. Hinc *patriarchæ* dicti etiam Primates Gregor. VII. *lib.* 6. *ep.* 35. Acceperunt præterea in Occidente titulum Patriarchalem Epiſcopi Aquilejenſis, & Gradenſis, qui tamen poſtremus Patriarchatus anno 1458. in Venetum Epiſcopum a Nicolao V. translatus fuit, qui antea Epiſcopus Caſtellanus nuncupabatur. *Patriarchalia* reſponſa in Oriente olim magnæ auctoritatis, quæ poſt Rom. Epiſcoporum Epiſtolas inter Canones relatas cum auctoritate Canonica, ad hoc exemplum in Oriente coeperunt valere & colligi, ut ex Codice Eccleſiæ Orientalis conſtat, cui multa addita ſunt a Trullanis Patribus. *Patriarchiæ* ſeu *Patriarchales* quinque præcipuæ Romæ Baſilicæ adpellatæ, ut iis adjuncta palatia *Patriarchica*, ſc. Lateranenſis, S. Petri in Vaticano,

S.

S. Pauli extra muros S. Mariæ majoris, & S. Laurentis extra muros.

PATRITIANI a quodam Patritio nuncupati ſunt, qui ſubſtantiam humanæ carnis a diabolo conditam dicunt *cap.* 39. §. 47. *cauſ.* 24. *quæſt.*3. Vide ſupra *paterniani*.

PATRICIATUS dignitatem dixit Caſſiodor. *lib.* 8. *Epiſt.* 9. Patriciatus præſentalis apud eumdem *lib.* 10. *Epiſt.* 9. Paull. Diacon. *lib.* 14. *adpend. Eutrop.* de Aetio: Nec multo poſt etiam patritiatus dignitatem conſequutus eſt. Caſſiod. *in formula patriciatus lib. 6. Var. epiſt.* 2. Patriciatus culmen aſcendere, quod quidam juridicorum a *patribus* dictum eſſe voluerunt. Et mox: Leges tantam illis reverentiam detulerunt, ut in ſacris poſitus, quum hoc fuerit honore præcinctus, paternæ poteſtatis nexibus exuatur. Quod conſtat ratione probabili conſtitutum, ut qui ampliſſimum genium pretioſæ libertatis acceperat, viliſſimam conditionem cum ſubditis non haberet. Quæ Caſſiodori verba pertinent ad §.4. *Inſt. quib. mod. jus patr. pot.* & ſignificant patriciatum perpetuum honorem fuiſſe, & cingulo ornatum, cum juriſdictionem tamen exerceret nullam. Quod a Zenone Imperatore ſignificari arbitratur Hottomannus in *l.* 3. *C. de conſulib.* ubi patriciatum honorarium Conſulatum adpellat, tum & a Caſſiodoro hunc Epiſcopis honorem tribui ſolitum ſignificari, illis ſcilicet, qui Conſtantinopolitani Eccleſiæ præfecti, patriarchæ dicebantur. Cujus ſententiam hanc eſſe aſſerit, ut quando in populi Romani religione patricii ſoli ſacrorum procurationem Romuli inſtituto gerebant, & rex quidam ſacrorum eſſet, non incommodum videatur, ſi in religione chriſtiana, qui ſacris præeſt, idem etiam magiſtratus ſummi ornamentis, atque inſignibus decoretur. Obſervat etiam hoc ex eodem auctore, patriciatum non magiſtratus, ſed ordinis nomen fuiſſe, neque enim unus erat patricius, ſed complures, quaſi Senatus principes, qui certis antea magiſtratibus perfuncti erant, denique quales Romæ florente republica, Conſulares, Prætorii & Ædilitii fuerunt, quibus in Senatu curuli ſella uti, primiſque ſententias dicere jus erat. Quare quod in *l.* 3. *C. de conſulib.* legimus, patriciatus honorem ceteris omnibus anteponi, non ita accipi vult, quaſi ſummus eſſet aliquis magiſtratus, primum, quia magiſtratus, ut diximus non erat, deinde quia Caſſiodorus in formula patriciatus ſcribit, Conſulatum patriciatu ſuperiorem fuiſſe. Præfectorios, inquit, & aliarum dignitatum viros præcedit, uni tantum cedens fulgori, quem interdum etiam a nobis conſtat aſſumi, hoc eſt, ut ipſe interpreratur, Conſulatui. Præterea præfectum urbi ſummum omnium magiſtratum geſſiſſe conſtat ex *l.* 1. & *l.* 3. *C. de offic. præf. urb.* Et quod Caſſiodorus de præfectoriis ſcribit, conſtat de iis, qui jam præfectura functi ſunt, intelligendum eſſe. Nomen autem a Romanorum patriciorum ſplendore ductum eſſe, res indicat.

PATRICIUS enim olim dicebatur, qui ex Senatoribus, qui patres vocabantur, nati erant. Vellei. Paterc. *lib.* 1. *c.* 8 Romulus, ait, centum homines electos, adpellatoſque patres, inſtar habuit conſilii publici. Hanc originem nomen *patriciorum* habet. Liv. *lib.* 1. *c.* 8. Centum creat ſenatores. Patres certe ab honore, patriciique progenies eorum

ad-

appellati. Adde Plutarch. *in Quaeſtion. Rom. Tom.*2. *p.* 278. Sunt qui patricios adpellatos dicunt, quod patres ciere poſſent, a quo non abhorret Cincius apud Feſtum, cujus verba hæc ſunt: Patricios, ait in libro de Comitiis, eos adpellari ſolitos, qui nunc ingenui dicuntur. Sed verius eſt, juxta Voſſium *etymolog.* duas poſteriores ſyllabas in voce *patricius* eſſe tantum *patris* vocis productiones, quemadmodum ab *ædilis* fit *ædilicius*, a *novus novicius &c.* Patricii autem non iidem ſunt qui nobiles, ut vulgo creditur. Nobiles enim ſpeciatim ſumto nomine omnes ſunt ex plebeiis, ut ſupra in voce *nobiles* oſtendimus. Nam Populus Romanus ita diſtinguebatur, ut alii *patricii* eſſent, alii plebeii. Patricii, qui eorum Senatorum progenies erat, quos Romulus crearat. Hac tamen ætate, inquit Livius, antiquiſſimæ cujuſque ſenatoriæ familiæ liberi patricii adpellantur, tales erant Clodius, Piſo, Catilina. Plebeii vero, qui ex Populo a Romuleis Senatoribus reliquo dimanarant, ut C. Antonius, C. Caſſius, M. Cicero, T. Pompon. Atticus. Horum plebeiorum *nobiles* alii vero *novi homines* dicebantur. *Nobiles* quorum parentes curuli aliquo magiſtratu erant functi. *Novi*, qui primi ex ſua ſtirpe, magiſtratum curulem erant adepti. Quod Aſconii auctoritate verum eſſe docemur, cujus verba ſupra in art. *nobiles* attulimus.

Patricii longe aliter in principum conſtitutionibus accipiendi ſunt. In his enim Patricii, Imperatorum Conſiliarii, quaſi eorum *patres*, vocantur. Sic enim a Juſtiniano in *l. ult. C. de conſ. & §.4. Inſt. quib. mod. jus patr. pot.* & a Nicephoro *lib.* 13. *hiſt. Eccleſ. c.*1. & 4. vocantur, ut & a Claudiano *lib* 2. *in Eutrop. v.* 68. cujus verba de Eutropio patriciatus honore decorato, hæc ſunt: Præſidium Legum, genitorque vocatur Principis, & famulum dignatur regia patrem. Idem *Claudian. in prol. dicti libri v.* 49. Ereptas quid plangis opes, quas natus habebit -- Non aliter poteras Principis eſſe pater. Itaque Patricius πατηρ βασιλεως a Luitprando *lib.* 3. *de reb. per Europ. geſt. c.*8. vocatur. Vide & Zoſim. *lib.*2. *c.*40. & Juſtiniani *Nov.* 81. *præf.* Sic in *l.* 3. *C. ubi ſenat. & l.* 64. *in fin. & l. ult. C. de decurion.* & in Epiſtolis Juſtinianeis *patriciorum nomen*, *patriciatuſque dignitatem* accipe.

PATRIMONIALES fundi ſunt ad patrimonium Principis pertinentes fundi, qui vel conductionis titulo, vel perpetuo jure tenebantur, ut oſtendit *l.* 20. *C. Theod. de extr. mun.* Sic *in rubr. C. de fund. patr. & rubr. C. de collat. fund. patrim.* & *l.* 13. *C. de præd. min.* & *l.* 1. 2. 9. 17. *C. Th. de extraord. mun. patrimoniales* accipe, cujus fundos qui colunt, patrimoniales coloni vocantur *l.* 7. *C. ubi cauſ. fiſc. rubr. C. de fugit. colon. patrim.* Vetus Gloſſarium: Patrimonialia ἰδιοκτητα τȣ βασιλεως. Ita *patrimonialem* poſſeſſorem accipe in *l.* 4. *C. Th. de ann. & trib.*

PATRIMONIUM proprie eſt, quod nobis a parentibus relictum eſt, & a majoribus obvenit. Cic. *lib.* 2. *epiſt.* 16. Filio meo, ſi ulla erit reſpublica, ſatis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei. Idem *pro domo c.*58. Liberis autem noſtris amplum patrimonium paterni nominis, ac noſtræ memoriæ relinquemus. Idem *lib.* 1. *de orat. c.*5. Propugnator patrimonii defenſor juris paterni. Et ita patrimonium accipe in *l.* 61. *D. de condict. indeb. & l.* 38. *D. famil. erciſc.*

At-

Atque ut a *patris*, ita a *matris* quoque nomine hereditaria bona matrimonii adpellatione cenſentur Valer. Max. *lib* 7. *c*.8. *Filius Afraniæ ex ſuo admodum amplo matrimonio* (itaque quippe melioris notæ manuſcripti Codices habent) *viginti millia numum legavit*. M. Seneca *Declam. lib* 2. *Controv*.1. Quid porro iſta matrimonia, in quæ male ſervi ruitis? gaudia dominorum, an onera ſunt. Sueton. *in Aug. c*.40. Quum plerique equitum, attrito bellis civilibus *matrimonio* ſpectare ludos & quatuordecim non auderent. L. Senec. *lib*. 1. *de benef. c*. 3. Matris quoque nomen ad rem indicat pertinere. Eurynomen enim dictam, quia late patentis matrimonii ſit, (ſic optimi Codices) beneficia dividere, tamquam matri poſt filias ſoleat nomen imponi, aut poetæ vere nomina reddant. Vid. ſupra art. *matrimonium*. Dicitur tamen aliquando *patrimonium maternum*, ut in *l*. 1. *pr. C. Theod. de matern. bon.*

Patrimonium porro generaliter pro quibuſcumque bonis accipitur, & ideo *in patrimonio eſſe*, & *in bonis eſſe* idem valent. Omnium rerum, quas in cujuſque patrimonio eſſe conſtaret *l*. 1. *D. de uſufr. ear. rer.* id eſt, omnium rerum, quæ in bonis ſunt, ut *l*.1. *D. de uſu & uſufr. leg.* Apes in patrimonio noſtro computantur *l*.8. §. *ult. D. fam. erciſc.* Peculium & ex eo conſiſtit, quod velut proprium *patrimonium* ſervum ſuum habere quis voluerit *l*. 39. *D. de pecul.* Res, quam in patrimonium ſuum convertit *l*. 25. *D. de hered. pet.* id eſt, quam ex pretio rei diſtractæ comparavit. Quæ ſunt in fiſci patrimonio *l*.2. §.4. *D. ne quid in loc. publ.* Ea prædia Cæſaris, quæ in formam *patrimonii* redacta ſub Procuratore *patrimonii* ſunt *l*. 41. §. *ult. D. de legat*. 1. *Patrimonii* munera *l*. 2. *D. de mun. & honor.* quæ nempe ſumtibus patrimonii, & damnis adminiſtrantis expediuntur, ut in *l. ult*. §. 18. *D. eod. tit.* Utroque *patrimonio* erogata, id eſt, ex re nepotis, & aviæ *l*. 34. *D. de negot. geſt.* Et ita *patrimonium* accipe in *pr. Inſt. de diviſ. rer. l*. 1. *D. eod. tit. l*. 3. §. 2. *D. de bon. poſſeſſ. l*. 5. *D. de verb. ſignif. l*.35. *D. de verb. oblig. l*. 14. §.2. *D. de ſerv. corrupt.* §.8. *Inſt. de action. l*.8. §. 4. *D. de inoff. teſt. l*. 32. *l*. 47. §. *ult. D. de pecul. l*.3. §.5. *D. de minor. l*.16. *D. de religioſ. & ſumt. fun. l* 9. *D. rem pup. ſalv. l*. 72. 77. §. 20. *D. de legat*. 2. *l*. 25. §. 16. *D. de hered. pet. l*. 101. *D. de legat*. 3. *l*. 22. *D. de uſu & uſufr. legat. l*. 3. §. 11. *D. de mun. & honor. l*. 3. *D. de ann. legat. l*. 112. §. *ult. D. de verb. oblig. l*.4. § 1. *l*. 5. *D. de mun. & honor. l*.35. *D. de negot. geſt. l*. 8. *C. de decur. l*. 6. *C. ad SC. Vellei l. ult. C. de alim. pup. præſt.*

PATRIA poteſtas. Jus poteſtatis, quod cives Romani habent in liberos, quos ex juſtis nuptiis procreaverunt §.2. *Inſt. de patr. poteſt.* Ea in pietate debet, non in atrocitate conſiſtere *l*. 5. *D. ad Leg. Pomp. de parric.* Eadem dicitur etiam *patrium* jus in *l*.132. *pr. D. de verb. oblig. & l. un. C. de emendand. propinq.* Cic. *Philipp*.2. *c*. 18. Eumque non modo tua familiaritate, ſed etiam congreſſione *patrio* jure & poteſtate prohiberet.

PATROCINARI. Indignus eſt, cui hæc exceptio patrocinetur, id eſt proſit *l*. 2. §. 8. *D. ſi quis caut.* & ita *patrocinari* accipitur in *l*.24. §.9. *D. de fideic. libert. l*.24. *C. Th. de jud.* Dum mulier ſubſtituto patrocinatur *l*. 12. *D. de mort. cauſſ. don.*

Patrocinium pro advocatione. Si ita ſunt litteris eruditi, ut patrocinia deſiderantibus præſtare poſſint *l.* 2. *C. de poſtul.* Add. *l.6.* § 1. *C. eod. tit. l.* 21. *C. Th. luſtral. conlat.*

Patrona. Diverſa erant ex lege Papia *Patroni Patronæve* circa bonorum poſſeſſionem jura, quum paria utriuſque ex Lege XII. Tabularum eſſent. *Patronæ* ex bonis libertorum illud jus tantum habent, quod lex XII. Tab. introduxit. Sed poſtea lex Papia patronæ ingenuæ, duobus liberis honoratæ, libertinæ tribus, id juris dedit, quod patronus habet ex edicto Ulpian. *Tit.* 29. §. 6. Add. Hein. *Commentar. ad Leg. jul. & Pap. Popp. lib.* 2. *c.* 22. §.7. Hein.

Patronatus curiarum. Vid. ſub art. *patronatus.*

Patronus. *Patronos* primum dixerunt Romani, auctore Zonara *in Romulo Annal. Tom.*2. *p.*6. & Heſychio in *voc.* Πατρονος, τυς ηγεμονικυς, και βοηθικυς, qui & Προςαται a Græcis nominantur. Sic in Legibus XII Tabularum, adnotante Servio ad Virgil. *Æneid. VI. v.*96. ad verba *Et fraus innexa clienti. Patronus*, ait, ſi clienti fraudem fecerit, ſacer eſto. Hi autem cum clientibus ſæpe in jure juvarent, cauſſas pro iis agerent, hinc

Patronus cauſarum, ſive Advocatus dicitur, *qui pro altero præſenti defenſionem in judicio præſtat, cauſam legitimæ deducendo ſecundum jura.* Differt a Procuratore 1. quod Advocati munus eſt publicum, multis privilegiis gaudens *l.* 4. *c. de Adv. diverſ. jud.* virum juris peritum exigens *l.* 2. *Cod. hoc tit.* at Procuratoris munus magis privatum eſt, & oneroſum *l.* 23. *C. de Decurion.*2. Advocatus pro præſenti poſtulat, Procurator nomine abſentis agit, & fit dominus litis *c.* 1. *de Procurator. in* 6. 3. Procurator cauſam male agens actione mandati tenetur *l.* 10. *c. de Procur.* Advocatus vero de prævaricatione tenetur *l.* 1. *c. de Advoc. div. jud.* Advocati alii publici ſunt *c. de Advocat. fiſci.* aut jurati, vel ordinarii *l.* 1. §.4. *D. hoc tit.* Advocare poſſunt, qui jure non prohibentur *l.*43. *D. de Proc.*

Jure civili prohibentur pro ſe, & aliis advocare heretici non tolerati *l. fin. c. hoc tit.* Minores 27 annis *l.* 1. §. 3. *D. hoc tit.* ſurdi, ſervi, mulieres *l.* 1. 32. *D. de leg. jur. l.*1. §. 5. *D. hoc tit.* cœci, & imperiti *l.* 1. §.6. *D. hoc tit. l.*4. *c. h.* qui licentiati, aut Doctores non ſint, maxime in Italia, Germania, Gallia. Alii ut fiſcus *l.* 3. *c. ne fiſc. vel Reip. Procur.* Vaſſallus adverſus directum Dominum 2. *feud.* 33. potentiores *tot. tit. ne liceat potentior.* Jure Canonico advocare prohibentur excomunicati *c.*8. *de ſent. excom. in* 6. Regulares, niſi in cauſa cœnobii ſui *c.*2. *hoc tit.* Sacerdotes *c.*1. *& fin.* niſi certis caſibus a jure ſtatutis *c.* 9. *de cleric. vel Monach.* qui ſine juſta cauſa pauperi patrocinium recuſavit *l* 1. *c. hoc tit.* & qui fraude, & malis artibus utuntur *l.*3. *C. hoc tit.*

Advocati de quota litis paciſci nequeunt ante finitam litem *l.* 5. *C. hoc tit.* Modeſtiam, fidelitatem, & veritatem ſervare tenentur *l.* 38. §. 8. *D. de pœn.* alienas lites emere, aut redimere non poſſunt *l.* 22. *& ſeq. C. mandat.* At liquidæ actiones Advocatis vendi poſſunt *l.*23. *D. de hered. & action. vend. l.*3.9.*C. eod.* Cauſas juſtas ſuſcipere debent juxta legis naturalis præceptum *Segovia cap.* 26. *n.* 90. in dubiis opinionibus piæ cauſæ favere debent *l. Adv. DD. & Gloſ. C. de Advo-*

vocat. diverſ. jud. Advocati munus egregium eſt *Caſſiod. l.2. Var. epiſt.* 12. Omnibus dignis honoribus Imperatores Theodoſius, & Valentinian. eos eſſe judicant. *Novell. de poſtul.* Ulpianus Juriſconſultos appellat juris Sacerdotes *de juſt. & jure.* S. Cirillus inter Deos indigitatos commemorat *lib.* 2. *Claphir. ſ.* 1. Salvator noſter Advocatus appellatur *Joan.* 2. S. Bernardus Moyſem fidelem advocatum nominat *Epiſt. ad Suger.* Romani Carolum Imperatorem Advocatum contra Reges Longobardos inſtituerunt. *Ongoliſm. in vita Caroli M.* Advocati fuere pauperum *Chron. MS. Galliæ, & Italiæ.* Inter Divos 59. ex Advocatis numerantur *elog. juriſperit. in Dodic.* Legata Advocato Bibliotheca omnis generis libri legati intelliguntur ob ſummam ſcientiam, qua ornati eſſe debent. *Cabrera in perfecto Advocato.* Quanti apud Romanos fuerint. *Hiſt. Rom. fol.* 269. Eorum elogia *in Dodic. per tot.* Dn. Giron.

Patronus vel advocatus fiſci, quem Philoſtratus in Cyrino *lib.2. de vit. Sophiſt. n.*29. την τυ ταμειυ γλωτταν, linguam fiſci, Baſilius *in Epiſt.* συνηγορον τυ ταμειυ, *advocatum* fiſci vocant, qui interveniat pro fiſco in aula apud Comitem theſaurorum, vel ſacrarum largitionum in Provinciis apud Procuratorem Cæſaris, in urbe apud præfectum ærarii. Hunc primus inſtituit Hadrianus, ut refert Dio Caſſ. *lib.* 53. & Spartian. *in Hadr. c.* 20.

Sunt & *patroni* corporum *l.2. & l.* 22. *C. Th. de piſtor. & l.* 9. *C. Theod. de ſocar. & pecuar. Novell. Valentin. de Sicar.* quod nomen frequenter in lapidibus occurrit *patroni*, *clientis*. Etiam memoratur curiarum *patronatus* in *l.* 46. *C. Th. de curſ. publ.* Urbis Vulſinienſium Principales, qui tamen *Patronorum* adepti fuerint dignitatem *l.* 61. *C. Theod. de decur.* Nempe tum principales, tum alii, qui maxime grati Curiæ, meritis in rempublicam, veluti annonæ curatione acceſſiſſent *pro prærogativa laborum, atque officiorum*, ut hæc lex diſerte ait, hac patronorum dignitate honorari ſo-, elbantcujusmagna prærogativa fuit, ſin quid m etiam, ut ex alio ordine, alii quoque ad honorarium hunc curiarum *patronatum* adſpirarent, quod docet *d. l.*46. *C. Theod. de curſ. publ.* Jac. Gothofr. in *Comment. ad d. l.* 61. *C. Th. de dec.*

Patroni in *l.* 1. *C. Theod. de ſalgam. hoſpit. non præb.* Dominos prædiorum interpretatur Jac. Gothofr.

Patruelis. *Amitini*, ut Non. Marcell. ait, ſunt fratrum maris & feminæ filii. *Patrueles* marium fratrum filii. Conſobrini ex duabus editi ſororibus, quaſi conſororini. Vetus Gloſſarium: *Patrueles* ſunt filii fratrum germanorum. Vet. Gloſſar. græcum: *Patrueles fratres* ἐκ πατρῴων δυω ἀδελφῶν προελθοντες παιδες. *Patrueles ſorores* ἐξαδελφαι ἐκ πατρων. *Patrueles fratres* ex duobus patribus, qui fratres invicem ſunt, nati filii. *Patrueles ſorores* conſobrinæ ex patribus. Gaius *in Collat. Leg. Moſ. & Rom.* Fratres *patrueles*, id eſt, qui ex duobus fratribus generati ſunt, quos plerique etiam conſobrinos vocant. Sciendum eſt autem, patrueles adpellari tum fratres quam ſorores. *Fratres patrueles*, *ſorores patrueles*, id eſt, qui quæve ex duabus ſororibus naſcuntur, quaſi conſororini *l.* 1. *§. ult. D. de grad. & adfin.* Quarto gradu ſunt & illi, qui vocantur *fratres patrueles*, item *ſorores patrueles*, amitini, amitinæ, conſobrini, conſobrinæ. Hi autem ſunt, qui

qui ex fratribus vel ſororibus naſcuntur. Quod quidam ita diſtinxerunt, ut eos quidem, qui ex fratribus nati ſunt *fratres patrueles*, item eas, quæ ex ſororibus natæ ſunt, *ſorores patrueles*, ex fratre autem & ſorore, amitinos, amitinas, eos vero & eas, qui quæve ex ſororibus nati natæve ſunt, conſobrinos conſobrinas, quaſi conſororinos *l. ult.* §.4. *D. eod. tit.* Quarto gradu ex obliquo *frater patruelis*, *ſoror patruelis*, id eſt, patrui filius filia. Conſobrinus conſobrina, id eſt, avunculi & materteræ filius filia. Amitinus, amitina, id eſt, amitæ filius filia. Itemque conſobrini, qui ex duabus ſororibus naſcuntur. Paul. *lib.* 5. *Sent. tit.* 11. Eos, qui ex duobus fratribus progenerantur, proprie *fratres patrueles* vocari: Si autem ex duobus fratribus filiæ naſcantur, *ſorores patrueles* adpellari §.4. *Inſt. de grad. cognat.* Et ita intellige *fratres patrueles* in *l.* 26. *D. de SC. Silan.* & apud Cic. *lib.* 1. *de finib. c.* 5. Vellei. *Paterc. lib.* 2. *c.* 9. Nam cenſura Metellorum *patruelium* non germanorum fratrum fuit. Suet. *in Jul. c.* 29. C. Marcello, qui fratri Patrueli ſuo Marco in conſulatu ſucceſſerat. D. Ambroſ. *lib.* 8. *epiſt.* 66. Quum lex divina etiam *patrueles fratres* prohibeat convenire in conjugalem copulam, qui ſibi quarto ſociantur gradu.

P a t r u u s eſt patris frater *l.* 2. *D. de ſuis & legit. her. l. ult.* §. 3. *D. de grad. & adfin. l.* 5. *D. und. legit.* Paull. *lib.* 4. *Sent. tit.* 11. § 4. *Inſt. de grad. cognat.* Vetus Gloſſar. Græcum: *Patruus* ο προς πατρος θειος, ηδε ελληνιστι, πατρωος.

Patruus magnus, avi paterni frater *l.* 1. §. 7. *l. ult.* §.15. *v. patruus D. de grad. & adfin.* Paul. *lib* 4. *Sent. tit.* 11. §. 4. *Inſt. de grad. cognat.* Et ita in *l.* 1. *C. de ſucceſſ. edict.* & apud Spart. *in Hadr.* patruum magnum accipe. Proavi noſtri frater idem patris vel matris *patruus magnus*, nobis *Patruus major* eſt *l. ult.* §.15. *D. de grad. & adfin. l.* 38. §.4. *D. de legat.* 3. *l.* 1. §. *ult. D. de conjung. cum emanc.* Qui & *propatruus* a Caio in *l.* 1. §. *ult. D. de grad. & adfin.* & a Paullo *lib.* 4. *Sent. tit.* 11. ut & a Juſtiniano §.5. *Inſt. de grad cognat.* vocatur. Feſtus *Major patruus*, *avi & aviæ patruus.*

Patruus maximus eſt abavi frater *l ult.* §. 15. *D. de grad. & adfin.* qui & *abpatruus* dicitur in *l.* 3. *D. eod tit.* & a Paullo *ibid.* & a Juſtiniano §. 6. *Inſt. de grad. cognat.* Superiora autem omnia illa nomina valde corrupta ſunt apud Iſidorum *lib.* 9 *orig. c.* 7. ea autem, uti ſubiere, reſtituenda ſunt. *Patrui mei pater mihi patruus magnus eſt, ego illi, filii fratris filius aut filia. Patrui* hic ei avus mihi *Propatruus* eſt, ego illi, filii aut filiæ nepos aut neptis. *Patrui* mei proavus mihi ab patruus eſt, ego illi nepotis filius aut filia.

P a v i m e n t a & tectoria facere *l* 7. § 3. *D. de uſufr.*

P a u l l a t i m, id eſt, per partes. Poſſeſſionem, quam *paullatim* locaverat *l.* 41. *D. de jur. fiſc. Paullatim* venditore de eo, quod petierat, detrahente *l.* 8. *C. de contrah. emt.*

Paullatim alias eſt tractu & ſucceſſu temporis §. 3. *Inſt. de teſtam. l.* 11. & 13. *D. de leg.* 3.

P a u l l i a n a ea actio adpellatur, per quam, quæ in fraudem creditorum alienata ſunt, revocantur *l.* 38. §. 4. *D. de uſur.* Theophilus etiam in §. 6. *Inſt. de action.* ait, creditoribus bona debitoris ex ſententia præſidis poſſidentibus ad ea, quæ in fraudem & circumſcriptionem eorum alie-

nata ſunt, revocanda, in rem actionem dari, quæ *Paulliana* adpellatur.

P a u l l i a n i a Paullo Samoſateno exorti ſunt, qui dixit, non ſemper fuiſſe Chriſtum, ſed a Maria ſumſiſſe initium *c.* 39. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3.

P a u l l u s *Julius*, vid. art. *Julius.*

Paullus Virginius Juriſconſultus. Ejus fit mentio in *l.* 2. §.40. *D. de orig. jur.*

P a u p e r i o r fieri dicitur, qui deminuit quid de facultatibus ſuis, ut loquitur *l.* 5. §. 16. *D. de don. int. vir. & ux.* Proinde *pauperiorem* fieri, & *locupletiorem* adverſantur.

P a u p e r i e s verbum eſt XII Tabularum *damnum ſine injuria facientis datum* ſignificans, ſecundum Ulpiani interpretationem in *l.* 1. §.3. *D. ſi quadr. paup. fec.* quam & Juſtinianus tranſcripſit in *pr. Inſt. eod tit* Feſtus *lib.* 14. *Pauperiem* damnum eſſe, definit, quod quadrupes fecit. Itaque Caper in *lib. de orthographia p.*2243. *ed. Putſchii*: Paupertatem a *pauperie* eo ſeparat, quod paupertas ipſa ſit conditio, *pauperies* vero damnum. Vetus Gloſſar. Græcum: *η δίχα κακυργιας γινομενη ζημια επι των αλογων, οιον ιππυ, και των ομοιων.* Pauperiem autem ſine injuria eſſe dicitur, quod beſtiæ omni ratione deſtituantur, ſicque involuntarie agunt, injuriamque inferre omnino non poſſunt. Quod porro a quadrupede damnum datum dicitur: Has non ex pedum numero Romani æſtimabant, ſed ex eo, quod gregatim paſcerentur §. 1. *Inſt. ad Leg. Aquil.* atque ita beſtiæ vox plerumque his jungitur: Curatius loqui volentes jumenta quadrupedum nomine venire credunt. Vid. Bynkersh. *de reb. manc. & nec mancip. VI. p.* 119. *ſeq.* Plane pauperiem tum demum factam ajebant Juriſconſulti, ſi quadrupes non provocata, ſed proprio motu, tamen contra naturam damnum dederit *pr. Inſt. l.* 1. §. 4 *D. ſi quadrup. paup.* Si enim ab aliquo eſſet provocata, non pauperiei actio noxalis locum habebat, ſed in ſolidum adverſus provocantem agi poterat ex lege Aquillia *l.* 1. §. 4. *D. ſi quadrup. paup.* Si ſecundum naturam generis ſui feralem beſtia nocuiſſet, dabatur quidem utilis actio de pauperie, quæ & locum habet, quando animal non quadrupes damnum dedit *l.* 4. *D. ſi quadrup. paup.* Si ſecundum naturam nec feralem animal damnum dedit, veluti gramina depaſcendo, competebat actio in factum *de paſtu pecorum l.* 14 §. *ult. D. de præſcr. verb.* quæ & ipſa, ut de pauperie actio, noxalis fuiſſe videtur Paull. *lib.* 1. *Sent. tit.* 15. §.1. Sin dominus immiſerat beſtiam, actioni ex lege Aquillia locus erat *l. ult. C. ad Leg. Aquil.* Denique qui verrem, aprum, canem juxta viam, ubi iter fit, habet, is ei, qui damnum æſtimabile inde ſenſit, in duplum, vel, ſi liber homo occiſus, in ducentos ſolidos, ſin eidem nocitum, in id, quod arbitratur judex, tenetur ex edicto Ædilitio § 1. *Inſt. ſi quadr. paup. l.*42. *D. de ædil. edict.*

P a u p e r t a s. Nonnulli propter paupertatem accuſare prohibentur, ut ſunt, qui minus, quam quinquaginta aureos habent *l.* 10. *D. de accuſ.* Unde adparet, *pauperes*, quod ad accuſationem perferendam attinet, haberi eos, qui minus quam quinquaginta aureos in bonis habent. Cui conveniens eſt, quod Conſtantin. Harmenop. *lib.* 1. *Epiſt. tit.* 6. ſcribit: *Paupertas* dat excuſationem, ſi quis imparem ſe oneri injuncto poſſit probare *l.*7. *D. de excuſat.*

Paupertas pro patrimonio, vel hereditate in *l.* 78. § 12. *D. ad SC. Trebell.* ubi tamen Haloander legit *hereditatis*. At retineri poteſt vocabulum *paupertas.* Teſtatores enim, aliique poſſeſſores extenuandi cauſſa patrimonium vocabant variis nominibus, veluti peculium *υποκοριςικως*, id eſt, deminutive, ut ait Ulpianus *l.* 16. *pr. D. ad SC. Trebell.* item *frivola* pro ſuppellectile *l.* 11. §.5. *D. de pign. act.* Vid. Bynkersh. *lib.*6. *obſ. c.* 25. Hein.

P a x : hanc vocem a *paciſci* derivat Ulpian. *l.*1. *D. de pact.* Pactum, inquit, a pactione dicitur. Inde etiam *pacis* nomen adpellatum eſt. Plura de hoc vocabulo ejuſque *ετυμολογια* invenies apud Menag. *in Amœn. jur. civ. c.*39. *p.*316. & Ducker. *de Latin. vet. juriſc. p* 465. Hein.

*Pax l.*4. *C. Th. de heret.* hereſibus opponitur.

P e c c a r e eſt contra leges agere in §.4. *Inſt. de SC. Tert.* Peccare in corpus, *αμαρτησαι εις το εαυτȣ σωμα.* Juſtinian. *Novell.* 115. *c.* 3. §. 11. Phraſis ex D. Paullo ſumta 1. *Corinth.* 6. *ο δε πορνευων εις το ιδιον σωμα αμαρτανει.* Scortator in proprium corpus peccat.

P e c c a t a nocentium nota eſſe & oportere, & expedire *l.* 18. *pr. D. de injur.*

P e c t i n a t u s. Lana legata, ſive ſuccida, ſive loca ſit, ſive *pectinata*, ſive verſicoloria legato cedit Paul. *lib.* 3. *Sent. tit.* 6. §.82.

P e c t u s. Auguſti pectoris curas participantes *l.* 3. *C. Th. de metat.*

P e c u l a t o r eſt, ut ait Aſcon. Pedian. *in* 2. *Verrin.* qui furtum fecit pecuniæ publicæ. Tacit. *lib.*1. *hiſtor. c.*53. Mox compertum pecuniam publicam avertiſſe, ut *peculatorem* flagitari juſſit.

P e c u l a t u s, *us* eſt publicæ pecuniæ vel ſacræ furtum, non ab eo factum, cujus periculo fuit *l.* 9. §. 1. *D. ad Leg. jul. pecul.* Itaque qui pecuniam publicam, ſacram, religioſamve abſtulerit, vel interceperit, in remve ſuam verterit, & qui prædam ab hoſtibus captam ſurripuerit, lege julia peculatus tenetur *l.* 1. 3. 14. *D. eod. tit.* Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* A pecore *peculatum* furtum publicum, & quum quid eſſet coactum in publicum, ſi erat averſum. Auctor *Rhetor. ad Herenn. lib.* 1. *c.* 12. Si quis *peculatus* accuſetur, quod vaſa argentea publica de loco privato dicatur ſuſtuliſſe, poſſit dicere, quum definitione ſit uſus, quid ſit furtum, quid *peculatus*, ſecum furti agi, non peculatus oportere. B. Auguſtin. Tract. 1. *in Johann. c.*12. Peculatus, ait, dicitur furtum de re publica, & non ſic judicatur furtum rei privatæ, ſicuti publicæ. Feſt. *lib.* 14. *Peculatus* dicitur a pecore. Qui enim Populum fraudat, *peculatus* pœna tenetur. Idem *Peculatus* eſt nunc quidem qualecumque publicum furtum, ſed inductum eſt a pecore, ut pecunia quoque ipſa. Et rurſus: *Peculatus* furtum publicum dici cœptum eſt a pecore, quia ab eo initium ejus fraudis eſſe cœpit, ſiquidem ante æs, aut argentum ſignatum ob delicta pœna graviſſima erat duarum ovium, & triginta boum. Iſidor. *lib.* 5. *c.* 26. Peculatus judicium in eos datur, qui fraudem ærario faciunt, publicamque pecuniam intervertunt. Qui vero plus debito tributorum nomine exegerit, *peculatus* non tenetur *l.* 2. *C. ex quib. cauſſ. infam. Peculatus* damnatus intelligi non poteſt, qui quum plus debito nomine debitorum exegiſſet, in duplum a Præſide condemnatus eſt.

Peculiare dicitur, quidquid in peculio aut ex peculio eſt. Sic *peculiare* debitum *l. ult. D. de novat.* mancipium *l. 4. §. 1. in fin. D. de his, qui not. inf.* negotium *l. 4. §. 17. D. de dol. mal. & met. excep.* nomen *l. 3. §. 5. D. de in rem verſ.* quod nempe filiusfamilias, vel ſervus numis peculiaribus, vel alia re peculiari fecit. Alias *peculiari* nomine fieri dicitur, quod in cauſſam peculii fit, & ut in peculium vertatur *l. 16. §. ult. D. de liberal. cauſſ.* Si ſervus tuus *peculiari* nomine emat rem *l. 2. §. 10. D. pro emt.* id eſt, ex cauſſa peculiari *l. 44. §. ult. D. de uſucap.* Si *peculiari* nomine crediderit *l. 32. D. de ſolut.* *Peculiare* vinum *l. 9. §. ult. D. de trit. vin. ol.* *Peculiaris* creditor *l. 18. §. 5. D. famil. erciſc.* merx *l. 27. D. de pecul.* obligatio *l. 16. D. de novat.* ſervus *l. 3. §. 7. D. de ſuis & legit.*

Peculiariter, id eſt, peculiari cauſſa, vel peculiari nomine. Si ſervus merces *peculiariter* emerit *l. 1. §. 4. D. de except. rei vend.* Ita *peculiariter* negotiari *l. 2. D. de tribut. act.* mutuari *l. 3. §. 1. D. de in rem verſ.* res parare *l. 3. §. 12. D. de adquir. poſſeſſ.* tenere *l. 1. §. 5. D. eod. tit.* nanciſci *l. 8. pr. D. de uſucap.* adquirere *l. 1. §. ult. D. de adquir. poſſeſ.*

Alias *peculiariter* eſt pecuniariter. Actio ad exhibendum ei creditur competere, cujus peculiariter intereſt *l. 13. D. ad exh.*

Peculiarius pro *peculiaris l. 4. 5. D. de pecul. l. 4. §. 34. D. de dol. mal. & met. exc.* Terminationem Græco more inflexam in hoc vocabulo non minus ferendam eſſe, quam illa *ſingularius* apud Gell. *lib. 7. cap. 9.* *intercalarius* apud Aſcon. Pædian. *in Milon. argum.* *pupilliarius* apud Perſ. *Sat. 2. v. 19.* *vulgarius* apud Gell. *lib. 12. c. 10.* & denique *articularius* apud Caton. *de re ruſt. c. 158.* & Plin. *Hiſt. nat. præf. lib. 23.* oſtenderunt Bynkersh. *lib. 1. obſ. c. 25.* & Dücker. *de Lat. vet. ICtor p. 372.* Hein.

Peculiatus peculio inſtructus *l. 13. §. 4 D. de act. emt. l. 18. §. ult. D de Ædil. edict.* Cic. *lib. 10. ad Fam. Epiſt. 32.* Trajecit ſeſe in regnum Bogudis plane belle *peculiatus*. Apulei. *de Aſin. aur. lib. 10. p. 247.* Liberto acceptiſſimo, & ſatis *peculiato*. Ambroſ. *lib. 3. epiſt. 11.* Quis autem *peculiatus* ad vitam æternam tranſit, niſi virtutum fultus peculio? Auguſtin. *Comment. in Pſ 38.* *peculioſum* dixit. Huic contrarius eſt *expeculiatus*, quo verbo Plautus *Pænul. Act. 4. ſc. 2. v. 22.* utitur.

Peculium eſt puſilla pecunia, quam ſervus vel filius familias a rationibus Dominicis vel paternis ſeparatam habet *l. 5. §. 3. & 4. D. de pecul. l. 37. §. 1. D. de adquir. rer. dom.* Vetus Gloſſar. Græcum, *peculium*, *κτησις τϐ εν αλλοτρια εξϐσια οντος, τϐτεςιν υιϐ η δϐλϐ*, *patrimonium ejus, qui in aliena poteſtate eſt, ut puta filii familias vel ſervi.* Apud Iſidorum quoque *lib. 5. c. 25.* Peculium eſſe traditur, quod pater vel Dominus filium ſuum vel ſervum pro ſuo jure tractare patitur. *Peculium* igitur eorum dumtaxat eſt, qui in aliena poteſtate ſunt, pater enim familias *peculium* habere non poteſt, quemadmodum nec ſervus bona *l. 128. D. de verb. ſignif.* Quod ex juſta cauſſa corporaliter a ſervo tenetur, id in ſervi *peculio* eſt, & *peculium*, quod ſervus civiliter quidem poſſidere non poſſet, ſed naturaliter tenet, dominus creditur poſſidere, quod vero ex maleficiis adprehenditur, id ad domini poſſeſſionem ideo non pertinet, quia

nec *peculii* cauſſam adprehendit *l.* 24. *D. de adquir. poſſ.* Add. Varron. *lib.*1. *de re ruſt, c.* 2. & quæ ad peculium ſervorum pertinent *l.* 47. §.5. *D. de pecul.* Juven. *Sat.*3. *v.*189.

Quum vero uxores quoque olim in manum convenirent, adeoque in poteſtate eſſent maritorum, illis quoque erat *peculium*, quod ſeparatim habebant a rationibus virorum. Adludit ad jus illud Plaut. *Caſinar. Act.* 2. *ſc.* 2. *v.* 26. Ita eſt, unde ea tibi eſt? Nam peculii probam nihil habere addecet clam virum, & quod habet partum, ei haud commodum eſt, qu'n aut viro ſubtraxerit, aut ſtupro invenerit. Hoc viri cenſeo eſſe, quidquid tuum eſt. *Hein.*

Interdum autem pater dominuſve liberam *peculiiadminiſtrationem* filio ſervove concedebat, ceu docent *l.* 7. *D. de donat. l.* 46. *D. de pecul. l.*28. §. 1. *D. de pact.* Enimvero, cui libera *peculii adminiſtratio* conceſſa erat novandi, in dotem dandi, non item donandi jus habebat *l.* 24. *D. de jur. dot. l.*7. *D. de donat. l.* 28. §. *ult. D. de pact.* Cui *peculii adminiſtratio* data eſt, delegare debitum ſuum poteſt *l.* 48. §. *ult. D. de pecul.* Add. *l. ult. D. de novat.* Libera autem *peculii adminiſtratio* conceſſa non permanebat in fugitivo, neque in ſubrepto *l.*48. *D. de pecul.* Liberorum peculia poſt mortem patris in hereditate dividenda, in communionem redigenda *l.* 13. *D. famil. ercisc.* Horum ſane antiquiſſimis temporibus una eademque fuit natura,at poſtea cœpit eorum eſſe differentia, quo *peculium* vel *militare* eſt,vel *paganum*, quorum illud in militia vel ſagata vel togata eſt partum, adeoque *caſtrenſe* eſt, vel *quaſi caſtrenſe.* Paganum vero vel *profectitium*. quale omne olim peculium habebatur,vel *adventitium.*

Peculium caſtrenſe eſt, quod occaſione militiæ ſagatæ filius adquirit *l.* 11. *D. de caſtr. pecul. l.* 1. *C. eod.* Nam & ſi mulier filio viro militi ad caſtrenſes militareſve res comparandas pecuniam reliquerit, ea *peculio caſtrenſi* adnumerabitur, & hereditas quoque a commilitone in caſtris, vel eo, quem per militiam cognovit, relicta, in eumdem numerum cedit *l.* 3. 5. 19. *D. de caſtrenſ. pecul.* Sed & quod pater materve filio in militiam profecturo donat, *peculio caſtrenſi* adgregatur *l.* 23. § 4. *D. de fideicom. libert. l.* 3. §.4. *D. de don. int. vir. & ux.* Enim vero res demum mobiles, vel ſe moventes a patre filio in militiam proficiſcenti datæ, in *peculio caſtrenſi* computantur. Diverſa cauſſa eſt prædiorum *l.* 4. *C. famil. ercisc.* Sed nec eodem loco habetur, quod pater filio militi reverſo donat *l.*15. *D. de caſtrenſ. pecul.* At ne *caſtrenſis* quidem *peculii* fiet, quod non per militiam notæ perſonæ filio familias ita donaverint, ut caſtrenſis peculii fiat, propterea quod veritas non ſubeſt *l.* 6. 8. *D. eod. tit.* Filii familias poſſunt habere ſubſtantias, quæ patribus adquiri vetitæ ſunt, nec non *peculium* vel *caſtrenſe*, vel quod patre volente poſſident *l.* 7. *C. qui bon. ced.* Hujuſmodi *peculium caſtrenſe* a Juvenal. *Sat.* 16. *v.* 51. Solis præterea teſtandi militibus jus Vivo patre datur, nam, quæ ſunt parta labore Militiæ, placuit non eſſe in corpore cenſus, omne tenet cujus regimen pater.

Quaſi Caſtrenſe peculium eſt, quod filiis familias in palatina, vel togata militia verſantibus, vel clericis factis, quæſitum eſt, ab eo, quod ad exemplum caſtrenſis per ſimilitudinem quamdam introductum eſt, dictum *l.* 1. §. 22. *D. de collat. bon. l.* 3. §. 5. *D. de* bon-

bon. poſſeſ. l. ult. C. de inoff. teſtam. l. 38. *C. de Epiſc. & cler.* quod & *veluti caſtrenſe* adpellatur in *l.* 7. *C. de adſeſſor. l.* 4. *l.* 8. *C. de advocat. diverſ. jud. l.* 1. §. 6. *D. ad SC. Trebell. l. ult. C. de collat.* Vetus Gloſſarium *peculium quaſi caſtrenſe* interpretatur *το εξ οικειυ επιτηδευματος πεκουλιον.* Huicque adſcribitur quod quis in forenſi militia, immo per omnes artes liberales, vel per officium publicum, vel liberalitate principis vel Auguſtæ adquirit *l.* 14. *C. de advoc. diverſ. judic. l. ult. C. de inoff. teſt. l.* 7. *C. de bon. quæ lib.*

Profectitium peculium, quale olim omne fuit, eſt quod vel ex re patris profectum eſt, vel filio contemplatione patris obvenit §. 1. *Inſt. per quas perſonas cuiq. adqu. Adventitium*, quod ex alia cauſſa ad filium familias pervenit paganica. In illo pater dominium, filius familias adminiſtrationem, & ſpem eo potiundi habet *l.* 1. §. 4. *D. de min. l.* 31. §. 2. *D. de donat.* In hoc ordinarie dominium penes filium, uſusfructus & adminiſtratio penes patrem eſt §. 1. *Inſt. eod.* qui & filium emancipans dimidium uſumfructum retinet §. 2. *Inſt. eod*

Dixi ordinarie. Datur enim *peculium adventitium extraordinarium*, cujus & dominium & uſusfructus penes filium eſt, quo pertinet, (1) quod liberis ea lege relinquitur, vel donatur, ne uſusfructus ad patrem perveniat *Nov.* 117. *c.* 1. (2) hereditas renuente patre adita *l. ult. pr.* §. 1. *C. de bon. quæ lib.* (3) bona, in quæ filius una cum patre ſucceſſit *Nov.* 118. *cap.* 1. (4) bona, in quibus ex fideicommiſſo reſtituendis pater doloſe verſatus eſt *l.* 50. *D. ad SC. Trebell.* & ſi qui alii ſunt ejuſcemodi caſus.

Actio *de peculio l.* 1. §. 1. & *l.* 2. *D. quand. de pecul. act. annal. l* 30. §. 1. *D. de pact. l.* 41. *D. de dol. mal.* Quæ & *in peculium* quandoque adpellatur *l.* 30. §. 1. *D. de pact. l.* 41. *D de pecul. l.* 9. §. 4. *D. de dol. mal.* Et ita *condictio in peculium l.* 19. *D. de condict. furt. In peculium* actio *l.* 27. *D. de pecul.* vel perſequutio *l.* 41. *D. de furt.* De *peculio* actio introducta a Prætore, ut quamvis ſine voluntate domini negotium geſtum fuerit a ſervo, etiam ſi non ſit in rem ejus verſum, id tamen eatenus præſtare debeat, quatenus peculium patitur §. 4. *Inſt. quod cum eo, qui in al. poteſt.* Actiones *de peculio* ideo adverſus patrem dominumve comparavit prætor, quia licet ex contractu filiorum ſervorumve ipſo jure non teneantur, æquum tamen eſt, *peculio tenus*, quod patrimonium eſt filiorum filiarumque, item ſervorum, condemnari eos §. 10. *Inſt. de action.* Unam autem eamdemque fuiſſe actionem de *peculio*, & *de in rem verſo*, quæ duas haberet condemnationes, tradit Juſtinian. in §. 4. *Inſt. quod cum eo.* Sane principaliter nullæ de peculio actiones inſtituebantur, ſed acceſſionis adjectionisve loco aliis legitimis, ac vulgaribus actionibus, quæ ex negotio cum ſervis geſto oriebantur, accedebant, & qualitas condemnationis moderandæ cauſſæ aliis actionibus adjungitur, verbi gratia, redhibitoria *de peculio*, de dolo *de peculio*, condictio furtiva *de peculio*. Si ſervus ſit, qui vendidit, vel filius familias, in dominum vel patrem *de peculio* ædilitia actio competit. *l.* 23. §. 4. *D. de Ædil. edict.* Si ſervus vel filius vendiderit, *redhibitoria in peculium* competit *l.* 57. *D. eod. tit.* De dolo actionem ſervi nomine interdum *de peculio* interdum

noxalem dari. Nam etſi ea res eſt, in quam dolus commiſſus eſt, ex qua de *peculio* daretur actio, & nunc in *peculio* dandam, ſin vero ea ſit, ex qua noxalis, hoc quoque noxale furtum *l. 9. §. 4. D. de dol. mal.* Ex perſona filiæ, quæ res amovit, dandam in patrem condictionem in *peculium l. 19. D. de condict. furt.* Hactenus de *peculio* eorum, qui ſub aliena poteſtate ſunt.

Peculii vero adpellatio Latine loquentibus latius patet. Nam & generaliter pro facultatibus uſurpatur, ac vel ipſorum patrumfamilias bona peculii adpellatione continentur. Ulpianus etiam idem juris eſſe ait, ſi quis patrimonium ſuum fuerit rogatus, & ſi facultates, & ſi, quidquid habeo, & ſi cenſum meum, & ſi fortunas meas, & ſi ſubſtantiam meam, & ſi *peculium* meum teſtator dixerit, quia plerique *υποκοριστικως* patrimonium ſuum *peculium* dicunt *l. 16. D. ad SC. Trebell.* Servius ad ea verba Virgilii *Eclog. 1. v. 33.* nec cura peculi. *Peculi*, ait, aut antique dixit, quia omne patrimonium apud majores *peculium* dicebatur a pecoribus, in quibus univerſa conſtabat eorum ſubſtantia, unde etiam pecunia dicta a *peculio*. Aut certe, & hoc ad morſum temporum pertinet. Nam modo tantum ſervi *peculium* dicimus, ut invidioſe patrimonium ſuum dixerit *peculium*, ac ſi ſervus eſſet, quia ſe diu apud Mantuam ſerviſſe memoravit. Plutarch. in *Poplicola p. 103. Tom. 1. op.* *Διο ϗ τας ουσιας αρχι νυν απο των προβατων πεκυλια καλυσι.* Propterea facultates etiamnum a pecudibus *peculia* adpellant. Feſtus: *peculium* ſervorum a pecore item dictum, ſicut & pecunia nobilium

Peculii verbo utitur etiam Apuleius *lib. 5. de Aſin aur.* & *lib. 10.*

Eſt & alia *peculii* ſignificatio quæ a Celſo traditur in *l. 79. §. 1. D. de legat. 3.* his verbis: Proculus ait, audiviſſe ſe ruſticos ſenes ita dicentes, pecuniam ſine *peculio* fragilem eſſe, *peculium* adpellantes, quod præſidii cauſſa ſeponeretur.

Alia rurſus ſignificatio occurrit in *l. 9. §. 3. D. de jur. dot. l. 31. §. 1. D. de donat.* ubi *παραφερνα* mulierum Gallis *peculium*, dici traditur, Gallis nempe ciſalpinis. Add. Menag. *Amæn. jur. c. 3. p. 7. Peculii* tamen vocabulum ea notione non fuiſſe videtur Gallicum, quod viſum Dionyſ. Gothofredo, ſed latinum, & quidem propriiſſime inditum a *pecude*, quam parentes nupturæ filiæ ultra dotem dediſſe videntur in Gallia ciſalpina, provincia admodum compaſcua. Quin manſiſſe iſte mos videtur in illo Italiæ tractu, etiam ſub Gothis, & poſtea ſub Langobardis, quorum in legibus ejuſmodi *παραφερνα* vocatur *Faderfium*, id eſt, *Vater Vieh*, *pecus paterna*, deſcribiturque, quantum de alio dono, quando ad maritum ambulavit, pater aut frater ei dedit. *Leg. Langobard. lib. 2. tit. 14.* Vid. Gundling. *diſſert. de exemt. uxor. c. 2. §. 12.* Hein.

Pecuniæ nomine non ſolum numerata *pecunia*, ſed omnes res tam ſoli, quam mobiles, & tam corpora quam jura continentur *l. 178. & 222. D. de verb. ſign.* Juſtinianus quoque in *l. 2. C. de conſtit. pecun.* Neminem, ait, moveat, quod ſub nomine pecuniæ etiam omnes res exigi definiamus, quum & in libris antiquis prudentium licet *conſtituta pecunia* nominabatur, tamen non *pecunia* tantum per eam exigebantur, ſed omnes res, quæ pondere, numero, menſura conſtitutæ erant. Et poſt: Ita res omnes veniant in conſtitutam actionem, tamquam ſi fuiſſet ipſa *pecunia* conſtituta,

quum

quum etiam *pecuniæ* adpellatione omoes res ſignificari definiant. *Pecuniæ* tamen adpellationem anguſtiorem eſſe, quam rei, ait Paullus in *l.* 5. *D. de verb. ſignif.* rei enim adpellatio etiam ea, quæ extra computationem patrimonii noſtri ſunt, continet, quum *pecuniæ* ſignificatio ad ea referatur, quæ in patrimonio ſunt. D. Auguſtin. in *lib. de diſciplin. Chriſtianor.* Tertium, ait, quidquid homines poſſident in terra, omnia, quorum domini ſunt, *pecunia* voeatur, ſervus ſit, vas, ager, arbor, pecus, quidquid horum eſt, *pecunia* dicitur. Et ideo *pecunia*, quia antiqui totum, quod habebant, in peeoribus ponebant. Varro *lib* 4. *de ling. lat.* Pecus ab eo quod perpaſcat, a quo *pecunia* univerſa, quod in pecore pecunia tum conſiſtebat paſtoribus. Donat. *in Phorm. Terent. Act.*2. *ſc.* 3. ad hæc verba: *Ac ſi talentum rem reliquiſſet decem.* More, ait, Romanorum, apud quos hereditas *pecuniæ* erat. Et ita in XII Tabul. *pecuniæ* verbum non ſolum *numeratam* pecuniam, verum omnia corpora complectebatur. Sic & de *pecunia* ſua teſtari, id eſt, de bonis *l.* 77. §. 24. *D. de legat.* 2. Eodem ſenſu in *l.*5. §.9. *D. de reb. eor. qui ſub tut. & in l. ult.* §.2. *C. de ſent. paſſ. & reſtitut.* accipitur. In ſtipulatione quoque hereditatis hæc verba: *Quanta pecunia ad te ex hereditate L. Titii pervenerit*, omnia hereditaria corpora & jura complectuntur *l.* 50. *D. de verb. oblig. l.* 36. *D. de pecul. l.*20. §.1. *D. de ſtipul. ſerv. l.*97. *D. de verb. ſignif.* Sane ita aecipe in eo Legis Juliæ capite, quod ab Ulpiano refertur in *l* 64. §. *ult. D. ſolut. matrim.* verba hæc: Quod ait lex *Quanta pecunia erit, tantam pecuniam data*, oſtendit æſtimationem hereditatis vel bonorum liberti, non ipſam hereditatem voluiſſe legem præſtare, niſi maritus ipſas res tradere maluerit.

Eſt, quum in auguſtum revocatur *pecuniæ* nomen, ut ea tantum contineat, quæ pondere, numero, & menſura conſtant, veluti in hac ſcriptura, qua legatorum dies profertur, *quas pecunias legavi, quibus dies adpoſitus non eſt l.*19. *&* 30. *D. de leg.*1.

Plerumque vero peeuniæ adpellatio ſtrictius accipitur, & *numos* tantum comprehendit. Ipſius *pecuniæ*, in qua robur omne patrimoniorum veteres poſuerunt, fœnerandi uſus vix diuturnus *l.* 20. *C. de adminiſtr. tut.* Pecunia ſignata *l.*19. *pr. D. de aur. arg. leg. Pecunias* nulli emere fas eſt, nec vetitas contrectare, quia in uſu publico conſtitutas pretium oportet eſſe, non mercem *l.* 1. *C. Th. ſi qui pecun. conflav.* in quo toto titulo nihil aliud, quam numos ſignificat *pecunia*, quo ſenſu ipſi etiam auro & argento opponitur apud Æl. Lampr. in *Alex. Severo c* 33. ubi ſcenicis, inquit, numquam aurum, numquam argentum, vix pecuniam donavit.

Interdum autem *pecuniæ* verbum numeratæ adjicitur. Mutui dationem non ſolum numeratæ *pecuniæ*, verum omnium, quæ mutua dari poſſunt *l.* 7. §. 3. *D. de SC. Maced. Pecuniæ* non numeratæ exeeptio. Vid. ſupra ſub *numerata pecun.*

Pecunia pro pretio rerum. Si non magnæ pecuniæ res fuerint *l.*4 §.1. *D. de incend. ruin. naufr.*

Pecunia pro mereede locationis operarum. Quum ſervus fructuarius operas ſuas loeaſſet, & eo nomine peeuniam in annos ſingulos dari ſtipulatus eſſet *l.* 18. §. *ult. D. de ſtipul. ſerv.* Et ita intelligitur pecunia in *l.*5. §.2. *D. de præſcr. verb. l.*1. §. *ult. D. mand. l.* 7. §.3. *D. ſolut. matr.*

Pecu-

Pecunia **conſtituta, fœnebris, otioſa, nautica, trajectitia. Pecuniam agitare, exercere, occupare.** Vid. ſuis locis.

PECUNIARIE agi *l.* 10. §. 2. *D. de compenſat* vel pecuniariter *l. ult. D. de priv. delict.*

Pecuniaria actio *l* 9. *D. de ſepulcr. viol.* adpellatio *l.* 2. *C. de procur.* cauſſa *l.* 9. *pr. D. de offic. proconſ. l.* 22. *D. de SC. Sil.* ubi *pecuniaria* cauſſa ſignificat cauſſam bonorum fiſco vindicandorum, ut ſit cauſſa fiſcalis *pecuniaria*, ut ait *l.* 9 *C. de offic. proconſ. l.* 9. *D. de quæſt. l.* 9. §. *ult D. de Leg. Cornel. de falſ. l* 3. *C. ſi reus vel accuſat.* id eſt, civilis Proinde *pecuniaria* cauſſa, & *capitalis* opponuntur *l.* 1. *D. an per alium cauſſ. adpell.* Compenſationes, quæ ad pecuniariam cauſſam reſpiciunt *l.* 15. §. 1. *D. ſolut. matrim.* ubi *morum coercitio* opponitur *pecuniariæ* cauſſæ. In *pecuniariis* cauſſis, ſi alter ex litigatoribus jusjurandum deferat, audiendus eſt Paul. *lib.* 1. *Sent. tit.* 1. nec inopia probationum ſervos contra dominum interrogari poſſe *l.* 1. *C. de quæſtion. Pecuniaria* coercitio *l.* 2. *D. de publ. jud.* condemnatio *l.* 6. §. 1. *D. de re judic.* diſceptatio *l.* 4. *C. de patr. pot.* dos *l.* 56. §. *ult. D. de jur. dot.* lis *l.* 11. *C. ad Leg. Cornel. de falſ.* mulcta *l.* 3. *D. de term. mot. l.* 3. §. 1. *D. de re milit.* pœna *l.* 4. *D. de cuſtod. exhib. reor. l.* 9. *D. de religioſ.* res *l.* 9. *C. de quæſt. l.* 61. §. *ult. D. de judic. l. ult.* §. *ult. D. ad SC. Turp. l.* 1. *D. an per al. cauſſ. adpell. l.* 37. *D. de fideic. libert.* ſententia *l.* 1. §. *ult. D. de quæſt.*

Pecuniarium fideicommiſſum adpellatur, quo res quælibet extra libertatem per fideicommiſſum relicta eſt. Atque ita fideicommiſſæ libertatis præſtationi opponitur *l.* 24. *in pr.* & §. 4. *l.* 26. *l.* 39. & *l.* 45. §. 1. *D. de fideicommiſſ. libert.* Interdum *pecuniarium* fideicommiſſum adpellatur, quo res ſingulæ per fideicommiſſum relinquuntur *l.* 14. §. *ult. D. ad SC. Treb.*

Pecuniarium nomen nomini corporis alicujus opponitur *l.* 8. *D. de pign. act.*

PECUS, *udis*, & *oris.* Pecoribus legatis Caſſius ſcripſit quadrupedes contineri, quæ gregatim paſcuntur *l.* 65. §. *ult. D. de legat.* 3. Ulpianus ad hæc ædictitii Ædilitii verba: De cetero quoque pecore omni. Aliud ſignificant jumenta, aliud ſignificatur *pecoris* adpellatione. Boves utique pecoris adpellatione continebuntur *l.* 38. §. 4. & 6. *D. de ædil. edict.* Non tamen perpetuum eſſe illud *jumentorum* & *pecoris* diſcrimen, præter alios locos, vel ſola *leg* 9. *C. Theod. de re milit.* oſtenderit. Ibi enim equi, qui *in princ.* legis *jumenta*, mox generali adpellatione *animalia*, & *ſub fin. pecora* vocantur. Add. Dion. Gothofred. *ad d. l* 38. *D. de Ædil edict lit. i.* Si *pecoris* uſus relictus eſt, puta gregis, ovilis, ad ſtercorandum uſurum dumtaxat *leg.* 12. §. 2. *D. de uſu & habit.* Qui *pecus* alienum in agro ſuo deprehenderit, non jure id includit *l.* 39. *D. ad Leg. Aquil.* Quamvis alienum pecus in agro ſuo deprehendiſſet, ſic illud expellere debet, quomodo ſi ſuum deprehendiſſet. *ibid. Pecoris* ad aquam adpulſus *l.* 14 §. *ult D. de alim & cibar. leg. l.* 1. *D. de ſervit. præd. ruſt.*

Pecora prædiis imponere, id eſt, *ſtercorare*, inter impenſas utiles in dotem factas, habetur *l.* 14. §. 1. *D. de impenſ. in res dot. fact.* Id intelligendum de more ruri apud nos uſitatiſſimo, oves gregatim includendi cratibus, ut noctem ibi agentes alvumque egerentes

tes fimo agrum pingue faciant, paſtoribus interim in plauſtello pernoctantibus. Quod recte jam animadvertit Jo. Brodæus *Miſcellan*. x. 15. *Hein.*

Pecudum nomine in lege Aquillia continentur omnes quadrupedes, quæ gregatim habentur, veluti oves, boves, equi, muli, aſini, ſues. Canis vero inter *pecudes* non eſt, longeque magis beſtiæ eo numero non ſunt *l.* 2. *&* 29. *§.* 6. *D. ad leg. Aquill.* licet alibi grex ovium a bobus, & equis diſcernatur *l.* 15. *§.* 2. 3. *&* 4. *D. de uſu & hab.*

PEDAMENTA ſunt pali vitibus fulciendis ſuſtinendiſque cauſſa parati in *l.* 1. *§. ult D. de tign junct.* *l.* 3. *§.* 1. *&* 6. *§. ult. D. ſervit. præd. ruſt.* *l.* 10 *D. de uſufr.* Græci παραχας vocant.

PEDANEUS adpellatur judex datus & delegatus, ſeu ſpecialis, quaſi imi ſubſelli judex *l.* 3. *§.* 1. *D. ne quis eum, qui in jus voc.* *l.* 4. *D. de tut. dot.* juncta *l. ult. C. de offic. præſt.* A Theophilo *pr. Inſt. de interd.* χαμαιδικαςης adpellatur. Anianus ad Paull. *lib.* 5. *ſent. tit.* 28. *§.* 1. *Pedanei*, ait, judices, id eſt, qui ex delegatione cauſſas audiunt.

In Conſtitutionibus vero Imperatorum, qui humiliora negotia diſceptabant, judices, de levibuſque & minimis quibuſque cauſſis cognoſcebant, pedanei vocantur *l.* 4. *§. ult. C. de pedan. judic.* *l. pen. C. de pact.* *l.* 2. *C. de libert. & eor. lib.* *l.* 11. *C. de fals.* *l.* 13. *C. de judic.* *l. ult. C. ubi & apud quos.*

PEDE *plana* in *l.* 7. *C. de metat. &* *l* 13. *C. Theod. eod. tit.* ſunt pars illa ædificii ſolo proxima, quæ pede plano aditur. Græci vocant επιπεδα. Simili ſenſu *plani pedis ædificium* dixit Vitruv.

PEDES equiti adverſatur *l.* 12. *D. de ſerv. præd. ruſt.*

PEDESTRE iter *l.* 1. *§.* 14. *D. de flumin.*

PEDICULI. Eorum fit mentio *l.* 32. *D. de aur. arg. legat.* *Pediculis* argenteis adjuncta ſigilla ænea. Pancirolo *lib.* 1. *var. c.* 44. *pediculi* ſunt baſes argenteæ, ſigilla ſtatuæ æneæ cubitales, vel palmares. Sed quis ſtatuas æneas imponeret baſibus argenteis? Hinc *pediculis* argenteis Bynkersh. *obſ. lib.* 4. *c.* 23. legit *reticulis* argenteis, quæ ad mundum muliebrem pertinuerunt. Res incerta eſt, & de qua præter conjecturas vix quidquam proferas. *Hein.*

PEDISSEQUUS, qui dominum ſequitur *l.* 65. *pr. D. de legat.* 2. *l.* 17. *D. de alim. & cib. legat* Sed & *pediſſequas* ancillas memorat *l.* 59. *D. de manum. teſtam.* & Terent. *Andr. Act.* 1. *ſc.* 1.

PEDIUS *Sextus* Juriſconſultus Vid. *Sextus.*

PEDULES *faſciæ*, pedum tegmina, quæ tamen uſum calceamentorum non præſtant. Unde veſti cedere eas, quod partem corporis veſtiant, ait Ulpianus *l.* 25. *§* 4. *D. de aur. arg. leg.*

PEGASIANUM SC. Pegaſo & Puſione Coſſ. Veſpaſiani Auguſti temporibus factum *§.* 5. *&* 6. *Inſt. de fideic. hered.* Cujus tria capita ſunt, *unum*, ut ei, qui rogatus eſſet hereditatem reſtituere, perinde liceret quartam partem retinere, atque lege Falcidia ex legatis retinere concedebatur. *Alterum*, quo ex ſingulis quoque rebus, quæ per fideicommiſſum relinquerentur, eadem retentio permiſſa erat. *Tertium* & quidem præcipuum erat, quo cavetur, ut ſi recuſaret ſcriptus heres adire hereditatem, ob id, quod diceret, ſibi ſuſpectam eſſe quaſi damnoſam, deſiderante eo, cui reſtituere rogatus erat, juſſu prætoris adire, & reſtituere hereditatem

co-

cogeretur, perindeque ei, & in eum, qui reciperet hereditatem, actiones darentur, ac ſi ex Trebelliano SC. reſtituta fuiſſet. Et Trebelliano quidem SCo locus erat, ſi non plus quam dodrantem hereditatis ſcriptus heres reſtituere rogatus eſſet, quo caſu ei, & in eum, qui hereditatem recipiebat, tamquam in heredem ex eo SC. actiones hereditariæ pro rata parte tranſibant. *Pegaſiano* vero locus erat, ſi plus quam dodrantem, vel etiam pluſquam totam hereditatem reſtituere rogatus eſſet, ac quarta retenta, ſi hereditatem reſtituiſſet. quaſi partis & pro parte ſtipulationes interponebantur. Verum Juſtinianus hoc SCo exploſo, totam ejus vim in SCum Trebellianum tranſtulit. Quæ omnia ex Ulpian. *tit* 26. & Paull. *lib*.4. *Sent. tit.* 4. Juſtiniani *Inſt. tit. de fideic. hered.* & *l.* 2. §.6. *C. de vet. jur. enucl.* ſumſit Briſſon.

PEGASUS Juriſconſultus Proculo ſucceſſit, qui temporibus Veſpaſiani præfectus urbi fuit *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* Hanc ejus præfecturam urbis attingit Juvenal. *Sat* 4. *v.* 77. his verbis: Pegaſus attonitæ poſitus modo villicus urbi. Villicum enim vocat, quaſi urbis cuſtodem, nec tamen quaſi urbis, ſed quaſi villæ, fundive villicum dixit, propterea quod incendio magna ex parte abſumta fuerat ſub Nerone. Ad quem verſum vetus interpres. *Pegaſus*, inquit, Trierarchi filius, ex cujus Liburnæ paraſemo nomen accepit, juris ſtudio gloriam memoriæ meruit, ut liber vulgo, non homo diceretur. Hic functus omni honore, quum provinciis plurimis præfuiſſet, urbis curam adminiſtravit. Hinc eſt *Pegaſianum*, ſcilicet jus, quod juris peritus fuerat.

At quum Pomponius in *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* Pegaſum præfectura urbis functum ſcribat ſub Veſpaſiano, Juvenalis vero teſtimonium ad Domitiani tempora pertinet, Pegaſum bis præfectum urbi fuiſſe oportet. Ceterum & de ejus conſulatu teſtem habemus Juſtinianum §. 5. *Inſt. de fideic. hered.* Hein.

Pegaſus autem, quod Proculejanus eſſet, merito Proculo ſociatur in *l.* 7. *de ſenator.* *l.* 30. *D. de pec.* *l.*18. *D. de neg. geſt.* *l.*27. *D. de adquir. rer. dom.* Labeoni etiam conſentit in *l.* 12. §. 3. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* & *l.* 95. §. 7. *D. de ſolut. & liber.* ut & Nervæ filio *l.* 2. §. *ult. D. de his, qui not. inf.* *l.* 6. §.4. *D. de pecul.* A Proculo tamen diſſentit in ſpecie *l.* 11. § *ult. D. de juriſd.* Ibidemque Caſſio, licet diverſæ ſcholæ auctori, aſſentiiur, ut & *in l.* 12. §. 2. *D. de uſufr.* Sabinus quoque & *Pegaſus* in eadem ſunt ſententia in *l.* 4. *D. de condict. ob turp. cauſſ.* contra diſſident in *l.* 115. *D. de verb. oblig.* *Pegaſi* quoque ſententiam Julianus ſequitur *l.* 25. §. *ult. D. de uſufr.* Diſcordant *Pegaſus* & Ariſto *l.*19. *D. de hered. inſt.* citatur a Pomponio *Pegaſus* *l.* 22. §. 1. *D. de legat.* 3.

PEGMA, *tis*, ſubſtructio eſt, in theatris maxime uſitata. *Pegmatum* fit mentio in *l.*12. §.25. *D. de inſtr. vel inſtr. legat.* in qua Ulpianus ait, in emtione domus ſpecularia & *pegmata* cedere, ſive in ædificio ſint poſita, ſive ad tempus detracta. Unde adparet, non in theatris modo, ſed & in ædificiis privatis *pegmata* habita.

PELAGIANI a Pelagio Monacho exorti. Hi liberum arbitrium divinæ gratiæ anteponunt, dicentes ſufficere voluntatem ad implenda juſſa divina *c.*39. *cauſſ.* 24. *quaeſt.* 3.

Pel-

P e l l i c e m Maſſurius ſcribit apud antiquos eam habitam, quæ quum uxor non eſſet, cum aliquo tamen vivebat, quam nunc vero nomine amicam, paullo honeſtiore concubinam vocari. Granius vero Flaccus *pellicem* nunc vulgo vocari, quæ cum eo, cui uxor ſit, corpus miſceat, quoſdam,eam, quæ uxoris loco ſine nuptiis in domo ſit, quam παλλακη Græci vocant *l.* 144. *D. de verb. ſign.* Secundum illam Granii definitionem Gell. *lib.*4 *c.*3. Pellicem adpellatam probroſamque habitam, quæ juncta conſuetaque eſſet cum eo, in cujus manu mancipioque alia matrimonii cauſſa foret, hac antiquiſſima lege oſtenditur, quam Numæ regis fuiſſe accepimus: *Pellex* aram Junonis ne tangito. Si tangit, Junoni crinibus dimiſſis agnum feminam cædito. *Pellex* autem quaſi παλλαξ, id eſt, quaſi παλλακη, (id eſt, concubina) uti pleraque alia, ita hoc quoque vocabulum de Græco flexum eſt. Sex. Pomp. *Pellices* nunc quidem adpellantur alienis incumbentes non ſolum feminæ, ſed etiam mares. Antiqui eam proprie *pellicem* nominabant, quæ uxorem habenti nubebat. Add. Ægid. Menag. *Amoen. jur. civ. c.* 39. & Ducker. *de Latin. vet. Iſtor. p.* 156. *ſeq.*

P e l l i o n e s memorantur in *l.* 6. *D. de jur. immun. & l.* 2. *C. de excuſ. artif.*

P e l l i s: *Pelles* Babylonicæ & Parthicæ *l. ult.* § 7. *D. de publican.* Parthicæ autem pelles non aliæ ſunt, quam Ibericæ, vel Sibericæ. Vid. Iſaac. Voſſ. *in not. in Catull. p.*190. *Hein. Pelles* indutoriæ apud Paull. *lib.* 3. *tit.* 6. §. 79. de quibus *l.* 25. §. 3. *D. de aur. arg. legat. Pelles* lanatæ in *l.* 70. §.1. *D. de legat.* 3. Ut *pelles* teutoriæ ad tabernacula & teutoria paratæ apud Trebell. Pollion. in *Claud. c.* 14. de quibus *l.* 7. *D. de ſupellect. legat.* accipienda eſt. Solebant enim antiquitus ſub pellibus milites degere. Q. Curt. *lib.* 7. *c.* 8. Sæpe pellibus tabernaculi allevatis, ut conſpiceret hoſtium ignes. Ammian. Marcellin. *lib.* 19. *cap.* 6. Sub pellibus, quæ exercitu diffuſo, ait, per Iſtri fluminis margines barbaros obſervabat.

P e n a r i a cella, Vid. *penaria.*

P e n a t e s pro domo. Qui ſine commeatu aliquo annum in propriis penatibus tranſegerint *l. ult. C. de commeat.* Et eo ſignificatu accipiuntur penates in *l.*2. *C. de exhib. & tranſmitt. reis.*

P e n d e r e, ſecunda producta, dicitur quod in ſuſpenſo eſt. Quod *pendet* non eſt pro eo, quaſi ſit *l.* 169. §. *ult. D. de regul. jur.* Dum *pendet*, an convaleſcere poſſit teſtator donator *l.* 16. *D. de mort. cauſ. don.* Ita *pendere* dicitur actio *l.* 9. *D. de negot. geſt.* actus *l. ult. D. commun. præd.* conditio *l.* 12. §. *ult. D. de uſufr.* patris intentio *l.*14. *D. de inoff. teſt.* jus matris *l.* 2. *D. ad SC. Trebell.* legis Falcidiæ ratio, vel cauſſa *l.*51. *D. ad Leg. Falcid. l.* 31. *D. eod. tit.* mutui datio *l.*8. *D. de reb. cred.* patria poteſtas Ulp. *tit.* 10. §.4. ſtatus pupillorum *l.* 3. §. 5. *D. de Carbon. edict.* traditio *l.* 11. §.7. *D. de don. int. vir. & ux.*

In *pendenti* eſſe eodem ſignificatu eſt in *l.* 62. & 82. *D. ad leg. falcid. l.*22. *D. de liber. leg. l. ult.* §. *ult. D. ad SC. Tertull. l.* 19. *D. de manum. vind. l.*6. §. *ult. D. de tutel. l.* 12. §. *ult. l.* 25. §. 1. *D. de uſufr. l.*20. *D. de donat. int. vir. & ux. l.* 16. §. 5. *D. de fidejuſſ. & mand. l.* 80. *D. de jur. dot. l.* 18. & 21. *l.* 26. *D. de ſtipul. ſerv. l.*28. §. *ult. D. de ſolution. l.* 106. *D. de verb. oblig. l.*15.

l. 15. *D. de uſuc. vel uſurp. l.*43. §. 2. *D. de adquir. rer. dom.* Si in *pendente* habeamus dominia *l.* 19. §. *ult. D. de caſtr. pecul.* Neque eſt, quod quemquam hæc offendat loquutio, quum & *in certo*, *in occulto*, *in obſcuro*, *in dubio*, *in integro eſt* inveniatur apud bonæ Latinitatis auctores. Vid. Ducker. *de Latin. Vet. ICtor. p.* 389. *ſeq. Hein.*

Pendere etiam dicitur, quod necdum finem accepit, nec terminatum eſt. Sic *pendere* dicuntur adpellatio *l.*31. §.1. *D. de adpell.* & *paſſim* cauſſa adpellationis *l. ult.* §. *ult. D. de adpell.* tempus adpellationis *l.*5. *C. ſi reus vel accuſ.* probatio *l.* 3. & 4. *C. ſi pend. adpell.* cauſſa *l.*2. *C. ut lit. pend.* controverſia *l.* 1. *C. de alien. pup. præſt.* judicium *l.* 61. §. 1. *ult. D.* de *furt.* lis *l.* 2. *C. de litigios.* & *rubr. C. ut lit. pend. Sub.* Sub conſultationis ambiguo jugi expectatione pendere *l.* 55. *C. Theod. de adpell.* Sic & opera dicuntur pendere, quum cœpta non abſolvuntur *l.* 29. *C. Th. de op. publ.*

Pendere etiam dicitur, quod aliunde proficiſcitur, manet, ſuſtinetur. Sic *pendere* dicuntur actiones quædam ex bonis defuncti *l.* 66. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* conditiones ex famoſis cauſſis *l.* 36. *D. de oblig. & act.* libertas ex conditione *leg.* 16. §. 4. *D. qui & a quib. man.* vel ex morte *l.* 18. *D. de manum. teſt.* ex juriſdictione quæſtio *l.*88. *D. de ſolut.* ſtipulationes ex negotio *l.* 5. *D. de verb. oblig.* æs alienum ex quæſtu *l.* 12. *D. pro ſoc.* lucrum ex ſocietate *l.* 38. *D. eod. tit.* actus ex tutela *l. ult.* §. *ult. D. de dol. mal. except.* Teſtamentorum jura non ex alieno arbitrio pendere debent *l.*12. *pr. D. de her. inſt.*

Pendere quoque id dicitur, quod nondum exiſtit, & cujus eventus expectatur, veluti conditio *l.*12. §. *ult. D. de uſufr. l.* 16. *D. de condict. indeb.* dies *l.* 10. *D. de adſign. libert.* novatio *l.*60. §.1. *D. de cond. ind.*

Pendere etiam fructus dicuntur, qui ſolo cohærent, ut adparet ex *l.*61. §.8. *D. de furt. l. ult.* §. 6. *D. quæ in fraud. credit.* & ex Paullo 3. *ſent.* 6. §. 46. Fructus *pendentes* pars fundi videntur *l.* 44. *D. de rei vind. Pendens* oliva dicitur in *l.*39. §.10. *D. de contr. emt. Pendens* vindemia nondum lecta in *l.*25. *D. de act. emt.*

Pendere etiam dicebantur edicta, quæ proponebantur. Lamprid. in *Alex. c.* 45. Tacebantur ſecreta bellorum, itinerum autem dies publice proponebantur, ita ut edictum *penderet* ante menſes duos. Auſon. in *Gratiar. act.* Has ergo litteras tuas in omnibus pilis, atque porticibus, unde de plano legi poſſint, inſtar edicti *pendere* mandavero. Et quod eſt apud Euſeb. *lib.* 8. *hiſt. eccleſ. c.* 5. *προτεθηναι γραφην*, Ruffinus *edicta pendere* vertit.

P E N D E R E, ſecunda correpta, ſignificat ſolvere & præſtare. Sic *pendere* pœnas *l.*20. *D. de oblig. & act.* Feſtus, *pendere* pœnas, ſolvere ſignificat, ab eo, quod ære gravi cum uterentur Romani, *penſo* eo, non numerato debitum ſolvebant. Unde etiam penſiones dictæ. Pœnas pendere proprie dicitur, qui ob delictum pecuniam ſolvit, quia penſo ære utebantur. Sic *pendere* ſumtus *l.* 52. §.15. *D. pro ſoc.* tributum *l.*24. *D. de præſcr. verb.* uſuras *l.* 37. *D. de uſur. & paſſim.*

Pendere, metaphorice, pro trutinare. Sic penſo conſilio fecit *l.* 3. §. 2. *D. de admin. & per. tut.*

P E N E S te amplius eſt, quam apud te. Nam apud te eſt, quod qua-

qualitercumque a te tenetur, *penes* te eſt, quod quodammodo a te poſſidetur *l.* 63. *D. de verb. ſignif.* Si hæ *penes* te ſunt tabulæ *l.* 1. *D. de tab. exhib.* Si pecunia *penes* argentarios ſit *l.* 15. §. 11. *D. de re judic.* Tutores, qui negant, habere ad alendos pupillos *penes* ſe aliquid *l.* 7. § 8. *D. de admin. & per. tutor.* Add. *l.* 7. §. 10. *D. eod. tit.* Is penes quem depoſitum *l.* 5. §. 2. *D. commod. l.* 29. *pr. D. depoſ. l.* 3. §. 5. *D. de legit. tut.* relictum eſt *l.* 5. §. 14. *D. commod.* tutela *penes* patronos eſt *l.* 3. §. 5. *D. de legit. tut.*

Penetralia regalis aulæ *l.* 12. *C. Theod. de medic. & profeſſ.*

Pensare pro compenſare *l.* 33. *D. ſolut. matr. Penſare* lucrum cum damno *l.* 11. *D. de negot. geſt.* creditum cum pretio *l.* 4. *D. qui pot. in pign.* fructus mercedis nomine *l.* 35. §. *ult. D. locat.* Et ita penſare accipitur in *l.* 18. *D. de pign. act. l.* 13. §. 2. *D. de pign.*

Penſare alias eſt ponderare, trutinare. Sic res, quæ numero, pondere, & menſura conſtant, a Cajo *Inſt. lib.* 2. *tit.* 9. §. 1. deſcribuntur, quæ omnia numerando, aut penſando, aut metiendo damus. Metaphorice vero eſt expendere, examinare. Ita *penſare* partium allegationes *l.* 55. *C. Theod. de adpell.* dicta hominum ex perſonis *l. un. C. ſi quis Imp. maled.* Hor. *lib.* 2. *Epiſt.* 1. *v.* 29. Romani penſantur eadem Scriptores trutina.

Pensatio pro compenſatione *l.* 39. *D. ſolut. matrim. l.* 67. §. 3. & §. 4. *D. de legat.* 2. *l.* 18. *D. commod. l.* 52. §. 2. *D. famil. erciſc. l.* 8. §. 2. *D. de negot. geſt.*

Pensio proprie eſt merces inhabitationis ædium alienarum, quæ Græce ενοικιον dicitur. Sic *penſiones* ædium Suet. *in Claud. c.* 47. & *in Neron. c.* 44. inſularum *l.* 55. *D. de cond. indeb.* ædificiorum *l.* 39. §. 1. *D. de legat* 1. prædiorum urbanorum *l.* 7. § 11. *D. ſolut. matr. l.* 35. *D. de uſur.* Penſiones Kalendis Martiis inferri *l.* 58. *pr. D. de uſufr.* Sed & agri fundive locati merces, quæ a colono præſtatur, *penſio* adpellatur *l* 88. *D. de uſufr. l.* 58. *D. de fidejuſſ. & alibi.*

Penſio alias præſtationem, ſolutionem e certis temporibus, & portionibus diviſam ſignificat. Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* vocabula enumerans ab ære impendendo derivata, inde *prima penſio & ſic aut ſecunda, aut quæ alia terminos ſolvendi* vulgo vocamus. Stichus annua, bima, trima die, denos aureos heredi ſi dederit, liber eſſe juſſus eſt, ſi prima *penſione* ſtetit per heredem, quo minus acciperet decem, expectandam eſſe primam penſionem, quia & tempus adjectum eſt, & adhuc ſuperſunt duæ penſiones *l.* 3. §. 13. *D. de ſtatu lib.* ibidemque *primam, ſequentem & tertiam penſionem* obſervare licet. Si legatum ſit relictum annua, bima, trima die, triginta forte dena per ſingulos debentur annos, licet non fuerit adjectum æquis *penſionibus l.* 3. *D. de ann. legat.* Si ita ſit legatum: Heres meus Titio decem trima die dato, utrum penſionibus, an vero poſt triennium debeatur *l* 3. §. 5. *D. eod. tit.* Lex Falcidia ſi interveniat, in omnibus penſionibus locum habet *l.* 47. *D. ad leg. falcid. Penſiones* vectigalium *l.* 10. §. *ult. D. de publ.*

Penſiones trientes pro trientario fœnore dixit Lampr. *in Alexand. c.* 26. Colum. *de re ruſt. lib.* 10. *in præf.* Fœnoris tui, Sylvine, quod ſtipulanti tibi ſpoponderam, reliquam penſiunculam percipe.

Alia hujus vocis ſignificatio eſt in

in *l. 4. C. Th. de canon. frum. urb. Rom.* ubi *penſiones aquæ* molarum, explicante Jac. Gothofredo, ſunt moduli aquarum, quibus aqua expenditur, ſeu erogatur, & ſic *expenſiones.* Nimirum modulos hos aquæ a Principe, aut etiam annonæ Præfecto, ejuſve officialibus privati vel petebant, vel proprio auſu per furtivos meatus, & ut loquitur *l. 10. C. de aquæd.* clandeſtinis inſidiis, fontibus, & aquæductibus publicis ſurripiebant, ad irrigationes ſcilicet ſuorum agrorum, bonorumque delicias, ad balnea item & nymphæa, molaſque privatas, prout fieri conſueviſſe docent *l. 10. & l. 4. 7. 8. 9 C. Theod. eod. tit.* quæ & ſevere temerarios ejuſmodi auſus, atque improbas petitiones inhibent, ſtatutiſque quinque librarum auri, aliiſque pœnis plectunt.

Pensitare uſuras *l. 5. C. de pact. int. emt. & vend.* quod verbum etiam de tributorum collatione uſurpatur *l. 8. C. de excuſ. mun. l. 1. 7. 35. C. Th. de annon. & trib. & alibi.*

Pensitanda pro functionibus fiſcalibus *l. 6. pr. Cod. Th. de patr. vic.*

Pensitatio auri, quod negociatoribus indicitur *l. 9. C. Th. de luſtr. conl.* æneī frumenti *l. un. Cod Theod. de frum. Carthag.* publica *l. 2. & 3. C. Theod. & Juſtin. ſine cenſ. & reliq.* ſolemnis & canonica *leg. 2. C. de lucr. advoc.* fiſcalis *l. 12. C. Th. de exact.* fiſcalium *l. 3. C. de Epiſc. & cler. Penſitationis* neceſſitas *l. 5. C. Th. de luſtr. conlat.* prærogativa *l. 10. C. de excuſ. mun.*

Pensitationem recognoſcere *l. 1. C. de palatin. ſacr. larg.*

Penſitationem, (vel, ut in aliis legitur, *penſationem*) reliquiſſe teſtatorem per quadriennium *l. 24. D. de ann. leg.*

Penula, genus veſtis, itineris frigoriſque cauſſa, & ad propulſandos imbres a Græcis primo inventum, poſt ad Romanos quoque translatum; cujus mentio aliquoties fit in *l. 1. C. Th. de habit. quo uti oport. intr. urb.* ubi varia de ea congeſſit Jac. Gothofr. *in Comment.* Add. Cujac. *lib. 12. obſ. c. 39.*

Penuria, ait Feſtus, *eſt id, quod pene minus eſt, quam neceſſe eſt:* Itaque pro quovis defectu & inopia ſumitur. Sic quoties penuria eſt eorum, qui magiſtratum ſuſcipiunt *l. 11. §. 2. D. de mun. & hon.* Penuria adverſarii, id eſt, abſentia adverſarii in *l. 27. §. 1. D. de liberat. cauſſ.*

Penuaria cella *l. 3. §. 8. D. de pen. leg. Feſt.* Penora dici, ait, res neceſſarias ad victum quotidianum, & locum earum *penarium.* Sit ne autem cella *penaria*, an *penuaria* ſcribendum? Vid. Cujac. *obſ. lib. 10. c. 26.*

Penus, *oris*, & *us* & *penum*, *i.* Hoc nomen omnibus generibus dicitur *l. 4. §. 3. D. de penu leg. l. 2. D. de tritic. vin. ol. leg.* Vid hic Ducker. *de Lat. vet Ictor. Penus* autem ſecundum Q Mucium, cujus in hac re auctoritate Ulpianus in *l. 3. pr. D. de pen. leg.* & Gell. *lib. 4 c. 1.* utuntur, ea omnia continet, *quæ eſui potuique ſunt.* Cic. *lib. 2. de natur. Deor. c. 27. Penum eſſe omne, quo veſcuntur homines*, definit. Penori itaque cedunt cibaria omnia, quæ paterfam. uſus ſui cauſſa ejuſque familiæ, quam circa ſe & ſuos habet, paravit, & cibaria jumentorum, uſibus ipſorum deſervientia, & legumina, quæ in cella penuaria habentur, ligna quoque, & carbones *penus parandi cauſſa*; & thus & cerei

in

in domeſticum uſum parati, & unguenta, & odores, & chartæ Epiſtolares, & vaſa, ſine quibus *penus* haberi non poteſt, & quæcumque alendi cauſſa bibuntur, & adpellatione continentur *l.* 3. & 5. *D. de pen. leg.* Unde penus alia *eſculenta*, alia *poculenta* ſtatuitur. *Eſculenta* penu legata, non ea tantum, quæ eſſe, ſed & per quæ eſſe ſolemus, continentur, niſi voluntas teſtatoris repugnet. *Poculenta* vero ea, quæ vini numero paterfamilias habuit.

PEPUZITÆ, Phrygum ſecta, a Pepuza, Phrygiæ quadam urbe ſic dicti, quorum fit mentio in *l.* 5. *C. de heret.* & *l.* 59. *C. Th. eod. tit.* In *l.* 24. *pr. C. Th. de pagan.* vocantur.

PEPITÆ, alias etiam notiori vocabulo *Pepuziani.* Vid. de eorum hereſi Auguſt. *de hereſ.* ad *Quod vult Deum. c.*27.

Sunt hi, qui & Quintiliani, & Priſcilliani a Quintilla & Priſcila, ſummis eorum prophetiſſis, vocantur, de quorum erroribus diſputat Epiphan. *lib.* 2. *hereſ.* 49. *Tom.*1. *oper. p.*417. Add. Philaſtr. *de hereſ. c.*49. *Hein.*

PER *judicem*, id eſt, judicis interventu, judice imminente, judice adito. Vid. art. *judex.*

Per aliquem factum eſſe dicitur, cujus dolo, culpa, vel mora quid factum eſt. Sic *per* magiſtratum factum videtur in edicto *ex quib. cauſſ. major. in integr. reſtit.* ſi magiſtratus jus non dixit, vel per ſordes, aut gratiam dixit *leg.* 26. §. 4. *D. ex quib. cauſſ. major.* *Per* aliquem ſtetiſſe, vel factum, quo minus daret, videtur, ſi interpellatus non dederit, aut ſi rem debitam occiderit *l.* 23. *D. de verb. obl. l.*5. *D. ſi cert. pet.* Vid. & *l.* 49. *D. de verb. oblig.* Hac ſtipulatione, *per te non fieri*, non hoc tantum ſignificatur, nihil te facturum, quo minus facere poſſim, ſed & curaturum te, ut facere poſſim *l.* 50. *D. de verb. oblig.* *Per* heredem autem, niſi pupillus ſit, in ejuſmodi ſtipulatione fieri videtur, quamvis abſit, & ignoret, & ideo non faciat, quod fieri oportet *l.* 40. §. *pen. D. eod. tit.*

Per aliquem interdum ſignificat alicujus opera, miniſterio, corpore, facto. Vid. *l.* 1. §. 2. & 5. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſſ. l.*12. §.2. *D. de capt. & poſtl. l.* 3. *D. quod vi aut cl. l.* 9. §.4. *D. de adquir. rer. dom. l.*1. §. 12. *D. de vi & vi arm. l.*25. *D. de novat. l. t.* §. 1. *D. de eo, per quem fact. l.*4. *D. de exerc. act.*

Per ſemet ipſum, id eſt, in ipſiusmet perſona. Aut *per ſemetipſum* alicui fit injuria, aut *per* alias perſonas. *Per ſemet*, quum directo ipſi, cui patrifamilias vel matrifam. fit injuria *l.*1. §.3. *D. de injur.* *Per* filium vel uxorem, id eſt, in perſona filii, uxoris *l.*18. §. *ult. D. eod. tit.*

Per ſe, id eſt, vi ſua, natura & ſpecie ſua. Sic ſervitutes per ſe nuſquam longo tempore capi poſſunt, cum ædificiis capi poſſunt *leg.* 10. §. 1. *D. de uſurp. & uſuc.* ubi *per ſe* eſt, a prædiis ſeparatæ. Similia exempla vid. in *l.* 14. §. *ult.* *D. de rit. nupt.* §.8. *Inſt. de excuſ. tut. l.*62. *D. pro ſoc. l.* 1. *pr. D. de aqu. & aqu. pluv. arc. l. t.* §. 10. *D. de collat. l.*4. §.1. *D. de her. inſt.*

Per quandoque valet *propter:* Si *per* aliquam exceptionem perpetuam peti non poterat *l.*26. §. 3. *D. de cond. ind.* Adde *l.* 15. §.*t. D. eod. tit.* *Per* hoc recte tutorem eſſe *l. t. Inſt. qui teſt. tut.* ubi Theoph. διο τετοε

Per ſe habere triginta librarum pondus dicitur ſubſtantia libertinorum in *l.* 9. *C. Theod. de piſtor.*

ſtor. & catabol. ubi *per ſe* idem eſt, ac in argento in ſpecie, non in ædificiis, atque agris, aut aliis ſpeciebus quibuſcumque, ut ipſa citata lex explicat.

Per publicum convenire, id eſt, in publico, ſeu publice *l.* 51. *&* 56. *C. Th. de her.*

PERÆQUATIO dicitur munus, ſive actus peræquatorum *l.* 5. *&* 6. *C. Juſt. & l.* 4. 5. 6. *&* 13. *C. Th. de cenſib.* eodem loquendi genere, quo munus inſpectorum adpellari ſolet inſpectio *l.* 11. *&* 14. *C. Th. eod. tit.*

PERÆQUATORES autem in *tit. C. de cenſib. & cenſ. & peræquator.* ſunt, qui tributa ex æquo inter cives partiuntur, & *modum cenſuum adponunt*, ſive conſtituunt *l.* 3. *C. eod. tit.* defectaque loca, quæ præſtationem ſuam implere non poſſunt, adæquant: ut, quid præſtare poſſunt, mera fide & integra veritate ſcribatur, id vero, quod impoſſibile eſt, e vaſariis publicis, (id eſt, libris cenſualibus) auferatur, ut loquitur *l.* 12. *C. Th. eod. tit.* Cujac. *ad rubr. C. de cenſib.* Peræquatores, inquit, & inſpectores ſunt, qui emendant cenſus, præſiis inſpectis, & adæquatis invicem, ut releventur, quibus gravius eſt onus adſcriptum, graventur, quæ ſunt cenſita levius, additque, idem pene munus eſſe *inſpectoris* & *peræquatoris*. Recte dicit *pene*. Nec enim prorſus confundendi ſunt, & alter alteri in totum exæquandus. Differunt autem cum ipſi inter ſe, tum ab utroque *cenſitor*. Hic enim erat, qui primus cenſus modum definiebat, poſt quem, & ad eum, ſi minus recte definitus erat, emendandum, *peræquatores* mittebantur & *inſpectores*. Et *peræquator* quidem quantitatem, ſeu modum cenſus æquabat, & ut æqualitas inter tributarios ſervaretur, proſpiciebat, *inſpector* vero qualitatem agrorum inſpiciebat, ſterileſque & infœcundos vel relevabat, vel opimos poſſidentibus adjiciebat, ut qui, ſecundum *l.* 8. *C. Th. eod. tit.* per impotentiam, id eſt, violentiam, fundos opimos ac fertiles occuparant, cum quæſtuoſis uberibuſque pro rata portione ſuſciperent infœcundos, atque horum non minus nomine cenſum, & tributum fiſco præſtarent. Add. Jac. Gothofr. *in paratitl. ad d. tit. C. Th.*

PERÆQUE ex æquo, ſeu eodem modo, ſimiliter, ut in *l.* 9. *D. de juſt. & jur. l.* 1. *D. de his, qui ſui vel al. jur.* §. 1. *Inſt. eod. tit.* §. *pen. Inſt. de jur. nat. gent. & civ. l.* 1. *D. de adquir. rer. dom. l.* 3. *D. de injur. l.* 22. *D. de pign. act.*

PERAGERE, perficere, abſolvere, conſummare. Sic dicimus *peragere* factum *l.* 38. §. *ult. D. de pœn.* iter *l.* 4. *D. de vac. & excuſ. mun.* venditionem *l.* 12. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* ſollemnitatem, vel ſollemnia *l.* 25. §. *ult. D. de adopt. l.* 44. *D. de manum. teſt.* munera *l.* 6. *C. de decurion.* adminiſtrationem *l.* 8. *C. de adminiſtr. tut.* ſupremam conteſtationem *l.* 11. §. *ult. D. qui teſtam. fac.* teſtamentum *l.* 12. *D. de his, quæ ut indign.* litem *l.* 57. *D. de procur.* cauſſam *l.* 22. *D. de inoff. teſt.* ubi litem peragere, & obtinere, vincereque ſeparantur. Ordine edictorum *peracto l.* 75. *D. de judic.* Ante *peractum* diem *l.* 3. *D. de oper. lib.* *Peracto* quinquennio *l.* 35. *D. de uſu & uſufr.* Emtio conſenſu *peragitur*, id eſt abſolvitur *l.* 1. §. *ult. D. de contr. emt.*

Peragere reum accuſator dicitur, qui inſtitutam accuſationem uſque ad ſententiam exequitur, ſive victoriam de eo reportet, ſive reus criminis, quo poſtulatur, condem-

demnetur. *Peregiſſe* autem non aliquis videtur, niſi & condemnaverit *l.* 2. *D. ad leg. jul. de adult.* id eſt, niſi condemnationem adverſus reum obtinuerit, ceu expoſitum eſt ſupra ſub art. *condemnare.* Et contra *non peregiſſe* reos dicuntur; qui accuſatione incepta uſque ad ſententiam non perſtiterunt, aut ex quorum accuſatione reus damnatus non eſt. Vid. *l.* 6. §. 2. *D. ad SC. Turp. l.* 16. *D. ad leg. jul. de adult.* In SCum Turpillianum incidunt, qui ſubjecti poſtulaſſent, nec peregiſſent *l.* 15. *pr. D. ad SC. Turp.* Tac. *lib.* 14. *Annal. c.* 21. Ceterorum, quæ multa eumulabantur, receptus eſt reus, neque tamen *peractus* ob mortem opportunam.

Perceptionem fructus accipere debemus, non ſi perfecte collecti, ſed etiam cœpti ita percipi, ut terra continere ſe fructus deſierint, veluti ſi olivæ, uvæ lectæ, nondum autem vinum, oleum ab aliquo factum ſit. Statim enim ipſe accepiſſe fructum exiſtimandus eſt *leg.* 78. *D. de rei vind. Perceptio* uſusfructus *l.* 27. §. 11. *D. ad leg. jul. de adult.*

Perceptio etiam *numorum* dicitur debiti ſolutio, & numeratio, id quod a debitore creditor recipit *l.* 15. §. 2. *D. quod vi, aut cl. l.* 32. *D. de pecul. l.* 7 §. *ult. D. quod falſ. tut. auct. l.* 3. §. 4. *D. de his, qui effud. l.* 36. *D. de fidejuſſ.*

Perceptio ſua, & militibus debita pro annona, ſeu modo annonæ, quæ his debetur *l.* 6. *C. de erog. mil. annon.* quæ eſt *l.* 17. *C. Th. lib.* 7. *tit.* 4.

Percipere debitum *leg.* 77. §. 21. *D. de legat.* 2. *l.* 22. *D. de pign. act. l.* 36. *D. de fidejuſſ.* operas *l. ult. C. de part. pign. & omn. cauſſ.* litis æſtimationem *l.* 63. *D. de rei vind.* mercedem *l.* 2. *D. de uſu, & uſufr. leg.* penſiones *l.* 1. §. *ult. D. de dot. præleg.* pecuniam *l.* 41. §. 7. *D. de legat.* 3. pretium *leg.* 12. §. 1. *D. de diſtr. pign.* uſuras *l.* 26. §. 1. *D. quand. dies legat.*

Percipere etiam dicitur, qui quid ex teſtamento capit, & conſequitur, ut fundi partem *l.* 13. *D. de legat.* 3. fideicommiſſum *l.* 49. *D. de legat.* 2. legatum *l.* 17. *D. de alim. & cib. leg.* quid legati nomine *l.* 21. *D. ad leg. falc.* alimenta *l.* 20. *D. de alim. & cib. leg.* eibaria, & veſtiaria *l.* 4. *D. eod. tit.*

Percipere fructum eſt colligere, ut loquitur Paullus *lib.* 1. *ſent. tit.* 13. §. 9. & *l.* 78. *D. de rei vind.* Is, ad quem uſusfructus fundi pertinet, non aliter fructuum dominus efficitur, quam ſi ipſe eos perceperit §. 36. *Inſt. de rer. diviſ. Percepti* itaque fructus dicuntur, qui ſunt collecti, & a ſolo ſeparati, ut adparet ex *l.* 78. *D. de rei vind. l.* 12. §. *ult. D. de uſufr. l.* 20. §. *ult. D. de uſur.* Fructuarii non fiunt fructus, antequam ab eo *percipiantur.* Ad bonæ autem fidei poſſeſſionem pertinent, quoquo modo a fundo ſeparati fuerint *l.* 25. §. 1. *D. de uſur.* Fructus non ſunt fructuarii, niſi ab eo *percipiantur*; licet ab alio terra ſeparentur *l.* 12. §. *ult. D. de uſufr.* Omnes fructus non jure ſoli, ſed jure ſeminis percipiuntur *l.* 25. *D. de uſur.*

Percludere. Antequam penſionis nomine percludantur *l.* 9. *D. in quib. cauſſ. pign. vel hypoth.*

Percludebantur conductores, qui penſionem non ſolverant *d. l.* 9. At aliquando tamen non *percludebantur*, ſed evulſis foribus, ablata tegula, obſtructo puteo migrare cogebantur.

tur. Stob. *ſerm.* 1. Καταπερ και εξ οικιας (φησιν ο Βιων) εξοικιζομεθα, οτ αν το ενοικιον ο μισθωσας κ κομιζομενος την θυραν αφελη, τον κεραμον αφελη, το φρεαρ εγκλειση. Conf. Merill. *obſerv. lib* 3. *c.*25. *Hein.*

PERCURRERE militiam, & legitimis ſtipendis determinare *l.* 24. *v. quicumque C. Th. de judæis, & cœlic.*

PERCUSSOR, qui aliquem per vim, aut cædem occidit, interfecitque *l.* 1. §. 28. *l.* 6. *D. de SC. Sil.* Paull. *lib.* 3. *ſent. tit.*5. §. 12. Sueton. *in Jul. cap.* 83. & *in Veſpaſ. c.* 16.

PERCUTERE pugno *l.* 11. *D. de injur.* gladio, clavo, ferro *l.* 1. §. 3. *D. ad Leg. Corn. de Sicar.* fuſte, vel lapide *l.* 1. §. 17. *D. de SC. Silan.* alicui os *l.* 7. §. *ult. D. de injur.*

Percutere falſam monetam *l.* 19. *D. de leg. Corn. de falſ.* Paull. *lib.* 5. *ſent. tit.*22. §. 12. id eſt, cudere, ſeu ſignare. Et ita materia forma publica percuſſa *l.* 1. *D. de contrah. emt.*

PERDERE cauſſam Paull. *lib.* 1. *ſent. tit.* 17. §. 5. intentionem ſuam *l.* 9. §. 6. *D. ad exhib.* litem *l.* 19. *D. ſi ſervit. vind.* civitatem & libertatem *l.* 29. *D. de poen.* auxilium provocandi *l.* 1. *D. a quib adpell. non lic.* bonorum poſſeſſionem *l.* 33. §. 1. *D. de fideicomm. libert.* nummos *l.* 3. §. 2. *D. de ſtatu lib.* pecuniam *l.*18. *D. de hered. pet.* rationes *l.*60. §. 10. *D. de edend.* inſtrumenta *leg.* 8. §. 1. *D. quod met. cauſſ. Perdita* nomina *l.*40. §. *ult. D. de ſtatu lib.* id eſt, deperdita, & male contracta, ut *l* 16. *D. de admin. & peric. tut.*

PERDITURO dare, id eſt, conſumturo, dilapidaturo *leg.* 8. *D. pro emt.* Et ita *perditurus* accipitur in *l.*15. *D. de ann. legat.* *l.*21. §. 11. *D. mand. l.* 35. §. 3. *D. de admin. & per. tut. l.* 22. §. 1. *D. ſolut matrim. l.* 73. §. *ult D. de jur. dot.*

PERDITI in *l.* 3. *C. de apoſtat.* vocantur, qui jam baptizati, adeoque fideles fuerunt, ſed apoſtatæ facti ſunt. Vid. ſupra verbo *lapſi. Perditorum* temeritas, id eſt, latronum *l. un. in fin. C. Th. de ſaturian.* Sed in *l.*4. *C. Theod. de pagan.* quæ eſt *l.* 1. *C. Juſtin. eod. tit. perditos* eos vocari, notat Gothofredus, qui in *l.* 7. *C. Theod. eod. tit.* veſani audiunt, qua voce non alii eo loco videntur ſignari, quam homines pagani, qui vetitis ſacrificiis diurnis nocturniſque, (ut habent verba legis,) futura de reipublicæ ſtatu, principiſque ſalute ſub exſecrabili conſultatione cognoſcere audent. Alias *perditorum* nomine homines nequam & diſſolutos ut plurimum inſigniri, adeo notum eſt, ut & monere ſupervacuum ſit.

PERDUCERE ad libertatem *l.*4. *D. de option. legat. l.* 2. *D. de manum. vind.* & paſſim, ex ſervitute ad civitatem Romanam *l.* 3. §. 1. *D. de bon. libert.* ad prætorem *l.* 43. *D. de act. emt.* ad magiſtratum *l.* 4. *D. ubi pupill. educ.* ad egeſtatem *l.* 3. §. *ult. D. eod. tit.* in familiam *l.* 12. §. *ult. D. quod fals. tut. auct.* ad finem uſque *l.* 8. *C. de his, qui ut indign.* ad effectum *l.* 55. *D. de oblig. & act.* ad nihilum *l.*3. §. *ult. D. de alim. vel cib. leg.* ad locum *l.* 20. §. *ult. D. de ſerv. præd. ruſt.*

Perducere quoque eſt inducere, cancellare, forte litura per medium traducta, ut in *l.*20. §. *ult. D. de teſtam. milit. l.*8. §. 3. *D. de bon. poſſ. ſec. tab.* Inducta accipienda ſunt, & ſi *perducta* ſint *l.* 1. *pr. D. de his, quæ in teſt. delent.*

PER-

PERDUELLIO crimen eorum eſt, qui *perduelles* vocantur, quive hoſtili animo adverſus rem publicam animati ſunt *l. ult. D. ad leg. jul. majeſt.* Ratæ donationes eſſe non poſſunt poſt crimen perduellionis, contractum, quum heredem quoque teneat, etſi nondum poſtulatus vita deceſſerit *l. 31. §. ult. D. de donat.* Soſipater *lib. 2. Inſt. Grammat. p. 188.* Per pro *perquam valde*, ut *perduellio*, *perquam duellis*, & plus quam hoſtis, ut Rabirius, qui perduellionem feciſſe dicebatur, id eſt, contra rempublicam ſenſiſſe. Quod judicii genus Sacer in, eadem ratione M. Tullii, ab Horatio ſumtum ait, dictumque, quod per tempus belli ſit factum, quum is in ſororem ſuam gladio uſus eſſet.

Perduellionis vox non ſemper ipſum crimen, ſed aliquando etiam eos, qui perpetrant, ſeu hoſtes deſignant, ut in *l. 7. Cod. Th. de repar. adp.* ibi: Sitque depulſis *perduellionibus*, hæc prima litium, rerumque reparatio.

PERDUELLES a veteribus adpellatos, quos nos hoſtes adpellamus, Cajus ſcribit, his verbis: Quos nos hoſtes adpellamus, eos veteres *perduelles* adpellabant, per eam adjectionem indicantes, cum quibus bellum eſſet *l. 234. D. de verb. ſignif.* Varro *lib. 5. de ling. lat.* ad hæc verba Ennii: Quin inde invictis ſumſerunt perduellibus. *Perduelles*, ait, ſunt hoſtes. Idem *lib. 4. de ling. lat.* Hoſtem aliud nunc oſtendere, aliud ante ſignificaſſe docet. Nam tum eo verbo dicebant peregrinum, qui ſuis legibus uteretur, nunc autem eum, quem tum dicebant perduellem. Cic. *lib. 1. de Offic. c. 12.* Eum quoque, qui proprio nomine *perduellis* eſſet, hoſtem vocatum a majoribus lenitate verbi triſtitiam rei mitigante. Feſtus duellum, bellum videlicet, quo duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur. Inde & *perduellis*, qui pertinaciter retinet bellum. Et ita apud Plaut. in Amph. Perduelles penetrant ſe in fugam.

PERDURARE in libertatis adfectu cum parentibus *l. 3. C. Th. de lib. cauſſ.*

PEREGER factus ab Ulpiano *tit. 17. Regul. §. 1.* dicitur, qui ad *peregrinitatem* redactus eſt. Hanc vocem auctoritate Auſonii *Epiſt. 17. ad Symmach.* qui *nedum*, ait, me *peregrem exiſtimes*, tuetur, neque damnandam adeo cenſet Schulting. in *Juriſpr. Antejuſtin. p. 616. Hein.*

PEREGRE agere *leg. 7. §. 13. D. quib. ex cauſſ. in poſſeſſ.* ducere *leg. 13. §. 3. D. locat.* ire *leg. 35. §. 3. D. de contr. emt.* proficiſci *l. 3. §. 4. D. de adquir. rer. dom.* mitti *l. 5. §. ult. D. ad exhib.* muneribus fungi *l. 5. §. 3. D. de jur. immun.* eſſe *§. ult. Inſt. de hered. inſt.* defunctus *l. 11. D. de bon. poſſeſſ. ſec. tab.* mortuus Ulp. *tit. 21. §. 1.* obire *l. 34. D. de negot. geſt.* portare, ferre *l. 18. D. commod.*

PEREGRINARI *l. 4. §. 1. D. de her. inſt. l. 26. §. 9. D. ex quib. cauſſ. major.*

PEREGRINATIO longa neceſſaria *l. 29. §. 3. D. de proc.* quam ipſam eſſe abſentiam reipublicæ cauſſa, oſtendit Cujac. *lib. 23. obſerv. c. 26.*

Peregrinatio pro legatione in *l. 56. C. de decurion. l. 189. C. Th. eod. tit. l. 9. C. Theod. de legat. & decret.* Symmach. *lib. 7. Epiſt. 54.* Scis, quantum legatio ſollicitudinis habeat, quantum peregrinatio difficultatis circumferat. Idem *eod. lib. Epiſt. 114.* Laborem peregrinationis fecit optabilem.

Peregrinitas. Ad peregrinitatem redigi in *l.* 10. §. 6. *D. de in jus voc.* quid ſit, explicat Briſſonius *lib.* 1. *Select. antiq. c.* 13.

Peregrinus vocatur, qui civis Romanus non eſt. Peregrinus fit is, cui aqua & igni interdictum eſt. Neque autem *peregrinus* civem Romanum, neque civis Romanus peregrinum in poteſtate habere poteſt Ulp. *tit.* 10. §. 3. Qui dedititiorum numero eſt, neque quaſi civis Romanus teſtari poteſt, quum ſit *peregrinus* Ulp. *tit.* 20. §. 14. nec inſtitui heres poteſt. Idem *tit.* 22. §. 2. Qui deportantur, ſi heredes ſcribantur, tamquam peregrini capere non poſſunt *l.* 1. *C. de hered. inſt.* Et hoc eſt, quod ait Marcianus *l.* 17. *D. de pœn.* in inſulam deportatos *ἀπολιδας* eſſe, hoc eſt, ſine civitate.

Peregrinus prætor, qui inter cives jus dicebat. Non ſufficiente prætore *urbano*, quod multa turba etiam *peregrinorum* in civitatem veniret, creatus eſt & alius prætor, qui *peregrinus* adpellabatur ab eo, quod plerumque inter *peregrinos* jus dicebat *l.* 2. §. 27. *D. de orig. jur.* Ad cujuſmodi prætoris *peregrini* edictum Labeonem libros ſcripſiſſe conſtat ex *l.* 9. §. 4. *D. de dol. mal.*

Peregrinus locus, & urbanus opponuntur in *l.* 11. *D. de ſuppell. legat.*

Peregrinus civis in *l.* 1. *Cod. Theod.* eſt, qui alterius civitatis, ſive provinciæ incola, vel civis eſt. Sic & Epiſcopi & clerici *peregrini* in *l.* 37. *C. Theod. de Epiſc. Peregrini* commeatus *l.* 51. *C. de decur.* Peregrina judicia, quæ de iis agitantur, qui in alia provincia degunt *l.* 10. *C. Th. de accuſ.*

Peregrini naturæ dicuntur magi, artibus ſuis magicis elementa turbantes, vitaſque inſontium labefactantes *leg.* 6. *C. de maleſ. & mathem. l.* 5. *C. Th. eod. tit.*

Peremere. Vid. *perimere.*

Peremtorium dicitur, quod non tam cauſſam extinguit, ubi Anianus interpretatur ad Paull. 5. *ſent. tit.* 5. §. 7. quam perimit, vel tollit diſceptationem. Unde *peremtorium* edictum *l.* 9. *C. quum & quand. l.* 1. §. 3. *D. quæ ſine adpell. l.* 53. *l.* 54. *D. de re judic.* quod tribus propoſitis edictis impetratur, quod inde nomen ſumſit, quod perimeret diſceptationem *l.* 70. *l.* 71. *D. de judic.* Nonnumquam *edictum peremtorium* poſt tria numero edicta, quæ præceſſerint, datur, nonnumquam poſt unum vel alterum, nonnumquam ſtatim, quod adpellatur unum pro tribus *l.* 72. D. *eod. tit.*

Peremtoriæ exceptiones *dilatoriis* adverſantur *l.* 2. § *ult.* D. *de except.* Perpetuæ atque *peremtoriæ exceptiones* ſunt, quæ ſemper locum habent, nec evitari poſſunt, qualis eſt doli mali, & rei judicatæ, & ſi quid contra leges ſenatuſve conſulta factum eſſe dicetur. Item pacti conventi perpetui, id eſt, ne omnino pecunia petatur *l.* 3. D *de except.* Exceptiones *perpetuæ*, & *peremtoriæ* ſunt, quæ ſemper agentibus obſtant, & ſemper rem, de qua agitur, perimunt §. 9. *Inſt. de except. Peremtorias* exceptiones omiſſas in initio, antequam ſententia feratur, opponi poſſe *l.* 2. *C. ſent. reſcind. non poſſ.* Circa hæc autem eſt obſervandum, *peremtorias* ex mente juris civilis proprie eas eſſe, quæ ubi ſunt propoſitæ, rem perimunt ita, ut ea in judicium amplius deduci nequeat, eaſdemque eo ſenſu *perpetuas* dici, quatenus ſemper, ſeu in perpetuum agentibus obſtant,

ubi

ubi nempe ſunt propoſitæ. Si vero *perpetuas* ſeu ſemper obſtare valentes exceptiones intellexeris eas, quæ perpetuo durant, ſeu quibus nullo tempore præſcribitur; omnes utique exceptiones ordinariæ peremtoriæ, ſimulque perpetuæ ſunt hoc ſenſu, quia reus non poteſt prius excipere, quam actione conveniatur *l.* 5. §. *ult. D. de dol. mal. & met. except.* Sed ſunt quædam *peremptoriæ*, ſeu in perpetuum actionem perimentes, quæ tamen certo tempore exſpirant, quales ſunt, quæ per modum actionis proponi poſſunt, ut exceptio doli, & non numeratæ pecuniæ, quæ idcirco biennales ſunt, nec proinde *perpetuæ* poſteriori ſenſu dici poſſunt. Igitur quod Ulpianus *d. l.*3. *D. de except.* & Imperator in *d.* §. 9. *Inſt. eod. tit. peremptorias* & hoc poſteriori ſenſu *perpetuas* feciſſe videntur, non eſt accipiendum, niſi de ordinariis exceptionibus.

Peremtoriam præſcriptionem objicere quandoque licet *l.* 8. *C. de except.* Poſt ſuſceptam ſuper præſcriptionibus peremtoriis adpellationem præſcriptiones peremtorias reſervari *l.*24. *C.Th. quor. adpell. non rec.*

PERENDINI nomine diem tertiam olim in formulis ſignificatam Cicero *pro Murena c.* 12. Gell. *lib.*10. *c.*24. *dies perendini.* Plutarch. *in Apophthegm.* τριτην ημεραν, *tertiam diem* vocat, quod Valerius Probus *perendie.* Adde Briſſon. *de Form. Pop. Rom. lib.* 5. *p.*346.

PERENNIS, *e.* jugis, perpetuus. Perennis aqua eſt, quæ ſemper fluit *leg.* 1. §. 5. *D. de aqu. quot. & æſtiv.* Ovid. *de remed. amor. v.* 651. Flumine perpetuo torrens ſolet altius ire, ſed tamen hæc brevis eſt, illa perennis aqua. Fluminum quædam ſunt *perennia*, quædam torrentia. *Perenne* eſt, quod ſemper fluit, αεναως, *torrens* χειμαρρους, id eſt, *hyeme fluens l.* 1. §. 1. *D. de flumin.* Publicum flumen eſſe, Caſſius definit, quod *perenne* ſit *l.* 1. §. 3. *D. eod. tit.* Liv. *lib.* 4. *c.* 30. Terra quoque ingenito humore egens vix ad perennes ſuffecit omnes. B. Auguſtin. *ſerm.* 186. Sollemnitas enim ab eo, quod ſolet in anno, nomen accepit, quomodo *perennitas* fluminis dicitur, quia non ſiccatur æſtate, ſed per totum annum fluit. Ideo *perenne*, id eſt, per annum. Sic & *ſollemne*, quod ſolet in anno celebrari. Idem *in pſalm.* 74. Torrentes dicuntur proprie, quaſi ſunt *perennes.*

Perennis memoriæ pater *l.* 6. *pr. C. Theod. de cohortal.* recordationis *l.* 5. *C. Theod. de bon. vet.* ærarii emolumenta *l.* 2. *pr. C. Th. de ſenat.* nota *l.* 15. *C. de adpell.*

PERENNITAS noſtra *l.*31. *pr. C. Th. de oper publ.* pro quo Juſtinianeus Codex habet *Noſtrum numen.*

PERFECTE, abſolute, pleno jure in *l.*38. §.3. *D. de ſol. l.*130. §. *ult. D. de reg. jur.*

PERFECTISSIMATUS τελειοτης, διασημοτης, proxima *clariſſimatus* dignitas, tributa quibuſdam præſidibus, correctoribus, præfecto annonæ, præfecto vigilum, magiſtro cenſus *l.* 32. *C. de Epiſc. & cler.* itemque Rationali ſummæ rei, magiſtris ſcriniorum & tribunis notariorum, quæ omnia exempla firmat Rein. *Inſcript. Claſſ.* 6. *inſcr* 28. *p.* 407. *ſeq* Enimvero & duumviros poſtea *perfectiſſimatus* dignitatem adfectaſſe, patet ex marmore apud Gruter. p. CCCLXIII.2. in quo laudantur *Viri perfectiſſimi & principales*, & *Splendidiſſimus ordo Puteolanorum*, nec non ex

Lac-

Digitized by Google

Lactantio *de mortib perſequut. c.* 21. *Torquebantur ab eo, non modo decuriones, ſed primores etiam civitatum, egregii ac perfectiſſimi viri.* Denique Juſtinianus *perfectiſſimatus* ornamenta omnibus indulſit promiſcue, qui Principis codicillos impetraſſent, dum non eſſent ſervilis conditionis, neve fiſco aut curiæ obnoxii, vel piſtores, vel inſtitores, vel procuratores, nec denique illum honorem ſibi venali ſuffragio coemiſſent *l.* 1. *C. de perfectiſſim. dign.* Hein.

PERFECTISSIMUS, titulus eſt dignitatis in conſtitutionibus poſteriorum Imperatorum *l.* 1. *C. de natur. liber. l.*11. *C. de quæſtion.* & in *C. Th.* ſæpe tribuitur *proconſuli Africæ* apud D. Auguſtin: *Ep.* 68.

PERFECTA ætas, id eſt legitima, ſeu 25. annorum *l.* 9. §. 1. *D. de tut. & rat. diſtr. l.* 7. *C. ſi alien. res l.* 32. *D. de minor. l.*16. *D. de tutel. l* 4. *l.*8. *D. de legit. tut. l.*1. *C. de uſuc. Perfecta* donatio *l. ult.* §. *ult. D. de don. l.* 4. *C. de don. quæ ſub mod. l.*32. *D. de mort. cauſſ. don.* emtio *l.*8. *D. de peric. & commod. rei vend. l.*12. *C. de contr. emt. l. ult. C. quand. lic.* legatio *l.* 2. *D. de judic.* res *l.* 9 §. 3. *D. quod met. cauſſ.* venditio *leg.* 35. §. 5. *D. de contr. emt. l.* 5. *D. de reſcind. vend.* §. 1. *Inſt. de emt. & vend. l.* 24. *C. de evict. Perfecta* venditione in *l.*1. *C. de vend. reb. civ.* id eſt, re tradita & pecunia ſoluta, ſicut accipi quoque debet *l.* 3. & 5. *C. de reſcind. vend.* cum alias ad perfectam venditionem non requiritur, ut pretium ſolutum ſit, nec ut res ſit tradita per *pr. Inſt. de emt. & vend.* Aliquando requiritur ſcriptura *d. pr.* Perfecta locatio *l.* 21. §. *ult. D. ad municip.*

Perfecto munere *l.* 34. *D. ad munic.*

Perfectum teſtamentum *l.* 6. *D. ad Leg. Corn. de fals.* §. 1. & 3. *Inſt. quib. mod. teſt. infirm. l.* 29. *D. qui teſt. fac.* §. *ult. Inſt. de teſt. ord.*

Perfectus partus *l.* 12. *D. de ſtat. hom.*

PERFERRE, exportare *l.*20. §. *ult. D. de præſcr. l.*20. *D. commod. l.*11. *D. ad exhib.* Rumore *perlato l. ult. D. de her. inſt.*

Perferre actionem *l.* 76. *D. de legat.* inchoatam accuſationem *l.* 8. *Cod. de his, qui ut indign.* cauſſam adulterii *leg.* 11. *D. ad SC. Turp.* excuſationem *l.*1. *pr. D. de oper. publ.* id eſt, ad exitum deducere.

Perferre præſtare. Sic perlatum jusjurandum in *l.* 3. *C. Greg. de pact. & tranſact.* quæ ſumta eſt ex *vet. conſultatione*, & eſt in *l.* 3. *C. de in lit. jur.* ubi tamen legitur *prolati. Perferre* evictionum ſubſidia in *l.*20. *C. Th. de curſ. publ.*

PERFICA Dea a perficiendo erat adpellata, quæ obſcenæ libidini patrandæ præerat. *Perfica* etiam *natura* a Lucretio *lib.* 2. *v.* 1114. vocatur, quæ procreationi, & perfectioni rerum præeſt, ut adnotavit Turn. *lib.* 11. *adv. c.*20.

PERFICERE, abſolvere, peragere, conſummare, ad exitum perducere. Ita *perficere* litem *l.* 5. §. 6. *l.* 39. §. 12. *D. de adminiſtr. & peric. tut.* crimen *l.* 14. §. *ult. D. de bon. libert.* ædificium *l.* 61. §. 1. *D. de uſufr. & quemadm. l.* 139. *D. de verb. ſignif.* donationem *leg.* 33. §. *ult. D. de donat.* emtionem *l.*57. *pr. D. de contr. emt.* id eſt, pretium ſolvere; at in *l.* 8. *D. de reſcind. vend.* eſt rem tradere. *Perficere* libertatem *leg.* 1. §. 1. *D. de pollic.* mandatum *leg.* 45. *D.*

D. mandat. monumentum *leg.* 6. *D. de condit. inſtit.* negotium. *Perfecto* negotio *l.* 25. § 4. *D de adquir. hered.* ubi Jac. Gothofr. ad *l.* 29. *D. de reg. jur.* legendum putat negotia *provecto negotio*. Sed nihil emendatione opus. Non enim ea lex ait dudum per ecto negotio auctorem fieri poſſe tutorem, ſed *perfecto negotio*, id eſt, ſimul ac iſte actus explicatus erat, a quo negotium perfectionem capiebat, & ſubſtantiam. Sic e. g. in ſtipulatione pupillus interrogatus, congrue reſpondebat, eoque perfecto actu, tutor præſens ſtatim interponebat auctoritatem. Hein. *Elem. Inſt.* §. 250. *Perficere* opus *l.* 3. *D. de pollic.* ſtipulationem, *l.* 137. §. 1. *D. de verb. obl.* teſtamentum *l.* 22. *D. de adim. legat.* venditionem *l.* 1. *C. de litigioſ.* rei nempe traditionem.

P E R F I D E agere *l.* 55. §. 1. *D. de admin. & per. tut.* gerere *l.* 3. §. 2. *D. de doſ. & met. except.*

P E R F I D I A mala fides eſt, ut fidei verbum bonam fidem ſemper ſignificat *l.* 1. *D. de conſtit. pec.* *l.* 1. §. 4. *D. depoſ.*

Aliquando *perfidia* pro defectione a religione uſurpatur, ut *leg.* 4. *C. de ſumm. Trinit.* & cognata hinc ſignificatione pro hereſi in *l.* 6. *pr. l.* 12. *l.* 63. *Cod. Th. de heret.*

P E R F I D U S, qui fidem violavit, & a fide venit. Infidus vero, cui non eſt fidendum, dicitur, & a verbo *fido* deſcendit, primamque habet longam. *Perfida* Eunomianorum mens *l.* 25. *C. Th. de heret.* ſecta *l.* 15. *C. Th. eod. tit.*

P E R F O C A R E, ſuffocare. Qui partum *perfocat leg.* 4. *D. de agnoſc. & alend. lib.* Paull. *lib.* 2. *ſent. tit.* 24. §. 9. Fortaſſis tamen legendum eſt *præfocat*, quod verbum uſurpavit Ovid. *in Ibin v.* 558. *præfocant* animæ Gnoſia mella viam. Add. Schulting. *Juriſpr. vet. antejuſtin.* p. 315. & Bynkersh. *de jur. occid. lib. c* 7. *p.* 147.

P E R F O R A R E muros *l.* 11. *D. ad leg. jul. pecul.*

P E R F R U I, id eſt, plene & ad finem uſque frui *leg.* 3. §. 30. *D. de act. emt. l.* 10. *C. de decur.*

P E R F U G E R E ad hoſtes *l.* 2. *D. ad Leg. jul. majeſt.* Inde perfuga appellatus, qui ad hoſtes transfugit.

P E R F U N C T O R I E leviter eſt, uti apud Petron. *ſatyr. c.* 11. Budæus hanc vocem expoñit, non bona fide, neque ex animo, nec juſta denunciatione, eamque inveniſſe ſibi videtur in *l.* 5. §. 1. *D. quod vi, aut cl.* Ant. etiam Auguſtinus in *l.* 2. §. 32. *D. ad SC. Tertull.* & *l. un. C. qui muner. tut.* Verum ibi non *perfunctorie*, ſed *defunctorie* eſſe, & in *d. l.* 5. §. 1. *D. quod vi aut cl.* Florentiæ legi *perfuſorie*, animadvertit Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p* 408. *Hein.*

P E R F U N D E R E aliquem fimo corrupto *l.* 1. *D. de extraord. crim.* Ut oculus puero *perfunderetur leg.* 5. §. *ult. D. ad Leg. Aquill.* Vid. ſupra ſub art. *effundere.*

P E R F U N G I defungi *l.* 3. *D. de decur.*

P E R F U S O R I E, id eſt, vago & ambiguo ſermone *leg.* 2. §. 32. *D. ad SC. Tertull. l.* 4. §. 1. *D. quod vi, aut cl. l.* 69. §. 4. *D. de evict.*

P E R G A M E N A ſive chartæ pergamenæ. *Quod & de chartis & pergamenis* obtinet *Caj. lib* 2. *Inſt. tit.* 1. § 4. Add. Schulting. *in juriſpr. vet. antej. p.* 81.

P E R G U L A fuit locus perſpi-

ſpicuus, & apertus, in publicum proſpiciens, adeo ut oculis transeuntium expoſita eſſent, quæ illic proponerentur. Quod & Plinius indicat *lib.*21. *c.*3. L. Fulvius argentarius bello Punico ſecundo cum corona roſacea interdiu a *pergula* ſua in forum proſpexiſſe dictus, ex auctoritate ſenatûs in carcerem abductus, non ante finem belli emiſſus eſt. Suetonius *de Illuſtr. Grammat. c.*18. Craſſitium Grammaticum in hujuſmodi loco docuiſſe, tradit. *Pergularum magiſtralium*, in quibus publice docebant Grammaticæ, & Rhetoricæ, aliarumque artium magiſtri, & profeſſores, meminit Vopiſc. in *Saturn. c.* 10. Plinius *lib.* 35. *c.* 10. de Apelle loquens idem, ait, perfecta opera proponebat in pergula tranſeuntibus, atque poſt ipſam tabulam latens &c. Lactant. *lib.* 1. *Divin. Inſt. c.*2. ex Lucilio hunc verſum citat: *Pergula pictorum, veri nihil, omnia ficta.* Quum pictor in *pergula* clypeum, vel tabulam expoſitam habuiſſet *l.* 5. *§. pen. D. de his, qui effud.* Picturæ profeſſores *pergulas* & officinas in locis publicis ſine penſione obtineant, ſi tamen in his uſum propriæ artis exerceant *l.* 4. *C. Theod. de excuſ. artif.*

In geſtationibus quoque, & deambulationibus *pergula* ſedem habet, eaque ſignificatione verbum hoc uſurpaſſe Plinium, manuſcripti Codicis beneficio deprehendit Briſſonius. Apud eum ſiquidem *lib.* 14. *c.* 1. ubi vulgo legitur, *ſubdivales ambulationes umbroſas operculis opacat*, vetus optimæ notæ codex habet, *ſubdiales inambulationes umbroſis pergulis opacat.*

PERHIBERE, teſtimonium eſt dicere, & præbere in *l.* 20. §.3. *l.* 21. §. 2. *D. qui teſtam. fac. l.* 8. *C. de teſtib. l.* 3. §. 6. *D. eod. tit.* Ulp. *tit.* 20. §. 9. ubi Cujac. *lib.* 6. *obſ. c.* 37. & ad Paull. *ſent. lib.*3. *tit.*4. §. 4. legi vult, *teſtimonium perhibitote*, quum alias legatur præbitote. At non *perhibere* ſolum *teſtimonium*, ſed & *præbere* dixiſſe veteres, auctoritate Ciceronis *pro Flacco cap.*10. & Scholiaſt. Juvenal. *ad Sat.*16. *v.*31. probavit, nihilque adeo mutandum eſſe cenſuit Bynkersh. *lib.*3. *obſerv. c.* 21. *Hein.*

PERHORRESCERE alicujus potentiam *l. un. C. quand. Imp. int. pupill.* calumniam *l.*1. *C. Th. de his, qui condit. propr.*

PERICLITARI *leg.* 3. §. 3. *D. de incend. ruin. naufr.* de ſtatu *leg.* 3. §. 5. *D. de Carbon. edict. leg.* 8. *§. ult. D. rat. rem hab.* inops fieri *l.* 50. *D. de re judic.*

PERICLITANTES, id eſt, criminis accuſati in *l.* 12. *C. Th. de accuſ. & inſcr.*

PERICULOSE heredem facturum, ſi vinum effundat *l.* 7. *§. ult. D. de trit. vin. ol.*

PERICULOSA dilatio *leg.* 1. *D. de damn.* res *l.* 1. §. 13. *D. de quæſtion. l.* 54. *D. de act. emt.*

PERICULUM diſcrimen *leg.* 2. *l.* 35. §. 4. *D. de mort. cauſſ. don. Periculum* capitis *l.* 28. *D. de pœn.* corporis *l.* 2. *C. de reb. cred.* vitæ *l.* 16. *D. de oper. libert.* infamiæ *l.* 10. *C. depoſ.* juſtum *l.* 6. *D. de mort. cauſſ. don.* inſidiarum §. 3. *Inſt. de pupill. ſubſtit.*

Periculo adverſarii denunciante *l.*20. *D. quod vi aut cl. Periculum* effugere *l.*15. §.2. *D. de pignor.* Patris *periculum* agitur *l.* 27. *D. de min.* Periculum eſt, ne &c. *l.*17. *D. de her. pet.*

Periculum alias caſum quemlibet, ac damnum fatale, ſeu, quidquid fato, mortalitate, vi majore, vel alio fortuito caſu contin-

tingit, ſignificat. Hoc ſenſu Ulpian. *l.5. §.2. D. commod.* Quid veniat, ait, in commodati actione, utrum dolus, an & culpa, an vero & omne periculum? Et ita *periculum præſtare*, *periculum alicujus eſſe*, ad aliquem *pertinere*, *reſpicere*, *ſpectare*, dicit Ulpianus *l. 5. §. 13. 14. & l. 10. D. eod. tit.* item periculum ſuſtinere *l.1. D. de peric. & commod.* tranſit ad eum *l.9. §. ult. D. de reb. cred.* Venditor ſe *periculo* ſubjecit *l. 1. D. de peric. & comm. rei vend. periculo* liberatur venditor *l. 1. §. 1. D. eod. tit. periculum* adminiſtrationis *l. ult. C. de peric. nomin.* creationis *l. 1. C. eod. tit.* Ad ipſius *periculum* is caſus pertinet *§. 3. Inſt. de emt. vend. Periculum* evictionis *l.19. C. de evict.* litis *l. 8. D. de legat.3.* nominis *l. 96. §.2. D. de ſolut. l. ult. §.1. D. de admin. rer. ad civ.* nominum *l.7. §.6. l. 39. D. de admin. & per. tut. & paſſim* ſuum *periculum* facere *l.7. D. eod. tit. periculo* teneri *l.9. §. ult. D. eod. tit.*

Aliquando hæc vox notat *periculum* culpoſum, excluſo damno fatali, ut in *l. 14. §. ult. D. de furt.*

Periculo alicujus res eſſe dicitur, quum damnum detrimentumve quodcumque incidere poſſit, ad eum reſpicit *l. 18. D. de damn. infect. l.47. §. ult. D. fam. erciſc.* & ita qui *periculo* ſuo rem habuit *l. 4. D. de reb. cred.* Si tibi rem periculo tuo utendam commodavero. *l. 21. D. commod.* Rem periculo ſuo perſequi *l. 1. C. de evict.* reſtitui *l. 11. D. de rei vind.* Si pecuniam ſuam *periculo* ſuo credidiſſet *l. 10. §. 8. D. mand.* Peto des fratri numos fide, & *periculo* meo *l.24. D. de fidejuſſor.* Vaſa utenda communi *periculo* dedi *l. 21. D. commod.* Actiones *periculo* tuo tibi præſtare debeo *l. 31. D. de act. emt.* Qui ſuo periculo velit adiri hereditatem *l. 71. D. ad SC. Trebell.* Ut tutores adjutorem ſuo *periculo* conſtituant *l.13. D. de tutel.* Suo *periculo* convenire alterum *l. 7. D. commod.* Ut ſuo periculo confidejuſſores conveniuntur *l.10. D. de fidejuſſ.* Exactionem nominum periculo ſuo facere *l. 35. D. de adm. & per. tut.* Fidejuſſores, quos magiſtratus ſuo periculo nominant *l.17. §. ult. D. ad mun.* A debitore ſtipulatus ſum *periculo* tuo *l.45. §.7. D. mand.*

Periculum etiam pro indice, & brevi, ſeu libello, unde ſententias recitare ſolebant judices *rubr. C. de ſent. & periculo recit.* De *periculo* vero, ex quo recitatæ ſententiæ, mirum eſt ſententiarum divortium. *Periculum* malunt Sirmond. *Antirrhet.2. c. 11.* Deſid. Herald. *Obſerv. c.50.* & *Animadv.* ad Jus *Attic. II. 7. 4.* & Grot. in *Flor. ſparſ. ad C. Juſtin. VII. 34.* ob Codicis manuſcripti auctoritatem, in quo ita ſcriptum reperit Sirmondus. Contra alii *breviculum* reponunt, conjectura Paullo audaciore, veluti Alciat. *Diſpunct.I. 20.* Perrenon. *animadverſ. II. 17.* Ferrand. Adduens. *Explic. lib. 2. p. 575. Tom. 2. Theſaur. jur. civ.* At quidni retineas *periculum*, quod habet Cornel. Nepos *Epaminond. c.8.* Sunt, qui ibi ſubſtituunt ſepulcrum, ſed ex conjectura, ut opinor, quia apud Appianum legerunt κατα τον ταφον. Quaſi vero ſemper inter hiſtoricos conveniat, maxime in ejuſmodi περιςατεων genere. Eodem vocabulo uſus eſt Codic. Theodoſiani auctor in *rubr. & l. 2. de ſent. & peric. recit.* mirumque eſſet, caſu accidiſſe, ut in utrumque Codicem idem vitium irreperet. Add. Ev. Otton. *præf. Tom. 2. Theſ. jur. p. 20. ſequ.* Hein. Cic. *in Frument.* Honeſtius eſt,

quod

quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ & *periculo* magiſtratuum committantur. Vid. Cujac. 5. *obſerv.* 35. *in fin.* Plaut. in Pœnulo: Si paraſitus, inquit, amplius quam præfinitum eſt, poſtularit, plus petiti *periculo* ſtranguletur.

Perimere, ſive, ut apud juris Romani auctores frequentius legitur, *peremere*, eſt conſumere, exſtinguere, tollere. Scipio quidem Gentilis *in Origin.* voce *peremtorium edictum* hanc vocem *prohibere* Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 39. *tollere*, quod ſignificantius eſt, interpretatur. Sic *perimere* actionem *l.* 34. *§. ult. D. de obl. & act. l.* 66. *§.* 1. *D. de leg.* 2. *l.* 7. *C. de ſent interlocut. l.* 75. *D. de ſolut. l.* 7. *D. de feriis, & dilat.* cauſſam *leg.* 9. *C. de ſent. & interloq.* diſceptationem *l.* 70. *D. de judic.* donationem *l.* 20. *D. de donat. int. vir. & ux.* fideicommiſſum *l.* 64. *D. de legat.* 3. jura *§.* 11. *Inſt. de her. quæ ab inteſt.* legatum *l.* 40. *§.* 4. *D. de condit. & demonſtr. l.* 11. *D. de adim. legat.* obligationem *l.* 100. *D. de verb. obl. l.* 5. *D de fidejuſſ.* pignus *l.* 11. *D. de pign. act.* partem ſtipulationis *l.* 17. *D. de acceptil.* uſumfructum *l.* 1. *§. ult. D. quib. mod. uſusfr. l.* 17. *§.* 2. *D. de uſufr.*

Ita & *perimi*, vel *peremi* dicitur, quod intercidit, conſumitur, exſtinguitur, perit. Sic *peremitur* actio *l.* 29 *D. de jur. fiſc. l.* 32. *§.* 27. *D. de furt. l.* 1. 2. *D. ſi ex noxal. cauſſ. l.* 35. *§. ult. D. loc. l.* 1. *D. de in rem verſ. l.* 76. *D. de ſolut. l.* 3. *C. ad exh. l.* 1. *§.* 20. *D. de tutel. & rat. diſtr.* cauſſa *leg.* 3. *C. ſi pend. adpell. leg.* 1. *§.* 2. *D. de pignor.* communio *l.* 8. *§. ult. D. de rel. eor.* condictio *l.* 22. *D. rat. rem habit.* corpus *§.* 10. *Inſt. ad Leg. Aquil.* eligendi facultas *l* 77. *§.* 4. *D. de legat.* 2. primus gradus teſtamenti *l.* 3. *§. ult. D. de lib. & poſtum.* jus *l.* 44. *D. de adquir. poſſeſſ.* libertas *l.* 39. *D. de manum. teſtam.* navis naufragio *l* 36. *§. ult. D. de rei vind. Peremta* navis videtur, quæ reſoluta eſt, & intercidit, tabulis omnibus refixis ea mente, ut in alium uſum deſtinarentur *leg.* 83. *§.* 5. *D. de verb. oblig. Perimitur* obligatio *l.* 14. *D. de fidejuſſor. l.* 12. *D. de duob. reis l.* 3. *D. und. cogn.* præſcriptio, & negotii quæſtio *l.* 10. *D. de diverſ. temp. præſcr.* agnatus capitis deminutione *l.* 2. *C. commun. de ſucceſſ.* ſtipulatio *l.* 98. *D. de verb. obl. l.* 1. *C. de judic.*

Perinde ac ſi *l.* 29. *D. de noxal. act.* atque *l.* 18. 24. *D. ſi quis omiſſ. cauſſ. teſtam.* atque ſi *l* 44. *D. de damn. infect.* quaſi *l.* 52. *D. de action. emt. l.* 32. *D. ad SC. Treb.*

ΠΕΡΙΟΔΕΥΤΑΙ medici, id eſt, circulatores *l.* 6. *§.* 1. *D. de exc.* de quibus vide Ulr. Hub. *lib.* 3. *digreſſ. Juſtin. c.* 33. & Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 35. Recte hic per medicos *περιοδευτας* non intelligit circumforaneos agyrtas & aretalogos, ſed medicos clinicos, qui vicatim viſitant ægrotos. Recte etiam huc refert *presbyteros περιοδευτας*, quorum mentio fit in *l.* 42. *§.* 9. *C. de Epiſc. & cler.* Sed eadem jam obſervarunt Coler. *parerg. c.* 12. & Perrenon. *Animadv. lib.* 1. *c.* 29. *Hein.*

Perire dicitur, quod in rerum natura eſſe deſinit, quod rebus humanis ſubducitur, ac ſubtrahitur, quod intercidit. Ac primo quidem perſonæ perire dicuntur, veluti naufragio *l.* 12. *D de reb. dub. l.* 26. *D. de pact. dotal. l.* 17. *§.* 7. *D. ad SC. Treb. l.* 9. *D de reb. dub.* bello *ibid* amatorio poculo *l.* 38. *§.* 5. *D. de pœn.* ex vulnere *l.* 11. *§.* 3. *D. ad Leg. Aquill.* Sed & res & quidem

cor-

corporales dicuntur perire, ut argentum *l.* 20. *§. ult. D. de præſcript. verb.* bos *l.* 17. §. 3. *D. eod. tit.* §. 1. *Inſt. locat.* margarita *l.* 17. §. 1. *D. de præſcript. verb.* navis *l.* 6. *D. de naut. fœn.* pecunia *l.* 3. §. *ult. D. de in rem verſ.* pecus *l.* 2. §. 20. *D. de vi bon. rapt. l.* 53. §. 13. *D. pro ſoc.* vaſa *l.* 22. *D. de manum. teſt.* veſtis *l.* 3. §. *ult. D. de in rem verſ.* veſtimenta *l.* 17. §. 4. *D. de præſcr. verb.*

Perire quoque jura dicuntur, id eſt, exſtingui, & evaneſcere. Sic *perire* dicuntur actio *l.* 13. §. *ult. D. de negot. geſt. l.* 37. *D. de jur. dot. l.* 139. *D. de reg. jur.* adpellatio *l.* 6. *D. de adpell.* cauſſa *l.* 29. *D. de jur. fiſc.* legatum *l.* 112. *D. de cond. & demonſtr. l.* 65. §. 1. *D. de legat.* 2. lis *l.* 2. *D. de diverſ. temp. præſcr. l.* 18. §. 4. *D. de dol. mal. l.* 8. *D. de legat.* 3. privilegium *l.* 29. *D. de novat.*

Perire præterea etiam dicitur, quod non quidem interiit, exſtinctum eſt, ſed abeſt, vel amiſſum eſt, veluti furto *l.* 35. §. 4. *D. de contrah. emt. l.* 14. §. *ult. D. de peric. & comm. rei vend. l.* 52. §. 3. *D. pro ſoc.* Quum in caupona vel in navi res perierit *l. un.* §. 3. *D. furti adv. naut.*

Perire alicui dicitur, quod ejus damno & diſpendio cedit, quod ei decedit & detrahitur, ut in *l.* 13. §. 5. *D. ad Leg. Falc. l.* 30. *D. eod. tit.* Eodem modo *perire* dies dicuntur patrono vel heredi, quibus operæ non eduntur *l.* 20. §. *ult. D. de oper. libert. l.* 7. *D. de ann. legat. Pereunt* patrono *operæ*, quas libertus propter adverſam valetudinem præſtare non poteſt *l.* 34. *D. de oper. lib.*

P E R I T I A artis *l.* 1. *D. de decret. ab ord. fac.* Arte alicujus vel *peritia* uti *l.* 27. §. 2. *D. de uſufr.* ut monimenta fierent opera & *peritia* Aſiani *l.* 57. §. 7. *D. pro ſoc.*

Peritia pro perita. Vid. ſub art. *cenſere.*

P E R J U R I U M *l.* 21. *D. de dol. mal.* De *perjurio*, ſi ſua pignora eſſe quis in inſtrumento juravit, crimen ſtellionatus fit *l. ult. D. ſtellion.* Qui falſa teſtimonia protulerit, de perjurio convenitur *l.* 13. *C. de teſtib.* Dignitate, qua ſe per ſuum videlicet perjurium indignos eſſe probaverint, ſpolientur *l. pen. C. de dignit.* perjurii pœna *l.* 22. *C. de dol. mal.* Augeri magis noſtram rempublicam, & multis hominibus legitime progenitis frequentari, quam impiis *perjuriis* adfici volumus, quum ſatis eſſe inhumanum videatur, per leges, quæ perjuria puniunt, viam perjuriis aperiri *l.* 2. *in fin. C. de indict. viduit.* Faceſſant ergo, qui pœnam nullam Romano jure perjurio poſitam, tam ſecure adhuc adſeruerunt, indeque calumniandi illud occaſionem arripuerunt. Add. *l.* 13. §. 6. *D. de jurejur. l.* 41. *C. de tranſact.* & Jac. Gothofred. *in not. ad Tertull. ad nation. lib.* 1. *c.* 10. *p.* 107.

Perjurii quidem, ſi per Deum juratum ſit, nullam eſſe pœnam legibus Romanis proditam, ſed vindictam ejus Deo relictam eſſe, exiſtimat Cujac. *lib.* 2. *obſerv. c.* 19. Si tamen per Principem pejeratum ſit, fuſtibus caſtigari perjurus jubetur *l.* 13. §. *ult. D. de jurejur.* Cui legi quomodo concilianda ſit *l.* 2. *C. de reb. cred.* docet idem Cujac. *lib.* 8. *obſerv. c.* 7. Add. Reinold. *Var. I.* 14. *p.* 100. *ſeq.* Hein.

P E R L A T O R. Sed ſi quid forſitan urgere cœperit, referri ad Celſitudinem tuam ſtatuimus, & auctore te fieri, & eo *perlatore*, ferri ad ſcientiam noſtram. Ita non abs re legendum in *l.* 8. *C. Th.*

de

de extraord. ſive ſord. mun. videtur Jac. Gothofredo, quum ante legeratur *perſolutore*, & Cod. Juſtinianeus in *l.* 8. *D. de excuſ. artif.* Rara eſt alias vox *perlatoris*, & veteribus vix uſurpata, quamquam *lator* paſſim reperiatur. Sed illa tamen utitur Symmachus *lib.* 5. *epiſt.* 30. *extr.* Et *perlatori*, ait, talium litterarum benignus arride.

PERLUSORIUS pro *proluſorius*. Si *perluſorio* judicio actum ſit adverſus teſtamentum *l.* 14. *D. de adpell.* Ita legitur Florentiæ, quum Haloand. habeat *proluſorio*, atque ſic etiam Budæus legi jubeat, qui interpretatur cauſſam præjudicialem. Nihil hic mutat Ducker. *de Lat. vet Ictor. p.* 409. quem *perluſorium judicium* per *colluſorium* ex ipſa *l.*14. *D. de adpell.* exponentem merito ſequimur. *Hein.*

PERMANERE perſeverare, durare *l.* 60. *D. de cond. indeb. l.*1. §.1. *D. de oblig. & act. & paſſim.*

PERMILITARE *l.*8. §. 9. *l.*9. *D. de excuſ.*

PERMISCERE cauſſas *l.*52. *D. de adquir. poſſeſſ.* legata *l.*11. §.7. *D. ad Leg. Falc.* Damna, quæ violentia permixta ſunt *l.*2. §.9. *D. de vi bon. rapt.*

PERMISSU creditoris *l.* 8. §.7. *D. quib. mod. pign.* eorum, quibus permittendi vis eſt *l.* 3. §. 4. *D. de ſepulcr. viol.* meo *l.* 106. *D. de ſolut.* mulieris *l.* 63. *D. de jur. dot.* prætoris *l.* 7. §. 1. *D. de reb. eor.* principis *l.*31. *D. de pœn.*

PERMITTERE, i. e. concedere, ſinere dicuntur. Lex *l.* 7. *D. de legib. l.* 3. §. 5. *D. de ſepulcr. viol. l.* 45. §. 4. *D. ad Leg. Aquil.* Prætor *l.* 12. *D. quib. ex cauſſ. pign.* edictum *l.* 4. *C. de ſervit.* creditor *l.* 158. *D. de reg. jur.*

Singularis eſt loquendi ratio, quam uſurpat Tryphoninus in *l.* 41. §. *ult. D de teſtam. mil.* ubi *permittitur*, ait, *militem filio facere teſtamentum*, pro *militi*, quam tamen erudite defendit Ducker. *de Latinit. vet. Ictor. p.* 355. Hein.

Permittere pro perimere, ſeu remittere in *l.* 3. *D. de publ. jud.* Promiſcue accipi *permittere*, & *remittere* obſervarunt Cujac. *lib* 21. *obſ. c.*29. & Juſt. Lipſ. ad Tacit. *lib.* 1. *Annal. p.* 19. Exempla ſimilia ſunt in *l.* 37. *D. de pact. l.* 6. §. *ult. D. de jur. patron. l.* 1. *C. de prec. Imp. offer.* Gell. *lib.*1. *c.*3. Hein.

PERMUTARE dicuntur, qui res, quarum domini ſunt, invicem mutant, ultro citroque dando & accipiendo. Olim unuſquiſque ſecundum neceſſitatem temporum ac rerum utilibus inutilia *permutabat l.* 1. *pr. D. de contr. emt.* Qui rem *permutatam* accepit, emtori ſimilis eſt *l. ult. D. quib. ex cauſſ. in poſſeſſ.*

PERMUTARE pro mutare, commutare. Sic permutare conditionem *l.*10. §. 1. *D. de pœn.* quædam in opere *l.* 60. §. 3. *D. locat.* pœnam *l.*9. §.10. *D de pœn.*

Permutare aliud pro alio dare extra contractum. Sic ſi pallium fullo *permutaverit*, & alii alterius dederit *l.* 13. §. 6. *D. locat.* Eodem ſenſu permutationem facere dixit Alfenus *l.* 31. *D. locat.*

Permutare pro alternare. Convenit, ut permutatis inter ſe temporibus aqua uterentur *l.* 5. *D. de aqu. quot.*

PERMUTATIO eſt, quum res pro re, corpus pro corpore datur. Si pecuniam dem, ut rem accipiam, emtio venditio eſt, ſin autem rem do, ut rem accipiam, non placet permutationem, verum emtionem eſſe *l.*5. *D. de praeſcr. verb.*

Per-

Permutatio pro mutatione. Status permutatio *l.* 1. *D. de capit. minut.*

PERNECESSARIA res *l.* 11. §. 4. *D. de min.*

PERNICIANUM Senatusconſultum. Ita vocatur ab Ulp. *tit.* 16. §. 3. Vid. *Perſicianum.*

PERNICIES. Fructuarius non debet quidquam facere in perniciem proprietatis *l.* 13. §. 4. *D. de uſufr.* Ne in perniciem mariti mulier punita ſit *l.* 36. *D. ſol. matr.*

Pernècies exſecranda delatorum *l.* 2. *C. Th. de petit. & ultro dat. Perniciem* hereticis minantur Imperatores in *l.* 4. *Cod. Theod. de heret.*

PERNICIOSE agere *l.* 3. §. 5. *D. de ſuſp. tut.* errare *l.* 91. §. 3. *D. de verb. oblig.*

PERNICIOSUS furor *l.* 22. §. 7. *D. ſol. matr.*

PERNOCTARE extra urbem intelligendus eſt, qui nulla parte noctis in urbe eſt. *Per* enim totam noctem ſignificat *l.* 66. §. *ult. D. de verb. ſignif.*

PERNUMERARE res hereditarias *l.* 1. *D. de ventr. in poſſeſſ. mitt.*

PERORARE cauſſam, vel negotium eſt cauſſam orare vel agere in *l.* 46. *C. Theod. de decurion.* Alias *perorare* cauſſam eſt peragere, ad finem deducere *l.* 14. §. 8. *D. de bon. libert. l.* 6. *D. de quæſtion.* Eodem ſenſu *perorare* negotium eſt in *l.* 19. *C. Th. de adpellat. & conſult. l.* 64. *C. Theod. eod. tit.*

PERPENDERE fidem teſtimonii *l.* 13. *D. de teſtib.* Perpenſa cura *l.* 29. *pr. C. Th. de annon. & trib.* deliberatione *l.* 1. *C. de metallar. Perpenſo* judicio *l.* 7. *C. de accuſ.* ſtudio *l.* 5. *C. Th. de ſuſcept.* Mulier, cujus prætor perpenſam voluntatem intellexerit *l.* 1. §. 7. *D. de ſuſcept. tut.* §. 3. *Inſt. eod. tit.* Quo tamen poſteriore loco aliæ editiones habent *propenſam*, quemadmodum & Theophilus legiſſe videtur, *ει δε και τις ετερα γυνη, ης ο πραιτωρ ορᾳ την γνωμην ρεπουσαν εις το ευσεβειν.* Sed ſi qua alia mulier fuerit, quam prætor pietatis ſtudio eo venire viderit.

PERPERAM petere *l.* 22. §. 4. *D. rem rat. hab.* pronunciare *l.* 8. §. 4. *D. ſi ſerv. vind.* judicare *leg.* 62. *D. de re judic. l.* 42. *D. de liber. cauſſ. l. ult. C. de pœn. jud.* exheredatus *l.* 12. §. 3. *D. de bon. libert.* excuſatus *l.* 11. §. 4. *D. de minor.* contractum *l.* 18. *D. de tutel. & rat. diſtr.* injunctum officium *l.* 5. *C. qui tutor.* agere *l.* 2. §. 6. *D. de eo, quod cert. loc.* ſcriptum *l.* 24. *D. de reb. dub.* ſeſe manifeſtare *l.* 14. *C. de contr. & commit. ſtip.* i. e. non jure, injuria *Perperam* alias eſt per errorem, & imprudentiam. Sic *perperam* conſenſum dare *l.* 1. *C. ſi major. fact.* pecuniam accipere *l.* 80. §. 5. *D. de furt.* ſolvere *l.* 26. §. 1. *D. de pact. dot. l.* 9. *D. de pecun. conſtit. l.* 40. *D. de condict. indeb.* Paull. *lib.* 3. *Sent. tit.* 6. §. 92. Ulpian. *tit.* 24. §. *ult.* tradere *l.* 4. §. 1. *D. pro ſoc.* agere *l.* 2. *C. ſi major. fact. alien.* confiteri *l.* 5. *D. de interrogat.* pronunciari *l.* 12. §. 3. *D. de bon. libertor.* judicare Cic. *lib.* 2. *in Verr. c.* 23. Hirtius de *bello Hiſpan. cap.* 12. Quibus ex locis adparet, ita quoque accipiendum eſſe, quod Varro ſcribit *lib.* 3. *de re ruſt. c. ult.* Ille flens narrat ab neſcio quo percuſſum cultello concidiſſe, quem, qui eſſet, animadvertere in turba non potuiſſe, ſed tantummodo exaudiſſe, vocem *perperam* feciſſe. Suet. *in Domit. c.* 11. Quod enim comitiorum conſularium die deſtinatum perperam præco non conſulem ad

populum, ſed imperatorem pronunciaſſet.

Perperam accipere, id eſt, *perperam* ſeu errore ſolutum accipere *l.*80. §. 5. *D. de furt.* Per fraudem vel dolum vel *perperam* ſine judicio factis diviſionibus *l.*3. *C. comm. utriuſque judic.*

PERPES pro perpetuus. *Perpes* auctoritas *l. ult. C. Theod. de can. frum. urb. Rom.* firmitas *l.* 4. pr. *C. Theod. de collat. donata l.* 2. §. 2. *C. Th. ſi cert. pet. de ſuffrag.* Ubique *perpetua* ſubſtituit Juſtinianus *l.* 3. *C. de can. frum. urb. Rom. l. un.* §. 1. *C. de ſuffrag.* Geſta translata in publica monumenta habere volumus *perpetim* voluntatem *l.* 55. *C. Th. de heret.* Sed Codex Juſtinianeus *perpetim* mutavit in perpetuam *l. ult. C. de re jud.*

PERPETRARE, id eſt, factum peragere. Qui ſibi manus intulit, & non perpetravit *l. ult.* §. 6. *D. de bon. eor.* junct. *l.*38. §. *ult. D. de pœn.* Add. *l.* 1. §. 1. *C. de rapt. virg. l.* 4. *C. ad Leg. jul. de adult.*

PERPETUARE obligationem *l.* 56 §. *ult. D. de fidejuſſ.* Litis conteſtatione temporales actiones perpetuantur *l. ult.* §. *ult. D. de fidejuſſ. tutor.* ut & per oblationem precum, & ad eas reſcriptionem *l. ult. C. quand. libell.* Perpetuari dicuntur obligationes, quæ ob culpam, factumve debitoris, vel litis conteſtatione perpetuæ efficiuntur. Poſt litem conteſtatam *perpetuatur* adverſus eum obligatio *l.* 9. §. 3. *D. de jurejur.* Quoties culpa intervenit debitoris, perpetuari obligationem *l.* 91. §. 3. *D. de verb. oblig. Perpetuari* etiam pœna dicitur, quæ quum temporaria eſſet, perpetua efficitur *l.*87. §. 7. *D. de pœn.*

PERPETUARII fundi rei privatæ principis *l.* 14. *C. Th. de vir.* Eos non alios eſſe, quam Emphyteuticarios, oſtendit Jac. Gothofred. *in Comment. ad l.*12. *C. Theod. de extraord. ſiv. ſord. mun.* Vocantur alias fundi *perpetui juris l.*10. *C. Th. de infirm. his, quæ ſub tyrann.* Prædia *jure perpetuo conſignata l.* 10. *C. de excuſ. muner.* Fundi ad patrimonium principis pertinentes, *qui perpetuo jure tenentur l.* 15. *C. eod. tit.* Poſſeſſores eorum dicuntur *jure perpetuo poſſidentes l.*12. *C. Theod. de extraord. ſive ſord. mun. perpetuo jure retinentes l. ult. C. Th. de conlat. fund. patrim. & emphyt.* & ſæpius *perpetuarii* in *l.* 5. *C. de locat. præd. civ. vel fiſc.* ipſumque jus, quod poſſeſſores hujuſmodi fundorum habent, jus *perpetuarium*, hoc eſt, emphyteuticarium *l.*1. *C. de offic. Comit. ſacr. palat.* Add. Alciat. *lib.*1. *parerg. c.* 37. ubi & illud Sen. in αποκολοκυντ. *Claud. Cæſar. Tu autem, qui plura loca calcaſti, quam ullus mulio perpetuarius*, huc refert, ibique *mulionem perpetuarium* interpretatur mercenarium, qui mulam veterinam conductam in perpetuum, dum vixerit, certo pretio habet, eaque vecturam facit. Sed aliter Gronovius *ad eum locum n.* 12. & Barth. *lib.*11. *adverſar. c.*37.

PERPETUO, id eſt, in perpetuum, dicitur actio competere *l.* 3. § 1. *D. de vi & vi arm.* actio & interdictum dari *leg.* 4. §. *ult. l.*17. §. 3. *D. de damn. infect. l.*20. §. 6. *D. de op. nov. nunc.* heres conveniri *l.* 17. *D. de caſtrenſ. pecul.* Atque hoc ſenſu verba hæc a juris auctoribus ſcripta erant, quæ hodie ex principum conſtitutionibus non ultra triennii ſpatium porriguntur. Quod ex naturali cauſſa fit, etſi non aſſidue fit, perpetuo tamen fieri exiſtimatur *l.*28. *D. de ſervit. præd. urb.* An ad tempus fideicommiſſum, an perpetuo præſtari voluerit,

rit *l. 6. D. de ann. legat.* Servi, qui hoc animo a domino inducti eſſent, ubi *perpetuo* eſſent, non temporis cauſſa adcommodarentur *l. 32. D. de pignor.* Res, quas *perpetuo* quis ibi habuerit, atque ita diſpoſuit, ut perpetuo haberet *l. 32. §. 3. D. de hered. inſt.* Prædia, quæ perpetuo quibusdam ſumenda traduntur, id eſt, quamdiu penſio ſive reditus pro his domino præſtetur, neque ipſi conductori, neque heredi ejus, cujus conductor, hereſve ejus id prædium vendiderit, aut donaverit, auferre liceat §. 3. *Inſt. de locat.*

PERPETUUS, *a*, *um.* Perpetuæ actiones temporalibus opponuntur. *Perpetuæ* autem *actiones* olim dicebantur, quæ perpetuo, ſeu in infinitum competebant, quales erant rei perſequutoriæ, quæ ex legibus, SCis, aut ex ſacris conſtitutionibus proficiſcebantur, aliter atque eæ, quæ ex Prætoris juriſdictione pendebant, quæ plerumque annuæ erant. Hæc actio, quæ competit de effuſis & dejectis, *perpetua* eſt *l. 5. §. 5. D. de his, qui effud. vel dejec.* Atque ita in Pandectis accipere debemus, quod a Ictis ſcriptum eſt, *perpetuo* ſeu *in perpetuum* actionem dari, ut *l. 28. §. ult. D. de dol. mal.* Idem etiam ſignificat in perpetnum teneri *l. 29. D. eod. tit.* *Perpetuæ* autem erant olim actiones, ſeu *perpetuo* competebant, heredique & in heredem dabantur actiones, quæ rei perſequutionem habebant. Unde Ulpianus de Faviana actione loquens: Hæc actio, ait, in perpetuum datur, quia habet rei perſequutionem *l. 3. §. 1. D. ſi quid in fraud. patr.* Similiter de actione damni infecti. Hæc actio, ait Ulpianus, quum rei habet perſequutionem, & heredi & in heredem, & *perpetuo* dabitur *l. 4. §. ult. D. de damn. infect.* Hæc actio, quæ adverſus heredes, ceteroſque ſucceſſores pertinet, perpetuo competit, quia in eo rei perſequutio continetur *l. 3. §. 1. D. de vi & vi arm.* Judicati actio *perpetua* eſt, & rei perſequutionem continet *l. 6. §. ult. D. de re judic.* Hoc interdictum *perpetuum* eſt *l. 3. §. ult. D. de hom. lib. exhib. l. 20. §. 6. D. de oper. nov. nunc. l. 2. §. 34. D. ne quid in loc. publ.* Hæc judicia, quamvis honoraria ſunt, tamen perpetua ſunt *l. ult. §. ult. D. naut. caup. ſtab.* Eodem ſenſu perpetuam obligationem accipe, in *l. 35. §. ult. D. de negot. geſt. l. 91. §. 4. D. de verb. oblig.* ex qua nimirum actio in *perpetuum* datur. Nec aliter *perpetua* ſtipulatio exaudienda eſt *l. 24. §. ult. D. de uſur.*

At novo jure *perpetuæ* actiones accipiuntur, quæ uſque ad triginta vel quadraginta annos extenduntur. His enim temporum curriculis, & cancellis omnes tam in perſonam, quam in rem actiones tamdem principalibus conſtitutionibus circumſcriptæ fuerint *pr. Inſt. de perpet. & temp. act. l. 3. 4. C. de præſcript. trig. vel quadr. ann.* Proinde alia eſt hodie, atque olim fuit, verbi hujus ſententia. Et ideo hodie *in perpetuum*, prout & Juſtinianus interpretatur, eſt uſque ad finem conſtitutionibus introductum *pr. Inſt. de perpet. & temp. act.* Unde etiam actio *perpetuo durare* dicitur, quæ etiam poſt triginta annos, & uſque ad annum quinquageſimum durat *l. 1. junct. l. 3. C. de aleator.*

Perpetuæ exceptiones, & temporales opponuntur *l. 3. D. de except.* Vide ſupra ſub *articulo peremtoriæ exceptiones.* Exceptio *perpetua* pacti conventi *l. 5. C. de pact.* *Perpetua* exceptio parit con-

dictionem *l.* 26. § 7. *D. de condict. indeb.* Juſjurandum perpetuam exceptionem parit *leg.* 40. *D. de jurejur.* Exceptione *perpetua* ſuccurri ei, qui per vim expulſus poſt retinuit poſſeſſionem.

Perpetua aqua *l.* 1. §. 3. *D. ut in flum. publ.* ubi temporali opponitur.

Perpetua cauſſa. Quod dicitur, omnes ſervitutes prædiorum perpetuas cauſſas habere debere *l.* 28. *D. de ſerv. præd. urb.* hunc ſenſum habent, ita ſervitutes conſtitutas, comparataſque eſſe debere, ut res ſemper ſit idonea ad ſervitutis uſum, verbi gratia, ex aqua, quæ areſcit, & ex ciſterna aquæductus cedi non poteſt, quoniam cauſſam ſeu materiam *perpetuam*, id eſt, vivam & perennem aquam non habet *l.* 1. §. 3. *D. de fonte.* At ejus aquæ, quæ ex cœlo cadit, in vicinum immittendæ utiliter conſtituitur ſervitus, quoniam etſi ea adſidue non cadat, quum tamen ex naturali cauſſa cadat, perpetuo cadere intelligitur. Contra non *perpetuam* cauſſam habet, quod manu fit *l.* 28. *D. de ſervit. præd. urb.*

Perpetua condictio *l.* 10. *C. locat.*

Perpetua conſuetudo *l.* 6. *D. quod cujuſq. univ. nom.* id eſt, ſemper obſervata, ut *l.* 32. §. 6. *D. de adm & peric. tut.*

Perpetuum edictum adpellatum eſt, quod ex annuis prætorum edictis *perpetuæ* juriſdictionis cauſſa propoſitis, iiſque magna ex parte traslatitiis a Salvio Juliano compoſitum & in ordinem Digeſtum, tituliſque diſtinctum, *perpetui* juris vim vigoremque Hadriani Imperatoris auctoritate, nec non Senatusconſulti, quod ſuper ea interceſſit, auctoritate obtinuit *l.* 2. §. 18. *C. de vet. jur. enucl.* Vid. ſupra ſub art. *Edictum.* Nimirum perpetuum dicitur, non modo, quod fine caret, ſed &, quod continuum, vel non interruptum, ſive quod non ceſſat, quamdiu durat. Tales ſunt loquutiones veterum Palus *Perpetua* Cæſ. *de bell. Gall. lib.* 7. *c.* 57. Biennium *perpetuum* Terent. *Hecyr. Act.* 1. *SC.* 2. v. 12. & ibi Donat. *Perpetuæ* ædes Plaut. *Moſtell. Act. SC.* 2. *v.* 68. *Perpetua* nox, Idem *Rudent. Act.* 2. *SC.* 3. *verſ.* 40. Unde intelligitur, quod jam ante Hadrianum Lege Cornelia *perpetua* facta ſint *Edicta* prætorum, quum tamen his adhuc integrum fuerit, ſub magiſtratus auſpicia nova edicta proponere. Quia enim per annum mutari amplius non poterant edicta, vocabantur *perpetua.* Quod quum non animadverteret Jac. Menardus in *Not. ad Cic. Verrin.* 1. *p.* 103. apud Aſcon. Pædianum legendum putavit, *ex edictis ſuis propoſitis*, pro *ex edictis ſuis perpetuis.* Quin ex eodem hujus notionis neglectu, *ante Hadriani tempora nuſquam edicti perpetui vocem reperiri*, perperam ſcripſit Guil. Grotius *de vit. juriſc. II.* 6. *Hein.*

Perpetua excuſatio temporali opponitur *l.* 4. § 1. *D. de mun. & honor. l.* 8. *D. de exc.*

Perpetuum flumen, id eſt, perenne, & quod ſemper fluit. Ovid. *de remed. amor. v.* 651. *Flumine perpetuo torrens ſolet altius ire.*

Perpetuum impedimentum *l.* 101. §. 2. *D. de verb. ſign.*

Perpetui inhabitatores *l.* 1. §. *ult. D. de furt. adv. naut.*

Perpetuæ juriſdictionis cauſſa propoſitum opponitur illi, quod proponi ſolet, prout res incidit *l.* 7. *pr. D. de juriſd.* ubi perpetua juriſdictio intelligitur, ſenſu quo ante Hadriani tempora *perpetua* adpellata fuiſſe *edicta* prætoris modo vidimus. Et ita accipe

ju-

juriſdictionem *perpetuam* in *l.* 2. *C. de reſtit. mil.*

Perpetuum jus, id eſt, certum, & *in omnia tempora ſcriptum*, ut Quinctil. *Declam.* 150. Secundum jus *perpetuum leg.* 3. *D. de pignor. act.* ubi Julius Pacius edictum perpetuum intelligit. Juxta juris *perpetui* formam *l.* 5. *C. de appellat.* An non facit dolo qui jure perpetuo utitur *leg.* 42. *D. de act. emt.*

Perpetuus lacus *l.* 23. §. 1. *D. de ſervit. præd. ruſt.* id eſt, qui perpetuam aquam habet, ut *l.* 1. §. 1. *D. ut in flum. publ. nav. lic.*

Perpetuum legatum *l.* 23. *D. de ann. legat.*

Perpetua menſura *l.* 1. §. 5. *D. de flum.*

Perpetuus morbus, qui intermiſſionem non habet, ſed rebus gerendis impedimento eſt *l.* 6. *l. ult.* §. 1. *D. de Ædil. edict. l.* 27. §. 7. *D. ſolut. matr. l. ult. C. de curat. furioſ. l.* 5. *D. de poſtul. l.* 54. *D. de proc.*

Perpetui officiales in *l.* 34. *pr. D. de reb. cred.* dicuntur, non qui officii finem nullum habent, ſed qui non habent officii finem certum, ſeu quorum officium non finitur, finito officio præſidum.

Perpetuum opus. In opus *perpetuum*, vel temporarium dari *l.* 1. §. *ult. D. effract. l.* 34. *D. de pœn.* id eſt, ad totum vitæ tempus.

Perpetuum pactum, quod non eſt ad tempus factum. Exceptio pacti conventi *perpetui*, id eſt ne omnino pecunia petatur *l.* 3. *D. de exc.*

Perpetua penſitatio *l.* 24. *D. de ann. leg.*

Perpetua exſilii pœna *l.* 39. *D. de jur. fiſc. Perpetuis* pœnis tenebitur Ulp. *tit.* 16. §. 3.

Perpetuæ quæſtiones, quas Cenſorino & Manilio conſulibus conſtitutas Cicero in *Bruto cap.* 27. ſcribit, ita duabus de cauſſis adpellatas bene quidem monuerunt. Una eſt, quod ordo hujuſmodi publicorum judiciorum exercendorum lege ſemel præſcriptus fuit, certaque forma in univerſum data, ut nova deinde lege non opus eſſet. Altera eſt, quod annuam his quæſtionibus exercendis prætores illi, qui publicis judiciis præerant, operam darent, non quemadmodum ante fieri ſolebat, quum ita res tuliſſet, ut quæſtio decernenda videretur, tum legeretur, qui quæreret, ſpecialiſque de ea rogatio perferretur.

Perpetuæ ſepulturæ traditum corpus, & ad tempus alicui loco commendatum opponuntur, apud Paull. *lib.* 1. *ſent. tit.* 21. §. 4. Add. *l.* 10. *C. de relig. & ſumt. ſun. l.* 3. §. 4. *D. de ſepulcr. viol.* In *perpetuam* ſervitutem venire *l.* 44. §. 7. *D. de legat.* 1. *l.* 1. *C. ſi ſerv. export. ven.*

Perpetua valetudine tentus *l.* 1. *C. qui morb. ſe excuſ.* Plin. *lib.* 1. *epiſt.* 12. Evaſit *perpetuam* valetudinem.

Perpetua vincula *l.* 8. §. *ult. l.* 35. *D. de pœn. l.* 1. *C. qui non poſſ. ad libert. l.* 5. *C. famil. erciſc.*

Perpetua & conſtans voluntas *l.* 10. *D. de juſt. & jur. pr. Inſt. eod. tit.*

Perpetuus uſus *l.* 17. §. 7. *D. de action. emt. l.* 242. §. *ult. D. de V. ſignif.*

Perpetua utilitas *l.* 3. *D. de impenſ. in rem. dot. fact.*

Notandæ porro phraſes. Dotis cauſſa perpetua eſt, & ita contrahitur ut ſemper apud maritum ſit *l.* 1. *D. de jur. dot.* id eſt, durante matrimonio. Hoc non eſt perpetuum, id eſt, non ſemper locum habet *l.* 40. *D. de condict. indeb. pr. Inſt. de ſatiſd. tut. l.* 36. *D. ad SC. Trebell.* Utrum uno dumtaxat anno, an in *perpe-*

ſuum decem annua præſtanda ſint *l.* 20. *§. ult. D. de ann. legat.* puta quoad vixerit legatarius. Sic procurator, dari in *perpetuum*, vel uſque ad diem *l.* 3. *& 4. D. de procur.* In *perpetuum* relegatus *l.* 3. *C. qui pot. tut.* Societas coiri poteſt in *perpetuum*, (id eſt, dum vivunt,) vel ad tempus *l.* 1. *D. pro ſoc.* non in æternum *l.* 70. *D. eod. tit.*

PERPLEXUM. Dixi *των απορων*, id eſt ex *perplexis* hanc quæſtionem eſſe *l.* 88. *pr. D. ad leg. falc.*

PERQUAM nimiæ diligentiæ *l.* 6. *in fin. D. de cadav. punit.* Perquam ridiculum *l.* 7. *§.* 22. *D. de interd. & releg.*

PERRARO *l.* 18. *§.* 1. *D. de minor.*

PERSCRIBERE. Ut chirographum perſcriberet ſua manu *l.* 26. *§.* 1. *D. de pign.*

PERSCRIPTIO (ita enim legendum pro proſcriptio in *l.* 10. *D. de decurion.*) eſt in tabulas publicas relatio. Cic. *Philip.* 5. Illa vero diſſipatio pecuniæ publicæ ferenda nullo modo eſt, per quam ſepties millies falſis *perſcriptionibus*, donationibuſque avertit. Idem *pro Flacco. Perſcriptiones* pro Syngraphis accepit his verbis, *perſcriptiones* cum mulierculis aperta circumſcriptione feciſti. Attamen *proſcribere* in pacto convento pro perſcribere legitur in *l.* 71. *pr. D. pro ſoc.*

PERSECARE. Tunc reus homicidii fit dominus, ſi ſervum occiderit ferarum unguibus latera *perſecando l.* 1. *C. de emendat. ſervor.*

PERSEQUI, inſequi *l.* 44. *D. de adquir. rer. dom. Perſequi* feram *l.* 5. *§.* 1. *D. l.* 41. *D. de adquir. rer. dom.* aliquem inimicitiis *l.* 22. *D. de adim. legat.* ſervum fugitivum *leg.* 2. *D. ad leg. Fab. de plag.*

Perſequi alias eſt per judicem, vel per prætorem quid petere. Proinde perſequi dicimur rem noſtram, ſive nobis pignori obligatam, ſive nobis debitam. *Perſequi* videtur & qui ſatis accepit *l.* 57. *§. ult. D. de verb. ſignif. Perſequi* per actionem *leg.* 2. *D. ad leg. Fab. de plagiar.* cauſſam adpellationis *l.* 27. *D. de adpell.* legis Aquilliæ damnum *§.* 11. *Inſt. de leg. Aquill.* dominium *l.* 10. *C. de præd. minor.* hypothecam *l.* 11. *de quib. mod. pign.* judicatum *leg.* 39. *§.* 12. *D. de admin. & peric. tut. l.* 52. *§.* 1. *D. de fidejuſſ. pr. Inſt. de action.* jus ſuum *l.* 30. *§. ult. D. de except. rei jud.* patrimonium *l.* 3. *§.* 2. *D. de bon. poſſeſſ.* litem *l.* 5. *D. rat. rem habit.* mandati judicio *l.* 16. *D. mand.* pignora *l.* 14. *D. de pignor. l.* 9. *C. de præd. minor.* rem *l.* 32. *D. de fideicom. libert.* Hinc actiones rei perſequendæ gratia comparatæ, quædam pœnæ perſequendæ *§.* 16. *Inſt. de action.* Nec tantum, qui privata actione experitur, ſed & qui accuſat, poſtulat, defert, perſequi dicitur. Sic *perſequi* accuſationem *leg.* 16. *C. ad leg. Corn. de fals.* crimina *l.* 1. *C. de general. abol.* criminis cauſſam *l.* 1. *C. de furt.* ſuam ſuorumque injuriam *l.* 12. *C. de his, qui accuſ. non poſſ.* reum *l.* 17. *D. ad SC. Turp.* ultionem, & mortem filii *l.* 9. *C. de his, qui acc.* Sed & Lex *perſequi* dicitur, uti in *l.* 1. *C. ad Leg. Viſcell.*

PERSEQUUTIO. Hoc verbo, ait Ulpianus, extraordinarias *perſequutiones* puto contineri, ut puta fideicommiſſorum, & ſi quæ aliæ ſunt, quæ non habent juris ordinarii exſequutionem *l.* 178. *§.* 2. *D. de verb. ſignif.* id eſt, quarum cognitionem extra ordinem magiſtratus ipſemet ſuſcipit, qui jure ordinario non cognoſcere ipſe, ſed judices dare ſolet.

Et

Et ita *perſequutio* ab *actione petitioneque* ſeparatur, ut in ſtipulatione Aquilliana. Quæcumque mihi tecum *actio*, quæque adverſus te *petitio*, vel adverſus te *perſequutio* ſit *l.* 13. *§. ult. D. de accept.* §. 2. *Inſt. quib. mod. oblig. toll.* Sic & in ſtipulatione de rato, cujus ea de re *actio*, *petitio*, *perſequutioque* ſit *l.* 23. *D. rat. rem hab.* Adde *l.* 10. *D. de verb. obl. l.* 49. *D. de verb. ſign. l.* 4. §. 1. *D. de caſtr. pecul.* Papinian. utique ita hæc diſtinguit, *Actio* in perſonam infertur, *petitio* in rem, *perſequutio* in rem, vel in perſonam. Verum ſubtilis hæc verborum differentia plerumque confunditur. Namque *actionis* verbo etiam *perſequutionem* contineri tradit Paullus *l.* 34. *D. de verb. ſignif.* Sic quæ fideicommiſſi *perſequutio* dicitur *l.* 3. *D. de uſur. l.* 32. *D. de fideic. libert. l.* 14. *C. de donat. int. vir. & ux.* eadem & fideicommiſſi actio vocatur *l. ult.* §. 4. *D. de legat.* 2.

Denique *perſequutionis* adpellatio latius patet, atque ad quaslibet actionum, petitionumque ſpecies porrigitur, ut *pr. Inſt. de except. l.* 45. §. 9. *D. de jur. fiſc. l.* 40. *D. de minor. l.* 2. §. 1. *D. de vi bonor. rapt. Perſequutio* dedictorum aut propria, aut communis *l.* 2. *D. de re milit.* eorum, quæ vi vel furto ablata ſunt *l.* 1. *C. de his, quæ vi metuſve cauſſa. Perſequutio* loco deteriori non fit, quamvis exactio rei poſſit eſſe difficilior *l.* 11. *D. ſi quis cau. in judic. ſiſt. Perſequutio* hereditatis *leg.* 5. §. 4. *D. de legat. præſt.* juris ſuis *l.* 46. *D. de pact.* legati *l.* 16. §. 7. *D. de bon. libert.* nominis *l.* 2. *C. de donat.* pecuniæ *l.* 16. *C. de don. int. vir. & ux.* pignoris & hypothecæ *l.* 17. & 18. *C. de pignor.* pœnæ *l.* 1. §. 4. *D. ad SC. Turp.* rei *l.* 6. §. *ult. D. de re jud.* uſusfructus *l.* 3. *Digeſt. ſi cert. pet.*

Perſequutio beſtiæ *l.* 5. *pr. l.* 44. *D. de adq. rer. dom.*

PERSEQUUTORES, *Perſequutoria.* Vid. infra *proſequutor, proſequutoria.*

PERSEVERANTIA *l.* 3. *D. de divort.*

PERSEVERARE agere injuriarum *l.* 17. §. 6. *D. de injur. & famos. libell.* petere *l.* 2. §. 3. *D. de dol. mal. & met. except.* vel in petendo *l.* 34. §. *ult. D. de aur. leg.* dominus rerum hereditariarum *l.* 6. *C. de hered. vel act. vend. l.* 3. *C. de his, quæ a non dom.* bonorum eſſe *l.* 12. §. 1. *D. de capt. & poſtl.* mortuo illo tutores *l.* 12. *D. de tutel.* in eodem actu *l.* 37. *D. de adm. & per. tut.* in adminiſtratione *l.* 11. *C. arbitr. tut.* in eadem contumacia *l.* 3. *C. de ſuſp. tut.* in crimine uſque ad ſententiam *l.* 7. *D. de accuſ.* in eadem cura *l.* 25. *D. de tut. & cur.* in eodem furore *l.* 32. §. 6. *D. de uſu & uſufr. leg.* in lite *l.* 10. §. *ult. D. de judic.* in matrimonio *l.* 101. §. 3. *D. de condit. & demonſtr. l.* 11. §. 10. *D. ad leg. jul. de adult.* in eadem obſtinatione *l.* 5. *C. de ingen. manum.* in officio *l.* 37. *D. de adminiſtr. & peric. tut.* in poſſeſſione *l.* 15. §. 35. *D. de damn. infect.* in querela *l.* 15. §. 1. *D. de inoff. teſt.* in ſocietate *l.* 42. §. 1. *D. de adquir. hered.* in eadem temeritate *leg.* 28. §. 3. *D. de pœn.* in viduitate *l.* 15. §. 8. *D. ad leg. jul. de adult.* in eadem voluntate *l.* 65. *D. de rit. nupt.*

Perſeverare, id eſt, durare conſtare dicuntur, cauſſa *l.* 20. §. 13. *D. de oper. nov. nunc.* cura *l.* 16. §. *ult. D. de tut. & rat. diſtr.* legatum *l.* 32. § 6. *D. de uſu & uſufr. leg.* matrimonium *l.* 5. *C. de collat.* obligatio *l.* 11. *D. quib. mod. pign. l.* 14. *D. de* pi-

pignor. l. 30. §. *ult. D. de exc. rei jud.* pignoris perſequutio *leg.* 29. §.2. *D. de pignor.* voluntas *l.*1. §.14. *D. quod legat.*

Persicianum, vel uti Ulpian. *Fragm. tit.*16. §. 3. vocat *Pernicianum* Senatusconſultum, quod erat de ſexagenariorum, & quinquagenariorum nuptiis. Plura de hoc SCo habes apud Schulting. *in juriſpr. vet. antejuſtin. p.*613. & apud Hein. *in Hiſt. jur. civ. lib.*1. §. 204.

Persolvi dicitur, quod in totum ſolvitur in *l. ult.* §.4. *D. de legat.* 2. *l.*2. §.3. *D. pro emtore.*

Persona in jure noſtro eſt homo cum ſtatu ſuo conſideratus. Nativo ſuo ſignificatu hoc vocabulum notat fictitiam faciem, ſive larvam; qua utebantur comici, ut varium fingerent vultum pro vario, quo imitabantur, ſubjecto. Vid. Gell. *lib.* 5. *c.* 7. Indigitat hoc ipſum Phædrus *lib.* 1. *fab.* 7. *Perſonam tragicam forte vulpes viderat, O! quanta ſpecies, inquit, cerebrum non habet.* Hinc deſumta metaphora aliis rebus & perſonis adplicari cœpit. Ita jam Seneca *e.*24. ad hoc digitum intendit: *Non hominibus tantum, ait, ſed & rebus demenda perſona eſt, & reddenda facies ſua.* Nec inconcinnam hanc translationem fuiſſe, facile adparet, quem enim modo conſpexiſti jura civitatis ſuæ defendentem Caium, eum mox videbis ut maritum poteſtatem maritalem defendentem, mox ut parentem bona filii adventitia ſibi addicentem. Et ita non niſi mutata perſona contemplari licet Cajum pro diverſitate ſtatus. Eleganter hæc exponit Hert. in *Diſſ.* de uno homine plures perſonas repræſentante Wurff. *juriſpr. defin.* §. 49. Servi utique in ratione civilis ſtatus *perſonam* non habent, eoſque in rebus cenſeri notiſſimi juris eſt. Itaque recte Theophilus *ad* §. 2. *Inſt. de hered. inſt.* & *pr. Inſt. de Serv.* Servos απροσωπους vocat. Quatenus vero cum ſtatu naturali conſideratur ſervus, perſona quoque dicitur. Hinc ſumma de jure perſonarum diviſio hæc eſt, quod omnes homines liberi ſint, aut ſervi *l.* 3. *D. de ſtat. hom.* De *perſonarum* ſtatu, id eſt, hominum *leg.* 2. *D. eod. tit.* In *perſonam* ſervilem nulla cadit obligatio *l.*22. *D. de diverſ. reg. jur.* Omne jus vel ad perſonas pertinet vel ad res, vel ad actiones *l.* 1. *D. de ſtat. hom.* Ex *perſona* patris vel filii domini *l.* 11. *D. de legat.* 1. In *perſona* filii *leg.* 19. §. 2. *D. de ſtipul. ſervor.* In cujus *perſona* ſtipulatio conſiſtit *l.* 11. *D. eod. tit.* In ſtipulationibus numquam *perſonas* ineſſe, niſi expreſſa ſit *leg.* 126. §.2. *D. de verb. oblig. Perſonæ*, quæ ex virili ſexu, vel ex feminino deſcendunt *l.* 1. §. *ult. D. de legat. præſt.* Pupillus in his, quæ a ſubſtituto relinquuntur, *perſonam* ſuſtinet ejus, a quo ſub conditione legatur *l.* 7. §. *ult. D. de liberat. legat.* Hoc in eorum *perſona* conceſſum eſt, qui &c. *l.*57. *D. de adqu. rer. dom.* In quibus factum perſonæ deſideratur *leg.* 61. *D. eod. tit.* Ex *perſona* ſua filius, vel ex perſona filii pater *l.* 17. §. 2. *D. ad municip. Perſonæ* uxorum *l. ult.* §. 1. *D. de liberal. cauſſ.* Singularis *perſona*, vel collegium, vel corpus *l.* 9. §. 1. *D. quod met. cauſſ.* Ex cujus *perſona* fideicommiſſa eſſe cœperunt *pr. Inſt. de codicill. Perſona* certa, incerta, legitima. Vide his voc.

Perſonæ cohærere dicuntur jura, quæ perſonas non egrediuntur, eorumque, quibus competunt, morte exſtinguuntur, nec ad heredes tranſeunt. Conditiones, quæ per-

perſonis cohærent *l. 6. §. ult. D de ſtatu lib.* Jus aquæ dandæ, quod prædiis datur, exſtincta *perſona* non exſtinguitur, quod datur *perſonis*, *cum perſonis* amittitur *l.2. §.43. D. de aqu quot. & æſtiv.* Jus fruendi morte exſtinguitur, ſicuti ſi quid aliud perſonæ cohæret *l. 3. §. ult. D. quib. mod. uſufr.* Munera, quæ *perſonis* cohærent *l.1. C. de mulier. & in quo loc. munera ſex.* quæ & *perſonarum* munera vocantur *l.1. D. de mun.* nec non munera, quæ perſonis mandantur *l.1. C. de ſumt. recup.*

Perſona ut plurimum cauſſæ, ſive rei opponitur. Hauſtus aquæ, pecoris ad aquam adpulſus eſt ſervitus *perſonæ l. 14. §. ult. D. de alim. & cibar. leg.* Servitutes aut *perſonarum* ſunt, aut rerum *l.1. D. de ſerv.* id eſt, aut hominum, aut prædiorum ut *l.15. D. eod. tit.* Privilegia quædam cauſſæ, quædam *perſonæ*, quæ ad heredem non tranſeunt *l. 196. D. de regul. jur.* Tutor *perſonæ* non rei vel cauſſæ datur *l. 14. D. de teſtam. tut.* Itaque *in perſonam*, & *in rem* invicem pugnant. Sic in *perſonam*, & *in rem* actio adverſantur. Actiones aut in rem ſunt, aut in *perſonam*. Namque agit unuſquiſque aut cum eo, qui ei obligatus eſt, vel ex contractu, vel ex maleficio, quo caſu proditæ ſunt actiones in *perſonam*, per quas intendit, adverſarium ei dare, aut facere oportere *§.1. Inſt. de action.* In *perſonam* actio, quæ & condictio adpellatur, qua cum eo agimus, qui obligatus eſt nobis ad faciendum aliquid, vel dandum, & ſemper adverſus eumdem locum habet *leg. 25. D. de oblig. & action* Litis nomen omnem actionem ſignificat, ſive in rem, ſive in *perſonam leg.36. D. de verb. ſignif.* ſive in *perſonam*, ſive in rem petitio *l. 178. §. 2. D. eod. tit.* Actionem fideicommiſſi in perſonam competentem *l. ult. §. 4. D. de legat. 3.* Pactum ſi in rem conſtituatur, & ſi in *perſonam* conceptum eſt, opponuntur *leg. 17. §.5. D. de pact.* Similiterque ſi in rem paſciſcatur, & in *perſonam* pactum conceptum eſt, pugnant *l.21. §. 1. D. eod. tit.* Si ex altera parte in rem, ex altera in perſonam pactum conceptum ſit *l. 57. D. eod. tit.* Tale pactum, profiteor te non teneri, non in perſonam dirigitur *l. 40. pr. D. de pact.*

Perſona pro poteſtate, & jure *perſonæ* competente. Majorem ſibi in rebus filiorum vindicare *perſonam l. 3. C. Th. de matern. bon.*

Perſona etiam dicitur de hominibus defunctis, & angelis. Si quis donaverit aliquam rem *perſonæ* martyris, aut prophetæ, aut angeli *l. 15. C. de SS. Eccl.*

Perſona pro ſtatua, vel ſigillo, cujus ex ore aquæ ſaliunt *l. 17. §.9. D. de act. emt.* Item conſtat, ſigilla, columnas quoque, & *perſonas*, ex quarum roſtris aqua ſalire ſolet, villæ eſſe. Vocantur alias *Marſyæ*. Gloſſarium Petronii: *Marſyæ, perſonæ, ſeu ſigilla, ex quorum roſtris, aut alia corporis parte aqua ſalire ſolet, varie efficta. In fontibus ac puteis putealia adpellantur.* In theatris erant ejuſmodi ſtatuæ ſeu *perſonæ*, quæ odorato humore ſpectatores adſpergebant. Lucan. *pharſal. lib. 9. v.* 808. Utque ſolet pariter totis ſe effundere ſignis Corycii preſſura croci. Propert. IV. 1. 14. Pulpita ſolemnes non oluere crocos. Vid. Em. Frigel. *de ſtatuis illuſtr. Rom. c.6. p.53. Hein.*

PERSONALE, quod perſonæ cohæret, non rei, aut cauſſæ, quod cum perſona exſtinguitur, nec ad heredes tranſit, quod per-

ſo-

ſonam non egreditur. Hac ſignificatione videtur accipi actio *perſonalis* in *l. ult. C. de præſcript. 30. vel 40. ann. Perſonale* beneficium *leg. 63. §. 1. D. pro ſoc.* id eſt, ſoli ſocio, non ejus fidejuſſori datum. Hoc legati *perſonale* beneficium eſt *l.28. D. de judic.* Tale beneficium *perſonale* eſt, & cum *perſona* exſtinguitur *l.13. D. ſolut. matrim.* Conſtitutiones principum *perſonales*, quæ nec ad exemplum trahuntur *l. 1. §. 2. D. de conſtit. princ. §. 6. Inſt. de jur. nat. gent. & civ. perſonalis* electio *leg. 76. D. de verb. oblig. Perſonale* munus, quod corporibus, labore, cura, ſollicitudine animi ac vigilantia ſolemniter exſtitit *l. 1. §. 1. D. de mun. & bonor.* ex qua pete hujuſmodi munerum exempla. Add. *l. ult. D. eod tit. l.1. C. de decurion. Perſonalis* obligatio *l. 11. D. quib. mod. pign. perſonale* pactum *leg. 21. & 25. §. ult. D. de pact.* id eſt, in perſonam conceptum, ut *l.17. §.5. l.21. §.1. l.55. D. eod. tit.* quod alii non prodeſt, præterquam ei ſoli, cum quo conventio facta eſt; quod ad alium non pertinet, quemadmodum nec ad heredem, ut eadem *l.25. §. ult. D. eod. tit.* Quoties cohæret perſonæ id, quod legatur, veluti *perſonalis* ſervitus, ad heredem ejus non tranſit, ſi non cohæret, tranſit *l. 8. §. 9. D. de lib. leg.*

Perſonale & reale, ſive id, quod in rem conceptum eſt, datur, competit, infertur, adverſantur. Ita *perſonalis* actio *leg. 38. D. de judic. l.1. §.21. D. de collat. l. 178. §. 2. D. de verb. ſignif.* Hujuſmodi enim actiones heredi, & in heredem dantur, nec perſonis contrahentium cohærent, ſed ideo *perſonalis* actio, quod in *perſonam* ſit, non in rem. Unde & in *perſonam* adpellatur *l. 25. D. de oblig. & act. l. 36. D. de verb. ſignif.* ſeu in perſonam competens, ut *l. ult. §.4. D. de legat. 2.* ſeu quæ in perſonam infertur, ut *l. 28. D. de oblig. & act.* nimirum per quam intendit quis adverſarium ei dare aut facere oportere *§. 1. Inſt. de act.* Interdicta omnia, licet in rem videantur concepta, vi tamen ipſa *perſonalia* ſunt *l.1. §. ult. D. de interd.* Petitio hereditatis, etſi in rem actio ſit, habet tamen præſtationes quaſdam perſonales *l.25. §.18. D. de her. pet.*

PERSPICITUR, id eſt, conſtat, perſpicuum eſt. Dos donationis inſtar *perſpicitur* obtinere *l. un. C. ſi dos conſt. matr.* quæ pars poſterior eſt *l. 3. C. Th. de dotib.*

PERSPICUI debitores *l. 9. C. Theod. quor. adpell.* i. e. manifeſti.

PERSTARE pervicaciter *l. 3. §. 16. D. de ſuſp. tut.*

PERSTREPERE, obſtrepere. Præſcriptiones civiles, quæ occurrere, atque *perſtrepere* examini conſueverunt *l. 33. C. ad leg. jul. de adult.* quæ eſt *l. 7. Cod. Th. eod. tit.*

PERSUADERE τω μειω eſt. Nam & bonum conſilium quis quando poteſt ſuadere, & malum *l. 1. §. 3. D. de ſerv. corrupt. Perſuadere* eſt plus, quam compelli, atque cogi ſibi parere *d. l.1. §.3.*

PERTENTARE, ſive ut vulgo ſcribitur *peremtare*, pro tentare in *l. 4. extr. C. Th. de princ. agent. in reb.*

PERTICÆ iis, quæ vineis neceſſaria ſunt, adnumerantur *l.1. D. tign. junct.* in materiæ numero non lignorum redimuntur, ut pote quæ fulciendi cauſſa parantur *l.56. D. de legat.3.* Perticæ quibus araneæ detergantur *l. 12. §. 22. D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

Per

Pertinere. Verbum illud latiſſime patet. Nam & eis rebus petendis aptum eſt, quæ dominii noſtri ſint, & eis, quæ jure aliquo poſſideamus, quamvis non ſint noſtri dominii. *Pertinere* ad nos etiam ea dicimus, quæ in nulla earum cauſſa ſint, ſed eſſe poſſint *leg.* 181. D. *de verb. ſignif.* Sic ſi Sejus legatum ad ſe pertinere voluerit *leg.* 64. D. *de furt.* Add. *l.* 44. §. 2. *D. de legat.*2.

Pertinere etiam dicuntur, quæ jure obligationis, officii, item quæ jure intereſſe nos afficiunt. Quum legatarius fideicommiſſum ad ſe pertinere noluiſſet *leg.* 43. *D. de act. emt.* Quæ ad judicem pertinent *l.* 5. §. 8. D. *de Ædil. edict.* ad officium judicis *l.* 10. D. *uſufruct. quemadm. cav.* magiſtratus *leg. ult.* §. 2. D. *ad municipal.* patris *leg.* 17. §. 18. D. *de injur.* ad prætorem *l.* 12. *D. de recept.* ad juriſdictionem *l.* 53. §. *ult.* D. *de re judic.* ad notionem præſidis *l.* 26. D. *de adpell.* Inter ipſos, aut qui ad eos *pertinent* *l.* 5. §. 2. D. *de don. int. vir. & ux.* Qui nihil ad ſe *pertinentes* latrones recipiunt *l. ult.* D. *de recept.* Semproniam ad animum meum pertinere cognoviſti *l.* 60. §. 1. D. *mandat.* Cauſſam ad ſe pertinentem idonee tueri *l. ult.* §. *ult.* D. *de adpell.* Litem ad ſe pertinentem exſequi *l.* 24. §. *ult.* D. *eod. tit.* Quum omnis exſequutio adpellationis ad adultos pertineat *l. ult.* §. *ult.* D. *eod. tit.*

Ad aliquid *pertinere* etiam dicitur, quod illo comprehenditur, & conjunctum eſt. Si Codicilli ad teſtamentum pertinere dicuntur *l.* 3. §. 8. D. *ad exhib.* Etenim teſtamento facto codicilli ejus jus ſequuntur *l.* 46. D. *de jur. codicillor.* Proinde verba hæc teſtatoris. Si quid ad hoc teſtamentum pertinens reliquero; etiam codicillos ante teſtamentum hoc ſcriptos comprehendunt *leg.* 18. D. *eod. tit.* Add. *l.* 1. *C. de codicill.* *l.* 1. §. 1. D. *de tab. exhib.* Ad cauſſam teſtamenti pertinere videtur id, quodcumque quaſi ad teſtamentum factum ſit *l.* 2. §. 1. D. *teſtam. quemadm. aper.* Add. *l.* 3. §. 18. *D. de SC. Silan.* *l.* 11. §. *ult.* D. *qui teſtam. fac.* *l.* 3. *C. quemadm. teſt. aper.*

Pertinere interdum eſt porrigi, extendi. Poſteriores leges ad priores pertinent *l.* 28. D. *de legib.* id eſt, trahuntur *l.* 27. *D. eod. tit.* Cujus ſignificatus alia vide exempla in *l.* 27. D. *de legib.* *l.* 1. D. *de jur. immun.* *l.* 17. §. *ult.* D. *de injur. & famos. libel.* *l.* 3. §. 3. D. *quod quiſq. jur. in al. ſtat.* Hæc verba, *Is, ad quem ea res pertinet*, variam habent in prætoriis edictis, & in ſtipulationibus interpretationem. Plerumque certe ſic intelliguntur, ut qui in univerſum dominium vel jure civili, vel prætorio ſucceſſerint, contineantur *leg.* 70. D. *de verb. ſignif.* Atque ita in Ædilitio edicto verba hæc, emtori, aliiſque, *ad quos ea res pertinet*, accipimus *l.* 1. §. 1. *l.* 19. §. 5. *l.* 31. §. 21. D. *de Ædil. edict.* Unde & in *l.* 53. D. *de oblig. & act.* quum adjicitur, *eive, ad quem ea res pertinet*, & adrogati, & eorum, qui jure nobis ſuccedunt, perſonas comprehendimus. Iiſdem verbis heredes, & bonorum poſſeſſores, & ceteri ſucceſſores demonſtrantur *l.* 1. §. 14. 15. & *l.* 2. §. 1. D. *quod legator.* Eodem modo & in *l.* 40. D. *ſi cert. pet.* & *l.* 37. §. 3. D. *de legat.*3. hæc verba accipimus. Sed & in edictis de jurejurando, & in cautione de rato, non eos tantum, qui in jus univerſum, ſed & qui in rem ſucceſſerint, ea verba complectuntur *l.* 7. & 8.

8. *D. de jurejur. l.*3. *&* 22. §.7. *D. rat. rem haber.* Heredes ceterique, *ad quos ea res* pertinet *l.* 5. §. *ult. D. de contrar. tut.* Heres, *ad quem ea res pertinebit l.* 126. §. 2. *D. de verb. oblig.* In edicto vero de ventre inſpiciendo ii continentur, quorum intereſt, partum non edi, vel totam habituri hereditatem, vel partem ejus, ſive ab inteſtato, ſive ex teſtamento. De partu ſuppoſito accuſant parentes, aut his *ad quos ea res pertinet*, dominus tantum continetur, non etiam creditores *l.*33. §.3. *&* 39. §.1. *&* 2. *D. de procurat.* In edicto de bonis auctoritate judicis poſſidendiis, iisdem verbis etiam curator bonis diſtrahendis datus, & ipſemet debitor, ſi contigerit, ut ejus bona veneant, continebitur *l.*9. *pr. &* §.3. *D. de bon. auct. judic.* Plenius vero in lege Julia de adulteriis hæc verba accipiuntur, ut bonæ fidei emtores & fructuarios, & qui pignori acceperunt, & omnes, quorum intereſt, comprehendant *l.*27. *D. ad leg. jul. de adult.* Hæc eadem verba in ſatiſdatione, quæ ab adrogatore præſtari debet, non heredes dumtaxat legitimos, ſed & ſubſtitutos, & eos, quibus libertates datæ, vel legata relicta ſunt, complectuntur *l.* 8. *&* 19. *D. de adopt.*

Pertinere videntur rationes, quod ad verba edicti de edendo attinet, ſi eas argentarius actore vel procuratore ejus mandante, tractaverit. *Pertinere* quoque videtur ad procuratorem ratio, quam cum domino habet. Ad nos quoque pertinet non tantum, quum ipſi contraximus, vel ſucceſſimus ei, ſed etiam ſi is, qui in noſtra poteſtate eſt, contraxit *l.* 4. *pr. l.* 6. §. 5. *l.* 9. *in fin. D. de edend.*

Pertinet pro ſpectat. Eo pertinet ſcire, ut poſſideat *l.* 20. §. *ult. D. de interrog. in jur. fac.* Eo *pertinet*, ut *l.*1. §. *ult. D. de inſpic. ventr.* Quod maxime quæri *pertinere* ait *l.*34. §. *ult. D. mandat.* Ad rem pertinet *lex* 93. *D. de cond. & dem.*

Pertinere etiam competere ſignificat. Damni infecti ſtipulatio *pertinet*, etiam ſi quid ejus operis, quod in fundo meo aquæ ducendæ cauſſa vitio damnum mihi contigerit *l.* 30. *D. de damn. infect.* Eadem hujus vocis notio eſt in *l.* 11. *D. de auct. tut.* notante Cujac. *in Recit. ad tit. de bon. poſſeſſ. furioſ. p.* 1680.

Pertinere ad aliquid, veluti beneficium, pœnam eſt eo contineri, vel ejus participem eſſe. Neque filii libertorum, neque ſucceſſores ad hoc beneficium pertinebunt *l.*1. *C. de revocand. donat.* Nemo poſſit ad indultum a nobis beneficium pertinere *l.* 14. *C. Th. de petit.* Add. *l.* 3. *Cod. Th. de privil. eor. qui in ſacr. pal.* Qui honeſtiori loco nati ſunt, non debent ad hanc pœnam pertinere Ulp. in *Collat. Leg. Moſ. & Rom. Tit.* 11. §. 8.

Pertinere etiam lex, edictum, SC. dicitur ad ea, in quibus locum habet. Et ita conſtitutio *l.* 1. *C. de iis, qui in prior. cred. l.*4. *C. de fideic. libert.* edictum *l.*4. § 2. *D. de bon. poſſeſſ. contr. tab. l.*19. §.1. *D. de teſtam. tut.* lex *l.* 1. §. 6. *D. ad leg. falcid.* SC. Silanianum *l.* 1. §. 7. *D. de SC. Silan.*

Quin etiam *pertinere* ad conſtitutiones, ad edictum, ad legem, ad SCum dicitur, quod edicti, legis, SCi verbis, vel mente, vel ſententia continetur. Ita ad conſtitutionem *leg.* 4 §. 11. *D. de manumiſſ.* ad edictum *leg.*13. *D. ex quib. cauſſ. major. l.*7. *D. quod met. cauſſ. l.* 1. §. 2. *D. de op. nov. nunc. l.*8. *D. quod met. cauſſ*

ad

ad commune jus *l.*25. *D. de teſtam. mil.* ad legem juliam de vi publica *l.* 8. *D. de ſepulcr. viol.* ad militum privilegia *l.* 20. *§. ult. D. de teſt. mil.* ad reſcriptum *l.* 45. *D. de act. emt.* ad SCum *l.*60. *D. de rit. nupt.*

Pertinere ad aliquem porro dicitur augmentum *l.*33. *D. ad SC. Treb.* periculum *l.*60. *D. de rit. nupt.* Et pertinere quid dicitur ad alicujus periculum *l.*45. §. 1. *D. de act. emt.* invidiam exiſtimationemque *leg.*1. *D. de inſpic. ventr.* ignominiam *l.* 3. *C. teſtam. quemadm. aper.* Ratihabitio ad confirmationem prioris ſtipulati pertinet *leg. ult. D. de bonor. poſſeſſ.*

Pertinere aliquando eſt pervenire, pertingere. Si filii ancillæ ad libertatem pertinere non poſſint *l.* 13. *§. ult. D. de manum. teſtam.*

In interdicto de cloacis, quod ex ædibus ejus in tuas *pertinet*, hoc ſignificat, dirigitur, extenditur, pervenit *l.* 1. §. 10. *D. de cloac.*

P e r t i n g i, id eſt, attingi, inquietari. Neceſſe erit & eum pertingi, qui vetuit *l.*8. §. *ult. D. de negot. geſt.*

P e r t u n d e r e. Si tector ſaccum vino plenum pertudit *l.* 27. *§. ult. D. ad Leg. Aquill.* Si uxor margaritas perforaſſet, ut pertuſis in linea uteretur *leg.* 27. §.30. *D. eod. tit.*

P e r v a d e r e jus alienum *l.*2. *verſ. quæ non minus C. Th. und. vi.* rem debitam *l.* 6. §. 1. *C. eod. tit.* Qui per tumultum ſolum occupat, aut pervaſerit Papian. *Reſp. tit.* 8. *& tit.* 38. id eſt, invaſerit. Plura de verbi *pervadere* ſignificatione dixit Guil. Forner. *Select. lib.*2. *c.*11. *Tom.* 2. *Theſaur. jur. p.*57. *Hein.*

P e r v a s i o pro ſpoliatione, invaſione in *l.* 5. *&* 6. *C. Th. D. de denunciat. Pervaſionis* actio Novell. Valentin. *tit.*12. quæſtio Gregor. *lib.*9. *Epiſt.*55.

P e r v a g a r i ignis dicitur ad prædium vicini in *Coll. Leg. Moſ. & Rom. tit.*12. §.7.

P e r v e h e r e, provehere. *Pervehere* in altioris militiæ gradus *l.* 2. *C. Th. quis in grad. præfer.*

P e r v e n i r e, ad locum deſtinatum contingere, ut in *l.* 22. *D. de donat. int. vir. & ux. l.* 137. *D. de verb. oblig. l.* 1. *D. de captiv. & poſtl. l.* 3. *D. de uſur. l.*5. *D. de off. proconſ.*

Pervenire ad aliquem ſtatum, veluti ad ætatem quamdam, ut in *l. ult. §. ult. D. de adp. l.* 46. *D. de manum. teſtam. l.* 3. *D. quand. dies legat. l.* 20. §.2. *D. de annuis legat. l.*18. § 2. *D. de alim. & cibar. leg. l.* 62. *D. ad SC. Trebellian.* ad dignitatem *l.*34. *D. de oper. libert.* ad libertatem *leg.* 51. §. 1. *D. de eviction. l.* 20. §.4. *D. de adquir. vel omitt. hered. & paſſim* ad pubertatem *l.* 81. *§. ult. D. de legat.* 1. ad ſtatum ſuum *l.* 77. §. 14. *D. de legat.* 2. ad legitimum ſtatum *l.* 22. *D. de his, quæ ut indign.* in adoptivam familiam *leg.* 3. §. 9. *D. de bon. poſſeſſ. contr. tab.* in jus alienum *l.* 14. *§. ult. D. quand. dies legator.* in poteſtatem alicujus *l.* 13. *D. qui teſtam. fac. l.*22. *D. de capt. & poſtl. l.*33. *D. de teſtam. milit. l.* 55. *D. de adquir. rer. dom. l.* 12. *D. de dot. prælег.* ad inopiam *l.* 26. *D. de fidejuſſ.*

Pervenire ad aliquem dicitur id, cujus vel dominus efficitur, vel in quo aliud quodvis jus adquirit. Sic dicuntur *pervenire* bona ad fiſcum *l.* 27. §. 1. *D. de legat.* 3. *l.* 3. *Cod. de fidejuſſor.* ad heredem *l.* 1. *D. ſi is, qui teſtam. lib. eſſe juſſ.* quid ex he-

re-

reditate boniſque *l.* 16. D. *ad SC. Trebell.* hereditas *l.* 94. §. 1. D. *de legat.*1. *l.*15. D. *de injuſt. rupt.* *l* 73. D. *de regul. jur.* pecunia ex hereditate *l.* 25. D. *ad SC. Trebell.* fundus *l.* 49. D. *de donat. int. vir. & ux.* patrimonium *l.* 126. D. *de legat.* 1. nummi *l.* 27. §. 21. D. *ad Leg. Aquil.* pecunia *l.* 10. D. *de condict. cauſſ. dat.* quæ dicitur in rem pupilli pervenire *l.*33. D. *de ſolut.* Ita & *pervenire* ad aliquem dicitur commodum *l.* 4. C. *de uſu & hab.e.* dominium *l.* 4. C. *de rei vind.* *l. ult.* C. *de ſerv. pign. dat.* dos *l. ult.* §. 5. D. *de leg.*2. legatum *l.* 26. §. 6. D. *de fideic. libert.* *l.* 26. D. *de adim. legat.* proprietas *l.* 4. D. *de uſu & uſufr. legat.* uſuſtructus *l.* 9. D. *eod. tit.* ſtipulatio *l.*5. D. *de oper. lib.*

Sed & quis *pervenire* dicitur ad fideicommiſſum *l.* 63. §. 5. D. *de SC. Treb.* hereditatem *l.* 93. D. *de cond. & demonſtr.* ad ſuum commodum *l.*8. C. *de diſtr. pign.* ad ſuum *l.*1. D. *de eo quod cert. loc.* Cic. *lib.* 13. *epiſt.* 26. Quum illum ſtudeo quam facillime ad ſuum pervenire. Idem *lib.*13. *ep.* 4. Ut quam commodiſſima conditione negotium conficiat, ad numoſque *perveniat.* Et ita colonum ad fructum *pervenire* ait Varro *lib.* 1. *de re ruſt. c.*4.

Verbi *pervenire* ſingulares præterea ſunt ſignificationes, quæ plenius in ipſis legibus explicantur, quaſque hic per lancem ſaturam exhibemus. *Perveniſſe* proprie illud dicitur, quod eſt remanſurum *l.* 71. D. *de verb. ſignif.* & quod deductis oneribus ad aliquem pervenit *leg.* 16. §. 1. D. *ad SC. Trebell.* *Pervenire* utique cum effectu accipiendum eſt *l.*64. §. *ult.* D. *de verb. ſignif.* *l.* 12. §.3. D. *de hered. vel act. vend.* Proinde in SC. circa petitionem hereditatis facto, ſi poſſeſſor vendidit, & evicta re reſtituit, quod accepit, non videbitur ad eum *perveniſſe*, quia nihil apud eum remanet *l.* 20. §. 18. D. *de hered. pet.* Perveniſſe ad venditorem hereditatis, quomodo videatur, quæritur? Et ego puto, antequam quidem corpora rerum hereditariarum nactus venditor fuerit, hactenus videri ad eum *perveniſſe*, quatenus mandare poteſt earum rerum perſequutionem, actioneſque tribuere; enimvero ubi corpora nactus eſt, vel debita exegit, plenius ad eum videri *perveniſſe.* Nec tantum ſi nactus ſit, ſed & ſi dolo malo id egerit, ne ad eum *perveniret*, *perveniſſe* exiſtimabitur, veluti ſi alienaverit, aut accepto quem liberaverit, aut dolo malo id egerit, ne quid hereditati adquireretur. Quæ omnia fuſiſſime explicantur in *l.*2. §.3. *ſeq.* D. *de hered. vel act. vend.* In eo legis Juliæ capite, quo maritus, quidquid ad eum ex bonis liberti, *pervenerit*, reſtituere jubetur, *perveniſſe* accipimus, ſive jam exegerit, ſive exigère poſſit, quia actio ei delata eſt *l.* 4. §. 1. D. *ſolut. matrim.* Quæ interpretatio etiam in ſpecie *l.*13. D. *de act. emt.* facienda eſt. Hoc legato, *quanta pecunia ad me ex hereditate Titii pervenit, tantum dato*, id continetur, quod ex ea hereditate acceptum in tabulas ſuas teſtator retulerit, cautione a legatario præſtanda, ſi quid forte poſtea ejus hereditatis nomine præſtiturus eſt *l.* 29. §. 1. D. *de legat.* 3. Plane quum Prætor actionem in aliquem dat de eo, quod ad eum *pervenit*, veluti in heredes ex defuncti delicto, dolove, in municipes ex dolo eorum, qui res civitatis adminiſtrant, in dominum ex dolo Procuratoris, ſufficit, ſi vel momento ad eum pervenerit ex dolo defuncti *leg.* 170.

170. *D. de reg. jur. l.* 5. *D. de calumniat. l.*1. §. *ult. l.*3. & 9. *D. de vi & vi arm. l.*16. §. 1. & §. *penult. l.*18. *in fin. l.* 27. *D. de dol. mal. l.*17. & 19. *D. quod met. cauſſ.* In his enim cauſſis ſatis eſt, ſemel *perveniſſe*, ut de eo perpetuo in heredes actio competat, & ſi conſumto eo quod *pervenerit*, heres deceſſerit, in heredem ejus omnino actio datur. Re etiam ſemel in pecuniam aliamve rem converſa, ultra non quærimus, quis exitus ſit *l.* 17. *leg.* 18. *D. quod met. cauſſ.* Perveniſſe autem intelligitur id, quo locupletior facta eſt hereditas, vel quod in corpus patrimonii ſit verſum, ut certum ſit ad heredem *perventurum*. Idem eſt & ſi debitor liberatus, vel pecunia accepta lata ſit, dolo malo heredis factum, quominus eo hereditas augeretur *l.* 7. 28. & 29. *D. de dot. l.* 20. *D. quod met. cauſſ.* Quantum autem *pervenerit*, litis conteſtatæ tempus ſpectabitur. Ceterum qui rogatus eſt, quod ad ſe ex hereditate boniſve *pervenerit*, quum morietur, reſtituere, fructus, quos vivus perceperit, item quæ fructuum vice ſunt, niſi alias teſtatoris mens adpareat, non reſtituet *l.* 81. *D. de legat.* 3. *l.* 3. §. 3. *D. de uſur.* Perveniſſe autem ad nos recte dicitur, quod per nos ad alium *pervenit*, ut in exemplo *l.*171. *D. de verb. ſignif.*

PERVERSI vel irati judices *l.* 2. *pr. C. de evict.* quæ eſt *l.* 3. *C. Th. eod. tit.*

PERVERSITAS hereticorum *l.* 20. *C. Theod. de heret.* judaica *l.*19. *verſ. quam quidam C. Th. de judæis* gentis hujus *l.* 24. *C. Theod. eod. tit.*

PERVERTERE ac uſurpare res filiorum dicuntur patres in *l.* 3. *C. Th. de matern. bon.* qui majorem quam legibus permiſſum eſt, in illas ſibi vindicantes poteſtatem, in rem ſuam eas vertunt, adeoque filiis intervertunt.

PERVICACIA obſtinata ejus, qui gemino judicio ſuperatus iterum provocat *l. un. C. Th. de poſſeſſ. ab eo qui prov.*

PERVICACITER *l.* 3. §. 16. *D. de ſuſpect. tut.*

PERVIDERE perſpicere *l.* 11. *C. de fideicomm. lib. l.* 7. *C. quod cum eo, qui in al. pot. l.* 16. *C. de procurat.* Quo verbo utimur in re clariſſima, quemadmodum notat Cujac.

PERVIGIL diligentia *l.* 2. *C. de curioſ.*

PESTIBILIS fundus *l.* 4. *C. de Ædil. edict.* id eſt, peſtibiles herbas, vel lethiferas habens. Hujuſmodi eſt ſaltus, in quo mala herba naſcitur *l.*20. §. 1. *D. locat.*

PESTILENS cœlum *l.* 1. §. 2. *D. de cloac.* fundus *l.* 48. *D. de Ædil. edict. l. pen. D. de reb. cor.* Varro *lib.* 1. *de re ruſt. c.* 4. Utiliſſimus autem is ager, qui ſalubrior eſt, quam alii, quod ibi fructus certus, contraque in *peſtilenti* calamitas. Seneca *lib.* 5. *controv.* 5. Peſtilentem mihi domum arbor faciebat. Sic *peſtilens* regio Thuſcorum dicitur a Sidonio Appollin. *lib.* 1. *epiſt.* 5. Et ita peſtilentes ædes accipe apud Cic. *lib.* 3. *de offic. c.* 13. & Pl. *lib.* 8. *epiſt.* 27. Sane interdum Varro citato loco ſcribit, propter terram, aut aquam, odoremve, quem aliquo loco eructat, *peſtilentiorem* eſſe fundum contingit.

PESTILENTIOSUS locus odore ſuo *l.*2. §. 29. *D. ne quid in loc. publ.*

PESULANIA lex de cane memoratur a Paullo *lib.* 1. *Sent. tit.*15. §. 1. Sed quum plane incerta ſint omnia de hoc *Peſulanio*, & contra de Solone conſtet, eum tuliſſe legem, *κυνα δακοντα παραδυναι κλειῳ τετραπηχει δεδεμενον*, ut canis, qui momorderit, catena

qua-

quatuor cubitorum revinctus dederetur Plutarch. *Solon. cap.* 40. Non abſurda eſt conjectura Cujacii, Rittherſuſii aliorumque, hanc ipſam legem Solonis hic intelligi, ſcribendumque adeo eſſe *lege Solonia*, vel quod malim, *lege per Solonem.* Hein.

P E T E R E, proprium verbum eſt, & fideicommiſſis proprie convenit, ut Ulpian. *tit.* 25. §. 2. tradit exempla ſuppetunt ex *l.* 69. *&* 76. §. 5. *D. de legat.* 2. & aliis infinitis locis. De te *peto* uxor cariſſima *leg.* 37. §. *ult. D. ad SC. Trebell.* Si probaveris Demetrium petiiſſe de matre, heredeque tua *l.* 1. *C. de fideicom.*

Petere, poſtulare Petere arbitrum *l.* 13. *C. de probat.* bonorum poſſeſſionem *l.* 20. §. 4. *D. de bon. libert. l.* 1. §. 3. *&* 10. *D. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tab.* judicem *l.* 2 *C. de judiciis.*

Petere ſatis §. 1. *Inſt. de ſatiſd. tut. l. ult.* §. 1. *D. quod. leg.*

Petere, alias eſt agere, & judicio experiri *l.* 47. *&* 50. *D. de ſolution.* Et ita petere accipimus in *l.* 112. *D. de verb. oblig* judicio perſequi, ſeu per judicem *petere l.* 22. *D. de reb. cred.* Proinde in ſtipulatione de rato, in qua procurator promittebat, rem ratam dominum habiturum, aut *amplius non peti*, ut *l.* 14. *D. rem rat. hab.* verbum hoc, *amplius non peti*, Labeo ita accipiebat, ſi judicio *petitum* eſſet, ſi autem in jus eum vocaverit, & ſatis judicio ſiſtendi cauſſa acceperit, judicium tamen cœptum non fuerit, ego puto non committi ſtipulationem *amplius non peti.* Hic enim non *petit*, ſed *petere* vult *l.* 15. *D. eod. tit.* Et ita *petitum* intelligitur poſt litem conteſtatam *l.* 57. *D. de ſolution.* Immo & ante litem conteſtatam *l.* 3. §. 1. *D. de al. judic. mut. cauſſ.* ibi: *Petebamus*, pro *petere* volebamus. Et hoc verbum non ſolum ad actiones perſonales pertinet, ſed & ad reales, ut cum quis rem vindicat *l.* 38. *D. de oblig. & act. l.* 1. §. *ult. D. de remiſſ. l* 178. §. 2. *D. verb. ſignif. l.* 24. *D. de rei vind. l.* 1. §. *ult. D. de condict. tritic.* §. 14. *Inſt. de action.* Petere uſumfructum *l.* 2. *D. de op. nov. nunc.* fundum *l* 6. *D. de rei vind.* hereditatem, id eſt, ſuam eſſe intendere *leg.* 3. *&* 10. *D. de pet. hered.* fundum ſuum eſſe *l.* 11. *&* 21. §. 3. *D. de except. rei jud.* domum ſuam eſſe §. 30. *verſ. certe Inſt. de rer. diviſ.* ſervum ſuum eſſe *l.* 42. *D. de liberal. cauſſ. l.* 21. §. 2. *D. de except. rei. jud.* rem ſuam eſſe §. 18. *Inſt. de action.*

Petere controverſiam, id eſt, peragere. Quæcumque incidiſſet controverſia, ejus *petendæ* negotium Titius haberet *l.* 6. §. 1. *D. quod. cujuſq. univerſ. nom.*

Petere aliquando eſt repetere, revocare, ut *Petere* ex libertate in ſervitutem *l.* 15. *D. de bon. libert.* & libertate in ſervitutem *l.* 26. *D. de liberal. cauſſ. l.* 2. *D. de injur. l.* 9. *&* 30. *D. de bonis libert. & paſſim.* In ſervitutem *petiiſſe* non is videtur, qui ei, qui in poſſeſſione erat ſervitutis, *petenti* ſe in libertatem contradixit, verum is, qui ex *libertate petit* in ſervitutem *l.* 16. *D. de bon. libert.* Mancipia non petuntur in publicum *l.* 1. *Cod. ſi ſerv. export. ven.*

Petere aliquando eſt ambire. Sic petere honores *l.* 7. *D. de mun. & honor. l.* 4. §. 4. *D. de re milit.* magiſtratum aut ſacerdotium *l.* 1. *D. de Leg. jul. ambit.* Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 30. §. 1. Sic apud Catullum, & alios *petitor* adpellatur, qui non honores petit.

P E T I T I O eſt perſequutio in jure apud judicem, & maxime pro in rem actione ſumitur. *Peti-*

Digitized by Google

titio in rem infertur, ut actio in perſonam *l.* 28. *D. de oblig. & act. Petitionis* verbo in rem actiones ſignificari videntur *l.* 178. §. 2. *D. de verb. ſignif. Petitio* ab actione ſeparatur *l.* 1. *D. ad SC. Maced. l.* 18. *D. de acceptil. l.* 23. *D. rem rat. hab. l.* 49. *D. de verb. ſignif.* Petitio hereditatis *l.* 18. & 25. §. 18. *D. de petit. hered. l.* 27. §. 3. *D. de rei vind.*

Petitio pro repetitione, revocatione. In ſervitutem petitio *l.* 4. *C. de lib. cauſſ.*

Petitio pro ambitu. *Petitio* honoris *l.* 7. *D. de mun. & honor. l.* 6. *D quod cujuſq. univ. nom.*

Petitio bonorum vacantium, & caducorum. De ea ſublata vid. *tit. C. de petit. bonor. ſubl.* cui reſpondet *tit. C. Th. de petit. & ultro dat.* De *petitionibus* & *petitoribus* operum publicorum agitur *l.* 10. 40. 41. 42. 43. *C. Th. de oper. publ. & l.* 15. *C. Juſtin. eod. tit.*

Petitio æque ac ſolutio, & acceptilatio dicitur modus ſolvendi obligationem in *l.* 27. §. 6. *D. de pact.* Id explicare nititur ipſe Briſſonius *de ſolut.* 2. *p.* 162. ex *l.* 129. *D. de verb. oblig. & l.* 66. *D. de proc.* Sed hos textus nihil ad rem facere, oſtendit Bynkersh. *obſerv. lib.* 8. *c.* 10. qui ideo vel *deditio* legendum, vel textum ita exponendum putat, ut agat de ſtipulatione alternativa, e. g. *Stichum aut decem.* Alterutro enim ſimpliciter petito actor plus petit, cauſſaque cadit, adeoque tunc ſoluta eſt obligatio. Quod poſterius magis placet. *Hein.*

PETITOR adpellatur actor quilibet *l.* 31. *D. de judic. l.* 9. *D. de furt. & paſſim.* Opponuntur *petitor*, & is, cum quo agitur *l.* 4. §. 2. *D. de dol. mal. except. Petitor* & poſſeſſor *l.* 30. *D. de liberal. legat. & paſſim.* item *petitor* & reus, ſeu unde petitur *l.* 2. §. 3. *D. de eo, quod cert. loc. dar. op.* Petitor non qui excipit, probare debet *l.* 9. *D. de probat.* Petitori probationis onus incumbit *l.* 20. *D. eod. tit.* Petitoris partes ſuſtinere, & fungi partibus dicitur, cui probatio incumbit, quique de ſuo jure probare neceſſe habet *l.* 7. §. *ult. D. de lib. cauſſ. l.* 15. *D. de oper. nov. nunc. l. ult. D. ſi liber. ing. l.* 35. *D. de adquir. poſſeſſ. l.* 8. *D. ſi ſerv. vind. l.* 18. & 19. *D. de probat.* & hæc ſunt onera petitoris *l.* 62. *D. de judic. l.* 25. *D. de rei vind. l.* 1. §. 3. *D. uti poſſidet.* Petitor fundi *l.* 1. §. 2. *D. quar. rer. act.* hereditatis *l.* 1. *C. de per. her.*

PETITORIA actio §. 4. *Inſt. de Interd.* id eſt, rei vindicatio. Eodem ſenſu *petitorium* judicium in *l.* 36. *D. de rei vind.*

PETITRIX, ut petitor dicitur *l.* 4. *D. ad SC. Treb. l. ult. D. de her. inſt.*

PETRONIA lex. Ea continebatur, ut qui jure viri delatum adulterium non peregiſſet, numquam poſtea ad hoc crimen deferendúm admitteretur *l.* 16. *C. ad Leg. jul. de adult.* Lege etiam *Petronia* dominis facultatem ademtam ſuo arbitrio ſervos ad beſtias depugnandas tradendi *l.* 11. §. *ult. D. ad Leg. Corn. de Sicar.* Refertur & alia legis cujuſdam *Petroniæ* ſententia in *l.* 24. *D. de man. vind.* Junia *Petronia* Lex. Vid. ſupra art. *Junia.*

PETRONIUS Magnus Prætor *l.* 9. *D. de pact. dotal.*

PETRUS Divus Apoſtolus *l.* 1. *pr. C. de ſumm. Trin. l.* 2. *C. Th. de fid. cathol.*

PETULANTER adquiſitum dominium dicitur ſervi Chriſtiani, quem Judæus, prohibente lege, ſibi comparavit *l.* 4. *C. Th. ne mancip. Chriſtian. jud. hab.*

PETULANTIA a violentia

tia diſcerni ſolet *l. 16. §. 6. D. de pœn.*

PHANTASMA viſio *l. 58. D. de verb. ſign.*

PHARMACUM mediæ ſignificationis vox eſt. Cajus *l. 236. D. de verb. ſignif.* Id quod nos venenum adpellamus, Græci *φαρμακον* dicunt. Apud illos quoque tam medicamenta, quam quæ nocent, hoc nomine continentur. Docet id Homeri verſus, cujus meminit idem Juriſconſultus: *φαρμακα πολλα μεν εσθλα μεμιγμενα, πολλα δε λυγρα*: Venena multa quidem bona mixta, multa autem mala. Vid. infra art. *venenum.*

PHASIANARII phaſianis præfecti in *l. 66. D. de legat.* 3.

PHASIANI debentur legatis avibus *l. 66. D. de legat.* 3.

PHILANTHROPIUM, ſeu *φιλανθρωπιον*, quod & *ερμηνευτικων l. 3. D. de proxenet.* & *proxeneticum l. 1. D. eod. tit.* adpellatur, eſt honorarium proxenetis præſtari ſolitum *l. 2. D. de proxenet.* Vid. Cujac. *lib. 11. obſ. c. 18* Alciatus *lib. 8. parerg. cap. 21.* cum Budæo legit *φιλανθρωπιας*, id eſt, humanitatis, ſed verior eſt altera illa lectio, quam & vulgati codices retinent.

PHILARCHI erant Duces optionum, id eſt, eorum, qui fœderatis auxilia ferunt. Hinc recte Philarchum Julianus *Novell. 102.* Ducem Sarracenorum interpretatur, quos ex fœderatis Romano nomine fuiſſe conſtat. Sext. Ruffus: *Philarchi* Sarracenorum in Oſrœne ceſſere ſuperati. Jornandas: In Oſrœne Sarracenorum *philarchi* devicti Romanis dediderunt. Cujac. in expoſit. *Nov. Juſtin 22. de ſecund. nupt.*

PHILARGYRUS. Attia uxor mea optato Philargyrum puerum *l. 28. §. 1. D. de cond. & demonſtr.* ubi Philargyrum argenti cuſtodem interpretatur Ant. Auguſtinus *de nomin. propr. Pand.* cui ideo Græcæ linguæ ignorantiam exprobat Ægid. Menag. *c. 31. Amœn. jur. civ. p. 189.*

Φιλικον, id eſt, amicale, & quod datur amice. Hac dictione utuntur Impp. in *l. 4. C. de navicul.* Solatiis pro mercedula præſtitis ex tribuariæ penſitationis immunitate, & eo quod vocatur *φιλικον.*

PHILIPPI numi genus *l. 27. §. 4. D. de aur. arg. legat.* Ab Horatio *regale numiſma* adpellatur *lib. 2. epiſt. 1. v. 234.* Retulit acceptos regale numiſma *philippos.* Fit & apud Treb. Pollion. in *Claud. c. 14.* & Vopiſc. *in Bonoſo c. 15.* & in *Aureliano c. 9.* & 12. & *in Probo c 4.* philippeorum æreorumque mentio, qui, licet imagine vultus recentiorum principum ſignati, priſcum tamen nomen retinuerunt.

PHILIPPI, *orum*, Colonia Thraciæ, ſive Macedoniæ, de qua Lucanus: Vidi jam Phoebe *Philippos.*

PHILIPPENSIS coloniæ meminit ICtus in *l. ult. D. de cenſib.*

PHILOSOPHANTES pro philoſophi in *leg. 8. §. 4. D. de vacat. & excuſ. mun.* cui gemina prorſus eſt *l. 6. §. 7. D. de excuſ.*

PHILOSOPHI excuſantur a tutelis *leg. 6. D. de excuſ. Philoſophis*, qui ſe frequentes, atque utiles per eamdem ſtudiorum ſectam contendentibus præbent, tutelas, & munera ſordida remit *l. 8. § 4. D. de vacat. & excuſ. mun.* Philoſophi profeſſorum numero non ſunt *l. 1. §. 4. D. de extraord. cognit.*

PHILOSOPHIA vera non ſimulata *l. 1. §. 1. D. de juſtit. & jur.*

PHILYRA in *l. 52. pr. D. de legat.* 3. & apud Paull. *Sent. lib. 3. tit. 4. §. 87.* frutex eſt, pa-

papyro Niloticæ non abſimilis, ut Suidas *Tom.3. p.*614. docet his verbis: *φιλυρα, ειδος δενδρυ, εχον φλοιον βυβλῳ η παπυρῳ ομοιον.* Tilia, arboris genus, quod corticem byblo, vel papyro ſimilem habet. Ductilis autem erat *philyræ* liber, adeo ut ex ea coronæ olim nectcrentur, ut Horat. *lib.*1. *Carm. od. ult. v.*2. & Ovid. *lib.*5. *Faſtor. v.*337. & Plin. *lib* 10. *c.*18. ſignificant. Apertiſſime omnium id indicat Herodian. *lib.* 1. *c.*17. de Commodo loquens, *λαβων*, ait, *γραμματειον τυτων δη των εκ φιλυρας εις λεπτοτητα υσκημενων, επαλληλε τε ανακλασφι αμφοτερωθεν επτυγμενων γραφει οσυς χρη της νυκτος φονευθηναι.* Sumto in manus libello, quales de phylira tenuiſſimi atque in utramque partem replicabiles fiunt, conſcribitque in eo, quoſcumque illa nocte interficere deſtinaverat. Xiphilinus *in Domitian. p.*766. *Τα ονοματα εις σανιδιον φιλυρινον διθυρον εσγραφας* nomina ſcripta in tabulis tillaceis, iiſdemque duplicibus. Pl. *lib.* 13. *hiſt. nat. c.* 11. Nempe & in Euphrate naſcens circa Babylonem papyrum intellectum eſt, eumdem uſum habere chartæ. Et mox: Præparantur ex eo chartæ diviſa acu in prætenues, ſed quam latiſſimas *philuras.* Vetus Horatii *Comment. ad lib.*1. *Carm. od. ult.* Corticem tiliæ arboris *philyram* dici, tradit. Ac plane idem tiliæ ac *philyræ* uſus erat, quemadmodum docet Septimius Romanus, qui latine Dictim Cretenſem interpretatus eſt in ejus auctoris vita. *Sex volumina in tilias digeſſit Phœniceis litteris.* Idem in Epiſtola ad D. Arcadium de eadem re loquens: *Libros*, inquit, ex *philyra in lucem productos.*

PHORMIONES in *l.* 12. §.18. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* ſunt tegeres ex juncis aut ſtraminibus contextæ. Donatus *in Phormion.* ſcribit Phormionem paraſitum, putari a formulá litis, quam intenderit, nominatum, quum Græca lingua fiſcus ſparteus & ſtramen nauticum ſic dicatur, a cujus rei vel capacitate vel utilitate etiam ab Apollodoro paraſitus *Phormionis* nomine nuncupatur. Sed & *φορμοι* dicebatur tegeticula, quibus inſternitur pavimentum, & inde paraſitus viliſſimæ conditionis *phormio* dictus eſt. Sed & in Dictionario Græco latino, *φορμος* florea interpretatur.

PHOTINIANI in *l.* 5. *C. de heret. & Manich.* a Photino Gallo græciæ Syrmii (quod erat Illyrici caput) Epiſcopo nuncupati, qui Hebionitarum (& Paulli Samoſatenſis) hereſin ſuſcitans, aſſeruit Chriſtum a Maria per Joſeph nuptiali coitu fuiſſe conceptum Philaſtr. *in hereſ. cat. c.*65. Iſidor. *lib.*8. *orig. c.*5. *Cauſſ.*24. *queſt.*3. *c.*39. §.36.

Φρατωρες in l. ult. D. de coll. & corp. ſunt contribules. Vid. Caſaubon. ad Athenæum *lib.*4. *c.*9.

PHRENETICUS, id eſt, mente captus *l.* 1. §. 9. *D. de Ædil. edict.*

PHYLACTERIA dicuntur chartæ, in quibus continentur incantationes ut 26. *qu.* 5. *in pr.* Vid. *lib.* 60. *Baſil. tit.* 39. *c.*27. *in interpretatione S. Baſilii ex can. Synodi Laodicenæ.*

PIACULARIS doctrina rebaptiſantium *l.* 2. *C. Theod. ne ſanct. baptiſm. Piaculare* crimen *l.*6. *in fin. C. Th. eod. tit.*

PIACULUM, ſcelus apud Paull. *lib.* 1. *Sent. tit.* 21. §. 4. *l.*7. §. *ult. D. de jur. delib. l.*2. & 5. *C. Th. de ſepulcr. viol. l.* 8. *C. ad leg. Corn. de Sic. l.*122. *C. Theod. de decurion. Piaculum* ſecretius pro domeſtico cultu, ſeu ſacrificio, cui publica victimarum & hoſtiarum immolatio opponitur *l.*12. *in pr. C. Theod. de pagan*

Unde adparet & ipſum admiſſum ſcelus, & expiando huic præſtari ſolitum ſacrificium, *piaculum* vocari. Vid. Jac. Gothofr. *ad l.* 2. *C. Theod. de ſepulcr. viol.* & Cujac. *ad Paull. Sent. lib.*1. *tit.* 23 §.1.

PICARE piœ oblinere *l.* 19. §.2. *D. locat.*

PICARIÆ in *l.* 17. *in fin. D. de verb. ſignif.* ſunt picis fodinæ, quales populus Romanus in reditu habuit. Cic. *in Brut. c.*22. *Liberi ſocietatis ejus, quæ picarias de P. Cornelio & L. Mummio Cenſoribus redemiſſet*, quo loci recentiores *pecuaria* emendarunt, quam recte alii viderint.

Diſplicet hæc explicatio Jo Gœddeo *ad d. l.*17. *D. de verb. ſign.* qui eo nomine non *picis fodinas, ſed vectigal quoddam rerum picariarum*, & apud Cic. hujus vectigalis conductores intelligit. Sed utique proba eſt Briſſonii interpretatio, & de *foſſili pice*, cujus Plin. *lib.*16. *Hiſt. nat. c.*12. accipienda. Inde etiam ejuſmodi fodinæ *picariæ* eadem analogia, qua cotium fodinæ *cotariæ* in *l.* 15. *D. de publ. & vect.* vocantur.

PITACIUM. Vid. infra *Pittacium.*

PICTOR. Pictoris inſtrumento legato ceræ, colores, ſimiliaque horum legato cedunt, item peniculi, & cauteria, & conchæ *l.* 17. *D. de inſtr. vel inſtr. legat.* Pictoris mentio eſt etiam in *l.*5. §. *ult. D. de his, qui effud. vel dejec. l.* 3. §. 3. *D. ad Leg. Aquill. l.*28. *D. de rei vind.*

PICTORIÆ operæ *l.* 26. §.12. *D. de cond. indeb. l.*6. §. 33. *D. de oper. libert.*

PICTURA inter impenſas voluptuarias numeratur *l.*79. §. *ult. D. de verb. ſignif.* Picturas tabulis non cedere, ſed ex diverſo tabulas picturis cedere *l.* 9. §. 2. *D. de adquir. rer. dom.*

PICTUS, *a*, *um.* Pictas tabulas ſtudioſe intueri, animi vitium eſt *l. ult. pr. D. de ædil. edict.*

PIE. Non minus parentibus, quam liberis *pie* relinqui debet *l.*15. *D de inoff. teſt.*

PIETAS eſt, ut inquit Cic. 1. *de natur. Deor.* juſtitia adverſus Deos, quam religionem dicimus, qua ſublata, non poſſit conſtare fides, humanique generis ſocietas.

Pietas eſt parentibus a liberis debitum obſequium, debitus honor, debita reverentia, ac charitas in *l.*4. *D. de curat. furioſ. l.* 1. & 10. *D. de obſeq. parent. l.* 8. *D. de probation. l.*3. *C. de patr. poteſt. l.* 5. §. 15. & 17. *D. de adgnoſc. & alend. lib. l.*6. *C. de his, quæ ut indign. l.*7. *C. de teſtam. l.*8. *C. de inoff. teſt.*

Eſt quoque *pietas* naturalis parentum erga liberos adfectus, ut in *l.*22. *D. ad Leg. jul. de adult. l.*1. §. 10. *D. ſi quid in fraud. patron. l.*5. *D. ad SC. Macedon. l. ult. C. de alend. lib. l.*3. §.4. *D. de hom. lib. exhib. l.*5. *D. ad Leg. pomp. de parric. l.*31. §.6. *l.*34. *D. de negot. geſt. l.*1. & 11. *C. eod. tit. l.* 14. *C. de his, qui accuſ. l.* 2. *D. de inoff. teſtam. pr. Inſt. eod. tit.*

Pietas quoque fratrum inter ſe dicitur *l. ult. D. famil. erciſc. l.*30. *D. de adim. legat. l.*27. §. *ult. D. de negot. geſt.*

Pietas etiam erga propinquos alios dicitur *l.* 23. *D. de his, qui not. infam. l* 1. §.7. *l.* 6. *C. de ſuſp. tut.*

Quin etiam quodlibet humanitatis officium *pietati* tribuitur, ut in *l.*14. §.7. *D. de relig. & ſumt. fun. l.*32. §.2. *D. de condict. indeb. l.*14. §.1. *D. de adimend. legat. l.*41. §.2. *D. de legat.*3. *l.*46. *D. de uſufr.*

Cauſſa *pietatis* jure ſubnixa *l.* 19. *C. de SS. Eccleſ.* id eſt, pia cauſſa. Eadem notione & *pietatis* offi-

officium dicitur eorum, qui orphanotrophiis, xenodochiis & ſimilibus locis velut tutores, & curatores præfecti ſunt *l. 35. D. de Epiſc. & cler.*

Pietatem etiam ſuam Imperatores adpellant. Inconſulta pietate noſtra *l. 13. C. de oper. publ.*

PIGRA ſenectus *l. 84. C. Th. de decurion.*

Pigrioris ſilentii ignavia *l. 22. pr. C. Th. de prætor. & quæſtor.*

PIGMENTARIUS. *Pigmentarii*, ſi cui temere cicutam, ſalamandram, aconitum, pituocampas, aut bubroſtim, mandragoram, & id, quod luſtramenti cauſſa, dederint cantharidas *l. 3. §. 3. D. ad Leg. Cornel. de ſicar.* Gloſſæ Nomicæ: *Πημενταριος προπετως διδυς το κωνειον η σαλαμανδραν κατεχεται τῳ δε σικαριοις. Pigmentarius*, qui temere dedit cicutam vel ſalamandram, lege Cornelia de Sicariis tenetur. Ubi auctor ipſam *d. l. 3. §. 3. D. de leg. Cornel. de ſicar.* expreſſit. Græci *Baſil. lib. 60. tit. 39.* *Πημενταριοι εισιν, οιτινες εισιν αφωρισμενοι επι τῳ τας βοτανας συλλεγειν, και αποτιθεσθαι εν τῳ ξενωνι οιτινες, και των βοηθηματων φροντισαι εισιν. Pigmentarii* ſunt, qui deſtinati colligendis herbis, & deponendis in xenone, qui & auxiliorum curatores ſunt. Car. Labb. *ad Gloſſ. vet. verb. jur. p. 144.* Conf. Barth. *lib. 29. Adverſ. c. 9.* Hein.

PIGNORARE, vel *pignerare*, eſt pignori ponere *l. 14. D. de diverſ. temp. præſcr. l. 8. D. pro emtor. l. 4. C. quæ res pignor. l. 24. §. 10. l. 45. D. de fideicomm. libert. l. 12. D. de precar. l. 29. D. de except. rei jud.*

PIGNORATICIA *actio*, eaque *directa* eſt in perſonam actio, quæ debitori & datur adverſus creditorem, ejuſve heredes, ſoluto debito, vel ſi eo nomine ſatisfactum ſit, ad rem oppignoratam cum omni cauſſam reſtituendam, reſarciendaque damna, culpa etiam levi data *tit. D. & C. de pignor. act. §. ult. Inſt. quib. mod. re contrah. oblig.* Qui ante ſolutionem agit *pignoratitia*, non recte agit. Omnis enim pecunia exſoluta eſſe debet, aut eo nomine ſatisfactum, ut naſcatur *pignorartria* actio *l. 9. §. 3. D. de pign. act.*

Pignoraticia actio *contraria* creditori competit adverſus debitorem, ejuſve heredes ad indemnitatem, veluti ſi creditor impenſas in pignus fecerit, ſi damnum inde paſſus ſit dolo, vel culpa debitoris levi, ſi res aliena ipſi obligata fuerit *l. 1. 3. 8. 9. & 16. §. 1. l. 25. & 36. D. de pign. act.*

Pignoraticiam etiam interdum juriſconſulti vocant hypothecariam, quæ creditori pignoris perſequendi cauſſa tribuitur, actionem *l. 9. D. quib. mod. pign. l. 11. in fin. & l. 30. §. 1. D. de except. rei jud. l. 5. C. ſi res alien. pign. Pignoraticia* Serviana, ſive hypothecaria, quæ creditoribus competunt *l. 3. §. 3. D. ad exhib.* Add. *l. 7. §. 12.* D. *commun. divid. l. 19. D. de exception.*

Datur & utilis actio *pignoraticia* creditori in ſpecie *l. 41. D. de pignorat. act.* Add. *l. 13. D. de cond. indeb. l. 5. C. ſi res alien. pign.*

Atque ut *pignoraticia* actio, ita & *pignoraticia* exceptio eſt in *l. 6. §. 9. D. commun. divid.*

PIGNORATICIUS creditor *l. 11. & 15. §. 25. D. de damn. infect.* id eſt, qui ſub pignoribus credit, qui pignora vel hypothecas ſuſcipit. *Pignoraticius* fundus, i. e. pignori oppoſitus *l. 46. D. de ſolut.*

Pignoraticium judicium *l. 34. §. ult. l. 36. D. de pignor. act.* adpellatur a Papiniano judicium, quod de pignore dato proponitur *l. 2. D. de pign. l. 30. in fin. pr.* D. *de negot. geſt. l. 40. D. de pign. act.*

PIGNORATIO, id eſt, pignoris obligatio in *l. 9. D. de pign.*

PIGNUS adpellatum eſt a pugno, quia res, quæ pignori dantur, manu traduntur *l.* 238. *§. 1. D. de verb. ſignif.* Quam tamen derivationem ut falſam & ineptam rejicit cum Salmaſio Menag. *Amœn. jur. civ. c.39. p.*323. Pignus autem proprie eſt, quum (in ſecuritatem debiti) poſſeſſio tradita eſt creditori, *hypotheca* vero, quum non tranſit poſſeſſio ad creditorem *l. 1. §. 9. D. de pignor. act.* Inter *pignus & hypothecam*, quantum ad actionem hypothecariam attinet, nihil intereſt. Nam de qua re inter creditorem & debitorem convenerit, ut ſi pro debito obligata, utraque hac adpellatione continetur, ſed in aliis differentia eſt. Nam *pignoris* adpellatione eam proprie rem contineri dicimus, quæ ſimul etiam traditur creditori, maxime ſi mobilis ſit. At eam, quæ ſine traditione nuda conventione tenetur, proprie hypothecæ adpellatione contineri dicimus §. 8. *Inſt. de action.* Unde pignora & hypothecæ interdum ſeparantur, ut *l.2. & 7. D. de diſtr. pign. l.8. D. quib. mod. pign. l. ult. C. de crim. ſtellion. l.10. l. ult. C. de remiſſ. pign. l. 32. D. de negot. geſt. l. 2. C. de fidejuſſ.* Verum in uſu hæc verborum proprietas plerumque confunditur, & promiſcue *pignoris* & hypothecæ vocabula uſurpantur. Unde Marcianus: Inter *pignus* & *hypothecam* ſolum ſonus differt *l. 5. §. ult. D. de pign.*

Pignus conventionale eſt, quod ex conventione proficiſcitur. Et hujuſmodi pignus contrahitur non ſola traditione, ſed etiam nuda conventione, ſi non traditum eſt *l.1. D. de pignor. act.* Et ita debitor ſub pignore *l. 59. D. ad SC. Treb.* ſub pignoribus pecunias mutuas accipere *l. 12. D. de pignor. act.* pignori accipere *l. 15. § 30. D. de damn. infect.* dare *l. 13. §. 5. D. de jurejur.* res nixæ *l. 22. §. 1. D. de jur. fiſci.* obligare aurum *l. 1. D. de pignor. act.* ponere *l. 33. & 38. D. de leg.3.* opponere dixit Plaut. in *Pſeud. Act. 1. ſc. 1.* Terent. *Phorm. Act. 4. ſc. 3. v. 56.* Feſtus. Reluere, reſolvere, repignorare. Caicilius in Carine, ut aurum & veſtem, quod matris fuit, reluat, quod viva ipſi oppoſuit *pignori*. Interdum & *opponere* ſimpliciter eodem ſenſu, ut illo Senecæ loco *lib. 7. de benef. c. 14. Rebus meis in ſecuritatem oppoſitis.* Ex cujus verbi ambigua ſignificatione eſt elegans jocus Catulli *Epigr.26.* quod vide ſupra ſub art. *hypotheca.*

Pignora, quæ generaliter vel ſpecialiter habeo obligata *l.6. C. de obl. & act.*

Aliud eſt *pignoris* genus, quod prætoris magiſtratuſque, ad quem & juriſdictio pertinet, auctoritate imperioque conſtituitur. Unde & *prætorii* nomen traxit *tit. C. de præt. pign.* Tale pignus naneiſcuntur, habentque creditores, qui rei ſervandæ cauſſa legatarii fideicommiſſariive, qui legatorum ſeu fideicommiſſorum ſervandorum cauſſa in poſſeſſionem mittuntur. Etenim ſi ex quacumque cauſſa magiſtratus in poſſeſſionem aliquem miſerit, *pignus* conſtitui, ait Ulp. ſed non alias, niſi ventum fuerit ad poſſeſſionem *leg. 26. D. de pignor. act.* Ita jus *pignoris* contrahitur ſive legatorum ſervandorum cauſſa, ſive damni infecti, ut procedat *leg. 3. §. 2. D. de diſtract. pign.* Miſſo legatario in poſſeſſione, res pro emtore uſucapitur, ſalva *prætorii pignoris* cauſſa *l.12. D. pro emtor.* quod explicatur *l.2. D. pro hered.*

in

in qua traditur, eum, qui legatorum ſervandorum cauſſa in poſſeſſionem mittitur, non interpellare poſſeſſionem ejus, qui pro emtore uſucapiebat. Nam etiam impleta uſucapione jus *pignoris* retinebit, ut non prius diſcedat, quam ſi ſolutum ei legatum fuerit, aut eo nomine ſatisfactum. Mitti liberos in poſſeſſionem fideicommiſſi ſervandi cauſſa, ut pro *pignore*, non ut pro dominis poſſideant *l.* 114. §. 12. *D. de legat.* 1. Plane eum, qui rerum ejus, qui ſine dolo malo reipublicæ cauſſa abſuit, in poſſeſſionem miſſus ſit, *pignus* non contrahere, ait *l.*35. *D. de reb. auctor. jud. poſſid.*

Eſt & aliud *pignus*, quod ex cauſſa judicati ex auctoritate ejus, qui jubere poteſt, capitur, ac per officium diſtrahitur *rubr. C. ſi in cauſſ. jud. pign. cap.* Adde *l.*74. §.1. *D. de evict. l.* 10. *D. qui pot. in pign. l.*5. §.1. *D. de reb. eor. qui ſub tut. l.* 9. *pr. D. de min.. l.*40. *D. de re jud.*

Denique *pignoribus* captis, ac diſtractis judicato ſatisfacere condemnatur, compellitur, ut in *l.* 5. §.10. *D. de adgnoſc. & alend. lib. l.*31. *D. de re judic. l.*2. *pr. D. de admin. & peric. tut. l.* 1. *C. ſi adverſ. vendit. pignor.* In venditione autem *pignorum* facienda, primo quidem res mobiles animales *pignori* capi magiſtratus populi Romani jubent, mox diſtrahi, quarum pretium ſi ſuffecerit, bene eſt, ſi non ſuffecerit, etiam ſoli *pignora* capi jubent, & diſtrahi. Quod ſi nulla moventia ſint, a pignoribus ſoli initium faciunt *l.*15. §.2. *D. de re judic.*

Pignora etiam coercendæ contumaciæ cauſſa capiuntur. Mulier, quæ ſe prægnantem eſſe diſſimulat, vel negat, evocari ad prætorem poteſt, cogendaque erit remediis prætoris, & in jus venire, & ſi venit, reſpondere, *pignoraque* ejus capienda, & diſtrahenda, ſi contemnat *l.* 1. §. 1. *& 3. D. de inſpic. ventr* Eum tamen, qui miſſum in poſſeſſionem damni infecti nomine non admittit, *pignoribus* a magiſtratibus coerceri, Ulpiano non placet *l.* 4. §.2. *D. de damn. infect.* Eamque pecuniam ab eo is, qui hoc imperio utitur, exigeret, id eſt, pignus capiendo, corpus retinendo, mulctam dicendo *leg.* 9. §. *ult. D. ad Leg. jul. peculat.* Sic & in ea lege, quæ a Frontino *lib.*2. *de aquæduct.* refertur. Tum ei prætori eo nomine cogere, & coercere, mulctæque dicendæ, ſive pignoris capiendi jus, poteſtaſque eſt. Et paullo poſt: Eoque nomine his pignoris capio, mulctæque dictio utique eſto. Sic Cic. *lib.* 3. *de orat. c.* 1. *Pignoribus* ablatis Craſſum inſtituit coercere. Sueton. *in Jul. c.* 17. Vectium *pignoribus* captis, & direpta ſupellectile male mulctatum conjecit in carcerem. Liv. *lib.* 37. *c* 51. Et imperia inhibita ultro citroque, & *pignora* capta. Tacit. *lib.* 13. *Annal. c.*18. Cohibita arctius & Ædilium poteſtas, ſtatutumque, quantum curules, quantum plebeii *pignoris* caperent, vel pœnæ irrogarent. Senatores utique *pignoribus* in curiam venire cogebantur, ut ex Cic. *Philipp.*3. adparet. Liv. *lib.* 3. *c.* 38. Poſtquam citati (ſenatores) in curiam non conveniebant, dimiſſi circa domos adparitores ad *pignora* capienda. Sic *pignorum capio* in *l.* 7. *C. Th. de exact. l. ult. C. Th. de diſtr. pign.* Gell. *lib.* 7. *cap* 10. *Pignoris capio, junctæ ſunt partes, & productæ dicebantur, verba Catonis ſunt ex l. epiſt. quæſt.* Pignoris *capio ob æs militare.*

Præterea eſt *quaſi pignus*, quum res pignoris loco in ſecuritatem retinetur. Ante pretium exſolu-

tum venditor quaſi pignus retinere poteſt eam rem, quam vendidit *l.* 13. §.9. *D. de act. emt.* Proinde ſi emtor, antequam pecuniam ſolverit, rem emtam ſubtraxerit, furti actione teneri, perinde ac ſi pignus ſubtraxiſſet *l.* 14. §. 1. *D. de furt.* Si ob aliquas impenſas, quas in rem commodatam feciſti, retentionem ejus habueris, etiam cum ipſo domino, ſi eam ſurripiat, habebis furti actionem, quia eo caſu quaſi pignoris loco ea res fuit *l.*15. §. *ult. D. de furt.*

Pignora etiam pro liberis non apud veteres auctores tantum, ſed & in jure noſtro accipiuntur. Sic filium adoptivum, quem ad vicem naturalis pignoris tibi adſcribis *l.*4. *C. de decurion.* id eſt filii naturalis. Quinctil. *lib.* 6. *Inſt. orat. c.*1. Adfert in his momentum & ætas, & ſexus, & *pignora*, liberi dico, & parentes, & propinqui. Tacit. *Agric. c.*38. Aliquando frangi adſpectu *pignorum* ſuorum, ſæpius concitari. Apulei. *de aſin. aur. lib.*5. *p.*164. Nuntio Pſyche læta florebat, & futuri pignoris gloria geſtiebat, & materni nominis dignitate gaudebat. Juſtin. *lib.* 26. *c.* 1. Princeps eorum Hellanicus ſenex, & liberis orbus, ut qui nec ætatis nec *pignoris* reſpectu timeret.

Pignus pro anulo pronubo, ſeu arrha ſponſalitia quacumque *l.* 3. *C. Th. de ſponſalib.*

Picrescentes actus animalium curſui publico deſtinatorum innocuo titillo admonete *l.* 2. *C. Th. de curſ. publ.*

Pila pro orbiculo, qui hinc inde a colluſoribus jactatur, accipiturque *l.* 11. *D. ad Leg. Aquil. l.* 52. §. *ult. D. eod. tit.* Ovid. *lib.*1. *de art. am.* Reticuloque *pilæ* tenus jactantur in altum.

Pilæ etiam lapideæ dicuntur, quæ aliquod onus ſuſtinent. Si *pilas* in mare jactaverim, & ſuper eas inædificaverim *l.* 3. §. *ult. D. de adquir. rer. dom.* Add. *l.*3. *D. ne quid in loc. publ.* Liv. *lib.* 11. *c.*51. M. Fulvius plura, & majoris locavit uſus porticum & *pilas* pontis in Tiberi, quibus *pilis* fornices poſt aliquot annos P. Scipio Africanus, & L. Mummius Cenſores locaverunt imponendos. Q. Curt. *lib.* 5. *c.* 1. Saxo *pilæ*, quæ totum onus ſuſtinent, inſtructæ ſunt. Super *pilas* lapide quadrato ſolum ſtratum eſt.

Pileati ſervi venum ire ſolebant, inquit Gell. *lib.* 7. *c.* 4. & eorum nomine venditor nihil præſtabat, ut ſcriptum reliquit Cælius Sabinus Ictus. Cujus rei cauſſam eſſe ait, quod hujuſmodi conditionis mancipia inſignia eſſe in vendendo deberent, ut emtores errare & capi non poſſent, neque lex vendendi opperienda eſt, ſed oculis perciperent, quodnam eſſet mancipiorum genus, ſicuti mancipia jure belli capta, antiquitus coronis induta venibant, & idcirco dicebantur ſub coronis venire.

Pileus. *Pilei* impoſitio in *l.* 10. *C. de teſtam. manum.* pro manumiſſione. Nempe libertatis ſymbolus erat *pileus*, eoque donabantur, qui libertatem conſequebantur. Dionyſ. Halicarn. *IV. p.* 228. Scio, (inquit ſecundum latinam interpretationem) qui tota ſervitia teſtamento libera eſſe juberent, ut benignitatis laudem ferrent poſt mortem, & in funeris elatione lecticam eorum magna *pileatorum* proſequeretur frequentia, in qua pompa quidam erant, ut a ſcientibus audivi, recens dimiſſi e carcere, malefici, mille ſupplicia meriti. Iſtos impuros urbis *pileos* plerique cum ſtomacho adſectant, & reſpuunt eorum conſuetudinem. Sueton. *in Tib. c.*4. Ac primo Præneſte, inde Neapolim evaſit, ſerviſque ad pileum

(id

(id eſt, ad libertatem) fruſtra vocatis, in Siciliam profugit. Idem *in Neron. c. ult.* Obiit ſecundo & trigeſimo ætatis anno... Tantumque gaudium publice præbuit, ut plebs *pileata* tota urbe diſcurreret. Appianus *lib. 1. de bell. civil.* refert eos, qui Jul. Cæſarem interfecerunt, prætuliſſe haſta per mediam urbem pileum, quaſi morte Tyranni reſtituta civibus libertate. Idem *in Bello Mithrid.* ſcribit, Perſeo Macedonum rege capto, Pruſiam Bithyniæ regem, veniſſe Romam, toga & calceis indutum, ceterum capite raſo, & pileato profeſſum ſe populi Romani libertum, a quo Perſei dominio eſſet liberatus, quod & Livius ex Polybio refert in extremo *quinti lib. decad.*

PINGUIOR natura fideicommiſſorum §.1. *Inſt de legat.* pinguius ſuccurrere *l. 49. D. de re judic. Pinguius* in *l. 14. pr. D. de except.* id eſt laxius, & craſſiori, ut aiunt, Minerva, ſeu παχυμερέστερον, ut *l.12. §.2. D. de pecul.* & ἐν πλάτει, ut *l. 12. §. 2. D. rem rat. hab.*

PINGUITUDO terræ pro pinguedine *leg. 1. §. ult. D. de aqu. & aqu. pluv.* Utrumque enim recte & Latine dici auctoritate Varron. *de re ruſt. lib.2. c. 4.* & *lib. 3. c. 9.* & Plinii *lib.23. hiſt. nat. c.8.* aliorumque probat Ducker. *de Latin. vet. Iſtor. p.370.* Hein.

PINUS. De *pinu* integri ſtrobyli *l.167. D. de verb. ſignif.*

PIPERIS genera duo recenſentur in *l. ult. § 7. D. de publican.* *Longum*, & *Album*, inter quæ etiam differentiam ſtatuit Theophraſt. *lib. 9. hiſt. plant. c. 22.* Dioſcorides *lib.2.* & Galen. *lib.7. ſimpl. medicam.* Plin. *lib.12. c.7.* Solin. *in polyhiſt. c. 53.* Iſidor. *lib. 17. c. 8.* Naſcitur autem *piperis* arbor in India, & in latere Caucaſi montis, quod ſoli obverſum eſt.

PIRATARUM inſidias caſibus, quibus reſiſti non poſſit, adnumerat Cajus *l.18. D. commod.*

PIRATICAM facere *l. 20. D. de oblig. & act.*

PISCARI in fluminis publici diverticulo *l. 7. D. de diverſ. temp. præſcr.* in mari, vel in lacu *l.3. §. ult. D. de injur. l. 5. §. ult. D. de diviſ. rer.*

PISCATIONEM thynnariam exercere *l.13. D. commun. prædior.*

PISCATOR *l.5. D. de nautic. fœn.* Ne piſcatores nocte lumine oſtenſo fallant navigantes *l. 10. D. de incend. ruin. naufr.* Piſcatoribus Phormianis, & Capenatis D. Pius reſcripſit *l. 4. D. de diviſ. rer.*

PISCINA *l. 1. pr. l. 4. §. ult.* D. *de fonte*, opponitur ſtagno *l.3. §. 14. D. de adquir. vel amitt. poſſeſſ.* Gell. *lib.2. c.2.* Lacus & ſtagna, quæ piſcibus vivis coercentur clauſa, ſuo & proprio nomine *piſcinas* nominaverunt.

PISCES capientium fiunt *l. 1. §. ult. D. de adqu. rer. dom.*

PISTERES, de quibus ſingularis eſt titulus *C. Juſt. & C. Theod.* Piſtorum corpus *l. 1. D. quod cujuſq. univ. nom.* Qui in collegio piſtorum ſunt, a tutelis excuſantur *l. ult. pr. D. de excuſ.*

PISTRINUM *l. 13. §. ult. D. de uſufr.* inſulæ dotali adjectum, impenſis utilibus plerumque adnumeratur *l. 79. D. de verb. ſignif.* Piſtrinum exercere *l. ult. pr. D. de excuſ.*

PITHANON, vel πιθανῶν libros ſcripſit Antiſtius Labeo, in quibus regulas juris generales propoſuit. Quum vero eo nonnumquam, ut fieri ſolet, fallerent, ſcriptis in eos libros notis exceptiones addidit Julius Paullus. Vid. Bynkersh. *lib.3. obſ. c.6.* Hein.

PIT-

Pittacium in *l.* 5. *&* *l. pen.* §.3. *C. de erogat. milit. annon. l.*29. *C. Th. de petition. & ultr. dat.* Lamprid. *in Alex. c.*21. De promovendis etiam militibus ſibi adnotabat, & perlegebat cuncta *pittacia*. Caſſiod. *lib.* 1. *var. Epiſt.* 18. Si Romani prædium ſine delegatoris cujuſquam *pittacio* præſumtor barbarus occupavit. Moſchopulus *περι σχεδων*, *πεττυκια*, ait, *Δωρικως*, *τα λεπτα περιτμηματα των δερματιων*, *αφ' ου ημεις πιττακια λεγομεν*. *Πεττυκια* Dorice *ſunt tenuta ſegmenta coriorum, unde nos pittacia dicimus*. Eſt autem *pittacium* index, ſive libellus brevis, rationes, & commentarii annonarum militarium, quorum mentio quoque fit in *l.* 11. *&* 13. *C. Theod. de erogat. milit. annon.* ubi vid. Gothofr. & Jo. a Wouwern. *Not. ad Petron. Satyr. c.*43. Add. Car. Du-Freſne *in Gloſſar. h. v.* Ceterum *pittacium* videtur deſcendere *απο της πιττας*, vel *πιςυς*, a *pice* vel *maltha*, qua panni vel linteamina illiniebantur. Plin. *Hiſt. nat. lib.* 2. *c.*104. & *lib.*36. *c.* 24. Unde libri lintei fuiſſe videntur Cironio *obſ. jur. Canon. lib. c.* 13. Hein.

Pituocampæ, vel pityocampæ in *l.*3. §.3. *D. ad Leg. Cornel. de ſicar.* pinorum erucas, & in picea naſcentes erucas Plinius interpretatur *lib.*23. *hiſt. nat. c.*2. *& lib.*29. *c.* 4. quæ & inter venenata ab eodem ponuntur, ut & a Dioſcoride, qui de earum noxia vi tractat *lib.*2. *& lib.*6.

Piarum actionum diœcetæ & curatores *l.* 46. §.6. *C. de Epiſc. & cler.*

Pius filius *l.*38. *D. de fideic. libert.*

Pius adpellatus Antoninus. Unde & *Divi Pii* adpellatione in libris noſtris exaudiendus eſt. Juſtinian. *Novell.* 78. *c.* 5. *Ωσπερ γαρ Αντωνινος ο της ευσεβειας επωνυμος, εξ υπερ, και εις ημας τα της προσυγοριας ταυτης καθηκει.* Sicut enim Antoninus Pius cognominatus, ex quo etiam ad nos adpellatio hæc pervenit. *Piiſſimum* & juſtiſſimum duxi *l.*3. §. 4. *D. de adim. legat.*

Placare. Antiqui juris altercationes placavimus §.*ult. Inſt. de libert.*

Placere plerumque in libris noſtris dicuntur, quæ prudentium auctoritate recepta, introductaque ſunt. Atque ita interpretandum eſt illud *placet* in *l.*7. §. 14. *D. de adminiſtr. & per. tut. l.*21. *D. de damn. infect. l.*4. *D. de pact. & paſſim.* Placet, ut multis reſcriptis continetur *l.* 7. §. 1. *D. de adminiſtr. & per. tut.* *Placuit*, id eſt, viſum eſt juris auctoribus, reſponſum eſt, obtinuit, & pro re certa habitum eſt *l.* 29. *D. de uſur. l.* 20. *D. de tut. & rat. diſtr.* & aliis locis Vid. Bynkersh. *obſ. lib.* 5. *c.* 7. Placere video *l.* 55. *D. de legat.* 2. Hac ratione *placuit* *l.* 69. §. 2. *D. eod. tit.* Recte placuit *l.* 33. *D. de exc.* placuit, & reſcriptum eſt *l.* 44. *D. de excuſ.* placuit, eoque jure utimur *l.* 6. §. 1. *D. de aqua & aqu. pluv.* Ariſtoni placet *l.* 13. *D. ut legat. ſeu fideicom.* & ita aliis Juriſconſultis paſſim nominatis *placere* dicitur.

Placuit alias eſt, inter conſentientes convenit *l.* 69. §.7. *D. de jur. dotium.* Pacto placuit, ut *l.*1. §.3. *D. de pign. & hypot.* inter creditorem & venditorem *l.* 10. *pr. D. quib. mod. pign.* inter duos *l.* 30. *D. de pact. dot.* Placita pœna *l.* 2. *C. de rec. arbitr.* id eſt, compromiſſo comprehenſa. Placitum pretium *l.* 9. *C. de contr. emt. l.* 11. *C. de reſcind. vend.* id eſt, conventum.

Placuiſſe etiam principibus dicitur, quod ab illis conſtitutum, re-

reſcriptum, decretum eſt, ut *l.* 1. *C qui manum. non poſſ. l.*4. *C. quæ res pign. l.*66. *D. de legat.* 2. Quod principi *placuit* legis habet vigorem §. 6. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ. l.* 1. *pr. D. de conſtit. princ.*. Et plerumque hoc verbo principum conſtitutiones ſignificari notat Cujac. in *Papin. lib.* 2. *ad l.* 1. *D. de uſur* Sæpe etiam *placuit* nota exceptionis eſt, ab Imperatore adverſus regulam juris introductæ. Jac. Gothofr. *ad l.*2. *C. Th. famil. erc.*

Placere etiam Senatui dicitur, quod Senatus æquum cenſet, & decernit, ut ex SCo Macedoniano, Velleiano. & de hereditatis petitione facto conſtat *l.* 1. *D. ad SC. Macedon. l* 1. *D. ad SC. Vellei. l.* 20. §. 6. *D. de hered. pet.* Aliud ſenatui placuit *l.* 21. *D. de SC. Sil.*

Verbum quoque *placuit* in ſententiis uſurpatum, indicat *l.* 40. *D. de pœn. l.*88. *pr. D. de legat.* 2. *l.* 14. §. 4. *D. de bon. lib. l.* 30. *in fin. D. de pact. dot.* Placuit, ſcilicet prætori, vel judicanti *l.*22. 16. & 29. *D. eod. tit.*

Placet generaliter pro velle uſurpatur *l.* 14. & 41. §. 4. *D. de fideicom. libert. l.*78. §. 1. *D. de legat.*3.

P L A C I T U M pro qualibet conventione & pactione uſurpatur, ut in *l.* 10. *C. de contr. emt. l.* 1. §. 2. *D. de pact. l.*74. *D. de evict. & paſſim.* Interdum tamen pro mera & nuda conventione, quæ nudis conventionis finibus ſtetit, nulla rei traditione ſequuta, aut ſtipulatione interpoſita. Et ita *placitum* accipe in ſpeciebus *l.* 96. §. 2. *D. de ſolut. l.* 26. §. 4. *D. de pact. dotal. l.*4. *D. de ſervit. l* 7. 14. & 17. *C. de tranſact. l.* 53. *D. de judic. l.* 20. §. 3. *D. famil. erciſc. l.*45. *D. de pact. l.* 15. *C. famil. erciſc. l.*4. §. 1. *C. de rer. permut. l.* 7. *D. mandat. l* 3. 5. & 7. *C. de rer. permut. l.*6. *C. comm. utriuſq. judic. l.*2. *C. de condict. ob cauſſ. dat. l.*36. *C. de liber. cauſſ.*

Placita quoque leges, & conſtitutiones principum, & reſcripta, immo & ſententiæ judicum, vel arbitrorum dicuntur *l.* 4. & 5. *C. de ædific. privat. l.* 2. *C. famil. erciſc. l.*12. *C. ad leg. falc.* §. 3. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ. l.*1. *C. ſi pign. dat. l.*1. *C. de recept. arbitr. l.*4. *C. de hered. inſt.*

P L A G A, regio, tractus. *Plaga* agri *leg.* 39. & 41. §. 9. *de legat.* 2.

P L A G Æ idem ac retia *l.*12. §. 13. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Virgil. *lib.*14. *Aen. v.* 131. Retia, rara *plagæ*, lato venabula ferro. Ubi Servius ait, multos per retia rara, majora, per *plagas* minora intelligere. Alios *plagas* per definitionem accipere, ut intelligamus, quæ ſint retia rara, nimirum *plagæ*. Ipſe vero *plagas* proprie dici ſubjicit, funes illos, quibus retia tenduntur, circa imam, & ſummam partem.

Plagæ pro inſidiis. In has contubernii *plagas* depulerit *l.* 3. *C. Th. ad SC. Claudian.*

Plagæ pro verberibus, Ictibus, & percuſſionibus. Sic *plagarum* correctio *l.*20. *in fin. C. Th. de emend. ſerv.*

P L A G I A R I U S adpellatur, qui mancipia aliena ſollicitat, celat, ſupprimit *l.* 52. §. 12. *D. de furt.* Unde & ſupreſſor vocatur in *l.*6. *D. ad leg. Fab. de plag.* Tertullianus *lib.*1. *adverſ. Marcion. c.* 23. & Ulpian. *in Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 14. §. 3. *plagiatorem* vocant Add. *l.*17. §. 7. *D. de Ædil. edict.* & *l.*48. § 2. *D. de furt.*

Plagiarius quoque habetur, qui liberum hominem ſciens dolo malo

lo vendit, emit, donat, celat, in vinculis habet. Et ita *plagiarios* accipe *l.* 13. *D. de offic. praeſid. l.* 4. §. 1. *D. ad leg. jul. peculat. rubr. D. & C. ad leg. Fab. de plagiar.* Vetus gloſſarium: *Plagiarii* ſunt, qui liberos homines ſurripiunt, & vendunt, *Plagiarii* in Indice Βασιλικων dicuntur *ανδραποδισαι* Auctor Etymologici: *Ανδραποδιστης, ου μονον ο τους ελευθερους απαγων εις δουλειαν, αλλα και ο τους δουλους απο των δεσποτων αποσπων εις εαυτον*, *Plagiarius* non ſolum qui liberos homines in ſervitutem abducit, ſed & qui ſervos a dominis abſtrahit.

PLAGIUM crimen eſt, quo tenetur, qui mancipium alienum ſupprimit, vel liberum hominem ſervitio premit, aut ſervum ſciens abſtrahit *l.* 6. *D. ad leg. Fab. de plagiar. l.* 8. *C. eod. tit.* Quod nomen a Græco verbo *πλαγιον*, quod obliquum ſignificat. Iſidor. *lib.* 10. *etymol. p.* 1084. *edit. Dionys. Gothofr. Plagiorum* vero poena olim erat pecuniaria, ut adparet ex *l. fin. D. ad leg. Fab. de plagiar. Eclog.* 48. *c.* 1: quæ propter ſceleris frequentiam in uſu eſſe deſiit, poſtea capitalis eſſe cœpit, & plerumque in exſilium, ſive in metallum damnatio *d. l. fin.* Sane hominis liberi ſuppreſſio pœnam habet mortis *l. fin. C. eod. tit. l.* 1. *D. eod. tit.* Sed ſervi alieni ſuppreſſionis pœna minor eſt, quod conſtat ex §. 10. *Inſt. de publ. jud.*

PLANARIAM interpellationem quum in *leg.* 4. *C. de dilat. cum in l. penult. C. de naufrag.* (Sic enim utrobique corruptum hoc verbum emendandum non ex ingenio ſolum, ſed & ſcriptorum Codicum fide) accipe de judice adito *non pro tribunali*, ſed *ex æquo loco*, ut puta quum ſtat, aut procedit, aut alias prodiens in tranſitu ſui poteſtatem facit. Ita *planarii conflictus* apud Ammian. Marcellin. *lib.* 19. *c.* 5. qui ex ſolo plano fiunt, non ex montibus. *Plenariam* tamen in *l. pen. C. de naufr.* contra Briſſon. & Cujac. legendum cenſet Jac. Gothofred. ad *l. ult. C. Th. eod. tit.*

PLANCIANUM Senatusconſultum de liberis agnoſcendis *l.* 2. §. 10. *l.* 3. §. 1. *D. de liber. adgnoſc.* Erat & alterum de fideicommiſſis perſonis incapacibus relictis, a M. Plancio Varo, ut videtur, conditum, quo cavebatur, ne detractionem quartæ haberet, qui non capienti hereditatem reſtituere rogatus eſſet. Ejus autem mentio fit *l.* 59. §. 1. *D. ad leg. falcid.* Vid. Hein. *Hiſt. jur. lib.* 1. §. 234. *Hein.*

PLANE ſimpliciter, ſine conditione, determinationeve adjicienda *leg.* 48. *D. de adminiſtr. & peric. tut. l.* 41. §. 6. *D. de vulg. & pupill. ſubſtit.* §. 1. *Inſt. de teſtam. milit.*

Plane pro ſed in *l.* 52. §. 7. *D. de legat.* 3. & *l.* 7. §. 4. *D. ad leg. Aquil.*

PLANUM eſt æquum, ſive æquabile. Sic *Plana* & clauſa via opponuntur *l.* 2. §. 32. *D. ne quid in loc. publ.*

PLANO quoque *ſublime*, & *editum* adverſatur. Unde de *plano* opus facere & in machina operari contrarie relata invenimus in *l.* 5. §. 7. *D. commodat.* Quum ripæ cedunt, ex quo primum a *plano* vergere incipit uſque ad aquam *l.* 3. *D. de flumin.*

Itaque *de plano* cognoſcere, interloqui, diſcurrere, quo genere loquendi utuntur noſtri in *l.* 1. *D. de conſtit. princip. l.* 9. §. 3. *D. de offic. proconſ. l.* 6. *D. de accuſat. l.* 11. §. 7. *D. de adulter.* ſignificat *ex plano*, & ex æquo loco, non ex ſuperiore cognoſcere, ut Cic. *pro Cæcina c.* 17.

17. *lib.* 3. *ad familiar. epiſt.* 8. & *lib.* 3. *de orator. c.* 6. loquitur, id eſt, non pro tribunali, ſed in via, in tranſitu, quum vel lavandi, aut geſtandi, aut ludorum gratia magiſtratus prodierit *l.* 7. *D. de manum. vind.* § 2. *Inſt. de libertin.* Eodemque modo χαμοθεν, id eſt, *de plano* & προ βηματος opponuntur a Modeſtino in *l.* 13. §. 10. *D. de excuſat.* Sicque *de tribunali*, & *de plano* adverſantur apud Paull. *ſent. lib.* 5. *tit.* 16. §. 14. Unde *de plano* legi poſſit *l.* 11. §. 3. *D. de inſtitor. act.* id eſt, εξ επιπεδυ, ut eſt apud Joſeph. *lib.* 19. *Antiquit. Judaic. c.* 4. Fuit hæc formula edictalis, qua edicta proponi jubebantur *apud forum palam, unde de plano recte legi poſſit* Ita enim illam in tabula ænea. bibliothecæ Regiæ repetit Cujac. *lib.* 7. *obſerv. c.* 29. In edictis a Joſepho recenſitis ea formula frequentiſſima eſt: εν τω επιςανεςατω οπως υπο παντων αναγινωσκεσθαι δυνησεται. Joſeph. *lib.* 14. *Antiq. Judaic. c.* 12. Uſi eadem ſunt Seneca *Natural. Quæſt.* 1. 4. Auſon. *in Gratiar. action. ad Gratian.* imo & Cicero *ad Att. lib.* 9 *Epiſt.* 27, *Hein.*

Planum pro apertum, liquidum, manifeſtum. Quid tam *planius* per pleonasmum *l. un. pr. C. Theod. quor. bonor.* Similia exempla ſunt apud Plaut. *Menæchm. prolog. v.* 55. *Stich. Act.* 5. *ſc.* 4. *v.* 22. *Pænul. prolog. v.* 82. & *Act.* 2. *ſc.* 1. *v.* 15. *Aulul. Act.* 3. *ſc.* 2. *v.* 8.

PLATEA *l.* 14. *C. de oper. publ.*

PLATO ſummæ prudentiæ, & auctoritatis apud Græcos *l.* 2. *D. de nundin.*

PLAUSTRUM vel *Ploſtrum* Sueton. *in Veſpaſ. cap.* 22. Meſtrium Florum Conſularem, admonitus (Veſpaſianus) ab eo *plauſtra* potius, quam *ploſtra* dicenda, die poſtero *Flaurum* ſalutavit. Hoc autem vocabulum occurrit in *l.* 7. §. 1. *D. de ſervit. præd. ruſt. l.* 27. §. 33. *l.* 52. §. 2. *D. ad leg. Aquil. l.* 12. §. 10. *D. de inſtr. vel inſtr. legat. l.* 1. §. 9. *D. ſi quadrup. paup.* Multa tam de *plauſtris* quam de *plauſtrariis* docte ſcripta adfert Jo. Schoeffer. *de re vehicul. lib.* 2. *c.* 19. *p.* 243. & *lib.* 1. *cap.* 17. *p.* 219.

PLAUSUS, *a*, *um*, *Plauſorum* inconſulta inſania *l.* 2. *C. Theod. de expenſ. ludor.*

Plauſus populi *l.* 177. *pr. C. Theod. de decurion.* popularis *l.* 1. *C. Th. de ſpectac. l.* 5. *C. Juſtin. eod. tit.*

PLAUTIUS juriſconſultus, cujus ſententiæ aliquot in libris noſtris laudantur. Ad eum notas ſcripſiſſe Neratium, adparet ex *l.* 5. *D. de ſervit. præd. ruſt.* ut & Javolenum, quod compluribus Pandectarum locis comprobatur, maximeque ex inſcriptione *l.* 83. *D. de verb. ſignif.* quæ hunc titulum præfert. Scripſerunt & ad hunc Plautium Sex. quidem Pomponius libros ſeptem, Julius vero Paullus libros octodecim, quemadmodum prope innumeris Pandectarum locis planum fit. Omnes auctores apud *Plautium* de hoc conſenſerunt *l.* 1. §. 3. *D. de uſufr. adcreſc.* Ceterum floruiſſe *Plautium* ſub Veſpaſianis, ex eo patet, quod ipſe laudat Proculum & Caſſium *l.* 8. *D. de aur. & arg. legat. l.* 43. *D. de condit. & demonſtr.* & viciſſim laudatur a Neratio *l.* 5. *D. de ſervit. præd. ruſt. Hein.*

PLEBANI in *cap.* 1. *ne cler. vel monach. in lib.* 6. quale jus habeant, docet Innocen. in *c. dilectus de capell. monach.*

PLEBEJUS dicitur, qui eſt vilioris conditionis, & vulgo & humili loco natus. Unde & *plebeius*

beius & decurio in libris noſtris quandoque opponuntur *l.* 3. *D. de teſtib. l.* 9. §. *pen. & l.* 10. §. *ult. D. de pœn.* Decurionum honoribus *plebeii* fungi prohibentur *l.* 7. §. 2. *D. de decurion.* Si agro vel pecunia idonei comprobantur *plebeii*, munus curialibus aggregari eos jubet Theodoſius M. Imp. in *l.* 132. *C. Th. de decurion.* Alias *plebeius*, & honeſtior opponuntur *leg.* 1. §. *ult. D. de effract. Plebeii* & qui ſunt in aliquo honore poſiti *l.* 3. § 2. *D. de ſtellionat.* Sic *plebeius* & humilioris conditionis ſeparatur ab eo, qui ſuperioris cujuſcumque loci, dignitatiſve eſt *leg.* 1. *C. Theod. de deſert. Plebeii* & negotiatores opponuntur illis, qui nobiliores natalibus & honorum luce conſpicui, & patrimonio ditiores ſunt in *l.* 3. *C. de commerc. & mercat.* Eminentiſſimorum & perfectiſſimorum virorum usque ad pronepotes liberos *plebeiorum* pœnis vel quæſtionibus non ſubjici *l.* 11. *Cod. de quæſtion.* Prudent. *Periſteph. hymn.* 14. *v.*11. *ſeq. Adparitores ſed furenti ſuggerunt: Illum vetuſta genitum proſapia, Meritiſque multis eſſe primum civium. Jubet amoveri noxialem ſtipitem, Plebeia clarum pœna ne damnet virum.* Eodem modo & milites neque tormentis, neque plebeiorum pœnis in cauſſis criminum ſubjungi concedit *l.* 8. *C. de quæſtion. Plebeia* faex, vilitaſque *l.* 5. *C. Theod. de bon. proſcript. Plebeiam* ſuſtinere capitationem *l.* 36. *C. Th. de decur.* hoc eſt, talem, quæ non a curialibus, ſed a plebe præſtari ſolebat.

PLEBISCITUM. Pomponius ita adpellatum ait, jus, quod ſibi populus ſine auctoritate patrum conſtituebat *l.* 2. §. 8. *D. de orig. jur.* Juſtinianus vero *plebiſcitum* definit, quod plebs plebeio magiſtratu rogante, veluti tribuno, conſtituebat §. 4. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ. Plebiſcitum*, ſecundum Capitonem, eſt lex, quam plebs non populus accipit. Feſtus *lib.* 17. Sciſcere, ait, eſſe ſententiam dicere, ſuffragium ferre, eoque *ſcita plebis* dici, quæ plebs ſuo ſuffragio ſine patribus juſſit, plebeio magiſtratu rogante. Ita Lex *Aquillia plebiſcitum* eſt, quum eam Aquillius Tribunus plebis a plebe rogaverit *l.* 1. *D. ad leg. Aquill. Plebiſcito* continetur, ut ne quis præſidum, munus, donum caperet *l.* 18. *D. de offic. præſid.* Cicero *contra Rullum* & *lib.* 3. *de legib.* vocat *legem tribuniciam.*

PLEBS eſt ceteri cives ſine ſenatoribus *l.* 237. *D. de verb. ſignif.* Eaque eo differt a populo, quo ſpecies a genere. Nam populi adpellatione univerſi cives ſignificantur, connumeratis etiam patriciis & ſenatoribus. *Plebis* autem adpellatione ſine patriciis & ſenatoribus ceteri cives ſignificantur §. 4. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Gell. *lib.* 10. *c.* 20. Plebs ea dicitur, in qua gentes civium patriciæ non inſunt. Differentiam *plebis* a populo clare innuit *l.* 2. §. 9. *D. de orig. jur.* quia difficile plebs convenire cœpit, populus certe multo difficilius in tanta turba hominum. Quod autem Juſtinianus *l.* 2. plebem a populo, ut ſpeciem a genere differre ait, id populariter eſt accipiendum, voluit enim plebem a populo differre, ut quod continetur ab eo, quod ipſum continet.

Plebs pro vulgo, & vilioris conditionis hominibus. Sic *plebs* & decuriones opponuntur *l.* 5. *C. de defenſor. civit. plebis* defenſores *leg.* 8. *C. Theod. de donat. plebs* pro ruſticis *l.* 5. *C. de metat. l.* 26. *C. Theod. de annon. & tribut.* Add. *tit. C. de ſedit.*

&

& de his , qui plebem contra rempubl. audent colligere.

P L E C T E R E , punire in *l.* 29. §. 4. *D. ad leg. jul. de adult. Plectere* capite *l.*27. *C. ad leg. Fab. de plagiar.* capitis pœna *l.*9. D. *ad leg. Pomp. de parricid.* exſilii pæna *l.*13. *C. de his, qui accuſ. non poſſ.* falſi pœna *l.* 32. *D. de leg. Cornel. de falſ.* pœna pecuniaria *l.* 4. *D. de cuſtod. & exhib. reor.* ſtellionatus crimine *l.* 29. §. 5. D. *mandat.* tripli condemnatione *l.* 14. §. 9. *D. quod met. cauſſ.* SCo Turpilliano *l.*1. §.10. *D. ad SC. Turp.* uſuris *l.*7. §.3. *D. de admin. & per. tut.*

P L E C T I B I L I S uſurpatio *l.* 16. *C. Theod. de piſtor. & catabol.* invidia apud Sidon. *lib.* 4. *epiſt.* 6. vita apud eumd. *lib.* 6. *epiſt.*1.

Aliquando *plectibilia* abſolute pro delictis *l.* 5. *C. Theod. de heret.* & apud Sidon. Apollinar. *lib.* 4. *epiſt.*13.

Immo & pro pœna uſurpatur , quo ſenſu , *plectibili* ſeveritate fraudibus obveniendum , ait *l.ult. princ. C. Th. de dec.*

P L E N A R I A interpellatio. Vid. ſupra ſub *planaria.*

P L E N E penitus omnino *l.* 9. §.4. *D. de interrog. in jur. fac.* quo ſenſu *plenius* dicitur in *l.* 1. §.10. D. *ſi is, qui teſtam. lib. & paſſim.*

P L E N U M. Hoc verbo ſignificatur omne id , quod eſt integrum , abſolutum , completum , ſolitum, individuum. Sic *plena* negotiorum actio *l.* 37. *D. de negot. geſt.* dicitur , quæ in ſolidum, non quatenus maritus facere poteſt , datur. *Plena* legis actio *l.* 1. *C. de adoption.* cuſtodia , ut & diligentiam præſtet *l.* 2. §. *ult. D. de peric. & commod. rei vend. Plena* defenſio *l.*21. §. *ult. D. ex quib. cauſſ. major. l.* 1. §. 2. *D. de adminiſtr. & peric. tut. l.* 34. §. 4. *D. de jurejur.* definitio *l.* 1. §. 5. D. *quod vi aut clam* facultas *l.* 1. §. 10. *D. ad SC. Trebell.* Falcidia *l.* 16. *D. ad leg. Falcid. Plenam* fidem teſtatori exhibere , eſt ei , qui voluit ſolidum , & minime delibatum fideicommiſſum præſtare *l.* 20. *in fin. D. de donat. l.* 19. *D. quæ in fraud. credit. l.* 5. §. 15. *D. de donat. int. vir. & ux.* Hoc Juſtinian. *Novell.* 1. *C.* 1. dicit καταβαλλειν ολοκληρα τα πρεσβεια, και πληρη την γνωμην τȣ διαθεμενȣ τηρησαι. Indebitum ſolviſſe non videtur , qui plenam fidem defuncto præſtare maluit Paull. *lib.* 4. *ſent. tit.* 3. §. 4. *Plena* immunitas *l.* 7. *C. de muner. patrim.* liberatio *l.* 82. *D. ad leg. Falcid.* poſſeſſio *l.* 54. *C. de Epiſc. & cler.* poteſtas §. *ult. Inſt. de rer. diviſ.* proprietas , quæ nudæ adverſatur , eoque nomine ſolida, & non ſeparata uſufructu proprietas demonſtratur *l.* 36. §. 1. *l.* 46. *D. de uſufr. l.* 2. *D. de quib. mod. uſusfr. amitt. l.* 78. D. *de jur. dot. l.*10. & 26. *D. de uſufr. legat. l.* 15. *in fin.* D. *de caſtrens. pec. plena* pubertas *l.* 40. §. 1. *D. de adoption.* ſignificatio *l.*38. §.4. *D. de uſur.* ſumma , id eſt , integra , & ſolida *l.* 108. §. 10. *D. de legat.* 1. voluntas *l.* 39. §. *ult. D. de fideic. l.* 3. *C. de donat. l.*16. *D. de leg. præſt.*

Plenum arbitrium *l.* 11. §. 7. *D. de legat.*3.

Plenum compromiſſum , cui pœna , vel alia res vice pœnæ addita eſt. Item quod de rebus omnibus controverſiiſque conſtitutum eſt , denique quod omnibus numeris perfectum eſt, & abſolutum. Si alter rem , alter pecuniam ſtipulanti promiſerit , *plenum* compromiſſum eſt *l.* 1. §. 2. *D. de recept. arbitr.* Si petitor quis ſti-

pu-

pulatus eſt, poſſit dici *plenum* eſſe compromiſſum *l.* 13. §. 1. *D. eod. tit. Plenum* compromiſſum adpellatur, quod de rebus controverſiiſque compoſitum eſt, nam ad omnes controverſias pertinet *l.* 21. §. 1. *D. eod. tit.* Hoc compromiſſum *plenum* eſt, quod & doli clauſulæ habet mentionem *l.* 31. *in fin. D. eod tit.*

Plenum corpus Homeri *l.* 5. §. 2 *D. de legat.* 3.

Plenum dominium dicitur, cui uſusfructus cohæret *l.* 4. *D. de alim. & cibar. legat. l.* 1. *v. & ſi non nupta C. de rapt. virgin. l.* 54 *C de epiſc. & cler.*

Plenum judicium animi Ulpian. *tit.* 20. *regul.* §. 12.

Plenum jus *l.* 29. *D. qui & a quib. l.* 11. *C. de act. emt. l.* 1. *C. de revoc. donat. l.* 126. §. 1. D. *de verb. oblig. l.* 28. D. *de uſur. l.* 17. D. *quib. mod. uſusfr. amitt. l.* 19. D. *de ann. legat. l.* 17. D. *de rei vind. l.* 19. D. *de bon. libert. l.* 1. *C. eod. tit. Pleno* jure noſtrum id eſſe accipimus, cujus & uſusfructus, & proprietas ad nos pertinet.

Plenum legatum, ex quo Falcidia detrahitur *l.* 147. D. *ad leg. Falcid.*

Plenum obſequium præſtare teſtatoris judicio *l.* 16. D. *de legat. præſtand.*

Plenum officium *l.* 2. §. 2. D. *ad SC. Tertull.*

Plenum tempus. Dummodo vivos & *pleni* temporis pariant Paull. *lib.* 3. *ſent. tit.* 9. §. 1.

Plenus adfectus *l.* 3. *C. de adquir. vel retin. poſſeſſ.*

Plenus annus cœpto, vel inchoato opponitur *l.* 8. D. *de muner. & honor.* Annum agens plenum nonum decimum *l.* 74. §. *ult.* D. *ad SC. Trebell.* Annus viceſimus quintus cœptus pro pleno habetur *l.* 8. D. *de muner. & honor.*

Plenus fundus. An poſt tempus decennii *plenius* fundus ad legatarium pertineat *l* 26. D. *de uſu & uſufr. legat.* id eſt, pleno jure.

Plenus numerus mancipiorum *l.* 21. D. *de option. vel elect. legat.* actionum *l.* 11. D. *de praeſcr. verb.* ordinis *l.* 2. D. *de decurion. Plenus* ordo *d. l.* 2. D. *de decurion.*

Plenus repletus, & vacuo opponitur. Sic vaticinatores, qui ſe Deo plenos adſimulant Paull. *lib.* 5. *ſent. tit.* 21 §. 1. id eſt, *ενθεαστικους.* Plenus locus *l.* 2. D. *de decurion.*

Plenior, id eſt, amplior, uberior. *Plenior* prætoris animadverſio *l.* 15. §. 28. D *de injur.* interpretatio *l.* 18. §. 1. D. *de pecun. conſtit.* hereditas *leg.* 56. *D. ad leg. Falcid.* obligatio *l.* 95. §. 3. D. *de ſolut & liberat. l.* 5. D. *de fidejuſſ. l.* 51. §. 3 D *de eviction. Plenius* legatum *l. ult.* D. *de alim. & cibar. legat. pr. Inſt. de legat. l.* 45. D. *de legat.* 3. munus *l.* 13. D. *de vacat. & excuſ. muner.*

Pleniſſima coercitio *leg.* 17. §. 1. D. *de uſufruct.* firmitas *l.* 13. D. *de donat. int vir. & ux.* immunitas *leg.* 17. §. 1. D. *de excuſat.* indulgentia *l.* 2. D. *de teſtam. milit.* juriſdictio *leg.* 7. D *de offic. proconſ.* ſeveritas §. *ult. Inſt. quib. alien. lic. vel non* voluntas *l.* 27. D. *de inſtr. vel inſtr. legat. Pleniſſimum* flumen *l.* 3. D. *de flumin.* verbum *l.* 19 D. *judic ſolv.*

PLERUMQUE ut plurimum, fere ſemper *l* 10. D. *de jur. dot. l.* 22. §. *ult.* D. *ad leg. jul. de adulter. l.* 28. §. 11. & 12. D. *de pœn.* & paſſim. Aliquando ſignificat *interdum*, ut in *l.* 25. *in fin. l.* 26 D. *de pact.* Et ita accipe in *l.* 43. §. 1. D. *de furt.* ne pugnet cum *l.* 21. §. 1. D. *de adquir. poſſeſſ.* & *l. pen.* D. *pro*

de

de relict. & *l.8. D. de leg. Rhod.* Simili modo & in *l.3. D. de interrog. in jur. fac.* Quod *plerumque* ab imprudentibus dici ſolet *leg.17. §.1. D. de ædil. edict. princ. Inſt. de inoff. teſt. l.32. fin. D. de oblig. & act. l.50. §.4. D. de legat.3.* An & in *l.1. §.10. D. de offic. præfect. urb. verb.* nam & puniendi plerumque liberti? Sane eadem illa notione *plerique* pro nonnullis aliquando dicuntur: *Plerique* cum bona gratia diſcedunt, plerique cum ira ſui animi & offenſa *l.32. §.10. D. de donat. int. vir. & uxor.*

PLOSTRARIUS, *ploſtrum.* Vid. *plauſtrarius*, *plauſtrum.*

PLOTINA Auguſta. Ejus fit mentio *l.57. D. de legat.2.*

PLUMARII ſunt, qui veſtimenta ex plumis avium conficiunt, quo genere priſca luxuria delectata eſt. Prudent. in Hamarrigenia: Avium quoque verſicolorum Indumenta novis texentem pluma telis. Vel erant *plumarii* qui acu pingentes exprimebant animalium, vel hominum figuras. Hieronym. *in Chronicis:* Macedonius artis *plumariæ.* Et in *verſione Exodi* ſæpe. Firmicus *3. c.13.* Facient linteones, aut tunicatum textores, plumarios. Idem *c.10.* Qui erunt etiam linteones aut plumarii. Itaque pro *plumbariæ* in *l.1. C. de excuſat. artif.* legendum cenſet Jac. Gothofr. Cujac. *plumarii*, atque ita in veteribus libris reperiri teſtatur, & Græcos legere. De *plumariis*, horumque arte plura Salmas. *ad ſcript. hiſt. Auguſt. p.310. 398. 507. & ſeq.*

PLUMBARE eſt plumbo diviſas materias jungere in *l.27. D. de adquir. rer. dom.* Ejuſdem ſignificationis eſt verbum *adplumbare.* Statua *adplumbata* eſt in *l.2. D. de ſepulcr. viol.* Plumbo nimirum liquefacto ſtatuas figebant Romani, in primis ſimulacra Deorum, ne fugerent. Arnob. *lib.6.* Inter quæ omnes, ait, ſinus, commiſſurarumque juncturas plumbum ire ſuffuſum, & ſalutares moras ſignorum diuturnitatibus commodare. Prudent. *adverſ. Symmach.1. v.231.* Suffuſa figunt veſtigia plumbo, ubi adde quæ notavit Jo. Weitz. in *Not. p.734. Hein.*

PLUMBARII, qui tubos & canales plumbeos fundebant. Eorum mentio fit *l. ult. D. de jur. immun.* & *l.2. C. Theod. de excuſat. artif. Hein.*

PLUMBATA, æ. *Plumbatarum* verbera *l.2. C. de exactor. tribut.* Sic enim illic legendum docet *leg.3. C. Theod. de exaction.* & *l.2. C. Th. de quæſtion.* & *l.8. C. Theod. de decurion. Plumbatarum* ictibus ſubjiciatur *l.40. C. de decur.* Ambroſ. *de paſſion. Gervaſ. & Protas:* Tunc indignatus comes Aſtacius juſſit eum tamdiu de *plumbatis* contundi, quamdiu ſpiritum redderet. Et *in paſſione quatuor coronatorum martyrum.* Illis autem reluctantibus renunciatum eſt Diocletiano Auguſto, qui eos juſſit ante ipſum ſimulacrum ictu *plumbatarum* deficere. Item in *Martyrologio* Uſuardi *ad Carol. Auguſt.* Quarto nonas Decembr. Romæ paſſis ſanctæ Bibianæ martyris, quæ jubente Juliano iniquiſſimo tamdiu plumbatis cæſa eſt, donec redderet ſpiritum. Suidas *Tom.3. p.132.* πλυμβατοις, μολιβδοις, κατα γλωτταν. *Plumbatis, pilis plumbeis, ſecundum gloſſam.* Itaque apud Baſil. M. in Homilia *de Gordio martyre.* Πῃ δε αι μολυβδιδες, τῃ δε αι μαστιγες, quod interpres *laminas plumbeas* vertit, *plumbatas* vertendum erat. Adpellantur & *plumbi* verbera *leg.7. C. Theod. de exact.*

Ex quibus minus obſcurum videbitur, quod in *l.* 1. *C. de his, qui potent. nom.* præcipiunt Imperatores, eos, qui in potentiores litem tranſtulerint, *plumbo adfectos relegari*, ut & illud, quod D. Ambroſ. *lib.* 5. *Epiſt.* ita ſcribit: Si compertum fuerit, data auctoritate aliquos Chriſtianorum aut gladio, aut fuſtibus, aut *plumbis* necatos. Prudent. *Periſtephan. hymn.* 14. *v.* 116. Tundatur, inquit, tergum crebris ictibus, *Plumboque* cervix verberata extuberet. Ad quem locum ita ſcribit Jo Veitzius: Erat id genus tormentorum quaſi flagellum ex funiculis, in quorum ſummitatibus glandes plumbeæ erant impactæ, his terga ad collum, damnati hominis verberabantur. *Ictus plumbeos* eodem ſenſu dixit idem *eod. Hymn. v.* 122. Adde quæ de hoc ſupplicii genere dixerunt Jac. Gothofred. ad *l.* 2. *C. Theod. de quæſtion.* & Pet. Fab. *lib.* 2. *Semeſtr. c.* 8. Immio & Barthol. Barrient. *Adnot. Sylv. c.*28. Sagittar. *de cruciat. martyr. c.* 5. §. 18. *ſeq.* & quos laudavit Bynkersb. *lib.* 1. *obſerv. c.* 2. Id addere licebit, in *l. un. C. de his, qui potent. nomin. adfectos plumbo* non dici, *plumbatis* cæſos, ſed *numellas plumbeas geſtantes.* Græci *τηs τιμωριας το ειδος, ινα μολιβδω πανταχοθεν περισφιγγομενος, τυτεςι κλοιοφορων η πλυματιζομενος, διηνεκως εις το μεταλλον εκπεμπηται.* Supplicii hæc ſpecies eſt, ut undique plumbo conſtrictus, hoc eſt, numellas geſtans, ac veluti plumbatus in metallum perpetuo datur. Vid. Car. Labbæi *obſerv. & emendat. in Synops. Baſilic.*

Plumbata etiam jaculi genus in modum ſagittæ pennis inſtructum fuit. Cujus duo genera facit auctor libelli *de rebus bellicis*, qui *Notitiæ Imperii Romani* ſubjungitur *p.* 81. edit. Guid. Pancirol. unum, cujus ligno ferrum ad formam venabuli aptatum infigebatur, fiſtula ejuſdem ferri parumper extenſa, ſupra quam modico interjecto ſpatio plumbo adhærentes aculei velut tribuli emergebant, quæ *plumbata tribolata* adpellabatur. Altera *mamillata*, quæ bene extenſa, & directa virga accipiebat in extremitate ſui rotundum & in acumen deductum ferrum ſimilibus locis, quibus ſuperior in *tribolata plumbo, & pennis* adhærentibus. Hujuſmodi *plumbatarum* meminit Veget *de re milit. lib.*1. *c.*17, & *lib.*2. *c.*16.

Plumbum. Plumbi liqueſcentis ingeſtio, pœna nutricum raptus conſilium puellis dantium, praviſque adeo ſuaſionibus ſuis cuſtodias parentum deludentium, de qua in *l.* 1. *C. Th. de rapt. virgin.* ubi his pœna immineat, ut eis meatus oris, & faucium liquentis plumbi ingeſtione claudatur.

Pluralis loquutio duorum numero contenta eſt *l.* 12. *D. de teſtib.*

Plus petitor quatuormodis re, tempore, loco, cauſſa §.33. *Inſt. de action.* Si totum petas, *plus* petendo cauſſa cadis Paull. *lib.* 2. *ſent. tit.* 5. §. 3. Add. *l.*1. *D. de interrog. in jur. fac.* Vetus gloſſar. Græcum. *Plus petitio, η υπερ απαιτησις, ητ ε το πλεον του εποφειλομενου πραγματος.* Plus præſtitiſſet, quam debuiſſet heres, intelligitur, qui ante tempus pecuniam reſtituit *l.* 15. *D. de annuis legat.* Re autem plus petitur, quum re aut quantitate aliqua certa debita, res plures, aut major quantitas petitur. Tempore, quum quod in diem, aut ſub conditione debetur, ante tempus vel exiſtentem conditionem petit. Loco, quum quod ut certo detur loco cautum eſt, ſti-

pu-

pulatione, vel alio modo petitur, non facta mentione loci, in quo peti debuit. Loci nempe mentione facta, actioneque arbitraria conſtituta, ut iniquitas loci compenſetur, alio loco recte petitur. Cauſa, cum ex pluribus rebus disjunctis, puta, Sticho aut Pamphilo, vel generaliter, puta, homine, promiſſis certe petitur, quia actor unam aliquam rem certam petens, aufert reo electionem, quæ alioqui etiam ejuſmodi promiſſionibus conceditur *l. ult. D. de verb. oblig. l.* 10. *D. de jur. dot.* aut quum ejuſdem ſpeciei rem meliorem poſtulamus, quod exemplum poſuit Paullus Sent. *lib.* 2. *tit.* 5. §. 3. Quin etiam ſi quis petat id, quod eſt viliſſimum. Ceterum pœna plus petentium alia erat olim, alia hodie. Olim erat hæc, ut plus petens cauſſa caderet, i. e. rem amitteret, vel ut planius dicam, omni in poſterum actione excluderetur, nec umquam & debitum petendi poteſtas concederetur. Sed hodie ex Zenonis conſtitutione, cujus fit mentio in §.33. *in fin. Inſt. de action.* & §.10. *ſub fin. Inſt. de except.* & qui plus tempore petit, alterum tantum temporis ſine ullo intuſurio exſpectat, quanto ſtatutum tempus antevertere conatus eſt, & ſumtus prioris litis refundit. Qui vero plus loco vel ſumma, vel qualitate petit, ex conſtitutione Juſtiniani omne damnum præſtat in triplum, & qui reo debita quantitate ampliorem cautionem dolo malo exprimit, etiam jus omne crediti amittit *l.* 1. *C. de plus petit.* Plautus in *Pœnulo*, *plus peti periculum* dixit.

Plutei circa parietes ædium non ſunt *leg.* 17. §. 4. *D. de action. emt.* ubi *plutei* videntur eſſe receptacula, ſive repoſitoria. Juvenal. *Sat.* 2. *v.* 7. Et jubet archetypos pluteum ſervare Cleanthas.

Pluviam aquam dicimus, quæ de cœlo cadit, atque imbre excreſcit *l.* 1. §. 1. *D. de aqu. & aqu. pluv. arcend.*

Pneumatomachi, heretici iidem cum Macedonianis *l.* 11. *C. Th. de heret.*

Poculenta penu ea, quæ vini loco paterfamilias habuit, continebuntur *l.* 3. §. 2. *D. de pen. legat.*

Poculum *Pocula* dicuntur omnia potui parata, veluti trullæ, ſcyphi, modioli, phialæ *l.* 36. *D. de aur. arg. legat. Poculum* aureum *l.* 36. *D. eod. tit.* oleagineum *l* 30. *D. de legat.* 3. *Poculum* commune polluere *l.* 12. *C. de re milit.* quæ eſt *l.* 13. *C. Theod. eod. tit.* quo loco *poculum* commune nihil aliud eſt, quam flumen, quemadmodum hoc nomine quoque adpellatur a Virgilio *lib.* 3. *Georg. v.* 529. *ſeq.* & Apulei. *lib.* 1. *de aſin. aur. p.* 111. *Poculum* abortionis. Vid. ſub *abortio.*

Podagræ valetudo a muneribus decurionatus non præſtat excuſationem *l.* 13. *C. de decur.*

Podium apud Ulp. in *l.* 11. §. 21. *D. de inſtr. vel inſtr. legat.* eſt locus extra ædificium porrectus, unde ſpectamus, ſi quid foris fiet. Eſt præcipuus locus in theatro, unde Imperator, vel Senatores ludos ſpectabant. Hinc illa inſcriptio: *Theatrum ſtravit pavimento, podio circumſcripſit.* Vid. Vitruv. *lib.* 5. *c.* 7. Adde Cujac. *lib.* 13. *obſerv. c.* 12.

Pœna eſt noxiæ vindicta *l.* 131. *D. de verb. ſignif.* generale eſt nomen, omnium delictorum coercitio *ibid.* non tantum pecuniaria, verum capitis & exiſtimationis irrogari ſolet *ibid.* ubi Ulpianus *mulctæ* & *pœnæ* diſſimilitudinem pleniſſime exſequitur.

De qua vide quoque Paullum in *l.* 244. *D. eod. tit.* in qua inter cetera, *poenas* certas ſingulorum peccatorum eſſe, tradit. *Poena* capitalis eſt, quæ lædit caput hominis. Caput autem hominis dupliciter accipimus, naturaliter & civiliter. Naturaliter omnes homines habent caput, civiliter non omnes caput habent. Et qui habet civile, is utique & naturale habet, non viciſſim. Is tamen, qui naturale caput perdit, ſiquidem habet civile, idem caput civile protinus amittit. *Pœna* capitis naturalis eſt mors naturalis, quæ fit vel gladio, vel ſecuri, vel lapidatione, vel aqua, vel ſuſpendio, vel confractione, vel igne. *Poena* capitalis civilis eſt mortis civilis, quæ contingere poteſt, ſalvo capite naturali. Caput autem civile conſiſtit in tribus, nempe in libertate, in civitate, & in familia. Vid. ſupra art. *caput. Poena* exſilii *l.* 13. *C. de his, qui adv. rempubl. Poena* legitima quæ dicatur. Vid. ſupra art. *legitima*, *Poena* metalli *l.* 21. *C. de poen. Poenæ* ſervus. Vid. infra art. *ſervus*. *Poena* ſubdiei *l.* 1. §. 13. *D. ad SC. Turpill.* de quo vid. art. *ſubdici.*

Poena etiam dicitur incommodum, quod teſtator alicui imponit, ſi quid faciat, vel niſi quid faciat, vel præſtet. Sic *poenæ* cauſa, ſive nomine, legati videtur, quod coercendi heredis cauſſa relinquitur, quo magis aliquid faciat, aut non faciat, veluti ſi quis ita ſcripſerit, heres meus ſi filiam ſuam in matrimonium Titio collocaverit, vel ex diverſo, ſi non collocaverit, decem aureos dato §. *ult. Inſt. de legat.* & apud Ulpian, *Tit.* 24. *regul.* §. 17. *Poena* in futurum confertur, cauſſa in præteritum *leg.* 12. *D. de condit. & demonſtr. Poenam* autem a conditione voluntas teſtatoris ſeparat *l. ult. D. de his, quæ poen. nomin. relinqu.*

Sed & *poena* eſt in contractu dicta. Sic *poenæ* ſtipulatio certa eſt, & utilis *l.* 68. *D. de verb. obligat. Poena* certæ ſummæ *l.* 22. *C. de uſur. Poena* legitimarum uſurarum *l.* 15. *in fin. C. eod. tit.* Pro uſuris legitimis *poenam* in ſingulos menſes ſtipulari *l.* 90. *D. de verb. oblig. Poenæ* nomine exactum *l.* 11. *pr. D. de uſur.* præſtari *l.* 40. *D. de reb. cred.* Uſuras, vel poenas petere *l.* 8. §. 2. *D. de liberat. legat.* Non poena, ſed foenus uberius juſta ratione ſortis promittitur *l.* 9. § 1. *D. de uſur. Poena* autem & *uſura*, ſi propriam & peculiarem verborum proprietatem ſpectaveris, inter ſe differunt *l.* 13. §. 6. *D. de pignor. l.* 7. §. 1. *D. de liberat. legat.* A Bart. in *l. cum ſtipulat. de verb. oblig.* Inter uſuram & *poenam* traduntur tres notandæ differentiæ (1) quia uſura quantitati dumtaxat, vel ei, quod quantitatis loco eſt, adjicitur *l.* 3. § 4. *D. de uſur. poena* vero etiam facti obligationibus adnectatur *l.* 72. §. 1. D. *de verb. oblig.* (2) *Poena* pro toto tempore apponi ſolet *l.* 23. *v. de illo de oblig. & action.* uſura autem diſtinctis temporibus, veluti in annos, aut menſes ſingulos *d. l. cum ſtipulatur* 90. *D. de verb. oblig.* Quæ tamen prima fonte contrarium probare videtur in illis verbis, *pro uſuris legitimis poenam in menſes ſingulos, ſi ſors ſoluta non ſit*, niſi defendendo communem ſententiam, quæ vera eſt, dixeris, verba illa, *pro uſuris*, tollere difficultatem (3). Uſura poteſt ſine mora deberi ex ſtipulatione *l.* 40. *in fin. D. de jurejur.* Uſura nempe ſortis acceſſio dicitur, quæ non tam propter moram, quam uſum datæ mutuæ pecuniæ exi-

exigitur *l. uſura D. de verb. ſignif.* Ideoque Paul. Caſtr. in *l. Julian. §. ex vendito col. 2. D. de act. emt.* Quod, inquit, dici ſolet, uſuras non venire, niſi a tempore moræ, obtinet, niſi contrarium a partibus agatur, ſicuti ſi idem tibi mutuam pecuniam poſt annum reſtituendam, ita ut in ſingulos menſes non nihil uſuræ nomine pendas *d. l. 40. D. de jurejur.* Atqui poena ſemper ex mora debetur *l. 115. D. de verb. oblig.* Hæc tamen differentia non ſatis placet Jo. Imol. in *d. l. 115.* Nam poena, ut ille ait, ex ſolo conditionis eventu deberi poteſt, ut quando ſtipulatio a præcedenti conditione incipit, veluti ſi dicam: Si Kalendis Stichum non dederis, decem dare ſpondes? Nam ante Kalendas, Sticho mortuo, agi non poteſt, ſed exſpectanda eſt dies, in quam tota obligatio collata eſt *l. 8. D. de verb. oblig.* Sichard. ex *Corras lib. 3. miſcellan. c. 21. n. 1. & ſeq.*

Poena etiam adpellatur, quidquid extra rei perſequutionem eſt *l. 2. in fin. D. de tut. & rat. diſtr. l. 12. §. 1. D. ſi quis omiſſ. cauſſ. teſtam. l. 5. §. ult. D. de Publician. in rem act. l. 25. §. 1. D. quæ in fraud. credit. l. 11. §. 2. D. ad leg. Aquil. § 18. Inſt. de action.*

POENALES *actiones*, quas & *pœnarias* Quinctilian. *lib. 4. inſtit. orat. c. 3.* & *lib. 7. cap 5.* vocat, ſunt, quibus meram poenam perſequimur. Inde *poenales* & rei perſequutoriæ actiones opponuntur *l. 4. §. ult. D. de alien. judic. mut. cauſſ. § 16. Inſt. de action. l. 32. D. ad leg. Falcid.* Secundario tamen illæ dicuntur *actiones poenales*, quæ ex cauſſa *pœnali* oriuntur, licet dentur tantum ad id, quod intereſt, ut actio de eo, per quem factum erit, quominus quis in judicio ſiſtat. Cujac. ad *l. ult. §. ult. D. de eo, per quem fuit.* Ceterum *pœnales* actiones vel legitimæ ſunt, vel honorariæ *l. 32. D. ad Leg. Falcid.* Nec ex maleficiis tantum, verum & ex contractibus deſcendunt. In heredem non ſolent actiones tranſire, quæ *pœnales* ſunt ex maleficio, veluti furti, damni injuriæ, bonorum raptorum, injuriarum *l. 111. D. de regul. jur.* Civilis conſtitutio eſt, poenalibus actionibus heredes non teneri *l. 1. D. de privat. delict.* Fidejuſſores *poenalibus* actionibus non adſtringuntur *l. 27. §. ult. D. ad municip.* Ex maleficio *pœnales* actiones *§. 5. Inſt. de perpet. & temp. act.* Ex *pœnalibus* cauſſis non ſolet in patrem de peculio actio dari *l. 58. D. de regul. jur.* In *poenalibus* cauſſis benignius interpretandum eſt *leg. 155. D. eod. tit.* *Poenalia* judicia *l. 108. l. 164. D. de regul. jur. l. 1. D. ſi quis jus dicent.*

Poenales etiam actiones quædam ex contractu veniunt *l. 23. §. 4. D. de ædilit. edict.* Si ex cauſſa *poenali* debetur *l. 7. D. de ſolution.* id eſt, quum quid ſub poena promiſſum eſt. Conditio *poenalis leg. 5. D. de naut. fœn.* Numquam actiones *poenales* de eadem pecunia concurrentes alia aliam conſumit *l 6. D. de oblig. & act.*

Poenales pro reis criminum, pœna qua adeo dignis *in l. 2. C. de exactor. tribut.* Carcer *poenalium* carcer hominum noxiorum eſt.

POENITENTIA, vel ſecundum perpetuam Pandectarum Florentin. ſcripturam *poenitentia*.

Poenitentia acta *l. 41. D. de minor. l. 28. §. 1. D. mandat. l. 3. §. 10. D. de ſepulcr. viol.* *Poenitentia* actus apud Ulpian. *tit. 22. regul. §. 30.* id eſt, *poeni-*

 ni-

nitentia ductus, ut *l.* 2. *l.* 4. *C. de revoc. donat.* Suffragio juſtæ poenitentiæ *l.* 19. *D. de furt.*

Poenitentia generatim dicitur affectus animi, quo mala commiſſa plangimus cum ſerio propoſito, illa rurſus non committendi *c.* 1. *de poenis* §. 3. Hæc vero externa quoque eſſe debet ex præcepto Eccleſiæ, referturque ad ſacramenta, & cuilibet impoſita eſt externe agenda. *Poenitentia* externa, *publica* eſt vel *privata*. Illa in delictis manifeſtis, hæc in occultis eſt. Innocentius III. *c.* 14. *C.* 26. *qu.* 6. privatam poenitentiam, ad minimum ſemel in anno parocho proprio faciendam, eventuali, poſt confeſſionem omnium peccatorum, & impoſitam leviorem poenam, abſolutione accedente. Eadem abſolutæ neceſſitatis eſt, atque eo ipſo jus clavium, quod vocant, Parochis communicatum. Manifeſtanda autem confeſſionario omnia peccata, ut ſatisfactionem congruam dictare, & judicare queat, utrum illa remittere poſſit nec ne. Etenim quædam delicta ab horum abſolutione excepta, & Epiſcopis vel S. Pontifici reſervata. Huc pertinent (1) crimina publice nota, ſalvo Epiſcoporum vel Archidiaconorum arbitrio, ut poenitentiam in ſecretam ſatisfactionem mutare queant Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. [2] caſus reſervati vel Papales vel Epiſcopales etiam occulte commiſſi, a quibus tamen etiam Parochi abſolvunt ex delegatione ſpeciali Pontificis, vel Epiſcopi in articulo mortis.

POENITENTIARIUS, labente ſæculo III. in Eccleſiis quibuſdam fuit conſtitutus Socrat. *Hiſt. eccl. lib.* 5. *c.* 19. Sed poſtea a Neſtorio Epiſcopo Conſtantinopolitano iterum ſublatus; ſalva tamen confeſſione, & poenitentia. A Concilio Tridentino *ſeſſ.* 24. *c.* 8. *ſeſſ.* 14. *c.* 7. poenitentiarius tamquam peculiaris dignitas in Eccleſiis Cathedralibus inſtitutus, ut penes illum eſſet facultas caſus Epiſcopis reſervatos abſolvere. Erant vero & ante hoc Concilium *poenitentiarii*, qui interdum ab Epiſcopis per villas & oppida in quadrageſima deſtinabantur, qui imbecilles, impotentes, & pauperes a caſibus, qui majoribus reſervantur, abſolverent Conc. Arelat. *an.* 1260. *c.* 16. Simplicius Papa ex presbyteris Eccleſiæ Rom. quoſdam conſtituit *poenitentiarios* ſuper poenitentes, qui iis præeſſent, & eorum confeſſiones audirent Anaſt. *in Simplic.* Horum primus hodie *magnus poenitentiarius* dicitur, qua dignitate in Eccleſia Rom. fungitur unus e Cardinalibus.

POENUS ſermo *l.* 1. §. *ult. D. de verb. oblig. Punica* lingua vocatur *l.* 11. *D. de legat.* 3. D. Hieronym. in Epiſt. ad Demetriadem Virginem Stridor *punicæ* linguæ. B. Auguſtin. *ſerm.* 24. Proverbium natum eſt *punicum*, quod quidem latine vobis dicam.

POETÆ nulla immunitatis prærogativa juvantur *l.* 3. *C. de profeſſor. & medic.* M. Cato apud Gell. *lib.* 11. *c.* 2. *Poeticæ* artis honos non erat. Si qui in ea re ſtudebat, aut ſeſe ad convivia (forte convicia) adplicabat, graſſator vocabatur. Scip. Gentil. *lib.* 2. *parerg. c.* 1. *& ſeq.* Alber. Gentil. *Comment. ad l.* 3. *C. de prof. & medic.* Barth. *lib.* 3. *Adverſar. c.* 4. Utcumque vero nullum exſtet in toto Romano jure diſerte indultum privilegium, non deſunt tamen loci, quibus teſtimoniis eorum, Homeri puta & Virgilii, qui poetæ κατ᾽ ἐξοχὴν vocantur §. 2. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* uti non erubeſcunt juriſconſulti. Nempe ubi vel de vocis alicujus ſignificatione agitur,

tur, ut *l.65.* §.4. *D. de legat.3. l.4.* §.6. *D. de gradib. l* 236. *D. de verb. ſignif.* ubi ſummus apud Græcos *poetarum* audit Homerus; vel ubi de formulis & conceptis verbis res eſt *l.* 1. §. 1. *D. de mort cauſſ. donat* vel ubi proverbialis loquutio uſurpatur *leg.* 11. § 1. *D. ad Leg. jul. de adulter.* vel ubi de more aliquo vetere quæſtio eſt *l.1. D. de contrah. emt. l.9* § 1. *D. de ſuppellectil. legat. l.16.* §.8. *D. de poen.*

P o l i a pro equitio *l* 38. §. *ult. D. de Ædil. edict.* Græcis πωλεια και πωλευσις. Elegantem locum Xenophontis περὶ ἱππικῆς, ubi πωλεια pro *equitio* ponitur, attulit Ferrand. Adduens. *explicat. lib* 1. *p.*528. *Tom.* 2. *Theſaur. jur. civ.* Add. Ducker. *de Latin. vet. ictor. p* 410. Hein.

P o l i r e veſtimenta fullonis artificii eſt, ut docent *l.* 9. §. 5. *l.* 13. §. 6. *D. locat. l.* 12. *l.* 48. §. 4. *l.* 59. §. 9. *l.* 82. *D. de furt* §. 13 *Inſt. de oblig. quæ ex delict l* 22. *D. de præſcr. verb.* Non. Marcell. in verbo *interpolare p.* 502. edit. Gothofr. tractum id ait, ab arte fullonica, qui *poliendo* diligenter vetera quæque, quam in novam ſpeciem mutant Plin. *lib.* 8. *hiſt. natur. c.* 48. de lanis loquens, quippe ait, Athenis *polientium* extracta in tomenti uſum veniunt. Idem *lib.* 19. *c.* 1. Hiſpania citerior habet ſplendorem præcipuum torrentis, in quo politur natura. Id *lib.* 35. *c.* 17. Umbrica creta non niſi *poliendis* veſtibus adſumitur. Unde *polituta* apud eumdem *lib.* 11. *c.*24.

P o l i t o r, qui agrum curat, excolit. Quum agrum politori damus in commune quærendis fructibus *leg.* 52. §. 2. *D. pro ſoc* At *politorem* umquam dici agricolam nondum probatum eſt. Quamvis enim Ant. Auguſtinus *Emendat. lib* 4. *c.* 9. laudet Caton. *de re ruſt. c.* 36. ibi tamen non legitur *politor*, ſed *pollinctor*, vel *pollintor.* Unde ingenioſa eſt conjectura Bynkersh. reſcribere jubentis *olitor lib.* 3. *obſ. c.* 9. Hein.

P o l l e n. Pollinis conficiendi cura inter ſordida munera numeratur *l.*12. *C. de excuſ. artif.*

P o l l i c e r i actionem judiciumve prætor dicitur, qui daturum ſe actionem judiciumve edicit *l.* 1. §. 23. *D. de exercit. act. l.3. D. de pecul l* 3. §. *ult. D. de ſepulcr. viol.* Obſervandum autem verbum *polliceri* contra Grammaticorum regulas paſſive poni ab Ulpiano, a quo *polliceri* dicitur actio *l.* 1. §. 18. *D. de exercit. act.*

P o l l i c i t a r i. Feminæ, ſi quid ob honores pollicitatæ ſunt *l.* 6. §. 2. *D. de pollicit.* Add. Ducker. *de Latin. vet. ictor p.*386.

P o l l i c i t a t i o eſt ſolius offerentis promiſſio *l.* 3. *D. de pollicit.* Pollicitatio autem plerumque dicitur, qua quis reipublicæ vel civitati aliquod opus publicum, vel ludos promittit, ut in *l.*46. §.1. *D. de adminiſtr. & peric. tut l.* 6. §. 1. *D. de muner. & honor. l.*5. *D. ad Leg. Falcid. l.* 1. *C. de ratiocin. oper. publ.* Plin. *lib.* 10. *epiſt.* 48. Huic theatro ex privatorum *pollicitationibus* multa debentur, ut baſilicæ circa, ut porticus ſupra caveam, quæ nunc omnino differuntur, ceſſante eo, quod ante peragendum eſt. Eſt & aliud ejuſmodi *pollicitationis* exemplum apud eumdem Plin. *lib.* 5. *epiſt.* 12. in qua Fabatum, ait, porticum ſub ſuo filiique ſui nomine dedicaſſe, ſequenti die in portarum ornatum pecuniam promiſiſſe, ut initium novæ libertatis eſſet conſummatio prioris.

Pollicitatio dotis pro promiſſione *l. 1. §. 8. D. de dot. collat.* Si ſtipulatio in *pollicitatione* rerum dotalium minime fuerit ſubſequuta *l. 6. C. de dot. promiſſ.* Nuda promiſſio, ſeu *pollicitatio* opponitur ſponſo, id eſt, ſponſioni *l. 19. §. 2. D. de Ædil. edict.* Quædam *pollicitationes* venditorem non obligant *l. 43. D. de contrah. emtion.*

POLLINCTORES ſunt, ut Nonius ait, qui mortuos curant *l. 5. § 8. D. de inſtitor. act.* Invenitur hoc verbum apud Plaut. *Aſinar. Act. 5. ſc. 1. v. 63.* & *Poenul. prolog. v 61.* Tertullian. *Scorpiac. c. 7.* & Jul. Firmic. *in lib. matheſ.* non ſemel. Gloſſæ Isalæmon. *Polinctores, qui mortuos ſepeliunt, vel qui cadavera rogis exurenda imponunt.* Add. Kirchmann. *de funer. Rom. lib. 2. c. 9.*

POLLUERE ſe adulterio *l. 14. C. ad Leg. jul. de adulter.* conſcientiam criminibus *leg. 10. C. de jur. fiſc. l. 30. C. Theod. de petition.* pari conſcientia *pollui l. 4. C. Theod. de heret.* *Polluere* dignitatem *l. 1. C. de ſtatuis & imagin. l. 17. C. Theod. de poen.* fidem, quam Deo dedicaverant *l. 3. C. de apoſtat.* ſe hoſtiis *l. 10. C. Theod. de pagan.* obtutus intuentium *l. 17. C. Th. de poen.* poculum commune *l. 12. C. de re milit.* pudicitiam libidinis macula *leg. 3. C. Theod. de juriſdict.* *Pollui* incredulitate judaica *l. 19. C. Th. de judæis* deformi vocabulo *l. 11. C. Th. de infirm. his quæ ſub tyrann.*

Polluta hereticorum contagia *l. 29. C. Theod. de heret.* loca *l. 11. C. Theod. de pagan.* *Pollutæ* mentes *l. 26. C. Th. de heret.*

POLYPOSUS. Qui clavum habet morboſus eſt, ſed & *polypoſus l. 12. pr. D. de Ædil. edict.*

POLYPTYCHA in *l. 13. C. Theod. de indulgent. debit. l. 2. C. Juſtin. & Th. de diſcuſſor.* Utitur & hoc verbo Caſſiodor. *lib. 5. variar. epiſt. 14. & 38.* Eſt etiam πολυπτυχος δελτος legere apud Lucian. in *Amoribus T. 1. p. 902.* *Polyptycha* autem, vel *polyptychi* ſunt rationes publicæ civitatum *l. 2. C. Th. & Juſtinian. de diſcuſſ.* quibus conſignabatur pecunia æque ac annona civilis. Veget. *de re mil. lib. 2. c. 19.* Immo & idem fuerunt *polyptychi*, quod hodie *cataſtrum* vocamus, id eſt, conſignatio poſſeſſionum, & impoſitorum ipſis tributorum, ceu manifeſto patet ex Caſſiodori variis locis, quos jam laudavit Briſſon. Quædam ea de re dixit Cujac. *lib. 4. obſerv. c. 27.* qui etiam obſervavit, perperam plerumque ſcribi *polypticos* pro *polyptychio* quum tamen extractum ſit nomen, quod hæ chartæ πολλας αποκλεισεις, οιον πτυχας, haberent, Mentio etiam *polaptychorum* fit in Edict. Piſtens. *Caroli Calvi n. 19. Tom. 2. Capitular. tit. 36. edit. Baluz.* ubi vid. Not. Jac. Sirmondi *p. 794.* & Baluzii *p 1273.* Puletica, ſeu poleptica dicuntur *in formul.* Marculphi *lib. 1. tit. 19.* ubi vid. Bignon. *in Not. p. 901.*

POMARIUM *l. 54. §. ult. D. de hered. pet.*

POMPA *l. 3. §. ult. D. commod. l. 22. C. de nupt. l. 44. C. Theod. de curſ. publ. l. 176. C. Theod. de decurion.*

POMPEIA lex de parricidiis, qua cavebatur, ut ſi quis patrem, matrem, avum, aviam, fratrem, ſororem, patruelem, patruum, avunculum, amitam, conſobrinum, conſobrinam, uxorem, virum, generum, ſocrum, vitricum,

cum , privignum , privignam , patronum , patronam occiderit , cujuſque dolo malo id factum fuerit , ut poena ea teneatur , quæ eſt legis Corneliæ de ſicariis *l.* 1. *D. de leg. Pomp. de parricid. l.* 1. *D. de judic. publ.* Legis *Pompeiæ* primum caput eos adprehendit , qui parentes , cognatoſve , aut patronos occiderint *l.* 10. §. *ult. D. de accuſat.* Lege *Pompeia* de paricidiis cavetur , ut ſi quis parentis , aut filii , aut omnino adfinitatis ejus , quæ nuncupatione parentum continentur, fata properaverit , poena parricidii teneatur §.6. *Inſt. de publ. jud.* Quale autem parricidium *cullei* poena vindicetur , vid. ſupra art. *parricida ſub fin.*

Pomponius (Sex.) (duos enim ejus nominis fuiſſe, ceu primus ſuſpicatus eſt Anton. Auguſtin. *de nomin. propr. Pandect. p.*92. ex *l.*41. *D. de hered. inſt.* & *l.*32. *D. de legat.*1. non ſequitur ,) juriſconſultus πολυγραφος Julian. & Valentem laudat *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* & viciſſim laudatur a Juliano *l.* 6. §.6. 7. 8. *D. de negot. geſt.* Itaque huic συγχρονος vitam ſaltim ad Divorum Fratrum imperium produxit , quippe qui Antoninum Pium *Divum* vocat *l. penult. D. de pollicit.* Stoicam diviſionem corporum in *l.* 30. *D. de uſurp. & uſuc.* illuſtrat Cujac. *lib.*15. *obſerv. c.*33. & Guil. Fornerius *Selection. lib.* 2. *c.* 17. Ex juriſconſultis erciſcundis eum fuiſſe , contra Chriſt. Otton. a Boekelen. *de famil. vet. Ictorum c.* 6. probat Gottfridus Mascov. *de Sect. Sabin. & Proculet.VIII.* 4. *p.*130 Hein.

Pomorum adpellatione nuces , & ficus , & uvas dumtaxat duracinas & purpureas , & quæ ejuſdem generis eſſent , quas non vini cauſſa haberemus , quas Græci τρωξιμους adpellant , contineri, ſignificat *l.* 205. *D. de verb. ſignif.* Pallad. *in epigramm. de nuce.* Arbuteas frondes vaſtæ nucis occupat umbra , *Pomaque* ſub duplici cortice tuta refert. Idem *de ficubus :* Se quoque miratur pingui grandeſcere ſucco Et ſolitum gaudent vincere poma modum. Idem de *pomo* : Proceras fagos , & poma hirſuta virentis caſtaneæ. Macrob. *lib.* 3. *Saturnal. c.* 19. nuces dici , tradit , a quibuſdam omne *pomum* , quod foris duro tegatur, & intus habeat , quod eſui eſt. Idem *lib.* 2. *c.* 6. Caſcellii Juriſconſulti dictum urbanum hoc refert. Lapidatus a populo Vatinius , quum gladiatorium munus ederet, obtinuerat , ut Aediles edicerent , ne quis in arenam niſi pomum miſiſſe vell[illegible] Forte iis diebus Caſcellius conſultus a quodam , an nux pinea *pomum* eſſet , reſpondit , ſi in Vatinium miſſurus es, *pomum* eſt. Idem auctor *lib.* 3. *cap.* 20. Ficum tamquam non *pomum* a pomis apud idoneos auctores ſecerni , notat. Secundum quæ *pomiferas* arbores in *l.* 45. §. *ult. D. de jur. fiſc.* accipiemus , quæ quodlibet pomi genus ferunt. Plin. *lib.* 15. *Hiſt. nat. cap.* 22. de nuce. Solum hoc *pomum* natura complectibili operimento clauſit. Menag. *Amæn. jur. civ. c.* 8.

Ponderare aurum *l.* 20. *D. de furt.*

Ponderatio. Si olei certa ponderatione fructus anni locaſti *l.* 21. *C. locat.* Sub mille librarum ponderatione *l.* 48. *in fin. C. Theod. de curſ. publ.* De *ponderatoribus* exſtat peculiaris titulus *C. lib.*10. *tit.* 72. & *C.Th. lib.*12. *tit* 7.

Pondo libram ſignificat. Auri *pondo l.* 6. *l.* 15. *D. de aur. arg. legat. l.* 32. §.2. *D. de adimend.*

mend. legat. l. 26. §. *ult. depoſ.* Argenti *pondo l.* 19. *D. de aur. arg. legat.* & apud Quinctil. *lib.* 7. *c.* 7. & 10. & Gell. *lib.* 8. *c.* 18. ubi: Et pro iis, quos alteri plures acciperent, darent argenti *pondo*, libram ſcilicet, & ſelibram, quo loci verba hæc, *libram ſcilicet*, vel delenda vel rejicienda ſunt, ut quæ a gloſſemate in textum irrepſerint, aut certe parentheſi includenda, ut a ſequentibus divellantur. Nec enim recte eſſet verbi *pondo* interpretatio, ſi *libræ* ſelibra cohæret. Sic & apud Liv. *lib.* 32. *c.* 27. Argenti pondo bina & ſelibras in militem præſtaret. Certum olei *pondo l.* 60. *D. de verb. oblig.* Decem *pondo* olei *l.* 39. *D. de contrah. emt.* Tritici modios centum, qui ſinguli *pondo* centum pendeant *l.* 7. §. *ult. D. de tritic. vin. ol.*

PONDUS. Certum auri vel argenti pondus *l.* 1. §. *ult. l.* 19. *D. de aur. arg. legat.* olei *l.* 4. *D. de tritic. vin. ol. Pondera* iniqua *l.* 32. *D. de act. emt.* Ut autem conſtaret, æqua an iniqua eſſent pondera, publica exſtabant, magiſtratuum nominibus ſignata, ad quæ privata exigerentur. Talia Q. Junii Ruſtici, Præf. urbi, exſtant apud Gruter. Inſcript. *p.* CCXXII. 1. multoque vetuſtius D. Junii L. F. Silani, & L. Lucretii L. F. Tricipitini, Quæſtorum urb. ex L. Pæti Jureconſulti *lib* 5. *de Ponder. Rom. & Græc.* edidit Thom. Reineſius *Inſcript. II.* 56. *p.* 281. De Prætextato Præf. urbi, Ammian. Marcell. Hiſt. *lib.* 27. *c.* 9. *Pondera*, ait, per regiones inſtituit univerſas, quum aviditati multorum ex libidine trutinas componentium occurri nequiret. *Per regiones* univerſas, inquit, quia alioquin pondera publica in Capitolio & in æde Opis vel Saturni, ſeu in ærario ſolerent adſervari. Qua de re plura Reineſ. *Inſcript. IV.* 16. 17. *p.* 352. & 281. *Hein.* Res, quæ *pondere* conſiſtunt, vel conſtant, vel continentur *leg.* 2. §. 1. *D. de reb. cred. l.* 1. *D. de condict. tritic. l.* 85. §. 5. *D. de contrah. emt. l.* 47. §. 1. *D. de legat.* 1. *l.* 38. *D. de judic. l.* 115. *D. de verb. oblig. l.* 30. § 4. *D. ad leg. Falcid.*

Pondus pro quovis onere. Catenarum *pondus l.* 33. *C. de pœn. l.* 23. *C. Theod. cod. tit.* delatorum *l.* 1. *C. de his, qui ad eccleſ. confug.* plumbatarum *l.* 2. *C. de exact. tribut.*

Pondus naturale vel patronale pro obſervantia & reverentia *l.* 3. *C. qui & adverſ. quos in integr. reſt.*

PONERE ædificium *l.* 37. *D. de rei vind. l.* 2. *D. fin. regund l* 46. *D de uſurp & uſuc.* & *paſſim* ædes *l.* 25. § *ult. D. de ſerv. præd. urb.* caſam in littore *l.* 5. *D. de diviſ rer.* ſuperficiem *l.* 15. *D. qui pot. in pign.* in fundo villam *l.* 12. *D. de uſu & uſufr.*

Ponere arborem *l.* 2. *D. fin. regund. l.* 17. *D. de ſervit. præd. urb. l.* 12. *D de uſu & uſufr. l.* 16 §. 2. *D. de adqu. rer. dom.* & paſſim, ut & apud Hor. *lib.* 2. *carm. od.* 13 & Ovid. *Remed. amor. v.* 86. Sed & *ponere* falſi-cta eſt in *l.* 1 §. 6. *D. de aqu. & aqu. pluv* & ponere vineas in *l.* 61. *D. locat. l.* 10 §. 4. *D. quib. mod uſuſfr. l.* 16. §. 2. *D. de pign & hypoth.* & apud Senec. *Epiſt* 87 & Columell. *lib.* 3. *c.* 13. Pallad. *lib.* 2 *c* 13.

Ponere, adſcribere, inſerere, adponere, adjicere. *Ponere* conditionem *l.* 27. *D. de condit. inſtit. l.* 16. *D de injuſt. rupt. irrit l.* 40. §. *ult D de ſtatu lib. l.* 86. *D. de hered. inſt. l.* 6. *l.* 81.

81. *D. de cond. & demonſtr.* diem *l.*54. *D. eod. tit. l.* 41. *§. ult. D. de verb. oblig. l.*8. *D. qui ſa. tiſd. cog.* exheredationem *l.* 25. *D. de liber. & poſtum.* nomen *l.*31. *D. de ſtipul.* orationem *l.* 6. *D. de legat.*1. quinquennium *l.*18. *D. de donat.*

Ponere conſtituere, conferre. *Ponere* in arbitrio alicujus *l.* 7. *§.* 1. *D. de reb. dub.* in heredis voluntate conditionem *leg.* 59. *D. ad SC. Trebell.* in aliena voluntate legatum *l.* 43. *§.* 2. *D. de offic. proconſ.* Sed & quis *poſitus* dicitur in dignitate *l.* 1. *§. ult. D. ad leg. Cornel. de ſicar. l.*9 *§.*4. *D. de offic. proconſ. & alibi* in facultatibus *l.* 1. *§.* 4. *D. de tutel. & rat. diſtr.* honeſtiore loco *l.*2. *§* 3. *D. ad Leg. Cornel. de ſicar.* in humiliori loco *l.* 1. *§. ult. D. eod. tit.* in aliquo magiſtratu, vel poteſtate *l.* 3. *§. ult. D. de recept. & qui arbitr.* in ſoceri poteſtate *l.* 9. *C. ſolut. matrim.* in patria poteſtate *l.* 2. *C. ad SC. Orphit.* in bona valetudine *l.*35. *§.*4. *D. de mort. cauſſ. donat.*

Ponere ſtatuere, collocare. *Ponere* bibliothecam *l.* 50. *D. de contrah. emt.* corpus *leg.* 18. *§. ult. D. de alim. & cibar. legat.* imaginem *leg.* 7. *D. de ann. legat. l. ult. D. de loc. publ.* laqueos *l.* 29. *D. ad Leg. Aquil.* numos *l.* 55. *D. de condit. & demonſtr.* pecuniam *l.* 28. *§.* 4. *D. de liberat. legat.* ſtatuas *l.* 21. *D. de except.* ſtatuas principi *l.* 6. *§. ult. D. de pollicit.* terminos *leg.* 44. *D. de recept. arbitr. Poſitum* habere, in edicto Prætoris de effuſis & dejectis, quem ſenſum habeat, vide *l.* 5. *§.*9. 10. *D. de his qui effud. vel dejec.*

Pignori ponere vel opponere *l.*2. *C. quæ res pign. l* 30. *§. ult. D. de legat.*3. Plura vide in *pignus.*

Ponere pecuniam pro in foenore collocare. Horat. *Epod.* 2. *v. ult.* Omnem religit idibus pecuniam. Quærit Kalendis *ponere.* Si eam pecuniam *poſitam* habuiſſet *l.*13. *§. ult. D. de uſur.*

Ponere rationem eſt ſubducere, diſpungere, & ad calculos rem vocare. Arbitrum dandum, apud quem ratio *ponatur leg.* 1. *§.*7. *D. ſi is, qui teſtam. liber.* Add. *l.*2. *§.* 2. *D. de adminiſtr. rer. ad civit. pert. l.* 27. *§.* 16. *D. ad SC. Trebell. l.* 89. *D. de ſolution. l.* 12. *l.* 15. *§.* 3. 4. *l.* 47. *§.* 1. *l.* 83. *D. ad Leg. Falcid.* Hæc centum in ære alieno ponerentur *l.* 87. *§.* 1. *D. eod. tit.* Senec. *Epiſt.* 87. Quum ad patrimonium ventum eſt, diligentiſſimi computatores, ſic rationem *ponitis* ſingulorum, quibus pecuniam aut credituri eſtis, aut beneficia. Sic *in Evang.* D. Matthæi *c.* 11. *v.* 13. *συναιρειν λογον μετα δυλων*, *ponere rationem cum ſervis* vetus interpres vertit. Eodemque genere loquendi *parem calculum ponere* dixit Plinius *lib.*9. *epiſt.*2.

Ponere interdum eſt fingere, & quod barbare dicunt *ponere caſum. Pone l.*12. *§.*2. *D. de bon. libert. l.*1. *§.*11. *D. de conjung. cum emancip. lib.* & aliis multis locis, ut & apud D. Ambroſ. *Serm.* 85.

Ponere pro opponere. Si *poſita* ſit doli mali exceptio *l.* 30. *D. de rei vind.* Add. *l.*47. *D. de ſolution. l.*3. *§.*4. *D. de adimend. legat. l. ult. D. de pign. act. l.* 10. *D. de dol. mal. & met. except. l.* 37. *§. ult. D. de noxal. act. l.*48. *D. de rei vind. l.* 18. *D. de jurejur.* Doli replicatione *poſita l.*7. *D. ad SC. Velleian.*

Ponere, deponere. *Ponere* magiſtratum *l* 32. *D. de injur.*

PONTES *l.* 36. *C. Theod. de oper. publ.* Pons Liquentiæ *l.* 2. *C. Theod. ne oper. a conlat. exig.*

exig. Ad inſtructiones reparationeſque itinerum, *pontiumque* nullum genus humanum, nulliuſque dignitatis, ac venerationis meritis ceſſare oportet *l.4. C. de privil. dom. Aug.* Abſit, ut nos inſtructiones viæ publicæ & *pontium* inter ſordida munera numeremus *ibid.* & *l. ult. C. Theod. de itiner. mun.* Aliquando tamen & ante hanc Theodoſii Junioris conſtitutionem pontium ſollicitudinem inter ſordida munera fuiſſe numeratam, clare oſtendunt *l. 15. l. 18. C. Theod. de extraord. ſiv. ſordid. muner.* quas &, vitandæ contradictioni, a ſui Codicis congregatione, ideo ſeparavit Juſtinianus, ut ipſe loquitur *Conſt. Cordi* nobis *de emendat. Codic.* §.3. *Pontis* portorium exigere *l. 60. §. 8. D. locat.* Senec. *de conſtant. c. 14.* Nec indignabitur aliquid impendere cogitans & in *pontibus* quibuſdam pro tranſitu dari. De quo genere vectigalium quædam adnotavit Lipſius *de Magnit. Romæ lib. 2. c.1.* Add. Burmann. *de vectigal. Pop. Rom. c.5. p.53.*

PONTIFEX. Oſſa ab alio illata an liceat ſine decreto *pontificum* effodere, vel eruere *l. 8. pr. D. de religioſ.* Juris interpretandi ſcientia & actiones apud Collegium *pontificum* erant, ex quibus conſtituebatur, quis quoque anno præeſſet privatis *l. 2. §.6. D. de orig. jur. Pontificibus* reſcriptum refert *l.3. §. ult. D. de ſuis & legit. hered.* Sacræ res ſunt, quæ rite per Pontifices Deo conſecratæ ſunt §. 8. *Inſt. de rer. diviſ. Pontifices* gentilium *l.2. C. Theod. de ſepulcr. viol. Pontifex* Damaſus *l. 1. C. de ſumm. Trinit. l.2. C. Th. de fid. cathol.*

PONTIFICALI auctoritate compelluntur heredes ad obſequium ſupremæ voluntatis *l. 59. §. ult. D. de her. pet. Pontificale* permiſſum *l.8. D. de religioſ.*

PONTIFICIUM pro poteſtate uſurpatur in Codice Theodoſiano. Sic *Pontificium* adipiſcendæ hereditatis *l.2. in fin. C. Theod. de apoſtat.* fruendi *l. 1. pr. C. Th. de matern. bon.* pro quo facultatem ſubſtituit Tribonianus in *l. 1. C. eod. tit. Pontificium* obtinendarum eccleſiarum *l. 3. C. Theod. de fid. cath.* ſacræ diſceptationis *l. ult. in fin. C. Theod. de Epiſc. judic.* In quibuſdam Codicibus hoc verbum in eumdem ſenſum apud Gellium *lib. 1. c. 13.* ſcriptum eſt. Arn. *in pſalm. 68. Ergo ſic accipiunt pontificium judicandi, & corripiendi.* Sed & in legibus Burgundionum *c. 40.* ita ſcribitur: Hujus autem actionis *pontificium* circa manumiſſores tantum de libertis ſuis præcipimus cuſtodiri. Similique modo verbum hoc Marculphus *in formulis* non ſemel uſurpat. Utitur eodem & Symmach. *lib. 3. epiſt. 17. lib. 7. epiſt. 27.* Arnob. *adverſ. gent. lib.2. p.89.* Solin. *polyhiſt. c.26.* aliique, quorum nomina conduxit Carol. DuFreſne *in Gloſſar.* Alio tamen ſenſu hæc vox uſurpatur in *l. 13. C. Theod. de heret. lib. 16. tit. 5.* ubi presbyteratum, ſeu Sacerdotium notat, & miniſterio opponitur.

PONTONES, naves quibus in trajiciendis amnibus loco pontium utimur *l. ult. D. de ſervit. præd. ruſt.* Cæſar ſcribit, eſſe genus navigii gallici, ut adnotat Goveanus *var. lect. c. 36.*

POPINA, id eſt, taberna vinaria, in qua opſonia, & carnes coctæ ad delicias venibant, inter inhoneſta loci exempla ponitur *l. 21. §. 11. D de except. arbitr.* Add. *l. 26. D. de injur.* De his SC, memoratur in *l. 41.*

§.8.

§.8. *D. de legat.* 1. Sane Claudium Imperatorem coercitionem popinarum Ædilibus ademiſſe, quod quidem in Ædilitate inquilinos prædiorum ſuorum contrà vetitum cocta vendentes, mulctaſſet Sueton. *in ejus vita c.* 38. refert.

POPULARIS, qui ejuſdem populi eſt in *l.* 71. *D de verb. oblig.* Sic & apud Terent. Phorm, *Act.* 1. *ſc.* 2. verbum hoc uſurpatur. Non. Marcell. *Populares*, ait, dicti de uno populo amici. *Populares* aliquando pro populi multitudine, ut in *l.* 12. *D. de adpell. l.*28. § 3. *D. de poen.* Et ita populares militibus opponuntur *l.* 7. *l* 5. *C. Th. de annon. civ.* *Populares* animi Paull. *lib.* 5. *ſent. tit.*21. §.1.

Popularis actio, quæ ſuum jus populi tuetur *l.* 1. *D. de popul. act.* Unde & *popupalaris* actio *publica* vocatur *l.* 30. §. 3. *D. de jurejur.* In *popularibus* actionibus, ubi quis quaſi unus ex populo agit *l.*45. §. 2. *D. de procurat.* *Popularis* utique actio cuilibet e populo, cui per edictum poſtulare licet, datur, ita tamen, ut is, cujus intereſt, præferatur *l.* 3. §. *ult. D. de popular. act.* & ex pluribus ſimul agentibus prætor eligit idoniorem *l.* 2. *D. eod. tit.* Per ſe autem, non per procuratorem populares actiones exercendæ erant, mulierique ac pupillo non dabantur, niſi quum ad eos pertinebat, neque in heredes dabantur, nec ſupra annum extendebantur *l.* 5. 6. 7. §.1. *D. eod. tit.*. In *Popularibus* actionibus procuratorem dari non poſſe *l.*42. *D. de procur.* Hujuſmodi *populares* actiones poenalibus adnumerat Marcianus *l.* 32. *D. ad Leg. Falcid.* Sepulcri violati actio popularis eſt *l.* 3. §. *ultim. D de ſepulcr. viol.* & actio de dejectis, & effuſis *l.*15. §.13. *D. de his, qui effud. vel dejec.* & quæ adverſus eum datur, qui ſupra eum locum, ubi vulgo iter fit, poſitum quid habet, cujus caſus nocere poſſit *l.*5. §. *ult. D. eod. tit.* ut & actio adverſus eum, qui adverſus edictum Prætoris tabulas teſtamenti aperuiſſe dicetur *l.* 25. §. *ult. D. de SC. Silan.* De populari actione compromiſſo facto recte non compelletur arbiter ſententiam dicere *l.*32. §. 7. *D. de recept. arbitr.* Pro *popularibus* actionibus fidejuſſor accipi non poteſt *l.*56. §. *ult. D. de fidejuſſor.* Nec enim in bonis computari eas, oſtendit *l.*32. *D. ad leg. Falcid.* unde nec creditoris loco eſſe dicitur ante litis conteſtationem, cui ex *populari* cauſſa debetur *l.* 12. *D. de verb. ſignif.*

Popularis annona *l.* 37. *D. de poen. l.*2. *C. Th. de ſtud. lib. urb. Rom.* cauſſa *l.* 12. *D. de verb. ſignif.* *Popularia* commoda *l.* 3. *C. Th. tribut. in ipſ. ſpec.*

Populare interdictum eodem ſenſu ac popularis actio. Quale eſt interdictum, ne quid in loco publico *l.* 2. §.34. *D. ne quid in loc. publ.* ſimiliterque interdictum, ne quid in flumine publico cuivis ex populo competit *l.* 1. §. 9. *D. ne quid in flum.* Si quis id, quod perpetuæ juriſdictionis cauſſa propoſitum erit, dolo malo corruperit, datur in eum quingentorum aureorum *judicium*, quod populare eſt *l.* 7. *D. de juriſdict.*

Popularia etiam ſpectacula publica adpellantur. Quies *popularium* ad præfecti urbi curam pertinere videtur *leg.* 1. §. 11. *D. de offic. præf. urb.* Milites Stationarios habere ad tuendam *popularium* quietem ibid. Eſt de his popularibus quoque *l.* 28. §. 3. *D. de poen. l.* 2. & *l.* 4. *C. de offic. præf. urb.* In quibus omnibus

bus *populares* pro *factionibus agitatorum* accipit Cujac. *lib.*8. *obſ. c.*29. Sed a Cujacio diſſentit Jacob. Gothofredus, qui *vulgus popularium* nomine intelligendum eſſe contendit in *Not. ad Tertullian. ad Nation. lib.* 1. *c.* 10. *p.* 103. qua tamen ſententia poſtea mutata, propius acceſſit Cujacio in *Comment. ad l.* 2. *C. Th. de offic. rect. prov.* quamquam eam rurſus dereliquerit ad *l.*7. *C. Th. de annon. civil.* Ab omnibus autem diverſus eſt Car. Annib. Fabrotus, qui amplius inquirens in *Enarrat. ad Cujac. paratitl. C. de offic. præf. urb.* tentat, annon & ipſi milites ſtationarii illi, quos, ut theatralem licentiam, & inconditam populi turbam cohiberent, ludis adſediſſe, Tacitus memorat *lib.*13. *Annal. c.*24. *populares* fuerint vocati?

P o p u l a r i t a s pro editione ſpectaculorum *l.* 2. *C. Th. de offic. rect. provin.* abſit autem, ut judex popularitati & ſpectaculorum editionibus mancipatus, plus ludicris curæ tribuat, quam ſeriis actibus. Alias omnis rei conſortium hac voce ſignificari, notat Donat. in Terent. *Adelph. act.* 2. *ſc.*2. *ab init.*

P o p u l i t a r i pro populari. Quum populitarentur ab adverſario fructus agri *l.*21. *in fin. D. de adpellat.* Ceterum diem dicunt Grammatici Papirio, qui *παθητικῶς* hoc verbo, quod vix alibi legitur, uſus eſt. Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p.*380. Hein. Sic apud Symmachum: Petitore condemnato huic fructuum ſequeſtrationi locus eſſe non poteſt, niſi populitentur ab Adverſario.

P o p u l u s. Cicero in libris de republica teſte D. Auguſtino *de Civit. Dei lib.*19. *c.* 21. Populum definiebat coetum multitudinis juris conſenſu, & utilitatis communione ſociatum. *Populi* autem adpellatio interdum generalis eſt, & ad omnem civitatis cujuſque vel gentis multitudinem pertinet. *Populus* ponitur inter corpora non ſoluta, ſed uni nomini ſubjecta *l.*30. *D. de uſurpat.* Populum eumdem hoc tempore putari, qui hinc centum annis fuiſſent *l.* 76. *D. de judic.* Viam publicam populus non utendo amittere non poteſt *l.* 2. *D. de via public.* Populi Judæorum *l.*14. & 21. *C. Th. de Judæis.*

Interdum vero *populi* adpellatione Populus Romanus ſignificatur, ut in *l.*1. *D. de conſtit. princip. l.*1. *D. ad leg. jul. de adulter. l.*1. *D ad leg. jul. de ambit.* Ulpian. *tit.* 8. *regul.* §. 3. Populi autem adpellatione univerſi cives ſignificantur, connumeratis etiam patriciis & ſenatoribus, plebis autem adpellatione ſine patriciis & ſenatoribus, ceteri cives ſignificantur §. 4. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Gell. *lib.* 10. *c.* 20. In *populo* omnis pars civitatis, omneſque ejus ordines continentur. Plebs vero ea dicitur, in qua gentes civium patriciæ non inſunt. Quia vero Populi nomen generale eſt etiam viliſſimos quoſque comprehendens, fit quandoque, ut *populus* pro *plebe* adpelletur. Ut apud Mart. Dat *populus*, dat gratus eques, dat thura ſenatus, & libant Latiæ tertia dona tribus. Populum nempe pro plebe poſuit, ſed pro ea, quæ urbis eſſet, non etiam ut cives Romani omnes, qui eſſent in ruſticis, & Latinis tribubus per latium diſperſi comprehendantur. Dici enim non ſolum eos, qui Romæ ſunt, cujuſcumque ordinis cives, ſed & eos omnes, qui ſunt in municipiis, & coloniis Italiæ, thura dare. Et Sueton. ſcribit, Julium Cæſarem teſtamento ſuo legaſſe Populo Romano quadringenties, tribubus tricies quingen-

ties M.S.Tribus nomine deſignat omnes, qui in tribus ruſticis, & Latinis erant. Nec iis aſſentiendum, qui Populum pro equitibus & Senatu poſitum arbitrantur a Cicerone *in orat. pro Muræna*, cum precatur a Diis immortalibus, ut conſulatus Murænæ populo plebique Romanæ bene eveniret, hoc enim perinde accipiendum eſt, ac ſi dixiſſet, ut populo quidem omni, ſed potiſſimum plebi feliciter eveniret; cujus intererat maxime, quod Muræna plebeius eſſet, Sulpitius autem contra quem habebatur oratio, patricius, qui generis ignobilitatem Murænæ objiciebat.

PORCÆ in *l.24. D. de aqu. & aqu. pluv. arc.* ſulci ſunt aquarii, quos alias traditur Græce *ελιχας* adpellari *l. 1. §. 9. D. eod. tit.* Porcas Feſtus *lib.* 14. definit raros ſulcos eſſe, qui ducuntur derivandæ aquæ gratia, ab eo, quod porceant, id eſt, prohibeant aquam frumentis nocere. Quo fere modo idem auctor *lib. 5. elices* interpretatur. At Varro, ut idem Feſtus admonet, *porcam* aliter accipit. Inter duos enim ſulcos elatam, terram, quod ea ſeges frumentum porrigit, *porcam* adpellatam *lib. 1. de re ruſt. c.* 29. tradit. Idemque *lib.4.de ling. lat.* confirmat his verbis. Ab eo, quod aratri vomer ſuſtollit ſulcos, quod ea terra jacta, id eſt, projecta, *porca*. Quam Varronis interpretationem idem Feſtus *lib.* 9. comprobans. Imporcitor, ait, eſt, qui *porcas* in agro facit in arando. *Porca* autem eſt inter duos ſulcos terra eminens. Eodemque modo Iſidorus *lib.15. Etymol. c.9. Porcam*, quæ in arando extat, quod vero defoſſum eſt, *lirom* dici, tradit. In lexico autem, cujus ſæpius mentionem fecit Briſſon. *porca* definitur, το μεταξυ των αυλακων υψος. Nonius plane aliud de hujus verbi ſignificatione ſentiens, *porcas* interpretatur ſigna ſulcorum, quæ ultra ſe jaci ſemina prohibent, a porcendo, id eſt, prohibendo dicta.

Porca pro porco *l. 1. §. 2. D. de abigeis.*

PORCINARII urbis Romæ *l.1. C. de ſuar. & ſuſceptor.* id eſt, ſuarii, *quos ſuillæ carnis tenet functio*, ut Symmachus ait *lib. 1. epiſt.* 15. Solebat autem Porcina caro Populo Romano ex Aureliani inſtituto dividi, quemadmodum Vopiſcus in ejus vita *c.* 53. indicat his verbis: Nam & porcinam carnem Populo Romano diſtribuit, quæ hodie dividitur. Erat & Romæ tribunus fori ſuarii ut ex Notitia Imp. Rom. *pag.15. edit. Pancirol.* conſtat.

PORCINÆ mentio fit in *l. 2. & 3. C. Th. de ſuar.* Exſtat etiam de porcinæ carnis in milites erogatione Conſtantii Imperatoris conſtitutio *l. 2. C. Th. de erog. milit. annon.*

PORNÆ a Juſtiniano *tit. de Conſulib. in Nov. §. ac primus quidem*, juxta interpretationem Haloandri, ſunt ludi ſcenici ſic dicti a productione meretricum in ſcenam, & commemorantur inter ſpectacula, quaſi Floralia, quæ per meretrices, & perditiſſimorum hominum genera celebrabantur. Certe vel hic locus indicat turpiſſima illa ſpectacula tarde ſublata.

PORPHYRIANI heretici a Porphyrio nuncupantur *l. 6. pr. C. de heret. l. ult. C. Th. eod. tit.*

PORRIGERE, præbere, in manus dare, ut *l. 7. §.6. D. ad Leg. Aquil.* Sed & *porrigi* dicuntur, id eſt, concedi privilegia, munerum vacatio *l. 3. C. de cohortal. l.14. D. de decurion.*

Porrigere alias eſt producere, extendere. Sic juris auctoritas, beneficium, legis poteſtas, ſententia, ſubſtitutio porrigi ad res

vel

vel perſonas dicuntur in *l.* 36. *D. de ſtatu lib. l.* 2. *C. de cur. furioſ. l. ult. C. de ſerv. reip. l.* 23. §. 3. *D. de fideicom. libert. l.* 2. *&* 4. *C. de impub. & al. ſubſtit.* Utrum ad emtorem *porrigere* manus debeant judices *l.* 15. §. 7. *D. de re judic.* An *porrigi* manus ad emtorem debeent *l.* 13. §. 4. *D. de hered. pet.* Vid. ſupra ſub art. *manus.* Si arbor in vicini fundum radices porrexerit *l.* 6. §. *ult. D. arbor. furt. caeſ.*

Porrigere etiam verbum proprium eſt mulieris virum patientis. Quum vir nubit in feminam viris porrecturam *l.* 31. *C. ad Leg. jul. de adulter.* id eſt, quum vir nubit ad inſtar feminæ, quæ viris ſe porrigere ſolet, id enim proprium feminarum eſt. Vid. Jac. Gothofred. *ad l.* 3. *C. Th. eod. tit.*

PORRINA in *l.* 58. §. 1. *D. de uſufruct.* genus oleris porracei, vel idem quod porrus.

PORRO eſt poſt, deinde, ulterius in *l.* 19. *D. de mort. cauſſ. donat.*

PORTÆ ſanctis locis adnumerantur *l.* 2. *D. ne quid in loc. ſacr.* & habitari ſine permiſſu principis propter fortuita incendia non poſſunt *l. ult. D. eod. tit.* Cives Romani alia quam per *portas* egredi non poſſunt.

PORTARE. Inter ferre & *portare* hoc intereſſe, ait Caius, quod ferre proprie dicimus, quæ quis ſuo corpore bajulat, portare ea, quæ quis jumento ſecum ducit *leg.* 215. *D. de verb. ſignif.* Verum hæc proprietas confunditur. Nam portare dicitur quis, quæ ſuo corpore bajulat, ut in *l.* 15. §. 1. *D. de uſufr.* Merces quoque, & onera navi *portare*, & *portari* dicimus, ut in *l. ult.* §. 1. *&* §. *ult. D. de leg. Rhod. de jact.*

PORTENTOSUM eſt prodigioſum, & quidquid a communi uſu, & natura abhorret, ut in *l.* 7. *D. de reb. dub.* Portentoſæ ſuperſtitionis auctor Neſtorius *l.* 6. *pr. C. de heret.* Portentoſæ vilitatis (ſic enim legendum, pro utilitatis), abjectæque pudicitiæ matres *l* 7. *C. de revocand. don.*

PORTICATIO, verbum artis architectonicæ, occurrit in *l.* 37. *D. de religioſ. & ſumt. fun.* pro porticu; quidam exponunt pro ſeptis, quæ circa ſepulcrum fiebant.

PORTICUS, *us*, in privatis ædibus opacus, & excelſus locus in longum protenſus, quum ad æſtus vitandos, umbraſque captendas, tum ad ſpatia facienda & ambulationis gratia. Hujuſmodi porticus ædibus ſuperpoſitas indicat *l.* 47. *D. de damn. infect.* in qua Neratius proponit: Binarum ædium dominum utriſque *porticum* ſuperpoſuiſſe, inque eam aditu ex alteris ædibus dato, alteras ædes, ſervitute oneris *porticus* ſervandæ impoſita, vendidiſſe. Ut in parietem tigna immittere mihi liceat, ſupraque ea tigna, verbi gratia, *porticum* ambulatorium facere, ſuperque eum parietem columnas ſtructiles imponere, quæ tectum porticus ambulatorium ſuſtineant *l.* 8. §. 1. *D. de ſervit. vindic.* Nec alius erat *porticuum* publicarum uſus. Ovid. *lib.* 1. *Ex Ponto Eleg* 8. *v.* 65. Te modo campus habet, denſa modo porticus umbra. Idem *lib.* 1. *de art. amand. v.* 67. Te modo Pompeia cætus ſpatiare ſub umbra, Quam ſol Herculei juga leonis habet, id eſt, ſub porticu Pompeia. Publicarum porticuum meminit *l.* 14. *C. de oper. publ.* quæ ne latitudo *porticibus* minuatur cavet *l.* 16. *C. eod. tit.* Erant & *porticus* ſepulcrales, quibus ornamenta auferre prohibet *l.* 5. *C. de ſepulcr. viol.* quæ in *l.* 37. *D. de religioſ. & ſumt. fun.* dicuntur porticationes.

PORTIO agri *l.* 3. §. *ult.* *D.*

D. qui pot. in pign. anni *l.* 7. §. 11. *l.* 11. *D. ſolut. matr.* crediti *l.* 59. *de adminiſtr. & peric. tut.* damni *l.* 15. §. 18. *D. de damn. infect.* bonorum *l.* 13. *D. de jurejur.* dominica *l.* 7. *D. de ſtipul. ſerv.* domini *l.* 50. *D. de legat.* 1. domus *l.* 12. §. 23. & 24. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* legis Falcidiæ *l.* 32. §. 3. *D. ad leg. Falcid.* fundi *l.* 33. §. *ult. D. de uſufr.* hereditatis *l.* 3. *D. de vulg. & pup. ſubſtit.* hereditaria *l.* 1. *C. ſi cert. pet.* judicis videtur adſeſſor *l.* 5. *pr. C. Th. de iis, quæ adminiſtr.* legitima, de qua ſupra art. *legitima.* Portio luctuoſa vocatur, quæ matri ex bonis defuncti filii debetur *l.* 28. *C. de inoff. teſt.* Portio mulieris, vel viſcerum dicitur partus, antequam edatur in *l.* 1. §. 1. *D. de inſpic. ventr.*

PORTITOR nuncius, vel tabellarius dicitur in *l.* 1. *C. Th.* & apud Caſſiodor. *lib.* 10. *var. Epiſt.* 15. qui & legatis Theodahadi regis ad Juſtinianum Imp. miſſis hoc nomen tribuit *lib.* 10. *variar. epiſt.* 2. Sic & *portitor* præcepti *l.* 2. *C. de exequut. & exact.* *l.* 7. *C. Th. eod. tit.*

Portitores frumenti in *l.* 1. *C. ne quid oner. publ.* ſunt nautæ, qui tranſvehunt frumentum. Huiuſmodi *portitorem* etiam intelligit Senec. *lib.* 6. *de benef. c.* 18. Plato, quum flumen nave tranſiſſet, nec ab illo quidquam *portitor* exegiſſet.

PORTIUNCULA *l.* 10. *D. de aqu. & aqu. pluv.* *l.* 15. *C. de omn. agr. deſert.*

PORTORIUM non tantum, quod in portu, ſed & quod pro tranſitu pontis vectigal ſolvitur *l.* 60. §. 8. *D. locat.* *l.* 203. *D. de verb. ſignif.* & ibi Godd. *l.* 3. *C. de vectigal.*

Portorium etiam *venalium rerum* Liv. *lib.* 32. *c.* 7. & Cicero *in Piſon. c.* 36. dixerunt. Vectigal eſt, quod mercium, quæ importantur, exportanturve, nomine penditur. Plura de *portoriis*, quorum non unum genus fuit, habes apud Petr. Burmann. *de Vectigal. Pop. Rom. c.* 5. *p.* 53.

PORTUS adpellatus eſt concluſus locus, quo importantur merces, & inde exportantur. Eaque nihilominus ſtatio concluſa, atque munita eſt *l.* 59. *D. de verb. ſignif.* Proprie autem *portus* notat inſulam, hoc eſt, ædificium legitimo ſpacio, quod ambitum Feſtus vocat, a ceteris domibus mercium importandarum exportandarumque cauſa ſejunctum, ut ab incendiis ſecurior, & munita atque concluſa a furum injuria tutior eſſet. Hinc *portus* per ſynecdochem in lege XII. Tabular. pro qualibet domo, auctore Feſto, dicebatur, maxime cum initio urbis Romani non adeo aucta republica plures domos inſtar inſularum ſeu portuum ædificatas habuerint, ut de ædibus Publicolæ ex *lib.* 2. Livii, & illo legis XII. Tabular. *Cui teſtimonium defuerit, is tertiis diebus, ob portum obvagulatum ito*, adparet. Non ergo propria ſignificatione portus domum deſignabat quamlibet, ſed inſulam, hoc eſt, domum mercium reponendarum cauſſa ita exſtructam, ut ab incendiis, fumis, incurſionibus tutior ſecuriorque eſſet, ſejuncta ac munita a ceteris contiguis ædificiis, ceu adparet ex *l.* 3. §. 2. *D. de offic. præf. vigil.* Quia vero ſtationes etiam munitas, atque concluſas eſſe oportet, ut in iis naves, merceſque illatæ efferendæ ibi tutæ a ventis, a procellis munitæ, a piratis concluſæ ſtent, ac perſiſtant, perinde ac ſi in *portu* quodam, hoc eſt, inſula, ſeu loco munito concluſæ ab in-

cendii periculo, ſurumque inſidiis vindicarentur, itaque per hanc ſimilitudinem, ceu per metaphoram, hæ ſtationes quoque *portus* adpellantur. Notandum igitur *portum* non ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ, hoc eſt, a freto, & ſinu maris trajectu facillimo ad alteras nationes (ut Brechæus ad *l.* 59. *num.* 2. *de verb. ſignif.* voluit) ſed a portando & bajulando nomen accepiſſe, cum metaphorice *portus* pro ſtatione navium in mari accipiatur. Denique *portus* etiam Baias veteres vocaſſe auctor eſt Iſidorus *lib.* 4. *c.* 8. *in fin.* a deportandis, bajulandiſque mercibus. Goedd. *ad d.l.*59. *n.* 3. *de verb. ſignif.* Portus autem pro navium ſtatione accepti mentio eſt in *l.* 1. *&* 2. *C. Theod. de litt. & itin. cuſtod.* ut & *portus* Divi Juliani in littore maritimo urbis Conſtantinopolitanæ *l.* 5. *C. Th. de calc. coct. urb. Rom. portus* urbis Romæ in uſus translatos privatos cognovimus *l.* 12. *C. Th. de oper. publ. Portus* expeditionales memorantur *l.* 2. *C. Theod. de naufr.* *l.* 32. *C. Th. de navicul.* qui quid ſint vide ſupra art. *expeditional.* Vectigal *portus* in *l.* 17. *D. de verb. ſignif.* & apud Plaut. Trinum. *Act.* 4. *ſc.* 4. Quod vectigal qui exercent, portitores dicuntur apud eumdem Plaut. *Aſinar. Act.* 1. *ſc.* 2. Sueton. *de clar. rhetor. c.* 1. & Terent. *Phorm. Act.* 1. *ſc.* 2. *extr.* ubi Donatus.

P o s c e r e arbitrum *l.* 43. *D. famil. erciſc.* curatorem *l.* 9. *D. de tutel.* *l.* 24. *D. de teſtam. tutel.* operas *l.* 13. *&* 22. *D. de oper. libert.* rationem *l.* 38. §. 7. *D. de liberat. legat.* rationes curæ adminiſtratæ *l.* 14. *C. de adminiſtr. & peric. tut.*

P o s i t i o pro ſtatu, & qualitate *l.* 3. §. 3. *D. de ann. legat.* quæ eadem *l.* 1. §. 2. vocatur depoſitio. Si Dominus eamdem poſitionem peculii reliquit *l.* 11. §. 33. *D. de pecul.*

P o s i t i o n e s in *l.* 1. *D. de juſt. & jur.* & §. *ult. Inſt. eod. tit.* alii partes, alii ſpecies, alii theſes, alii objecta interpretantur. Omnium autem optime Cujacius *ad l.* 115. *D. de verb. ſignif.* hanc formam loquendi interpretari videtur, qui illam a Stoicis exiſtimat ad ſuam artem tranſtuliſſe juriſconſultos, *poſitiones* vocantes, quas illi τόπους, vel εἴδη, vel γένη dixerint Diog. Laert. *lib.* 7. *ſect.* 39. Eodem dicendi genere uſum eſſe Palladium *de re ruſt. lib.* 3. *tit.* 11. obſervat Ducker. *de Latinit. vet. Ictor.* p.326. Hein.

P o s s e facere non credimur, quæ facta lædunt pietatem, exiſtimationem, verecundiam noſtram, & quæ contra bonos mores ſunt *l.* 15. *D. de condit. inſtitut.* Sic regulariter *poſſe*, & debere adverſantur *l.* 8. *D. de offic. præſid.* ubi vid. Cujac. *in Juliano* *l.* 40. *D. de judic.* ubi Cujac. *in Papiniano.* Non *poſſe* aliquando dicimur, quod licet poſſimus, adeo tamen inviti facimus, ut plane non poſſe nobis videamur, ita etiam, ut quidvis potius ſuſtinere malimus, quam facere id, quod a nobis petitur, ut in *l.* 68. *pr. D. de rei vind.* niſi forte *poſſe* idem eo loco notet, quod debere, ut in ſequentibus exemplis.

Poſſe, id eſt, debere *l.* 6. *D. de tutel.* *l.* 80. *D. de ſolut.* *l.* 2. *C. de legit. perſ.* *l.* 10. *D. de act. emt.* Carere omnium dominio *poteſt*, ſi eos non defendat *l. ult. D. de noxal. act.* Hanc verbi *poſſe* notionem jam obſervavit Cujac. *lib.* 21. *obſerv. c.* 12.

P o s s e s s i o adpellata eſt a ſedibus quaſi *poſitio*, quia naturaliter teneatur ab eo, qui ei inſiſtit, quam Græci κατοχήν di-

cunt

cunt *l.* 1. *D. de adquir. poſſeſſ.* Enimvero *poſſeſſionem* Ælius Gallus definiebat, auctore Feſto, *uſum poſſidendi agri, vel ædificii.* Poſſeſſionem quoque uſum eſſe, Javolen. *l.* 115. *D. de verb. ſignif.* tradit, cujus verba Briſſon. *Antiquit. Select. c* 1. expoſuit. Quod & *uſucapiendi* verbum docet. Nec enim uſucapere aliud eſt, quam per poſſeſſionem dominium adquirere. *Poſſeſſio* autem proprie rerum dumtaxat corporalium eſt. Unde bene Theophilus *pr. Inſt. de interdict.* *νομὴν*, definit, *σωματικὴν πράγματος κατοχὴν rei corporalis detentionem.*

Iſta autem *poſſeſſionis* notio civilis eſt, quæ eſt cum animo rem ſibi habendi, ſeu eam retinendi conjuncta. Duplex enim *poſſeſſio* dicitur, alia civilis illa, alia naturalis *l.* 2. *§. ult. D. pro hered.* Civilis quidem poſſeſſio eſt, quæ in jure conſiſtit *l.* 10. *C. de adquir. poſſeſſ.* quæ animo, opinione, & adfectione dominii tenetur, quæ & *juſta* poſſeſſio adpellatur, corporalique opponitur *l.* 24. *D. de adquir. poſſeſſ.* quod ſcilicet jure fulcitur, juſque in ſe habet, & juris effecta parit *l.* 2. *§.* 1. *D. pro hered.*

Naturalis vero *poſſeſſio*, quæ & *corporalis* adpellatur *l.* 25. *§. ult. D. de adquir. poſſeſſ. l.* 40. *§. ult. D. de pignorat. act.* eſt cum res habetur ſine animo eam retinendi: *Detentionem* illam haud incommode dixeris. Nam corporalis *poſſeſſionem* proprie dictam civilemque illam non tribuit, niſi & juſta cauſſa poſſidendi, & animus pro domino tenendi concurrat. Sic colonus nec vivo, nec mortuo domino ullam poſſeſſionem habet *leg.* 33. *§.* 1. *D. de uſurp. & uſuc.*

Quamquam autem ſemel adquiſita *poſſeſſio* animo ſolo retineatur, adquiri tamen ſine corporali facto poſſeſſio non poteſt. Et hoc eſt quod Neratius cum Proculo ſentit, quum ſolo animo adquiri poſſeſſionem poſſe negant, ſi non intercedat *naturalis poſſeſſio. Poſſeſſio* enim plurimum facti habet *l.* 19. *D. ex quib. cauſſ. minor.* Facti tamen, & animi eſſe dicitur *l.* 1. *§.* 15. *D. ſi is, qui teſtam. lib.*

Juſta *poſſeſſio*, ut modo dixi, civilem ſignificat, corporalique opponitur. Alias vero *juſta poſſeſſio* opponitur injuſtæ, quæ vel vi, clam, precario adprehenſa, vel juſta poſſidendi cauſſa deſtituta eſt *l.* 7. *§.* 3. *D. commun. divid.* Hinc illa. Pignoratitiæ & precariæ *poſſeſſiones juſtæ* ſunt, nec tamen ex his Publicianum judicium competit, quia neque creditor, neque is, qui precario rogavit, eo animo nanciſcitur poſſeſſionem, ut credat ſe dominum eſſe *l.* 13. *§.* 1. *D. de public. in rem act.* Clandeſtina *poſſeſſio* injuſta eſt, precaria vero juſta quidem, ſed quæ non pergat ad judicii communi dividundo vigorem *l.* 7. *§.* 4. *D. commun. divid.* Sic juſtus poſſeſſor, qui bona fide, & ex juſta cauſſa poſſidet *l.* 31. *§.* 2. *D. de hered. pet. l.* 9. *D. qui pot.*

Poſſeſſio autem proprie rerum corporalium dicitur. Jurium vero *quaſi* poſſeſſio eſt, veluti uſusfructus *l.* 23. *§.* 2. *D. ex quib. cauſ. major. l.* 3. *§.* 17. *D. de vi, & vi arm.* aquæ ducendæ *l.* 10. *pr. D. ſi ſerv. vind.* Hinc interdicta velut poſſeſſoria conſtituta, eſſe pro uſu jurium fundi, ait Javolenus *l. ult. D. de ſervit.* Juris igitur æque ac corporis *poſſeſſio*, licet minus proprie adpellatur. Sic *poſſeſſio* non tantum corporis, ſed & juris eſſe dicitur in *l.* 49. *§.* 1. *D. de adquir. poſſeſſ.* ibidemque poſſeſſionem plurimum ex jure mutuari; Pomponius ait. Qui *poſſeſſionem*, vel corporis, vel *juris* ad-

eptus *l.* 2. §. *ult. D. de precar.* Servitutes non habent certam, continuamque *poſſeſſionem* *l.* 14. *D. de ſervit.*

Poſſeſſio longa. Vid. ſupra ſub art. *longa.*

De *in poſſeſſionem miſſo* interdictum datur ei, qui dolo malo fecerit, quominus qui permiſſu prætoris ejuſve, cujus ea juriſdictio fuit, in poſſeſſionem bonorum ſit miſſus *l.* 1. *D. ne vis fiat ei.*

Poſſeſſionis momentaneæ interdicto agitur de *poſſeſſione* retinenda, ſicut Uti poſſidetis, ut *l.* 1. §. 1. *D. uti poſſid.* & Utrubi, de quibus ſuis locis, vel quo agitur de *poſſeſſione* adipiſcenda, ut *l.* 1. §. 1. *D. quor. bonor.* ut eſt quorum bonorum, quorum legatorum, vel quo agitur de *poſſeſſione* recuperanda, ut unde vi *l.* 1. §. 1. *D. unde vi.* Et dicuntur momentaneæ *poſſeſſiones*, quia licet obtineat aliquis in poſſeſſione, tamen continuo elapſo momento, ſuccumbere poterit in judicio proprietatis, ut *l.* 1. *C. ſi de moment. poſſeſſ. fuer. appell.* Interdictum momentaneæ *poſſeſſionis*, aut ſceleris reformatio, ut adnotat Cujac. in *l. ſi coloni C. de agric. & cenſ.* omnem rationem repetendæ poſſeſſionis vi, vel alio modo perturbatæ, & ideo non tantum interdictum unde vi, ſed & interdictum de tabulis exhibendis, itidem interdicta uti poſſidetis, Utrubi, Salvianum, quorum bonorum ex ſententia Pauli comprehendit.

Poſſeſſionis verbum proprietatem interdum ſignificat, ſicut in eo, qui poſſeſſiones ſuas legaſſet, reſponſum eſt *l.* 78. *D. de verb. ſignif.* Poſſeſſionem plenam & omnem proprietatem habere dicitur, etiam qui uſumfructum non habet *l.* 34. *C. de epiſc. & cler.*

Poſſeſſionis verbo interdum bonorum poſſeſſio intelligitur, ut in *l.* 9. *D. de collat. l.* 9. *D. und. cogn.* & in *l. ult. D. de veteran.* ibi: Quum proximus cognatus intra tempus poſſeſſionem acceperit *l. ult. D. de veteran.*

Poſſeſſio interdum uſucapionem, quæ per conſtitutum poſſeſſionis tempus impletur, ſignificat *l.* 19. & 30. *D. ex quib. cauſſ. major. l.* 16. *D. de fund. dotal.*

Poſſeſſio pro re ſoli, & prædio ſæpe accipitur *l.* 78. *D. de verb. ſignif.* Quod venierit *poſſeſſio*, in quam habet patronus adjectionem vel vicinitatis, vel cœli *leg.* 1. §. 14. *D. ſi quid in fraud. patr.* Adde *l.* 38. *D. de minor. l.* 5. §. 11. *D. de reb. eor., qui ſub tut. l.* 91. §. 5. *D. de legat.* 3. & paſſim. Feſtus Pompeius: *Poſſeſſiones* adpellantur agri late patentes, privatique, quia non mancipatione, ſed uſu tenebantur, & ut quiſque occupaverat, poſſidebat. Cæſ. *lib.* 1. *de bell. gall. c.* 11. Allobroges, qui trans Rhodanum vicos *poſſeſſioneſque* habebant. Et *lib.* 1. *de bell. civil. c. ult.* Res huc deducitur, ut qui habeant domicilium, aut *poſſeſſiones* in Hiſpania. Occurrit & eodem ſenſu hoc verbum *lib.* 3. *de bell. civ.* ſæpe, ut & apud Hirtium *de bello Alexandr. c.* 4. Add. Iſidor. *lib.* 15. *etymol. c.* 13. Verbis autem Feſti modo allatis convenienter ait Javolenus in *l.* 115. *D. de verb. ſignif. poſſeſſionem* dici, cujus proprietas ad nos non pertinet, aut nec poteſt pertinere. Et hoc ab agro differre, quod poſſeſſio eſt uſus, ager proprietas loci eſt, quo pertinet *l.* 11. §. 1. *D. de public. & vectig.* & *l.* 10. *D. famil. erciſc.* ubi vectigalia prædia dicuntur non eſſe noſtri patrimonii. Agros igitur Javolenus eſſe vult, qui nexu, & mancipio, aliove jure civili veluti ceſ-

ſio-

ſione, vel uſucapione alicujus proprii facti ſunt, quod veteres dominium juris Quiritium adpellabant: *Poſſeſſiones* autem, quæ vel ad tempus, vel in perpetuum alicui utendæ fruendæ datæ ſunt, pro quibus vectigal aliquod teſtandæ auctoritatis cauſſa penditur, Sicul. Flacc. Horum ergo agrorum nullum æs, nulla forma, quæ publicæ fidei poſſeſſoribus teſtimonium reddat. Quod ſi culturæ, & meliorationis lex adhiberetur, Imperator Zeno Emphyteuſin adpellarit. *l. 1. C. de jur. Emphyt.* Hottomannoque placet, ut eo *poſſeſſionum* nomine feudalia prædia vocitentur.

POSSESSOR dicitur non ſolum, qui civiliter, ſed & qui naturaliter incumbit poſſeſſioni *l. 3. §. ult. D. ad exhib.* In eo porro quod dicitur, *poſſeſſorem* immobilium rerum ſatiſdare non compelli, *poſſeſſor* accipiendus eſt, qui in agro, vel civitate rem ſoli poſſidet, aut ex aſſe, aut pro parte, & qui vectigalem, emphyteuticumve agrum poſſidet. Item maritus, qui dotem accepit, uxor, quæ dedit, dominus quoque proprietatis, licet uſusfructus alienus ſit. Creditor vero, qui pignora tenet, item fructuarius pro *poſſeſſoribus* non habentur *l. 15. D. qui ſatiſd. cog.* Poſſeſſor autem proprie *rerum* duntaxat *corporalium* eſt, *juris* vero *velut poſſeſſor* dicitur *l. 18. §. 1. D. de her. petit.* Sed tamen & *juris* quoque poſſeſſor, licet minus proprie, adpellatur *l. 13. §. ult. l. 16. §. ult. l. 34. & 35. D. ſi pars her. pet. l. 1. C. de his, qui potent. nom. tit. præd. adſig.* In quæſtione ſervitutum, & actionum, quæ pro iis competunt, poſſeſſor accipitur is, contra quem nihil eſt innovatum *l. 6. §. 1. l. 8. §. 3. D. ſi ſervit. vind.* Poſſeſſor etiam accipitur is, qui jure, quo utitur, fruitur, negatoria actione experitur *l. penult. §. ult D. ſi uſusfr. pet. §. 2. Inſt. de action.* Quis autem juſtus poſſeſſor. Vid. art. *poſſeſſio juſta.* Quis bonæ fidei, quis malæ fidei *poſſeſſor* vid. ſub art. *fides.* *Poſſeſſoris* autem commoda hæc ſunt, quod probandi onus in adverſarium transfertur, & quod in pari cauſſa *poſſeſſor* abſolvitur *l. 62. D. de judic. l. 20. D. de probat. l. 1. § 3. D. uti poſſid. l. 12. §. pen. D. de liberal. cauſ. §. Inſt. de interd.*

Poſſeſſorem eſſe & in *poſſeſſione* eſſe differunt. In *poſſeſſione* eſt depoſitarius, commodatarius, colonus, inquilinus, is qui precario rogavit, ut morari liceat, non etiam poſſidere, vel ſequeſter, cui partes cuſtodiam tantum, non poſſeſſionem conceſſerunt, ſimilis hic depoſitario, ille commodatario. Item qui ex primo decreto miſſus eſt in *poſſeſſionem*, crediti ſervandi cauſſa, vel dotis, ventris, legatorum, damni infecti cauſſa *l. 10. §. 1. D. de adquir. vel amitt. poſſeſſ. l. 6. §. 2. D. de precar.* & quibus ii locis dicuntur *naturaliter poſſidere*, impropria & confuſa loquutio eſt, cum ſint in *poſſeſſione naturali* potiusquam poſſideant, qua de cauſſa eis interdicta poſſeſſoria non dantur *l. 9. D. de rei vind.* Sed dantur domini, apud quem poſſeſſio remanſit, velut depoſitori, commodatori, locatori, & qui precario rogatus eſt, debitori, & ſimilibus. Hi enim per illos poſſident. Illi ergo his, non ſibi. Si non ſibi, nec igitur proprie poſſident. *Poſſidere* enim eſt ſibi habere. Fructuarius quoque tantummodo in naturali *poſſeſſione*, non etiam vere naturaliter poſſidet. Solus enim dominus poſſeſſor eſt, & poſſidet per fructuarium, nec alia ratione di-

dicitur retentionem uſusfructus eſſe ſpeciem traditionis, quam quod qui retinet uſumfructum, definat ſibi, & incipiat alii poſſidere *l.* 12. *de adquir. poſſeſſ.* Ulpianus ibi ait. *Naturaliter videtur poſſidere* quod verbum eſt πλαςικον. Nec enim omnis, qui videtur poſſidere, etiam poſſidet, ut debitor pignus poſſidere, & uſucapere videtur, nec tamen poſſidet, licet enim fructuarius non poſſideat, tamen quia rei emolumentum ad eum pertinet, ea res efficit, ut in pleriſque partibus juris etiam pro domino habeatur, interdicta ei poſſeſſoria accomodentur, quæ ceteris, qui ſunt in poſſeſſione, non accomodantur Cujac. 9. *obſ.* 38.

Fictione etiam juris pro *poſſeſſoribus* quidam habentur. Sic in actionibus in rem pro *poſſeſſore* habetur, qui ſe liti offert, & quaſi poſſidens condemnatur *l.* 13. §. 13. *D. de hered. pet.* Eadem cauſſa eſt ejus, qui dolo deſiit poſſidere, aut qui dolo fecit, ut poſſideret, quia pro poſſeſſione dolus eſt *l.* 131. *D. de regul. jur. l.* 150. *D. eod. tit.* quæ ſumta eſt ex *l.* 2. §. 42. *D. ne quid in loc. publ. l.* 13. §. 6. *l.* 25. §. 8. *D. de hered. pet.*

Poſſeſſores civitatis in *l.* 1. *D. de decret. ab ord. fac.* decuriones interpretatur Pancirolus *de magiſtrat. municip. c.* 1. *per eamd. l.* 1. *D. de decret. ab ord. fac.* & *l.* 6. *C. de omn. agr. deſert.* Idque non tantum ideo, quod inopes creari non potuerunt decuriones, ſed & quia reipublicæ prædia illi poſſidebant.

POSSESSORIAS actiones Triphoninus *l.* 50. *D. de bon. libert.* ipſam *bonorum poſſeſſionem* vocat. At in *l.* 4. §. *ult. D. de Carbon. edict.* hoc verbo hæ actiones ſignificantur, quæ bonorum poſſeſſoribus rerum hereditariarum perſequendarum gratia dantur. Plane ſicut civiles actiones heredibus propoſitæ ſunt, ita & prætor iis, quos velut heredes facit, hoc eſt, quibus bonorum poſſeſſio data eſt, poſſeſſoriam hereditatis petitionem adcommodat *l.* 1. *l. ult. D. de poſſeſſ. hered. pet.*

Poſſeſſoria interdicta *l. ult. D. de ſervit.* Vid. *Interdict.* & ſub art. ſequenti.

POSSIDERE jus ſignificat, non factum. Nec enim poſſidet, quiſquis rei inſiſtit, eique corpore incumbit, ſed qui eam animo dominii per *ſe*, vel per alium occupat. Aliud eſt tenere, aliud poſſidere *l.* 44. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.* Licet ſervi *poſſidere* civiliter non poſſint, *tenere* tamen eos, nemo dubitat *l.* 38. §. 7. 8. 16. D. *de verb. obl.* Quid *poſſidere* & in poſſeſſione eſſe diſtent, vid. ſupra ſub art. *poſſeſſio.* Denique belle Theophil. §. 4. *Inſt. per quas perſon. nob. adqu. poſſidere* definit, ψυχῃ τῦ δεσποζοντος κατεχειν, *opinione dominii tenere* ut *l.* 22. §. 1. *D. de noxal. act.* & pro ſuo habere, ut Celſus loquitur *leg.* 69. *D. de furt.* Non enim inquilinus, colonus, & qui precario rogavit, quamquam corpore in prædio ſint, eo magis poſſidere *l.* 1. §. 2. *D. de precar.* quia non pro ſuo, ſed pro alieno tenent. Pignori rem acceptam uſu non capimus, quia pro alieno poſſidemus *l.* 13. *D. de uſurpat.* Sed & qui in aliena poteſtate ſunt, rem peculiarem tenere poſſunt, *poſſidere* non poſſunt, quia poſſeſſio non tantum corporis, ſed & juris eſt *l.* 48. *D. de adquir. poſſeſſ.* Et tamen hanc ſtipulationem *poſſidere* mihi licere ſpondes, utiliter in perſonam ſuam ſervus concipit. Quamvis enim civili jure

ſer-

ſervus non poſſideat, tamen ad poſſeſſionem naturalem hoc referendum eſt *l.* 38. §. 7. *D. de verb. oblig.*

Poſſideri poſſunt, quæ ſunt corporalia *l.* 3. *D. de adqu. poſſeſſ.* Jura enim & cetera incorporalia non poſſidentur, ſed *velus*, aut *quaſi* poſſidentur. Per abuſionem tamen & jura poſſideri dicimus, ut in *l.* 2. *D. commun. præd. l. ult. D. de itiner. actuque priv.* In interdicto quod legatorum, verba hæc, deſiit *poſſidere*, ſic accipimus, deſiit reſtituendi facultatem habere *l.* 1. §. 7. *D quod legator.* Hi autem tituli ſunt, ex quibus poſſidemus.

Pro derelicto *poſſidet*, qui rem a domino pro derelicto habitam occupavit *l.* 1. *D. pro derel.*

Poſſidet pro donato, cui donationis cauſſa res tradita eſt *l.* 1. *D. pro donat.*

Poſſidet pro dote, qui in dotem rem accepit *l.* 1. *D. pro dot. l.* 13. §. 10. *D. de hered. pet.*

Poſſidet pro emtore, qui revera emit *l.* 2. *D. pro emt.* ſive a domino, vel a non domino, quum exſtimaret eum dominum eſſe *l.* 33. §. 1. *D. de uſurp.* eique res fuerit tradita. Sed & poſſeſſor, qui litis æſtimationem obtulit, pro emtore incipit poſſidere *l.* 1. *D. pro emt.* Litis enim æſtimatio ſimilis eſt emtioni *l.* 3. *D. eod. tit.* Qui vi alterum dejecerit, ſi ab eodem emerit, incipiet pro emtore poſſidere *l.* 6. §. 3. *D. de precar.* Etiam quum dominus a ſervo emit, pro emtore poſſidere, & uſucapere poteſt *l.* 11. §. *ult. D. de inſtitor. act.* Plane ſi ſub conditione res venierit, & pendente conditione tradita ſit, emtor non poterit uſucapere pro emtore.

Poſſidet pro herede, qui putat ſe heredem eſſe, vel bonorum poſſeſſorem *l.* 11. *D. de heredit. petit.* § 3. *Inſt. de interd.* Item qui fundum a non domino emerit, ſi a domino heres inſtitutus fuerit, vel bonorum ejus poſſeſſionem acceperit, incipiet fundum pro herede poſſidere *l.* 33. §. 1. *D. de uſurp.* Sed & quod heredi inſtituto legatur, id ipſe pro herede poſſidet, quum pro ipſius parte legatum non conſiſtat *l.* 18. *in fin. D. de his, quæ ut ind.* Eodem loco habentur & quæ a ſtatulibero conditionis implendæ gratia accipiuntur *l.* 13. §. 6. *D. de hered. pet.* Atque hæc exempla optime adcommodantur ad *tit. D. pro hered.* & *l.* 4. §. 22. & *l.* 21. *D. de uſurp. & uſuc. l.* 1. *D. quor. bonor. l.* 1. *D. quor. legator.*

Poſſidet pro legato is, cui legatum eſt, ſive recte, ſive non jure legatum ſit relictum *l.* 1. *l. ult. D. pro legat.*

Poſſidet pro poſſeſſore prædo, qui interrogatus cur poſſideat, reſponſurus ſit, quia poſſideo, nec contendit ſe heredem, vel per mendacium, nec ullam cauſſam poſſeſſionis poſſit dicere *l.* 11. §. *ult. l.* 12. & 13. *D. de hered. pet.* ubi furem, & raptorem eo modo poſſidere Ulpianus indicat, ſicuti eum, qui vim intulit *l.* 14. §. 2. *D. quod met. cauſſ.* Vet. Gloſſ. Græc. Pro *poſſeſſore*, *ο βιαιως τι νεμομενος*, *vi poſſidens.* Si quis emerit fundum ſciens ab eo, cujus non erat, poſſidebit pro poſſeſſore *l.* 33. §. 1. *D. de uſurpat.* Item ſi a furioſo ſciens emerit *l.* 13. §. 1. *D. de hered. pet.* Quod uxor viro, aut vir uxori donaverit, pro poſſeſſore poſſidetur *l.* 16. *D. de adqu. poſſ.* ob prohibitam nempe donationem inter virum & uxorem. Qui invitis heredibus ſciens pecuniam ex peculio a ſtatulibero accepit,

pro poſſeſſore videtur eam pecuniam poſſidere *l.* 110. *D. de condit. & demonſtr.* Si a minore duodecim annis nupta mihi quaſi dotem ſciens accepit, item ſi legatum mihi ſolutum eſt ex falſa cauſſa ſcienti, utique pro poſſeſſore poſſidebit *l.* 13. §. 1. *D. de hered. pet.* *Pro poſſeſſore titulus* Vid. *titulus.*

Pro ſuo *poſſidemus* omnia, quæ Mari, Terra, Cælo capimus, aut quæ alluvione fluminum noſtra fiunt, item quæ ex rebus alieno nomine poſſeſſis nata poſſidemus *l.* 2. *D. pro ſuo.* Item quod quis emtum, donatum, legatumve poſſidet, non tantum pro emtore, donato, legato, ſed & hoc amplius pro ſuo poſſidet *l.* 1. *D. pro ſuo.* Si ancilla pecuniam dotis nomine viro tradidit, eam pecuniam pro ſuo poſſidendo uſucapere poteſt: Scilicet, quia exiſtimavit, eam mulierem liberam eſſe *l.* 67. *D. de jur. dot.* Si fur rem furtivam a domino emerit, & pro tradita habuerit, deſinet eam pro furtiva *poſſidere*, & incipiet pro ſuo *poſſidere* *l.* 31. *D. de uſurpat.*

Majore parte anni *poſſediſſe* quis intelligitur, etiam ſi duobus menſibus poſſederit, ſi modo adverſarius ejus aut paucioribus diebus, aut nullis poſſederit *l.* 156. *D. de verb. ſignif.* Quod pertinet ad hæc interdicti *utrubi* verba. Utrubi hic homo, quo de agitur majore parte hujuſce anni fuit. In hoc enim interdicto potior eſt, qui majore parte anni retrorſum numerati nec vi nec clam nec precario poſſidet, ut ait Paullus *lib.* 5. *ſent. tit.* 6. §. 1.

P o s s i d e r e abſolute pro prædia poſſidere, vel habere. His, qui juxta littora maris poſſident *l.* 1. §. 4. *D. de rip. muniend.* Add. *l. ult.* §. 15. *D. de muner. & honor.*

Interdum *Uti poſſidetis* locum habet in rebus immobilibus, ſcilicet, ſi de fundi vel ædium poſſeſſione contenditur §. 4. *verb. ſed interdicto. Inſt. de interdict.* Et eſt retinendæ poſſeſſionis. Quia enim longe commodius eſt, potius poſſidere quam petere, ideo plerumque & fere ſemper ingens exiſtit contentio de ipſa poſſeſſione, & datur poſſidenti civiliter, & naturaliter, vel etiam quaſi poſſidenti gratia retinendæ poſſeſſionis. Et proponitur, quoties inter litigatores contentio eſt, utrum poſſideant, quia alteruter magis ſe poſſidere adfirmat. Eſt autem hoc nomen *Uti poſſidetis* proprie ad immobilia adcommodatum, quia ſolum illa dicuntur proprie poſſideri, eo quod eis qui pedibus inſiſtat. Inde enim adpellata eſt poſſeſſio. Eſt ergo hoc interdictum prohibitorium retinendæ poſſeſſionis. Tametſi per conſequentiam quamdam cenſeri poſſet, etiam habere vim recuperandæ poſſeſſionis teſte Ulpiano *l.* 1. §. 4. *D. Uti poſſidet.* Declaratur in *l.* 3. *pr. D. eod. tit.* Datur autem hoc interdictum & aliis caſibus quamplurimis, quos accurate enumerat Oldendorp. *Claſſ.* 2. *action.* 4.

Ex P o s t facto *l.* 15. *D. de reb. dub.*

P o s t e a deinde per pleonaſmum *l.* 1. §. 8. *D. de ſuis & legit. hered.*

P o s t e r i o r u m deinde §. 13. *Inſt. de action. l.* 2. §. 17. & §. 32. *D. de orig. jur.* Hujuſmodi duplicatis vocibus utuntur & Terent. *Andr. act.* 3. *ſc.* 2. *v.* 3. Virgil. *lib.* 5. *Æneid. v.* 321.

Poſteriorum Labeonis libri ſæpe laudantur in Digeſtis, cujus inſcriptionis rationem attulit Gell. *lib.* 13. *c.* 16. de Labeone loquens

quens his verbis: Sunt adeo libri poſt mortem ejus editi, qui poſteriores inſcribuntur. Hos in epitomen redegit Javolenus. At idem quoque libros ex poſterioribus Labeonis ſcripſit, a prioribus diverſos. Em. Merill. *lib.* 5. *obſ. c.*30.

POSTERORUM adpellatione liberos tantummodo, non etiam libertos eorum, quibus fideicommiſſum relictum eſt, contineri, ait Modeſtinus *l.* 38. *§. ult. D. de legat.* 3. Plane liberos uſque ad trinepotem, & ultra hos poſteros vocari, tradit Paullus *l. ult. §.*7. *D. de gradib. & ad fin.* quos & *minores* Latinis dici Servius in *lib.* 8 *Æneid. v.*268. ſcribit Propert. *lib.* 2. *eleg.* 10. Hæc certe merito poterunt laudare minores. Sæpius tamen poetæ nepotes vocant. Idem Virg. *Georg. lib.* 2. *v.* 58. Seris factura nepotibus umbram. Propert. *lib.* 3. *Eleg.* 1. Meque inter feros laudabit Roma nepotes. Valer. Flac. *lib.* 8. *Argonaut. v.* 398. Ut in feros irent magis ipſa nepotes. Maligna igitur fuit illa Caligulæ interpretatio, qua *poſterorum* nomen ad filios coarctabat, negans ultra hunc gradum debere *poſteros* intelligi, quemadmodum Suet. *in Calig. c.*38. ſcribit. Ceterum vacatio, itemque immunitas liberis & poſteris alicujus data ad eos dumtaxat pertinet, qui ejuſdem familiæ & nominis ſunt *l.* 13. *D. de muner. & honor.* Itaque ad eos, qui ex feminis nati ſunt, non pertinent *l.* 1. *D. de jur. immunit.* Plane immunitates generaliter tributæ eo jure, ut ad poſteros tranſmittantur, in perpetuum ſuccedentibus durent *l.* 4. *D. de jur. immunit.* Add. Ducker. *de Latin. vet. Juriſconſ. p.*219.

POSTFERRI in officiis publicis eſt poſtponi *l.* 8. *pr. Cod. Th. de honorar. codicil.*

POSTICA in *l.*13. *§.* 7. *D. de uſufr.* eſt oſtium in poſteriori parte ædium.

POSTIS. *Poſtibus* debitoris auctoritatem adfigere *l. un. C. Th. ſi cert. pet. de chirogr.* id eſt, adfixo ædibus debitoris judicis edicto eumdem citare, de quo more etiam hodie uſitato Cujac. *lib.* 7. *obſ. c.* 15. quaedam adnotavit.

POSTLIMINIUM eſt jus amiſſæ rei recipiendæ ab extraneo, & in ſtatum priſtinum reſtituendæ inter nos, ac liberos populos regeſque moribus, ac legibus conſtitutum. Nam quod bello amiſimus, aut etiam extra bellum, hoc ſi rurſus accipiamus, dicitur *poſtliminio* recipere *l.*19. *D. de capt. & poſtlim.* Si ab hoſtibus captus fuerit parens, quamvis hoſtium fiat, tamen pendet jus liberorum propter jus *poſtliminii*, quia hi, qui ab hoſtibus capti ſunt, ſi reverſi fuerint, omnia priſtina jura recipiunt §. 5. *Inſt. quib. mod. jus patr. pot. ſolv.* Feſtus: *Poſtliminium* receptum, Gallus Ælius in libro 1. ſignificationum, quæ ad jus pertinent, ait, eſſe eum, qui liber, ex qua civitate in aliam abierit, in eamdem civitatem redit eo jure, quod conſtitutum eſt de poſtliminiis. Item qui ſervus a nobis in hoſtium poteſtatem pervenit, poſtea ad nos, redit in ejus poteſtatem, cujus antea fuit, jure poſtliminii. Index βασιλικων. *Poſtliminium*, το της υποστροφης δικαιον. Gell. *lib.* 7. *cap.* 18. Cognati adfineſque captivorum amplexi eos poſtliminio in patriam rediiſſe dicebant, ſtatumque eorum integrum incolumemque, ac ne ad hoſtes redire vellent, orabant. Tum octo ex iis *poſtliminium* juſtum non eſſe ſibi reſpon-

de-

derunt, quoniam dejurio vincti fuerant, ſtatimque ut jurati e-rant, ad Hannibalem profecti ſunt. In hoc autem verbo Servius Sulpitius, quemadmodum Cicero *Topic. c.* 8. ſcribit, nihil notandum eſſe putabat eſſe, niſi poſt & liminium. Illud productionem verbi volebat eſſe, ut in finitimo, legitimo, æditimo, timum. Scævola autem P. F. junctum putabat eſſe verbum, ut eſſet in eo poſt & limen, ut quæ a nobis alienata ſunt, quum ad hoſtem pervenerint, & ex ſuo tamquam limine exierint, hinc quum redierint, poſt ad idem limen poſtliminio videantur rediiſſe. Quam Scevolæ notationem amplectitur Juſtinianus §. 5. *Inſt. quib. mod. jus patr pot.* Ait enim. Dictum eſt *poſtliminium a limine* & *poſt.* Unde eum, qui ab hoſtibus captus in fines noſtros poſtea pervenit, *poſtliminio* reverſum recte dicimus. Nam limina, ſicut in domibus finem quemdam faciunt, ſic & imperii finem limen eſſe veteres voluerunt. Hinc & limes dictus eſt, quaſi finis quidam & terminus, ab eo poſtliminium dictum, quia eodem limine revertebatur, quo emiſſus fuerat. Comprobant hanc etymologiam Hug. Grotius *lib.* 3. *de jur. bell. & pac. c.* 9. §. 1. & Menag. *Amoen. jur. civ. c.* 39. At Heinecc. *Antiq. Rom. ad Inſt. lib.* 1. *tit.* 16. §. 4. a limine ædium dici *poſtliminium* putat. Reverſi quippe ex captivitate, non per limen admittebantur in ædes, ſi jam diem eos obiiſſe nunciatum fuerat, quia id mali ominis putabatur, ſed poſt limen per tegulas & impluvium intro ie ipſos demittebant, teſte Plutarch. *Quæſt. Rom.* V. Si ager ab hoſtibus occupatus, ſervuſve captus, liberatus fuerit, jure poſtliminii reſtituetur uſusfructus *l.* 26. *D. quib. mod. uſusfr.*

Poſtliminio reverſus κατα-χρηστικῶς dicitur, qui ad hoſtes fugerat, & reſtitutus eſt. *l.* 1. *C. de re milit. lib.* 12. *tit.* 36. Mulieri, quæ repudii a ſe dati oblatione a marito diſceſſit ſine cauſſa, *poſtliminii* jus negant Imperatores in *l.* 2. *pr. C. Th. de repud.* Nec ſi forte intermiſſum dominium in medio tempore redit quodam poſtliminio *l.* 11. §. 4. *D de except. rei judic.* Uſurpat hoc verbum metaphorice Apulei. *lib.* 1. *de Aſin. aur. p.* 113. *lib.* 4. *p.* 147. *lib.* 10. *p.* 144. & in Florid. *lib* 4. *p* 365. Hinc D. Hieronymus in Epiſtola, quam verſioni librorum Didymi de Spiritu Sancto præmiſit, *veluti poſtliminio reverſus.*

P O S T E O N I dicitur creditor, qui a prioribus excluditur in *l.* 17. *D. de jur. fiſc.*

P O S T R E M U M judicium *l.* 2. & 4. *C. qui teſtam. fac. l. ult. C. ſi quis aliqu. teſt.* id eſt, ſuprema voluntas.

P O S T U L A R E pro poſcere, petere. Sic *poſtulare* actionem *l.* 35. §. 2. *D. de procurat.* arbitrium *l.* 35. *D. de bon. libert.* auxilium reſtitutionis *l.* 1. *C. de temp. in integr. reſt.* in bona ſe mitti *l.* 12. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* bonorum poſſeſſionem *l. ult. D. de bonor. poſſeſſ.* cautionem *l.* 15. *D. de damn. infect.* cognitionem *l.* 59. §. 6. *D. de procur.* curatores ſibi dari *l.* 1. *C. qui pet. tut.* decretum *l.* 6. *D. ad SC. Trebell.* non injuſtum *l.* 19. *D. qui pot. in pign.* in integrum reſtitutionem *l.* 1. *C ſi advers. dot. l.* 1. *C. ſi minor ſe major.* judicem *l.* 10. *C. de judic. l.* 2. *C. Th. eod. tit.* quæſtioni mancipia, id eſt in quæſtionem petere *l.* 12. §. 4 *D. qui & a quib. manum.* ſatis *l.* 21. *D. rem rat.*

hab.

hab. teſtes *l.* 11. *C. de teſtib.* tutorem *l.* 2. *D. de fidejuſſ. tut.* *Poſtulatus* a domino *l. ult. C. quod cum eo, qui in alien. poteſt.* id eſt, rogatus. Porro circa judicium, quod a prætore ſub titulo de damno infecto proponitur, quo is demum experiri poſſe, qui poſtulavit, *poſtulare* proprie dicitur, pro tribunali petere, non alibi *l.* 4. §. 8. *D. de damn. inf.*

Poſtulare aliquem eſt eum accuſare, deferre. Sic *poſtulare* adulterum *l.* 17. §. *ult. D. ad leg. jul. de adulter.* quem crimine *l. ult.* §. *ult. D. de divort.* capitali crimine *l.* 2. *D. de cuſt. & exhib. reor.* capitis *l.* 53. *D. de fidejuſſor.* adulterii *l.* 11. §. 4. *D. ad leg. jul. de adulter.* compilatæ hereditatis *l.* 23. *D. negot. geſtor.* inceſti *l.* 39. §. *ult. D. ad leg. jul. de adult.* lenocinii *l.* 39. *D. eod. tit.* reum aliquem *l.* 22. *D. de his quæ ut indign.* ream adulterii *l.* 12. §. *ult. D. qui & a quib. l.* 34. §. 1. *D. de rit. nupt.* vis privatæ reum *l.* 4. *C. und. vi* ſuſpectum *l.* 1. §. 6. *D. de ſuſpect. tutor.* Et ita ſuſpectus *poſtulari l.* 1. & 3. §. 5. & 11. *D. eod. tit.*

Poſtulare abſolute poſitum in *tit. D. de poſtuland.* eſt deſiderium ſuum, vel amici ſui apud eum, qui juriſdictioni præeſt, exponere *l.* 1. *D. eod. tit.* Et ita accipe *poſtulare* in *l.* 9. *D. de pæn. l.* 39. *D. de evict. l.* 2. §. *ult. D. de collat. deteg. l.* 4. *D. de legation. l.* 2. *D. de reg. jur.* Gell. *lib.* 1. *cap.* 22. Memini ego prætoris docti hominis tribunali me forte adſiſtere, atque ita advocatum non incelebrem ſic *poſtulare.* Et *lib.* 5. *c.* 5. Quum ille, inquit, rabula audaculus ita *poſtulaſſet.*

Postulatio pro quolibet deſiderio apud prætorem, aut alium, qui juriſdictioni, tribunalive præeſt, expoſito. Sic obſervare proconſulem oportet, ut ſit ordo aliquis poſtulationum *l.* 9. §. 4. *D. de off. proconſ.* Sueton. *Neron. c.* 8. Celeberrimis patronis non translatitias, ut adſolet, & breves, ſed maximas, plurimasque poſtulationes certatim ingerentibus. Plin. *lib.* 10. *epiſt.* 85. Dixi utrique parti, ut *poſtulationum* ſuarum libellos darent. Et ita *poſtulationem* accipe in *l. ult.* §. *ult. D. de adpellat. l.* 35. *D. de ſervit. præd. ruſt. l.* 1. *D. de ventr. in poſſeſſ. mitt.* *Poſtulationibus* etiam vacare, vel dare magiſtratus dicebantur, quum poſtulantes pro tribunali audiebant. Si ſe dedit quidem prætor pro tribunali, ſed *poſtulationibus* non dedit *l.* 2. §. 2. *D. quis ordo in bonor.* Plin. *lib.* 7. *epiſt.* 3. *Senecio quum explorаſſet conſules poſtulationibus vacaturos.* Adſeſſoris etiam officium inter cetera cognitionibus, & *poſtulationibus* conſtare dicitur *l.* 1. *D. de offic. proconſ.*

Poſtulatio aliquando cauſſam notat, in qua poſtulant advocati. Sic *l.* 1. *C. de princ. agent. in reb.* Cauſſarum patronos ita volumus eſſe conventos, ne ignorante Principe ullam poſtulationem introducant.

Poſtulatio quandoque pro accuſatione uſurpatur, ut in *l.* 31. *D. ad leg. jul. de adult.* Et ita ſuſpecti *poſtulatio l.* 5. §. 1. *D. de admin. & peric. tut.*

Poſtulatio in jure canonico dicitur unanimis petitio, per quam is, qui ſecundum canones vel ad clerum, vel ad dignitatem eccleſiaſticam etiam regularem aſſumi non poteſt, ex diſpenſatione tamen & gratia, cauſſa cognita, a ſuperiore admittitur. Cum autem *poſtulatio* adverſetur juri communi, ideo concordi omnium calcu-

culo fieri debet *c.* 3. *&* 4. *de electal. de poſtul. prælat.* adeo ut ſi concurrat poſtulatio cum electione, duplo major eſſe debeat poſtulantium *c. bene eod.* In eo tamen differunt, quod poſtulatio ex mera liberalitate ſuperioris pendeat *c.* 5. *eod.* Maxime vero poſtulari dicebantur, qui ex parochia erant, cum id non liceret niſi ex ceſſione, id eſt licentia ſui Epiſcopi Gregor. M. *lib.* 4. *epiſt.* 19. *lib.* 7. *ind.* 2. *ep.* 51. 52. *&* 86.

POSTULATOR eſt, qui quid in jure, aut pro tribunali poſtulat. Sueton. in *Neron. c.*15. In juriſdictione poſtulatoribus niſi ſequente die, ac per libellos non temere reſpondit.

POSTUMUS, ut ait Ceſellius Vindex, explicans apud Gell. *l.*1. *c.*16. locum Virgilii *Aen.*6. Sylvius Albanum nomen tua poſtuma proles Quem tibi longævo ſerum Lavinia conjux educet Sylvius, non eum ſignificat, qui patre mortuo, vel poſt humatum patrem, ut alii, ſed qui poſtremo loco natus eſt. Itaque Tertullianus *poſtumum* pro poſtremo uſurpavit *in lib. contra Gnoſt.* item Apuleius in *Apol.* 1. Igitur per aſpirationem ſcribendum hoc vocabulum non eſt, ut nec in Pandect. Florentin. ſcribitur, nec in veteribus Livii Codicibus, ut obſervat Sigonius, nec a Græcis ποσθυμος; ſed ποςυμος affertur, atque nihil in eo aliud notandum, niſi *poſt*, & *unus* productionem eſſe verbi, ut in poſtliminio, liminium, ex ſententia Servii; vel ea forma a *poſt* deductum, qua ab *extra* extremus, & a *citra* citumus. Hinc illud Plauti. Poſt mediam ætatem, mediam qui duxit uxorem. Si eam forte ſenex anum gravidam fecit: Quid dubitas, quin puero ſit nomen *poſtumus?* *Poſtumos* tamen a Romanis adpellatos Plutarchus in *Sulla p.*475. *Tom.* 2. *oper.* ſcribit τους υϛερον της πατερων τελευτης γενομενους; *poſt patrum fata natos.* Itaque Ulpianus *l.* 3. §. 1. *D. de injuſt. rupt. irrit. poſtumos*, inquit, dicimus eos dumtaxat, qui poſt mortem parentis naſcuntur. Vet. Gloſſar. *Poſtumus*, ο ζωντος μεν πατρος συλλαβομενος, αποθανοντος δε γενομενος. Vivo quidem patre conceptus, ſed eo mortuo natus. In alio veteri Gloſſario ſcriptum eſt, *poſtumus*. ο μετα την τυ πατρος τελευτην τεχθεις παις, poſt mortem patris natus filius. Unde *poſtumæ* nomen in eam, quæ jam in rebus humanis ſit, non cadere, ait *l.*164. *D. de verb. ſignif.* Vet. Gloſſ. *Poſtumus* nepos eſt, qui poſt mortem avi natus eſt, etiam ſuperſtite ſuo patre. *Poſtumus* alius dicitur ſuus, alius vero aliens. Poſtumus ſuus dicitur, qui ſi vivo patrefamilias natus fuiſſet, in ipſius poteſtate fuiſſet, proximumque ab eo locum in familia tenuiſſet §.3. *Inſt. de hered. quæ ab inteſt.* veluti filius, aut filio de familia ſublato nepos, & qui deinceps:

Poſtumus alienus dicitur, qui ſi teſtamenti tempore natus fuiſſet, ſuus heres non fuiſſet. Horum autem alii ſunt adgnati, ut frater, qui in matris utero eſt, fratriſve poſtumus § 1. *D. de legit. adgn. ſucceſſ. l.*27. *C. de inoff. teſtam. l. pen. D. de legat.*1. alii cognati, de quibus in *l.*6. *D. de inoff. teſt.* ut is, qui ex mancipato filio conceptus, & natus eſt *l.* 6. *D. de bonor. poſſeſſ. contr. tab.* item ſororis, vel naturalis, vel adoptivæ filius, de quo in *l.* 9. *fin. D. de lib. & poſth.* item qui ex filio in adoptionem dato conceptus eſt *l.*1. §.16. *de ventr in poſſeſſ. mitt.* item qui cæſo utero

ro extrahitur, matri cognatus eſt poſtumus *d. l.6. D. de ſucceſſ. teſt.* aut qui in utero neptis ex filia de quo in *l.23. §. 1. D. de lib. & poſt.* Vid. ſupra *art. extraneus.* Alii quoque ſunt poſtumi plane extranei, de quibus in *l. 6. D. de ventr. in poſſeſſ. mitt.* *Poſtumi* liberi ſunt ſive feminini ſexus, ſive maſculini *§.2. Inſt. de exher. lib.*

Poſtumi rurſus alii ſunt veri, qui patre defuncto naſcuntur, de quibus modo eſt dictum. Alii *quaſi poſtumi* quales ſunt I. *Aquiliani*, id eſt, nepotes, præmortuo filio, poſt mortem avi nati, inſtituendi vel exheredandi ex formula Aquilii Galli *l.29. D. de lib. exhered.* II. *Corneliani*, qui ante captivitatem patris concepti, eodem capto, in civitate nati ſunt *l. 15. D. de injuſt. rupt. irrit.* III. *Salviani*, id eſt, nepotes, qui poſt teſtamentum avi nati; mox patre decedente in ejus locum ſuccedunt, inſtituendi, vel exheredandi ex ſententia Salvii Juliani *l. 29. §.15. D. de lib. & poſt* IV. *Velleiani*, id eſt, nepotes, vivo teſtatore avo, præmortuo patre nati, inſtituendi, vel exheredandi ex legis Juniæ Velleiæ capite 1. *l. 29. §.11. & 12. D. eod. tit.* nec non nepotes, qui ante teſtamentum avi nati in locum patris mortui avo ſui heredes adgnaſcuntur, inſtituendi vel exheredandi ex legis Juniæ Velleiæ *c. 2. d. l. 29. §.13. & 14.* *Poſtumus* præteritus & vivo teſtatore natus deceſſit *l. 12. pr. D. de injuſt. rupt.* Si in *poſtumo* filio idem acciderit, ut natus vivo patre moriatur *l. 8. D. de lib. & poſthum.*

POTENS adverſarius *l. ult. §.1. D. quod met. cauſ.* Qui compenſare *potens*, *l. 10. §. 1. D. de compens.* id eſt, qui poſſet. *Potentior* adverſarius *l. ult. D. de litigioſ.* emtor *l. ult. D. de alien. jud. mut. cauſſ.*

Potentior aliquando eſt potior. *Potentior* erit creditor, licet poſterior ſit *l.6. D. qui pot. in pign.* *Potentior*, qui tenet, quam qui perſequitur *l. 91. §. 13. D. de verb. obl.*

POTENTATUS in *l.63. D. de rit. nupt. l.1. C. de gener. abolit. l.5. C. de teſtib. l.58. C. de Epiſc. l. un. C. de rapt. virgin.* pro dominatione. Utuntur & hoc verbo Cæſar *lib.1. de bell. Gall. c 31.* Hi quum tantopere de *potentatu* inter ſe contenderent, & Liv. *lib.26. c.38.* Æmulo potentatus inimicus rem Hannibali aperit. Arnob. *adverſ. gent. lib. 1. p 31.* Nam ſi facias ipſe, quod poſſis, & quod tuis ſit viribus potentatuique conveniens. Utitur & hoc verbo D Auguſtinus *ad pſalm.64.*

POTESTAS. Hoc verbo plura ſignificantur. In perſona magiſtratus imperium *l. 215. D. de verb. ſignif* Add. *l.1. D ſi quis jus dicent. l 3. D. ne vis fiat ei, qui in poſſeſſ.* & quidem *merum imperium* poteſtatem adpellari, tradit Ulpian. *l. 3. D. de juriſd.* Non numquam tamen *imperium* & *poteſtas* ceu diverſa ſeparantur. Ut conſulem, prætorem, ceteroſve, qui *imperium poteſtatemve* habent *l. 26. §. 4. D. ex quib. cauſſ. major. l.7. D. ad leg. jul. de vi publ.*

Poteſtas etiam honoris, munerisve publici ſpeciem a magiſtratu diverſam ſeparatamque ſignificant. Qui quum aliquam *poteſtatem* haberet, pecuniam ob judicandum decernendumve acceperit *leg. 3. D. ad leg. jul. repetund.* Res judicatæ videntur ab his, qui imperium *poteſtatemque* habent Paull. *lib.5. tit.4. §.1. ſent.* ad quem locum Schultingius notat, non ſimpliciter magiſtratum urbi, *poteſta-*

ſtatem provincias adſcribendam eſſe. Fuerunt enim & in urbe, qui licet magiſtratus non eſſent, *poteſtatem* tamen haberent. Add. *l.*1. §.1. *D. quod quiſq. jur. in al. ſtat. l.*1. *D. ad leg. jul. majeſt. l.*8. *D. de accuſation. l* 3. §. 1. *D. de reb. eor.* Magiſtratus vel is, qui in aliqua *poteſtate* ſit, ut puta proconſul, vel prætor, vel alii, qui provincias regunt *l.*13. *D. de juriſd.*

Atque adeo is ipſe, qui honorem in republica, munuſve gerit, *poteſtas* interdum adpellatur, ut & apud Juvenal. *Sat.* 10. *v.* 99. quum ait: An Fidenorum Gabiorumque eſſet *poteſtas*. Sueton. *in Claud. c.* 23. Juriſdictionem de fideicommiſſis quotannis & tantum in urbe delegari magiſtratibus ſolitam in perpetuum, atque etiam per provincias *poteſtatibus* delegavit. Plinius *lib.*29. *hiſt. nat. c* 4. Tribuunt ei & ſucceſſus petitionem a poteſtatibus. *ibid.* Primum Spondylum aditus *poteſtatum* mulcere. Dentes ejus illigatos pedibus caprearum cervinis nervis mites præſtare dominos, *poteſtateſque* exorabiles. Vid. Elmenhorſt. *ad lib.*1. *Arnob. adverſ. gent. p.*43. Unde Sigonius magiſtratus vocat, *Poteſtates* omnes eorum, qui res humanas, quæ ad rempublicam pertinent, publica auctoritate curant *lib.*3. *de jur. prov. c.*5. Huc pertinent *poteſtates*, quarum mentio fit in *l.*26. *D. de pignor. l.*17. §. 19. *D. de Ædilit. edict. l.*4. *C. Th. de ſuar. l.*47. *C. Th. de Epiſc.* (ubi temporales dicuntur poteſtates, qui paullo ante ſeculares judices) *l.* 31. *C. Th. eod. tit. l. ult. C. Th. de piſtor. & Catabolens.* ubi annonaria poteſtas annonæ præfecturam ſignificat. *Poteſtates* illuſtres *l.*2. *C. de exſequut. & exact.* ſublimes *l.*2. *C. de his, quæ ex publ.* & apud Ammian. Marcell. celſæ *poteſtates lib.*14 *p.* 3 & 27. *lib.*16. *p.*83. Eadem notione ex *poteſtatis* verbum intelligendum eſſe in *l.*1. *pr. D. de offic. quæſt.* obſervavit Bynkersh. *lib.* 1. *obſ. c.*18.

Poteſtatis verbo etiam patria *poteſtas* ſignificatur. In *poteſtate* noſtra ſunt liberi noſtri, quos ex juſtis nuptiis procreavimus, atque hoc jus *poteſtatis*, quod in liberos habemus, proprium eſt civium Romanorum *l* 3. *D. de his, qui ſui, vel al. jur. pr. Inſt. de patr. poteſt.* Filius familias ſuæ poteſtatis conſtitutus *l.* 2. *C. ad SC. Macedon.* id eſt, ſui juris effectus, vel propriæ *poteſtatis* effectus, ut eſt in *l.*15. *C. de jur. deliber.* Patria autem poteſtas in pietate debet, non in atrocitate conſiſtere dicitur *l.* 5. *D. ad leg. Pomp. de parricid.* Quod ad jus publicum attinet, non ſequitur jus poteſtatis filius familias *l.*14. *pr. D. ad SC. Trebell.*

Poteſtatis verbo in perſona ſervorum dominium ſignificatur *l.* 215. *D. de verb. ſignif. l.* 1. & 2. *D. de his, qui ſui, vel al. jur. pr. Inſt. eod. tit.*

Atque ita *poteſtatis* verbum tam liberas, quam ſerviles perſonas alieno juri ſubjectas complectitur, veluti in oratione Severi, & Antonini, qua prohibentur, qui in ejuſdem poteſtate ſunt, ſibi donare, verbum poteſtatis non ſolum ad liberos trahimus, verum etiam ad ſervos, ut hi quoque, qui aliquo jure ſubjecti ſunt, merito donare non poſſint *l.* 3. §. 3. *D. de don. int. vir. & uxor.* Similiterque in edicto de exercitoria, quo datur actio in eum, cujus in poteſtate eſt, qui navem exercet, in poteſtate accipiemus utriuſque ſexus, vel filios, vel filias, vel ſervos *l.* 1. §. 21. *D.*

de

de exercit. act. In edicto quoque de tributoria, *poteſtatis* verbum ad omnem ſexum, item ad omnes, qui ſunt alieno juri ſubjecti, porrigendum erit *l.* 1. *§. ult. D. de tributor.* Ergo & verba: Qui in aliena poteſtate eſt *l.* 6. *D. de adquir. vel omitt. hered.* tam ad filios familias quam ad ſervos pertinent: Quod autem attinet ad teſtes, qui teſtamento adhiberi non poſſunt, ſi in *poteſtate* ſint teſtatoris, *poteſtatis* verbum non ſolum ad liberos, qui ſunt in *poteſtate*, referendum eſt, verum etiam ad eum, quem redemit ab hoſtibus *l.* 20. *§.* 1. *D. qui teſtam. fac.* At quum agimus de noxæ deditione cum eo, qui ſervum non defendit, *poteſtatis* adpellatione præſentis corporis copiam, facultatemque ſignificamus *l.* 215. *D. de verb. ſignif.* In *poteſtate* enim habere ſervum, quod ad noxalem actionem attinet, accipimus eum, qui facultatem, & poteſtatem exhibendi ejus habet. Quod ſi in fuga ſit, vel peregre, non videbitur eſſe in poteſtate *l.* 21. *§.*3. *D. de noxal. action.*

Poteſtas etiam quodvis jus, dominium, poſſeſſionem, ditionem ſignificat. Sic ab hoſtibus vel latronibus captus in eorum poteſtate eſſe dicitur *l.*19. *D. de procurat.* In hoſtium *poteſtate l. ult. D. ad SC. Tert. l.*23. *§.* 1. *D. de adquir. poſſeſſ. leg.* 46. *D. de furt.*

In *poteſtate* populi Romani *l.* 4. *D. ad leg. jul. majeſt.* Quod dicit lex Atinia, ut res furtiva non uſucapiatur, niſi in *poteſtatem* ejus, cui ſurrepta eſt, revertatur, ſic acceptum eſt, ut in domini *poteſtate* debeat reverti, non in ejus utique, cui ſurrepta eſt. Igitur creditori ſurrepta, & ei, cui commodata eſt, in *poteſtatem* domini redire debet. Tunc autem in *poteſtatem* domini rediiſſe dicendum eſt, quum poſſeſſionem ejus nactus ſit juſte, ut avelli non poſſit *l.*4. *§.*6. *& 12. D. de uſurp. & uſuc.* In lege Atinia in poteſtatem domini rem furtivam veniſſe videri, & ſi ejus vindicandæ poteſtatem habuerit. Sabinus & Caſſius aiunt *l.* 215. *D. de verb. ſignif.* Si rem ſurreptam mihi procurator meus adprehendit, eam in *poteſtatem* meam rediiſſe, uſuque capi poſſe exiſtimandum eſt *l.* 41. *D. de uſurp.*

Poteſtatem ſui facere eſt copiam ſui facere, aditum ad ſe præſtare, conſpiciendum ſe præbere, nec latitare. *Poteſtatem* ſui non facit, qui id agit, ne adverſarius ejus copiam ſui habeat *l.*2. *D. quib. ex cauſſ. in poſſeſſ.* id etiam *l.* 32. *D. de uſur. l.* 3. *§.*14. *l.* 7. *§.* 2. *& 19. Inſt. de ſuſpect. tutor. l.* 38. *D. ſi ſervit. vind. l.*6. *D. de feriis.* Quum ſecum agendi *poteſtatem* non faceret *l.* 1. *& 23. §. ult. D. quib. ex cauſſ. major.*

Poteſtas pro vi ac viribus, effectu, valore. Sic vis ac *poteſtas* actionum *l.* 1. *D. de nox. act.* exceptionis *l.*6. *C. ſolut. matrim.* *Poteſtas* legis *l.*1. *§.*1. *D. ad SC. Tertull. l.*5. *§. ult. D. ad Leg. Jul. de vi publ. l.*27. *D. de obl. & act. l.* 4. *§. ult. D. de leg. commiſſor.* Senatuſconſulti *l.*4. *C. ad SC. Maced.* obligationum *l.* 13. *D. de duob. reis.* Ita & *poteſtas* pecuniarum *l.* 3. *D. de eo quod cert. loc.* id eſt; earum æſtimatio, & valor, ut vulgus loquitur. De veteris numiſmatis *poteſtate rubr. C. lib.*11. *tit.*10.

P O T I O R, ſuperior. Sic *potior* in judicio poſſeſſionis *l.* 34. *§.* 4. *D. de contrab. emt.* jure *l.* 4. *C. ad SC. Maced. l.* 4. *C. qui pot. in pign.* ratione temporis & ordinis *l. C. ad SC. Maced.* Et or-

ita *potior* dicitur creditor, qui ceteris præfertur in *l.* 2. & 3. §. *ult. l.* 5. 6. 10. 11. & 12. §. 8. *l.* 14. 18. & 20. *D. qui pot. in pign. l.*16. *D. de reb. auct. jud. poſſid. l.*1. §. *ult. C. credit. evict. pign. l.*28. *D. de jur. fiſc. Potiorem* eſſe poſſeſſorem *l. ult. D. de condict. ſin. cauſſ. l.*8. *D de condict. ob turp. cauſſ.*

Potior cauſſa, id eſt melior *l.*1. §. *ult. C. credit. evict. pign. l.*3. §.1. & 4. *D. qui pot. in pign. l.* 1. *C. de bon. auct. jud. poſſid. l.*6. §. *ult. D. de procur. l.*97. *D. de ſolut.*

Potiores in muneribus injungendis accipiuntur non ſolum gradu generis, ſed & ſubſtantia rei familiaris, interprete Paulo *lib.*2. *ſent. tit.*28. §.2. Honores & munera non ordinationi, ſed potioribus quibuſque injungenda ſunt *l.*7. *D. de decurion.* Sic & in *l. un. C. de potior. ad mun. nomin. potiorum* nomen accipiendum eſt. Neque aliter uſurpatur in *l.*5. *C. Theod. de luſtral. conlat.* ubi *potiores* ſunt nobiliores natalibus, & honorum luce conſpicui, & patrimonio ditiores, ſicut explicatur *in l.*3. *C. de commerc. & mercator.*

POTISSIMUS. Prætor eligat, quem potiſſimum in hoc eſſe exiſtimat *l.*5. *D. de lib. cauſſ.*

POTITUS hoſtium in *l.*15. *pr. D. ex quib. cauſſ. major. l.*10. *D. de teſtam. milit. l.*11. & 12. §.6. *l.*22. *D. de captiv. & poſtlim.* dicitur, qui ab hoſtibus captus eſt, & in eorum poteſtatem pervenit. Plautus hoc genere loquendi utitur *in Captiv. act.* 1. *ſc.* 2. *v.* 41. & *Act.* 3. *ſc. ult. in Epidic. Act.*4. *ſc.* 1. Dicuntur hæc ſive per enaliagen, ſive κατ' *εὐφημισμὸν*, figuram, qua res odioſas bonis verbis dicimus, & impia facta piis. Quo etiam modo *potiri fatorum*, pro mori dixit Cicero *lib.*1. *Tuſculan. quæſt. potiri mali* Terent. Phorm. *Act.* 1. *ſcen.*3. *v.* 6. 7. Nanciſci malum idem *Andr. Act.*5. *ſcen.*6. *v.* 3. pro incidere in malum, & velut in ejus poteſtatem venire. vid. Sanct. *Minerv. p.*589.

POTIUS pro magis *leg.* 21. §.2. *D. de fidejuſſ. Potius* aliquando poſitive tantum, & elective, non comparative accipitur; ut in *l.*96. *pr. D. de legat.*1. *l.* 19. *D. de legib. l.*21. *D. de contrah. emt.* §. 1. *Inſt. de hered. qual, & diff.* Unde & negativa particula eidem opponitur *l.* 16. *D. de ſtat. hom.* Vid. quæ de voce *magis* ſupra dicta ſunt. Potius *παρέλκει* in *l.* 125. *D. de regul. jur.* favorabiliores rei *potius* quam actores habentur.

POTORIUM argentum. Vid. ſub art. *argentum.*

FINIS TOMI TERTII.

ANT 1318788